Martin Connolly
Oct 28th 1840
265
B

n.2.7.4

INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ
AD USUM SEMINARIORUM.

—

TOMUS II.

PROPRIÉTÉ DE L'ÉDITEUR.

Imprimerie L. TOINON et Cie, à Saint-Germain.

INSTITUTIONES

THEOLOGICÆ

AD USUM SEMINARIORUM,

AUCTORE J. B. BOUVIER,

EPISCOPO CENOMANENSI.

DUODECIMA EDITIO,

PROMOVENTE ET APPROBANTE ILL. AC REV. DD. C. FILLION,

APUD SEMINARIUM CENOMANENSE REVISA ET EMENDATA.

TOMUS SECUNDUS.

DE FIDE. — DE TRINITATE. — DE INCARNATIONE.
DE GRATIA. — DE SACRAMENTIS IN GENERE. — DE BAPTISMO.
DE CONFIRMATIONE.

Property of
CLgA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

ALMA COLLEGE
208.9
LIBRARY
B669
Alma, California

PARISIIS

APUD MEQUIGNON JUNIOREM,

NUNC A. JOUBY, SUCCESSOREM,

Facultatis theologiæ bibliopolam,

VIA MAJORUM AUGUSTINIANORUM, 7

M DCCC LXVI

792

Property of
CLGA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ
AD USUM SEMINARIORUM.

TRACTATUS DE FIDE.

I. De nomine fidei. — Vox *fides* in variis acceptionibus sumitur apud auctores sacros et ecclesiasticos ; scilicet : 1° pro fidelitate in promissis, ut Rom., III, 3 : *Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit;* 2° pro ipsis promissis, ut in I Tim., V, 12, de quibusdam viduis dicitur : *Primam fidem irritam fecerunt;* 3° pro ipsa conscientia vel intima persuasione, ut Rom., XIV, 23 : *Omne autem quod non est ex fide, peccatum est ;* 4° pro fiducia, ut apud Jacob., I, 6 : *Postulet autem in fide nihil hæsitans;* 5° pro ipso fidei objecto, ut in Symbolo S. Athan. : « Hæc est » fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque » crediderit, salvus esse non poterit ; » 6° demum et communius per fidem intelligitur *assensus intellectus propter alterius auctoritatem :* si propter hominis vel hominum auctoritatem, fides est humana ; si propter Dei auctoritatem, est fides divina, de qua sola in hoc Tractatu dicendum est.

II. De definitione fidei. — Fides adæquate sumpta omnes sensus modo expositos complectitur, et definiri potest : *Donum supernaturale ac lumen quo firmiter omnibus quæ Deus revelavit, et nobis per suam Ecclesiam credenda proposuit, corde et opere assentimur.*

Dicitur 1° *Donum supernaturale*, quia a solo Deo gratuito datur, et superat omnes naturæ vires.

Dicitur 2° *Lumen*, quia Deus, quatenus *verum*, ipse est objectum fidei ; quia etiam fides ipsa est in ordine intellectus quem illustrat et inclinat ad credendum.

Dicitur 3° *Firmiter assentimur*, quia assensus fidei debet esse firmus et certus, cum ipsa Dei veracitate innitatur.

Dicitur 4° *Omnibus quæ Deus revelavit;* his notatur objectum fidei adæquatum esse omnia revelata a Deo, et motivum propter quod creditur esse Dei supremam auctoritatem.

Dicitur 5° *Quæ nobis per Ecclesiam suam credenda proposuit*, quo significatur causa proponens objectum fidei ; nam sine propositione Ecclesiæ difficile constaret aliquem articulum esse a Deo revelatum ; sic indicatur motivum credibilitatis.

Dicitur 6° *Corde et opere assentimur*, quia licet fides sit præcipue assensus intellectus, mortua tamen est et imperfecta nisi sit operans in charitate.

III. De divisione fidei. — Varie specificatur fides, prout plus minusve deficit a sua perfectione. Dividitur 1° in fidem habitualem et fidem actualem. Fides *habitualis* est ipse habitus fidei, id est, fidei virtus; fides *actualis* est ipse fidei actus, seu fidei assensus actualis.

Dividitur 2° in fidem explicitam et fidem implicitam. Fides *explicita* ea est qua assentimur articulo fidei in se et juxta proprios terminos cognito ; *implicita* vero ea est qua creduntur veritates revelatæ, non in se et propriis terminis cognitæ, sed in alia generali contentæ : v. g., qui expresse credit Deum trinum, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, habet fidem explicitam Trinitatis; qui vero in Christum Deum et hominem, eo ipso implicite credit in duplicem ejus voluntatem, etiamsi eam ignoret.

Dividitur 3° in fidem internam et fidem externam. Fides dicitur *interna*, si assensus mente conceptus exterius non prodeat : secus est *externa*.

Dividitur 4° in fidem formatam seu vivam et fidem in-

formem seu mortuam. Fides *formata* seu *viva* ea est quæ cum charitate habituali conjungitur, quia charitas est forma cæterarum virtutum : fides *informis* seu *mortua* est illa, e contra, quæ in subjecto charitate habituali destituto reperitur.

Dividitur 5° in fidem theologicam et fidem catholicam. Fides *theologica* ea est qua quis credit alicui revelationi sibi privatim a Deo factæ, vel alicui veritati non definitæ quam certo cognoscit in Scripturis esse contentam. Sola nititur auctoritate Dei revelantis. Dicitur etiam aliquando *privata* quia privatos solum obligare potest. Fides *catholica* ea quæ habet pro objecto veritatem revelatam quæ ab omnibus credenda proponitur ab Ecclesia. Nititur simul auctoritate Dei et auctoritate Ecclesiæ, et omnes fideles obligat. Ab utraque distinguitur fides quam *ecclesiasticam* vocant. Hæc non habet pro objecto veritates proprie revelatas, sed quædam ecclesiastica sic cum veritatibus revelatis connexa ut, illæsa fide, negari nequeant. Sola igitur auctoritate Ecclesiæ directe et immediate nititur ; omnibus tamen proponitur et ideo omnes stricte obligat.

IV. Dividitur Tractatus. — Præsentem Tractatum in tres partes dividimus : 1ª erit de objecto fidei ; 2ª de ejus motivo ; 3ª de ejus subjecto.

PARS PRIMA.

DE OBJECTO FIDEI.

Objectum fidei est illud circa quod versatur fides seu id quod creditur. Quadruplici modo considerari potest, nempe 1° quid sit in se ; 2° quinam sint ipsius fontes ; 3° quomodo determinetur et definiatur ; 4° quo sensu temporum decursu et labore creverit. Inde hujus partis quatuor erunt capita.

CAPUT PRIMUM.

DE OBJECTO FIDEI IN SE

De objecto fidei in se sumpto plura sunt quærenda : 1° an sit aliquid revelatum ; 2° an sit aliquid increatum ; 3° an sit aliquid supra naturam ; 4° an sit aliquid supra sensum ; 5° an sit aliquid supra rationem.

ARTICULUS PRIMUS.

AN OBJECTUM FIDEI SIT ALIQUID REVELATUM.

I. Principium generale. — Omne et solum revelatum pertinet ad objectum fidei. Diximus 1° *omne revelatum* ; si enim vel unum revelatum negaretur, ipsum fidei motivum rueret, etiam pro cæteris, siquidem negaretur Dei auctoritas propter quam alia creduntur. Diximus 2° *solum revelatum;* alioquin objectum credendum non cognosceretur, nec propter verum fidei motivum crederetur, cum non esset ut tale notificatum, nec a Deo propositum. *Notandum est* tamen multa esse in Scripturis quæ licet non revelata, nec pertineant proprie ad objectum Fidei, sine detrimento fidei negari nequeunt; scripta enim sunt, Deo auctore, et ideo negari non possunt quin contradicatur auctoritati seu divinæ veracitati cui fides assentit.

II. Quæstio specialis de conclusionibus theologicis. — Revelatio potest esse explicita vel implicita : est explicita, si propriis vel synonymis terminis in deposito revelationis contineatur; v. g. : Tres sunt personæ in Deo ; Verbum caro factum est; Christus pro nobis mortuus est. Est autem implicita, quando non propriis aut synonymis terminis, sed æquivalentibus exprimitur ; v. g. : In Christo unica est persona ; duæ sunt naturæ; duæ sunt voluntates. Propositiones implicite revelatæ ex propositionibus explicite revelatis ope ratiocinii deducuntur,

sive ex duabus præmissis revelatis, sive ex una præmissa revelata et ex altera præmissa non revelata, et ideo vocantur conclusiones theologicæ.

Tres hujusmodi conclusiones apud theologos distinguuntur, prout inferuntur sive ex duabus præmissis revelatis, sive ex duabus quarum prior seu major est revelata et minor non revelata, sed omnino certa; sive demum ex duabus quarum major est naturalis tantum, sed certa, minor vere revelata.

Quæritur nunc an illæ conclusiones ad fidem pertineant.

1° Conclusiones ex duabus præmissis revelatis legitime deductæ pertinent ad fidem. Etenim conclusio in propositione revelata formaliter contenta ad objectum fidei pertinet : at conclusio ex duabus præmissis revelatis legitime deducta, in propositione revelata formaliter continetur : in hoc quippe natura syllogismi sita est, ut una præmissarum conclusionem in se contineat, et altera eam esse contentam manifestet : ergo. Hinc in sequentibus syllogismis a P. *Antoine* in exemplum allatis, conclusio est de fide : Omnes Apostoli repleti sunt Spiritu sancto : atqui S. Matthæus erat apostolus : ergo repletus est Spiritu sancto. Deus est bonus : atqui Christus est Deus : ergo est bonus.

2° Conclusiones ex majore universali revelata et minore non revelata legitime deductæ ad fidem pertinent. Nam, ut jam diximus, propositio in propositione revelata formaliter contenta implicite revelata est et ad fidem pertinet : atqui conclusio ex propositione generali revelata et minore non revelata legitime deducta, in propositione revelata formaliter continetur ; in propositione enim generali continetur, et minor non revelata declarat eam esse contentam. Ergo.

Sed requiritur ut minor sit absolute certa et omne erraudi periculum excludat : alioquin firmissimus præberi non posset assensus ad fidem requisitus. Unde si minor esset tantum moraliter certa, conclusio ad objectum fidei non pertineret, et propositio ei adversa non esset hæretica, sed erronea.

Hinc in sequenti syllogismo conclusio est de fide : Vera Christi Ecclesia debet esse una, sancta, catholica et Apostolica, et sola has notas habere potest : atqui Ecclesia Romana est una, sancta, catholica et Apostolica : ergo, etc., quia minor est certissima.

Sed in hoc altero : Infans legitime baptizatus et ante usum rationis decedens, est sanctus : atqui Petrus, ante usum rationis mortuus, legitime fuit baptizatus : ergo, etc., conclusio ad fidem non pertinet, quia moraliter tantum certum est Petrum legitime fuisse baptizatum, nisi ad summum respectu baptizantis, aut nisi tot adfuerint testes ut absolute certum sit nihil essentiale fuisse omissum. Idem dicendum est de hostia consecrata in particulari, quæ tamen sincere adoranda est, quia adoratio est actus prudentia directus, non vero actus fidei. Idem de validitate ordinationis talis sacerdotis, etc.

3° An vero conclusiones ex majore certa et ex minore revelata deductæ ad fidem pertineant, disputant theologi. Communius tamen negant eas conclusiones proprie ad fidem pertinere, licet non possint negari absque detrimento fidei. Etenim juxta naturam syllogismi non eruitur conclusio de minore ut sit de fide, sed de majore, ut sit tantum qualis est major, id est certa. Si igitur negaretur conclusio contradiceretur majori directe et immediate, quod non est contra fidem ; indirecte tamen et mediate minor quoque impugnaretur propter connexionem quam habet cum majore, et ideo libenter concedunt theologi, propter hanc redundantiam, conclusionem negari non posse sine detrimento fidei. Sit in exemplum sequens syllogismus : omnis homo habet operationem humanam ; atqui Christus est verus homo ; ergo. Si conclusio negaretur, ope hujus novæ propositionis, alterum confici posset ratiocinium cujus conclusio directe contradiceretur fidei, v. g. : omnis homo habet operationem humanam ; atqui Christus non habet operationem humanam ; ergo Christus non est homo ; quod est contra fidem.

ARTICULUS SECUNDUS.

UTRUM OBJECTUM FIDEI SIT ALIQUID INCREATUM SEU VERITAS PRIMA.

Quæcumque res revelatæ pertinent ad fidem, et objectum fidei adæquatum efficiunt. Sed theologi distinguunt objectum fidei primarium et objectum secundarium.

I. De objecto fidei primario. — Objectum *primarium* et principale est veritas prima, seu Deus, et omnia quæ de Deo revelantur. Deus enim solus inter credenda locum tenet primi principii, finis et motivi. — Diximus *primi principii*, cum ab ipso et per ipsum tanquam auctorem et causam moventem proficiscatur totus ordo fidei. — Diximus *finis*, quia alia non creduntur in se, sed ad Deum ordinantur tanquam ad finem suum, et disponuntur tanquam media ad hunc finem consequendum. — Diximus *motivi*, quia ratio fundamentalis fidei in illo solo ponitur et cum illo identificatur, ita ut alia non credantur propter se, sed propter illud primarium, quod est divina veracitas. Unde axioma est in theologia omnem virtutem theologicam Deum habere pro objecto immediato et ultimo : fides autem est prima inter virtutes theologicas.

II. De objecto fidei secundario. — Objectum fidei secundarium constituunt omnia Dei opera in quantum supernaturali modo ad Deum ordinantur. « Aliis enim, ait S. Thomas, qualia sunt humanitas Christi, Ecclesiæ sacramenta et creaturarum conditio, non assentimur vera fide, nisi secundum quod habent aliquem ordinem ad Deum, prout scilicet per aliquos divinitatis effectus homo adjuvatur ad tendendum in divinam fruitionem. Et ideo ex hac parte objectum fidei est quodam modo veritas prima in quantum nihil cadit sub fide nisi in ordine ad Deum. » 22. quæst. 1, art. 1.

ARTICULUS TERTIUS.

AN OBJECTUM FIDEI SIT SUPRA NATURAM.

Circa hujus articuli quæsitum tria infra affirmantur et explicantur, scilicet : 1° objectum fidei est per se et proprie supernaturale ; 2° natura tamen in quantum elevatur per gratiam pertinet ad objectum fidei ; 3° naturale purum non pertinet ad objectum fidei, nisi remote, in quantum per modum fidei considerari potest.

I. EXPLICATUR PRIMUM. — Objectum fidei proprie et per se est aliquid supernaturale. Objectum enim fidei præcipuum est illud quod habet rationem finis ultimi. « Cum » autem, inquit Cath. Rom., part. 1ª, cap. I, finis, qui ad » beatitudinem hominis propositus est, altior est quam » ut humanæ mentis acie perspici possit, necesse ei erat » ipsius a Deo cognitionem accipere : hæc vero cognitio » nihil aliud est nisi fides. » Ergo sicut cognitio naturalis dicitur quia proportionate se habet cum mente humana, ita cognitio supernaturalis quia improportionate ; hinc naturaliter, id est, vi nativa mentis nostræ acquiri nequit, nec vel in nobis suscipi, nisi mens nostra quodam superna informatione roboretur et sic fiat suo objecto proportionata. De mediis autem quibus ille finis supernaturalis obtinetur idem dicendum est ; oportet enim ea cum fini proportionari, ut possit homo, his adjutus, ad illud pertingere quod supra vim et facultates naturæ suæ omnino positum est.

II. EXPLICATUR SECUNDUM. — Naturale vero, non in se, sed in quantum ad finem supernaturalem destinatur et gratia imbuitur, ad objectum quoque fidei pertinet. *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* I Cor., XV, 53. Etenim virtute gratiæ quod naturale est a semetipso quodammodo separatur, ut interius innovetur, et ab alieno Spiritu, id est, a Spiritu Dei, ad supernaturalia moveatur. Hæc autem innovatio supernaturalis, qua res naturales ad ordinem

supernaturalem trahuntur, pertinet ad objectum fidei.

III. Explicatur tertium. — Naturale purum, id est, ab omni influxu et motu supernaturali sejunctum, non pertinet, neque per se, neque per aliud, ad objectum fidei. Potest tamen, sensu latiori, sub ratione fidei considerari. Fide enim scimus Deum in operibus suis non attendisse ad solam naturam, sed constanti et æterna voluntate supra naturæ vires finem operum suorum et consummationem poni voluisse; aptasse igitur, juxta Apost. verbum, mundum naturæ ad gratiæ ordinem, sicut ipse gratiæ ordo aptatur ad gloriam. Hinc, sicut homo nunquam fuit in statu naturæ puræ, ita nec universa creatura, cum nihil factum fuerit nisi prout ad Deum, quatenus est omnium finis superexcellens et supernaturalis, ordinaretur. Igitur scientiæ aliæ mere videntur naturales quando considerantur separate et abstracte, quando autem in universum considerantur, omnes scientias sibi substernit, tanquam domina, scientia quæ est per fidem, id est, theologia.

ARTICULUS QUARTUS.

AN OBJECTUM FIDEI SIT SUPRA SENSUM CORPORALEM; SEU AN POSSIT ESSE ALIQUID VISUM.

Huic quæsito duplici modo respondetur : 1° objectum fidei est per se invisibile; 2° tamen cum visibilibus ita potest esse connexum ut sub eorum involucris sensibus et visioni quodammodo obnoxium fiat.

I. Probatur primum. — Objectum fidei esse quid invisibile probatur : 1° *Scriptura sacra.* B. Paulus dicit expresse ad Hebr., xi, 1 : *Est fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* His ultimis verbis *non apparentium* asseritur propositio nostra ; et implicite his aliis *rerum sperandarum;* nam *quod non videmus speramus,* ait Apost., Rom., viii, 25. — 2° Idem probatur *argumento theologico.* — a) *Ex objecto fidei.* Objectum fidei est principaliter finis hominis, ut dictum est : porro finis hominis supernaturalis cum sit, nulla vi potest apprehendi

in hac vita. — b) *Ex merito fidei.* Hoc meritum in eo præcipue consistit ut credat aliquis non videns, ait enim Apost. : *Fide Abraham obedivit in locum exire quem acceptaturus erat in hæreditatem, et exivit nesciens quo iret.* Hebr., XI, 8. — c) *Ex mercede fidei.* Hæc merces in eo consistit quod omnia, quæ nunc fide creduntur, beata visione perspecta erunt in futura vita; ergo quod videtur oculis carneis non potest esse objectum fidei.

II. PROBATUR SECUNDUM. — Aliquo tamen sensu visibile dici potest objectum fidei. « Quædam enim sunt, inquit » S. Bonaventura, tom. III, p. 521, quæ sic subjacent sen- » sui secundum aliquid sui ut secundum aliquid sui » lateant ipsum sensum; et circa talia bene potest esse » simul visio secundum unum et credulitas secundum » aliud. Et hoc modo est in Christo intelligere : nam » Christus secundum naturam assumptam et corpoream » Apostolorum sensibus apparebat; secundum autem » divinam naturam omnem sensum latebat; et si visu » cognoscebant ipsum esse hominem, nunquam tamen » per visum cognoscebant ipsum esse filium Dei. Et hoc » est quod Dominus dixit Petro : *Caro et sanguis non* » *revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est.* » Concedendum est ergo quod fides et visio possunt » esse circa unum et idem, quamvis non secundum idem : » et hoc est quod dicit Augustinus de Thoma, quod aliud » vidit et aliud credidit; hominem vidit et Deum con- » fessus est. » — Igitur, si concedatur cum S. Bonaventura quod visibile possit prædicari objectum fidei, non tamen quatenus visibile, sed contra, id est, quatenus in se continens aliquid invisibile sub quibusdam involucris occultum; v. g., sub signo symbolico, ut in sacramentis; sub signo figurativo, ut in antiqua lege; aut sub velamento carnis, ut in Christo. Ideo quod ex omni parte est visibile non potest aliquo modo esse objectum fidei.

ARTICULUS QUINTUS.

AN OBJECTUM FIDEI SIT SUPRA RATIONEM.

I. Sensus quæstionis determinatur. — Notandum est veritatem triplici modo considerari posse relative ad comprehensionem. Vel enim est omnino incomprehensibilis, ut sunt mysteria fidei præcipua; vel est omnino clara, ut eadem mysteria in patria, quæ clare videntur a comprehensoribus; vel est ex parte clara et ex parte obscura, ut scientia quam nunc de Deo habemus.

Certum est : 1° fidem esse de non intellectis. Hoc enim patet ex his quæ supra dicta sunt.

Certum est : 2° illud quod plene et perfecte comprehenditur non posse esse objectum fidei. Dixit enim Apost., I Cor. : *Videmus nunc per speciem in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte : tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum...* Igitur non est fides in Beatis, sed visio. Item non proprie esset fides de primis principiis, aut de veritatibus internis, quia cum sint omnino claræ et in suo lumine perspectæ, superfluum esset testimonium asserentis; et ideo scientia perfecta excludit fidem.

II. Sententia verior proponitur et probatur. — Quæstio est igitur an assensu fidei accipi possint quæ scientia humana et consequenter imperfecta, principaliter de Deo et fine hominis, noscuntur. Multi cum S. Thoma negant, alii vero communius affirmant, cum quibus sit

PROPOSITIO

Scientia et fides circa idem objectum simul existere possunt.

Probatur ista propositio argumentis deductis ex Scriptura sacra, ex Symbolo Apostolorum et ex ratione.

1° *Ex Scriptura.* B. Paulus, Hebr., xi, 6, loquens de fide divina, sine qua impossibile est placere Deo, ait : *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit* : porro argumentis naturalibus demonstratur Deum esse, et ipsum esse bonorum remuneratorem. Multa alia possent citari : in Scripturis enim omnia quorum cognitio interest ad salutem traduntur per modum fidei, sive sint supra rationem, sive naturali lumine cognosci possint. Ergo 1°.

2° *Ex Symbolo Apost.* Unusquisque enim dicere tenetur : *Credo in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cœli et terræ :* nec admitti potest explicatio *Gonet*, auctoris Thomistæ, in eo consistens ut ille Symboli articulus sit tantum pro iis qui Dei existentiam, omnipotentiam et creationem cœli et terræ per vias naturales non cognoscunt; nam fides est eadem pro omnibus, sine distinctione inter doctos et indoctos : B. Paulus non dicit rusticos teneri credere Deum esse, sed omnes qui illi placere volunt. Ergo 2°.

3° *Ex ratione.* Natura fidei in eo consistit ut Deo loquenti et aliquid revelanti firmus præbeatur assensus : porro firmus præberi debet assensus Deo revelanti, sive objectum sit clarum, sive obscurum. Nonne creditur homini fide digno, qui aliquid clarum asserit, saltem eadem firmitate ac crederetur illi aliquid obscurum dicenti ? Ergo *a fortiori*, etc. Itaque in eo casu duplex distingui potest actus adhæsionis, unus evidentia innixus, et pertinet ad scientiam naturalem ; et alter revelatione fundatus, qui ideo est actus fidei.

Præterea, ex opinione Thomistarum sequeretur 1° infidelem qui per demonstrationes Deum existere cognosceret, fidem in illum habere non posse, ac proinde vel non justificari, vel justificari sine fide in Deum, quod negat Apostolus ; 2° Christianum qui acquirit scientiam de Dei existentia, vel de aliis veritatibus quæ viis naturalibus cognosci possunt, aut fidem amittere, aut saltem actus fidei circa illas veritates jam elicere non posse, ac

consequenter ipsius conditionem sub hoc respectu conditione rustici deteriorem esse : illa autem consequentia est absurda : ergo 3°, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Ergo in his veritatibus quæ ad utrumque ordinem pertinent, naturæ scilicet et gratiæ, stare potest fides cum scientia.

III. Difficultates solvuntur. — Oppositæ sententiæ defensores allegant 1° textum B. Pauli : *Est fides sperandarum substantia rerum;* 2° naturam fidei cujus proprium est credere propter alterius testimonium, quod fieri nequit, si veritas rei in se intelligatur; 3° quod saltem motivum fidei, id est, veracitas divina, non potest esse objectum fidei quin admittatur circulus vitiosus, et idem per idem probetur.

Resp. ad primum : vel textum B. Pauli non esse interpretandum rigide, sed in ipso assignari tantum objectum fidei, prout est principaliter et communiter ; vel, quod verius est, veritates prædictas, licet possint argumentis sufficienter demonstrari, non tamen aperte videri, sed obscure et in ænigmate, et ideo inter speranda et non apparentia vere esse annumerandas.

Ad secundum *disting.* : aliquid non potest credi propter alterius testimonium, si aperte et directe in se videatur, *conc.;* si res ipsa, nec visa nec intellecta in se, discursiva demonstratione indigeat ut cognoscatur et admittatur, *neg.:* demonstratio enim per argumenta, licet certa et valida, obscuritatem non tollit, nec fidem consequenter impedit.

Ad tertium : nego esse circulum vitiosum et idem per idem probari ; sed tantum duo ad se invicem referuntur ut reciproca luce illuminentur. Etenim fides facit intelligere motivum suum, et vice sua motivum ope fidei cognitum, sed proprio lumine tamen intellectum, facit assentire fidei. In his enim primariis principiis necesse est utrumque ordinem, naturalem scilicet et supernaturalem, in unum convenire, quia ambo ab eodem Deo veniunt. Hinc creditur Deo loquenti de se, quia Deus, et Dei loquela, et divina veracitas in unum coalescunt. Nisi locutus fuisset

Deus, de Deo non fuisset efficaciter cogitatum ; et nisi de Deo cogitatio quoddam veritatis lumen secum habuisset, Deo loquenti non fuisset fidenter creditum. Idem fere habet S. Thomas, 9, 18, de veritate, art. 8 ad 2, *apud Dens*, t. II, n° 13 : « Divinum testimonium primo et » principaliter est de seipso, et consequenter de aliis : sic » loquela Petri non solum seipsam et Petri conceptus, » sed et ejus existentiam manisfestat. »

CAPUT SECUNDUM.

DE OBJECTO FIDEI QUOAD FONTES.

Fontes fidei duo sunt, scilicet Scriptura sacra et divina traditio, in quibus omne quod revelatum est et proponitur ad credendum continetur. Ideo fontes fidei vocantur quia ipsius objectum continent sed minus determinatum, ita ut ex his ipsum hauriri necesse sit, ut clarius exponatur et strictiori sermone definiatur.

Igitur de Scriptura sacra et de traditione in duplici articulo dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SCRIPTURA SACRA.

Per Scripturam sacram intelligitur verbum Dei divinitus scriptum. Dicitur etiam per excellentiam simpliciter *Scriptura*, vel *Biblia* aut *Litteræ sacræ* ; vocatur *Testamentum* quia sicut voluntas hominis testamento declaratur,

sic Deus per Scripturam sacram voluntatem suam hominibus manifestavit. Appellatur insuper *verbum Dei*, *sermo Dei*, *divina eloquia*, etc.

Librorum Veteris et Novi Testamenti authenticitatem, veritatem et integritatem in Tractatu *de vera Religione* demonstravimus. His suppositis, paucis verbis nobis dicendum est 1° de eorum divinitate, 2° de eorum canonicitate, 3° de eorum interpretatione, et 4° de variis eorum editionibus et lectione.

§ 1. — De librorum Veteris et Novi Testamenti divinitate seu inspiratione divina.

Inspiratio est quædam supernaturalis excitatio ad scribendum, cum illustratione interiori et directione a Spiritu sancto impressis. Differt a revelatione quæ est manifestatio veritatis a Deo viis supernaturalibus facta. Potest igitur aliquid revelari non data inspiratione ad scribendum ; sicut et multa sub inspiratione scribi possunt quæ sine revelatione naturaliter et immediate noscuntur. Communius tamen ab his exaratæ sunt Scripturæ quibus ipsæ res scribendæ a Deo fuerant revelatæ.

Nunc nobis inquirendum est 1° an libri Novi et Veteris Testamenti sint inspirati ; 2° ad quid extendatur inspiratio in libris sacris ; 3° quo modo fuerint inspirati.

Sectio prima. — *An libri Veteris et Novi Testamenti fuerint inspirati.*

Negavit Spinosa, in opere inscripto : *Tractatus theologico-politicus*, cap. 11 ; negant hodie non solum deistæ, omnem revelationem tollentes, sed et Christiani ignari vel indifferentes, qui libros utriusque Testamenti, præsertim Novi, laudant ut bonos et pios, nolunt vero eos a Deo expresse fuisse inspiratos.

PROPOSITIO.

Libri Veteris et Novi Testamenti vere fuerunt inspirati.

Hæc propositio est de fide. Solis enim motivis credibilitatis demonstravimus Ecclesiæ Christi existentiam ejusque auctoritatem infallibilem : atqui Ecclesia in concilio Tridentino coadunata definiit, sess. 4, « omnes libros tam » Veteris quam Novi Testamenti, cum utriusque unus » Deus sit auctor... pari pietatis affectu ac reverentia » se suscipere ac venerari. Eosdem semper proposuit fidelibus ut verbum Dei continentes. Ergo.

In edenda autem hac fidei definitione Ecclesia innixa est ipsamet Scriptura sacra, testimoniis Patrum, traditione et argumento theologico.

1° *Scriptura sacra.* Solis namque viis naturalibus demonstratur libros Veteris et Novi Testamenti saltem habendos esse ut monumenta humana inconcussa : eorum igitur testimonium merito invocatur ad ipsorum naturam recte cognoscendam. Porro ex multis prædictorum librorum textibus constat eorum auctores a Deo fuisse inspiratos; etenim sancti illi homines missionem suam miraculis et prophetiis ostendentes, ab omni mendacio tam evidenter alieni, variis in locis testantur se ea quæ scribunt a Deo accepisse, se Deo mandante vel inspirante hæc scribere : v. g., *Locutus est Dominus ad Moysen, dicens : Dixit Dominus ad Moysen; Locutusque est Dominus cunctos sermones hos* (ibi agitur de lege in monte Sinai data, Exod., xx); *Audite me ; hæc dicit Dominus*, etc., etc. Hi textus probant Moysen ea in Pentateucho scripsisse quæ a Deo didicerat.

In libris Novi Testamenti sæpe allegantur Scripturæ ut divinam habentes auctoritatem : exempli gratia, Joan., v, 39 : *Scrutamini Scripturas : illæ sunt quæ testimonium perhibent de me ; et* ℣ 46 : *Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi : de me enim ille scripsit;* Luc., xxiv, 27 : *Et incipiens a Moyse et omnibus Prophe-*

tis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant.

II Tim., III, 16: *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia.*

Hebr., I, 1 : *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.*

II Petr., I, 20 : *Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia. sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

Certe Scripturæ quæ sic exhibentur ut a Deo inspiratæ illi sunt libri qui a Judæis habebantur ut canonici; talis quippe est sensus obvius vocis Scripturarum. Hoc argumentum valet pro libris qui apud Judæos habebantur ut inspirati. Ergo 1°.

2° *SS. Patrum testimoniis ac traditione:* S. Irenæus, contra Hæres. l. 2, cap. 28 : « Scripturæ perfectæ sunt, » quippe a Verbo Dei et Spiritu ejus dictæ. »

S. Just., Dialogo cum Tryph. : « Adhuc autem ut vobis » persuadeam nihil vos Scripturarum intelligere, alium » quoque Psalmum Davidi a Spiritu sancto dictatum com- » memorabo. » Eadem veneratione de aliis Scripturæ partibus variis in locis loquitur.

S. Theophilus, ad Autolycum, l. 3, n. 12, inter opera S. Just. : « Adhuc etiam et de justitia quam lex præcipit » consentaneæ inveniuntur Prophetarum et Evangelio- » rum sententiæ, propterea quod omnes uno Dei afflati » Spiritu locuti sunt. »

Tertull., lib. de Cultu feminarum, cap. 3 : « Legimus, » inquit, omnem Scripturam ædificationi habilem, divi- » nitus inspirari. » Verbis B. Pauli ad Tim. supra citatis evidentur alludit.

Alii omnes eodem sensu locuti sunt, et unanimis ac constans fuit Judæorum ac Christianorum sententia, libros canonicos divinitus fuisse inspiratos. Ergo 2°.

3° *Argumento theologico.* — a) Ab antiquissimis sæculis, *sive ad docendum aut arguendum, sive ad corripiendum aut erudiendum,* SS. Patres e sacris Scripturis textum sumere consueverunt; satis est si vel uno Scripturæ verbo aliquid probatur; non contradicitur, nec de falsitate hujusmodi textus, aut de aliquo illius defectu ullum dubium movetur. — b) Pari pietate et reverentia habentur Scripturæ apud fideles; in fidelium cœtu honorantur cultu religioso, tanquam verbum Dei continentes. Ipsi persecutionem et mortem patiuntur pro non tradendis Scripturis, et traditores ut apostatæ reputantur. — c) Nec hæretici negant Scripturarum inspirationem; quod, si nimis alicujus libri verbis urgeantur, forsan illius inspirationem rejicient, non vero aliorum. Item ipsorum paganorum testimoniis, Celsi nempe et Porphyrii, necnon et persecutorum, demonstratur opinio tunc vigens apud fideles et doctores de Scripturis sacris. Ergo 3°.

Fatendum est tamen probationes istas insufficientes fore, si a traditionibus judaicis et christianis et a definitionibus Ecclesiæ sejungerentur, ad demonstrandum omnes libros Veteris et Novi Testamenti inspiratos esse: adversus illos seorsim sumptos multa objici possunt. Idcirco protestantes, traditiones et auctoritatem Ecclesiæ negantes, nullam habent viam clare demonstrandi libros quos habent ut divinos vere fuisse inspiratos.

Sectio secunda. — *Ad quid extendatur inspiratio divina in libris sacris.*

In hoc quæsito tria requiruntur: 1° scilicet, an extendatur inspiratio divina ad omnes partes sacrorum librorum; 2° an ad res et sententias; 3° an ad stylum et voces.

I. An inspiratio divina extendatur ad omnes partes Scripturarum. — Responsio affirmativa quæ infra probatur refertur tum ad quædam fragmenta de quibus olim

disputatum est in Ecclesia, tum a fortiori ad ea de quibus nunquam dubium motum est.

PROPOSITIO

Divina inspiratio non solum ad præcipuas, sed ad omnes partes Scripturarum ab auctoribus sacris exaratas extendenda est.

Prob. decreto concilii Tridentini.

Concilium enim Tridentinum, sess. 4, in fine decreti de canonicis Scripturis, ait : « Si quis autem libros ipsos » integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia » catholica legi consueverunt, et in veteri Vulgata Latina » editione habentur, pro sacris et canonicis non suscepe- » rit..... anathema sit. » Ergo illi libri quoad omnes partes habendi sunt ut sacri : at partes non inspiratæ improprie dicerentur sacræ : ergo. Quia tamen sacrum concilium ipsa voce *inspirationis* non utitur, propositio nostra, licet certissima, non est de fide catholica.

Concilii decretum innixum est Scriptura sacra, traditione et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Textus enim Scripturæ superius allati probant libros Veteris et Novi Testamenti simpliciter esse divinos : at dici non possent simpliciter divini, si in cunctis partibus non fuissent inspirati : ergo 1°, etc. Idem argumentum testimoniis Patrum applicari potest.

2° *Traditione.* Communis enim sensus, tum Judæorum, tum Christianorum, libros Scripturæ semper habuit ut simpliciter divinos, ut Spiritu Dei afflatos; et, paucissimis exceptis, utriusque Testamenti doctores prædictam distinctionem vel ignoraverunt, vel impiam dixerunt, aut saltem procul rejecerunt, ut videre est apud Melchiorem Canum, lib. 2, cap. 17. Ergo 2°.

3° *Ratione.* Admitti non potest sententia quæ divinam

auctoritatem librorum sacrorum everteret : at sententia nobis opposita divinam, etc. Admissa enim distinctione inter partes inspiratas et partes non inspiratas, nulla pars certo haberi poterit ut divina, nisi aliqua existat regula ad partes inspiratas a non inspiratis tuto secernendas. Porro hujusmodi regula nullibi assignatur : ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In primis generis humani incunabulis, homines inculti proni erant ad judicandum quæcumque videbantur extraordinaria e cœlo descendere : ergo sententia de Scripturarum inspiratione superstitioni tribui potest.

R. 1° *Dist. ant.* Homines proni erant ad judicandum, etc., quia sciebant omnia a Deo venire, Deum omnibus præesse, primos homines allocutum esse, eis multa revelasse, *concedo*; sic judicabant ex superstitione, *nego ant.* Falso enim primi homines ab hodiernis philosophis exhibentur ut agrestes, inculti, etc. Ex certissimis quippe monumentis constat eos ab ipso Deo multis ideis, notionibus et usu loquelæ donatos esse : non mirum ergo si omnia Deo tribuerint, atque Deum fere in omnibus viderint.

R. 2° *Nego conseq.* Nam — a) libri sacri non fuerunt scripti in primis generis humani incunabulis, sed in variis temporibus in quibus homines non erant inculti; — b) auctores sacri se a Deo inspiratos esse dixerunt, miraculis et prophetiis se verum narrare demonstrarunt; Ecclesia infallibiliter definiit eos fuisse inspiratos. Ergo inspiratio librorum utriusque Testamenti superstitioni rationabiliter tribui non potest.

Obj. 2°. Inspiratio prorsus inutilis admitti non potest : at in multis librorum sacrorum partibus, nempe in iis quæ auctores via naturali noscebant, inspiratio erat prorsus inutilis : ergo.

R. Nego min. Illa quippe inspiratio dici non potest inutilis, quæ efficit ut narratio etiam factorum via naturali cognitorum, divinam habeat auctoritatem, sit sacra, sit verbum Dei, fiat intuitu finis a Deo intenti : atqui hoc præstat inspiratio divina auctoribus librorum sacrorum concessa, etiam pro factis via naturali cognitis : ergo.

Inst. 1° In ea hypothesi, auctores sacri nihil debuissent proprio labori, studio, curæ, meditationi, etc. Attamen plures testantur se humano modo egisse, ut auctor libri II Machabæorum, II, 24 et seq., S. Lucas, initio Evangelii sui : ergo.

R. Nego maj. Divina enim inspiratio laborem, curam et diligentiam humanam non excludit necessario, quia non repugnat Deum afflare scriptorem, eum ad laborem, curam et diligentiam excitando, et simul res ignotas revelando, oblivione deletas in memoriam revocando; quænam scribenda, quænam vero omittenda docendo; facta autem citata et alia quæ citari potuissent, Deum sic quandoque egisse probant, et nihil ultra. Ergo.

Obj. 3°. Plura in Scripturis sacris narrantur dubia, v. g., Joan., II, 6 : *Erant hydriæ... capientes metretas binas vel ternas;* Luc., III, 23 : *Ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta;* alia inspirari non potuerunt, v. g., quæ Judith dixit Holoferno ut eum deciperet; alia sunt mendacia; sic, apud Matth., II, 23, citatur prophetia : *Quoniam Nazaræus vocabitur*, quæ nullibi legitur, etc. Ergo.

R. Nego antecedens quoad omnes partes. — a) Enim certum erat hydrias esse capientes metretas binas vel ternas, et Spiritus sanctus, ob rationes sibi cognitas, circumstantiam capacitatis expressius ab Evangelista determinari noluit; idem de alio textu in exemplum allato dicendum est. — b) Certe non docemus ea quæ Judith dixit Holoferno aliaque multa in libris sacris relata, Deo inspirante facta esse, sed scripta. Unde inspiratio divina narrationem hujusmodi rerum afficit, non vero earum explicationem : probat igitur ea certo conti-

gisse, et neutiquam ea fuisse licita. — c) S. Matth. dicens : *Ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas : Quoniam Nazaræus vocabitur,* verba alicujus Prophetæ citare noluit, sed rem per plures Prophetas expressam ; vox enim *Nazaræus* significare potest tum hominem ab omni inquinamento segregatum, quod passim prædixerant Prophetæ de Christo, tum incolam civitatis Nazareth, tum virum inter alios excellentem. Atqui hæc omnia verissime dici possunt de Christo. *Calmet, Dict. de la Bible,* v° *Nazaréen.*

Caveamus ne aliquid falsi vel absurdi in libris sacris inesse dicamus, quia illud ideis nostris primo intuitu consonum non videtur: pro nobis potius æstimemus dicta sequentia S. Aug. verba contra Faustum, l. 77, cap. 5 : « Ibi » si quid velut absurdum moverit, non licet dicere : Auctor » hujus libri non tenuit veritatem ; sed : Aut codex est » mendosus, aut interpres erravit, aut tu non intelligis. »

Alia plura quæ objici solent, jam soluta sunt in Tractatu *de vera Religione,* parte 3ª.

II. An inspiratio divina extendatur ad res et sententias. — Quidam doctores catholici, inter quos Erasmus, *Holden,* etc., tenuerunt divinam inspirationem ad ea solummodo se extendere quæ doctrinalia sunt, vel ad doctrinalia proximum habent respectum ; ad alia vero, solam Dei assistentiam admittendam esse.

Hæc opinio prorsus rejicienda est ut erronea et hæresi proxima, nam 1° allatum supra Concilii Trid. decretum declarat simpliciter inspirationem extendi ad omnes partes Scripturarum : porro, etiamsi, ut credimus, concilium intenderit ad quorumdam fragmentorum canonicitatem, verbis tamen generalibus utitur, et ideo ipsius verbis et decretis contradiceretur si quarumdam partium, sub quocumque prætextu, negaretur canonicitas. — 2° Hæc opinio adversatur traditioni. Equidem potuerunt Patres et scriptores ecclesiastici aliquid movere dubium circa partes aliquas speciales Scripturæ, propter circumstantias extrinsecas, et quasdam suspiciones adulterationis aut suppositionis in textibus sacris ; at nunquam induxerunt

distinctionem hanc inter res et sententias, omnino inauditam ante doctores temerarios sæculi decimi sexti. — 3° Sicuti jam diximus, admissis partibus inspiratis et non inspiratis, jam dubium circa totam Scripturæ inspirationem movetur, quia sæpissime inter res et sententias distinguere erit impossibile.

III. An inspiratio extendatur ad stylum et voces. — Probabilius inspiratio non extenditur, saltem ordinarie, ad stylum et voces. Nam 1° auctor secundi libri Machab., xv, 39, veniam a lectore petit dicens : *Sin autem minus digne* (scripserim) *concedendum est mihi;* 2° Evangelistæ verba Christi semel prolata, v. g., *Hic est sanguis meus Novi Testamenti,* varie referunt; 3° plures sancti Patres et in primis S. Aug., de Consensu Evangelistarum, l. 2, c. 28, n. 67, expresse docent sententiam loquentis non in diversitate verborum requirendam esse, quia non putandum est veritatem apicibus litterarum quodammodo ligatam esse. 4° Magna est diversitas sermonis inter auctores sacros : at non videtur quomodo tanta existeret diversitas, si Spiritus sanctus ipsas inspirasset voces. 5° Versiones Scripturæ fideles semper habitæ sunt ut verba Dei continentes : at in sententia nobis adversa, solus textus originalis sic recte diceretur. Ergo. Ita nunc communius theologi et Scripturæ sacræ interpretes, contra alios multos, ut *Vence*, *Discours préliminaire*, *Dens*, etc., qui dicunt Spiritum sanctum verba Scripturarum diversis auctoribus dictando, se cujusque ingenio accommodasse.

Diximus *saltem ordinarie ;* quia generaliter docent theologi quædam verba, ea, v, g., quibus exprimuntur mysteria, Decalogi præcepta, etc., a Spiritu sancto fuisse inspirata. In cæteris omnes admittunt saltem aliquam Spiritus sancti assistentiam, vi cujus semper adhibitæ fuerint voces sensui exprimendo idoneæ.

SECTIO TERTIA. — *Quo modo libri sacri fuerint inspirati.*

Triplici modo liber aliquis dici potest divinus seu divinitus scriptus, nempe 1° si Deus scriptori immediate revelet quid debeat scribere; 2° si Deus per internam voluntatis incitationem aliquem ad scribendum efficaciter moveat, et per mentis illustrationem inspiret quæ vult ut ab eo scribantur; 3° tandem, saltem latiori sensu a quibusdam admisso, si Deus aliquem ex proprio motu scribentem ita speciali assistentia dirigat, ut eum ab omni errore tueatur. De his modis infra dicemus.

1° Omnes concedunt immediatam Dei revelationem necessariam non esse ut liber aliquis recte dicatur divinus; clare enim concipitur librum Deo inspirante scriptum, reipsa a Deo venire, verba Dei continere, ac consequenter esse divinum.

2° Communius docetur solam Dei assistentiam ad constituendum librum sacrum non sufficere; tunc enim ipsius verba, licet ab omni errore auxilio Dei servata, non essent proprie verba Dei. Sic conciliorum generalium definitiones, etsi assistentia Dei infallibiles, a nemine Scripturæ sacræ æquiparantur.

Lessius et Hamelius, theologi e societate Jesu, inter quædam alia minus recta, sequentem propugnaverunt propositionem anno 1586 : « Liber aliquis, qualis forte » secundus Machabæorum, humana industria sine assis- » tentia Spiritus sancti scriptus, si Spiritus sanctus pos- » tea testetur ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura » sacra. » Hæc propositio, a Facultatibus Duacensi et Lovaniensi damnata, apud omnes doctores catholicos reputatur falsa ; liber enim sic scriptus, licet ab omni errore alienus, dici non posset verba Dei continere : ergo non esset divinus, Vid. P. *Perrone*, de Can, lib. insp. c. II.

3° Sufficit igitur secundus modus supradictus, videlicet si Deus per internam voluntatis incitationem aliquem ad scribendum efficaciter moveat, et per mentis illustrationem ei inspiret quæ vult ut ab illo scribantur.

Ad majorem autem rei intelligentiam, sequentia notanda sunt.

Inter ea quæ ab auctoribus sacris scripta sunt, quædam ipsis immediate fuerunt revelata, nempe ea quæ ignorabant et via naturali cognoscere non poterant, ut mysteria, leges et mandata divina; alia vero a Spiritu sancto eis suggesta sunt et quasi dictata per motum voluntatis et illustrationem intellectus, *ut supra notavimus*. Modus autem hujusmodi excitationis atque illustrationis nos latet : probabiliter non fuit idem in omnibus.

Hinc dicendum est in conficiendis Scripturis Deum esse quidem proprium auctorem, ut sacr. syn. Trident. declaravit; hominem vero non esse velut instrumentum passivum, sed quasi auctorem secundarium. Ideo homo, Deo collaborans et sub afflatu divino, non amittit signum et characterem personæ, nec proprium ingenium; sed illud divinæ motioni mirabiliter accommodat, et inde exoritur tanta dicendi diversitas inter sacros auctores notata.

§ II. — De canonicitate librorum sanctorum.

Κανών, vox græca, significat regulam aut catalogum et in posteriori sensu hic sumitur. *Canon* igitur divinarum Scripturarum est catalogus librorum sacrorum. Fieri potest ut aliquis liber sit divinus et non cognoscatur certo ut talis, ac proinde in catalogo seu in canone librorum divinorum non inscribatur. Hinc *canonicitas* seu inscriptio alicujus libri in canone est declaratio ejus authenticæ inspirationis.

Dicemus 1° de compositione canonis tum apud Judæos, tum apud Christianos; 2° contra Protestantes auctoritatem Ecclesiæ esse solam viam certo cognoscendi libros divinos.

Sectio prima. — *De compositione canonis.*

I. De canone Scripturarum apud judæos. — Certum est canonem librorum sacrorum exstitisse apud Judæos a

Moyse usque ad Christum, et apud Christianos ab Apostolis usque ad nos ; sed ille canon non fuit completus in initio : statim post Moysen complectebatur tantum quinque illius auctoris libros, quibus alii decursu temporis adjecti sunt. Communis Judæorum sententia est Esdram, scribam seu Legis doctorem, Spiritu divino afflatum, omnes libros sacros tunc notos post captivitatem Babylonicam collegisse et in uno indice seu canone inscripsisse.

In eo canone reperiuntur Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, liber Josue, liber Judicum, Ruth, quatuor libri Regum, duo Paralipomenon, primus et secundus Esdræ, Esther, Job, liber Psalmorum, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel et duodecim minores Prophetæ. Josephus, l. 1 contra Appionem, cap. 2, dicit libros sacros Judæorum esse numero viginti et duo ; quinque Moysis, tredecim Prophetarum, continentes omnia quæ contigerant a morte Moysis usque ad Artaxercem Longimanum, et quatuor habentes hymnos, cantica et Dei præcepta. Hi quatuor erant liber Psalmorum, Proverbia, Ecclesiastes et Canticum canticorum. Tredecim Prophetarum sunt 1° liber Josue ; 2° liber Judicum et Ruth; 3° duo primi Regum, qui in uno volumine erant sub nomine Samuel; 4° duo alii, qui simpliciter dicebantur Regum, et unum volumen efficiebant ; 5° duo Paralipomenon, qui etiam unicus erant liber ; 6° libri Esdræ et Nehemiæ, in uno ; 7° Esther ; 8° Job ; 9° Isaiæ ; 10° Jeremiæ et Lamentationes ; 11° Ezechiel ; 12° Daniel ; 13° duodecim minores Prophetæ.

Hanc divisionem a Josepho relatam attendebat Christus quando dicebat : *Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Moysi, in Prophetis et in Psalmis de me*, Luc., XXIV, 44.

Post Esdram detecti sunt libri Baruch, Tobiæ, Judith et ampliores codices Danielis et Esther, qui, licet inspirati, calamitatibus temporum in oblivionem devenerant ; postea, inspirante Spiritu sancto, scripti sunt libri Sapientiæ,

Ecclesiastici et Machabæorum. Hos libros commemorat Josephus, loco citato, dicens res gestas ab Artaxerce usque ad sua tempora scriptas fuisse, sed illa scripta ejusdem non esse auctoritatis, quia ministerio alicujus prophetæ inter libros sacros nondum erant collocata.

Quod nullus propheta fecerat fecerunt Christus et Apostoli, dictos libros habendo ut divinos, et serius Ecclesia eos in suo canone inserendo.

Libri ante Esdram confecti et in canone inscripti dicuntur *protocanonici*; ii qui tardius in canone inserti sunt vocantur *deuterocanonici*.

II. De canone Scripturarum apud Christianos.— Apud Christianos, S. Joannes, referente Eusebio, Hist. Eccles., lib. 3, cap. 24, Evangelia S. Matthæi, S. Marci et S. Lucæ ab episcopis Asiæ sibi oblata approbavit, et suum postea scripsit tanquam aliorum supplementum : sic ante finem primi sæculi quatuor Evangelia habebantur ut canonica, et multa Evangelia ab hæreticis fabricata constanter rejecta sunt ut spuria.

S. Polycarpus, in sua Epistola ad Philippenses, apud *Cotel.*, t. 2, Actus Apostolorum commemorat; pluries etiam citat Epistolas, quibusdam tamen omissis. Idem reperitur apud S. Ignatium, Epist. ad Philadelphenos, apud Tertull., l. de Præscript., cap. 36, et generatim apud primos Patres.

Sed in Novo Testamento sicut in Vetere quidam libri post alios in canone fuerunt inserti; et ideo dividuntur etiam in libros *protocanonicos* et *deuterocanonicos*.

Libri deuterocanonici Novi Testamenti sunt : Epistola ad Hebræos, Epistolæ S. Jacobi et S. Judæ, secunda B. Petri, secunda et tertia B. Joannis, Apocalypsis, et quædam loca Evangeliorum S. Marci, S. Lucæ et S. Joannis, ac I Epist. B. Joan. in Tractatu *de vera Religione* recensita. Plures afferri possunt rationes cur illa scripta non statim ab omnibus habita fuerint ut canonica, nempe : 1° aliqua erant brevia et ad privatas personas directa : non mirum igitur si quibusdam ecclesiis particularibus diu manserint occulta; 2° alia ad nullam ecclesiam specialius pertine-

bant : eorum autographa diu latere vel omnino perire potuerunt, et tunc non nisi ex collatione variorum exemplarium exscriptorum textus integer obtineri potuit; 3° libri Novi Testamenti non erant in uno volumine collecti, ut hodie, sed separatim editi : multo facilius ignorari, vel incorrecte divulgari poterant; 4° quoniam in illo tempore multa per omnes ecclesias spargebantur scripta, sub nomine Apostolorum ab hæreticis conficta, Patres et ecclesiæ particulares summam in secernendis veris Scripturis a spuriis adhibebant diligentiam, quia minus malum ipsis videbatur suum judicium circa veras suspendere, quam periculo falsas pro veris assumendi se exponere.

Sed jam a primis sæculis Ecclesia conata est sibi efficere canonem completum Scripturarum. Conc. Carth. III, anno 397 celebratum, cui quadraginta et quatuor assistebant episcopi, inter quos S. Aug., et in sexta synodo generali approbatum, hæc habet in canone 47. « Item placuit ut præter Scripturas canonicas, nihil in Ecclesia » legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sunt autem canonicæ Scripturæ, Genesis, etc. » Nominat omnes libros Veteris et Novi Testamenti prout sunt in Vulgata nostra, et addit : « Quia a patribus ista accepimus in Ecclesia legenda. » Mos itaque jam antiquus erat hos omnes libros habendi ut canonicos. Innocentius I hunc canonem nomine totius Ecclesiæ Occidentalis approbavit, anno 405, epistola ad Exuperium, Tolosanum episcopum. Synodus generalis sexta, Constantin. celebrata, anno 692, in Trullo, illum approbavit. S. Aug. eumdem canonem recenset, de Doctrina Christi, l. 2, cap. 8, part. 1. Eumdem pariter habent omnes Ecclesiæ Orientales.

Tandem concil. Trid., sess. 4, illum renovat, eosdem computans libros, et decernens eos integros cum omnibus partibus suis *pro sacris et canonicis* suscipiendos esse.

Synodus a schismaticis Græcis Hierosolymis anno 1672 celebrata, iisdem nominatis libris qui in decreto concilii Tridentini reperiuntur, subjungit : « Hos omnes judica» mus esse canonicos et sacram Scripturam confitemur,

» quoniam eos tradidit antiqua consuetudo, seu magis » Ecclesia catholica. »

Canon igitur concilii Tridentini, antiquissimæ traditioni Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis conformis, de fide tenendus est; nec ullo modo audiendi sunt protestantes, qui, nonnullis cavillationibus innixi, aliquos ex dicto canone expungunt libros, nempe in Veteri Testamento quidquid in canone Judæorum superius exposito non continebatur; et in Novo Testamento, Lutherani rejiciunt Epistolam B. Pauli ad Hebræos, Epistolas SS. Jacobi et Judæ, secundam B. Petri, secundam et tertiam B. Joannis et Apocalypsim : Calvinistæ vero hos Novi Testamenti libros admittunt.

Libri igitur deuterocanonici vere erant ab initio divini, sed tantum iis deerat externa definitio Ecclesiæ eos proponentis ut divinos : hæc definitio prodiit. Ergo, etc.

Quisquis ergo, post decretum concilii Trid., libros deuterocanonicos inferioris haberet auctoritatis quam libros protocanonicos, contra fidem peccaret.

Sectio secunda. — *De auctoritate Ecclesiæ, quatenus est sola via certo cognoscendi libros divinos.*

Lutherani et Calvinistæ, traditionem postponentes et auctoritatem Ecclesiæ evertentes, quinque assignant vias quibus libri divini a non divinis tuto secernantur, scilicet, 1° insertionem in canone Judæorum; 2° admissionem apud omnes primas societates christianas; 3° evidentiam claram, vi cujus divinitas alicujus libri sese manifestat sicut lux meridiana; 4° testimonium internum Spiritus sancti, nobis aperte manifestantis talem librum fuisse inspiratum; 5° gustum spiritualem quo libros divinos a non divinis secernimus, quemadmodum gustu corporali dulce ab amaro distinguimus. Verum, 1° canon librorum apud Judæos sacrorum a solo refertur Josepho, cujus testimonium haberi non potest ut infallibile; 2° traditiones primarum societatum christianarum ab Ecclesiæ definitionibus sejunctæ non satis sunt claræ ut omnes

anxietates tollant, quod suis exemplis superabundanter ostendunt protestantes, siquidem circa numerum et qualitatem librorum canonicorum sibi concordare nequeunt et in opiniones magis ac magis temerarias abeunt.

Ex dictis in Tractatu *de vera Ecclesia* patet alias regulas a protestantibus assignatas prorsus insufficientes esse. Eorum exemplum iterum citari potest in assertionis confirmationem.

PROPOSITIO.

Auctoritas Ecclesiæ est via tuta et unica qua Libros divinos infallibiliter cognoscamus.

Prob. 1°. *Est via tuta.* Si enim vera Ecclesia infallibilitate donata fuerit a Christo, ita ut errare non possit in docendo, maxime quando assignat libros depositum fidei continentes. Traditiones Judæorum et Ecclesiarum christianarum collegit, eas servat ac interpretatur : eis innixa, canonem librorum sacrorum infallibiliter determinat. Ergo 1°, etc.

2° *Est via unica.* Vel enim est via unica, vel dicendum est vias a protestantibus assignatas sufficere : atqui posterius dici non potest ; requiritur enim via clara, omnibus communis et infallibilis : atqui nulla ex viis a protestantibus assignatis tales habet characteres, siquidem iis utentes, eas invocantes, sibi consentire nequeunt. Aliunde nemo non videt quod clara evidentia, internum Spiritus sancti testimonium et gustus spiritualis sint viæ arbitrariæ, nullo principio innixæ, nullum vinculum commune præ se ferentes, ac proinde ad constituendam fidem communem et infallibilem prorsus insufficientes. Ergo 2°, etc.

Quidam protestantes insufficientiam hujusmodi viarum persentientes, testimonium Christi et Apostolorum invocaverunt : sed 1° illud testimonium absque traditione et auctoritate Ecclesiæ infallibiliter non cognosceretur; 2° divinitatem librorum Novi Testamenti ostendere non

potest. Alii fatentur testimonium Veteris Synagogæ et consensum ecclesiarum christianarum maximi esse ponderis in determinando canone librorum divinorum : at ista via a definitionibus separata non est clara nec tuta, ut suis exemplis demonstrant protestantes. Ergo, etc.

§ III. — De interpretatione sacræ Scripturæ.

Multiplex est sensus Scripturarum, et, ut infra videbimus quandoque obscurus, vel in multis profundus et latens; ideo indiget germana interpretatione et authentica, ne unusquisque proprio sensui nimis indulgeat et detrimentum fidei patiatur. Dicemus itaque 1° de multiplici sensu Scripturæ sacræ; 2° de ejus obscuritate et de necessitate authenticæ interpretationis; 3° de regulis legitimæ interpretationis.

Sectio prima. — *De multiplici sensu Scripturæ sacræ.*

I. De distinctione sensuum. — Duplex in genere distinguitur sensus Scripturæ sacræ, litteralis nimirum et spiritualis.

Sensus litteralis ille est quem verba immediate significant, v. g., *Deus creavit cœlum et terram;* duplex est : proprius, quando verba in naturali sensu accipiuntur, ut in exemplo præcedenti; et improprius seu figuratus, quando verba sensu metaphorico sumuntur, v. g. : *Vicit leo de tribu Juda*, Apocal., v., 5; per leonem enim designatur Christus.

Sensus spiritualis est ille quem res verbis expressæ ex intentione Spiritus sancti mediate significant; ideo vocatur *mysticus*, quia sub involucris est occultus. In exemplum affertur sequens Exod., xii, 46, textus : *Nec os illius confringetis*, qui sensu litterali de agno paschali intelligitur et in sensu mystico seu spirituali applicatur Christo in cruce pendenti, ut narrat Joan., xix, 36.

Dicitur etiam *typicus*, quia res sensu litterali expressa est typus seu imago rei in sensu mystico intelligendæ.

Sensus mysticus triplex est, videlicet allegoricus, anagogicus et tropologicus.

Allegoricus dicitur, quando verba, præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad fidem vel ad Ecclesiam militantem; exemplum citat Apostolus, Gal., IV, ubi loquens de duobus filiis Abrahæ, quorum unus erat de ancilla et alter de libera, ait, ℣ 24 : *Quæ sunt per allegoriam dicta : hæc enim sunt duo Testamenta.*

Anagogicus est, a verbo græco ἀνάγειν, quando ea quæ mystice designantur, ad vitam æternam referuntur, v. g., Ps. XCIV, 11 : *Juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam :* in sensu naturali, agitur de terra promissa; et in sensu mystico, de regno cœlorum, ut ait B. Paulus, Hebr., IV, 3 et seq.

Tropologicus a vocibus græcis τρόπος, mos, et λόγος, *sermo,* sic vocatur, quando res litteraliter expressæ significant in sensu mystico aliquid agendum vel omittendum, v. g., Deut., XXV, 4 : *Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas :* hæc verba, in sensu mystico, significant Evangelii præcones alimoniam sibi necessariam ab iis quibus prædicant accipere posse, ut affirmat Apostolus, ICor., IX, 3 et seq.

Omnes sensus supra recensiti exprimuntur in disticho sequenti :

> Littera gesta docet, quid credas allegoria,
> Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

Hi quatuor sensus reperiuntur in sola voce Jerusalem quæ litteraliter urbem, allegorice Ecclesiam militantem, anagogice patriam cœlestem, et tropologice animam fidelem significat.

Distinguuntur insuper sensus parabolicus et sensus accommodatitius. *Parabola* est oratio a similitudine deducta : an sensus parabolicus sit metaphoricus vel litteralis proprius, non convenitur inter doctos : probabile est ad litteralem proprium revocandum esse; parabola enim est similitudo : similitudo autem in sensu litterali proprio accipienda est, saltem ordinarie. Ergo.

Sensus *accommodatitius* in eo consistit, quod verba aut facta Scripturæ, propter aliquam similitudinem, accommodentur ad aliquid quod non significant nec significare debent : non est igitur proprie sensus Scripturæ, cum Spiritus sanctus illum non intenderit, neque litteraliter, neque mystice, sed productio est ingenii humani. Itaque nihil unquam probare potest : eo tamen ad fovendam pietatem et in rebus honestis uti licet, ut patet exemplo Ecclesiæ, quæ plures Scripturæ textus in officiis suis eo modo B. Mariæ Virgini aliisque sanctis accommodat.

Alius est sensus seu interpretandi modus apud Judæos usitatus, superstitionis, vanitatis et nugarum plenus, qui vocatur *cabala*, a voce hebraica idem significante ac *receptio*, cujus correlativum est *traditio*. Tres illius numerantur species : prima continet mysticam Scripturæ expositionem ore traditam, quam dicunt a Deo Moysi in monte Sinai fuisse datam, ea conditione ut illam scriptis non consignaret ; secunda, quæ est recentiorum Judæorum, prætendit se verba Scripturæ, litteras, puncta et accentus commutando, resolvendo, transponendo, vel in figuras disponendo, varios sensus mysticos et propheticos detegere ; tertia, nomina Dei secreta eorumque virtutes occultas ad facienda præstigia idoneas explicat, dicuntque Christum ope hujusce artis miracula sua patrasse. Vide *Huet, Dém. Evang.*, prop. 9 ; *Vence*, 4e *Disc. sur Esdras, Dict. de la Bible, éd. Migne*, v° *Cabale ; Ann. de Philos.*, etc.

II. De multiplici sensu Scripturæ affirmatio et probatio. — Nullus dubitat quin in omnibus Scripturis admittendus sit sensus litteralis proprius et sæpe metaphoricus, qui est aliorum sensuum basis et fundamentum. Inter catholicos nonnulli negant plures in eodem textu aliquando reperiri sensus litterales : sed protestantes varios proütentur errores circa diversos Scripturæ sensus, et in primis, solum admittendum esse sensum litteralem, et mysticum seu spiritualem prorsus respuendum. Hos errores per sequentes refellemus propositiones.

2.

PROPOSITIO PRIMA.

Plures in eodem textu aliquando reperiuntur sensus litterales.

Prob. 1° auctoritate Patrum qui in studio Scripturarum erant versatissimi, et sæpe plures agnoverunt sensus litterales in uno textu; 2° suffragio multorum theologorum et Scripturæ sacræ interpretum, qui hanc sententiam expresse docuerunt, ut S. Th., Melchior Canus, Bellarminus, *Tournely*, Bonfrerius, Serarius, etc. 3° Constat plures sensus spirituales iisdem verbis simul insinuari; cur Spiritus sanctus plures sensus litterales simul etiam exprimere non posset? Nec dici potest eum in errorem sic nos deducere; quia intendit ut diversi sensus detegantur, non vero ut decipiamur : impie ergo illi textus plures sensus habentes æquivocis Sibyllarum oraculis compararentur. Non negamus tamen unum sensum in eo casu esse præstantem, et solum communiter vim habere probandi adversus hæreticos; alios vero sensus ad nutriendam pietatem potissimum valere. In exemplum Scripturæ sensus plures litterales simul habentis, iste affertur textus, Ps. II, 7 : *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu; ego hodie genui te;* qui, teste Apostolo, Hebr., V, 5, et in Act., XIII, 33, intelligitur de æterna generatione Verbi, de temporali nativitate Christi et de ejus resurrectione.

Valent procul dubio probationes ex sensu litterali, sive proprio, sive metaphorico, deductæ, siquidem certum est Spiritum sanctum hunc sensum intendisse, auctores sacros inspirando; alioquin nulla adhiberi posset probatio ex Scriptura sacra deprompta.

PROPOSITIO SECUNDA.

Præter sensum litteralem, in multis Scripturæ locis admittendus est sensus mysticus.

Prob. Scriptura, auctoritate Ecclesiæ et traditionis.

1° *Scriptura sacra.* I Cor., X, 11, B. Paulus, loquens de

Veteri Testamento, ait : *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.* Christus et Apostoli sæpe citant Scripturam in sensu mystico, v. g. : *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis,* Joan., III, 14; *Os non comminuetis ex eo.* Ibid., XIX, 36; *Non alligabis os bovis triturantis,* I Cor., IX, 9 : sic in multis aliis locis. Ergo 1°.

2° *Auctoritate Ecclesiæ et traditionis.* Sæpissime enim Ecclesia in conciliis, et Patres in suis operibus, Scripturam in sensu mystico et prophetico allegarunt, ut nemo negare potest : sic omnes interpretes catholici et plures etiam hæretici, ut Grotius, *Walton,* etc.

Frequentior est ille sensus in veteri Testamento, quod fuit velut symbolum futurorum eventuum, juxta verba Apostoli modo citata, et tamen quandoque reperitur in Novo : sic resurrectio Christi est figura resurrectionis nostræ, I Cor., XV, 12 et seq.; navicula Petri figura Ecclesiæ; piscatio miraculosa figura conversionis animarum, etc.

Sensus mysticus certo constans tam validum subministrat argumentum quam sensus litteralis, cum a Spiritu sancto æqualiter fuerit intentus. Unde Christus et Apostoli eum sæpe adhibuerunt, ut supra diximus.

Hinc patet quam ingens existat discrimen inter libros sacros multiplices sensus simul continentes, semper veros, puros, odorem virtutis spirantes, et libros profanos sæpe vacuos, omni sensu destitutos, et multis erroribus refertos.

SECTIO SECUNDA. — *De necessitate authenticæ interpretationis.*

Protestantes, libero examini faventes, prædicarunt Scripturas esse per se claras et omnibus apertas, ac per spiritum privatum interpretandas esse. Jam in Tractatu *de Ecclesia* demonstravimus hanc interpretationem privatam esse impossibilem. Hic iterum, præ opportunitate materiæ, demonstrandum est Scripturas esse provide obscuras, ac interpretatione authentica indigere.

PROPOSITIO.

Scriptura sacra non est per se in omnibus clara, sed in multis obscura.

Prob. Scriptura sacra, testimoniis Patrum et ratione.

1° *Scriptura sacra.* II Petr., III, 15 : *Frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Ergo 1°.

2° *Testimoniis Patrum*, qui omnes et in innumeris locis vocant Scripturas profundas, obscuras, difficiles, librum signatum, thesaurum sapientiæ absconditum, abyssum quæstionum, mare profundum, etc. Unde S. Aug. de Genes. ad litt., l. 5, c. 3, n. 6, ait de Scriptura : « Sic lo» quitur ut altitudine superbos irrideat, profunditate » attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate » parvulos nutriat. » Et in lib. de Doctrina christiana, cap. 6 : « Multis et multiplicibus obscuritatibus et am» biguitatibus decipiuntur, qui temere legunt (Scriptu» ram), aliud pro alio sentientes. » Ergo 2°.

3° *Ratione.* — a) Sæpe Scriptura sacra continet prophetias et mysteria captum humanum longe superantia; frequenter utitur tropis, metaphoris, allegoriis aliisque figuris quibus altissimæ veritates involvuntur : in ea reperiuntur hebraismi, græcismi aliæque locutiones intellectu difficiles, etc. Quis autem dicere potest librum hujusmodi difficultatibus plenum, per se clarum et omnibus apertum esse ? — b) Innumeri doctissimi viri per totam vitam suam interpretationi Scripturæ sacræ sedulam dederunt operam, et in assignando vero sensu multorum textuum non nisi probabilitatem obtinere potuerunt, ut ipsi fatentur : numquid simplices fideles clare intelligent quæ doctissimi viri dilucidare nequiverunt ? — c) Protestantes, claram et omnibus apertam esse Scrip-

turam profitentes, sibi consentire nequeunt; in varias et sibi contradictorias, quotidie abeunt sententias, etiam circa textus qui clariores videntur. Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo. Vide quæ diximus in Tractatu *de vera Ecclesia* part. 2, cap. 1.

Non tamen inferendum est, ut protestantes immerito nobis objiciunt, Spiritum sanctum non clare locutum esse; obscuritas enim Scripturæ non ex defectu Spiritus sancti provenit, sed ex rerum altitudine et ex parte mentis nostræ quæ diversos sensus in Scriptura certe contentos clare non videt, præ sua imbecillitate : unde regula vivente, privilegio infallibilitatis donata, maxime indigemus, et controversiæ fidei alia via dirimi nequeunt, ut in Tractatu *de vera Ecclesia* fuse ostendimus.

COROLLARIUM PRIMUM.

Sola igitur Ecclesia catholica, seu auctoritas a Christo in Ecclesia constituta, infallibilis est Scripturæ sacræ interpres : abunde constat ex dictis in Tractatu *de vera Ecclesia*.

COROLLARIUM SECUNDUM.

Procul ergo rejicienda est nova *exegesis* a doctoribus *Semler, Teller, Michaelis, Westein, Ernesti, Morus, Daederlein, Bengel*, etc., in Germania versus finem ultimi sæculi excogitata, et nunc inter protestantes hujus regionis valde communis, teste *de Starck;* in eo quippe consistit ut mysteria in Scripturis expressa, prophetiæ et miracula sensu naturali intelligantur, atque dicatur auctores quos vocamus sacros sic locutos fuisse ut captui populorum, usibus tunc receptis et circumstantiis in quibus versabantur sese accommodarent, sed nihil proprie supernaturale dixisse, nec fecisse. Hoc systemate admisso, evidenter patet totam religionem christianam ad purum reduci *naturalismum* vel *rationalismum*. Talis modus Scripturam interpretandi vel potius evertendi sufficien-

ter confutatus est in decursu Tractatuum *de vera Religione* et *de vera Ecclesia*. Etenim nemo non videt eum esse impium, omnis religionis revelatæ subversivum, universæ traditioni contrarium, Christo et Apostolis, quos facit impostores, injuriosum, absurdis et contradictionibus plenum : in ea quippe hypothesi Christus et Apostoli duplicem docuissent doctrinam, unam externam, ritus sensibiles, facta historica, prophetiarum et miraculorum simulacra complectentem, erudiendis hominibus secundum carnem viventibus eisque ad sanctitatem ducendis destinatam; et aliam internam, sub his involucris latitantem, quæ spiritualibus plene sufficit. Sed 1° quo fundamento nitatur hæc distinctio, non dicitur. 2° Facta quæ narrantur sunt vera, vel falsa : si sint vera, ab eruditis sicut a rudibus admitti debent, et divinam esse religionem christianam demonstrant; si vero falsa sint, nulli proponi possunt ut vera. 3° Asseritur Christum et Apostolos singularem hunc loquendi modum usurpavisse, ut ingenio et opinionibus hominum sese accommodarent, et tamen constat eos scandalizasse Judæos, gentilibus stultos visos fuisse, etc.

Satius esset principia certitudinis historicæ conculcare, et facta quæ in Bibliis narrantur fabulis assimilare, quam ea sic absurde interpretari : sic ratiocinatur *Mauvillon* apud *de Starck*.

Vide card. *Wiseman*, *Discours sur les rapports entre la science*, etc., 6e *Discours;* Doctorem *Tholuck*, *traduit par M. de Valroger*.

Sectio tertia. — *De regulis legitimæ interpretationis.*

Ante omnia standum est decreto concilii Trid., sess. 1, *de Editione et Usu sacrorum librorum*, sic se habenti : « Ad coercenda petulantia ingenia decernit (sancta synodus) ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei et morum ad ædificationem doctrinæ christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum quem tenuit et tenet sancta

» mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et in-
» terpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam con-
» tra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam
» sacram interpretari audeat. » Quisquis ergo verum Scripturæ vel alicujus textus sensum exquirit, ad Ecclesiæ interpretationem et Patrum traditionem attendere debet; ab eorum doctrina, sensu et praxi nunquam recedere licet; superni Spiritus assistentia simplici corde invocanda est, et eo spiritu quo facta fuit legenda est Scriptura.

At, ubi non habetur Ecclesiæ sententia, nec unanimis Patrum traditio, quid agendum est ut genuinus Scripturæ sensus felicius obtineatur? Ad communia recurrendum est adminicula quæ in interpretandis aliis libris adhiberi solent. Præcipua sunt :

1° Sensu naturali et obvio semper accipiantur verba; nisi aliquid clare ostendat ea sensu metaphorico vel mystico intelligenda esse.

2° Loquendi modus apud scriptores sacros usitatus et unicuique auctori specialis sedulo attendatur, ut tropi aliæque figuræ recte noscantur; tunc comperietur, v. g., *nudum* significare tunica superiori exutum : *inebriatum*, hominem qui bene bibit, sui tamen compotem; *benedicere*, aliquando per antiphrasim maledicere, etc.

3° Antecedentia et consequentia attente conferenda sunt cum textu cujus investigatur sensus; sæpe plura legenda sunt capita, et quandoque totus liber strictæ analysi subjiciendus : post Ecclesiæ et traditionis interpretationem, hæc regula securior est ut verus sensus litteralis detegatur; sed in Psalmis et in multis Prophetarum locis adhiberi non potest, quia auctor sacer sæpe ab una re ad aliam, a figura ad figuratum subito transit, et nullus videtur esse nexus.

4° Sedulo advertatur scopus auctoris, tum in ipso libro conscribendo, tum in singulis partibus ad scopum generalem plus minusve directe tendentibus : frequenter accidit ut quædam prima fronte obscura, habita ratione scopi, fiant clara. Sic B. Paulus, II Cor., XI et XII, se vanis

laudibus extollere videtur, dum suam tantum commendat auctoritatem.

5° Sciendum est quis loquatur in textu : an Deus, an angelus, an homo, et quis homo; an ex parte Dei, an propria auctoritate; an auctor ipse, an vero alterius verba narret, etc. Unde, ut jam monuimus, quæcumque narrantur in Scriptura sacra non sunt bona, nec laudanda; sed infallibiliter referuntur. Hoc intellecto et in mente posito, plurimæ evanescunt difficultates, quia non personæ quarum fit mentio in Scriptura vindicandæ sunt ab errore, a mendacio, vel ab aliis culpis; sed solius auctoris sacri veracitas defenditur.

6° Ut sensus nonnullarum vocum et locutionum tutius obtineatur, conferendi sunt secum textus similes, tum ejusdem auctoris, tum aliorum librorum, sive ejusdem, sive utriusque Testamenti. Assidua igitur lectio et meditatio totius Scripturæ sacræ optima est via ad rectam ejus intelligentiam perveniendi.

7° Juvat et sæpe necesse est comparare editiones cum editionibus, versiones cum aliis versionibus, vel cum ipsis textibus, ut vera habeatur lectio; et tunc sensus illius investigabitur. Utendum est cum sapientia et gravitate arte critica et grammatica : ad principia linguarum latinæ, græcæ, hebraicæ; ad regulas poesis, historiæ, geographiæ, chronologiæ, archeologiæ, etc., sæpe recurrendum est. Quis ergo adhuc dicere audebit Scripturam esse claram et omnium captui proportionatam? Multi doctissimi viri per totam vitam in ea interpretanda diu noctuque desudaverunt, ingentia atque celeberrima scripserunt opera, et tamen multa reliquerunt dubia nondum soluta.

§ IV. — De editionibus et usu librorum sacrorum.

Breviter dicemus : 1° de originariis sacræ Scripturæ textibus; 2° de ejus præcipuis versionibus; 3° de ejus usu vel lectione.

SECTIO PRIMA. — *De originariis sacræ Scripturæ textibus.*

I. DE LINGUA IN QUA SCRIPTI SUNT LIBRI SACRI. — Populus Israeliticus, a cognomento Jacob quem Deus vocari Israel voluerat, Gen., XXXII, 28, sic dictus, nominabatur etiam Hebræus, sive a patriarcha Heber, Gen., X, 21, ut plures dicunt; sive, ut communius, a verbo idem significante ac transiens, vel *de trans*, quia de trans Jordanem venerant in terram Chanaan. Hinc lingua eorum dicta est Hebraica.

Certum est ante confusionem Babylonicam unicam exstitisse linguam in terra, Gen, XI, 1; sed, Deo jubente, *confusum est labium universæ terræ*, ℣. 9, et innumeræ pullulaverunt linguæ.

An prima lingua omnino perierit, an vero in familia Patriarcharum perseveraverit et adhuc saltem quoad præcipuos characteres existat, examinant docti et sibi consentire nequeunt. Vid. card. *Wiseman*, 6e *discours*.

Quidquid sit, constat libros sacros, ante captivitatem Babylonicam exaratos in lingua hebraica, quæ toto hoc tempore fuit vernacula, scriptos fuisse. Durante longa captivitate Babylonica, Hebræi usi sunt lingua chaldaica: unde libri hoc tempore et deinceps scripti, in ea lingua confecti sunt, exceptis Sapientiæ et duobus Machabæorum libris qui græce conscripti sunt, ut communiter judicant docti. Decursu temporum, characteres chaldaici characteribus hebraicis probabilius substituti fuerunt, ita ut antiquiores libri sacri in his litteris tantum exstiterint, excepto Pentateucho samaritano recenter invento, antiquis constanti characteribus, qui reputantur veteres hebraici. Alii tamen contendunt characteres nunc existentes ipsos esse quibus Moyses aliique auctores antiqui ante captivitatem Babylonicam usi sunt. Vide *Bible de Vence*, t. XVII, *Dissertation sur Esdras*, et idem opus, t. I, *Dissert. sur la première langue*.

Quidam arbitrati sunt Evangelium secundum Marcum et Epistolam ad Romanos fuisse primum in lingua latina:

sed communissime tenetur hos libros, sicut cæteros Novi Testamenti, scriptos esse in lingua græca, quæ tunc erat communis et nobilissima. Excipitur tamen Evangelium secundum Matthæum, quod probabilius in idiomate hebraico-chaldaico, tunc vulgari apud Judæos, scriptum fuit. Plurimi adjiciunt Epistolam ad Hebræos, quod alii multi negant. Res igitur est dubia.

II. De ingenuitate textus. — Quando, arte typographica inventa, textus hebræus omnibus fuit obvius, nonnulli arbitrati sunt illum a Judæis fuisse adulteratum, quia varias deprehendebant discrepantias inter textum et versiones.

Post severum manuscriptorum examen evidentissime constitit Judæos volumen sacrum ab omni mutilatione servasse integrum. *Michaelis*, *P. Houbigant*, *Kennicott*, presbyter anglicanus, aliique in lingua hebraica peritissimi, ad hunc scopum tendentes, multum allaboraverunt. Ex omnibus celebrior citatur Joannes Bernardus *de Rossi*, Parmensis, qui 680 sibi procuravit manuscripta hebraica. Comparatione summa cum attentione facta, remansit inconcussum discrepationes observatas esse duntaxat accidentales, et substantiam factorum aut doctrinæ nullibi attingere.

Unde doctissimus card. *Wiseman*, *Discours*, etc., *introduct.*, p. xxxi : « Le réformateur, et, à vrai dire, le fondateur de la critique sacrée est J.-J. Griesbach ; c'est » lui qui en a établi les principes régulateurs. Au moyen » d'une recherche longue et laborieuse, il s'assura que » tous les manuscrits connus peuvent se diviser en trois » classes auxquelles il a donné le nom de *Recensions*, » parce qu'il suppose qu'elles sont le produit d'éditions » corrigées sur le texte dans différents pays ; c'est pour- » quoi il leur donne le titre de *Recensions* d'Alexandrie, » de l'Orient et de Byzance. Tout manuscrit connu appar- » tient à l'une de ces classes, et quoiqu'il puisse acciden- » tellement s'écarter du type commun, il s'y rapporte » quant à son ensemble. Scholz a enchéri sur Griesbach ; » après avoir voyagé dans toute l'Europe et dans tout

» l'Orient pour vérifier des manuscrits, il a publié en » 1830 une édition critique dans laquelle il réduit les » familles à deux, et rend ainsi encore plus facile l'appli- » cation du principe du savant critique qui l'a précédé. » Ainsi l'on peut dire que la science critique a non-seu- » lement renversé toute objection tirée des documents » que nous possédions déjà, mais qu'elle nous a donné » une entière sécurité contre tout ce qui pourrait encore » être découvert. »

III. De divisione Scripturæ per capita et versiculos. — 1° Certum est hanc divisionem non semper extitisse ac proinde non esse divinam. Imo Pentateuchus unicus erat liber in quinquaginta quatuor partes sectus, juxta numerum sabbatorum in anno lunari ordinario, quia una pars publice legebatur in synagogis die sabbati, et sic integer liber per singulos annos.

Duo priores libri Regum unum, et duo posteriores alterum efficiebant librum. Similiter et duo Paralipomenon sub unico nomine libri *Chronicorum* erant inscripti.

2° Quædam pariter erat divisio in libris Novi Testamenti ut in cœtibus Christianorum commodius legerentur, sed non similis divisioni nunc extanti.

3° Divisio librorum utriusque Testamenti per capita tribuitur cardinali Hugoni a S.-Charo, religioso dominicano, anno 1263 vita functo, qui, jussu capituli totius ordinis, a multis religiosis adjutus, ingens composuit opus cui titulus *Correctorium Bibliorum*, et aliud opus dictum *Concordantia Bibliorum*, quæ fuit origo et forma aliarum Concordantiarum nunc existentium et perfectiorum. Ut loca facilius invenirentur, tota Scriptura divisa est per capita.

4° Versiculorum inventio diu attributa est Roberto Stephano, celebri typographo, qui obiit anno 1559; nunc ostenditur illorum usum antiquiorem esse et in Bibliis ante Roberti Stephani Biblia impressis reperiri; *Biog. univ.*, t. XIII, v° *Rob. Estienne*.

5° Non est dubium quin partitio Scripturæ in libros,

et librorum in capita et in versiculos valde sit utilis, ut ope Concordantiarum statim inveniantur loca desiderata; sed cum facta fuerit a privatis, nullius est auctoritatis, et ideo, si intelligentiæ alicujus textus nocere videatur, deseri potest. Sic interpretes ultimum caput Deuteronomii referunt ad librum Josue; sic in Act. Apost., xx, quædam verba versiculi 34 ad versiculum præcedentem evidenter referenda sunt.

Sectio secunda. — *De Scripturæ sacræ versionibus.*

Ut prætermittamus versiones in linguis orientalibus, etiam per priora sæcula exaratis, quædam dicemus tantum de versionibus græcis et de versionibus latinis.

Punctum primum. — *De versionibus græcis.*

I. De versione septuaginta interpretum. — Prima et celebrior versio græca ea est quæ dicitur Septuaginta interpretum, cujus historia sic narratur ab Aristeo, in speciali de hoc facto opere græce scripto, in quo se exhibet velut unum e custodibus corporis Ptolemæi Philadelphi, regis Ægypti, versus annum 250 ante Christum. Ptolemæus, locupletissimam volens instruere bibliothecam Alexandriæ, cum didicisset a Demetrio Phaleræo, bibliothecæ præfecto, apud Judæos existere libros in lingua hebraica scriptos, quos in græcam versos haberi expediret, misit legatos, inter quos erat ipse Aristeus, ad summum pontificem Eleazarum cum muneribus magni pretii: legati petierunt et obtinuerunt exemplar Scripturarum et septuaginta duos interpretes linguæ hebraicæ et græcæ peritissimos, sed ex singulis tribubus. Hi in insula Pharos collocati, ut minus essent distracti, famosissimam, intra septuaginta et duos dies, confecerunt versionem græcam quæ appellatur Septuaginta interpretum, et postea semper fuit in usu apud Judæos linguam hebraicam ignorantes, ac deinde apud Christianos.

Juxta Philonem, S. Justinum, S. Epiphanium et alios, septuaginta duo interpretes in septuaginta duobus vel

saltem in triginta sex cellulis inclusi, separatim scripserunt, et tamen, speciali Dei assistentia, eodem tempore et eodem modo versionem suam confecerunt.

Tota hæc historia valde est incerta, et saltem in multis communiter habetur ut fabulosa : cæterum narrationes fundantur in testimonio Aristei, cujus liber nullos authenticitatis et veracitatis præ se fert characteres. Apud eruditos nunc constat versionem sub nomine Septuaginta interpretum cognitam, opus esse variorum auctorum qui diversos Scripturæ sacræ libros diversis temporibus verterunt, prout judicabant eos utiles Judæis apud Græcos habitantibus et linguam hebraicam ignorantibus.

Quidquid sit de auctore, tempore et origine illius versionis, certum est illam ante Christum extitisse et magnæ auctoritatis jam fuisse ; Apostoli enim sæpe veteres Scripturas ex illa citant ; ea nascentes ecclesiæ ubique utebantur, et Ecclesia Græca aliam in suis officiis ac in conciliis nunquam adhibuit.

II. De aliis versionibus græcis. — Plures aliæ versiones græcæ ab apostatis et judaizantibus factæ sunt in odium versionis Septuaginta : 1ª ab Aquila, Pontico, qui ex gentili Christianus, deinde factus est Judæus : scripsit sub Adriano imperatore, circa annum Christi 130 ; 2ª est Theodotionis, primum Christiani, deinde Marcionitæ, postea Judæi : anno circiter 180 in lucem edita est, sub Marco Aurelio vel sub Commodo. 3ªm confecit Symmachus, Samaritanus, ex Christiano Ebionita factus, circa annum 200. Duæ aliæ casu repertæ sunt, una in urbe Jericho, anno 212, et altera Nicopoli, anno 230 ; quæ cum sint ignoti auctoris, simpliciter dictæ sunt 5ª et 6ª versio. Versio Septuaginta dicitur prima.

Origenes quatuor priores versiones in unum volumen per quatuor columnas distributum incomparabili labore collegit, quod vocavit *Tetrapla*, id est, scripta in quatuor partes. Novam hujus operis dedit editionem in qua inscripsit in una columna textum hebraicum in litteris hebraicis, et in altera columna eumdem textum hebraicum in litteris græcis, cum quatuor prædictis versionibus ;

sicque habuit *Hexapla* : postea duas versiones recenter inventas adjecit, et fecit *Octapla*.

Quædam tantum præstantis illius operis supersunt fragmenta, et versio Septuaginta sola remansit integra.

Ad instar Origenis, magna in ultimis temporibus confecta sunt opera dicta *Polyglottæ*, id est scripta multarum linguarum. 1ª est cardinalis *Ximenes*, et dicitur Complutensis : prodiit anno 1515. 2ª favore Philippi II, Hispaniarum regis, impressa est Antuerpiæ, anno 1572. 3ª curis *Legay*, advocati Parisiensis, confecta, anno 1645 prodiit in 10 vol. *in-f°* et septeno idiomate. 4ª Londini impressa anno 1657, curante Walton, episcopo Anglicano, 6 vol. *in-f°* et 8 vol. cum Dictionario *Castel*. Præcedenti inferior est quoad formam et artem typographicam, sed quoad res contentas longe accuratior.

PUNCTUM SECUNDUM. — *De versionibus latinis.*

I. DE PRIMIS VERSIONIBUS LATINIS ET DE VULGATA. — Infinita fuit interpretum Latinorum varietas, ut testatur S. Aug., de Doctrina christiana, l. 2, cap. 11, 1ª part.; una tamen inter alias prævaluit versio, quæ ideo dicta fuit *Vulgata* seu communis, et *Itala*, propter linguam Italiæ. « In ipsis autem interpretationibus Itala præferatur, » nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ, » inquit S. Aug., ibid., cap. 13. Dicebatur etiam *Vetus*, quia omnium versionum latinarum erat antiquissima ; et, ut communiter creditur, ab aliquo viro Apostolico confecta.

Numerus versionum, magis ac magis in dies crescens, magnam inducebat confusionem ; valde necessarium videbatur unam efficere perfectam, quæ omnium locum teneret. S. Hieronymus, votis amicorum cedens, opus suscepit : Vetus Testamentum summa cum diligentia ex textu hebræo in latinum sermonem convertit, codices græcos Novi Testamenti jussu summi Pontificis Damasi secum contulit, emendavit et in integrum statum restituit.

Hinc nata est Vulgata nostra, quæ coalescit partim ex

antiqua versione itala, partim ex S. Hieronymi interpretatione. Ad versionem italam pertinent libri Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum, Psalmorum, Baruch, epistola Jeremiæ et totum Novum Testamentum. Alii libri ex versione S. Hieronymi deprompti sunt, et, licet textui hebræo ordinarie conformes, aliquando tamen ex Septuaginta conversi sunt, ut collatione textuum patet.

Hæc igitur versio sic confecta, et vocata simpliciter *Vulgata*, multis dicteriis primum obnoxia, a sæculo septimo in tota Ecclesia Latina usu communi recepta est : concilium Trid., sess. 4, decreto *de Editione et Usu librorum sacrorum*, eam sequentibus verbis declaravit authenticam : « Eadem sacrosancta synodus, considerans non » parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus quæ circumferuntur sacrorum » librorum, quænam pro authentica habenda sit innotes- » cat, statuit et declarat ut hæc ipsa vetus et vulgata edi- » tio quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata » est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædica- » tionibus et expositionibus, pro authentica habeatur, et » ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel » præsumat. »

II. Defensio Vulgatæ. — Quia Vulgata nostra ab Ecclesia Romana commendatur et a concilio Trid. fuit approbata, plerique protestantes eam contemnere solent, et ad textum originalem recurrendum esse dicere affectant.

Circa prædictam concilii approbationem *tria notanda sunt :*

1° Illa versio non a concilio, sed longe antea vulgata seu communis fuit : a tempore S. Gregorii Magni, id est, a fine sexti sæculi, ea sola utebatur Ecclesia Latina in suis officiis, in publicis lectionibus, in concionibus, in sacramentariis, in conciliis, in controversiis adversus hæreticos, in commentariis, etc. Porro dici non potest veram Christi Ecclesiam per tot sæcula legitimam Scripturæ sacræ versionem non habuisse, et in eis etiam quæ spectant ad fidem et mores erravisse : fatendum est igitur hanc ver-

sionem erroneam non esse, saltem in eis quæ ad fidem e mores spectant. Unde merito sacrum concilium eam declaravit authenticam, atque prohibuit, uniformitatis causa, ne alia in usu publico adhiberetur.

2° Eam textibus hebraico et græco non anteposuit; nam — a) illam cum his textibus non comparat, sed tantum cum aliis versionibus latinis quibus vult eam præferri. — b) Plures eruditi theologi qui concilio Trid. assistebant, ut *Salmeron*, *Vega*, Melchior Canus, id fatentur. — c) Palavic., l. 6, cap. 17, idem propriis verbis narrat. — d) Doctissimi interpretes catholici, post concilium sicut ante, ad fontes hebræos et græcos frequentem habuerunt recursum ut genuinum Scripturæ sensum assignarent. Ergo.

3° Concilium Trid. Vulgatam approbando, non declaravit eam mendorum expertem esse : imo in ipsomet suo decreto jubet « ut posthac sacra Scriptura, potissimum » vero hæc ipsa vetus et Vulgata editio, quam mundatis» sime imprimatur. » Supponit ergo eam ut tunc extantem in pluribus esse defectuosam; et revera S. Pius V eam per diversam codicum collationem emendandam curavit. Postea Sixtus V novam jussit fieri correctiorem, quam tradidit ut emendatissimam atque prohibuit ne amplius corrigeretur. Attamen paulo post, auctoritate Clementis VIII, nova prodiit editio accuratior, quia Sixti V prohibitio de sola emendatione privata auctoritate facta intelligenda est, non vero de recognitione et emendatione per successores ejus facta. Omnes editiones nunc in usu editioni auctoritate Clementis VIII publicatæ conformes esse debent. Non tamen æstimatur eam ab omni defectu esse alienam; quotidie enim periti interpretes nonnullas cum hebræis et græcis fontibus discordias in ea deprehendunt. Bellarminus, unus e correctoribus, dicit illam accuratissime non fuisse castigatam: « Multa enim, inquit, » de industria, multis de causis, pertransivimus, quæ » correctione indigere videbantur, » præcipue videlicet ne fideles nimia correctionis novitate turbarentur.

Cæterum, si Vulgata nunc in pluribus a fontibus discrepet, sæpe non versioni tribuendus est error, sed ipsis

fontibus qui, tam frequenter manibus transcripti, aliquas subierunt adulterationes, sive inadvertentia, sive mala fide Judæorum aut hæreticorum : in multis locis versio Septuaginta et Vulgata sibi concordant et ab hebræo hodierno discrepant. Ergo Septuaginta interpretes et S. Hieronymus textum hebræum aliter olim legerunt ac est hodie.

Si quidam solecismi et barbarismi auctoribus Vulgatæ exprobrentur, notandum id evenire 1° ex amanuensium inadvertentia; 2° ex desiderio in interpretibus textum sive hebraicum sive græcum de verbo ad verbum vertendi. 3° Nonnullæ locutiones apud optimæ latinitatis auctores usitatæ, a tironibus falso reputatæ sunt solecismi et barbarismi.

Sectio tertia. — *De lectione et usu sacræ Scripturæ.*

I. De versionibus vernaculis — Cum protestantes teneant unumquemque fidelem esse judicem fidei, et fidem ex sola Scriptura hauriendam esse, docere debuerunt versiones in lingua vulgari non solum utiles, sed necessarias et ab omnibus promiscue legendas esse. Ex eo principio natæ sunt societates Biblicæ, quæ magnis sumptibus curant divinas Scripturas, et præsertim Novum Testamentum, in vulgaria idiomata vertendas et apud infideles per universas orbis regiones spargendas. Societas Biblica Londinensis asserebat, anno 1824, se novos quotidie obtinere progressus et jam 4,500,000 fr. annuos possidere; anno 1830, 10,000,000 fr. in eumdem finem Societas collegerat, et anno 1838, 21,000,500. Eodem anno 1838 Societas Biblica, ex Anglia, America et aliis regionibus 40,000,000 exceperat. *Ami de la Relig.*, 6 *juin* 1840; P. *Perrone*, de Locis theol., part. II, cap. 4, prop. 2. Nemo nescit quantum ab eo tempore ejus reditus creverint.

Ex pluries dictis tum in præsenti Tractatu, tum in Tractatu *de vera Ecclesia*, fideles non sunt fidei judices, nec legitimi Scripturæ interpretes : infallibili Ecclesiæ auctoritate duci debent et in admittenda sancta Scriptura,

et in genuino sensu ejus agnoscendo. Unde facile concipitur dari posse ecclesias christianas vernaculam Scripturarum versionem non habentes. Ex altera parte, jam advertimus impossibile esse aliquam ecclesiam sola Scripturarum lectione efformari, sine ullo prædicantis adminiculo.

Hinc patet quam vanæ, naturæ fidei et praxi Ecclesiæ opositæ sint infatigabiles Societatis Biblicæ sollicitudines pro conficiendis editionibus vernaculis eisque per cunctas regiones distribuendis; quæ, inquit Pius VIII, in Encyclica pro sua exaltatione, diei 24 maii 1829, « ubi- » que maxima atque incredibili impensa populis etiam » rudioribus gratuito impertiuntur, perversis quoque » haud raro immissis scriptiunculis, ut lethale obbibant » venenum ubi aquas sese haurire censent sapientiæ sa- » lutaris. Alia jam pridem Apostolica Sedes de ingenti » hac fidei clade christianum populum monitum voluit, » tantæque perniciei auctores contudit. » Item Greg. XVI in Litteris diei 15 aug. 1740; *Ami de la Relig.* 24 *oct.* 1840. Vide P. *Perrone*, de Locis theol., part. II, ch. 4, prop. 1 et 2.

Attamen cum omnibus catholicis libenter dicimus versiones Scripturæ sacræ in linguas vernaculas a pastoribus approbatas utiles esse : hæc assertio ex sola Ecclesiæ praxi sufficienter constat; semper enim Ecclesia vernaculas habuit versiones Scripturæ fidelibus destinatas, græcas scilicet pro Græcis, latinas pro Latinis; alias singulis nationibus proprias, Persis, Arabibus, Ægyptiis, Æthiopibus, et denique in cunctis idiomatibus. Ergo.

Diximus *a pastoribus approbatas;* necesse est enim ut illæ versiones doctrinam Vulgatæ, saltem quoad fidem et mores, accurate reddant : porro soli pastores sunt judices doctrinæ competentes : ergo. Unde cavendum est a versionibus hæreticorum, schismaticorum vel incredulorum, et generatim ab eis quæ approbatione Ordinarii non muniuntur.

Nulla est natio catholica quæ non habeat suas sacro-

rum Bibliorum versiones. Præcipua versio gallica totius Scripturæ nunc in usu apud catholicos habuit auctorem *le Maistre de Sacy*, in fine decimi septimi sæculi; est generatim accurata, licet in quibusdam locis erroribus Jansenianorum favere videatur. *Calmet* eam cum paucis mutationibus adoptavit. Item *Rondet* in opere noto sub nomine *Bible de Vence*, et P. *de Carrières*.

Anno 1667, prodiit translatio Novi Testamenti dicta Montensis, qua usus est *Quesnel* in famoso opere inscripto : *Réflexions morales*, etc. Damnata fuit a Clemente IX, Innocentio XI et Clemente XI, ut textum sacrum exhibens vitiatum, et a Vulgata nimis discrepans. Huic longe præfertur versio P. *Amelotte*, licet parum elegans. Aliæ sunt etiam accuratæ quoad doctrinam, videlicet una *Godeau*, catholica sed parum perfecta; altera P. *Bouhours*, cui alii patres e Societate Jesu operam dederunt, et quam P. *Lallemant* secutus est in opere dicto : *Réflexions morales*, etc., et tertia *Mezenguy*, Jansenistæ, cum notis : in pluribus est suspecta, aliunde laudibus digna.

II. De lectione Scripturæ sacræ. — 1° Non negamus, imo affirmamus lectionem Scripturæ in lingua vernacula ipsis laicis sæpe utilem esse, ut constat — a) exemplo Judæorum, qui libros sacros sæpe legebant vel eorum lectionem in synagogis audiebant; — b) agendi ratione Apostolorum et Evangelistarum, qui in lingua vernacula scribebant et scripta sua ad fideles dirigebant; — c) testimonio et praxi SS. Patrum, qui lectionem divinarum Scripturarum in innumeris locis commendant, eas publice legebant et explanabant, etc. Ergo.

Verum nulla existit lex hanc lectionem omnibus præcipiens : sine illa, quæ ad fidem, justificationem et salutem necessaria sunt, addisci possunt; et revera diu quidam exstiterunt populi christiani apud quos nulla erat versio Scripturarum in lingua eorum vernacula; et ubi novæ formantur ecclesiæ apud infideles, non statim publicantur versiones Scripturarum : ergo earum lectio in lingua vulgari non est singulis necessaria, et propositio-

nes 79, 80 et 82 *Quesnel* contrarium asserentes, merito fuerunt damnatæ.

2° Dicimus lectionem sacrorum librorum non promiscue permittendam esse, nam 1°, teste B. Petro, II Epistola, III, 16 : *Indocti et instabiles depravant Scripturas, ad suam ipsorum perniciem.* 2° Apud Judæos quasdam Scripturæ partes, ut gesta Patriarcharum, Canticum canticorum et prophetiam Ezechielis, legere non permittebatur ante trigesimum ætatis annum, ut Orig., S. Hieron. et S. Greg. Naz. observant : propter easdem rationes lectio illorum librorum et præsertim Cantici canticorum non nisi caute apud nos permittenda est. 3° In pluribus Scripturæ partibus multa sunt difficilia quæ ab omnibus intelligi nequeunt : ergo non convenit ut omnibus indiscriminatim permittantur. Pastorum est igitur et confessariorum determinare quid singulis fidelibus in lectione Scripturarum expediat vel non expediat, et quandoque accidere potest ut, habita ratione circumstantiarum, hujusmodi lectio interdici debeat, sicut definiit Clemens XI, propositiones 83, 84 et 85 *Quesnel* damnando.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DIVINA TRADITIONE.

I. Quid et quotuplex traditio. — Fons alter fidei est traditio. Traditio autem stricte sumpta, quatenus est fons fidei, definiri potest : Verbum divinum sine scripto communicatum et viva voce transmissum, sive postea scribatur, vel non. Differt a Scriptura in eo quod non sub inspiratione divina scribatur ; sed cum ea convenit in eo quod sit æque verbum Dei et eamdem habeat auctoritatem.

Ampliorem autem significationem habet traditio si generatim sumatur; complectitur enim cujuscumque doctrinæ vel instituti transmissionem ab uno ad alterum sive scripto, sive sine scripto id fiat, sive Deo auctore ve

homine. Sed hic sumimus traditionem in sensu stricto per oppositionem ad Scripturam sacram, de qua dictum est supra, et ad traditionem humanam, quæ in Tractatu *de Fide* ad rem non pertinet.

Traditiones divinæ triplicis sunt generis. Etenim pertinent vel ad legem naturæ, vel ad legem Mosaicam, vel ad legem evangelicam, habita ratione diversorum statuum in quibus spectari possunt homines relative ad Deum.

Traditiones legis naturæ illæ sunt quas homines, antequam libros canonicos haberent, a Deo per Adam, Noe, Abraham, acceperunt.

Traditiones legis Mosaicæ sunt eæ quas Judæi a Deo per Moysen aliosque prophetas viva voce tantum acceperunt, et quæ in libris canonicis non reperiuntur.

Traditiones legis evangelicæ sunt illæ quas Ecclesia a Christo vel a Spiritu sancto per Apostolos suscepit, et quæ in libris Novi Testamenti non inveniuntur. Dicuntur etiam Apostolicæ, quia per Apostolos ad Ecclesiam transmissæ sunt.

Attamen traditiones Apostolicæ duplicis sunt generis, aliæ scilicet divinæ et aliæ humanæ. Divinæ eæ sunt quas Apostoli habuerunt immediate a Christo, vel a Spiritu sancto eis afflante : humanæ vero ea sunt omnia quæ Apostoli propria auctoritate a Deo instituta et directioni Spiritus sancti subjecta statuerunt observanda, vel ad tempus, ut quorumdam ciborum distinctionem, a suffocato abstinentiam, vel in perpetuum, ut jejunium quadragesimale, etc.

Quædam ex illis institutionibus Apostolicis sunt obligatoriæ sub gravi, ut præcedentes, et aliæ sunt tantum de consilio, ut aspersio aquæ benedictæ super fideles, vel ejus sumptio in ingressu templi.

Distinguuntur insuper traditiones ecclesiasticæ, quæ alium non habuerunt auctorem quam ipsam Ecclesiam a Spiritu sancto edoctam. Ejus generis sunt innumeræ antiquæ consuetudines circa modum jejunandi, festa celebrandi, sacramenta administrandi, etc.; vel doctrinæ

ubique receptæ, v. g., de canonicitate quorumdam librorum sacrorum, de sensu quo nonnulli textus Scripturæ intellecti sunt, de œcumenicitate talis vel talis concilii, etc.

Cum ibi regulam fidei quæramus, certum est agi non posse de traditionibus humanis, sive in ordine civili, sive in ordine ecclesiastico, neque de institutionibus Apostolicis per traditionem ad nos transmissis, sed tantum de traditionibus divinis ad religionem attinentibus, id est, de iis traditionibus quæ exhibent revelationem a Deo factam in libris canonicis non scriptam et Ecclesiæ tanquam depositum concreditam a Christo dicente, Matth., XXVIII, 20 : *Docentes eos servare quæcumque mandavi vobis.*

Unde privatæ revelationes piis animabus identidem factæ etiam quando velut argumentum sanctitatis alicujus viri a summo Pontifice approbantur, ad objectum fidei non pertinent, et nunquam proponuntur ut de fide credendæ.

Nunc nobis agendum est de existentia et auctoritate divinæ traditionis, et de regulis ad discernendas traditiones divinas ab humanis.

II. De existentia et auctoritate divinæ traditionis. — Lutherani et Calvinistæ, instar Pelagianorum, Arianorum, Eutychianorum aliorumque hæreticorum, sola Scriptura omnes controversias fidei dirimendas esse contendentes, divinas proinde rejiciunt traditiones tanquam insufficientes ad fidem. Contra eos sint propositiones sequentes.

PROPOSITIO PRIMA.

Divinæ existunt traditiones ab Apostolis acceptæ et transmissæ.

Prob. 1° *Script. sacra.* Constat Christum multa dixisse et fecisse quæ in Evangeliis non narrantur, Joan., XXI, 25 ; similiter et Apostoli a Spiritu sancto inspirati, non omnia scriptis mandarunt quæ viva voce docuerunt, ut

ipse testatur B. Paulus, II Thess., II, 14, et II Tim., I, 13, et II, 2, eos ad traditiones, ad ea quæ didicerant per testes remittens : ergo saltem plurima sunt revelata quæ in libris sacris non inveniuntur, et voce tradita sunt.

Prob. 2° *ex sanctis Patribus.* Quidquid dicant protestantes de sanctis Patribus eorumque scriptis, saltem negare non possunt eos fuisse testes doctrinæ quæ ipsorum tempore in variis ecclesiis suis docebatur : merito igitur consulendi sunt, et si fuerint unanimes in admittenda traditione divina, hinc firmissimum eruitur argumentum : porro sancti Patres fuerunt unanimes, etiam in primis Ecclesiæ sæculis, in admittenda traditione divina; ex innumeris eorum testimoniis quæ citari possent, quædam tantum seligemus.

Tertull. lib. de Corona, post enumeratas varias traditiones de cæremoniis baptismi, de signo crucis, de oblationibus pro defunctis, etc., addit cap. 4 : « Harum disciplinarum si legem expostules Scripturarum, nullam invenies. Traditio tibi prætendatur auctrix, consuetudo confirmatrix et fides observatrix. »

Origenes, in cap. VI Epist. ad Rom., lib. 5 : « Ecclesia ab Apostolis traditione suscepit etiam parvulis baptismum dare. »

S. Basilius, lib. de Spiritu sancto, cap. 27, n. 66, ait : « Ex asservatis in Ecclesia dogmatibus et prædicationibus alia quidem habemus e doctrina scripto prodita, alia vero nobis in mysterio tradita recepimus ex traditione Apostolorum. »

S. Chrysost. in cap. II Epist. II ad Thessal., ad verba quæ retulimus, dicit : « Hinc est perspicuum quod non omnia tradiderunt per epistolam, sed multa etiam sine scriptis; et ea quoque sunt fide digna. Quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus esse fide dignam. »

S. Epiph. Hæresi 61 : « Sed et traditione quoque opus est : neque enim ex Scripturis peti possunt omnia. Idcirco alia scripto, traditione alia sanctissimi Apostoli reliquerunt. »

S. Aug., de Bapt., lib. 5, cap. 23 : « Sunt multa quæ » universa tenet Ecclesia, et ob hoc ab Apostolis præ» cepta bene creduntur, quanquam scripta non repe» riantur. »

S. Hieronymus, Dialogo contra Luciferianos, cap. 4 : « Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis » in hanc partem consensus instar præcepti obineret ; » nam et multa alia quæ per traditionem in Ecclesiis » observantur, auctoritatem scriptæ legis sibi usurpa» verunt. »

Clara sunt hujusmodi testimonia, et multo clariora apparerent si uniuscujusque integer legeretur contextus. Unde eruditus *Casaubon*, protestans, fatebatur omnes sanctos Patres esse pro catholicis ; *Obrethis*, non minus eruditus, testatur quod opera illorum legendo, antequam in sinum Ecclesiæ Romanæ rediisset, pluries tentatus fuerit ea projicere in terram, quia plena sibi videbantur *papismo*. Ergo patrum testimonio evidenter constat admittendas esse divinas traditiones.

Prob. 3° Ratione. — A) Christus nihil scripsit, nec aliquid scribere jussit, sed mandavit credere et servare quidquid docuerat et præceperat. Apostoli Evangelium viva voce annuntiabant, non vero libros sacros infidelibus tradebant, ut ipsi eos legendo fidem sibi efformarent. Primæ ecclesiæ conditæ sunt et plures diu exstiterunt sine Scripturis, saltem sine Scripturis Novi Testamenti ; sola igitur traditione veritates a Christo revelatas cognoscebant. Hinc ruit fundamentum Protestantium asserentium solam Scripturam esse regulam fidei.

— B) Multa de fide credunt Protestantes quæ in Scripturis non inveniuntur : v. g., beatam Deiparam semper fuisse virginem ; baptismum parvulis esse conferendum, ab hæreticis collatum esse validum, nec iterandum ; quatuor tantum esse Evangelia ; hos et illos libros utriusque Testamenti esse divinos, non vero alios, etc. Ergo fateri coguntur divinas existere traditiones ab Apostolis acceptas et transmissas. Vide quæ diximus de doctore *Leo* in Tract. *de Ecclesia*.

PROPOSITIO SECUNDA.

Divinæ traditiones ab Apostolis acceptæ et transmissæ, eamdem habent auctoritatem ac veritates in Scriptura contentæ.

Prob. ex Scriptura sacra, concilio Trid., SS. Patribus et ratione.

1° *Scriptura sacra*, nempe ex textibus B. Pauli superius citatis, in quibus Thessalonicensibus et Timotheo pari modo commendat doctrinam sermonibus acceptam et doctrinam in Epistola sua scriptam. Ergo 1°.

2° *Ex concilio Trid., sess.* 4, decreto de canonicis Scripturis, in quo hæc habentur : « Perspiciensque » (sancta synodus) hanc veritatem et disciplinam conti- » neri in libris scriptis, et sine scripto traditionibus » quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ip- » sis Apostolis, Spiritu sancto dictante, quasi per manus » traditæ, ad nos usque pervenerunt; orthodoxorum » Patrum exempla secuta, omnes libros tam Veteris quam » Novi Testamenti, cum unus Deus sit auctor, nec non » traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores perti- » nentes, tanquam vel ore tenus a Christo vel a Spiritu » sancto dictatas, et continua successione in Ecclesia ca- » tholica conservatas, pari pietatis affectu ac reverentia » suscipit et veneratur; » et in fine decreti addit : « Si quis » autem libros ipsos integros... et traditiones prædictas » sciens et prudens contempserit; anathema sit. » Ergo 2°.

3° *Ex SS. Patribus.* Modo, citavimus testimonia Tertull., Orig., S. Basilii, S. Chrys., S. Epiph., S. Aug. et S. Hieronymi, quæ hic iterum non referemus.

S. Irenæus, contra Hæreses, l. 3, cap. 3, n. 3 : « Hac » ordinatione et successione, ea quæ ab Apostolis in Ec- » clesia traditio et veritatis præconatio pervenit usque ad » nos. Et est plenissima hæc ostensio unam et eamdem » vivificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Aposto- » lis usque nunc sit conservata, et tradita in veritate. »

Alia colligere testimonia inutile foret; fatentur enim adversarii Patres sibi esse oppositos. Ergo 3°.

4° *Ratione.* — a) Plurimæ, ut jam diximus, diu exstiterunt ecclesiæ sine Scripturis : atqui tamen fideles in his ecclesiis veram habebant fidem ad justificationem et salutem sufficientem : ergo veritates revelatæ pari certitudine traditione et Scriptura credi possunt. — b) Sola traditione libros sacros accepimus, et sensum eorum noscimus : ergo traditio est, sicut Scriptura, via tutissima qua doctrina Christi et Apostolorum infallibiliter noscatur. — c) Ipsi hæretici plura admittunt de fide, ut monuimus, quæ non sunt in Scriptura : ergo 4°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Deut., IV, 2 : *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo;* et Matth., XV, 3 : *Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* Ergo nullæ admittendæ sunt traditiones præter verbum Dei.

R. Nego conseq. — a) enim Moyses vetat ne aliquid legi Dei addatur vel ab illa subtrahatur per falsas explicationes, non vero prohibet ne fides verbo Dei non scripto adhibeatur : e contra, in hoc ipsomet loco de traditione loquitur, cum dicat : *Non addetis ad verbum quod vobis loquor*, et non, *quod scribo.* — b) Christus, apud Matth., loquitur de traditionibus mere humanis, quarum aliæ erant malæ et aliæ inutiles, ut patet contextu; paulo post enim addit, ℣ 9 : *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum.* At nihil in eo capite ostendit Christum divinas traditiones in lege Mosaica existentes reprobasse. Ergo.

Similiter SS. Patres in pluribus locis rejicere videntur traditiones sed traditiones humanas, aut traditiones falsas, per oppositionem ad Scripturam Sacram et ad traditiones divinas certo constantes.

Obj. 2° Frequenter falsæ exstiterunt traditiones in Ecclesia quæ habitæ sunt ut veræ : ergo nulli traditioni plena fides adhiberi potest.

R. 1°. *Retorqueo argumentum.* Plures falsæ scripturæ

habitæ sunt ut veræ, etiam a viris eruditis, probis et sanctis : ergo nulla est scriptura fide digna.

R. 2° *Nego conseq.* Falsæ quidem habitæ sunt traditiones, sed rejectæ sunt, quia characteres veritatis præ se non ferebant; inde vero firmantur aliæ quæ, omnibus perpensis, evidenter judicantur veræ. Ergo.

III. De regulis ad discernendas traditiones divinas ab humanis. — Plures existunt regulæ quibus veræ traditiones divinæ a falsis infallibiliter secerni possunt, nempe :

1° Si universa Ecclesia aliquod teneat dogma tanquam de fide, quod in Scriptura non inveniatur : nam Ecclesia in rebus fidei errare non potest. Nullum autem exstitit fidei dogma quod non fuerit revelatum, et Scriptura vel traditione ad nos transmissum. Ergo. Hac regula ostenditur omnes libros in canone nostro contentos fuisse inspiratos, B. Mariam semper fuisse virginem, baptismum a laico vel etiam a muliere collatum esse validum, etc.

2° Si universa Ecclesia aliquid teneat in praxi quod divinam requirat institutionem, et in Scriptura non existat, signum est infallibile hoc a Christo fuisse institutum et per traditionem transmissum; alioquin Ecclesia erraret : sic novimus existentiam sacramentorum Confirmationis, Extremæ-Unctionis, Ordinis, Matrimonii, et plurium ex illis materiam et formam.

3° Quod per universam Ecclesiam in cunctis retro sæculis reperitur existens, et cujus institutio referri non potest neque ad concilium, neque ad summos Pontifices, ab ipsis Apostolis descendere merito judicatur, juxta hanc regulam catholicam quam tradit S. Aug. de Baptismo, l. 3, cap. 24 : « Quod universa tenet Ecclesia, » nec conciliis institutum, sed semper retentum est, » non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime » creditur. » Hinc concluditur jejunium quadragesimale, observationem festorum Nativitatis Domini, Pentecostes, cæremonias in baptismo usitatas, signum crucis et alia hujusmodi saltem ab ipsis Apostolis fuisse instituta.

4° Unanimis Patrum consensus in admittendo dogmate quod in Scriptura non exprimitur, certum est signum illud ab Apostolis per traditionem descendere ; impossibile est quippe Patres sic fuisse unanimes, nisi saltem eorum tempore Ecclesia id crediderit et docuerit ; porro Ecclesia fidem suam non mutat, nec dogma prius non revelatum excogitavit, sed semper tenet *quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*, inquit S. Vincentius Lirinensis, Commonit. I, n. 2.

5° Certissima præ cæteris regula pro veris traditionibus divinis a falsis tuto secernendis est definitio Ecclesiæ, quæ infallibilis est in explicanda traditione, sicut in interpretanda Scriptura sacra.

Nota. Certum est sub lege naturæ, id est, ab Adam usque ad Moysen, divinas exstitisse traditiones, v, g., de creatione mundi, de lapsu primi parentis, de vita futura, beata aut misera, secundum uniuscujusque opera, de Redemptore venturo, de peccati originalis remedio, etc. Item sub lege Mosaica fuerunt traditiones, v, g., de remedio peccati originalis, de canonicitate librorum sacrorum, de eorum sensu et de multis aliis. Pleræque ex illis traditionibus, eæ scilicet quæ ad doctrinam generalem pertinent, in libris Novi Testamenti fuerunt consignatæ, vel traditione Apostolica ad nos pervenerunt : quæ vero erant temporales et locales, factæ sunt obscuræ vel omnino perierunt. Sic ordinem celebrandi cultum Dei et sacrificia offerendi sub lege naturæ imperfecte noscimus, in quo remedium peccati originalis constiterit ignoramus, etc.

CAPUT TERTIUM.

DE OBJECTO FIDEI QUATENUS IN SYMBOLIS ET ECCLESIÆ DEFINITIONIBUS PROPONITUR.

In hoc capite dicemus 1° de symbolis fidei in quibus præcipue jacet objectum fidei ab Ecclesia determinatum ;

2° de definitionibus fidei; 3° de propositionibus damnatis et de censuris theologicis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SYMBOLIS FIDEI.

I. Quid sit symbolum fidei. — Symbolum in genere est signum vel figura rei occultæ : sic ritus sacramentales dicuntur symbola sacra gratiæ. Per symbolum fidei, intelligitur *Brevis summa vel tabula præcipuos fidei articulos explicite continens.*

II. De symbolis in Ecclesia usitatis.—In Ecclesia catholica quatuor numerantur, videlicet Symbolum Apostolorum, Symbolum Nicænum, Symbolum Constantinopolitanum, et Symbolum S. Athanasii.

Symbolum Apostolorum illud est quod recitatur in horis canonicis, in orationibus matutinis et vespertinis. Erasmus, Calvinus, passim Calvinistæ quibus consentit *Dupin*, dicunt quidem illud Symbolum doctrinam Apostolorum continere, sed ab ipsis non fuisse confectum. Cæteri vero firmiter tenent illud Symbolum ab ipsis Apostolis etiam quoad formulam fuisse compositum. Etenim 1° ante Erasmum et Calvinum nullus inter auctores ecclesiasticos reperitur qui vel minimum circa id dubium moverit. 2° Plurimi antiquiores Patres illud Apostolis expresse tribuunt, v, g., S. Irenæus, contra Hæreses, l. 1, cap. 10 : « Ecclesia per universum orbem usque ad fines terræ se» minata, et ab Apostolis et a discipulis eorum accepit » eam fidem quæ est in unum Deum, Patrem omnipo» tentem, etc. » S. Ambros., Epist. 1 class. epist. 4 ad Siricium : « Credatur Symbolo Apostolorum quod Eccle» sia Romana intemeratum semper custodit et servat. » 3° Afferri potest celebris regula a S. Aug. allegata : « Quod » universa tenet Ecclesia, etc. » Ergo. Vide Nat. Alex. Dissert. XII, sect. 1 ; Theol. Wirceburg., de Fide, part. 1, cap. 2.

Notandum illud Symbolum ad corpus Scripturæ sacræ non pertinere; quia, ut communius docetur, Apostoli illud non scripserunt, sed viva voce tradiderunt : nec objici potest quod S. Lucas illius mentionem non faciat in Actibus Apostolorum, quia multa alia gravis momenti omisit.

Symbolum Nicænum sic vocatur, quia in primo concilio generali conditum fuit adversus Arianos, et incipit his verbis : *Credo in unum deum*, etc. : quædam verba ei adjecta sunt in concilio Constantinop. 1, contra Macedonianos, et inde vocatum est Symbolum Constantinopolitanum : ubique intra Missam cantatur vel recitatur.

Symbolum S. Athanasii, incipiens, *Quicumque vult salvus esse*, etc., dicitur in officio Primæ die Dominica et festo sanctissimæ Trinitatis.

Tribuitur S. Athanasio a concilio Toletano IV, anno 633; a concilio Augustodunensi, anno 1170; a S. Thoma 22, q. 1, art. 10, ad 3; a multis theologis et ab ipso Eugenio IV, in Decreto ad Armenos, dicente : « Compendio» sam illam fidei regulam per beatissimum Athanasium » editam ipsis præbemus, videlicet, *Quicumque vult*, etc.» Ergo. Vide Theol. Wirceburg.. loco citato.

Multi tamen alii eruditi, præsertim recentiores, negant hoc Symbolum genuinum S. Athanasii opus esse, et sequentibus præcipue nituntur rationibus. 1° Nulli auctores hujus Symboli meminerunt ante septimum sæculum. 2° S. Cyrillus Alexandrinus, concilium Ephesinum et concilium Chalcedonense, errores Nestorii et Eutychii refellendo, hujus Symboli nullam mentionem faciunt; quod incredibile esset, si illud novissent. 3° Plures articuli illius Symboli contra dictos Nestorii et Eutychii errores evidenter diriguntur : attamen illi errores non nisi post S. Athanasium prodiere. 4° In vetustissimis et probatissimis codicibus manuscriptis operum S. Athanasii non reperitur illud Symbolum. 5° Stylus ejus auctorem latinum omnino sapit. Ergo.

Ad rationes alterius opinionis respondetur concilia citata, theologos et Eugenium IV, quæstionem authentici-

tatis dicti Symboli non examinasse, et illud S. Athanasio vulgo attributum supposuisse.

Defensores posterioris sententiæ, quæ longe probabilior nobis videtur, communius tenent verum hujus Symboli auctorem esse quemdam Vigilium, Tapsensem episcopum, in Africa, circa finem quinti sæculi, qui Summam doctrinæ S. Doctoris sub nomine ejus sic adversus hæreticos composuit, quemadmodum scripsit dialogum, ut ipse testatur, adversus Arianos aliosque hæreticos, et sub nomine S. Athanasii in lucem edidit, ut scopum suum efficacius obtineret.

Nihilominus illud Symbolum ut certissima fidei regula habendum est, cum Ecclesia illud approbaverit atque cunctis fidelibus credendum proposuerit, decernendo quod in officiis publicis legeretur. Factum autem de vero illius auctore est personale, et ad infallibilitatem Ecclesiæ non pertinet.

III. De convenientia symbolorum. — Valde conveniens fuit præcipuos fidei articulos in Symbolis contexere. Nam sic multo facilius fideles discunt ac retinent quid credere debeant, et ab hæreticis tutius secernuntur.

Multa tamen et gravissima fidei puncta, v, g., Eucharistia, Missæ sacrificium aliaque sacramenta, præter Baptismum in Symbolo Constantinopolitano memoratum, in his Symbolis non exprimuntur, probabiliter, ut notat Theologia Pict., quia in primis sæculis Christiani plura sua tacebant mysteria, præsertim sacræ Eucharistiæ, respectu infidelium et catechumenorum, propter abusum quem merito timebant, ut in Tractatu *de Eucharistia* monstratur.

Cæterum omnes articuli omissi implicite continentur in fide sanctæ Ecclesiæ catholicæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DEFINITIONIBUS FIDEI.

Præter expositionem et definitionem doctrinæ fidei per Symbola, multa alia, vel non tanti momenti, vel ad quo-

tidianam fidelium praxim minus utilia, singulariter definiuntur secundum opportunitatem. Circa autem fidei definitiones quærendum est : 1° quænam sit auctoritas definiens; 2° quænam possint definiri; 3° quænam sit forma definiendi in Ecclesia usitata; 4° quibus denique signis cognosci possit vera et stricta definitio fidei.

I. QUÆNAM SIT AUCTORITAS DEFINIENS IN ECCLESIA. — 1° Ut vidimus in Tractatu de *vera Ecclesia*, primo loco et ordinarie auctoritas definiendi pertinet ad summum Pontificem, cujus est, juxta S. Thomam, 22, q. a. 10, « finaliter determinare quæ sunt fidei, ut ab omnibus » inconcussa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auc- » toritatem summi Pontificis, ad quem majores et dif- » ficiliores Ecclesiæ quæstiones referuntur. Unde Domi- » nus, Luc, XXII, 32, Petro dicit : *Ego rogavi pro te, Petre,* » *ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus con-* » *firma fratres tuos.* Et hujus ratio est quia una fides » debet esse totius Ecclesiæ, secundum illud, I Cor., I, » 10 : *Idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schis-* » *mata:* quod servari non potest, nisi quæstio de fide » exorta determinetur per eum qui toti Ecclesiæ præest, » ut sic ejus sententia a tota Ecclesia firmiter teneatur. »

Secundo loco et extraordinarie concilium generale definit quæstiones fidei ; et ipsius auctoritas in eo est quod a summo Pontifice convocetur, dirigatur et confirmetur, et insuper totam repræsentet Ecclesiam, quæ falli non potest.

Tertio loco, Ecclesia dispersa, quæ, Spiritu Dei animata, ubique docet ea quæ ad fidem pertinent ; rebus enim fidei quasi divino instinctu inclinatur et non aliis. Si namque Ecclesia, per orbem dispersa, posset a vera fide deficere, jam nec concilium nec summus Pontifex infallibiliter definiret. Non enim aliquid definiunt nisi perlustrata et ponderata omnium Ecclesiarum traditione ; ergo pura et intacta servatur divina traditio. At quia per modum unius non loquitur nec docet Ecclesia dispersa, non potest ex se edere decretum fidei.

II. QUÆNAM POSSINT DEFINIRI. — Cavendum est in hac materia a nimia præsumptione, ad Ecclesiam enim pro-

prie pertinet dicere quænam possint definiri, et hoc facit expresse definiendo. Affirmari tamen possunt sequentia: 1° In genere, nihil definiri posse quod non contineatur sive in Scriptura sive in traditione Ecclesiæ. Etenim statutum est alios non esse fontes doctrinæ; sed statim non pronuntiandum est aliquid non contineri in his fontibus; de hoc sola Ecclesia judicare potest.

2° Quoad particularia, quædam iterum affirmari possunt; uti, v. g., si quædam ita communiter docerentur in Ecclesia, ut jam definitis in praxi æquiparari viderentur; vel si ageretur de rebus quæ sunt rebus fidei omnino alienis. Extra hos casus non nimis præsumere debet theologus, nec affirmare audeat nisi secundum aliquam probabilitatem. Etenim aliquis privatus sufficienter non potest videre an aliquid sit vel non sit in Scriptura aut in traditione; an et quando ea quæ ad fidem prærequiruntur de ordine naturali conveniat definitione signari; aut ea quæ e fide consequuntur possint legitime concludi. Ad hæc assistentia divina adjuvatur Ecclesia, non autem doctor privatus.

III. De forma definiendi. — Nulla forma unica et specialis definiendi requiritur; unum sufficit ut Ecclesia clare loquatur et ab omnibus audiatur, ita ut dubium oriri non possit. Ideo multiplici ratione firmari et definiri potest aliqua catholica veritas, directe nempe aut indirecte; iterum, expresse aut tacite. Vid. Perrone, de Immaculato B. V. Mariæ conceptu, part. II, cap. VII.

IV. De definitionum fidei notis. — Definitio fidei non est simplex affirmatio alicujus doctrinæ ab Ecclesia facta, sed est certa dogmatis fidei propositio cum præcepto accipiendi et credendi. Quatuor notæ traduntur a theologis ut veræ fidei definitiones distinguantur.

Prima regula est, quando aliquid proponitur credendum tanquam de fide, aut constanter et fideliter retinendum; vel cum aliquid expresse declaratur fidei contrarium.

Secunda regula, quando aliquid sic proponitur credendum, ut contrarium tenentes pro hæreticis teneantur.

Tertia regula, quando contrarium asserentibus anathema dicitur.

Quarta regula, quando contrarium asserentes ipso facto excommunicati declarantur. Quantum ad hæc duo posteriora, videndum est tamen an injunctio sit de materia fidei.

ARTICULUS TERTIUS.

DE PROPOSITIONIBUS DAMNATIS, SEU DE CENSURIS THEOLOGICIS.

Nomine censuræ theologicæ intelligitur judicium vel sententia qua nota maligna cuidam inuritur doctrinæ, tanquam fidei aliquo modo noxiæ. Breviter dicturi sumus 1° de doctrina quæ censuris theologicis subesse potest; 2° de notis theologicis, et 3° de auctoritate quæ hujusmodi notas decernere valet.

§ I. — De doctrina quæ censuris theologicis subesse potest.

Ex ipsa censuræ theologicæ definitione patet doctrinam nullo modo fidei noxiam aliqua malignitatis nota merito percuti non posse : sedulo igitur cognoscenda est doctrina fidei aut fidei congruens, ut apprime noscatur quid de doctrina ei quovis modo adversa pronuntiandum sit.

Per doctrinam autem fidei non intelliguntur solummodo propositiones immediate revelatæ, ab Ecclesia definitæ et ab omnibus sub anathematis pœna credendæ, sed quælibet propositiones quamdam habentes affinitatem cum fide, sive sint tantum speculativæ, v. g., Christus fuit risivus; sive ad mores spectent, v. g. proximum actu interno diligere tenemur; detractio est peccatum justitiæ oppositum; complectuntur igitur universam doctrinam christianam sub quocumque respectu consideratam, ac consequenter censura theologica quamlibet propositionem qua perfectio et integritas doctrinæ catholicæ læderentur, afficere potest. Aliæ vero propositiones, neque directe neque indirecte ad fidem attinentes, ut theses

mathematicæ, mere philosophicæ aut politicæ, opiniones in scholis libere agitatæ, censuris theologicis subesse nequeunt.

Hæc manent sufficienter probata ex dictis in Tractatu de vera Ecclesia.

Inter propositiones doctrinæ fidei congruentes diversi admittendi sunt gradus certitudinis : aliæ quippe sunt de fide, aliæ fidei proximæ, aliæ veræ, aliæ certæ et aliæ probabiles.

Propositio *de fide* ea est quæ evidenter continetur in verbo Dei scripto vel tradito, vel ab Ecclesia proposita est ut revelata et fide tenenda, juxta principia a nobis posita sive in Tractatu *de vera Ecclesia*, sive in præsenti Tractatu ; ex quibus constat aliam esse de fide catholica, et aliam de fide theologica.

Propositio *fidei proxima* est illa quæ enuntiat rem mediate tantum revelatam, seu est conclusio stricto sensu theologica.

Propositio *vera* enuntiat rem sicuti est, sed in deposito revelationis nec immediate nec mediate contentam, v. g. : Pius IX legitime fuit electus : si absque formidine et periculo erroris cognoscatur, dicitur *certa ;* si vero gravibus quidem, sed non inconcussis nitatur momentis, est dun-taxat *probabilis*.

Notandum censuram non præcise verba seu terminos propositionis afficere, sed ipsius sensum, siquidem doctrinæ inuritur; sed quoniam verba sensum propositionis diversis modis vitiare queunt, sæpe subjiciuntur censuræ et prohiberi possunt. Imo, licet verba Scripturæ essentialiter sint vera, quorumdam usus aliquando interdici potest, propter malitiam hominum indoctorum et instabilium qui ea depravant, II Petr., III, 16. Sic, tempore Arianorum, nolebat S. Hilarius pronuntiari hæc verba, *Christus ex Maria natus est*, nisi adderetur, *in principio erat Verbum*, lib. de Synodis, n. 70. Hinc proscribi possunt propositiones æquivocæ duplicem habentes sensum, unum bonum et alterum malum, si malus prævaleat ; aut si earum abusus legitime timeatur : sic papa Hor-

misdas sequentem damnavit propositionem : *Unus de Trinitate passus est.*

§ II. — De notis theologicis speciatim.

Quemadmodum sanitas corporis multis causis afficitur et depravatur, sic et perfecta Christi doctrina quæ, juxta Apostolum, debet esse sana et irreprehensibilis, v. g., Tit., II, 1 : *Loquere quæ decent sanam doctrinam;* et ibid. vers. 8 : *Verbum sanum, irreprehensibile*, multis modis lacessi et vitiari potest. Innumeræ ergo formari queunt propositiones plus minusve sanæ doctrinæ oppositæ, quæ eo ipso aliquam merentur censuram. Præcipue autem sunt : hæretica, erronea, hæresi proxima, sapiens hæresim, hæresis suspecta, errori proxima, sapiens errorem, erroris suspecta, impia, blasphema, periculosa, in fide vel in moribus perniciosa, scandalosa, male sonans, piarum aurium offensiva, injuriosa, captiosa, temeraria, schismatica, seditiosa, ecclesiasticæ hierarchiæ eversiva, falsa, improbabilis, nova, obscura, præsumptuosa, insana, stulta, magica, superstitiosa, prava, scrupulosa, etc.

Propositio *hæretica* ea est quæ dogmati revelato et ab Ecclesia proposito directe opponitur.

Propositio *erronea* et *hæresi proxima* illa est quæ adversatur propositioni fidei proximæ, id est propositioni mediate revelatæ et certæ certitudine theologica.

Si propositio ex terminorum ambiguitate vel ex circumstantiis, sive temporis, sive personæ loquentis, adhibeatur vel adhiberi possit ad hæresim vel errorem occulte disseminandum, dicitur *suspecta* sive *hæresis* sive *erroris*.

Propositio *hæresim* vel *errorem sapiens* illa est quæ de hæresi vel errore suspecta est, vel quæ ab hæresi aut errore non nisi futili evasione vindicari potest.

Propositio *impia* ea est quæ pietati et religioni christianæ adversatur : si de Deo aut sanctis male loquatur, aliquam perfectionem eorum negando, vel aliquid indecorum de illis aut de sana doctrina affirmando, dicitur *blasphema*.

Propositio *periculosa* ea est quæ, licet speculative sit vera, ob varias circumstantias dat locum timendi ne in praxi hæresim, errorem aut peccatum foveat. Si communius aut frequenter infaustos hujusmodi exitus habeat, vocatur *perniciosa*.

Propositio *scandalosa* ea est quæ præbet aliis occasionem ruinæ spiritualis, et fidelium mores corrumpere potest. Si fideles incautos sub specie pietatis a sana doctrina retrahere conetur, dicitur *seductiva*.

Propositio *male sonans* ea est quæ, licet verum sensum pati possit, ex propria tamen verborum significatione pravum habere videtur sensum, nisi clarius explicetur.

Propositio quæ, etsi a doctis viris in bono sensu intelligatur, ab aliis, ob ignorantiam vel timoratam conscientiam, in sensu religioni parum congruente accipitur, et in eis tristitiam generat, dicitur *aurium piarum offensiva*.

Est *injuriosa* vel contumeliosa, si privatæ personæ aut communitatis famam vel honorem lædat.

Dicitur *captiosa* quando sub aliqua specie veritatis in errorem inducere potest.

Propositio *temeraria* ea est quæ in materiis theologicis absque sufficienti fundamento ex ratione vel auctoritate petito asseritur, vel quæ communi Patrum aut theologorum sententiæ adversatur, et gravibus non innititur momentis.

Propositio *schismatica* illa est quæ paci et unitati Ecclesiæ adversatur, fideles retrahendo ab obedientia et reverentia superioribus ecclesiasticis debita.

Aliæ, sive superius expressæ, sive non expressæ, sufficienter ubi occurrunt intelligi possunt. Regulas in cunctis censuris recte applicandis sequendas hic exponere non intendimus : res quidem non mediocris esset difficultatis : sed spectat ad doctos quibus non desunt opera longa et erudita, ut videre est apud *Tournely*, in Appendice ad loca theologica, post opus Sex dierum.

Duplici modo notæ theologicæ propositionibus doctrinæ fidei oppositis affigi possunt, ut ostendimus in Tractatu

de vera Ecclesia, ubi de condemnatione propositionum in globo. Eadem propositio sæpe plures simul meretur notas, et declaratur, v. g., temeraria, scandalosa, falsa, hæretica, etc.

§ III. De auctoritate quæ notas theologicas ferre potest.

Duplex distinguitur censura theologica, scilicet, una doctrinalis et altera judicialis. Censura doctrinalis ea est quæ a viris doctis quidem, sed nullam habentibus auctoritatem divinitus sibi concessam judicandi, fertur : tales sunt censuræ quæ a Facultatibus theologicis, maxime a Facultate Parisiensi, sæpissime latæ sunt. Alii theologi, sive privatim agant, sive collective, propositiones quæ sibi videntur perversæ, aliqua nota similiter affícere possunt. Vis et pondus hujusmodi censurarum pendet a gradu scientiæ et prudentiæ, nec non a numero doctorum qui eis subscribunt.

Censura judicialis ab iis fertur qui divinam habent auctoritatem de fidei doctrina judicandi, videlicet 1° a concilio generali; 2° a summo Pontifice totam Ecclesiam docente; 3° ab episcopis, sive in sua respectiva diœcesi, sive in concilio particulari congregatis, nunquam vero a laicis, nec a simplicibus presbyteris, nec a parochis.

Notandum judicium quo censura alicui doctrinæ inuritur, esse dogmaticum, non vero legem disciplinæ; lex enim disciplinæ ad actus exteriores directe spectat, eos præcipit vel prohibet, pœnas in delinquentes decernere potest; mutatur pro variis circumstantiis; ex natura sua non est universalis, sed in una regione vim habet, et non in alia; quosdam homines ligat, et non alios, etc.

Actus vero quo censura in aliquam propositionem decernitur verum est judicium quo de veritate aut falsitate, bonitate aut perversitate illius pronuntiatur : ex se igitur ad actus internos respicit, universalis est et invariabilis.

CAPUT QUARTUM.

DE OBJECTO FIDEI QUOAD EJUS PROFECTUM.

Circa profectum fidei duo requiruntur. 1° An objectum fidei profecerit et augmentum acceperit decursu temporum; 2° quo sensu profecerit objectum fidei.

ARTICULUS PRIMUS.

AN OBJECTUM FIDEI DECURSU TEMPORUM CREVERIT.

Juxta omnes aliquo modo profecit et crevit decursu temporum objectum fidei. De hoc enim certiores nos facit 1° Scriptura sacra. Dominus enim ad Moysen dixit, Exod., VI: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob, et nomen meum Adonai non indicavi tibi.* David etiam dicit, CXVIII, 18: *Super senes intellexi.* Ipse Christus ad Apostolos, Matth., XIII, 16: *Vestri autem beati oculi, quia vident; et aures vestræ, quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ et justi cupierunt videre quæ videtis, et non viderunt; et audire quæ auditis, et non audierunt.* Hinc Apostolus ad Ephes., III, 5: *Aliis generationibus non est agnitum* (mysterium Christi) *filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus et prophetis in Spiritu.* « Quædam igitur, ait S. Thomas, » explicite cognita sunt a posterioribus, quæ a prioribus » non cognoscebantur explicite. »

2° Idem demonstratur tota serie definitionum quas, decursu temporis, edidit Ecclesia. Non enim ab initio eodem modo et eadem plenitudine Ecclesia doctrinam divinam proposuit; sed decurrentibus sæculis abundantius et explicitius, secundum quod exigebat aut fidelium pietas, aut doctorum in explanandis mysteriis legitima profectio, aut etiam hæreticorum instantia.

3° Objectum fidei sic profecit, quia Deus divinam doctrinam tradidit hominibus quasi humano modo : atqui impossibile est datis quibusdam fidei documentis, tanquam principiis, ea non continuo labore agitari, humana curiositate quotidie explorari, ut quod in ipsis involvitur et circumtegitur eruatur et in aperto fiat.

— Altera ratio præstatur : crescit objectum fidei quia per incrementum temporum magis appropinquant homines ad objectum fidei suæ, quod est Christus Deus et ea qua per Christum sperantur. Quanto igitur a Christo fuerunt remotiores secundum tempus, tanto et a Christi scientia et sperandorum consecutione longinquiores. Unde Apostolus dicit, ad Hebr., XI, 13 : *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes.* Quanto autem aliquid a longinquioribus videtur, tanto minus distincte videtur ; et ideo bona speranda distinctius cognoverunt qui fuerunt adventui Christi vicini. Sic S. Thom. 22, quæst 1, art. 7, ad primum.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MODO QUO CREVIT OBJECTUM FIDEI.

I. De diverso modo crescendi. — Objectum fidei crescere potest simpliciter, vel secundum quid : crescit simpliciter, si Deus aliquid novi revelet ; crescit vero secundum quid, si revelatio jam facta per auctoritatem infallibilem explicetur, vel ad singularia objecta applicetur, vel controversa certificetur.

Notandum quod, sicut duplex est revelatio, duplex etiam detur fides, ut supra diximus, una explicita, qua creduntur veritates secundum se notæ, v. g., *Pater, Filius, et Spiritus sanctus ;* et fides implicita, qua creduntur veritates non in se notæ, sed in aliis in quibus continentur, quamvis ignoretur quid sint, quomodo includantur et quo motivo educi possint. Sic qui credit Christum, credit duplicem ejus naturam, duplicem vo

luntatem, etc. ; qui profitetur se credere quidquid docet Ecclesia, implicite credit omnia fidei dogmata.

II. Quomodo creverit objectum fidei ab Adamo usque ad Christum et Apostolos. — Omnes fatentur illud crevisse secundum quid ; multa enim ministerio Patriarcharum, Prophetarum, Christi et Apostolorum manifestata sunt, quæ antea non credebantur, saltem explicite.

An vero objectum fidei creverit simpliciter, seu per additionem ab Adamo usque ad Christum et Apostolos, disputatur inter theologos. Affirmant quidam recentiores, inter quos P. *Antoine*, *Lherminier*, *Simonet*, Theologus Pictaviensis. Dicunt enim multa revelata esse per Noe, Abraham, Jacob, Moysen, David aliosque prophetas, et multo plura per Christum et Apostolos, ut sacrificia veteris legis, sacramenta novæ legis, etc., ad substantiam fidei certe pertinentia, quæ tamen haberi non possunt ut primæ revelationis explicationes.

E contra multi inter veteres, ut Scotus, Hugo a S. Victore, Durandus, Magister sententiarum, S. Th. 22, quæst. 1, art. 7, S. Bonaventura et postea *Suarez*, *de Lugo*, *Billuart*, etc., docuerunt objectum fidei in se spectatum decursu temporum non crevisse, sed tantum novas explicationes in diversis temporibus habuisse.

Hæc posterior sententia multo magis nobis arridet propter sequentes rationes. 1° Hæc opinio traditur a doctoribus qui multum aliis præstant auctoritate, doctrina, ingenio et etiam sanctitate. Iis enim quos citavimus annumerare possemus S. Augustinum, qui dixit : « Tempora variata sunt non vero fides. » Tract. 45 in Joan. ; S. Leonem, qui, serm. de Nativ., cap. 4, sic se habet : « Quod prædicaverunt Apostoli, hoc annuntiaverunt » prophetæ, nec sero est impletum, quod semper est » creditum. » — 2° Semper eadem fuit fides etiam quoad objectum ante et post Christum, nam quod ab his auditur explicite, ab istis habebatur implicite ; porro non esset certe unitas fidei, si quoddam ejus objecto adjectum fuisset. — 3° Post Christum fides profecit per definitionem seu explicationem ; atqui ante Christum eadem

definitio seu explicatio fieri potuit; et equidem juxta prælaudatos auctores, sic res evenit : Deus tradidit Adamo dogma divinæ essentiæ et elevationis naturæ per gratiam, dogma redemptionis per mediatorem, et assumptionis hominis ad gloriam per eumdem. Porro quæ de novo revelantur in veteri lege non ad aliquid novi superaddendum ordinantur, sed ad ostendendum et illustrandum quod ab initio fuit revelatum. Ad hanc illustrationem conspirant promissiones factæ patriarchis, institutiones Mosaicæ, et prophetarum prædictiones. Ergo quoad substantiam objecti non profecit fides ab Adamo usque ad Christum.

III. Quomodo creverit objectum fidei ab Apostolis usque ad nos. — Certum est illud crevisse secundum quid; Ecclesia enim, quæ est judex controversiarum fidei infallibilis, multa definiit quæ ante ignorabantur vel liberæ hominum disputationi relinquebantur, et quæ facta sunt de fide : nova quidem non condidit dogmata, sed effecit ut articuli fidei implicitæ fierent objectum fidei explicitæ. Ergo.

Non minus certum est objectum fidei non crevisse simpliciter ab Apostolis usque ad nos. Nam 1° Spiritus sanctus docuit Apostolos omnem veritatem, Joan., xvi, 13. 2° Ecclesia nunquam sibi attribuit potestatem dogma novum revelandi, sed tantum Scripturam et traditionem interpretandi ac conservandi. Ergo.

Unde privatæ revelationes a Christo usque nunc quibusdam sanctis animabus factæ, ad depositum fidei non pertinent.

IV. Qua causa movente profecerit objectum fidei. — 1° Non humana industria, nec sola logicorum arte profecit objectum fidei, et deductum est ad ultimas consequentias. Est enim supra naturam, et in eo quidem multa continentur, quæ tamen, Deo non revelante, nunquam fuissent deducta. Inde forsan secum conciliari possent duæ supra expositæ opiniones : nemo enim est qui neget in primario revelatis contineri cætera quæ postea explicata sunt; et nemo pariter qui dicat sic ea in-

cludi ut, absque Dei illuminatione, solis humanis viribus inde deduci possint.

2° Non eodem modo facta est dogmatum augmentatio ante et post Christum. Ab Adamo usque ad Christum, prophetia et revelatio vix cessarunt, ita ut ipse Deus dici potuerit in Scripturis non tantum dux sed et institutor seu pædagogus populi Israel. Unde absque humano labore crescebat fides, sub Dei ductu et magisterio. Post Christum directe non intervenit Deus ob idem opus perficiendum. Divina doctrina Ecclesiæ committitur tum custodienda, tum perficienda. At licet hæc perfectio fieri debeat humano labore et studio, non tamen solis humanis argumentis utitur Ecclesia; illuminatur enim a Spiritu sancto et ad ea quæ sunt fidei divinitus inclinatur et non aliis; et hoc adjutorio in revelatione perspicit ea quæ detegere non posset sola rationalis demonstratio.

Ratio hujus discriminis patet: ante Christum nondum erat satis apertum et expositum dogma credendum, nec humanum genus satis in bono et vero obfirmatum; ideo multum erat necessaria Dei directa interventio, juxta effatum B. Pauli, ad Gal., IV, 1, homines ante Christum tanquam parvuli erudiebantur secundum elementa, et continuo indigebant Dei magisterio. Aliunde fideles non eodem modo ac nos doctrinæ adhærebant; hæc doctrina in eorum cordibus nondum scripta fuerat, nam nondum fuerant interius illuminati et renovati, nondum apparuerat Christus in quo omnia implentur quæ fuerant annuntiata aut præfigurata; nondum fuerat instituta Ecclesia, cui doctrina et doctrinæ sensus ac interpretatio commissa sunt.

PARS SECUNDA.

DE MOTIVO FIDEI.

Hactenus quid credendum diximus et objectum fidei sub diversis aspectibus exposuimus; nunc videndum est cur credatur, seu dicendum de motivo fidei.

Motivum fidei intelligitur illud propter quod creditur, seu ratio movens ad credendum. Motiva requiri ad credendum per se patet; licet enim fides supponat obsequium intellectus, rationabile tamen debet esse illud obsequium.

In hac parte non tantum dicemus de motivis quibus fides demonstratur, sed etiam de fide et ratione in quantum inter se conferuntur; quod tribus capitibus absolvetur. Dicetur in 1° de motivis fidei; in 2° de analysi fidei; in 3° de fide et ratione inter se collatis.

CAPUT PRIMUM.

DE MOTIVIS FIDEI.

Inter motiva fidei, primum et præcipuum est summa veracitas Dei testificantis; secundum est auctoritas divina revelationis objectum fidei notificantis; tertium auctoritas Ecclesiæ proponentis; quartum ponitur in his quæ dicuntur in genere motiva credibilitatis. De his singulatim tractandum est in quatuor articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE VERACITATE DEI.

I. Quid sit et quomodo distinguatur ab aliis. — Illud motivum dicitur simpliciter motivum fidei, quia in il

fides credentis plene et perfecte quiescit; consistit in illa perfectione qua Deus nec falli nec fallere potest, tum in cognoscendo tum in revelando.

Distinguitur ab aliis motivis in eo quod non eodem modo nec in eodem ordine mentem movet ad credendum. Etenim miracula et prophetiæ sunt motivum cur credatur revelationem esse factam; auctoritas Ecclesiæ motivum cur credatur hoc aut illud esse revelatum; demum veracitas Dei est motivum cur credatur verum esse quod a Deo revelatur; quærenti enim cur credatur Deo revelanti respondetur : quia Deus verax est; unde in actu fidei expressis verbis dicimus : *Credo, domine, quidquid revelasti, quia summe verax es, nec falli nec fallere potes.*

II. De sufficientia hujus motivi ad fidem. — Hoc motivum solum sufficit ad fidem, quod patet sive referatur ad Deum cui creditur, vel ad hominem qui credit, aut ad illud quod creditur. — Ad Deum nempe, cujus testimonium confirmari non potest ab alio sibi inferiore; unde Deus ipse per semetipsum juravit. (Hebr., vi, 13, 16.) — Ad hominem vero qui aliquid credere non potest, nisi prius videat esse credendum; at data summi Dei veracitate, qui nec falli nec fallere potest, nihil jam quæritur ultra ut præbeatur assensus. — Si demum ad objectum fidei referatur, similiter convenientissimum est motivum divinæ veracitatis. Cum enim veracitas divina ab objecto fidei, secundum se, non distinguatur, aliud motivum magis strictum, magisque connexum non posset afferri. Hinc objectum fidei, licet in se obscurum et incomprehensibile, in seipso tamen justificatur, et in suo proprio lumine demonstratur.

III. De relatione aliorum ad istud motivum. — Inter motiva fidei illud est primum et ultimum; et sicut ab eo alia procedunt, ita et in eo recidunt. Etenim, sive revelatio invocetur, sive Ecclesiæ auctoritas aut miraculorum, horum auctor et motor est Deus summe verax, per revelationem ipse veraciter testificans, per Ecclesiam veraciter proponens et notificans, per miracula demonstrans. Pariter alia motiva in divina veracitate recidunt,

quia miraculis non creditur, non creditur Ecclesiæ, nec ipsi revelationi, propter seipsa, sed propter Dei veracitatem in qua nituntur. Ergo anima fidelis non quiescit credendo nisi in summa Dei veracitate. At hæc motiva ita inter se connectuntur, ut in praxi non sic abstracte distinguantur; et qui credit propter unum aut alterum implicite credit propter Deum summe veracem et totius ordinis supernaturalis auctorem.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE REVELATIONE DIVINA.

I. Quid et quotuplex sit revelatio. — Revelatio, ut jam diximus, est manifestatio veritatis a Deo viis supernaturalibus facta. Hæc manifestatio ex se non est ostensiva et explicativa, sed declaratoria et sola auctoritate revelantis nititur. Ideo proprie loquendo revelatio non est motivum fidei, sed potius velut medium seu conditio sine qua fides non esset; si enim nihil revelaretur, nihil utique crederetur.

Multipliciter fieri potest revelatio, et ideo multipliciter ipsa distinguitur.

Dividitur enim 1° in *internam* et *externam :* interna ea est quæ fit per signum intrinsecum, scilicet, per vividam mentis illustrationem : externa autem fit per aliquod signum extrinsecum, v. g., per verba articulata.

Dividitur 2° in *mediatam* et *immediatam :* mediata ea est quæ fit per alterius ministerium, quales fuerunt revelationes per Prophetas et Apostolos hominibus factæ : immediata ea est quæ fit a Deo sine ullo intermedio; sic Deus locutus est primis parentibus, Prophetis, Apostolis.

Dividitur 3° in *privatam* et *publicam :* revelatio privata fit alicui pro ipso solo, sine respectu ad alios homines, ut si Deus alicui revelaret diem vel horam mortis, justificationem, prædestinationem, etc. Publica vero illa est quæ, licet immediate uni vel alteri fiat homini, ad alios in-

struendos homines destinatur; tales fuerunt revelationes Moysis, Prophetarum et Apostolorum.

II. QUALIS REVELATIO AD FIDEM REQUIRATUR. — *Certum est :* 1° revelationem privatam ad fidem catholicam non sufficere, sed requiri revelationem publicam.

Certum est 2° revelationem immediatam ad fidem, sive theologicam, sive catholicam, necessariam non esse; alioquin vera fides in iis tantum existere posset quibus Deus immediate locutus fuisset : at Deus, ex hypothesi revelationis, unicuique immediate loqui non tenetur, ut in Tractatu *de vera Religione* ostendimus.

Sola igitur difficultas est qualis revelatio ad fidem theologicam requiratur.

PROPOSITIO.

Ad fidem vere divinam, seu theologicam, omnis revelatio certo constans sufficit.

Prob. Fundamentum fidei est auctoritas Dei revelantis: porro hæc auctoritas eadem est respectu nostri, quæcumque sit revelatio, sive intrinseca sive extrinseca, sive immediata sive mediata, sive publica sive privata; hoc solum enim necessarium est, scilicet, ut revelationis existentia certo constet : at existentia cujusque revelationis etiam privatæ certo constare potest.

1° *Existentia revelationis immediatæ internæ.* Fieri enim potest ut Deus per vias sibi notas veritatem supernaturalem privatis hominibus adeo clare manifestet, ut eam tam certo teneant quam propositiones naturales omnibus primo intuitu notas. Eam signis externis, v. g., miraculis, certam facere potest, et injuriosum ac temerarium maxime foret affirmare Deum hoc præstare non posse. Ergo 1°, etc.

2° *Existentia revelationis immediatæ externæ.* Certo enim aliquis scire potest Deum sibi exterius locutum esse, si nempe sufficientia exstant signa omne dubium tollentia. Sic fidem habuerunt primi parentes, Abraham, Isaac, Jacob, Moyses, Prophetæ, Apostoli, etc. Ergo 2°, etc.

3° *Existentia revelationis mediatæ.* Si enim qui nomine Dei loquitur, veritatem missionis suæ miraculis aut prophetiis clare ostendat, testis revelationis ita confirmatæ eam in dubium revocare non potest : divinam igitur habet fidem. Ergo 3°, etc.

Caveant tamen privati ne suas vel aliorum imaginationes aut meras sensuum vel diaboli illusiones pro revelationibus divinis sumant : pari sollicitudine enim se munire debent et contra incredulitatem Deo injuriosam, et contra credulitatem ad superstitiones deducentem et in contemptum religionis vergentem.

Objiciuntur verba S. Aug., lib. contra Epist. Fundamenti, dicentis : « Ego Evangelio non crederem, nisi me » catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas. » Verum S. Doctor per revelationem privatam et immediatam non didicerat Evangelium esse verbum Dei : hæc igitur objectio ad rem non pertinet.

ARTICULUS TERTIUS.

DE PROPOSITIONE ECCLESIÆ.

I. Quid et quotuplex sit propositio fidei. — Propositio est via qua revelatio iis innotescit quibus immediate non facta est; aliud est igitur revelatio, et aliud revelationis propositio; unde, licet nova non fiat revelatio, sæpe novæ fiunt revelationis propositiones, id est, novæ manifestationes revelationis jam existentis.

Revelatio immediate facta nullam requirit propositionem ab ea distinctam, respectu ejus qui eam accipit; sed aliis innotescere non potest, nisi per loquelam, scripturam aliave signa exteriora eis proponatur : unde Apostolus, Rom., x, 17 : *Fides ex auditu.*

Duplex autem distinguitur revelationis propositio, videlicet, una publica qua aliquid, tanquam a Deo revelatum et fide catholica credendum, toti fidelium communitati per Ecclesiæ infallibilem sententiam proponitur, et altera privata quæ fit ab iis qui privilegio infallibilitatis non pollent : tales sunt veritatum revelatarum, definita-

rum aut non definitarum, explicationes vel propositiones factæ per Scripturarum interpretes, doctores, pastores inferiores, concionatores, catechistas.

II. De valore propositionis ab Ecclesia factæ. — Propositio Ecclesiæ tanquam proprium et authenticum credibilitatis motivum habenda est; quia sic a Deo est instituta Ecclesia ut revelatam veritatem immediate acciperet, omnibusque credendam proponeret; unde in actu fidei dicimus : *Credo, domine, quidquid revelasti Ecclesiæ.* Ut vero pro Deo loqui possit et fidem authentice proponere, divinis est insignita characteribus, quibus facile et prompte innotescat, ut diximus in Tractatu *de Ecclesia;* est enim una, unitate tum doctrinæ, tum ministerii; est sancta, quia non solum fideles sanctificat, sed per sanctos miracula patratur; est catholica et apostolica, id est, perpetua et universalis; atqui hæc signa Ecclesiam a Deo fuisse institutam aperte demonstrant.

III. De effectibus propositionis Ecclesiæ. — 1° Ad constituendam fidem catholicam requiritur propositio revelationis publica, seu Ecclesiæ definitio : repugnat enim privatos homines fallibiles totam fidelium communitatem infallibiliter docere. Duplicis generis autem distinguendæ sunt Ecclesiæ propositiones seu definitiones; aliæ nimirum explicitæ quæ totis exprimuntur verbis, et aliæ implicitæ quæ evidenter supponuntur, vel in definitionibus explicitis manifeste continentur; hæc, licet nullibi explicite definita, sufficienter ab Ecclesia proponuntur ut ad fidem catholicam pertineant : talia sunt nonnulla puncta fundamentalia quæ semper et ubique tanquam de fide credita sunt, licet non definita; tales sunt plurimæ veritates dogmaticæ aut morales in Scripturis tam manifeste contentæ, ut ab omnibus eodem modo intelligantur. Ecclesia definiendo Libros sacros Verbum Dei continere, has veritates sufficienter proposuit ut revelatas et fide catholica credendas.

2° Ad fidem theologicam propositio Ecclesiæ non est absolute necessaria; quisquis enim certo cognoscit aliquam veritatem fuisse revelatam, eam, ex dictis, credere

tenetur propter solam Dei auctoritatem; at fieri potest ut quis per sola motiva credibilitatis, independenter a propositione Ecclesiæ, certo cognoscat aliquam veritatem esse revelatam, v. g. evolvendo monumenta traditionis, scrutando Scripturas et explicitas Ecclesiæ definitiones : hinc contingere potest ut aliquid sit de fide divina respectu unius et non respectu alterius, respectu doctorum et non respectu idiotarum, quia illis et non aliis innotescit ut revelatum.

ARTICULUS QUARTUS.

DE MOTIVIS CREDIBILITATIS.

I. Quid sint motiva credibilitatis. — Per motiva credibilitatis intelliguntur ea facta externa quibus factum revelationis aut Ecclesiæ divinitas et auctoritas testificantur, talia sunt miracula et prophetiæ. Ad hæc motiva referuntur ordinarie mirabilis religionis Christianæ propagatio, martyrum invicta fortitudo ; et in genere omnia quæ causam supernaturalem supponunt et non possunt naturaliter explicari, ut diximus de notis revelationis.

Hujusmodi facta existere satis aperte supponit qui societatis alicujus supernaturalis existentiam admittit. Si enim aliqua societas existat quæ naturam superet, necesse est ut actus sibi connaturales, id est, supra naturam exerceat, naturæ elementis aliquando imperet, et ipsa ei obediant. Hinc, etiamsi facta illa miranda non essent necessaria, ut veritates revelatæ testimonium accipiant, nihilominus existerent, tanquam vitæ supernaturalis actus et necessaria manifestatio.

II. De necessitate motivorum ad eliciendum actum fidei. — Ut actus veræ fidei eliciatur, saltem ordinarie requiruntur motiva externa credibilitatis quibus intellectus determinetur : nam 1° fidei actus in homine est actus humanus : debet ergo rationi esse consentaneus, ac proinde rationalibus motivis determinari, ut ait S. Th. 22, quæst. 1, art. 4, ad 2 : « Non enim crederet (homo)

» nisi videret ea esse credenda, vel propter evidentiam » signorum, vel propter aliquid hujusmodi. » 2° Fides est libera, ut docet concil. Trid., sess. 6, cap. 6, dicens : « Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divina » gratia et adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere » moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus » revelata et promissa sunt. » 3° Debet esse constans et invicta : at fides sine motivis certis determinata, talis esse non posset : ergo.

Diximus *saltem ordinarie*, quia plures theologi docent actum fidei, Deo speciali modo interius agente, elici posse absque ullis credibilitatis motivis externis, et sic forte interdum credere nonnullos rudes, idiotas ac pueros cum primum ad adultam ætatem perveniunt, dummodo tamen nullum sit apud eos dubium circa revelationis existentiam, quia fides proprie dicta cum vero dubio subsistere non potest.

III. De effectu motivorum circa objectum fidei. — Ope dictorum motivorum objectum fidei non fit clarum in se, neque evidenter verum, sed fit evidenter credibile. Equidem non dicitur quod motivorum ope objectum fidei fiat evidenter verum : quia illud solum est evidenter verum quod in se vel in principiis suis clare cognoscitur : porro objectum fidei non ita cognoscitur, sed per testimonium Dei illud revelantis : at, licet respectu nostri sit obscurum vel incomprehensibile, fit tamen evidenter credibile, si certissime constet Deum illud revelasse : imo tunc evidenter credendum est; assensum quippe Deo aliquid certo revelanti denegare, est actus ipsi valde injuriosus et absurdus, ut patet. Ergo.

IV. De motivo probabili. — Motiva credibilitatis tantum probabilia ad fidem divinam non sufficiunt : fides quippe divina est assensus mentis adeo firmus, ut credens paratus sit potius mori quam ab illo discedere; omnem igitur errandi formidinem excludit, et perfectam animi quietem supponit : at repugnat mentem motivo tantum probabili determinatam tam firmum præstare assensum, tantamque securitatem habere. Unde Inno-

centius XI sequentem damnavit propositionem, anno 1679 : « Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salu- » tem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo » cum formidine qua quis formidat ne non sit locutus » Deus. » Clerus Gallicanus eamdem damnavit proposi- tionem, in comitiis anni 1700, ut scandalosam, perni- ciosam et Apostolicam fidei definitionem evertentem ; *Bossuet.*

Si ergo theologi quandoque dicant aliquam proposition- nem esse probabiliter de fide, intelligendum est illam esse probabiliter revelatam, non vero esse objectum fidei proprie dictæ, quamdiu intra limites probabilitatis re- manet.

V. Corollarium. — Sequitur ex dictis non solum licere, sed laudabile esse motiva quibus vera nititur fides inquirere, ut rationem fidei nostræ reddere semper pa- rati simus. Duplex igitur distinguendum est studium religionis : unum quo simpliciter discuntur veritates credendæ et in praxi sequendæ, et alterum quo requi- runtur motiva quibus tuto judicamus religionem nos- tram esse divinam ac solam veram. Ingens tamen datur discrimen, ut patet, inter hujusmodi examen et viam discussionis a protestantibus admissam, qua unusquis- que omnes quæstiones fidei proprio judicio definire tenetur.

CAPUT SECUNDUM.

DE ANALYSI, SEU DE RESOLUTIONE FIDEI AD ULTIMUM MOTIVUM.

In hoc capite dicetur : 1° de analysi fidei proprie dicta ; 2° de methodo sequenda ad actum fidei rationabiliter eliciendum.

ARTICULUS PRIMUS.

DE ANALYSI FIDEI PROPRIE DICTA.

I. Quid sit analysis fidei, et fidei elementa. — Quemadmodum, in arte chymica, per divisionem partium materiæ ad prima corporum elementa ascenditur, et hæc operatio vocatur analysis; sic, in materia fidei, per analysim intelligitur mentis operatio qua pervenitur ad prima fidei principia, in quibus quiescendum est, seu ad rationes quæ assensum nostrum determinant.

Hæc principia seu elementa fidei quinque sunt, quorum tria priora ad essentiam fidei pertinent; alia autem non sic essentialia sunt. Primum est dogma revelatum quod est objectum fidei supernaturale et incomprehensibile; — secundum est motivum fidei, id est, veracitas divina, quæ utriusque ordinis est, supernaturalis nempe, quia revelatur et credenda proponitur, et naturalis, quia naturaliter intelligitur, ut dictum est; — tertium est principium generans, quæ est illa gratia, qua mens nostra proportionatur ad credendum, intellectualiter illuminatur, et inclinatur moraliter. Hæc tria ad essentiam fidei pertinent, et dummodo inveniantur, fides est efficax. — Quartum, quod est Ecclesiæ propositio, non pertinet ad essentiam fidei; attamen quia Ecclesia Christi vices gerit in terra, et medium est a Deo institutum quo legitime et ordinarie pervenitur ad fidem, non ad assentiam, sed ad integritatem fidei pertinet. — Quintum sunt motiva credibilitatis sine quibus abstracte consideratis, plerique efficaciter credunt, quia implicite et eminenter continentur in Ecclesia; sunt igitur relative ad fidem velut quoddam accidentale.

II. In quod fides resolvatur ultimate. — Fides nostra ultimate tanquam in rationem formalem et a priori resolvitur in primam veritatem Dei revelantis; a posteriori vero, exurgit alia fidei resolutio quæ fit in auctoritatem Ecclesiæ proponentis, quia revelatio divina ordinarie

nobis non innotescit, nisi per propositionem Ecclesiæ. *Dens*, nº 40. Sit in exemplum fides qua credimus Deum trinum esse in personis. Sciscitanti a nobis cur eam propositionem credamus, respondebimus, quia Deus eam revelavit; quærenti unde sciamus Deum eam revelasse, dicemus, quia Ecclesia sic docet. Si petatur cur Ecclesiæ credendum sit, adducemus credibilitatis motiva quibus ostenditur Ecclesiæ docenti tuto credendum esse, eamque talem propositionem definiisse. Verum non in his motivis ultimo quiescit fides, sed in sola auctoritate et veracitate Dei per Ecclesiam revelantis : unde motiva illa non allegantur nisi ad demonstrandum Deum vere locutum esse, cujus verbum verax est.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE METHODO SEQUENDA AD ELICIENDUM ACTUM FIDEI.

Methodus fidei est via qua brevius et opportunius itur ad eliciendum rationabiliter actum fidei. Duplex est ista methodus, nam non eadem via progredi debent qui nati sunt et morantur in fide, et ii qui ab errore ad fidem veniunt. Prima dicitur methodus auctoritatis, altera methodus discussionis. In duplici paragrapho dicemus de duplici methodo catholica, et in tertio confutabimus falsam methodum protestantium.

§ I. — De methodo auctoritatis.

I. Methodus auctoritatis exponitur. — Methodus auctoritatis spectat ad eos qui in sinu Ecclesiæ nati sunt, baptizati sunt et per baptismum ante usum rationis formam et habitum fidei induerunt. Non possunt tamen in solo habitu fidei remanere, sed necesse est ut ab habitu ad actum transeant : porro sic institui debet methodus fidei in istis erudiendis ut ad fidem actualem veniant sine ulla discussione, sine ullo interveniente dubio; si enim, vel uno instanti, de vera fide dubitarent, a fide in bap-

tismo suscepta discederent, et velut apostatæ essent. Igitur via auctoritatis sic gradatim proponenda est fides, ut fides per baptismum in corde deposita et seminata continuo crescat, augeatur, et proficiat, adhibitis opportunis credendi motivis, usque ad actualem fidei professionem. Amplius nunc exponenda est et justificanda methodus auctoritatis.

II. JUSTIFICATUR METHODUS AUCTORITATIS. — 1° Hæc methodus est legitima. Etenim ab origine non solum Ecclesiæ sed etiam mundi, is fuit modus docendi et veræ fidei depositum transmittendi ; et nisi aliqui a via veritatis declinassent, et in errorem incidissent, non fuisset unquam alius modus fidem proponendi et edocendi. Igitur semper et ubique Ecclesia filios fidelium baptizavit et in fide fundavit antequam aliquid scire vel eligere possent, ut sic statim et quasi naturaliter lumen fidei susciperent et pio amplecterentur affectu. Insuper admitti nequit, quod, collata fide habituali per baptismum, et in corde infusa, puer baptizatus, et fidelibus aggregatus, possit ullo vel instanti veritatem fidei in dubium revocare, et dubitans discutere, antequam illam actuali assensione accipiat.

2° Est naturæ conformis. Christus venit in mundum ut nos errantes veritatem fidei edoceret, et in unum ovile congregaret. Ecclesiam igitur instituit et elegit ut sibi multos generaret filios. Hinc facta est fidelium familia, habens Deum patrem in cœlo et Ecclesiam matrem in terra, cujus bonum fidei tanquam bonum patrimoniale habetur, tanquam communis hæreditas, quæ, docente et vigilante matre Ecclesia, omnibus conservatur, omnibus excolitur et transmittitur.

3° Est rationi consentanea. — a) Etenim non aliter crescit et proficit fides, et aliter ratio ; sed ambæ simul in mente humana innatæ et congenitæ, una per nativitatem naturalem, altera per regenerationem baptismalem, eodem modo progrediuntur ad actum suum ope auctoritatis et institutionis humanæ. — b) Sic proponitur divina fides per modum auctoritatis, ut quoties parvuli

erudiuntur sicut vult et indicat Ecclesia, motiva fidei proponuntur successive et proportionate antequam desiderentur.

III. Consectaria eruuntur. — Unde semper et ubique benedicendus est Deus optimus et maximus, qui cum hominem sic fecerit ut necessario doctrinam ab alio acciperet, auctoritatem instituerit in terra infallibilitate donatam, et divinis notis insignitam, quæ certam et apertam veritatem omnibus proponeret et ostenderet. Hinc habet Ecclesia jus absolutum et illimitatum omnibus et ubique doctrinam salutis prædicare, a quo non potest per ullam potestatem humanam, nisi injuste, prohiberi. Hinc præsertim jus habet a Deo quos genuit tuendi contra hæreticorum perfidiam, et fidei corruptores non tantum pœnis spiritualibus, sed et corporalibus, si possit, impediendi.

§ II. — De methodo discussionis.

Methodus discussionis ad eos spectat qui extra fidem nati vel positi ex infidelitate aut quocumque errore ad fidem sunt adducendi.

I. Hæc methodus est legitima et necessaria. — Qui enim de infidelitate aut hæresi veniunt, non nisi ratiocinando progrediuntur, et, erroribus confutatis, ad fidem adducuntur. Ea usus est Christus qui, v. g., *incipiens a Moyse et omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant.* Luc., xxiv, 27. Ea utitur Ecclesia, quæ ubique terrarum errantes quærit, eosque a veritatibus quibusdam quas non rejecerunt, ope ratiocinationis et discussionis ad fidei plenitudinem adducit.

II. De defectibus hujus methodi. — Attamen hæc methodus, licet sufficiens in casu præfato, quibusdam defectibus laborat. Sic 1° non est ordinaria, sed quasi per exceptionem adhibetur. Qui enim illa utuntur, errantes esse et infideles supponuntur. Non primarii autem isti fuerunt sed secundarii ; ergo methodum errantium nobilitate et prioritate superat methodus credentium. — 2° Hinc methodus ista, ex errore inducta, non convenit

expositioni veritatis, quæ, ex alto descendens et divinitus tradita, non inquisitive sed dogmatice est exponenda; non igitur decet, nec est rectum ut ex his diminutis veritatibus a naufragis conservatis tractationem ordiri, quæ in usum credentium præcipue confecta est. 3° Insuper si aliquando ita procedunt auctores catholici, hoc fit hypothetice; et in hoc eorum methodus toto cœlo differt a methodo protestantium quæ nunc confutanda est.

§ III. — De methodo protestantium.

I. Exponitur methodus protestantium. — In hoc consistit protestantium methodus quod omnis, baptizatus vel non baptizatus, nunquam possit actum fidei rationabiliter elicere, nisi prius examine privato et proprio totam discusserit doctrinam et amplectandam demonstraverit.

II. Refellitur hæc methodus. — Hæc methodus omnino rejicienda est; etenim 1° fidei adversatur. Hac admissa necesse est quemcumque fidelem, post baptismum suum, antequam actum fidei eliciat, vero dubio doctrinam revelatam subjicere, ac consequenter ipsam examinando a fide sua saltem aliquandiu fore apostatam; quod, illæsa fide, admitti nequit.

2° Adversatur rationi. Si enim in scientiarum disciplinis talis adhiberetur methodus, nihil certe proficerent alumni, et mox scientiæ perirent; a fortiori in rebus fidei, quæ sunt supra naturam. Satis patet plerisque esse impossibilem doctrinæ fidei discussionem et demonstrationem: oportet ergo doctrinam revelatam ab omni contentione liberam, sed omnino firmatam omnibus tradi et auctoritate proponi. Unde nisi ab illa absurda methodo in praxi ipsi protestantes recessissent, frustra nunc apud eos religionis christianæ vestigia quærerentur.

3° Adversatur ipsi praxi protestantium, ut modo innuimus; protestantes pueros et simplices erudiunt, fidem eorum diversis modis protegunt, et in hoc eorum

agendi ratio eadem est ac Catholicorum. Porro hæc agendi ratio principiis protestantismi adversatur et contradicit : cum enim juxta hæc principia unusquisque debeat sibi suam comparare fidem, cum nulla sit inter eos fides communis, nec regula vel criterium fidei, nemo potest, ut magister, erudire pueros et simplices ad fidem, nec eorum eamdem fidem tueri, quin eo ipso protestantium principio de libero examine contradicat.

CAPUT TERTIUM.

DE FIDE ET RATIONE INTER SE COLLATIS.

In initio hujus capitis, tanquam normam eorum quæ de fide et ratione inter se collatis sumus dicturi, proferre volumus sequentes propositiones, quas, decreto diei 11 junii 1855, eodem die a summo Pontifice approbato, *S. Indicis* congregatio approbandas, et principalis auctoris ephemeridum *Annales de Philosophie chrétienne* subscriptioni exhibendas statuit.

1° Etsi fides sit supra rationem, nulla tamen vera dissensio, nullum dissidium inter ipsas inveniri unquam potest, cum ambæ ab uno eodemque immutabili veritatis fonte, Deo optimo maximo, oriantur, atque ita sibi mutuam opem ferant.

2° Ratiocinatio Dei existentiam, animæ spiritualitatem, hominis libertatem, cum certitudine probare potest. Fides posterior est revelationi, proindeque ad probandam Dei existentiam contra atheum, ad probandam animæ rationalis spiritualitatem et libertatem contra naturalismi ac fatalismi sectatorem allegari convenienter nequit.

3° Rationis usus fidem præcedit, et ad eam hominem, ope revelationis et gratiæ, conducit.

4° Methodus qua usi sunt D. Thomas, D. Bonaventura et alii post ipsos scolastici, non ad rationalismum ducit;

neque causa fuit cur apud scolas hodiernas philosophia in naturalismum et pantheismum impingat. Proinde non licet in crimen doctoribus et magistris illis vertere, quod methodum hanc, præsertim approbante vel saltem tacente Ecclesia, usurpaverint. Vid. *Ami de la Religion*, n° 5935.

Notandum est tamen has theses ad hunc finem propositas, ut tutarentur et vindicarentur humanæ rationis jura adversus præfati auctoris impugnationes, non nisi indirecte dignitatem et præeminentiam fidei tangere, et ideo ad totius quæstionis partes non æqualiter extendi.

His statutis, tanquam regula, dicemus nunc : 1° de distinctione fidei et rationis ; 2° de utriusque concordia ; 3° de præeminentia fidei et de subordinatione rationis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DISTINCTIONE FIDEI ET RATIONIS.

I. Essentialiter distinguuntur fides et ratio. — Duplici modo demonstrari potest essentialiter distingui fidem et rationem, nempe directe et indirecte.

1° Probatur *directe*. Considerari enim possunt quoad objectum suum, motivum et principium generans ; atqui valde inter se differunt sub hoc triplici respectu fides et ratio. — a) Quoad objectum : nam fidei objectum est veritas revelata et supernaturalis, quæ ex se incomprehensibilis est ; objectum e contra circa quod versatur ratio intellectualiter comprehenditur. — b) Quoad motivum : quod in fide est suprema Dei veracitas, et in ratione sola visio et comprehensio veritatis. — c) Quoad principium generans : quod in fide est gratiæ divinæ motio et illuminatio, dum ratio ipsa sola est causa et principium cogitationis suæ et scientiæ.

2° Probatur *indirecte* propter inconveniens ex earum confusione exurgens. Etenim, si non distinguerentur a se invicem fides et ratio, absorptio fieret vel fidei in ra-

tione, vel rationis in fide, ac consequenter destrueretur ordo vel naturalis vel supernaturalis. Nam in priori casu ordinis naturalis existentia destruitur et locum cedit vero pantheismo. In posteriori casu, vel fides ipsa destruitur, vel ratio naturæ divinæ impie æquiparatur. Ergo oportet fidem et rationem inter se distingui ut non confundantur quæ sunt Dei et quæ sunt hominis.

II. LICET DISTINCTÆ FIDES ET RATIO NEUTIQUAM OPPONI POSSUNT. — Aliquam oppositionem esse inter fidem et rationem dici non potest nisi ab his qui fidem rejiciunt, ut inter recentiores philosophos plurimi numerantur; aut ab his qui rationem contemnunt eamque, v. g., a peccato deturpatam putant et a veritate aversam, ut quidam propugnaverunt inter protestantes. At nulla admitti potest hujusmodi oppositio.

1° Quia ambæ ab uno eodemque immutabili veritatis fonte, Deo optimo maximo, oriuntur; ideo nedum inter ipsas ullum dissidium inveniri possit, sibi mutuam opem ferunt.

2° Si fides rationi opponeretur, id esset. — a) Vel quia veritates quas proponit credendas rationem offenderent; atqui istæ veritates nullo modo rationem offendunt, sunt enim supra, non vero contra rationem. — b) Vel quia proponerentur absque motivo sufficienti, et hoc iterum falsum est; nam nituntur Dei veracitate, evidentia signorum quibus nota est revelatio, et auctoritate Ecclesiæ quæ in docendo a veritate deflectere non potest. — c) Vel quia legitima rationis incrementa et scientiarum progressus impediret; at fides non prohibet nisi quod nocet veritati, et in hoc non damnum sed commodum rationi et scientiis præstat.

3° Multum e contra scientiarum et rationis incrementa promovet. Requiritur enim veritatem revelationis demonstrari, et in hoc opere valde necessarius est scientiarum apparatus. Cum enim affines sint cujusvis generis veritates, et inter eas prima sit veritas revelata, defensores fidei omnium scientiarum concentu fidem comprobari demonstrant, scientiarum famulatu provehi, illustrari,

nec posse unquam, nisi a falsa et inepta scientia, aliquod testimonium contra fidem assumi. Ex quo factum est quod vera fides fuerit in mundo rationi et scientiis veluti præclarum luminare ac potens adjutorium. Hoc clarius adhuc apparet si consideretur scientiarum status ante vel post fidem in mundo, vel qualis sit apud gentes infideles, et qualis apud populos qui fide christiana profecerunt.

III. Quo sensu possunt et non possunt separari fides et ratio. — De mera possibilitate, de facto vel de jure quæstio moveri potest.

1° *Quoad meram possibilitatem*, stricte loquendo separatio fieri posset, saltem ex parte rationis. Ratio enim est quid de se completum ut aliquid percipiat; posset igitur quasdam veritates percipere, ac juxta usum hujus rationis naturalem, naturaliter secundum suam capacitatem, per modum remunerationis ad finem aliquem pervenire. Hic esset status, quem vocant naturæ puræ, cujus possibilitas, absque fidei læsione, negari non potest.

Diximus, *saltem ex parte rationis*, nam ex parte fidei separatio fieri nequit, tum quia obsequium fidei debet esse rationabile, tum quia non potest nisi in subjecto rationali existere, nec a Deo data est fides nisi ad elevationem naturæ et rationis illustrationem.

2° *Quoad factum*, ab initio non fuerunt separatæ fides et ratio; nam Deus hominem condidit in natura et in gratia, eumque secundum rationem et secundum fidem simul erudivit. Equidem a fide perfecta sicut ab innocentia et justitia originali per inobedientiam peccati decidit homo; sed statim instaurationis data est promissio, et fides non periit, sed divinitus servata est per ministerium patriarcharum, prophetarum et populi Israelitici institutionem, donec veniret Christus qui fidem iterum ipse instauravit.

3° *Quoad jus* igitur fides et ratio non debent ab invicem separari : — a) tum quia hæc est voluntas Dei, qui in fide hominem creavit, et ipsum a fide alienatum ad fidem reduxit; — b) tum quia non tantum impia sed et absurda esset hujusmodi separatio; cum enim Deus utrumque dederit lumen ad viam nostram illuminan-

dam, absurde ageret qui solo rationis lumine vel fidei uti vellet; — c) tum quia aliquo sensu impossibilis est in praxi; sic enim ab initio et novissime in adventu et per prædicationem religionis christianæ divulgata sunt per universum orbem documenta fidei, ut definire sit difficillimum quid extra fidem habeat nunc aut haberet homo ex sola ratione. Unde multi sunt qui dum videntur doctrinam fidei spernere aut parvi pendere, ab ipsa tamen quas retinent veritates ingrati et ignorantes acceperunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CONCORDIA INTER FIDEM ET RATIONEM.

Dicetur primo de concordia fidei et rationis in genere, deinde de mutua ope quam sibi invicem præstant.

I. DE CONCORDIA FIDEI ET RATIONIS IN GENERE. — Multis modis sibi conveniunt fides et ratio. Conveniunt sibi 1° secundum *originem* : eumdem enim habent auctorem, Deum scilicet, omnis veritatis fontem. In principio indidit homini, illum creando ad suam imaginem, potentiam rationalem ad cogitandum; similiter hominem instaurando et imaginem suam peccato fœdatam reformando, nova nec minus mirabili creatione, in mente ipsius infudit habitum fidei ad recte credendum et ad assentiendum iis quæ sunt fidei.

2° Secundum *objectum* ; quod substantialiter idem est, nempe Deus quem credit fides, cui assentit, ad quem per amorem tendit ; quem etiam nisi confiteretur et contemplaretur ratio tanquam omnium finem, nihil jam certum nec stabile tenere posset.

3° Secundum *modum visionis*. Licet hic modus non sit omnino similis, ut dictum est : attamen sive contemplemur Deum per lumen fidei, sive per lumen rationale, non videtur in se, sed quasi in speculo et in ænigmate; ideo quod jam cognoscitur ratione potest tamen credi vera fide, propter cognitionis naturalis obscuritatem.

4° Secundum *modum institutionis et profectionis*. Fides et ratio primum quasi depositæ sunt in mente velut meræ potentiæ et sine actu; ut autem ad actum transeant, oportet utramque ope loquelæ et humanæ institutionis excitari et erudiri. Itaque non fides sola credit antequam intelligat, sed etiam ratio; nisi enim puer crederet matri suæ, et confidenter ea quæ sibi traduntur acciperet, non intelligeret.

5° Demum omnino certum est fidem et rationem, naturam et gratiam, per liberam et misericordissimam Dei voluntatem ad se invicem ordinari ab æterno. Naturam puram quasi indignam respuit Deus, sed eam voluit ad se sublimari quadam vitæ suæ participatione et communione. Hujus divinæ participationis inchoatio est fides, qua in mente infusa, secundum intellectum naturæ transformatio et sublimatio incipit operari. Inde inter fidem et rationem multæ profluunt analogiæ, mutuæ ad se invicem adspirationes, donec optatum teneant, et, sublato velamine, idem simul videant et possideant.

II. De mutua ope quam sibi invicem præstant fides et ratio. — 1° Dicendum est de iis quæ rationi confert fides. — a) Licet « ratiocinatio Dei existentiam, animæ » spiritualitatem, hominis libertatem probare possit, » ordinarie tamen ratio humana sibi derelicta, has non posset invenire veritates et sufficienter demonstrare; aut si aliquando posset, difficillime tamen ut quotidiana experientia constat. Fides autem per modum magisterii homini statim eas ostendit, qui primario credens et Ecclesiæ confidens, postea intelligitquia aptatur ipsius ratio ut intelligat. — b) Sola fides veritatum prædictarum dat communiter certitudinem vere efficacem et practicam. Licet namque superbe aliquando doctrinam fidei homo rejiciat, non tamen sibi soli confidit quando agitur de vita humana secundum regulam justitiæ dirigenda, et de his quæ post mortem sequuntur aliqua securitate habenda. — c) Multa sunt absque fide vix nota circa quæ tamen valde est necessarium hominem erudiri; quænam sit nempe hominis nativitas per creationem, quæ

sit regula boni et mali, quis sit ultimus finis, etc. — d) Tandem sola fides sic divinam veritatem tradit, ut inter homines aliqua sit religio et cultus communis.

2° Vice sua in multis fidei utilis est ratio. — a) Sic rationis est præambula fidei disponere et in tuto collocare, scilicet Dei existentiam et providentiam, animæ humanæ spiritualitatem et immortalitem, si opus sit, demonstrare; in hac enim demonstratione fides convenienter allegari non potest, quam adversarii non admittunt; insuper fides posterior est revelationi, et revelationis existentia nonnisi rationis ope demonstratur. — b) Confert etiam ratio divinam doctrinam cum naturali doctrina, necnon cum reliquis scientiis; ita ut ex illis et earum collatione mirabilis exurgat concordia et omnium ad eumdem finem subordinatio. — c) Demum omnem doctrinam revelatam in ordine disponit ratio et ad tractationem scientificam submittit; et ex hoc opere exsurgit omni ex parte admirandum artificium, quod vel non credentes ad fidem rapit, vel fideles in fide confirmat. Vid. *Perrone*, II, 1401.

Hinc ex unione fidei et rationis in eadem intelligentia nascitur illa excellens facultas, id est, sensus theologicus, quo deficiente non posset theologia ad modum et dignitatem scientiæ evehi. Perficitur autem optimus ille sensus ex optima ratione cum optima fide conjuncta. In hoc dono pars activa quidem et operativa est præcipue ratio; fides autem est pars directiva, cujus defectu opus non efficitur nisi in multis devium et non rectum. Hinc in hæretico, qui saltem in pluribus secundum fidem non sapit, sensus theologicus non potest esse omnino rectus. Unde, qui ex errore ad fidem veniunt non sibi communiter existentiam revelationis et fidei divinitatem demonstrant, sed viam ab alio monstratam intrant et sequuntur, et ordinarie ab alio credente manuducuntur.

ARTICULUS TERTIUS.

DE PRÆEMINENTIA FIDEI ET SUBORDINATIONE RATIONIS.

Licet miranda existat concordia inter fidem et rationem, inter eas tamen vera non intercedit æqualitas. Quæ Deus creavit, non secundum æqualitatem creavit; sed e contra, omnia alia aliis superposuit secundum mirum et sapientissimum ordinem. Igitur non æquo pede incedunt fides et ratio; fides quidem sicut domina, ratio autem sicut pedisequa et ancilla. Nec ex hoc famulatu humiliatur ratio, sed multo magis nobilitatur, cum fidem sequendo majori lumine illustretur et ad altiora feratur. Hæc sunt motiva hujus subordinationis.

1° Fides præeminet rationi propter majorem auctoritatem. Auctoritas rationis humanæ est fallibilis: potest sane aliqua dogmata certo capere, sed quia valde instabilis est, quia ex se difficiliter ad spiritualia ascendit, quia sensibus ad corporalia trahitur, quotidie in multos errores incidit. Auctoritas fidei vero omne tollit incertum, omnibus eamdem doctrinam et eamdem vitæ regulam tradit infallibiliter. Unde concludendum est *si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est.* I Joan., v, 9.

2° Præeminet fides propter majorem extensionem. Complectitur enim doctrina fidei ea omnia quæ naturaliter cognosci possunt, et ea vel jam nota præsupponit, vel per modum auctoritatis docet et proponit. Sed insuper multa complectitur alia ad quæ nunquam pertingere potuisset humana ratio, ut jam dictum est, qualia sunt mysteria creationis, reparationis et finis ultimi. In hoc igitur multum proficiet humana ratio, si divinæ fidei subjiciatur eamque submisse sequatur.

3° Præeminet fides propter excellentiorem dignitatem. Ratio enim tantum de Deo contemplari potest quæ in rebus creatis, quasi in speculo, indirecte et imperfecte conspiciuntur. Fides autem rationem ad se trahit eamque

ad altiora erigit; et licet intima et interiora Dei mysteria nondum ostendat, ea tamen credenda proponit. Certum est enim *Christum habitare per fidem in cordibus vestris,* ait Apostolus, *ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et sublimitas et profundum,* Ephes., III, 17, id est, interiora Dei : porro quæ nunc per fidem credimus, eadem per visionem in patria contemplabimur. Novus igitur nobis proponitur per fidem finis sublimior, ad quem consequendum omnes hominis facultates subordinari debent et vires impendi.

Ex his quæ dicta sunt sequitur quod ratio nedum possit contra fidem aliquid arguere, ab erroribus suis per fidem corrigitur, per fidem ad lumen veritatis adducitur, per fidem supra suos naturales limites elevatur, et ad divina contemplenda roboratur et proportionatur. Si ergo quædam exsurgerent dissidia inter fidem et rationem, a priori judicandum esset statim rationem fallibilem a vero deflexisse, ac proinde esse corrigendam secundum fidei regulam.

PARS TERTIA.

DE SUBJECTO FIDEI.

Subjectum fidei illud est in quo fides suscipitur; at in hac parte subjectum fidei non volumus abstracte sumere, sed concrete, tanquam aliquid vivens, credens, et in fide usque ad perfectum proficiens. Igitur nobis dicendum est 1° de subjecto fidei proprie dicto; 2° de habitu fidei et ipsius actu, 3° de proprietatibus fidei.

CAPUT PRIMUM.

DE SUBJECTO FIDEI PROPRIE DICTO.

Fides esse non potest in Deo, qui omnia videt, et fidem ipse proponit; fuit quidem in angelis ante eorum confir-

mationem, sed nunc per visionem possident quod crediderunt; aliunde fides esse non potest in natura irrationali, ut patet; solus igitur homo est subjectum fidei. Porro subjectum fidei duplex est : remotum, quod est persona habens fidem; et proximum, quod est illa mentis potentia in qua actus fidei eliciuntur. Hinc duplex articulus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SUBJECTO FIDEI REMOTO.

Subjectum remotum fidei, id est homo, considerari potest in duplici statu, nempe in statu viæ et in statu termini.

§ I. — De subjecto fidei in statu viæ considerato.

Si homo consideretur in statu viæ, potest esse justus, vel peccator, vel hæreticus aut etiam infidelis.

I. De homine justo. — Si homo sit justus, habet fidem et fidem perfectam; impossibile est namque sine fide placere Deo, et oportet, juxta eumdem Apostolum, accedentem ad Deum credere quia est... Imo ex fide, velut ex proprio fonte, procedit omnis justitia ; dicit enim Scriptura : *Justus meus ex fide vivit.* Hinc primi parentes ante lapsum habuerunt fidem, siquidem erant justi, Deo grati, et ad finem supernaturalem destinati.

II. De homine peccatore. — Peccator quidem non habet hanc plenitudinem fidei qua justificatur homo, sed potest habere fidem quam informem dicunt seu mortuam.

PROPOSITIO.

Fides existere potest in peccatoribus.

Propositio est de fide et probatur Scriptura sacra.

Est de fide, ut pote definita in concilio Trid., sess. 6, can. 28 : Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia,

« simul et fidem semper amitti.....; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura sacra.* I Cor., XIII, 2 : *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*; S. Jacob., II, 26 : *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est.* Ergo 2°.

Prob. 3° *ratione.* Si enim fides absque charitate esse non posset, id fieret vel quia ab ea essentialiter non distinguitur, vel quia eam necessario supponit; atqui neutrum dici potest; non prius, nam fides essentialiter distinguitur a charitate, non solum diversitate subjecti, sed etiam diversitate objecti et motivi; non posterius, nam licet charitas esse non possit sine fide, fides subsistere potest absque charitate. Fides est radix et fundamentum omnium virtutum, charitas vero forma et perfectio. At quemadmodum ex ruina ædificii non tollitur necessario fundamentum, sic amissa per peccatum charitate, fides non ideo evanescit, sed tantum, *si remanserit*, destituitur sua forma et fit inefficax.

Diximus, si remanserit; nam minime contendimus fidem absque charitate semper existere; frequenter, e contra, amittitur, et amissa non ita facile recuperatur. Non est dubium quin peccator actus fidei, cujus habitum amisit, ante justificationem elicere possit et debeat; verum multi volunt, et probabiliter, illum fidei habitum non obtinere vel non recuperare, nisi simul justificationem obtineat.

III. De hæretico. — Duplici modo aliquis potest esse hæreticus, videlicet materialiter et formaliter. Ille est hæreticus materialiter, qui bona fide dogma catholicum rejicit, persuasum habens illud non esse revelatum : ille vero est formaliter hæreticus qui, revelatione sufficienter cognita, dogma definitum pertinaciter negat.

Certum est hæresim materialem virtutem fidei non destruere : *id omnes fatentur.* Certum est, e contra, fidem non remanere in apostata. Tota igitur quæstio est an hæreticus formalis veram retineat fidem circa dogmata

quæ non rejicit. Affirmant Durandus, Estius et quidam alii; cæteri communissime, post S. Th. 2 2, q. 5, art. 3. negant, cum quibus sit

PROPOSITIO.

Fides in hæretico formali remanere non potest.

Prob. Scriptura sacra, concilio Trident., testimonio S. Aug. et rationibus theologicis.

1° *Scriptura sacra.* I Tim., I, 19, 20 : *Habens fidem et bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragaverunt: ex quibus est Hymenæus et Alexander.* Unde sic : Hymenæus et Alexander naufragaverunt circa fidem : illam igitur amiserunt. Attamen non omnes fidei articulos negabant, sed tantum resurrectionem corporum, ut ex eodem Apostolo, II Tim, II, 17, constat. Ergo 1°.

2° *Concilio Tridentino.* sess. 6, cap. 15, ubi asseritur infidelitate ipsam fidem amitti ; at patres concilii ibi per infidelitatem non intelligunt negationem omnium articulorum fidei; satis enim videtur, in contextu, sermonem non esse de non baptizatis, nec de apostatis, sed de hæreticis. Ergo 2°.

3° *Testimonio S. Aug.* qui contra Faustum, l. 17. cap. 3, Manichæos alloquens, hæc habet : « Aperte dicite » non vos credere Christi Evangelio : nam qui in Evan» gelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, » vobis potius quam Evangelio creditis. » Ergo juxta S. Doctorem, qui inter dogmata revelata eligunt, fidem amittunt.

4° *Rationibus theologicis.* 1° Ille divinam non habet fidem qui non credit veritates quas retinet ob verum fidei motivum : at hæreticus non credit, etc.; verum enim fidei motivum est summa Dei veracitas; sed hæreticus, qui, revelatione alicujus veritatis sufficienter sibi manifestata, eam tamen pertinaciter rejicit, alias ob veracitatem Dei non admittit, quia veracitas Dei non est magis infallibilis in uno articulo quam in alio. Res clarior fiet exem-

plo : qui viro gravi plura affirmanti non in omnibus, sed in quibusdam tantum crederet, eo ipso illum argueret mendacii aut erroris, nec velut omnimoda fide dignum haberet, sive illum directe contemneret, sive tantum irrationabiliter ei fidere negaret : ergo *a fortiori*, etc.

2° Vera fides, sicut charitas perfecta, debet esse ex tojo corde et super omnia, secundum hæc verba S. Philip. in Act., VIII, 37 : *Si credis ex toto corde, licet;* at fides hæretici non est ex toto corde et super omnia, alioquin nullum articulum revelatum et sufficienter ei propositum negaret, sed omnia propter Ecclesiæ definitionem et Dei auctoritatem simplici fiducia æque firmiter crederet : ergo, sicut unicum peccatum mortale charitatem expellit foras, ita et unicus actus fidei oppositus eam destruit, sive ex natura rei, ut plurimi volunt, sive ex voluntario Dei statuto, ut alii contendunt : ergo, etc. Ergo 3, etc.; aliunde, etc. Ergo. Unde *Suarez*, Tract. de Fide, disp. 7, sect. 4, n. 2, hanc sententiam exponens, ait : « Est ita » certa conclusio, ut sine errore negari non possit. »

Dices 1° : Hæretici non negant fidem Deo revelanti adhibendam esse, sed arbitrantur articulos quos rejiciunt non fuisse revelatos : ergo verum fidei motivum non abjiciunt, nec ideo amittunt fidem.

R. Distinguo secundam partem antecedentis. Arbitrantur ex insufficientibus motivis articulos quos rejiciunt non fuisse revelatos, *conc.;* ex sufficientibus motivis, *nego ant.* Etenim hæretici ad tantam communiter non deveniunt impietatem, ut negent articulum quem arbitrantur fuisse revelatum, et scienter faciant Deum errori obnoxium vel mendacem; sed contra prudentiæ regulas, ex insufficientibus futilibusque motivis, negant eum locutum esse, aut in tali vel in tali sensu locutum esse; et sæpe rationem negationis ex obscuritate rei propositæ, ex contradictione sibi apparente repetunt, adeo ut propriam rationem vel potius obstinationem auctoritati Ecclesiæ anteponant. Porro qui sic agit, non solum Deo injuriam facit, sed fundamentum fidei evertit. Ergo.

Dices 2° : Sæpe hæretici firmiter adhærent veritatibus quas retinent et arbitrantur revelatas. Ergo.

R. Dist. ant. His veritatibus adhærent ex fide humana, ex facilitate eas credendi acquisita, vel ex alio principio vitiato aut saltem imperfecto, *concedo* ; ex virtute fidei divinitus infusa, *nego ant.* Etenim sæpe contingit hæreticos veritatibus quas retinent firmiter aut pertinaciter adhærere ; id non inficiamur : negamus tantum eos virtutem fidei supernaturalem retinere, et præsens objectio rationes a nobis allatas non eludit, nec attingit. Qua autem ratione nonnullas veritates credant hæretici explicare non tenemur. Alii dicunt eos credere ex fide humana, quia ex motivis credibilitatis judicant illas veritates fuisse revelatas ; alii ex facilitate credendi per actus fidei acquisita, quæ cum virtute infusa non amittitur ; alii ex quodam ad Dei auctoritatem affectu etiam supernaturali, sed non pleno, quo intellectus Deo super omnia et in omnibus subjiciatur, et quo solo vera habetur fides divina. Nos vero naturam istiusmodi hæreticorum adhæsionis definire non intendentes, docemus tantum eos per abjectionem graviter peccaminosam unius dogmatis fidei catholicæ virtutem fidei amittere ; si autem ad catholicam fidem redeant, eas veritates, quas retinuerant, vera fide incipiunt de novo credere, quia Deus virtutem fidei in eis infundit.

Ex dictis plurimi concludunt habitum theologiæ in hæretico non remanere ; objectum enim formale assensus theologici, inquiunt, est connexio cum veritatibus revelatis : at illas veritates non credit hæreticus ob proprium fidei motivum. Ergo.

Sed ratiocinium istud nos non convincit ; quia theologia, licet ex principiis supernaturalibus deducta, conatibus humanis acquiritur, et non est scientia simpliciter supernaturalis : ergo nec habitus ejus, qui proinde, amissa fide supernaturali, remanere posset.

IV. De infideli. — Si homo sit infidelis communiter dicendum est eum non habere fidem : etenim ex ipsius oppositione ad fidem christianam, vel ex ipsius ejusdem

fidei omnimoda ignorantia nomen suum sortitur infidelis; porro sive sua culpa rejecerint Christi doctrinam, sive eam inculpabiliter ignorent, non possunt habere fidem quæ est in Christo.

Diximus *communiter*, quia dici potest, si non certe, saltem probabiliter, aliquando in his, qui infideles dicuntur, veram et ad salutem sufficientem inveniri fidem. Etenim non sunt sine religione infideles; imo credunt communiter e cœlo factam esse aliquam revelationem, et quamvis quoad factum decepti, sæpe quædam retinent et etiam magni momenti, quæ licet deturpata, e fontibus tamen veræ revelationis derivantur. Hæc autem si affectu pio et ex motu gratiæ, quæ etiam infideli non denegatur, credantur, possunt sufficere ad veram fidem et ad salutem obtinendam.

§ II. — De subjecto fidei in statu termini considerato.

Extra viam homo potest esse vel in cœlo, vel in purgatorio, vel in inferno.

I. De beatis in cœlo.—Nonnulli antiqui theologi, cum Durando, æstimarunt fidem remanere in beatis in cœlo regnantibus saltem quoad habitum, et probabiliter quoad actum. Sed alii generaliter negant de actu, et communius de habitu, his rationibus innixi. 1° B. Paulus, I Cor., XIII, 9, ait : *Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus; cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*, et v. 12 : *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum.* Ex parte et imperfecte nunc cognoscimus, propter obscuritatem objecti tantum; hæc autem obscuritas tolletur in vita beata, juxta Apostolum, et omnia erunt aperta : ergo beati actus fidei elicere non poterunt. 2° Hinc sequitur ipsum fidei habitum in eis non existere; admitti enim non potest habitus superfluus, nullum habens objectum; at talis esset habitus fidei in eis qui nullos actus hujus virtutis elicere possunt, et in hoc

datur discrimen inter fidem et alias virtutes quæ in actus externos prodire non debent : hæ quippe animam ornant et perficiunt ; non vero fides, quæ ex natura sua habet imperfectionem quoad objectum. Ergo.

Absolute tamen non repugnat Deum quasdam perfectiones vel aliquos perfectionis gradus revelare in cœlo, et beatos ea propter infallibilem Dei auctoritatem credere. Ita theologus Pict., qui advertit dici posse piam animi dispositionem credendi Deo, si exigeret, remanere in beatis.

Dubitari non potest quin beati in cœlo perfecte sciant futuram corporum resurrectionem, judicium generale venturum, suam beatitudinem fore æternam : at communius dicunt theologi eos has non scire veritates per fidem divinam sicut nos, sed illas in Deo videre intuitive. Nos ignorantiam nostram hic fatemur.

II. De iis qui sunt in purgatorio. — Qui sunt in purgatorio fidem absque dubio habent, sed non omnino fidei nostræ consimilem. 1° Fide namque adhuc credunt veritates salutis quas non vident ; sperant sicut et nos qui nondum comprehenderunt ; porro fides est spei fundamentum. 2° Cum autem sunt extra viam meritorum, eorum fides libera non est, saltem ea libertate quæ est in via. 3° Sunt ergo in quodam statu medio, de terra fidem et fidei obscuritatem retinent, de cœlo autem ad quod appropinquant indefectibilitatem fidei et visionis certitudinem accipiunt.

III. De his qui sunt in inferno. — Durandus et pauci cum illo theologi opinati sunt fidem esse in dæmonibus qui, ex B. Jacob., II, 19, *credunt et contremiscunt*, ac in damnatis qui usque ad mortem eam habuerunt, sicut ex communi opinione remanet in eis character baptismi, ad æternam eorum confusionem.

Verum alii theologi communissime et certe docent fidem supernaturalem proprie dictam in dæmonibus et damnatis non remanere, et sequentibus nituntur argumentis. 1° Fides, ex natura sua, ad beatitudinem æternam præcipue ordinatur ; est enim *sperandarum substan-*

tia rerum, ait Apostolus : at dæmones et damnati nihil sperare nec ad beatitudinem æternam tendere possunt. 2° Fides piam supponit affectionem erga Deum, et desiderium eum credendo honorandi : nihil tale autem est in dæmonibus vel in damnatis. 3° Fides divina existere non potest sine gratia : at neque dæmones neque damnati habent gratiam. Ergo.

Dæmones tamen *credunt et contremiscunt*, sed ex fide improprie dicta, non vero ex fide divina et infusa : sua quippe sagacitate revelationis existentiam cognoscunt, saltem in pluribus articulis, et evidentia victi, credere necessitantur : vellent res ita non esse, v. g. Deum non existere, non esse justum et omnipotentem, eos in æternum non puniturum, etc. ; ab his tamen credendis abstinere nequeunt : *credunt* igitur et *contremiscunt*, sed fide dæmoniaca et non fide christiana. Sic et damnati, propter easdem rationes, convictionem quam habuerunt in vita retinere possunt : plurima sibi valde odiosa, ut tormentorum suorum æternitatem, invincibiliter credunt ; sed virtutem fidei non habent. Nec valet ratio ex conservatione characteris baptismi deducta, quia character est signaculum in anima impressum per se subsistens : virtus vero fidei ab influxu gratiæ et affectu erga Deum pendet ; quibus sublatis, statim evanescit.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE SUBJECTO FIDEI PROXIMO.

Duplex facultas concurrit ad actum fidei, id est, primario intellectus, et secundario voluntas.

I. SUBJECTUM FIDEI PRIMARIO EST INTELLECTUS. — 1° Subjectum aliquod demonstratur ex natura ipsius actus; actus autem fidei est cogitare cum assentione, cogitare autem pertinet ad intellectum. Item, ex ipsius actus proprietatibus et effectibus ; fidei enim proprium est intellectum illuminare, rectum facere, et in obsequium Dei captivare. Item in ea animi potentia est fides

tanquam in subjecto, ex cujus actu exurgit difficultas in credendo ; atqui intellectus est qui captivatur, ideo habitus fidei est in eo principaliter ponendus.

2° Iterum subjectum fidei designatur ex natura motivi quo impellitur ad agendum ; moveri namque non potest nisi motivo sui generis ; porro motivum propter quod assentitur doctrinæ fidei est veracitas divina quæ intellectum solummodo movere potest.

3° Determinatur etiam subjectum ab objecto ad quod tendit, porro fides facit hominem credere articulos fidei, non quia boni, sed quia veri sunt ; ad *verum* igitur tendit fides ; *verum* autem refertur ad intellectum.

4° Tandem demonstratur adhuc ex mercede fidei. Veritas enim quam nunc submisse credimus, in futuro sæculo clare videbitur. Sed visio, quæ succedit fidei, est in potentia cognitiva ; ergo et ipsa fides.

II. Subjectum fidei secundarium est voluntas. — Voluntas est subjectum fidei secundarium sed tamen necessarium. Id probatur enim 1° ex insufficientia intellectus ad eliciendum actum fidei. Intellectus non applicatur nec movetur a semetipso ; non tamen movetur ab evidentia rei credendæ ; ergo oportet et illum moveri a voluntate.

2° Idem patet ex natura actus fidei. Actus fidei est liber et meritorius ; porro sicut meritorium ponitur in libero, ita liberum in voluntate. Insuper fide creditur ad obediendum Deo, obedientia autem in voluntate ponenda est tanquam in subjecto.

3° Tandem probatur ex perfectione fidei. Licet essentialia fidei inveniantur in fide informi, de natura tamen ipsius est, ut per dilectionem et per bona opera ad Deum tanquam finem suum tendat. Igitur fides perfecta ea est quæ per dilectionem operatur ; porro dilectio et amor ad voluntatem pertinent.

Hinc quia magis essentialia et specifica fidei sunt in intellectu, in voluntate autem ipsius expansio per amorem et bona opera quæ sunt ipsius fructus, dicendum est cum S. Bonaventura, quod fides est in intellectu, at non in

intellectu omnino pure, sed in quantum habet affectionem concomitantem vel postsequentem. Idem docet S. Thomas : « Credere, inquit, immediate est actus intellectus, » ut manifeste patet ex fidei subjecto. Sed quia veritas » prima, quæ est fidei objectum, est finis omnium desi- » deriorum et actionum nostrarum, inde est quod per » dilectionem operatur. » 22, q. 4, a. 2 ad 3.

Intellectum, sic auditum ut sit subjectum fidei, extensum vocant doctores, quia non est ipse solus et exclusivus, sed vel extenditur in voluntate quæ ipsum inclinat ad assentiendum, vel ipse, propter convictionem fidei, inclinat voluntatem ad diligendum et operandum.

CAPUT SECUNDUM.

DE HABITU ET ACTU FIDEI.

ARTICULUS PRIMUS.

DE HABITU FIDEI.

Pauca nobis dicenda sunt de habitu fidei : jam novimus in quo subjecto residet, videndum nunc de ejus notione, necessitate, et in mente nostra infusione.

I. De notione habitus fidei. — Habitus, si consideretur in genere, est proprie, juxta S. Thomam, forma permanens, vel qualitas informans aliquam potentiam, (1 2, q. 49, a. 1.) vel principium eliciens actum. In ordine fidei, hæc forma permanens est aliquid vivum et supernaturale, quo mens nostra elevata supra se, ad opus naturæ vires excedens, proportionatur et roboratur. Ideo, hæc qualitas, infusa in intellectu ut inclinetur ad credendum, debet esse in ordine cujusdam luminis, quod vocatur lumen fidei. Sed cum intellectus a voluntate etiam trahatur ad credendum, necesse est et ipsam voluntatem per quamdam moventem et allicientem gratiam intus disponi et roborari.

II. De necessitate habitus fidei. — Necessitas habitus fidei sequitur ex ipso facto cujusdam ordinis supernaturalis in nobis instituti. Ordo enim ille in eo consistit quod destinetur homo ad finem naturam suam excedentem. Unde S. Thomas ait, 1 2, q. 62, a. 1 : « Principia naturalia hominis, ex quibus procedit ad bene agendum » secundum suam proportionem, non sufficiunt ad ordinandum hominem ad finem prædictum.... Oportet ergo » quod superaddantur homini divinitus aliqua principia, » per quæ ita ordinetur ad finem supernaturalem, sicut » per principia naturalia ordinetur ad finem naturalem. » Porro in quantum illa divina augmentatio hominem ordinat et habilitat ad credendam veritatem divinitus traditam, dicitur habitus fidei.

III. De infusione supernaturali habitus fidei. — A Deo hunc habitum seu qualitatem in nobis infundi ex ipsius natura satis patet. Ideo enim nobis conceditur, ut per ipsum disponamur et proportionati simus ad finem, nostram et totius creaturæ naturam excedentem. Porro oportet primum ipsum proportionatum esse fini ad quem nos ordinat et disponit; cum autem ille finis optimus ipse sit Deus supernaturaliter possidendus, necesse est consequenter ut a Deo immediate in nobis supereffluat ille habitus fidei. Hinc non est quid simpliciter humanum et creatum, sed aliquid divinum et increatum importat. Forma quidem in mente permanens est creata et superaddita; in nobis tamen est sicut vera, licet inchoata, vitæ divinæ participatio quæ perficietur in gloria. Ideo, juxta B. Paulum, fides est quædam substantialis unio mentis humanæ cum veritate divina : *est fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Dicitur *substantia*, non solum quia fides est fundamentum spei nostræ, sed quia insuper facit res sperandas jam subsistere in intellectu nostro, ac nos tam certo eis assentire ac si essent præsentes. Dicitur *argumentum non apparentium*, quasi ea quæ non apparent, jam per fidem substantialiter teneremus.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE ACTU FIDEI.

Actus in genere est transitus alicujus potentiæ ad suum objectum. In specie et in ordine fidei est transitus seu progressio habitus fidei quæ in anima latet ad objectum quod proponitur credendum. Considerari posset relative ad habitum a quo procedit, relative ad objectum circa quod versatur, vel denique relative ad ipsius externam manifestationem. Sed duæ posteriores quæstiones pertractandæ sunt in Tractatu *de Decalogo*, ubi videbimus de virtute fide; prior igitur sola hic exponetur et brevius.

Regulariter actus fidei supponit habitum infusum, tanquam causam elicientem. Et hujus ratio est quod actus fidei procedere non potest nisi ex anima habilitata, id est, divinitus informata ad credendum. Verum est tamen quod actuum frequentia mirifice potest confirmari et augeri habitus præexistens. Per exceptionem, in his qui fidem nascendo non susceperunt, vel per peccatum aut infidelitatem habitum fidei amiserunt, actus fidei possunt tamen elici, adjuvante sola gratia actuali. Sed actus illi sunt imperfecti et fidei informis, et non possunt per se producere habitum nec proficere ad salutem. Sunt igitur velut præambula ad fidem perfectam, donec ipse fidei habitus per virtutem sacramenti aut perfectæ charitatis infundatur.

CAPUT TERTIUM.

DE PROPRIETATIBUS FIDEI.

Proprietates fidei proprie spectant ad actum fidei, ipsumque constituunt, vel ab eo profluunt immediate; quatuor communiter assignantur: scilicet veritas, certi-

:ndo, obscuritas et necessitas. De necessitate dicemus in Tractatu *de Decalogo* : hic ergo agemus 1° de veritate ; 2° de certitudine ; 3° de obscuritate fidei ; 4° de ejus moralitate.

ARTICULUS PRIMUS.

DE VERITATE FIDEI.

I. De natura et necessitate veritatis fidei. — Veritas fidei sub duplici respectu considerari potest, nempe ex parte Dei revelantis, et ex parte hominis credentis. Sub priori respectu, petitur an Deus aliquid revelans verum necessario dicat : negaverunt olim Priscillianistæ, in fine quarti sæculi, asserentes Deum posse falsum dicere et sæpe dixisse. Absurdum et impium hunc errorem nemo nunc tueri conatur.

Sub posteriori respectu, postulatur an homo falso existimans aliquid esse revelatum, veram fidem habere possit, sicut qui adorat hostiam quam falso putat consecratam, vel dat eleemosynam diviti existimato pauperi, actus religionis et charitatis exercet.

PROPOSITIO.

Quod est falsum fide divina credi non potest, etsi bona fide credatur revelatum.

Prob. 1° *concilio Trid., sess.* 6, *cap.* 9, in quo dicitur, sub fine agendo de fide : *Cui non potest subesse falsum.* 2° *Ratione.* Vera fides existere non potest sine proprio suo objecto : at proprium fidei objectum est veritas a Deo revelata ; ergo ubi objectum falso creditur revelatum, fides est sine proprio objecto.

Omnes actus virtutis fidei sunt essentialiter boni in se. Porro assensus objecto falso etiam ex errore invincibili præstitus, non est in se bonus, sed materialiter malus. Aliunde actus veræ fidei absque divina gratia elici non

potest : at repugnat Dei gratiam nos impellere ad credendum falsum tanquam verum. Ergo. Ita omnes theologi.

II. Consectaria practica. — 1° Qui auctoritate perversi vel ignari pastoris deceptus, aliquid non revelatum crederet ut revelatum, v. g., B. Virginem esse unam e personis divinis, posset non peccare; imo ipsius voluntas Deo obediendi forsan meritoria esset; sed actum veræ fidei non eliceret. 2° Qui ex errore invincibili falso crederet aliquam hostiam esse consecratam eamque adoraret, actum religionis Deo gratum produceret, non vero actum fidei divinæ. 3° Inde patet dari discrimen inter virtutes intellectus, ut fidem et scientiam, quæ verum habent pro objecto, et virtutes morales, quæ versantur circa bonum ; istæ enim virtutes voluntatem perficientes, apprehendunt objectum, non ut in se est, sed ut cognoscitur, dum virtutes intellectus illud considerant ut in se est : v. g., eleemosyna data diviti æstimato pauperi, est actus charitatis; conclusio vero ex præmissis male deducta, ad scientiam nunquam reipsa pertinebit. Similiter nec actus fidei circa objectum non revelatum ad veram fidem referri potest. 4° Qui assensum denegaret objecto quod falso credit revelatum, in rei veritate hæreticus non esset, et tamen graviter peccaret, quia in re gravi contra conscientiam ageret, et positivam haberet voluntatem Deo non credendi.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CERTITUDINE FIDEI.

I. De notione et necessitate certitudinis fidei. — Triplex distinguitur certitudo, scilicet objecti, subjecti et motivi. Certitudo objecti nihil aliud est quam ipsamet rei veritas infallibilis; certitudo subjecti est firma mentis adhæsio veritati cognitæ, et certitudo motivi est pondus rationis mentem ad assensum impellentis. Triplicem hanc certitudinem vocat *Habert* objectivam, subjectivam et formalem.

Certitudo objecti est ipsamet veritas objecti credendi, cujus necessitatem in præcedenti articulo astruximus. De infallibilitate motivi fidei superius tractavimus.

De sola igitur certitudine subjectiva quæstio nunc moveri potest. Non est dubium quin fides, ut actus mentis spectata, debeat esse certa; sic enim exhibetur in Scriptura, v. g., Tob., III, 21 : *Pro certo habet omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur;* Act., II, 36 : *Certissime sciat omnis domus Israel...* II Tim. I, 12 : *Scio cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Sic omnes loquuntur Patres, et id ex ipsamet fidei definitione patet.

Hæc autem certitudo duo necessario importat, nempe conformitatem cum objecto, et firmitatem in actu rationabili motivo determinatam : 1° conformitatem cum objecto, siquidem falsum nunquam fidei subesse posset : unde assensus propositioni falsæ, quæ existimatur vera, non est certus ; 2° firmitatem in actu rationabili motivo determinatam ; certitudo enim, juxta notionem ejus ab omnibus acceptam, opponitur opinioni quantumvis probabili ; ergo omnem excludit dubitationem actualem, et includit persuasionem objectum aliter esse non posse. Vera igitur certitudo excludit simul formidinem et periculum erroris, Ita *Suarez, Simonet*, P. *Antoine*, etc.

II. An certitudo fidei in se spectata possit esse major aut minor. — Ad hanc quæstionem solvendam distinctione opus est : 1° Si consideretur certitudo fidei quoad conformitatem cum objecto, non potest esse major aut minor, quia illa proprietas non dividitur ; oportet enim eam esse aut non esse, et ideo non intelligitur quomodo certitudo posset esse magis vel minus veritati conformis ; 2° si consideretur quoad firmitatem adhæsionis, gradus admittit. Concipitur enim adhæsio firma, firmior, vel firmissima, secundum quod in credente supponitur vel perfectior dispositio ad credendum, vel abundantior gratia, vel motivorum notitia clarior ; 3° si quoad motivorum cognitionem, idem patet. Qui enim rerum fidei pleniorem notitiam habet, atque apprime

novit monumenta et argumenta quibus demonstrantur et contra impugnantes vindicantur, si non firmiorem, saltem excultiorem et magis reflexam habet certitudinem.

III. An sit major aut minor certitudine naturali. — Ratione splendoris in intellectu, certitudo naturalis major est certitudine fidei; quia 1° objecta naturalia per se evidentia intellectui nostro magis sunt proportionata quam objecta per solam revelationem cognita; 2° quia ubi evidentia menti nostræ affulget, assensum nostrum cohibere non possumus. Nostra igitur adhæsio est necessaria, et omnem excludit dubitationem etiam involuntariam, ac potestatem dubitandi; fides vero pendet a voluntate intellectum ad objectum revelatum applicante, et ad credendum determinante; potestatem dubitandi non excludit, ut probat experientia, siquidem multi qui habuerunt fidem circa illam naufragaverunt. *Sic S. Th.*, 2 2, q. 3, art. 4, *et cum illo generaliter theologi.*

Nunc igitur quæstio est an, ratione motivorum et firmitatis in adhæsione, certitudo fidei major sit certitudine naturali. Communissime affirmant theologi sequentibus innixi momentis, cum *Suarez*, disp. 6, sect. 2, n° 10.

1° *Ex Scriptura sacra.* I Joan., v, 9 : *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est;* II Petr., I, 19 : *Habemus firmiorem propheticum sermonem;* Gal., I, 8: *Sed licet Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Ergo assensus fidei firmior esse debet quam alius quilibet assensus. Ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus.* S. Chrysost., Homil. 21 in Epist. ad Hebr. : « Si de iis quæ non cadunt sub aspectum non » apertius fuerit quispiam persuasus, quam de iis quæ » videntur, non potest esse fides. »

S. Aug., Conf. l. 7, cap. 10 : « Facilius dubitarem vi- » vere me quam non esse veritatem quæ per ea quæ facta » sunt intellecta conspicitur. » Ergo 2°.

3° *Ex ratione.* 1° Principium certitudinis naturalis est evidentia, et principium certitudinis fidei est veracitas divina : atqui veracitas divina major est evidentia hu-

mana. 2° Evidentia humana, licet cum veritate semper conjuncta, varios usque ad infinitum suscipere potest gradus; non autem veracitas divina, quæ est infinita; nec visio Dei, quæ pariter nullos habet limites : porro majorem habemus securitatem quando nitimur testimonio illius qui nec falli nec fallere potest, quam ubi sola visione nostra fulcimur. 3° In certitudine naturali mens naturæ suæ viribus objecto adhæret; in certitudine vero fidei gratia movetur et adjuvatur. Ergo firmior debet esse adhæsio, et veri fideles potius mori et omnia subire tormenta eligunt quam fidem denegare : ergo 3°.

Ut autem solvantur difficultates quæ a nonnullis allegantur, considerandum est quod in judiciis nostris firmitas adhæsionis multum pendet ab actione voluntatis, ut experientia constat; minuitur enim vel augetur adhæsio ex voluntatis imperio et non semper secundum rationum pondus. Hoc autem a fortiori admittendum est in certitudine fidei, qua rebus supra omne quod cogitari potest optimis et desideratissimis adhæremus. Hinc ab Innocentio XI sequens damnata est propositio, 2 martii 1679 : « Voluntas non potest efficere ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium. »

ARTICULUS TERTIUS.

DE OBSCURITATE FIDEI.

Obscuritas fidei præcipue se habet relative ad objectum suum quod non intelligitur in se, sed propter testimonium Dei revelantis. De his dictum est sufficienter in prima parte. Iterum considerari potest obscuritas fidei ex parte motivi quod plus minusve a credentibus ignoratur. Quæritur igitur an assensus fidei, qui debet esse verus et certus, debeat esse insuper secundum scientiæ exigentiam.

I. Assensus fidei potest esse sine scientia. — Fides est assensus intellectus veritati revelatæ propter auctori-

tatem revelantis : porro ad hoc requiritur et sufficit ut quis vere et certo sciat Deum locutum fuisse, ubi enim aliquis hoc certo noscit potest et debet credere. Ergo nec cognitio scientifica motivorum quibus demonstratur fidei veritas, neque scientifica dogmatum indagatio ad fidei rationem pertinet.

Necesse est tamen in Ecclesia existere hujusmodi motivorum fidei scientificam demonstrationem; alioquin certitudo supernaturalis fidei non sufficienter tutaretur adversus errantium impugnationes, nec satis efficaciter proponeretur his qui nondum credunt aut fidei repugnant.

Hi vero qui hujus scientiæ ope ad fidem venerunt, non in sua scientia post fidem acceptam confidunt, sed in solo Dei testimonio. Ergo nulla requiritur scientia proprie dicta ad credendum, sed sufficit testimonium Dei certo cognitum.

II. Assensus fidei potest esse cum scientia. — Id patet ex dictis. Jam enim ostensum est in prima parte fidem et scientiam esse posse de eodem objecto; ne igitur ad eadem redeamus, hic paucis verbis in mentem revocamus : 1° Cognitionem scientificam motivorum credibilitatis obedientiæ fidei non officere, siquidem illa cognitio, licet fidei necessaria, fidei essentiam non ingreditur, sed quasi præambulum et iter ad fidem habenda est; 2° nec pariter ullam esse oppositionem inter fidem et scientificam cognitionem, qua novimus quorumdam dogmatum fidei veritatem; quia hujusmodi cognitio, licet et veram certitudinem possit conferre, non in clara luce objectum suum ostendit, sed illud vel in suis effectibus apprehendit, vel subobscure et in enigmate indirecte videt, secundum obscuritatem fidei, et ideo motivum fidei non evacuat; 3° Nec denique evacuari fidem per illam cognitionem qua quædam dogmata ex eorum principiis naturaliter deducuntur, et in ordine scientiæ disponuntur; hujusmodi enim cognitio, quoad formam quidem naturalis est, sed quoad substantiam omnino ad fidem pertinet in qua essentialiter nititur.

III. Ex scientia non minuitur meritum fidei sed augetur. — Meritum fidei in eo consistit, ut dicetur infra, quod captivetur intellectus in obsequium fidei, illud nempe credendo quod non intelligitur, propter testimonium Dei: porro scientia qualis de rebus fidei haberi potest in hac vita non expellit hujus obedientiæ meritum, sed multo magis auget, si tamen hoc fiat secundum ordinem, ut recte exponit S. Thomas : « Nam ratio humana inducta » ad ea quæ sunt fidei, dupliciter se potest habere ad vo- » luntatem credentis, uno quidem modo, sicut præcedens » (fidem), puta cum aliquis aut tantum haberet, aut non » haberet promptam voluntatem ad credendum, nisi » ratio humana induceretur; et sic ratio humana » inducta diminuit meritum fidei..... quia credere » debet homo ea quæ sunt fidei, non propter ratio- » nem humanam, sed propter auctoritatem divinam. » Alio modo ratio humana se habere potest ad voluntа- » tem credentis consequenter. Cum enim homo habet » promptam voluntatem ad credendum, diligit veritatem » creditam et super ea excogitat et amplectitur, si quas » rationes ad hoc invenire potest. Et quantum ad hoc » ratio humana non excludit meritum fidei, sed est » signum majoris meriti. » Q. 2, a. 10. Adde quod vir fidelis, non nisi credendo et affectuose credendo, ad hanc comprehensionem veritatis divinæ devenit, quæ igitur major ex majori fide procedit, et ideo tanquam fidei jam anticipata merces habenda est.

ARTICULUS QUARTUS.

DE MORALITATE FIDEI.

Sub eo nomine designantur libertas fidei, ejus honestas, supernaturalitas, efficacia et meritum. Petitur ergo an actus fidei divinæ sit liber, honestus, supernaturalis et meritorius. His quæsitis breviter responsuri sumus :

I. Actus fidei est liber; nam 1° Marc., xvi, 16, legitur : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur.* Illa verba obligationem

credendi evidenter supponunt et possibilitatem non cre
dendi : at si fides non esset libera, talis obligatio talisqu
possibilitas non existerent : ergo. 2° Si fides non esset li
bera, certe quia pertinet ad intellectum et quia intellec
tus non est liber in actibus suis : at, his non obstantibus
fides est libera, non quidem intrinsece, quia non est
potentia seipsam determinante : sed extrinsece, quatenu
pendet a voluntate intellectum libere determinante ad e
consideranda quæ actum fidei obtinent, scilicet objectu
revelatum, motiva credibilitatis et veracitatem revelanti
3° Etiam quando objectum revelatum est aliunde evi
dens, fides pariter est libera, quia voluntas potest vel in
tellectum auctoritati Dei applicare, vel ab illa abstrahere
nunquam enim tanta est revelatio, ut attentionem nos
tram jugiter præoccupet.

Inde sequitur fidem majorem vel minorem esse poss
sive in diversis individuis, sive in eodem individuo di
versis temporibus, quia actus liberi varios suscipiun
gradus, et magis ac magis perfici possunt. Unde sæpe i
Scriptura agitur de magna fide, de tanta fide, de fide ma
jori, etc. Inæqualitas autem fidei potest existere vel ra
tione cognitionis objecti, quæ major vel minor esse potest
sic major est fides nostra quam erat fides antiquorum
quia eadem objecta magis explicite cognoscimus; vel ra
tione majoris aut minoris in credendo firmitatis; qu
firmitas se tenet vel ex parte intellectus motiva credend
magis penetrantis, vel ex parte voluntatis adhæsione
objectis revelatis ardentius imperantis, vel maxime e
parte gratiæ in nobis efficaciori modo operantis : hin
unusquisque dicere debet : *Credo, Domine; adjuva incre
dulitatem meam*. Marc., IX, 23.

Quamvis actus fidei sit liber, non tamen est discurs
vus, quia in se spectatus et a motivis præcisus, ex pra
missis non eruitur, sed mera est adhæsio veritati a De
revelatæ.

II. ACTUS FIDEI EST HONESTUS, id est bonus et laudab
lis : bona et laudabilis est fides humana, cum, ea remota
corrueret societas; siquidem sola fide multa omnino no

cessaria cognoscimus, ut originis nostræ legitimitatem, possessionem nostram, titulos, etc. At si bonum ac laudabile sit credere homini, *a fortiori* et credere Deo; nam *si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est,* I Joan.. v, 9. Ergo.

III. Est supernaturalis. *Notandum* præambula fidei, ut perceptionem eorum quæ credenda proponuntur, et attentionem ad motiva credibilitatis, ab actu fidei distinguenda esse : alioquin infidelis qui mysteria nostra cognosceret et ad motiva quibus nitimur attenderet, eo ipso fidem haberet : quod evidenter falsum est. De hujusmodi præambulis hic non agitur, sed de ipsomet actu quo intellectus ex imperio voluntatis objecto revelato ob solam Dei auctoritatem firmiter adhæret. Porro talis actus essentialiter est supernaturalis; nam 1° habitus fidei divinæ est supernaturalis, juxta omnes : porro actus alicujus virtutis ejusdem sunt ordinis ac ipsa virtus. 2° Probatur in Tractatu *de Gratia* nec fidem divinam existere, nec actum fidei elici posse sine gratia; sed actus qui vires naturales superant, sunt supernaturales. 3° Fides ex natura sua tendit ad Deum supernaturaliter cognitum, et nos ad vitam æternam ordinat : istius modi autem actus et habitus non sunt mere naturales : ergo. Unde qui ex fine naturali religionem christianam amplecteretur, divinam non haberet fidem, sed humanam tantum, aut externam et hypocritam.

IV. Est actus summæ et divinæ efficaciæ. Fidei exoresse promittitur illa divina efficacia. *Si potes credere,* ait Christus, *omnia possibilia sunt credenti.* Marc., ix, 22. Et iterum cum discipuli a Domino quærerent quare non potuerint ejicere dæmonium, ait : *Propter incredulitatem vestram; amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Transi hinc illuc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis.* Matth., xvii, 19. Huic loco alludit B. Paulus dicens : *Si habuero omnem fidem ita ut montes transferam.* I. Cor., xiii, 2.

Unde nihil tam primum quærit Christus ab his quos ab infirmitatibus suis vult sanare, nisi ut credant, et sa-

nationem sæpissime eorum fidei tribuit. *Sicut credidisti fiat tibi*, inquit; vel : *Creditis quia ego possum ;* et iterum : *Credite quia accipietis.... crede tantum, et salva eris.... Mulier, fides tua te salvam fecit.* Nec mirum; nata est enim fides ut sibi subjiciat naturam. Per fidem patriarchæ vicerunt regna, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii. Fide Hebræi transierunt mare rubrum, tanquam per aridam terram; fide muri Jericho corruerunt; fide Sara sterilis concepit. Sed, quod multo majus est, fide Maria concepit filium suum, sub figura Isaac prænuntiatum : *Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi a Domino.* Ex his tam expressis verbis concludere licet divinam fidem ex natura sua tales effectus producere, illosque semper producturam fore, si tamen in aliquo non deficiat, et hos effectus producere sit opportunum.

V. Est actus beatæ visionis meritorius. Actus fidei est meritorius quia habet omnes conditiones ad meritum requisitas, prout expositæ sunt in Tractatu *de Gratia*. Sed speciale meritum fidei in eo est, quod secundum motum gratiæ captivetur intellectus in obsequium Christi, iis assentiendo quæ non intelliguntur, propter Dei testimonium. Unde aliquam proportionem habet fides ad divinam remunerationem. Dignum est enim ut qui pie credidit veritati non intelligendo, postea remuneretur videndo et contemplando. Ideo promissionem hanc dedit Deus Patribus et prophetis. Dicit enim Apostolus quod sancti adepti sunt repromissiones, Heb., xi, 33. Quænam autem sint istæ repromissiones supponit infra, dicens : *Et hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem* (in terra), *Deo pro nobis aliquid melius providente.* Quod si aliquis credens divina charitate sit animatus, perfecta est in eo fides, et perfectum fidei meritum; cujus igitur digna et justa remuneratio erit visio beata.

FINIS TRACTATUS DE FIDE.

TRACTATUS

DE TRINITATE.

I. Definitio mysterii. — Mysterium sanctissimæ Trinitatis est caput omnium religionis christianæ mysteriorum. In eo consistit quod in unico Deo tres sint personæ realiter distinctæ. Recte definitur : *Unicus Deus in tribus personis;* vel *tres personæ in unico Deo*, ut ex dicendis patebit. Unde dicitur una voce *Trinitas*, quæ vox primum reperitur apud Tertullianum adversus Praxeam, n^is 3 et 12, etc., et a theologis scholasticis explicatur *trium unitas*. Alii volunt hanc vocem tres personas tantum directe indicare. Vid. P. *Petau*, de Trin. lib. VIII, cap. 9. « Sa» cramentum hoc magnum est, et quidem venerandum, » non scrutandum. Quomodo pluralitas in unitate, et hac » unitate, aut ipsa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas » est, credere pietas est, nosse vita et vita æterna est. » S. Bern., de Consid. t. I, l. 5. cap. 8, p. 453.

II. Divisio tractatus. — Hunc tractatum in duas partes dividemus. In prima parte existentiam mysterii contra omnes adversantes demonstrabimus; in secunda vero sanctissimi hujus mysterii partes, ordinem, necnon et personarum proprietates pro posse explicabimus; prior pars igitur erit demonstrativa, posterior autem expositiva.

PARS PRIOR.

DE EXISTENTIA SS. TRINITATIS.

Hanc demonstrationem mysterii Trinitatis in tribus capitibus absolvemus; in primo præcipuos errores circa mysterium SS. Trinitatis referemus; in secundo verita-

tem mysterii demonstrabimus, in tertio demum mysterium Trinitatis ex rationis lumine expendemus.

CAPUT PRIMUM.

DE PRÆCIPUIS ERRORIBUS CIRCA MYSTERIUM SANCTISSIMÆ TRINITATIS.

In primis Ecclesiæ seculis fere omnes hæretici contra mysterium Trinitatis, saltem indirecte, erraverunt. Sic Simon magus, primus hæresiarcha, impudenter asserebat se esse verbum Dei, pulchritudinem Dei, vel Spiritum Paraclitum. Similiter Valentiniani, Cerdoniani, Marcionitæ et omnes cujusvis generis Gnosticæ, qui vel duos admittebant Deos, unum bonum et alterum malum, vel omnia Deum esse autumabant.

Qui vero directe dogma de Trinitate impugnarunt in triplicem classem distingui possunt : alii enim distinctionem personarum negaverunt; alii earum divinitatem et æqualitatem impugnarunt; alii naturam divinam dividentes, tres Deos admiserunt.

I DE HIS QUI DISTINCTIONEM PERSONARUM IMPUGNARUNT. — 1° Cataphrygæ et deinde Praxeas, versus finem secundi sæculi, de quibus loquitur Tertullianus, lib. de Præscript., capitibus ultimis, dicebant Christum esse Filium et Patrem, sicque distinctionem personarum tollebant.

2° Noetus, Ephesinus vel Smyrnæus, in medio tertii sæculi, errores Praxeæ renovans, *dicebat Christum eumdem ipsum esse Patrem et Spiritum sanctum*, ait S. Aug., de Hæres.

3° Sabellius, discipulus Noeti, juxta quosdam, referente S. Aug., loco citato, vel saltem paulo post ipsum dogmatizans, contendebat sicut unam in Deo dari essentiam, sic et unicam personam sub triplici nomine, Patris et Filii et Spiritus sancti, designatam.

4° Paulus Samosatenus, episcopus Antiochenus circa annum 262, mysteria religionis christianæ emolliens, ut ea Zenobiæ facilius persuaderet, docuit et ipse unicam in Deo esse personam diversis nominibus insignitam. Damnatus fuit in concilio Antiocheno, anno 269, et episcopatu dejectus. Plures alii, ut Photinus, e Galatia oriundus, Priscillianistæ, etc., eosdem tenuerunt docueruntque errores.

Omnes hujusmodi hæretici vocati sunt *Patripassiani*, quia Patrem passum esse profitebantur.

II. De iis qui divinitatem et æqualitatem personarum impugnarunt. — 1° Arius, presbyter Alexandrinus, qui errores Sabellii recenter damnatos volens devitare, et aliunde percipere non valens quomodo tres personæ omnino æquales in unica subsisterent essentia, græce οὐσία, docuit solum patrem esse æternum et increatum, Filium ab ipso ante omnia creatum, et Spiritum sanctum esse creaturam creaturæ, id est a Filio creatum fuisse. Damnatus est in primo concilio generali, anno 325 Nicææ celebrato. Discipuli ejus vocati Ariani, valde multiplicati sunt, et universam Ecclesiam longo tempore vehementer quassarunt.

Inter eos distinguuntur — a) Aetiani, ab Aetio, et communius Eunomiani, ab Eunomio, Aetii discipulo, e Cappadocia oriundo, ab Arianis facto episcopo, et anno 394 mortuo. « Eunomius, inquit S. Aug., lib. de Hæres., in » dialectica prævalens, acutius et celebrius defendit hanc » hæresim, dissimilem per omnia Patri asserens Filium » et Filio Spiritum sanctum. » Unde Eunomiani sunt dicti etiam Ἀνόμοιοι, id est dissimiles. — b) Semiariani, qui dicebant Filium similis essentiæ esse cum Patre, non vero ejusdem, græce ὁμοιούσιον, et non ὁμούσιον.

2° Macedonius, patriarcha Constantinopolitanus in medio quarti sæculi, de Patre et Filio recte sentiens, negavit Spiritum sanctum esse Deum, asserens illum esse ueram creaturam donorum Dei ministrum. Ab episcopatu uit depositus anno 381, in primo concilio Constantinoolitano, generali II, in quo conditum est Symbolum

intra Missam decàntari solitum, cui postea adjecta est vox *Filioque*. Discipuli ejus vocati sunt Macedoniani.

III. De iis qui unitatem divinitatis in personis impugnarunt. — 1° Joannes Philoponus, celebris grammaticus sexti sæculi, docebat tres personas in Deo communem et simul propriam habere naturam; sicut tres homines communem habent humanitatem, et tamen unusquisque propriam habet naturam seu substantiam: unde sequebatur tres esse Deos, et ideo hujus doctrinæ sectatores appellati sunt *Tritheistæ*.

2° Joachimus, abbas Cisterciensis in fine duodecimi sæculi, asserebat Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum non natura, sed consensione voluntatum perfecte uniri, et unicum efficere Deum, fere sicut multi cives unum faciunt populum. In errorem Tritheistarum evidenter incidebat: doctrina ejus damnata est in concilio Lateranensi quarto, non vero ipsius persona, quia opera sua judicio Sedis Apostolicæ subjecerat. Eumdem errorem penitus collapsum renovavit *Sherlock*, doctor Anglus, anno 1707 vita functus, cujus systema ab Universitate Oxoniensi reprobatum est anno 1695.

IV. De erroribus hodiernis. — Circa medium decimi sexti sæculi, plures viri litterati, in civitate Vicensi coadunati, de materiis religiosis secum sæpe conferentes, arbitrati sunt Christianismum superstitionibus esse refertum et reformatione indigere. Statuerunt unicum esse Deum qui omnia, virtute Verbi sui, creavit ac gubernat, Christum esse prophetam in veteri Lege promissum, ut mundum exemplis suis informaret, sed merum hominem, ante B. Virginem Mariam non existantem Spiritum sanctum Dei esse virtutem seu operationem Solam admittendam esse Scripturam ratione interpretatam profitebantur; ideoque rejiciebant quidquid clare non percipiebant. Præcipuus inter eos fuit Lælius Socinus cui Faustus Socinus, nepos ejus, postea adjunctus est: hinc patroni hujus doctrinæ nuncupati sunt *Sociniani* et etiam *Unitarii* et *Antitrinitarii*, quia unicam in Deo volunt esse personam. Valde multiplicati sunt pra

sertim in Polonia et in Germania. Aliter non sentiunt recentes Ariani inter reformatos tam numerosi, et ferme omnes hodierni Protestantes multique ore tenus catholici, qui Christum esse Deum simpliciter confiteri erubescunt.

Eis adjungendi sunt quidam nostri temporis philosophi, qui Trinitatem in Deo ex sola ratione explicare volentes dicunt, ut D. *Cousin : Dieu est unité, variété et rapport de l'unité à la variété: ensemble il est infini, fini et rapport du fini à l'infini; unité qui se développe en triplicité, et triplicité qui se resout en unité*, etc.; vel ut *Hegel : Que les termes de Père, de Fils et de Saint-Esprit représentent l'infini, le fini et l'union de tous les deux*, etc.

A fortiori his sociandi sunt cuncti pantheistæ naturam Dei impie deturpantes.

CAPUT SECUNDUM.

DE VERITATE MYSTERII TRINITATIS.

Contra triplicem errorem supra memoratum tria nobis demonstranda sunt : 1° tres esse in Deo personas realiter distinctas; 2° unamquamque personam vere Deum esse; 3° tres tamen non esse Deos, sed unum Deum in tribus personis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DISTINCTITIONE PERSONARUM IN DEO.

I. D QUIBUSDAM NOTANDIS. — 1° Substantia in genere, græce οὐσία, est ens in se subsistens, seu non indigens subjecto cui inhæreat, ut homo, lapis, domus, etc. Eodem sensu theologi sæpe aliam usurpant vocem, nempe naturam : unde substantia et natura in Deo idem significant.

2° Nomine *personæ*, græce ὑπόστασις, intelligitur substantia intelligens, singularis et completa. — a) *Substan-*

tia, id est, ens per se subsistens, non vero modus. — b) *Intelligens;* substantiæ enim ratione destitutæ et completæ, ut equus, lapis, etc., sunt *supposita*, nunquam vero dicuntur personæ. — c) *Completa*, id est, totum efficiens, non vero partem alicujus entis : hinc mens humana, licet sit substantia, non est persona, quia unitur corpori et est pars hominis: separata vero a corpore, erit persona, quia efficiet totum.

Quæstio est igitur an realiter tres existant personæ divinæ, eamdem habentes naturam seu substantiam.

3° Vox *Trinitas* non invenitur in Scriptura, nec in ea alicubi legitur de verbo ad verbum unicam in Deo esse naturam vel substantiam, et tres in ea personas realiter distinctas. Illæ quippe voces prius ignotæ, a Patribus secundi sæculi aliisque Ecclesiæ doctoribus usurpatæ sunt ut genuinus Scripturæ sensus adversus hæreticos assignaretur, atque vera fides integra servaretur.

4° Mysterium in eo consistit quod mens non percipiat quo modo tres personæ inveniantur in uno Deo.

II. Demonstratio dogmatis. — His notatis, sit

PROPOSITIO.

Tres sunt personæ in Deo realiter distinctæ, Pater, Filius et Spiritus sanctus. Hæc propositio est contra Sabellianos et Socinianos.

Hæc propositio est de fide catholica, ut pote definita in tribus Symbolis, Apostolorum scilicet, Constantinopolitano et S. Athanasii in quo dicitur : « Fides catholica hæc » est, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in uni» tate veneremur, neque confundentes personas, neque » substantiam separantes : alia est enim persona Patris, » alia Filii, alia Spiritus sancti ; sed Patris, et Filii, et » Spiritus sancti una est divinitas, æqualis gloria, coæ» terna majestas. »

Probatur insuper Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis, præscriptione et praxi Ecclesiæ.

1° *Scriptura sacra.* Joan., XIV, 16 : *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum;* et XV, 26 : *Cum autem venerit Paracletus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* At in his textibus videmus Patrem qui rogatur, Filium qui rogat, Spiritum sanctum qui mittitur : ergo revera tres sunt personæ in Deo.

Matth., XXVIII, 19 : *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Unde sic : Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, sunt tres personæ, vel tres qualitates, ut volebant Sabelliani; at dici non potest esse qualitates : ridiculum quippe foret baptizare in nomine qualitatum, sicut delegatus a principe tribus nominibus, v. g., Petri, Pauli et Joannis, insignito, stulte diceret se loqui in nomine Petri et Pauli et Joannis. Ergo.

I Joan., V, 7 : *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus sanctus : et hi tres unum sunt.* Nihil expressius desiderari potest : tres numerantur testes; tres autem non essent testes, si tres non existerent personæ. Ergo.

In multis aliis Scripturæ textibus distinguitur Pater et Filius, v. g., Ps. II, 6 : *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu; ego hodie genui te;* Joan., I, 14 : *Gloriam quasi unigeniti a Patre;* ibid., III, 16 : *Ut Filium suum unigenitum daret;* ibid., XVI, 28 : *Exivi a Patre;* I Joan., V, 20 : *Ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus,* etc. Porro ubi est Pater et Filius, certe duæ sunt personæ distinctæ; nullus quippe dicitur Filius nisi sit persona ab altera in similitudinem naturæ procedens. Ergo.

Similiter Spiritus sanctus est persona distincta; legitur enim apud Luc., III, 21 et 22 : *Jesu baptizato et orante, apertum est cœlum, et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum.* Solius personæ, non vero meræ qualitatis est formam sic induere. In variis Scripturæ sacræ locis tribuuntur Spiritui sancto actiones quæ evidenter denotant personam : v. g., — a) loqui, docere,

futura prædicere; ut apud Joan., XVI, 13 : *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem : non loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis.* — b) Testimonium reddere, Joan., XV, 26 : *Cum autem venerit Paracletus.... testimonium perhibebit de me.* — c) Intelligere profunda Dei, I Cor., II, 10 : *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* — d) Aliquid præcipere, ut Act., XIII, 2 : *Dixit illis Spiritus sanctus*, etc. — e) Dona gratiarum prout vult distribuere, I Cor., XII, 11, etc. Porro hæc omnia soli personæ tribui possunt : ergo, etc. Ergo 1°.

2° *SS. Patrum testimoniis.* Jam unum textum S. Bernardi retulimus; Sociniani concedunt omnes Patres concilio Nicæno posteriores nobis consentire : sola igitur quærenda sunt testimonia Patrum qui ante illud concilium scripserunt.

S. Justinus, Apologia I ad Antoninum Pium, n. 6, loquens de Deo vero, ait : « Eum, et Filium qui ab eo venit... » et Spiritum propheticum colimus et adoramus. »

Tertullianus, lib. adversus Praxeam, cap. 2, Patripassianos redarguens, ait : « Et nihilominus custodiatur » œconomiæ sacramentum, quæ unitatem in trinitatem » disponit, tres dirigens, Patrem, et Filium, et Spiritum » sanctum; tres autem, non statu, sed gradu, non sub- » stantia, sed forma. » Ergo illi Patres tres habebant personas in Deo.

Et vero Patripassiani objiciebant catholicis quod tres colerent Deos; certe si Ecclesiæ doctores persuasum habuissent tres in Deo non esse personas, calumniam efficaciter repulissent, asserendo Filium et Spiritum sanctum esse tantum qualitates unius Dei, vel nomina diversa : id tamen non fecerunt. Ergo 2°.

3° *Præscriptione.* Constat ex Symbolis Nicæno et Constantinopolitano, idque fatentur Sociniani, creditum fuisse in initio quarti sæculi tres esse personas in Deo : ergo illud mysterium ab ipsis Apostolis semper creditum fuit; vel enim res ita se habet, vel mysterium istud fuit excogitatum et ab omnibus ecclesiis adoptatum : porro talis

innovatio impossibilis fuit, tum propter vigilantiam Episcoporum eorumque sollicitudinem in reprimenda omni novitate doctrinæ, tum quia illius aliquod existeret vestigium. Præterea sæpe martyres distinctionem personarum in Deo coram judicibus ac tortoribus aperte confessi sunt. Ergo 3°.

4° *Praxi Ecclesiæ*. Omnibus retro sæculis ubique in Ecclesia tres invocatæ sunt personæ in Deo; in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizatur, cætera sacramenta administrantur, cæremoniæ ecclesiasticæ incipiuntur et terminantur; fideles sanctissimam Trinitatem semper invocant : praxis igitur totius Ecclesiæ est publica fidei mysterio SS. Trinitatis professio. Ergo. Videatur recens et eximium opus DD. *Ginouilhac*, Episc. Gratianop., *Histoire du dogme cathol.*, etc., *t.* I.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Apud Joan., x, 30, Christus ait : *Ego et Pater unum sumus;* et XVI, 15 : *Omnia quæ Pater habet, mea sunt.* Ergo nulla est distinctio personalis inter Patrem et Filium.

R. Nego conseq. Textus enim allati probant quidem unitatem substantiæ, sed non destruunt distinctionem personarum; imo eam evidenter supponunt : ubi enim est Pater et Filius, ibi est distinctio personarum. Unde illi textus optime explicantur in sensu nostro, secus vero contradictionem involverent. Ergo.

Obj. 2°. In Scripturis sæpe actiones tribuuntur rebus inanimatis, v. g., I Cor., XIII, 4, dicitur de charitate : *Non æmulatur, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt.* Ergo ex eo quod actiones tribuantur Spiritui sancto, non sequitur illum esse personam distinctam.

R. Nego consequentiam et paritatem. Rationes disparitatis sunt : 1° quod multa tribuantur Spiritui sancto quæ rebus inanimatis nunquam tributa sunt, ut velle, intelligere, præcipere, nec etiam figurative tribui possent; quis, v. g., de charitate dicere posset, sicut de Spiritu

sancto dictum est, Act., x, 19, 20 : *Dixit ei* (Petro) : *Ecce viri tres quærunt te. Surge itaque, descende, et vade cum eis nihil dubitans : quia ego misi illos?* 2° Quod si actiones quandoque per figuram rebus inanimatis tribuantur, in cæteris res illæ exhibentur ut inanimatæ; dum Spiritus sanctus communius describitur ut persona. 3° Quod ubi de rebus inanimatis agitur, facile percipitur ex subjecta materia et ex adjunctis ibi adesse figuram, v. g., quando legitur : Lex dicit, Lex præcipit, Charitas non æmulatur, etc.; at in locis Scripturæ in quibus actiones tribuuntur Spiritui sancto, nihil ostendit adesse figuram; imo pleræque locutiones figuram excludunt, ut istæ : *Non loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur; docebit vos omnem veritatem*, etc. Ergo.

Obj. 3°. Spiritus sanctus dicitur donum Dei; in ipso baptizari debemus, juxta hæc verba sancti Joannis Baptistæ, Marc., I, 8 : *Ego baptizavi vos aqua : ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.* At persona dici non potest donum, nec in persona baptizari, id est ablui, possumus. Ergo.

Nego min. Nam 1° Sociniani fatentur Christum esse personam, nec tamen negant illum esse donum Dei; ergo nihil vetat quin Spiritus sanctus, licet vere persona, vocetur donum; non quidem donum accidentale, ut gratia, sed donum in se subsistens. 2° Rectissime dicitur nos baptizari seu ablui in Spiritu sancto, id est, per gratiam cœlestem quam Spiritus sanctus infundit in nos. Ergo.

Eodem sensu legitur in Act., II, 4, Apostolos repletos fuisse Spiritu sancto, id est, operatione Spiritus sancti in eis habitantis eosque sanctificantis : hæc aliaque similia minime ostendunt Spiritum sanctum non esse personam.

Obj. 4°. Textus I Joan., *Tres sunt qui testimonium*, etc., rejiciendus est ut apocryphus; 1° quia in veteribus manuscriptis, tum græcis, tum latinis, non invenitur; 2° quia veteres Patres, adversus Sabellianos, Arianos et Macedonianos decertantes, illo nunquam usi sunt : illum tamen certe non omisissent; ergo. Ita Sociniani et Joan-

nes Clericus, inter Protestantes; Erasmus et Richardus Simon, inter Catholicos.

R. Nego ant. et contendo præfatum textum esse authenticum, idque ob varias rationes. 1° Ille textus invenitur ut genuinus in cunctis exemplaribus Novi Testamenti, non solum apud Catholicos, sed apud Protestantes et schismaticos Græcos nunc usitatis, et in versione Armeniaca : ergo non fuit insertus a tempore quo illæ Ecclesiæ sunt divisæ; et si quandoque fuit adjectus, quomodo tanta facta est omnium Ecclesiarum consensio? 2° Fere cuncti recentiores critici, viri doctissimi, sive catholici sive hæretici, multis compulsis exemplaribus etiam vetustissimis, consenserunt præfatum textum esse authenticum, et codices in quibus deest esse mendosos, ut videre est apud continuatorem Estii, *Calmet* et *Vence*, speciali dissertatione, art. 2. Notant laudatum versiculum ab aliquo scriptore ex inadvertentia omitti potuisse, et tunc alios scriptores exemplari vitiato utentes, eamdem omissionem transmittere debuisse; contra vero, additionem fieri non potuisse nisi ex malitia; facile adverti et statim rejici debuisse. 3° Si plures Patres eumdem textum ignorasse videantur, id forte est quia ipsorum opera ad nos integra non venerunt, vel quia exemplari mutilato usi sunt : alii non pauci eum citant vel evidenter supponunt genuinum, ut antiquus auctor sub nomine S. Athanasii, S. Cyprianus, de Unitate Ecclesiæ : « De Patre, et Filio, » et Spiritu sancto scriptum est : *Et hi tres unum sunt.* » S. Fulgentius hunc S. Cypriani textum, adversus Arianos disputans, citat : atqui nemo non videt formale horum et multorum aliorum Patrum testimonium silentio aliorum multo præstare. *Un passage positif vaut mieux tout seul que cent omissions,* inquit *Bossuet.* 4° Idem probat contextus; versiculus enim octavus, *Et tres sunt qui testimonium dant in terra,* etc., versiculum septimum manifeste supponit; secus enim quid significaret conjunctio *et?* et quis esset sensus totius versiculi? Ergo.

Inst. Illa verba, *Et hi tres unum sunt,* eodem sensu intelligenda sunt in versu septimo ac in octavo : sed in

octavo intelliguntur de unitate testimonii : ergo et in septimo.

R. Nego maj. Nam 1° aperte videtur tres qui in versu octavo numerantur, spiritum, aquam et sanguinem, non esse unum ratione substantiæ : hæc igitur verba, *Et hi tres unum sunt*, sensu metaphorico intelligenda sunt de unitate scilicet testimonii : at nihil obstat tres versiculi septimi, nempe Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam esse substantiam, sicut tota traditio intellexit : ergo verba, *Et hi tres unum sunt*, litteraliter accipi debent. 2° Verba versiculi octavi nobis objecta, *Et hi tres unum sunt*, sic exprimuntur in textu græco, *Et hi tres in unum sunt*, id est, in unum testimonium conspirant. 3° Hæc verba in multis codicibus, tum græcis, tum latinis, desunt, et plures suspicantur ea textui fuisse addita, sive Arianorum fraude, sive Scribarum incuria, ut arbitratur Grotius. 4° Omnes Scripturæ sacræ interpretes verba versus octavi sensu metaphorico, et verba versus septimi sensu litterali accipienda esse putant : ergo temere aliter sentiunt Sociniani. Ergo.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DIVINITATE UNIUSCUJUSQUE PERSONÆ SANCTISSIMÆ TRINITATIS.

Certum est de fide catholica tenendum Patrem esse Deum, ut ex tribus symbolis et omnium consensione patet : si qua enim persona Trinitatis sit Deus, maxime Pater : at negari non potest saltem unam personam Trinitatis esse Deum. Ergo. Restat igitur ut in duplici propositione demonstremus Filium esse Deum, et item Spiritum sanctum.

PROPOSITIO PRIMA.

Filius est Deus, Patri consubstantialis. Est contra Arianos et Semiarianos.

Prob. Illud procul dubio tenendum est ut inconcussum quod est de fide catholica, probatur Scriptura sacra, tra-

ditione, præscriptione et ratione theologica : atqui talis est propositio nostra.

1° *Est de fide catholica.* Clare enim continetur in tribus symbolis fidei, et velut dogma fundamentale totius religionis christianæ ab omnibus catholicis habetur.

2° *Prob. Scriptura sacra.* Quædam tantum, brevitatis causa, seligimus testimonia ex innumeris quæ citari possent.

Isai., IX, 6 : *Parvulus natus est nobis... et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarus, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis...* Hæc verba ex omnium consensu spectant ad Messiam, seu Filium Dei : atqui probant illum esse Deum ; vocatur enim simpliciter Deus, et attributa divinitatis ipsi tribuuntur : ergo.

Joan., I, 1 : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum... Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil quod factum est.* Unde sic : Verbum erat in principio ; ergo Patri est coæternum ; erat apud Deum, id est Patri consubstantiale ; simpliciter dicitur Deus, per ipsum omnia facta sunt : certe clarius exprimi non poterat illum vere esse Deum.

Joan., X, 30 : *Ego et Pater unum sumus ;* et XIV, 9 : *Philippe, qui videt me, videt et Patrem. Ego et Pater,* en distinctio personarum ; *unum sumus,* indicat substantiæ unitatem, proindeque divinitatem Filii : quod Judæi optime intellexerunt, cum illum lapidare voluerint propter blasphemiam, dicentes : *Tu homo cum sis, facis teipsum Deum.* Unde S. Ambros., de Spiritu sancto, lib. 3, c. 16, ait : « Cum enim dicit *Ego et Pater*, revelatur æqua» litas : cum dicit *unum sumus*, unitas declaratur. » Æqualitas confusionem excludit, unitas separationem. » Æqualitas Patrem Filiumque distinguit ; unitas Patrem » Filiumque non separat. »

I Joan., V, 20 : *Filius Dei venit et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus et vita æterna.* Hæc verba, *Hic est verus Deus*, ad Filium referenda sunt, non vero ad Patrem, ut

somniarunt Sociniani : alioquin sensum exprimerent absurdum, scilicet, Patrem verum Deum, esse verum Deum. Ergo.

Philip., II, 6 : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam abritratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.* Si vere non fuisset Deus, non semetipsum exinanivisset, non tantum in similitudine et habitu, sed realiter inventus esset homo : ergo, etc. Ergo 2° probatur ex Scriptura sacra, etc. Multa alia similia omittimus.

3° *Traditione.* Fatentur adversarii sibi contrarios esse cunctos Patres qui post concilium Nicænum, anno 325 celebratum, scripserunt : videamus ergo quid Patres trium primorum sæculorum circa hoc punctum senserint.

S. Justinus, Apol. I, n. 63 : *Qui cum Verbum sit primogenitum Dei, Deus etiam est.* In Dialogo cum Tryphone, n° 55 et seq., probat, præter Creatorem universorum, alium admittendum esse Deum, nempe Christum. Athenagoras, in Apologia pro Christianis, anno 177 imperatori Marco Aurelio et filio ejus Commodo præsentata, ait, n. 20 : « Quis igitur non miretur, cum atheos » vocari audiat eos qui Deum Patrem, et Filium Deum, » et Spiritum sanctum asserunt, ac eorum et in unione » potentiam, et in ordine distinctionem demonstrant ? »

S. Theophilus, ad Autolycum, l. 2, n. 22 : « Verbum » igitur, *inquit*, cum Deus sit et ex Deo genitum, illud » Pater universorum, cum ita visum fuerit, mittit. »

Origenes contra Celsum, lib. 3, n. 41 : « Sciant isti » criminatores hunc Jesum, quem ab initio Deum Dei- » que Filium credimus, eum esse Verbum ipsum, veri- » tatem ipsam, sapientiam ipsam. »

S. Cyprianus, lib. de Idolorum vanitate : « Hic (Filius » Dei) in virginem illabitur, carnem Spiritu sancto coo- » perante induit, Deus cum homine miscetur. Hic Deus » noster, hic Christus est, qui mediator duorum, homi- » nem induit, quem perducat ad Patrem. » Hæc sane

sufficiunt ad probandum quid Patres trium primorum sæculorum senserint circa Verbi divinitatem. Ergo 3°.

4° *Præscriptione*. Constat 318 patres concilii Nicæni, ex omnibus Ecclesiæ catholicæ locis coadunatos, Filium esse Deum Patri consubstantialem docuisse : ergo tunc universa Ecclesia dogma illud tenebat. Porro inde concludendum est illud ab Apostolis sic creditum fuisse; vel enim res ita se habet, vel dogma istud decursu temporis fuit introductum : at posterius dici non potest. Nam — a) mutatio dogmatis adeo essentialis impossibilis fuit, propter vigilantiam episcoporum qui adversus minimas novitates statim reclamabant; — b) aliqua hujus mutationis vestigia remanere deberent, et nulla tamen inveniuntur; — c) dogma illud concordat textibus Patrum et sententiis Apostolorum jam relatis. Ergo.

5° *Rationa theologica*. Quando enim Christus in terris apparuit, a quatuor annorum millibus erat exspectatus et gentibus desideratus ut hominum Salvator et mundi Reparator, magnificis Prophetarum oraculis fuerat prænuntiatus : a tempore quo cœpit prædicare, illimitatam manifestavit potestatem; subjectam sibi esse naturam probavit, ægrotos sanando, mortuos suscitando, ventis et mari imperando, ita ut exclamarent turbæ mirantes, Matth, IX, 33 : *Nunquam apparuit sic in Israel*. Si Deus non esset, populos præmunire debuisset contra persuasionem in quam naturaliter incidebant de divinitate ejus, et confiteri, exemplo Joannis, se purum esse hominem : atqui, nedum hoc fecerit, e contra, se unum esse cum Patre professus est; Judæos ipsi exprobrantes quod se Filium Dei faceret, non reprehendit, imo clare affirmavit se talem esse, dicens ad principem sacerdotum hoc expresse quærentem : *Tu dixisti*, Matth. XXVI, 63 et 64. Dixit se lucem esse mundi, se sapientiam et ipsam veritatem, se prius esse quam Abraham fieret, omnimodam potestatem sibi arrogavit in cœlo et in terra; voluit homines ipsum glorificare, sicut glorificant Patrem; misit Apostolos in mundum universum ut eadem prædicarent : hi annuntiarunt Christum Filium Dei esse unicum, ante

omnia genitum, per quem omnia facta sunt ; ante ipsum omne genu flectendum esse in cœlis, in terra et in inferno. Unde si Christus non est Deus, potestate sua abusus est ad decipiendos homines et usurpandos honores divinos : Judæi merito illum velut impostorem et blasphemum crucifixerunt, quia, cum homo esset, se Filium Dei proprium fecit, et scandalum fuit gentibus, quarum idololatriam mutavit, sed non destruxit, quinimo Deus hæc omnia veris prodigiis confirmavit : atqui Sociniani et Ariani hæc consectaria non admittunt : ergo 5°; aliunde, etc.... Ergo. Vide P. *Petau*, de Trinitate. lib. II; *Witasse*, de Trin., quæst. VI, art. II; *Abbadie*, *Traité de la Divinité de J.-C.*; *Massillon*, *Sermon de la Divinité de J.-C. pour la Circoncision*, et præsertim eximium opus jam citatum : *Hist. du dogme cath.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Joan., XVII, 3. sic Christus Patrem alloquitur : *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti, Jesum Christum* : in hoc textu Pater dicitur solus Deus : ergo Filius non est Deus.

R. Dist. min. Pater dicitur solus Deus, per exclusionem idolorum, *conc.*; per exclusionem Filii et Spiritus sancti, *nego min.* Ibi enim agitur de conversione gentium ad Deum : debent ergo gentes idola derelinquere, ut soli Deo vero Patri et Filio ejus Jesu Christo adhæreant : ergo nihil ostendit Filium unum non esse Deum cum Patre ; nam Pater, et Filius, et Spiritus sanctus non tres sunt dii, sed unicus Deus qui cognoscendus est ut vita æterna obtineatur. Eodem sensu dicitur, Act., XVI, 31, fidem in Dominum Jesum necessariam esse ad salutem, quamvis fides in Patrem non minus necessaria sit, quia Pater et Filius unicum efficiunt Deum. Ergo.

Obj. 2°. Joan., XIV, 28 : *Pater major me est*, inquit Christus : ergo Filius non est vere Deus.

R. Dist. textum : Pater major me est, quatenus sum homo, *conc.*; secus, *nego*. Etenim de fide est Christum

esse simul Deum et hominem : ut Deus, Patri est similis et æqualis ; sed ut homo, Patre revera est inferior : porro ibi de humanitate sua loquitur : *Si diligeretis me,* inquit, *gauderetis utique, quia vado ad Patrem :* non ibat ad Patrem ut Deus, sed ut homo. Ergo.

Eadem dictinctione plures alii Scripturæ sacræ textus explicantur, v. g., Joan., VI, 38 : *Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me:* ibid. XV, 15 : *Quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*, etc.

Obj. 3°. Joan., X, 34, Christus dixit se eo sensu Deum esse quo judices olim dicti sunt dii, id est figurative. Ergo.

R. Nego ant. Ibi enim Christus respondens Judæis eum de blasphemia accusantibus, quia cum homo esset, se faceret Deum, dixit : *Nonne scriptum est in lege vestra; quia ego dixi : Dii estis?* etc. Sensus est : Si judices ab ipso Deo vocati sunt dii, ne scandalizemini *quia dixi : Filius Dei sum.* Considerate si merito hoc nomen assumo : *operibus credite.* Nedum inficietur ergo se vere esse Deum, subjungit, v. 38 : *Pater in me est, et ego in Patre.* Ergo.

Obj. 4°. Christus dixit, apud Lucam, XVIII, 19, cuidam principi eum vocanti magistrum bonum : *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus.* Ergo negavit se esse Deum.

R. Nego conseq. Christus probat, e contra, se esse Deum; contradictionem enim exprobrat principi eum vocanti bonum, et tamen ut Deum non agnoscenti, quasi diceret : Tu me dicis bonum; agnosce ergo me esse Deum, quia *nemo bonus, nisi solus Deus.* « Recte me appellabis bo» num, inquit S. Aug., *Contra Maximianum*, lib. 2, » cap. 23, n. 5, si me noveris Deum. Nam quando me » nihil aliud quam hominem putas, quid me dicis bo» num?

» Quærebat quippe ille cui hoc respondit Jesus, non » bonum qualecumque, sed bonum quo fieret beatus : » imo ipsam beatitudinem veram, id est, vitam desidera» bat æternam, et interpellaverat tanquam hominem

» Christum, nesciens eum esse etiam Deum. » *Ibid.* Ergo.

Obj. 5°. Marc., XIII, 32 : *De die autem illo vel hora (judicii) nemo scit, neque angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater* : ergo Filius non est Deus.

R. Dist. ant. Nemo scit, neque Filius ad manifestandum, *concedo;* secus, *nego*. Etenim ipse Filius venturus est judicare vivos et mortuos, ipse prænuntiat et describit circumstantias ultimi judicii : igitur diem et horam ejus cognoscit, sed hæc manifestare non debet, et sub hoc respectu se ea ignorare dicit. Vide *Bossuet* verba nobis objecta specialiter explicantem, *Méditations sur l'Evangile*, 77, 78 et 79e jour.

Plures sunt aliæ objectiones ex Scriptura sacra depromptæ, quæ facile solventur si attendatur Christum esse simul Deum et hominem : v. g., *Sedere ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*, Matth. XX, 23. *Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subjectus erit ei qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* I Cor., XV, 28, etc.

Ut autem difficultates ex sanctis Patribus a Socinianis excerptæ diluantur vel potius evanescant, notandum est sanctos doctores, ante exortam Arii impietatem scribentes, fere omnes Christum vocavisse Deum, vel proprietates soli Deo convenientes ei tribuisse : si quid ergo minus correctum ipsis aliquando exciderit, id benigne ex aliis testimoniis positivis interpretandum est; modus enim loquendi de altissimis religionis christianæ mysteriis nondum erat determinatus ad hanc præcisionem quam Ecclesia servari jussit, ut vera fides a cavillationibus hæreticorum vindicata, in tuto semper esset. Hinc antiqui verbis et locutionibus usi sunt quæ jam usurpari nequeunt : *Securi loquebantur*, inquit S. Aug., *quia nullus erat hostis.*

Insuper sequentes attendendæ sunt notiones : 1° Pater est principium a nullo procedens; Filius vero a Patre procedit; 2° Pater est invisibilis, inaccessibilis; Filius, caro factus, est visibilis et sub hoc respectu minor Patre.

PROPOSITIO SECUNDA.

Spiritus sanctus est Deus Patri et Filio consubstantialis.
Est contra Macedonianos.

Hæc propositio est de fide catholica, ut pote definita in concilio Constantinopol., adversus Macedonianos, et in aliis symbolis fidei expressa.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Isai., VI, 8 et 9 : *Audivi vocem Domini* (hebraice Jehova) *dicentis : Quem mittam? et quis ibit nobis? et dixi* : *Ecce ego, mitte me. Et dixit : Vade, et dices populo huic : Audite audientes, et nolite intelligere; et videte visionem, et nolite cognoscere.* B. Paulus hæc verba referens, in Act. XXIII, 25, ait : *Bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros dicens : Vade ad populum istum et dic ad eos : Aure audietis, et non intelligetis...* Unde sic : Qui ab Apostolo vocatur Spiritus sanctus, idem est ac *Jehova* apud Isaiam memoratus : ergo est Deus. Act., V, 3, B. Petrus dicit Ananiæ : *Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto.... non est mentitus hominibus, sed Deo* : ergo Spiritus sanctus est Deus. Neque dici potest Ananiam mentitum esse simul Spiritui sancto et Deo, sicut somniarunt Sociniani; sensus enim naturalis textus hanc interpretationem evidenter non admittit. Ergo. I Cor., XII, 6 et 11 : *Divisiones operationum sunt, idem vero Deus qui operatur omnia in omnibus... Hæc autem qui operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* Spiritus qui dividit singulis est ipse Deus qui operatur omnia in omnibus. Ergo.

Eadem Epist. I Cor., III, 16 : *Nescitis quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in vobis?* Solus Deus potest habere templum : ergo, etc. Ergo 1°.

Prob. 2° *ex SS. Patribus.* Athenagoras in Legatione pro Christianis, n. 24 : « Quemadmodum enim Deum » dicimus, et Filium ipsius, et Spiritum sanctum, unitos » secundum virtutem, Patrem, et Filium, et Spiritum » sanctum. »

Tertull. adversus Praxeam, cap. 13 : « Duos deos et » duos dominos nunquam ex ore nostro proferimus; non » quasi non et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus » sanctus Deus, et Deus unusquisque. »

Origenes, lib. I de Principiis, in præf., n. 4, numerans dogmata necessario credenda, statuit : *Honore ac dignitate Patri et Filio sociatum esse Spiritum sanctum*. Dicere autem Spiritum sanctum Patri et Filio honore ac dignitate esse sociatum, est certo docere illum cum Patre et Filio esse Deum. Ergo.

S. Basilius et S. Ambrosius specialem seorsim composuerunt librum de Spiritu sancto, in quo dogma divinitatis ejusdem Spiritus ex professo defenderunt. Ergo 2°. Videantur auctores jam citati, ubi de divinitate verbi.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Christus dicit apud Joan., XVI, 13, de Spiritu sancto : *Non loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur* : at si esset Deus, loqueretur a semetipso. Ergo.

R. Negomin. Nam, *ut infra ostendemus*, Spiritus sanctus a Patre et Filio procedit, sicut Filius a Patre generatur : ergo recte dici potest eum non loqui a semetipso, sicut Christus dicit, Joan. VII, 16 : *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me...*

Dicitur autem, *quæcumque audiet loquetur*, non quasi nondum audiisset, sed quia ipsius missio externa nondum advenerat.

Obj. 2°. Ille non est Deus qui gemit, contristatur et exstingui potest : atqui 1° Spiritus sanctus gemit : *Postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, Rom., VIII, 26; 2° contristatur : *Nolite contristare Spiritum sanctum*, Eph., IV, 30; 3° exstingui potest : *Spiritum nolite exstinguere*, I Thess. V, 19. Ergo.

R. Disting. maj. Ille non est Deus qui gemit, contristatur vel exstingui potest realiter et quoad substantiam, *conc.*; metaphorice et quoad effectus, *nego maj.* Porro

metaphorice tantum et quoad effectus dicitur de Spiritu sancto quod gemat, contristetur, etc. Sensus enim textuum allatorum est : 1° Spiritum sanctum per gratiam suam nos adjuvare ad postulandum, et gemitus inenarrabiles in nobis producere; 2° omne malum sibi contrarium reprobare et sub hoc respectu contristari, id est, tristem videri, sicut dicitur in Gen. VI, 6, Deum pœnituisse *quod hominem fecisset;* 3° gratiam ejus in cordibus nostris diffusam, per peccatum expelli, sicque charitatem ejus exstingui. Ergo inde minime sequitur Spiritum sanctum non esse Deum.

Obj. 3°. Concil. Nicæn. et conc. Constantinopol. expresse non definierunt Spiritum sanctum esse Deum : ergo saltem non est dogma de fide.

R. Nego conseq. Etenim concil. Nicænum dicit : *Credo in Spiritum sanctum*, sicut dicit, *Credo in Deum*, et concil. Constantin. dicit de Spiritu sancto : *Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur* : certe hæc soli Deo conveniunt : ergo duo illa concilia dogma de divinitate Spiritus sancti sufficienter enuntiarunt ut sit de fide.

Obj. 4°. Plures sancti Patres noluerunt Spiritum sanctum vocare Deum : ergo persuasum non habebant illum reipsa esse Deum.

R. Nego conseq. Videtur quidem plures ex sanctis Patribus, inter Arianos et Macedonianos degentes, noluisse Spiritum sanctum expresse vocare Deum, ut infaustos persecutionis effectus devitarent : an bene vel male in hoc egerint, non sibi concordant auctores. Sed quidquid sit, certum est illos Patres, sicut cæteros, recte credidisse Spiritum sanctum esse Deum ; 1° enim illum semper exhibent ut ejusdem naturæ cum Patre et Filio ; 2° Ecclesia, quæ Arianos et Macedonianos damnavit, eos pariter rejecisset; 3° positivi eorum textus a nobis citati, et multi alii qui citari possent, sufficienter ostendunt illos de divinitate Spiritus sancti non dubitasse ; 4° S. Hilarius et S. Basilius præcipue dicuntur divinitatem Spiritus sancti dissimulasse , sed evidenter constat eos divinita-

tem ejus credidisse; sic quippe se habet S. Hilarius in Matth. : « Baptizamur in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, ut quorum est una divinitas, sit una largitio; » nomenque Trinitatis unus est Deus. » Et S. Basilius, Epist 8 : « Confiteri oportet Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, uti eloquia divina, et » qui ea sublimius intellexere docuerunt. » Ergo, si quædam verba minus accurata in operibus eorum inveniantur, vel perfidia hæreticorum addita fuerunt, vel benigne et sensu catholico interpretanda sunt.

Sic pariter explicatur silentium Patrum qui adversus Arianos disputantes, de divinitate Spiritus sancti nihil dixerunt : indirecte enim Ariani divinitatem Spiritus sancti negabant. Patres directe eos confutantes demonstrando Filium esse Patri consubstantialem, indirecte eos refellebant circa Spiritus sancti divinitatem.

ARTICULUS TERTIUS.

DE UNITATE NATURÆ IN PERSONIS DIVINIS.

Sic ab unitariorum errore recedendum est ut non in oppositum errorem tritheistarum incurratur. Tres sunt igitur in Deo personæ, sed personarum una est natura, una substantia, unaque divinitas. Hæc doctrina quam semper tenuit Ecclesia, quam ratio naturalis ipsa manifeste demonstrat, non nisi ab incautis potuit aliquando impugnari. Paucis tamen verbis illam proponere expedit, ut personarum Trinitate fuse demonstrata, ad unitatem redeamus, et tam adorandi mysterii demonstratio compleatur.

PROPOSITIO

Tres personæ sanctissimæ Trinitatis non sunt tres Dii, sed unus Deus.

Hæc propositio est de *fide*. Definitur enim expresse in symbolo S. Athanasii his verbis : « Deus pater, Deus fi-

» lius, Deus Spiritus sanctus, et tamen non tres Dii, sed » unus est Deus. »

Eamdem veritatem contra novos insurgentes errores definivit conc. Lateran. IV : « Nos sacro et universali » concilio approbante, credimus et confitemur quod una » quædam summa res est incomprehensibilis et ineffa- » bilis. Et quælibet trium personarum est illa res, ut » distinctiones sint in personis et unitas in natura. »

Prob. 1° *Script. sacra. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo... et hi tres unum sunt.* I Joan., v. 7. *Ego et pater unum sumus.* Joan. x, 30. *Mea omnia tua sunt, et tua mea sunt.* Joan. xvii, 10. In his non agitur de unione voluntatis, sed de unitate naturæ. Ergo 1°.

Prob. 2° *traditione.* Doctrina SS. Patrum in hoc puncto est constans et unanimis ; ideo nobis sufficiat referre quod pulchre ait S. Greg. Nazianz. Or. xl : « Vix unum animo » concepi, cum statim tribus circumfulgeo ; vix tria dis- » distinguere incipio, cum ad unum statim sublimis » feror. »

Prob 3° *ratione ;* iisdem quippe argumentis quibus demonstratur unitas Dei : nisi enim tres personæ eamdem divinitatem, eamdem naturam et substantiam haberent, tres dii essent : porro Deus, si multiplicetur, et extra unitatem ponatur, jam non potest dici ens supremum, ens necessarium et perfectum.

Insuper, unio voluntatum inter personas divinas esset vel necessaria vel libera ; si sit necessaria, quæritur undenam repetenda est hujusmodi necessitas, cum personæ supponantur independentes ab invicem ; si sit libera, unio est contingens et solvi potest.

Nec objici potest divinitatem sic tribus communicari, sicut tota humanitas omnibus hominibus individuis et separatis communicatur. Humanitas enim extra individuos est quid generale et ideale, est mera forma seu typus, ad cujus exemplar individui procreantur ; divinitas vero est ipsa æterna et infinita natura subsistens in tribus personis.

Corollarium primum. — Ergo tres personæ Trinitatis sunt consubstantiales.

Unica enim est substantia divina tribus personis communis : licet ergo vox *consubstantialis*, græce ὁμοούσιος, non inveniatur in Scriptura, recte usurpata est ad significandam identitatem naturæ Filii cum Patre, et Spiritus sancti cum Patre et Filio.

Corollarium secundum. — Ergo tres personæ divinæ perfecte sunt æquales.

Cum enim eamdem habeant naturam seu substantiam, eamdem habent scientiam, eamdem voluntatem, eamdem potentiam, eamdem denique perfectionem. Unde in Symbolo S. Athanasii dicitur : « In hac Trinitate nihil prius » aut posterius, nihil majus aut minus ; sed totæ tres » personæ coæternæ sibi sunt et coæquales. »

Corollarium tertium. — Ergo existit mysterium sanctissimæ Trinitatis.

In eo quippe mysterium istud consistit, quod tres sint personæ divinæ in una divinitate : atqui, *ex probatis*, constat tres esse personas divinas in una divinitate : ergo.

CAPUT TERTIUM.

DE MYSTERO SANCTISSIMÆ TRINITATIS EX SOLA RATIONE CONSIDERATO.

Doctrina catholica de SS. Trinitatis mysterio in tuto reposita et demonstrata per argumenta Scripturæ sacræ et traditionis, necessarium est ut idem mysterium juxta rationis principia expendamus, tum ad illud vindicandum contra adversariorum objecta, tum ad videndum, e contra,

an ex ratione valida subministrari possint argumenta in ejusdem mysterii demonstrationem.

I. MYSTERIUM SS. TRINITATIS NON POTEST EX ULLO RATIONIS ARGUMENTO FALSUM DEMONSTRARI. — Ariani, et post Arianos Sociniani et multi recentes increduli plurima contra mysterium Trinitatis congerunt objecta, quæ sic exponenda sunt et solvenda :

Obj. Tres et unus in eodem subjecto manifestam implicant contradictionem : ergo repugnat tres esse personas in uno Deo.

R. Dist. ant. Tres et unus in eodem subjecto et sub eodem respectu manifestam implicant contradictionem, *conc.* ; sub diverso respectu, *nego antecedens.* Porro non dicimus tres personas unicam esse personam, sed tres personas unicum esse Deum : ut ostenderetur in hac locutione claram exprimi repugnantiam, demonstrandum foret substantiam divinam et personam esse quid unum et idem sub omni respectu, aut substantiam divinam tribus personis communicari non posse ; verum id ab adversariis non demonstratur : ergo.

Inst. 1°. Repugnantia quæ clare percipitur reipsa existit : atqui adversarii dictam repugnantiam clare percipiunt : ergo.

Nego min. Quod enim in se clarum est, non quibusdam tantum, sed omnibus in iisdem circumstantiis constitutis tale videtur : at non omnes prædictam repugnantiam percipiunt, siquidem plerique Christiani, docti sicut indocti, a decem et octo sæculis mysterium Trinitatis admittunt et venerantur : ergo adversarii sibi illudunt vel mentiuntur, quando affirmant se manifestam percipere repugnantiam inter trinitatem personarum et unitatem Dei.

Inst. 2°. Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se : atqui tres personæ divinæ sunt eadem uni tertio, nempe essentiæ divinæ ; ergo vera datur repugnantia in eo quod tres sint personæ distinctæ et unicus Deus.

R. Dist. maj. Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, sub eo respectu sub quo sunt eadem uni tertio,

conc. : secus, *nego maj. Ratio distinctionis patet.* Porro tres personæ divinæ identificantur sub respectu substantiæ, et eo sensu perfecte sunt æquales : sed non identificantur sub respectu personalitatis, et ea ratione manent distinctæ : ergo.

Inst. 3°. Natura divina tres habet personas : ergo si unaquæque persona integram habeat divinitatem, tres habet personas, et tunc redit manifesta repugnantia.

R. Dist. conseq. Tres habet personas, id est habet divinitatem tribus personis terminatam, *conc.;* habet tres personas explicite, *nego conseq.* Etenim persona divina sub duplici respectu considerari potest, scilicet, ut naturæ divinæ identificata, et ut aliis personis opposita : sub priori respectu, alias habet personas, v. g., Filius habet paternitatem et spirationem passivam, siquidem integram habet divinitatem in qua paternitas et spiratio passiva existunt, et hæc est mirabilis coexistentia et circuminsessio in corollario secundo exposita ; sub posteriori vero respectu, alias non habet personas, quia personæ divinæ, licet divinitati omnino identificatæ, a se realiter distinguuntur, et in hoc consistit mysterium nobis impenetrabile. Ergo.

Inst. 4°. Si tres personæ divinitati omnino identificentur, jam a se non realiter, sed virtualiter tantum distinguuntur, sicut diversi respectus alicujus objecti : ergo revera non sunt personæ distinctæ.

R. Dist. ant. Si tres personæ divinitati omnino identificentur sub omni respectu, *conc.;* secus, *nego ant.* Porro personæ divinæ non identificantur divinitati sub omni respectu, ut jam ostendimus. Ergo.

Insuper demonstrandum foret repugnare divinitatem sub triplici respectu terminari, aut tres illos respectus a se realiter non esse distinctos, aut in Deo tres non efficere personas distinctas : atqui nihil horum Sociniani et increduli demonstrant : ergo.

Exemplum in confirmationem antecedentis adductum pro nobis magis quam contra nos probat; diversi enim respectus ejusdem objecti a substantia objecti virtualiter

tantum distinguuntur, v. g., longitudo et latitudo a trabe; illæ quippe qualitates nihil aliud sunt quam ipsa trabs talis longitudinis et latitudinis : verum, licet longitudo totam habeat latitudinem, et latitudo totam longitudinem, utraque tamen respective ad alteram considerata, realiter est distincta et alteri opposita. Cur ergo repugnaret in unica substantia divina diversos existere respectus realiter a se invicem distinctos, et virtualiter tantum a substantia quam terminant separatos?

Inst. 5°. Paternitas, filiatio et spiratio passiva sunt perfectiones : atqui unaquæque persona Trinitatis has non habet perfectiones, cum aliis personis opponatur : ergo non est Deus.

R. Dist. maj. Paternitas, etc., sunt perfectiones relativæ, *concedo;* perfectiones absolutæ, *nego.*

Eodem sensu distincta minore, dicimus perfectiones absolutas tribus personis divinis competere, dum perfectiones relativæ singulis personis sunt propriæ; scilicet paternitas Patri, filiatio Filio et spiratio passiva Spiritui sancto : communes esse non possunt, siquidem ipsæ constituunt personas easque inter se per oppositionem distinguunt. Porro non perfectius est Patri habere paternitatem, quam Filio habere filiationem, etc. Natura quippe divinitatis per solam revelationem nobis manifestata, sic necessario existit. Ergo.

Inst. 6°. Si unaquæque persona Trinitatis sit Deus, est infinita : atqui repugnat tres esse personas infinitas : ergo.

R. Nego min. Repugnat quidem tres esse substantias infinitas : at demonstrari non potest repugnare tres esse personas eamdem substantiam infinitam habentes; personæ enim divinæ in sensu abstracto spectatæ non exhibentur ut infinita absoluta, sed ut terminationes ejusdem infiniti : ergo.

Inst. 7°. 1° Nomen *Deus* personam sonat et ita semper intellectum est; 2° persona definitur substantia intelligens, completa : ergo tot sunt substantiæ quot personæ; 3° in catholico dogmate personæ divinæ a se dependentes

essent et successive procederent, quod evidentes arguit imperfectiones ; 4° B. Paulus asserit philosophos Deum cognovisse, non tamen trinum habuerunt Deum : ergo, etc.

R. Omnes illæ difficultates ex dictis facile solvuntur; suum enim habent fundamentum in rebus naturalibus : porro natura divina, per revelationem nota, rebus naturalibus comparari non potest.

Philosophi, Mahumetani aliique Deum cognoscere possunt ut creatorem et mundi gubernatorem, licet distinctionem personarum non agnoscant, quia, deficiente revelationis face, divinam lustrare non possunt naturam. Ergo, etc.

II. MYSTERIUM SS. TRINITATIS NULLO RATIONIS ARGUMENTO VERUM STRICTE DEMONSTRARI POTEST. — Plurimi inter theologos, variis temporibus, ex solo rationis lumine veritatem mysterii SS. Trinitatis demonstrare tentaverunt.

1° Hujusmodi demonstrationem dari posse aperte supposuit Claudianus Mamertus, presbyter Ecclesiæ Viennensis, in v sæculo, dum, lib. de statu animæ, cap. 7, contendit Platonem « unum Deum et tres in divinitate » personas, laudabili ausu, mirabili ingenio, inimitabili » eloquio, quæsivisse, invenisse, prodidisse, et indivisam » Trinitatem non solum credi oportere docuisse, sed et » convicisse, » hoc est, demonstrasse.

2° Idem ausus est Petrus *Abailard*, XII sæculo, « qui » dum multum suadet, ait S. Bernardus, epist 130, ad » Innocent., ut Platonem faciat christianum, se probat » ethnicum... dum paratus est de omnibus rationem red- » dere, etiam quæ sunt supra rationem et contra rationem » præsumit et contra fidem... Quid enim magis contra » rationem quam ratione rationem conari transcendere ? » Et quid magis contra fidem, quam credere nolle quid- » quid non possit ratione attingere. »

3° Richardus a S. Victore, ex ejusdem nominis celebri monasterio, contendit, supposita fide, ac rei revelatione, excogitari posse rationes evidentes ac necessarias ad de-

monstrandam SS. Trinitatis veritatem. Ipse proponit plures hujusmodi rationes, de Trin., lib. III, cap. 2, quæ quidem non contemptibiles videntur, si non stricte, sed tanquam ad congruentiam sumantur. Hanc tamen Richardi auctoritatem, quam sibi proponit S. Thom. I p., q. 32, a. 1, ad 2, benigne alium in sensum interpretatur.

4° Nemo autem in hac via majorem celebritatem assecutus est quam Raimundus Lullus, XIII sæculi scriptor, qui usque ad nostra tempora suos admiratores habuit. Is in libro suo *de Demonstratione* sibi visus est tam claris et evidentibus rationibus demonstrasse mysterium Trinitatis, ut gentilem quemlibet convincere valeant, si eas semel animo penetrare voluerit.

Præter illos auctores, non desunt qui, etsi mysterium SS. Trinitatis stricte posse demonstrari non profiteantur, expositiones tamen suas per modum argumenti et demonstrationis vertere conati sunt. Sic S. Bonaventura cujus verba infra referentur.

5° Certum est tamen mysterium Trinitatis sola ratione non posse cognosci, nec ideo strictis argumentis demonstrari. Hoc patet enim ex Scriptura : *Nemo,* inquit Christus, *novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.*

Ratio est, inquit *Dens,* n° 65, quia deberemus in istam cognitionem venire vel *a priori*, seu per causam; sed hoc fieri nequit, cum sanctissimæ Trinitatis nulla sit causa; vel *a posteriori,* seu per effectum; sed effectus, seu opera ad extra, probant quidem existere causam unam et primam, seu Deum, non vero illum esse trinum.

Notandum est tamen hoc dari discrimen inter mysterium SS. Trinitatis et alia mysteria quæ in revelatione continentur, quod mysterium Trinitatis fundetur in essentiis rerum, ac consequenter non repugnat illud demonstrari posse argumentis necessariis; dum alia mysteria ordinis supernaturalis ex sola Dei voluntate libera dependeant; unde non possunt ex principiis et argumentis ordinis naturalis deduci quin connexio necessaria inter

utrumque ordinem supponatur, ac consequenter gratia cum natura confundatur.

III. Pluribus argumentis et similitudinibus saltem insinuatur mysterium trinitatis. — Similitudines SS. Trinitatis in creatis depictæ non sunt perfectæ, sed in multis deficiunt.

1° In creaturis quæ sunt infra hominem aliquod tantum Trinitatis invenitur vestigium. Hæc frequentius apud Patres reperiuntur : radix, arbor et fructus; fons, rivus et fluvius; vel, juxta Originem, fons triplex ex una vena scaturiens; sed frequentior et aptior est illa similitudo quæ desumitur ex lumine. Sic, juxta S. Justinum, verbum divinum est tanquam novum lumen ex alio lumine ortum; et in symbolo Nicæno expresse vocatur filius *lumen de lumine*. Apud Tertullianum, sol, radius et radii extensio Trinitatem repræsentat; apud alios, sol, radius et calor; pro tertio termino ponit Athenagoras radii reflexionem ad suum fontem; S. Dyonisius Areop. exponit in Deo ex tribus unum effici, sicut ex pluribus luminaribus in domo unum efficitur lumen.

2° In homine et in aliis creaturis intellectualibus reperitur ipsa imago vultus Dei, quod pro homine specialiter in Genesi declaratur : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*. Imo scientificæ expositionis quasi principium ponit in his verbis B. Joannes, quum appellat Filium Dei Λόγος, seu *Verbum*. Hanc similitudinem jam attigerant S. Irenæus et Tertullianus. Sed præcipue S. Augustinus, post S. Ambrosium, illam explanavit, ut videre est de Trinitate, lib. IX, cap. 1. Sic vero se habet S. Ambrosius, in lib. de Dignitate conditionis hamanæ : « Mens scire gignit, et cum genitum est, scien» tia potest dici. Sunt ergo jam duo, mens et quod ipsa » mens scit : restat tertium utriusque commune. Omnis » mens quidquid scit amat. Amor non minus quam inter » duo est, amantem et quod amatur. Unus est ergo ambo» rum amor, qui tertius est. » Et paulo post : « Comparet » ergo se anima eo modo quo potest creatori suo, ut dica» tur mens pater, quia gignit scire; dicatur scire filius,

» quia ex alio est; dicatur amor Spiritus sanctus, quia » amborum est qui se amant. »

Alio modo hanc similitudinem vertit S. Augustinus, qui numerat in anima nostra memoriam, intelligentiam et voluntatem, quæ licet a se distinctæ, totum indivisibile constituunt et una sine aliis non agit quidquam. Vid. *Bossuet, Élévations sur les mystères, 6e élévation sur la Trinité.*

Eamdem similitudinem secundum priorem sensum assumit S. Thomas, et ad illius normam omnia quæ de Trinitate docentur exponit et demonstrat.

3° Ex ideis et cogitatis nostris nova exurgit de Trinitate analogia. In scientiis quippe, et in eis quibus componuntur propositionibus et argumentis tria semper distinguuntur, quorum primum ponitur ut principium, secundum tanquam principii expositio et deductio, tertium tanquam reductio vel nexus secundi ad principium suum. Et hæc tria, licet distincta, ejusdem tamen sunt naturæ et essentiæ.

In rebus generatim sumptis tria hæc necessario concipiuntur : unitas, veritas et bonitas; item substantia, species et ordo : porro illæ perfectiones, quas rebus inesse concipimus, in Deo eminenter esse debent. « Quoniam » homines sumus, ait S. Augustinus, ad imaginem creatoris nostri creati, cujus est vera æternitas, æterna » veritas, æterna et vera charitas, estque ipsa æterna et » vera et chara Trinitas, neque confusa neque separata : » in iis quidem rebus quæ infra nos sunt, quoniam et » ipsæ nec aliquo modo essent, nec aliqua specie continerentur, nec aliquem ordinem, nec appeterent, nec tenerent, nisi ab illo factæ essent qui summe est, qui summe » sapiens est, qui summe bonus est; quasi quædam ejus. » alibi magis, alibi minus, impressa vestigia colligamus. » De Civ. Dei, lib. XI, c. 28.

1° Imo omnia quæ de Deo cogitari possunt in his tribus optime resumuntur, nempe in ejus unitate, in veritate et bonitate. Ad unitatem referuntur natura et substantia et quidquid in Deo est tribus personis

commune. Veritas autem spectat ad primam emanationem : in veritate enim duo distinguuntur, cogitans et cogitatum, quæ, ut veritas sit summa et cognitio perfecta, debent in eadem conjungi substantia, et in eodem subjecto subsistere. Bonitas autem spectat ad secundam emanationem, ex qua Spiritus sanctus, qui est amor æternus; porro bonitas distinctionem pariter supponit, scilicet ut quid sit tendens ad aliquid tanquam ad suum finem : at bonitas in Deo non potest esse *in fieri* sed perfecta esse debet, quod fit per æternam et perfectissimam Patris et Filii conversionem ad invicem in uno spiritu. Igitur æterna unitas tota a seipsa quasi separatur per intellectum ut sit vera, et ut vera cognoscatur; et inde est filius, qui est imago Dei invisibilis; vix autem in duo distinguuntur, cum statim per amorem ad seipsam convertitur, ut sit bona et bonitas infinita; et inde est Spiritus sanctus, qui est Patris et Filii nexus, et in quo Trinitas terminatur et perficitur.

Quæritur an mysterium sanctissimæ Trinitatis notum fuerit ante Christum.

R. 1°. Probabile videtur Patriarchas, Prophetas aliosque viros sanctitate sua vel scientia conspicuos, mysterium istud aliquo modo novisse; præsumendum est enim Deum rectam Scripturarum intelligentiam eis dedisse : at si mysterium sanctissimæ Trinitatis non expresse reveletur in Veteri Testamento, saltem pluribus in locis insinuatur vel supponitur : v. g., in Gen. I, 26, Deus ait : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram;* cap. III, 22 : *Ecce Adam quasi unus ex nobis :* et cap. XI, 7 : *Venite, descendamus et confundamus ibi linguam eorum.* Verba in plurali numero *faciamus, descendamus, confundamus,* et præsertim ista, *quasi unus ex nobis,* pluralitatem personarum in Deo supponunt; hac enim hypothesi admissa, recte intelliguntur : rejecta vero, sensum litteralem et obvium non habent. Ita multi senserunt Patres et plerique theologi ac Scripturæ interpretes, qui ex his verbis Trinitatis xistentiam probare conantur.

Similiter in Ps. II, 7 : *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodie genui te :* quæ verba B. Paulus applicat Christo, Act., XIII, 33, et Hebr., I, 5, in quibus exprimitur Pater generans et Filius genitus : item Ps. CIX, 1 et 3 : *Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis..... Ex utero ante luciferum genui te.* Testatur Christus, Matth., XXII, 42, hæc de se dicta fuisse : idem docet Apost., Hebr., I, 13. Ergo.

R. 2°. Nihil probat populum Judaicum veram habuisse notitiam mysterii sanctissimæ Trinitatis : arbitratur Theodoretus, lib. de Curatione græcarum affectionum, Serm. 2, hanc notitiam ipsis denegatam fuisse ob eorum proclivitatem ad idololatriam : « Sapientissimus Deus, » *inquit*, nequaquam illis manifeste omnia Trinitatis » mysteria tradidit, ne ex ea cognitione multitudinis » deorum occasionem sumerent, ad impietatem Ægyptio- » rum propendentes. »

In opere recens edito, doctissimus D. *Drach* mysterium sanctissimæ Trinitatis apud veteres Judæos notum fuisse contendit et habitum ut de fide, non autem eodem modo apud omnes. Tres juxta ipsum erant classes, nempe 1° justi, qui mysterium istud non secus ac nos cognitum habebant; 2° legis doctores, qui ex Scriptura et traditione verum lumen, licet inferius, hauserant; 3° vulgus, qui perobscuras vel nullas illius mysterii notiones habebat.

Ad hæc statuenda multa ratiocinia criticasque disquisitiones affert eruditus auctor : plurima exponit curiosa circa cæremonias quasdam, circa modum quo magnum nomen Dei scriptum erat, etc. Permultos, aliquando valde subtiles, citat textus ex libris magnæ auctoritatis apud Judæos excerptos, ex *Zohar*, v. g., ex *Sepher-Yetzira*, cujus systema cabalisticum totum nititur dogmate Trinitatis, et ex variis rabbinorum operibus. (*Harmonie entre l'Église et la Synagogue*, t. I, p. 277 *et suiv.*)

R. 3°. Si quædam Trinitatis vestigia in scriptis antiquorum philosophorum videantur, tam imperfecta et tenuia sunt, ut plerique Patres negaverint eos mysterium istud

novisse : qui autem volunt illos aliquam ideam Trinitatis habuisse, ut S. Justinus, Clemens Alex., Eusebius, S. Aug., dicunt eam ex Judæis per colloquia vel librorum sacrorum lectionem sumpsisse.

PARS POSTERIOR.

Hæc posterior pars in quatuor capita distribuetur : in 1° dicemus de processionibus divinis ; in 2° de relationibus et notionibus ; in 3° de circuminsessione, de ordine et missione ; in 4° de modo recte loquendi de SS. Trinitate.

CAPUT PRIMUM.

DE PROCESSIONIBUS DIVINIS.

I. Quid sit processio et quotuplex. — Nomine *processionis*, hic intelligitur origo seu productio unius ab alio, tanquam a suo principio ; sic lux a sole, filii a parentibus, cogitationes a mente procedere dicuntur. Duplex distinguitur processio, una *ad extra*, seu transiens, quando res producta ponitur extra principium suum, ut inter homines filius extra patrem ; altera autem ad *intra*, seu immanens, cum res procedens intra principium suum remanet ; uti, v. g., cogitatio quæ remanet intra mentem cogitantis. Hujusmodi sunt processiones quæ existunt in Deo ; processio enim personæ ab alia vel ab aliis non potest esse transiens et ad extra, quia unica est substantia divina in qua omnia sunt necessaria, æterna et immanentia.

II. De principio processionum. — De principio processionum quædam præmittenda sunt. Duplex in genere

distinguitur principium apud theologos, unum *quod*, ut vocant, et est ipsum suppositum agens; alterum *quo*, et est forma per quam agitur. Iterum principium *quo* dupliciter distinguitur, remotum scilicet, quod est ipsa natura, et proximum, quod est naturæ facultas, seu potentia. Hæc quæ in rebus creatis inveniuntur ad intelligentiam rerum divinarum possunt applicari. Omnes fatentur principium *quod* divinarum processionum esse personas, videlicet Patrem respectu Filii, Patrem vero et Filium respectu Spiritus sancti. Similiter certum est principium *quo* remotum esse ipsam naturam divinam in qua virtus processionum remote continetur. De principio *quo* proximo non sic consentiunt theologi, illud tamen plerique ponunt in intellectu et in voluntate, ut ex his quæ dicenda sunt facilius intelligetur. Ad unitatem Trinitatis necesse est ut sit in ea una persona quæ ab alia non procedat, et tanquam aliarum fons et primum principium habeatur. Sic est Pater quem symbolum S. Athanasii declarat « a nullo factum, nec geni» tum ; » quem SS. Doctores vocant « principium sine » principio, ingenitum, innatum. »

III. De processione filii. — *De fide est* 1° Filium a Patre procedere : hoc quippe definitum est in concil. Nicæno I, ubi dicitur de Filio : « Et ex Patre natum ante » omnia sæcula : Deum de Deo, lumen de lumine, Deum » verum de Deo vero; » item in Symbolo S. Athanasii : » Dominus noster Jesus Christus... Deus est ex substan» tia Patris ante sæcula genitus. »

Hoc dogma Scriptura sacra evidenter fundatur : *Ex utero ante luciferum genui te*, Ps. cix ; *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, Ps. ii; *Pater... dedit et Filio vitam habere in semetipso*, Joan., v, 26; et: *Ego scio eum quia ab ipso sum, et ipse me misit*, Joan., vii, 29, etc.

De fide est 2° Filium a Patre procedere per generationem, et ipsius processionem aliter exprimendam non esse, siquidem et Scriptura et Symbola illum semper exhibent ut generatum, quod patet ex textibus modo citatis et ex multis aliis in quibus vocatur *Filius, Geni-*

tus, *Unigenitus*, *Primogenitus*. Quicumque divinitatem Verbi admittunt, hæc fatentur : non est igitur ratio cur in his probandis immoremur.

Quare autem processio Verbi sic vocetur generatio, hanc rationem afferunt theologi post S. Thomam. Generatio est productio viventis a vivente secundum rationem similitudinis in natura. Hinc non est generatio si lumen a lumine procedat, sed quædam luminis propagatio; item, nec si arbor ab arbore, cujus propagatio fit per aliquam separationem. Homo autem nascitur ab homine per modum generationis, vivens nempe a vivente et a simili similis. At multo magis processio Verbi in divinis habet rationem generationis. Procedit enim a principio suo per modum actionis intelligibilis, quæ est operatio vitæ; procedit insuper secundum rationem similitudinis, quia conceptio intellectus est similitudo rei intellectæ, et in eadem natura existens. Unde processio Verbi in divinis dicitur generatio, et ipsum Verbum procedens dicitur filius.

IV. De processione Spiritus sancti. — *De fide est* Spiritum sanctum a Patre procedere, ut propriis verbis fert Scriptura, Joan., xv, 26 : *Cum autem venerit Paracletus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit ;* et ut definitum fuit in concilio Constantinop. contra Macedonianos : « Et in Spiritum sanctum, » Dominum, et vivificantem, qui ex Patre procedit. » In hoc rursus nobis consentiunt hodierni hæretici et schismatici qui adhuc mysterium SS. Trinitatis admittunt.

At Græci negant Spiritum sanctum a Filio procedere. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Spiritus sanctus a Patre et Filio procedit.

Prob. Hæc propositio tenenda est quæ est de fide, probatur Scriptura et traditione : atqui, etc.

1° *Est de Fide.* Clare exprimitur in Symbolo S. Athanasii : « Spiritus sanctus a Patre et Filio, non factus, » nec creatus, nec genitus, sed procedens. » Sic ab universa Ecclesia catholica creditur, et ita definierunt concilia generalia Lateranense IV, Lugdunense II et Florentinum ; legati Græcorum præsentes adhæserunt. Ergo.

2° *Prob. Scriptura sacra.* Joan., XVI, 14 : *Ille me clarificabit quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.* Unde sic: Spiritus sanctus est Deus, ex probatis et ex Græcorum consensu : atqui tamen aliquid accipit a Filio, nempe scientiam vi cujus annuntiaturus est : illam autem non accipit in tempore et accidentaliter, nam in Deo omnia necessaria et æterna sunt : ergo eam habet a Filio per processionem.

Galat., IV, 6 : *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra.* Ibi agitur de Spiritu sancto ; at vocatur Spiritus Filii Dei : ergo dicendum est illum a Filio sicut a Patre procedere. Ergo 2° Scriptura sacra, etc.

3° *Traditione.* S. Athan., lib. de Incarnatione Dei Verbi, part. 2, ait : « Narrat enim (David) apud Deum » Patrem Filium esse fontem Spiritus sancti. »

S. Basilius, contra Eunomium, lib. 3, n. 1 : « Quem- » admodum enim Filius ordine quidem a Patre secun- » dus est, quoniam ab illo est... ita profecto et Spiritus » sanctus et si tum ordine, tum dignitate, secundus a » Filio est. »

S. Epiphanius, Hæres., 62, n. 4 : « A Patre Filioque » non alienus, sed eadem ex substantia, eadem divini- » tate, ex Patre et Filio et cum Patre ac Filio subsistens » semper Spiritus sanctus. »

S. Cyrillus Alex., lib. 1 de Adoratione in spiritu et veritate : « Spiritus est Patris et Filii qui substantialiter » ex utroque, nimirum ex Patre per Filium profluit. » Hæc testimonia ex Patribus Græcis ante schisma existentibus deprompta manifesta sunt, et abunde sufficere debent. Ergo.

Dices 1°. Expresse dicitur in Scriptura Spiritum sanc-

tum procedere a Patre, non autem dicitur illum procedere a Filio. Ergo.

R. 1°. *Nego secundam partem antecedentis.* Non quidem propria voce dicit Scriptura Spiritum sanctum a Filio, sicut a Patre, procedere; sed dicit æquivalenter, *ut probavimus* : atqui hoc sufficit : ergo.

2° *Nego conseq.* Etiamsi enim sileret Scriptura circa processionem Spiritus sancti a Filio, non ideo dogma illud deserendum esset; siquidem plurima sunt de fide tenenda quæ sola traditione ad nos transmissa sunt : atqui traditione constat Spiritum sanctum a Filio sicut a Patre procedere : ergo.

Dices 2°. Concil. Constantinop., definiens Spiritum sanctum ex Patre procedere, nihil dixit de Filio : ergo non arbitrabatur illum a Filio procedere.

R. Nego conseq. Macedoniani enim docebant Spiritum sanctum esse creaturam; Patres concilii Constantinop. definierunt illum esse Deum ex Patre procedentem, sicut Filium, cujus divinitatem agnoscebant Macedoniani, cum Patre et Filio simul adorandum : ergo directe occurrebant errori quem damnare intendebant, nec opus erat ut aliud definirent.

Cæterum, si Filium excludere voluissent, dixissent Spiritum sanctum a solo Patre procedere : ergo.

V. De discrimine inter utramque processionem. — De fide est Filium generari, Spiritum autem simpliciter procedere, ita volunt Scriptura sacra, symbola et traditio. Quæ sit ratio fundamentalis hujus disparitatis difficile potest perscrutari : « Quid inter nasci et procedere inter» sit, ait S. Augustinus, cont. Max, explicare quis potest. » Voces quidem filii et generationis satis determinatæ sunt. Generatur enim Filius sicut cogitatio in mente, ut dictum est, quæ et ipsa conceptus vocatur. Non sic autem determinatur processio divina in ordine amoris; attamen apprime illa processio dicitur spiratio, et persona procedens spiritus. Spirant enim ad se invicem Pater et Filius, et quasi Spiritum suum sibi communicant.

Quidquid sit, certum est Spiritum sanctum non posse procedere per generationem, quia iteraretur actus generans, quo jam productus est Filius; porro nullus actus sic in Deo iterari potest, nisi fuerit prima vice imperfectus et inefficax. Procedunt ergo Filius et Spiritus sanctus per actus diversæ speciei, et ideo inter se differunt secundum diversitatem actuum per quos procedunt; porro duo sunt tantum actus in Deo, unus quo seipsum cognoscit, et sibi generat aliquid simile, id est, Verbum seu Filium; alter quo suum simile amat et ab eo amatur in uno Spiritu.

Sequentia etiam discrimina notanda sunt : primum quod Filius ab uno Patre procedat, Spiritus vero a duobus, id est, a Patre et Filio; deinde quod prima processio fiat ut Deus distinguatur in duobus secundum legem et necessitatem cognitionis, dum secunda fit ut duo distincta non separentur, sed in uno maneant Spiritu secundum legem amoris.

VI. De processionum numero. — Duas esse in Deo processiones et non plusquam duas fide constat. Idem potest etiam aliqua consideratione explicari et intelligi. Etenim per priorem processionem Deus ad sui cognitionem devenit in Verbo suo, id est, in Filio, qui est imago et figura substantiæ ejus; verum non satis est quod seipsum cognoscat Deus, nisi et seipsum amet. Hoc autem fit per secundam processionem; si quidem Spiritus sanctus est amor mutuus Patris in Filium, et Filii ad Patrem.

At necesse est ut non sint plusquam duæ processiones in Deo, et quia duo tantum concipiuntur in Deo actus immanentes, intelligere scilicet et velle; et quia insuper de natura est illius actus ut quod per intellectionem in Deo æternaliter distinguatur, ad unum quoque æternaliter reducatur per amorem in unitate ejusdem Spiritus. Relinquitur quod nulla alia processio possit esse in Deo, nisi verbi et amoris. Sic S. Thomas, 1 p., q. 27, a. 5.

VII. Quæstio de additione vocis Filioque in symbolo. — Multum Ecclesiam romanam Græci redarguunt prop-

ter additionem hujus vocis *Filioque* in symbolo. Porro legitime facta est hæc additio. De fide est, *ut ostendimus*, Spiritum sanctum ex Filio procedere : ergo id contra novos insurgentes hæreticos exprimi potuit. Unde concilium Florentinum hanc habet definitionem cui Græci et Latini subscripserunt : « Definimus explicationem ver- » borum illorum, *Filioque*, veritatis declarandæ gratia, » et imminente tunc necessitate, licite ac rationaliter » Symbolo fuisse appositam. » *Labbe*, t. 13.

Dices : Concilium Ephesinum, III generale, vetuit ne aliquid Symbolo Constantinopolitano adderetur : ergo vox *Filioque* immerito ei addita est.

R. Nego conseq. Nam 1° ubi de disciplina agitur, Ecclesia suæ prohibitioni derogare potest, quando id expedire judicat : at prohibitio de qua agitur pertinet tantum ad disciplinam ; manifestum est enim contra fidem non esse alias veritates certo revelatas Symbolo addere : sic conc. Nicæn. quædam addit Symbolo Apostolorum, et conc. Constantinop. quædam Symbolo Nicæno : prohibitio igitur synodi Ephesinæ spectat tantum ad additiones auctoritate incompetente factas, et in omni casu ad solam disciplinam pertinet.

2° Vox *Filioque* non est præcise additio, saltem quoad doctrinam ; novam enim non exprimit veritatem, sed veritatem subauditam et ab omnibus creditam convenientiori verbo clarius explicat. Ergo.

Quæritur quandonam vox *Filioque* Symbolo Constantinop. addita fuerit.

R. Certum est 1° illam insertam et in Ecclesia latina communiter usurpatam fuisse nono sæculo : nam Photius, Nicolao I summo pontifici scribens, exprobrat Latinis quod sacrum Symbolum falsare aggressi fuissent ; et Ratramnus, Corbeiensis monachus, hanc suppositionem non negat, sed factum explicare ac defendere tentat.

Certum est 2° hanc additionem apud Gallos exstitisse in octavo sæculo : nam conc. Forojuliense, anno 794 celebratum, hæc habet, *Labbe*, t. VII : « Sed et postmodum

» propter eos hæreticos qui susurrant Spiritum sanctum » solius esse Patris, et a solo procedere Patre, additum » est: *Qui ex Patre Filioque procedit.* »

3° Eadem particula *Filioque* legitur ut Symbolo addita in III concilio Toletano, anno 589 celebrato : ergo tunc temporis prædicta additio jam facta erat in Hispania.

Hæc tantum certa sunt. A quo autem et quo tempore facta fuerit additio, nescimus. Constat autem illam ab Ecclesia catholica adoptatam fuisse : hoc nobis sufficiat.

CAPUT SECUNDUM.

DE RELATIONIBUS ET NOTIONIBUS

Personæ SS. Trinitatis ex processionibus ortæ distinguuntur ab invicem per proprietates, relationes et notiones.

I. QUID ET QUOTUPLEX SIT RELATIO. — Relatio in genere est respectus unius rei ad rem alteram, v. g., Filii ad Patrem, et Patris ad Filium : in Deo relationes sunt respectus unius personæ ad aliam personam, vel ad essentiam divinam.

In omni relatione tria distinguuntur, subjectum seu res quæ refertur ad aliam, terminus seu res ad quam alia refertur, et fondamentum seu ratio referendi. Sic in relatione Patris ad Filium, Pater est subjectum, Filius est terminus, et generatio est fundamentum et ratio relationis.

Duplicis generis distinguuntur relationes; relationes nempe rationis, quando realiter non existunt in terminis relatis, sed tantum in mente concipientis; et relationes reales, si existant independenter a cognitione nostra, ut relatio Patris ad Filium.

II. AN IN DEO EXISTANT RELATIONES ET QUOTNAM SINT. — 1° In Deo existunt relationes : certum est enim divi-

nas personas a se invicem distingui non posse nisi per relationes oppositionis inter eas existentis. « Tres sunt » personæ, ait S. Greg. Naz., orat. 32, non natura sed » proprietatibus distinctæ. » Ergo admittendæ sunt in Deo relationes, quæ a theologis relationes *originis* vocantur, quia ex processionibus resultant, et ratione originis personas distinguunt.

2° Quatuor ex processionibus relationes nascuntur, videlicet paternitas, filiatio, spiratio activa et spiratio passiva. Quælibet enim processio duplicem postulat relationem, unam producentis ad productum, et alteram producti ad producentem. Atqui in Deo duæ sunt processiones, una Filii et altera Spiritus sancti; ergo quatuor sunt in Deo relationes; non enim intelligitur Pater ut talis nisi respective ad Filium, et Filius nisi respective ad Patrem. Idem dicendum est de spiratione sive activa sive passiva, qua Pater et Filius simul respiciunt Spiritum sanctum, vel Spiritus sanctus ad utrumque refertur.

III. An relationes divinæ sint reales. — In se sunt reales; sed ut tota quæstio solvatur triplici modo considerari debent relationes. 1° Comparatæ ad essentiam divinam, ab ea realiter non distinguuntur; non enim essentiæ opponuntur, sed contra ipsi essentialiter uniuntur; imo cum ea unum et idem sunt substantialiter, et non differunt « nisi secundum intelligentiæ rationem, inquit » S. Thomas, 1 p. q. 28, a. 2, prout in relatione impor» tatur respectus ad oppositum suum, quod non impor» tatur in nomine essentiæ. » Hinc sequitur esse absurdam quaternitatem a Gilberto Porretano excogitatam et a concilio Later. IV damnatam. Non inde tamen tollitur distinctio personarum, quia relationes essentiæ identificantur sub diverso modo, et ideo eam diverse modificant.

2° Comparatæ ad personas nullo modo ab eis distinguuntur. Igitur paternitas idem est ac Pater; filiatio idem est ac Filius; spiratio a Spiritu sancto non differt. Differentia enim tantum est secundum modum intelligendi, et in terminis qui sunt abstracti. At nulla est in re diffe-

sentia, quia abstractum nihil est in Deo, sed omnia substantialiter et concrete sumuntur. Etenim in creatis, v. g., humanitas distinguitur ab individuo concreto, quia forma humana multis communicatur; in Deo autem, cum paternitas aut filiatio unius tantum personæ potest esse forma et pluribus communicari nequit, non distinguitur a persona. Non tamen concludere licet tot esse personas quot relationes; ex quatuor namque relationibus est una quasi intermedia, scilicet spiratio activa, quæ non distinguitur realiter, sed virtualiter tantum ab his quæ illam antecedunt, ut dicitur infra.

3° Comparatæ ad se invicem realiter distinguuntur relationes, in quantum opponuntur inter se et personas constituunt. Oppositio enim duo supponit distincta, cum aliquid non possit ipsi sibi esse oppositum. Insuper nisi relationes distinguerentur ab invicem, realiter non esset in Deo trinitas realis, sed rationis tantum, quod est Sabellii error.

At relationes quæ non opponuntur, sed sunt tantum disparatæ, realiter non distinguuntur ab invicem, sed virtualiter secundum disparitatem. Hinc spiratio activa a paternitate et filiatione realiter non distinguitur, quia minime eis opponitur. Supponit enim Patrem et Filium jam personaliter constitutos et per actum communem ab eis procedit.

IV. Quomodo relationes oppositæ possunt esse perfectæ et infinitæ. — Relationes divinæ, licet ad invicem oppositæ, non tamen sibi aliquid detrahunt, nec ab invicem limitantur. Etenim 1° unaquæque persona est infinite perfecta, in quantum totam habet divinitatem, et eam totam personaliter terminat. 2° In quantum ipsa est personaliter perfecta in genere suo; ut, v. g., Pater, qui est Pater perfectus, qui Filium habet perfectum, qui illum perfecte amat, et ab eo perfecte amatur. 3° In quantum unaquæque persona mira circuminsessione in aliis subsistit, et ipsa alias habet tanquam aliquid suum et sibi inseparabiliter conjunctum. Hinc omne quod Deus est in singulis personis ineffabiliter subsistit in aliis, et

tres divinæ personæ unum et eumdem Deum simul efficiunt, ut jam supra dictum est.

V. Quid sint notiones et in quo a relationibus differant. — *Notiones* sunt notæ peculiares quibus personæ innotescunt et ab invicem discernuntur. A relationibus videntur differre in eo quod relationes personas in esse suo constituant, dum notiones eas jam constitutas supponunt; iterum in eo quod relationes personas exhibeant secundum habitudinem qua referuntur ad invicem et respectum habent; notiones vero eas manifestant secundum formam propriam qua distinguuntur ab aliis.

Quinque numerantur notiones, nempe paternitas, filiatio, spiratio activa et spiratio passiva, quibus theologi addunt, post S. Thomam, innascibilitatem. Tres conveniunt Patri, innascibilitas, et paternitas exclusive; spiratio autem activa, una cum Filio. Duæ conveniunt Filio, filiatio scilicet exclusive, et inde suum sortitur nomen, et spiratio activa una cum Patre. Spiritui sancto sola convenit spiratio passiva. Innascibilitas sumitur per oppositionem ad quamcumque processionem, unde non Filio neque Spiritui sancto convenit, sed soli Patri, qui non tantum aliorum est primum principium, sed principium sine principio.

CAPUT TERTIUM.

DE CIRCUMINSESSIONE, DE ORDINE ET DE MISSIONIBUS DIVINIS

I. De divinarum personarum circuminsessione. — Hac voce designatur illa mutua et intima singularum personarum in singulis existentia, vi cujus pater est in Filio, Filius in Patre, et sic de Spiritu sancto.

Certum est existere in Deo hanc mirabilem trium personarum circuminsessionem. Christus enim ait apud

Joan., XIV, 11 : *Non creditis quia ego in Patre et Pater in me est.* Eadem est ratio pro Spiritu sancto.

Circuminsessionis necessitas sequitur 1° ex unitate essentiæ et substantiæ in SS. Trinitate : non possunt enim personæ quæ idem sunt cum eadem substantia non miro modo in invicem penetrare. 2° Ex personarum origine : actus enim, ex quibus procedunt, sunt immanentes et æterni, unde semper Filius manet in Patre, sicut verbum in mente, et amor in corde. 3° Ex earum reciproca relatione, quia personæ nequidem concipi possunt nisi in quantum ad se invicem referuntur et vere coexistunt. S. Thom., 1 p. q. 42, a. 5.

II. De ordine in Trinitate. — 1° Ordo est quædam plurium dispositio juxta unitatis leges; supponit unitatem et pluralitatem, et certam inter utrumque connexionem, in quantum scilicet multiplicitas ab unico principio procedit et ad illud refertur. Ordo distinguitur prout ipsius principium multipliciter dicitur : « Scilicet secundum si» tum, ut punctus ; secundum intellectum, ut princi» pium demonstrationis, et secundum causas singulas. In » divinis autem dicitur principium secundum originem, » et hic ordo dicitur ordo naturæ, non quo alter fit prius » altero, sed quo alter est ex altero. » Sic S. Thom. 1 p., q. 42, a. 3.

2° In Trinitate est ordo realis originis inter personas ; patet ex his verbis Christi : *Baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Insuper exigitur ex divina SS. Trinitatis perfectione : ubicumque enim est pluralitas sine ordine, ibi est confusio ; sed in divinis personis non est confusio. Ordo autem sequitur ex personarum origine ; cum enim Pater a nullo procedat, sed Filius a Patre, et a Patre et Filio Spiritus sanctus, omnino necesse est ut Pater sit prima persona, Filius secunda et Spiritus sanctus tertia.

3° Nulla inde sequitur imperfectio et inæqualitas inter personas : « in hac enim Trinitate nihil prius aut poste» rius, nihil majus aut minus, sed totæ tres personæ coæ» ternæ sibi sunt et coæquales ; » ut ait symbolum

S. Athanasii. Nihil prius aut posterius : ponitur enim Verbum in Deo per hoc quod Deus seipsum intelligit; oportet ergo quod si aliquando Verbum non fuit, tunc Deus seipsum non intellexit. Similiter si aliquando Spiritus sanctus non fuit, tunc Deus seipsum non amavit. Aliunde illæ divinæ processiones non fiunt in tempore sed in æternitate. Vid. S. Thom. Comp. theol., cap. 43. — Nihil majus aut minus : nam in utraque processsione tota natura, tota divinitas perfectisssimo modo communicatur sine diminutione, sine divisione ulla aut differentia. — Ideo sunt coæternæ et coæquales, *qui videt me, videt et Patrem*, ait ipse Christus ; et licet Spiritus sanctus non procedat sicut filius per modum imaginis et similitudinis, quomodo non esset Patri et Filio coæternus et coæqualis, qui est eorum nexus et amor mutuus.

III. — De missionibus divinis. — 1° Missio in divinis est quædam processio temporalis processioni æternæ conjuncta, qua una persona deputatur ab altera ad effectum temporalem. Hinc duo importat missio divina, nempe processionem personæ missæ a mittente, et effectum quemdam externum quo præsentia personæ missæ manifestatur. Processio igitur temporalis profluit ex processione æterna, sicut flos ex arbore, ait S. Thom. q. 43, a. 1, et ideo formam sumit et speciem secundum proprietatem causæ moventis. Sic ex æterna generatione profluit generatio Christi temporalis. Unde de utraque generatione intelligitur verbum hoc : *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Attamen generatio temporalis non necessario ex æterna sequitur ; datur enim et communicatur libere et ex communi voluntate totius Trinitatis, sed personæ missæ datur in procedendo secundum processionum ordinem.

2° Pater mitti non potest, quia a nemine procedit.

Filius a Patre missus est in mundum ut illum redimeret, quod ex pluribus Scripturæ locis evidenter constat : *Non misit Deus Filium suum in mundum ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum*, Joan., III, 17.

Spiritus sanctus missus est a Patre et Filio ad dona su-

pernaturalia in animas infundenda : *Paracletus Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia*, Joan., XIV, 26. *Cum venerit Paracletus quem ego mittam vobis*, XVI, 7.

3° Missio duplex est, visibilis et invisibilis. Dicitur invisibilis dum effectus ad quem persona mittitur est invisibilis; sic mittitur Spiritus sanctus dum per gratiam sanctificantem incipit corda justorum inhabitare, juxta illud ad Gal., IV, 6 : *Misit Deus spiritum filii sui in corda vestra.*

Missio dicitur visibilis quæ fit in aliquo effectu sensibiliter apparente et repræsentante personam missam : ita Filius in Scriptura bis legitur missus : *Misit Deus filium suum in mundum*, Joan., III, 7 ; *Evangelizare misit me*, Luc., IV, 18.

Licet missio Spiritus sancti sæpe fuerit visibilis, ut quando apparuit sub specie columbæ in baptismo Christi; sub specie lucidæ nubis, in transfiguratione ; sub specie flatus, quando prima vice datus est Apostolis ; sub specie linguarum ignis, in die Pentecostes, de natura tamen ejus videtur ut sit principaliter invisibilis, sicut e contra missio Filii principaliter est visibilis. Verbum enim Dei *caro factum est et habitavit in nobis*, et quamvis nunc non sit visibiliter in terra, manet tamen in cœlo mediator visibilis Dei et hominum usque in sempiternum ; non sic autem Spiritus qui intime agit, sanctificat et vivificat, et nonnisi accidentaliter et per formam alienam apparuit.

Altera est essentialis differentia inter missionem Filii et missionem Spiritus sancti. Missio Filii est proprie personalis, non autem missio Spiritus. Filius enim dum generatur in æternitate a Patre, vere etiam et ipse solus generatur a matre in tempore ; ipse solus humanam naturam induit personaliter, ita ut actus humani in Christo, propter hypostaticam unionem ipsi Filio vere fiant proprii et personales. Quæ autem agit Spiritus in corda nostra ipsi apprime appropriantur, et ad hæc vere mittitur. Attamen opus sanctificationis nostræ est opus ad extra, et ideo toti Trinitati tribuendum, stricte loquendo.

4° Hujusmodi autem missiones nullam arguunt imperfectionem aut dependentiam in personis missis, quia non fiunt per imperium, nec per consilium, nec per transitum de loco in locum, sed tantum per processionem et novum modum existendi in creaturis, vel respectu creaturarum ; personæ enim missæ jam erant in creaturis, uti dicitur de Verbo, Joan., 1,10 : *In mundo erat ;* sed non agebant in eas eodem modo quo post missionem agunt. Unde tota mutatio est ex parte creaturarum et non in persona divina. Sic voluntas salvandi mundum tribus personis fuit communis : per communem voluntatem facta est Filii Incarnatio, Incarnatio autem facta jam Filio est propria.

CAPUT QUARTUM.

DE MODO RECTE LOQUENDI DE SANCTISSIMA TRINITATE

Dicemus de personarum divinarum nominibus, deinde de regulis ad recte loquendum de sanctissima Trinitate.

I. De divinarum personarum nominibus. — Inter nomina quibus personæ sanctissimæ Trinitatis designari possunt, alia sunt singulis personis propria et alia tribus personis communia, quæ tamen uni præ aliis propter aliquam rationem attribuuntur, et ideo dicuntur a theologis appropriata.

1° Prima persona proprie vocatur *Primum principium innascibilis*, et præcipue *Pater* ; ipsi tribuuntur potentia sapientia et bonitas ; unde dicitur Pater creaturarum Creator, Omnipotens, et ideo decantamus in Symbolo *Credo in Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ*. Potentia enim in Deo est velut origo et principium ejus decretorum et actionum, tum internarum, tum ex-

ternarum; sapientia potentiæ exercitium dirigit, et nihil facere potest nisi bonum.

2° Secunda persona proprie dicitur *Filius* et *Unigenitus*, quia per generationem procedit, et *Verbum*, quia est terminus divinæ intelligentiæ; ideo etiam dicitur *Imago* vivens, in qua Pater seipsum et omnia videt, *Sermo* internus, *Sapientia* et *Splendor* Patris. Ipsi tribuuntur intelligentia et cuncta sapientiæ opera, quia sapientia ad intellectum pertinet, et Deus omnia per sapientiam suam facit ac dirigit.

3° Nomina propria tertiæ personæ sunt : *Spiritus*, id est, terminus spirationis seu desiderii vel amoris Patris et Filii : *Amor*, *Charitas*, quia per amorem procedit, et *Donum*, sive quia procedit ut amor, et amor est ratio omnis doni, sive quia ipse nobis datur et in nobis dignatur inhabitare. Ipsi appropriantur omnia quæ ex amore et bonitate procedunt, ut animas per gratiæ effusionem visitare, purificare, sanctificare, inflammare, consolari : unde dictus est *Paracletus*, quod nomen idem significat ac consolator.

II. De regulis ad recte loquendum de sanctissima trinitate. — *Regula* I^a^. Nomina substantiva quæ significant naturam divinam vel attributa absoluta, id est, attributa quæ non spectant ad personas, sed ad ipsam divinitatem, nunquam usurpari possunt in numero plurali, quia substantia est unica. Hinc dici non potest, *tres dii*, *tres divinitates*, *tres substantiæ*, *tres sapientiæ*, etc.; sed dici potest, *tres personæ* et etiam *tres subsistentiæ;* unaquæque enim persona propriam habet subsistentiam, id est, modum existendi.

Regula II^a^. Nomina adjectiva in numero plurali dici possunt de tribus personis, quia hæc loquendi ratio non significat multiplicari attributa, sed tantum subjecta : porro tres personæ sunt tria subjecta eadem attributa possidentia. Sic dici potest, intelligendo de personis, *sunt tres omnipotentes*, id est, tres personæ omnipotentiam habentes. Hæc autem locutio vitiosa esset si tres intelligerentur substantiæ omnipotentes : unde in symbolo

S. Athanasii legitur : *Non tres æterni, sed unus æternus; non tres omnipotentes, sed unus omnipotens*, id est non tres dii æterni et omnipotentes.

Regula III^a^. Voces quæ significant personarum originem dici possunt de Deo, non vero de divinitate : sic dici potest, *Deus generat, Deus generatur, Deus spirat :* sensus est enim personam divinam generare, generari, spirare aut spirari.

At dici non posset : *Divinitas generat*, etc., quia hæc locutio supponere videtur esse substantiam generantem, etc.

Regula IV^a^. Uti licet nominibus distinctionem inter personas indicantibus, modo distinctionem naturæ aut diversitatem inter personas non importent, nec importare videantur. Sic 1° recte dicitur : *Pater est alius, Filius est alius;* non vero : *Pater est aliud, Filius est aliud;* quia in usu communi vox *alius* indicat personam, et vox *aliud* significat aliam rem seu substantiam. 2° E contra dici potest : *Filius est unum cum Patre*, id est una substantia; et non : *Filius est unus cum Patre*, quia pluralitas personarum excluderetur. 3° Hæ locutiones, *Deus est trinus, trinitas est in Deo*, sunt legitimæ; non vero istæ, *Deus est triplex*, vel *triplicitas est in Deo :* ratio patet. 4° Optime dicitur personas divinas esse *æquales*, quia eamdem habent naturam; non autem : *Personæ divinæ sunt diversæ, discrepantes, differentes, dissimiles, dispares*, quia ultimæ illæ voces aliquam naturæ differentiam significarent. 5° Absolute dici possent *similes*, in quantum hæc vox naturæ dissimilitudinem excluderet; verum, quoniam Ariani illa abusi sunt, dicentes Filium natura similem esse Patri, intelligentes eum eamdem tamen non habere substantiam, sed aliam similem, caute adhibenda est.

Hæc sufficiant de Trinitate, *cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.* Rom., XVI, 27.

FINIS TRACTATUS DE TRINITATE.

TRACTATUS

DE INCARNATIONE

I. Definitur incarnatio. — Incarnatio, græce σάρκωσις, secundum vim nominis, est unio cum carne; et secundum usum Ecclesiæ, est unio naturæ divinæ et humanæ in unica persona Verbi divini, ex qua fit unus Christus.

1° *Unio naturæ divinæ et humanæ :* quia utraque natura perfecta est in Christo, ut patebit ex dicendis.

2° *In unica persona;* persona enim, ex dictis in Tractatu *de Trinitate*, est substantia intelligens, singularis et completa seu totum efficiens : porro natura divina et natura humana secum unitæ unicum efficiunt totum : ergo et unicam personam, quod ad fidem pertinere infra ostendemus.

3° *Verbi divini;* ratio est quia persona Verbi, naturam humanam assumendo, eam perficit, non vero ab ea perficitur.

4° *Ex qua unus fit Christus*, qui scilicet duplicem habet naturam.

Vox *incarnatio* litteraliter non reperitur in Scriptura, sed æquivalenter in his verbis : *Et Verbum caro factum est.* Ea usus est S. Irenæus in secundo sæculo, de Hæres., lib. 3, cap. 19, alias 21 : deinde facta est communis et reperitur in Symbolis fidei.

II. Dividitur tractatus. — Ad absolvendum omne quod spectat ad mysterium incarnationis, nobis inquirendum est cur et quomodo Deus venerit in mundum per incarnationem; quid et qualis factus sit per unionem cum natura humana : quid fecerit ad salutem generis humani homo factus; quid demum pro se meruerit et quomodo fuerit exaltatus. Hinc in quatuor partes dicemus : 1° de adventu Filii Dei in mundum per incarnationem; 2° de

natura incarnationis; 3° de redemptione generis humani per passionem et mortem Christi; 4° de dignitate Christi et de cultu ipsi debito.

PARS PRIMA.

DE ADVENTU FILII DEI IN MUNDUM PER INCARNATIONEM.

Multa tractari possent de præparatione et apparatu ad mysterium Incarnationis; jam plura dicta sunt in Tractatu de *vera Religione*. Hic igitur dicemus tantum : 1° de convenientia Incarnationis, 2° de ejus necessitate, 3° de ejus causis, 4° de ejus vera existentia.

CAPUT PRIMUM.

DE CONVENIENTIA INCARNATIONIS.

Theologi unanimi ore docent, post S. Th., 3ª part., q. 1, art. 1, Verbi divini incarnationem valde convenientem fuisse, 1° Deo Patri, 2° generi humano, 3° universitati rerum, 4° ipsimet Verbo Dei, 5° naturæ assumptæ, et 6° tempori quo mysterium istud peractum est.

I. Deo Patri. Omnia enim propter semetipsum operatus est Dominus, et ideo conditus est mundus ut, per visibilia, invisibilia Dei conspiciantur, Rom., I, 20 : at in mysterio Incarnationis mirabiliter fulgent Dei perfectiones, bonitas videlicet, justitia, sapientia et omnipotentia : bonitas quidem, cum Deus, licet infinitus, majus beneficium hominibus præstare non potuisset : unde ipse Christus, Joan., III, 16 : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*; justitia, quia peccatum non fuit impunitum, pretium abunde sufficiens pro illo expiando fuit oblatum, et homo, a diabolo victus, diabolum vice sua superavit; sapientia, quia Deus sic agendo jura jus-

titiæ cum misericordia sapientissime conciliavit, contraria contrariis curavit, scilicet, superbiam humilitate, avaritiam maxima paupertate, voluptatem doloribus et omnis generis infirmitatibus; omnipotentia, quia nihil majus est quam Deum fieri hominem, et tam distantia in unitate personæ jungere. Ergo 1°.

II. GENERI HUMANO. — Nam 1° tota natura humana in Christo fuit sublimata et ad summum dignitatis fastigium elevata; 2° doctrina cœlesti imbuta; 3° a peccati jugo et dæmonis servitute liberata; 4° omnium virtutum exemplis instructa; 5° in fontibus corruptionis sanata. « Quæ superbia sanari potest, inquit S. Aug., lib. » de Agone christiano, cap. 41, n. 12, si humilitate Filii » Dei non sanatur? Quæ avaritia sanari potest, si pau- » pertate Filii Dei non sanatur? Quæ iracundia sanari » potest, si patientia Filii Dei non sanatur?... Erigat » spem suam genus humanum, et recognoscat naturam » suam; videat quantum locum habeat in operibus Dei! » Ergo 2°.

III. UNIVERSITATI RERUM. — Homo enim, ex spiritu et corpore coalescens, quoddam est omnium creaturarum compendium; habet esse cum lapidibus, vivere cum plantis, sentire cum brutis, et intelligere cum angelis : omnia igitur in homine per Incarnationem fuerunt decorata ac nobilitata, et merito Apostolus dixit, Eph., I, 10, omnia quæ in cœlis et quæ in terra sunt, instaurata esse in Christo. Ergo 3°.

IV. IPSIMET VERBO DEI. — Quamvis enim absolute non repugnet Patrem et Spiritum sanctum incarnari, multo tamen convenientius erat ut Filius incarnaretur : 1° ut ille per quem omnia facta sunt, opus suum collapsum instauraret; 2° ut Filius Dei æternus fieret in tempore Filius hominis, et duo non viderentur Filii Dei, unus æternus et alter temporalis; 3° ut imago Dei æterna et invisibilis imaginem Dei creatam et deformatam reformaret; 4° ut qui est sapientia Dei insipientiam hominum deleret, etc. Ergo 4°.

V. NATURÆ ASSUMPTÆ. — Filius Dei assumere quidem

potuisset naturam angelicam; nihil certe videtur obstare, et hanc possibilitatem supponit B. Paulus, quando nimiam charitatem Dei erga homines exaltans, dicit, Hebr., II, 16 : *Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Convenientius tamen arbitrantur SS. Patres et doctores eum naturam humanam assumpsisse : 1° quia mali angeli pauciores sunt quam boni qui salvi sunt; homines e contra omnes periissent; 2° quia, cum angeli abundantiori lumine fuerint illuminati, nec tam fragiles exstiterint, majus fuit eorum peccatum; 3° quia ex assumptione hominis qui est simul spiritus et caro, substantiæ intellectuales sanctificantur; ex assumptione autem puri spiritus quid advenisset carni? Ergo 5°.

VI. TEMPORI QUO MYSTERIUM ISTUD PERACTUM EST. — 1° Quia tanti Liberatoris adventus longam expostulare videbatur præparationem; 2° quia lex Evangelica a Christo instituenda tantæ erat perfectionis, ut opportunum fuerit homines per longum tempus ad eam præparari; 3° quia tanti doni dilatio, dum homines tamen per fidem in Christum venturum salvari poterant, apta erat ad fidem nostram excitandam et sensus gratitudinis in nobis imprimendos; 4° conveniens autem non fuisset Incarnationem Verbi ad finem sæculorum procrastinari, alioquin paucissimis hominibus profuisset : ergo convenientissime peracta est in plenitudine temporum, Galat., IV, 4 : ergo 6°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Multæ sunt aliæ rationes convenientiæ apud theologos, præsertim apud *Thomassin*, qui eas eruditione circa Patres et loquendi modo magnifice exornat, lib. 1 et 2 de Incarn.

CAPUT SECUNDUM.

DE NECESSITATE INCARNATIONIS.

Quinque numerantur theologorum opiniones circa illud punctum.

1° Wiclefus docet, Trialog. lib. 3, cap. 24 et 25, In-

carnationem absolute necessariam fuisse, ita ut Deus ab illa non magis abstinere potuerit quam a generatione Verbi. Ad hanc sententiam quodam modo accedere videtur *Leibnitz*, qui, *Essais de Théodicée*, vult Deum, intuitu sapientiæ suæ, infallibiliter determinatum fuisse ad creandum præsentem mundum in quo conclusa est Incarnatio.

2° *Mallebranche*, cui jam præerat *Raymond Lulle*, contendit, in opere inscripto : *Traité de la nature et de la grâce*, et passim in aliis locis, Deum fuisse prorsus liberum creare vel non creare; sed, ex hypothesi quod crearet, mundum perfectissimum creare debuisse, ut *in Metaphysica* exposuimus, in fine capitis *de Libertate Dei*.

3° S. Anselmus et Richardus a S. Victore docuerunt hominem lapsum a Deo reparari debuisse, non autem potuisse nisi per Incarnationem; unde Incarnatio, juxta ipsos, necessaria est ex hypothesi lapsus hominis.

4° Sunt qui dicunt Deum potuisse hominem lapsum non reparare, sed, ex hypothesi quod illum reparare voluerit, necessariam fuisse Incarnationem.

5° Denique omnes moraliter theologi affirmant Incarnationem necessariam fuisse, ex hypothesi quod Deus condignam ab hominibus lapsis exegerit satisfactionem; idque contra Scotistas, qui volunt condignam satisfactionem pro peccato mortali a simplici creatura, ex potentia Dei absoluta et extraordinaria, rependi posse; quia, juxta ipsos, malitia peccati non est infinita, nisi extrinsece et ratione objecti.

PROPOSITIO PRIMA.

Incarnatio non fuit absolute necessaria.

Prob. Scriptura sacra et ratione. 1° *Scriptura sacra.* Joan., III, 16 : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret;* I Joan., IV, 9 : *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* Unde sic : Illud absolute necessarium dici non potest, quod singulari Dei beneficio tribuitur : atqui Incarnatio singulari, etc. Ergo 1°.

2° *Ratione.* Deus est liber in operibus suis externis, ut probavimus in *Metaphysica*, at Incarnatio est opus Dei externum : ergo 2°, etc.; aliunde, etc.

Unde ruit pariter systema *Leibnitz*.

PROPOSITIO SECUNDA.

Incarnatio non fuit necessaria, ex hypothesi quod mundus crearetur.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* In textibus enim Scripturæ modo a nobis allatis, Incarnatio exhibetur ut insigne Dei beneficium : at ut insigne Dei beneficium exhiberi non posset, si, in hypothesi creationis, necessaria fuisset : ergo 1°.

2° *Ratione.* Si Deus, ex hypothesi creationis, ad optimum teneretur, vel propter gloriam suam essentialem, vel propter gloriam suam accidentalem, vel quia æqualis debet esse proportio inter ipsius potentiam et effectum : atqui nihil horum dici potest.

1° *Non propter gloriam suam essentialem.* Illa enim gloria in cognitione et amore propriarum suarum perfectionum consistit : atqui, sive Deus mundum creet, sive non ; sive perfectiorem, sive minus perfectum efficiat, infinito modo proprias perfectiones cognoscit et amat : ergo 1°.

2° *Non propter gloriam suam accidentalem.* Hæc quippe gloria in eo sita est ut ipsius attributa creaturis innotescant et ab eis laudentur : atqui Deus non tenetur sua attributa quantum potest manifestare ; alioquin — a) a creatione abstinere non potuisset, quod tamen negat *Mallebranche* ; — b) mundum ab æterno creare debuisset, quod repugnat ; — c) creaturas in ulteriori gradu perfectionis formare deberet : atqui hoc impossibile est, cum de essentia sit creaturæ ut in perfectione semper augeri possit : ergo 2°.

3° *Non quia æqualis debet esse proportio inter potentiam et effectum.* De natura quidem est effectus ut capacitatem

causæ non excedat ; at minime necesse est causam secundum totam capacitatem suam semper agere : sic quotidie fieri videmus in cunctis rebus nos circumstantibus : cur Deus ita agere non posset? Id unum postulat suprema ejus sapientia, ut aptiora semper eligat media ad finem sibi propositum conducentia, et eo sensu dici potest Deum semper facere quod melius est : verum innumeros sibi proponere potest fines juxta suum beneplacitum : ergo 3°, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

PROPOSITIO TERTIA.

In hypothesi lapsus hominis, Incarnatio non fuit necessaria.

Prob. Ad hoc enim sufficit quod Deus potuerit hominem lapsum non reparare : atqui constat Scriptura sacra, S. Aug. autoritate, et ratione Deum potuisse hominem lapsum non reparare.

1° *Scriptura sacra,* Rom., III. 24 : *Justificati gratis per gratiam ipsius, quæ est in Christo Jesu ;* Eph., II, 4, 5 : *Deus qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, cujus gratia estis salvati.* Innumera alia testimonia tam clara citari possent : porro quod gratis conceditur, vel gratiæ et misericordiæ est effectus, non est necessarium ; ergo 1°.

2° *Auctoritate S. Aug.* Lib. de Natura et Gratia, cap. 5, n. 3 : « Universa massa pœnas debet, et si omnibus damnationis supplicium redderetur, non injuste procul » dubio redderetur. » Ergo 2°.

3° *Ratione.* Non magis teneri poterat Deus homines lapsos reparare quam angelos : atqui angelos lapsos potuit non reparare, siquidem eos ad æterna supplicia detrusit. Ergo 3°, etc. Ergo.

PROPOSITIO QUARTA.

Ex hypothesi quod Deus hominem lapsum reparare voluerit, Incarnatio non fuit simpliciter necessaria.

Probatur testimoniis SS. Patrum, consensu doctorum, et ratione.

1° *Testimoniis SS. Patrum.* S. Athan., Oratione 2 contra Arianos, n. 68, part. 2 : « Etiam sine ullo ejus (Salvatoris) adventu, poterat Deus tantummodo dicere, » atque ita solvere maledictionem. » S. Aug., lib. de Agone christiano, cap. 11 : « Sunt stulti qui dicunt : Non » poterat aliter sapientia Dei homines liberare, nisi susci» peret hominem et nasceretur de femina, et a peccatoribus » omnia illa pateretur. Quibus dicimus : Poterat omnino, » sed si aliter faceret, similiter vestræ stultitiæ displice» ret. » Hæc testimonia sunt clara : multa alia non minus clara referri possent. Ergo 1°.

2° *Consensu doctorum.* Etenim communissime theologi hanc tenent sententiam, imo *Suarez* pronuntiare non dubitat hanc doctrinam ita esse certam, *ut negari non possit sine temeritate et aliquo fidei incommodo*, disp. 4, sect. 2. Cardinalis *de Lugo* arbitratur sententiam oppositam *ad errorem accedere*, de myst. Incarnat., disp. 2, sect. 1, n° 6. Ergo 2°.

3° *Ratione.* Incarnatio non est simpliciter necessaria ad reparandum hominis lapsum, si Deus peccata, citra perfectam satisfactionem, dimittere possit : atqui Deus peccata, citra perfectam satisfactionem, dimittere potest : nam — a) in operibus suis externis est omnino liber; — b) secundum totam justitiam suam agere non tenetur, alioquin nec pœnas mitigare nec eas differre posset, quod tamen adversarii non admittunt : ergo, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Nonnulli antiqui doctores censuerunt genus humanum sine Filii Dei Incarnatione reparari non potuisse; sed loquebantur de præsenti rerum statu, in quo Deus libere

statuit se peccata non condonaturum sine perfecta satisfactione : hoc autem propositioni nostræ non adversatur.

PROPOSITIO QUINTA.

Ex hypothesi quod Deus condignam voluerit satisfactionem pro peccato, Incarnatio fuit simpliciter necessaria.

Notandum 1° satisfacere idem esse ac compensare injuriam alicui illatam, vel reparare honorem ejus injuste læsum : ut satisfactio sit condigna, debet æquivalere injuriæ compensandæ vel honori reparando.

Notandum 2° gravitatem offensæ repeti ex dignitate personæ quæ offenditur et ex vilitate personæ quæ offendit : v. g., majus peccatum est maledicere principi quam plebeio, et majus adhuc si maledicens sit plebeius quam si esset æqualis principi cui maledicit. Respectu Dei unus inobedientiæ actus est externa negatio supremæ Dei auctoritatis in creaturas, siquidem nolle præstare actum ab illo imperatum est negare eum habere jus talem imperandi actum. Porro hujusmodi negatio in ipsam Dei majestatem cadens, includit malitiam in objecto suo infinitam.

Notandum 3° valorem satisfactionis ex dignitate personæ satisfacientis præcipue oriri, quia persona satisfaciens se suamque dignitatem alteri subdit. Actus igitur personæ finitæ nunquam habere possunt valorem infinitum. Unde omnes creaturæ simul sumptæ, obediendo et se humiliando, nunquam satisfactiones Deo vere dignas exhibere possent; contra vero, unus obedientiæ actus ex parte personæ infinitæ supremum Dei dominium testatur et fit infiniti valoris. Actus ergo inobedientiæ erga Deum manet ut externa supremi dominii ejus negatio, donec actus obedientiæ supremum ejus dominium convenienter attestans ei opponatur. *His notatis,*

Probatur propositio nostra 1° *auctoritate SS. Patrum.* S. Athan., Orat. 2 contra Arianos, n. 67 : « Qui vero, si » Verbum res creata esset, Dei sententiam abrogare pec-

» catumque dimittere (posset), cum hoc Dei proprium » esse scripserint Prophetæ? »

S. Basil., in Ps. XLVIII : « Neque fratrem in redemp- » tionem quære, sed aliquem qui tuam excedat naturam, » neque hominem nudum, sed hominem Deum, Jesum » Christum, qui solus pro nobis omnibus Deo dare potest » placationem. » S. Aug., Enchir., cap. 108 : « Neque per » ipsum liberaremur unum mediatorem Dei et hominum, » hominem Jesum Christum, nisi esset et Deus. » S. Fulgentius, lib. de Incarnat. et Grat., cap. 4 : « Nullatenus » humana natura ad auferendum peccatum mundi suffi- » ciens atque idonea fieret, nisi in unione Dei Verbi, non » naturali confusione, sed solum personali unitate tran- » siret. » Certe hæc testimonia sunt clara. Ergo 1°.

Prob. 2° ratione. Ad exhibendam Deo satisfactionem condignam necessaria fuit Incarnatio, si simplex creatura condignæ satisfactionis non sit capax : atqui simplex creatura condignæ satisfactionis Deo exhibendæ est incapax, ut patet ex supra notatis. Contra vero unicus hominis Dei actus obedientiæ valoris est infiniti et inobedientias hominum superat : persona enim infinitæ dignitatis, infinitæ veracitatis se submittit, et adversus negationem supremæ Dei auctoritatis exterius protestatur. Ergo.

Plerique theologi volunt satisfactionem non esse condignam nisi sit ex propriis et alias indebitis; alii vero, ut *Medina* et *Vasquez*, has conditiones necessarias esse negant, et idcirco satisfactionem condignam a perfecta distinguunt. A definienda hujusmodi controversia, pro more nostro, abstinemus.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Malitia peccati non est simpliciter infinita, aliquin omnia peccata essent æqualia : ergo non repugnat creaturam condigne satisfacere.

R. 1°. *Omnes Thomistæ negant antecedens*, et, quoad probationem, dicunt peccata esse æqualia qua parte infinita sunt, non vero sub omni respectu. Rem illustrant.

exemplo : Supponatur, inquiunt, linea tenuis in infinitum protensa, et secus eam corpus crassius pariter in infinitum ductum : utrumque erit infinitum ratione longitudinis, non vero sub aliis respectibus : ergo similiter et peccata.

R. 2°. *Nego conseq.* Ex hypothesi enim quod malitia peccati non sit simpliciter infinita, est saltem, juxta ipsos Scotistas, in summo gradu offensæ et in ordine superiori : atqui simplex creatura non est capax satisfactionis quæ tantam injuriam æquivalenter compenset; injuria enim ex dignitate personæ offensæ æstimatur, et satisfactio ex qualitate personæ satisfacientis : at, quidquid dicatur, ingens datur discrimen inter Deum et simplicem creaturam : ergo.

Inst. 1°. Inde sequeretur subditum qui principem offendit, nunquam ei condigne satisfacere posse : atqui hoc falsum est : ergo.

R. 1°. *Nego maj.* Nam ubi dignitas personæ offensæ est finita, defectus satisfactionis, ex parte personæ satisfacientis, perfectione operis compensari potest, ut, v. g., si subditus propriam vitam pro tuenda vita principis generose fundat vel in evidenti periculo se constituat.

R. 2°. *Nego min.*, et dico non repugnare quod subditus nunquam condigne principi graviter offenso satisfacere possit, præcise quia inferioris est dignitatis. Si princeps æqualis dignitatis satisfaceret, offensus satisfactionem acceptare teneretur, quia injuriam digne compensaret : at quis contendet principem offensum pariter teneri acceptare satisfactionem a subdito sibi oblatam? Ergo.

Inst. 2°. Charitas perfecta æquivalet peccato illudque delet : atqui homo charitatis perfectæ est capax : ergo.

R. 1°. *Dist. maj.* Charitas perfecta æquivalet peccato ratione meriti et demeriti, id est, charitas perfecta restituit meritum peccato deperditum, *conc.*; æquivalet peccato ratione satisfactionis, *nego maj.* Charitas enim honorem læsum directe non compensat, v. g. : subditus qui principem graviter offendit, quantumvis illum postea diligat, honorem ejus non ideo æquivalenter compensat. Ergo.

R. 2°. *Distinguo min.* Homo charitatis perfectæ est capax, mediante gratia, *conc.*; propriis viribus, *nego min.* Porro, ex hypothesi quod charitas vera esset satisfactio, condigne non satisfaceret, nisi propriis viribus actum perfectæ charitatis eliceret : ergo hæc objectio aliæque multæ subtilitates ex eodem principio deductæ funditus ruunt.

Inst. 3°. Supponatur creatura e massa corruptionis non educta, sed a Deo specialiter formata et in magno sanctitatis gradu constituta : atqui talis creatura pro genere humano condigne satisfacere potuisset : ergo.

R. Nego min. Nam 1° illa creatura, quantumvis sancta et perfecta supponatur, nihil haberet ex se, ac proinde satisfactionem ex propriis offerre non posset; 2° in gradu dignitatis a Deo infinite distanti constitueretur; æqualis igitur satisfactionis prorsus foret incapax : ergo.

Inst. 4° Creatura *satispati* potest pro peccato : ergo et condignæ satisfactionis capax est.

R. 1°. *Negari potest ant.* Si enim, ut volunt omnes Thomistæ, malitia peccati sit infinita, et pœnam infinitam mereatur, nunquam creatura pro illa *satispati* poterit, id est, quantumvis longa fuerit ipsius pœna, nunquam erit condigna. Ergo.

R. 2°. *Nego conseq. et paritatem.* Ratio disparitatis est, quod *in satispatione* sola proportio pœnæ ad delictum attendatur, in satisfactione autem dignitas personæ offensæ præcipue consideratur. Unde, v. g., subditus qui principem offendendo pœnam incurrit, eam subire potest. Numquid ideo condignam satisfactionem principi offenso rependere valet? Minime sane. Ergo.

Observandum 1° theologos communius docere hominem in gratia sanctificante constitutum, pro peccato veniali condigne satisfacere posse : — a) quia testimonia Patrum superius relata et rationes a nobis expositæ de solo peccato mortali intelliguntur, et — b) quia peccatum veniale a peccato mortali essentialiter differt.

Observandum 2° quinque præcedentes propositiones, licet verissimæ nobis appareant, ad fidem catholicam

tamen non pertinere, quia nullibi ab Ecclesia fuerunt definitæ.

Observandum 3° de fide esse Deum condignam pro peccatis nostris satisfactionem exegisse : patebit ex infra dicendis de satisfactionibus Christi.

CAPUT TERTIUM.

DE CAUSIS INCARNATIONIS

Triplex distinguitur causa Incarnationis, efficiens scilicet, meritoria et finalis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CAUSA EFFICIENTE INCARNATIONIS.

In eo sita est natura Incarnationis, quod natura divina et natura humana in persona Verbi hypostatice uniantur : hypostatica igitur hæc unio personæ Filii Dei propria est. Verum actio æterna quæ humanitatem produxit eamque personæ Verbi univit, non soli Verbo, sed toti tribuenda est Trinitati. Nam 1° est opus externum, et cuncta opera Dei externa tribus personis sunt communia. Unde legitur apud Joan., III, 16 : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret;* et Gal., IV, 4 : *Misit Deus Filium suum, factum ex muliere.* 2° Concilium Toletanum XI, in professione fidei, hæc habet : « Incar» nationem Filii Dei tota Trinitas operata esse credenda » est, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. » *Labbe*, t. VI. 3° Ita omnes sentiunt, et frustra in re tam evidenti diutius immoraremur. Ergo.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CAUSA MERITORIA INCARNATIONIS.

Duplex distinguitur meritum : unum *de condigno*, cui præmium ex justitia debetur; et alterum *de congruo*, cui

præmium non debetur, nisi ex convenientia, seu ex aliqua congruitate.

Incarnatio considerari potest vel in se, quatenus est unio personalis Verbi divini et naturæ humanæ, vel quoad circumstantias temporis, originis, consectariorum, etc. Nunc quæstio est an Incarnationem aliquo sensu meruerint 1° Christus, 2° veteres Patriarchæ, et 3° beatissima Virgo. De iis quippe qui post Christum vixerunt nulla moveri potest difficultas.

PROPOSITIO.

Nemo Incarnationem de condigno mereri potuit.

Prob. 1°. Incarnatio semper exhibetur in Scriptura ut singulare Dei beneficium, ut amoris et misericordiæ ejus prodigium ; atqui hæc vera non essent, si quis eam de condigno meruisset ; quod enim meritum fuit de condigno, ex justitia debetur ; porro quod debetur ex justitia, jam singulare beneficium et misericordiæ prodigium vocari non potest : ergo.

Prob. 2°. Si homo Incarnationem in se sumptam mereri potuisset, vel purus homo, vel Christus ut homo ; atqui neutrum dici potest.

— A. *Non purus homo*, ne quidem beatissima Virgo Maria, quia omnis vis merendi ex ipsamet Incarnatione futura vel peracta venit ; repugnat autem causam meriti sub merito cadere.

— B. *Non Christus ut homo*, quia talis non existit ante Incarnationem. Ergo.

Diximus in propositione, *de condigno* ; communiter enim æstimant theologi Patriarchas, Prophetas aliosque sanctos homines, si non ipsam Incarnationem, saltem aliquas ejus circumstantias de congruo meruisse, v. g., accelerationem temporis : sic S. Th. 3ª part., q. 2, art. 10 : « Ex congruo meruerunt, *inquit*, sancti Patres Incarna» tionem, petendo et desiderando. Congruum enim erat » ut Deus exaudiret eos qui ei obediebant. »

Id *a fortiori* intelligendum est de beatissima Virgine, quæ humilitate, castitate aliisque virtutibus quibus excelrebat, aliquas Incarnationis circumstantias de congruo mereri potuit, nullas vero de condigno, propter rationes, superius expositas. Unde honorem suæ electionis ad maternitatem divinam soli Deo rectissime tribuit.

Meruit tamen de condigno eminentem gratiæ statum quem habebat, quando in matrem electa est; docent enim SS. Patres et doctores hominem justificatum augmentum gratiæ de condigno mereri posse, nempe gratiis concessis bene utendo; atqui beatissima Virgo gratiis sibi concessis bene usa fuerat : ergo. Nullo modo autem negamus ipsam simul a Deo, qui propter ejus virtutes propriaque amoris consilia, in illa sibi adeo complacebat, gradus gratiæ merita excedentes obtinuisse.

Christus quædam Incarnationis suæ consectaria de condigno promeruit, v. g., nominis sui exaltationem super omnes cœlos, Ecclesiæ institutionem, diffusionem, sanctitatem, perennitatem, sacramentorum efficaciam, gratias hominibus conferendas, mercedem æternam, sive pro se, sive pro iis qui per ipsum salvandi erant, etc.; non vero omnia, scilicet, non ea quæ necessariæ sunt proprietates ipsiusmet Incarnationis, ut impeccabilitatem, intuitivam divinæ essentiæ visionem, etc.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CAUSA FINALI INCARNATIONIS.

Finis ultimus Incarnationis fuit gloria Dei : nam Deus omnia propter semetipsum operatur, nec alium finem ultimum sibi proponere potest; finis vero proximus fuit humani generis redemptio. In hoc omnes consentiunt, exceptis tamen 1° Pelagianis, qui, lapsum hominis negantes, negant eo ipso Christum pro illo redimendo venisse, sed tantum ad illum doctrina, exemplis et miraculis erudiendum; 2° Petro *Abeilard*, qui, teste S. Bernardo, Epist. 190, cap. 5, eumdem ferme docuit erro-

rem; 3° Socinianis, qui, cum Pelagianis circa peccatum originale sentientes, etiam redemptionem negant.

Verum alia exsurgit quæstio, an scilicet redemptio generis humani sit unicus finis proximus Incarnationis, adeo ut Adamo non peccante, Filius Dei incarnatus non fuisset. *Affirmant Thomistæ* et plerique theologi; *negant vero Scotistæ* et cum illis *Leibnitz* et *Mallebranche*, de quibus supra, dicentes Christum, in ea hypothesi, fuisse impassibilem et venisse ut legislatorem et ad majorem Dei gloriam procurandam. Idem ferme senserunt P. *Amelotte* aliique primi patres congregationis Oratorii. D. *Combalot*, in opere cui titulus : *Connaissance de Jésus-Christ*, ait Incarnationem necessariam fuisse, etiam abstractione facta a satisfactione, ut homo finem suum supernaturalem attingere posset.

PROPOSITIO PRIMA.

De fide est Filium Dei ad redimendos homines incarnatum fuisse.

Prob. Illud de fide habendum est, quod in Symbolo fidei, in Scriptura sacra et in traditione ut tale evidenter continetur : atqui talis est propositio nostra.

1° *In Symbolo fidei*, nempe Nicæno, clare continetur his verbis : *Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis.*

2° *In Scriptura sacra.* Matth., IX, 13 : *Non veni vocare justos, sed peccatores;* Matth., XVIII, 11, et Luc., XIX, 10 : *Venit Filius hominis quærere et salvum facere quod perierat;* Gal., IV, 4 et 5 : *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant redimeret.* Multi alii textus non minus clari citari possent. Ergo 2°.

3° *In traditione;* unanimes quippe sunt Patres et doctores in hoc puncto, quibus concinit vox totius populi christiani. Ergo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Probabilius nobis videtur quod, Adamo non peccante, Verbum Dei incarnatum non fuisset.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* In textibus Scripturæ allatis et in aliis multis clare exprimitur Christum venisse, *ut salvum faceret quod perierat, ut vocaret peccatores, ut eos qui sub Lege erant redimeret, ut peccatum mundi tolleret*, etc.; non alia commemoratur Incarnationis causa : attamen, si ob alios fines Incarnatio ab æterno fuisset decreta, incredibile est Scripturam circa hos fines omnino tacere. Insuper Incarnatio exhibetur ut immensum divinæ misericordiæ prodigium erga homines lapsos : at si independenter a lapsu hominis ab æterno decreta fuisset, hic loquendi modus non esset accuratus. Ergo.

Prob. 2° *ex SS. Patribus.* S. Athanasius, Oratione 2 contra Arianos, n. 56 : « Verbum nunquam homo factus » esset, nisi causa fuisset hominum necessitas. »

S. Ambros., lib. de Incarnat., cap. 6, n. 56 : Quæ erat » causa Incarnationis, nisi ut caro quæ peccaverat per se » redimeretur? » S. Aug., Serm. 174 : « Si homo non » periisset, Filius hominis non venisset. » Permulti sunt alii textus quos, brevitatis causa, prætermittimus. Ergo 2°.

Dices 1° : Alii fines Incarnationis, præter redemptionem hominum, exprimuntur in Scripturis sacris; v. g., Christus dicitur *Magister noster*, *Pastor bonus*, *Legislator*, *Mediator Dei et hominum*, etc. Ergo.

R. Dist. ant. Alii exprimuntur fines qui redemptionis sunt consectaria *concedo ;* qui sunt principales et a redemptione hominum independentes, *nego ant.* Etenim Christus dicitur *Magister,* sed simul lux habitantibus *in regione umbræ mortis ;* venit ut Pastor, sed ad quærendam ovem quæ perierat; ut Legislator, sed ut legem cupiditatibus hominum depravatam instauraret; ut Mediator, sed mundum Deo in se reconcilians, etc. Ergo.

Dices 2° : Testimonia Patrum superius relata ad Chris-

tum passibilem referuntur : at si Adam non peccasset Filius Dei in carne impassibili venisset, juxta Scotistas ergo illa testimonia nihil probant.

R. Nego conseq. Nullibi legitur in Patribus Christum in impassibili carne venire debuisse, ex hypothesi quod Adam non peccasset : attamen omnino improbabile est eos talem non expressisse hypothesim si illam credidissent : ergo de illa minime cogitabant. Ergo.

Quantum ad rationem allatam a D. *Combalot,* scilicet nos finem nostrum supernaturalem visionemque intuitivam attingere non posse, nisi mediante Incarnatione, nihil omnino probare videtur, et difficultas quam solvere intendit, eadem juxta nos remanet. Res ipsa est certa; *modum* autem rei nos effugere fatemur.

Cæterum, quod probabilius nobis et plerisque theologis videtur dicimus, quæstionem, ut pote a secretis Dei consiliis pendentem, ulterius premere non volentes.

Imo libenter fatemur quæstionem philosophice spectatam esse gravem, immensam, et propositam solutionem quamdam exhibere sublimitatem.

CAPUT QUARTUM.

DE EXISTENTIA MYSTERII INCARNATIONIS.

Demonstravimus in Tractatu *de vera Religione* Christum, religionis christianæ institutorem, esse Messiam a Deo promissum, sicque gentiles, Judæos et omnes incredulos hoc in puncto confutavimus : constabit igitur mysterium Incarnationis existere, si probetur Christum esse simul Deum et hominem.

Christus idem est ac Filius Dei et Verbum, cujus divinitatem in præcedenti Tractatu demonstravimus : ergo certum est illum esse Deum, et hæc propositio a nemine

divinitatem Verbi confitente rejicitur. Nobis inquirendum est igitur 1° an Christus fuerit homo; et 2° quam habuerit originem ut homo.

ARTICULUS PRIMUS.

AN CHRISTUS FUERIT HOMO.

I. Errores. — 1° Simon Magus, Menander, Saturnius, Basilides aliique Phantasiastæ primi et secundi sæculi docebant Christum non habuisse corpus, sed in phantasmate tantum apparuisse et passum esse. Vide Tertullian., lib. de Præscr., cap. 46.

2° Valentinus dixit, referente Tertul., ibid., cap. 49, Christum quoddam habuisse corpus spirituale, e cœlo delatum et per Mariam virginem, quasi aquam per fistulam, transmeasse, nihil ab illa accipiens vel mutuans.

3° Post hunc venerunt, teste adhuc Tertul., ibid., Heracleon, quidam Marcus, Colarbasus, Cerdo, Marcion et Lucanus, qui volebant Christum venisse tantum in phantasmate; item Manes, a quo Manichæi. Deinde Apelles, Marcionis discipulus, magistrum derelinquens, dicebat Christum habuisse carnem sideream.

4° Arius negavit Christum humanam habuisse animam, sed Verbum Dei corpus tantum assumpsisse docebat. Apollinaris, Laodiceæ episcopus, docuit Christum habuisse animam ratione et intellectu destitutam et tantum sentientem. Damnatus est in concil. Alexand., anno 362.

5° Quidam alii, de quibus Magister Sententiarum et Hugo Victorinus loquuntur, fatebantur Verbum Dei carnem et animam assumpsisse, sed has substantias sibi unitas non fuisse.

II. Probatur mysterium. — Homo verus et perfectus componitur corpore et anima inter se miro modo unitis; Christus igitur fuit homo verus et perfectus si habuerit verum corpus, veram animam, et si istæ substantiæ apud eum fuerint unitæ sicut et in aliis hominibus; hæc tria

igitur sunt probanda, et sic simul adstruetur doctrina catholica, et refellentur errores modo recensiti.

PROPOSITIO PRIMA.

Christus verum habuit corpus humanum.

Prob. Scriptura sacra, Symbolis fidei et rationibus theologicis.

1° *Scriptura sacra.* Joan., I, 14 : *Et Verbum caro factum est :* at corpus phantasticum non esset caro, sed tantum umbra carnis : ergo.

Luc., XXIV, 39 : *Videte manus meas et pedes meos, quia ego ipse sum, palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere.* Quid expressius desiderari potest? B. Paulus, Rom. I, 3 : *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem :* et Hebr. X, 5 : *Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi.* Certe hæc et multa alia quæ prætermittimus, de corpore mere phantastico dici non possent. Ergo 1°.

2° *Symbolis fidei*, in quibus Filius Dei dicitur *carne factus, ex Maria virgine natus, passus, crucifixus, mortuus et sepultus :* porro hæc omnia supponunt corpus verum et solidum : ergo 2°.

3° *Rationibus theologicis.* — a) Tota redemptio nostra innixa est opprobriis, passionibus, cruce et morte Christi : ergo Christus habuit corpus. — b) Christus propriis verbis dixit et semper supposuit se habere corpus : « Est autem » veritas Christus, inquit S. Aug., lib. de Diversis quæst.; » non igitur phantasma corpus ejus. » — c) Christus exemplo opprobriorum et laborum suorum nos excitat ad persecutiones fortiter superandas; repugnat autem illum exemplis illusoriis nos sic excitare : ergo, etc. — d) Divinitas Christi non clarius exprimitur in Scriptura quam ipsius corporis existentia : ergo vel habet corpus reale, solidum et humanum, vel fictus est Deus : ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Rom., VIII, 3, Apostolus, loquens de Christo,

ait : *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis :* ergo Christus veram non habuit carnem.

R. Nego conseq. Apostolus enim non dicit simpliciter Deum misisse Filium suum in similitudinem carnis, sed in similitudinem carnis peccati; et sensus est, Filium, licet peccatum non noverit, tamen habuisse carnem similem carni peccato infectæ. Ergo nobis manifeste favet textus objectus.

Dices 2° : I Cor., XV, 47 : *Primus homo de terra, terrenus, secundus homo de cœlo, cœlestis.* Ergo corpus Christi delapsum est de cœlo, vel est sidereum.

R. Nego conseq. Manifestum est enim ibi Apostolum Christum vocare cœlestem per oppositionem ad Adam, ratione ipsius originis, doctrinæ et finis, ac concludit : *Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cœlestis.* Ergo.

Hæc igitur propositio est de fide.

PROPOSITIO SECUNDA.

Christus vere habuit animam humanam.

Prob. Scriptura sacra, Symbolis fidei, testimoniis Patrum et rationibus theologicis.

1° *Scriptura sacra.* Joan., X, 15 : *Animam meam pono pro ovibus meis;* ibid., 17, 18 : *Ego pono animam meam ut iterum sumam eam : nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso.*

Matth., XXVI, 38 : *Tristis est anima mea usque ad mortem;* Marc., XIV, 33 : *Cœpit pavere et tædere.* Affectiones in his locis expressæ ad divinitatem non pertinent, *ut patet :* ergo ad animam sentientem et intelligentem. Ergo.

2° *Symbolis fidei.* In Symbolo Nicæno dicitur : *Et homo factus est :* at non esset homo si mentem humanam non haberet. In Symbolo S. Athanasii legitur de Christo : *Perfectus Deus et perfectus homo, ex anima rationali et humana carne subsistens.* Ergo 2°.

3° *Testimoniis SS. Patrum,* qui omnes docuerunt Chris-

tum esse hominem perfectum, proindeque mente humana donatum, et Apollinaristas prodeuntes statim confutaverunt. Ergo.

4° *Rationibus theologicis.*— a) De fide est Christum pro nobis passum esse : atqui repugnat illum passum esse modo belluarum, sine intellectu : ergo habuit animam non tantum sentientem, sed rationabilem. — b) Christus oravit, Patri se obtulit, officium mediatoris inter Deum et homines exercuit : hæc autem facere non potuit u Deus, ex omnium consensu, nec facere potuisset ut homo si animam tantummodo sentientem habuisset : ergo 4°.

Nostra igitur propositio est de fide.

PROPOSITIO TERTIA.

Corpus et anima Christi erant unita.

Hæc propositio est de fide.

Prob. Scriptura sacra, Symbolis fidei et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Christus enim vocatur *homo et Filius hominis :* atqui homo ex corpore et anima sibi unitis coalescit : ergo.

2° Symbolis fidei. *Et homo factus est. Perfectus homo ex anima rationali et humana carne subsistens*; homo, et homo perfectus, habet corpus et animam sibi unita : ergo.

3° *Ratione theologica.* Christus mortuus est et resurrexit : atqui mors et resurrectio intelligi non possunt sine unione mentis et corporis, siquidem mors in eo consisti quod mens a corpore separetur, et resurrectio in eo quod mens iterum corpori uniatur : ergo.

Multo plures afferri possent probationes, sed in re tam evidenti superfluæ forent.

ARTICULUS SECUNDUS.

QUAM ORIGINEM HABUIT CHRISTUS UT HOMO.

I. Status quæstionis et errores. — Licet Christus verus homo fuerit, cum simul verus fuerit Deus quæri

potest an habuerit ortum eumdem ac alii omnes, an vero specialem et miram originem quasi dignitate divina postulatam. — Quoad animam certum est eam ipsiusque unionem cum corpore a solo Deo venisse, et quidem immediate, ut fit pro cæteris hominibus, modo nobis inscrutabili. De sola igitur origine corporis moveri potest difficultas.

Cerinthus, tempore Apostolorum, et Carpocras, in secundo sæculo, dixerunt Christum via naturali ex Maria et Joseph natum esse, ac purum hominem usque ad suum baptisma mansisse, quo tempore Filius Dei in ipsum descendit seque illi uniit : inde concludebant beatam Mariam non fuisse virginem in conceptu, nec in partu, nec post partum.

Jovinianus in quarto sæculo docuit beatam Mariam fuisse quidem virginem in conceptu, sed more aliarum mulierum peperisse, ideoque non mansisse virginem in partu.

Helvidius, e secta Ariana, quem S. Epiph., Hæresi 78, et S. Aug., Hæresi 84, commemorant, integrum composuit librum ad probandum beatam Mariam plures habuisse liberos ex S. Joseph post Jesum primogenitum suum, quem conceperat et pepererat sine virginitatis suæ detrimento : unde virgo fuit ante partum et in partu, non vero remansit virgo post partum.

II. Affirmatur et probatur dogma catholicum de origine Christi. — Contra hos hæreticos catholici docent 1° corpus Christi natum esse de Maria et conceptum fuisse virtute Spiritus sancti, 2° beatam Mariam fuisse virginem ante partum, 3° fuisse virginem in partu, et 4° virginem mansisse etiam post partum.

PROPOSITIO PRIMA.

Corpus Christi ex Maria genitum est.

Hæc propositio est de fide, ut pote clare contenta in Symbolo Nicæno : *Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine.*

℣ *Prob. Scriptura sacra,* Matth., I, 16 : *Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus qui vocatur Christus.*—Ibid., 20, 21 : *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam,* inquit Angelus ad Joseph ; *quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem Filium, et vocabis nomen ejus Jesum.*

Luc., I, 31 : *Ecce concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum :* sunt verba archangeli beatæ Mariæ loquentis, et mysterium Incarnationis annuntiantis. Ergo.

Variis in locis Maria vocatur mater Christi; at non esset mater Christi, si corpus ejus non peperisset. Ergo.

Dices : Christus, apud Joan., II, 4, dixit ad Mariam : *Quid mihi et tibi est, mulier?* At non ita locutus fuisset propriæ matri : ergo.

R. Nego min. Christus enim, simul Deus et homo, respondet matri effectum divinitatis petenti, videlicet miraculum, et recte dicit nihil sub hoc respectu sibi et illi commune esse. Unde S. Aug. lib. de Fide et Symbolo, cap. 4, n. 9 : « Nec nos ad negandam Christi matrem cogit, » quod ab eo dictum est, *Quid mihi et tibi est, mulier ?* sed » admonet potius ut intelligamus secundum Deum non » eum habuisse matrem, cujus majestatis personam pa- » rabat ostendere, aquam in vinum vertendo. »

Ibidem ostendit S. Doctor Christum morientem ut hominem, matrem suam agnovisse eamque discipulo suo dilecto commendasse. Explicat etiam quomodo hæc verba, *Quæ est mater mea? et qui sunt fratres mei?* Matth., XII, 48, non probent Christum non habuisse matrem; alioquin sequeretur Apostolos non habuisse patres, cum ipsis præceperit dicens : *Et patrem nolite vocare vobis super terram;* sensum enim tradit addens : *Unus est enim Pater vester qui in cœlis est,* Matth., XXIII, 9. Sensus est igitur oportere ut ministerio sacro recte et libere fungamur, contradicentibus patre et matre, etc.

PROPOSITIO SECUNDA.

Beata Maria fuit virgo in conceptu, et corpus Christi virtute Spiritus sancti formatum est.

Propositio est de fide.

Prob. Scriptura sacra, Symbolis fidei et unanimi traditione.

1° *Scriptura sacra.* Matth., I, 18 : *Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto ;* et ibid. ℣ 20 : *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.*

Apud Luc. I, 28 et seq. Angelo mysterium Incarnationis nuntianti Maria, de thesauro virginitatis suæ sollicita, statim dixit, ℣ 34 : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus, dixit ei : Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Nihil expressius dici potest. Ergo.

2° *Symbolis fidei.* Legitur enim in Symbolo Apostolorum : *Qui conceptus est de Spiritu sancto ;* et in Symbolo Nicæno : *Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine.* Ergo.

3° *Unanimi traditione.* Nullus ex sanctis Patribus propositioni nostræ adversatur; omnes e contra eam velut ad fidem catholicam pertinentem docent. Ergo.

PROPOSITIO TERTIA.

Beata Maria fuit virgo in partu.

Tertullianus, lib. de Carne Christi, cap. 23, et Origenes, Homilia 24 in Lucam, aperte hanc propositionem negant, dicentes sigillum virginitatis Mariæ fractum fuisse in partu. Plures alii Patres idem persensisse videntur; sed plerique eorum, dicit Petavius, lib. 14, cap. 5, n. 5, intelligi possunt sensu catholicorum, qui omnes tenent beatam Mariam mansisse integram in partu.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Isai., VII, 14 : *Ecce virgo concipiet, et pariet Filium :* hæc verba, testante S. Matth., I, 22, de beata Maria intelligenda sunt, et indicant eam virginem concepisse et virginem peperisse. Ergo.

2° *Symbolo Apostolorum.* Non solum enim dicitur in illo Symbolo Christum conceptum esse, sed et natum *ex Maria Virgine :* porro catholici semper intellexerunt per hæc verba beatam Mariam fuisse virginem in partu sicut in conceptu. Unde patres concilii Chalcedonensis, Marcianum imperatorem alloquentes, de B. Maria dixerunt : « Quomodo et Dei genitrix sit virgo vocitata propter eum » qui virginitatem ejus dignatus est sacrare, etiam post » partum, uterumque, ut decebat Deum, integritate sig- » nare? » *Labbe*, t. IV. Ergo.

3° *SS. Patrum testimoniis.* S. Greg. Nyss., Oratione de Natali Christi : « Puer pannis involutus et positus in præ- » sepio, et virgo post partum incorrupta mater Filium » complectitur. »

S. Amb., Epist. 7 ad Siricium papam : « Hæc est virgo » quæ in utero concepit, virgoque peperit Filium. Sic » enim scriptum est : *Ecce Virgo in utero accipiet et pa-* » *riet Filium.* Non enim concepturam tantummodo vir- » ginem, sed et parituram virginem dixit. »

S. Aug. de Catechizandis rudibus, c. 22 : « Natus enim » de matre (Christus), quæ, quamvis a viro intacta conce- » perit, semperque intacta permanserit, virgo concipiens, » virgo pariens, virgo moriens, tamen fabro desponsata » erat. » Multi alii Patres, et Græci, et Latini, non minus clari, citari possent. »

4° *Præscriptione.* Statim atque Jovinianus gloriosam B. Mariæ virginitatem temerare ausus est, velut hæreticus damnatus est, primo in concilio Romano a summo pontifice Siricio, anno 389, et deinde in concilio Mediolanensi, a S. Ambr. Ergo tunc omnibus persuasum erat B. Mariam mansisse virginem in partu : hæc autem persuasio tam firma et tam universalis non exstitisset, si ab Apostolis non descenderet. Ergo.

Inde concludunt theologi B. Mariam Christum gestasse

et edidisse sine dolore et ulla ex miseriis quas mulieres gravidæ et parturientes experiri solent, docentque illam legi purificationis subjectam non fuisse.

PROPOSITIO QUARTA.

Beata Maria semper mansit virgo post partum.

Propositio est de fide, et probatur traditione et ratione theologica.

Est de fide. Helvidius quippe, qui eam præcise negabat, semper habitus est ut hæreticus, ut patet ex Historia ecclesiastica, ex S. Epiphanio discipulos ejus inter hæreticos annumeranti, Hæresi 78, sub nomine *Antidicomaritarum*, et ex S. Aug. qui, Hæresi 84, idem affirmat. Ergo.

Prob. 1° *Traditione.* Patet ex S. Aug. et ex S. Epiphanio citatis; item ex integro S. Hieronymi libro adversus Helvidium; ex Ambros., lib. de Instit. virg., cap. 5, n. 35, qui sic habet : « Fuerunt qui eam (Mariam) » negarent virginem perseverasse : hoc tantum sacri- » legium... indamnatum non putamus relinquendum. » Ergo 2°.

Prob. 2° *Ratione theologica.* Beata Maria Josepho desponsata, id est conjugata, ut in Tractatu *de Matrimonio* probamus, virginitatem servabat : hoc patet ex ipsius responsione ad Angelum et ex agendi ratione Joseph quando advertit eam esse gravidam. Tam hujus virtutis erat amatrix ut, Angelo nuntiante, titulum matris Dei non acceperit, quin prius certiorata fuerit se mansuram virginem : quis hæc sciens credere posset sanctissimam virginem, a proposito resilientem, virum postea cognovisse? Ergo.

Hinc mos invaluit ut proprio nomine non vocetur, quin qualitas virginis addatur, et frequenter antonomastice Virgo, sanctissima Virgo, etc., appellatur.

Communius docetur sanctum Joseph semper etiam fuisse virginem : unde Jacobus, Joseph, Simon et Judas,

qui, Matth., XIII, 55, dicuntur fratres Jesu, erant tantum ejus consanguinei. Sic Abraham dicebat ad Loth, filium fratris sui, Gen., XIII, 8 : *Ne, quæso sit jurgium inter me et te, et inter pastores meos et pastores tuos ; fratres enim sumus.*

Dices : 1° cum Helvidio : Legitur apud Matth., I, 18 : *Antequam convenirent, inventa est,* etc. Ergo postea convenerunt.

R. Nego conseq. Unum enim hic significatur, videlicet, Mariam et Joseph non convenisse, et tamen Christum fuisse conceptum : neutiquam vero inde concludi potest eos postea convenisse, quod variis exemplis ostendit S. Hieron., adversus Helvidium; v. g. : si dixerimus : Antequam Helvidius pœnitentiam ageret mortuus est, antequam judices causam examinarent sententiam tulerunt, numquid inde concludi posset Helvidium post mortem pœnitentiam egisse, aut judices post sententiam causam discussisse ? Ergo *a pari,* etc.

Quædam alia Scripturæ verba ab Helvidio allegata eadem facilitate explicari possunt; v. g. : *Non cognoscébat eam donec peperit Primogenitum suum,* Matth., I, 25 : sensus est enim Joseph Mariam non cognovisse antequam pareret Christum, et nihil ultra exprimitur. Particula *donec* non semper significat rem quæ nondum facta est deinde faciendam esse. Sic, ait S. Hier., corvus *non revertebatur donec siccarentur aquæ super terram.*

Vox *primogenitus* non significat necessario alios postea natos esse, ut vult Helvidius ; nam ille dicitur primogenitus in Scriptura qui aperit vulvam, id est, qui primus nascitur, sive alii sequantur, sive non, ut clare videtur in lib. Num., XVIII, 15 : unde intra mensem redimendus erat, et non exspectabatur an alii nascerentur.

Quæritur an et quibus mysterium Incarnationis innotuerit ante Christum.

R. 1°. Probabile videtur Deum illud revelasse Adamo, promittendo illi Redemptorem his verbis, Gen., III, 15 : *Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius, ipsa conteret caput tuum.* In hebræo et sa-

maritano habetur, *et ipsum*, id est, semen ejus, conteret caput tuum : eodem modo legerunt SS. Irenæus, Cyprianus, Hieronymus ac plures alii : at illa verba, supposita Incarnatione, optime intelliguntur, et, seclusa Incarnatione, valde obscura sunt. Ergo.

R. 2°. Probabilius adhuc videtur Patriarchas et præsertim Prophetas mysterium istud, saltem quoad substantiam, cognovisse ; nam Deus, iterum prænuntians Messiam, dicit Abraham, Isaac et Jacob : *Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*, Gen., XXII, 18, etc. *Non dicit : Et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno : Et semini tuo, qui est Christus,* inquit B. Paulus, Galat., III, 16.

Prophetæ autem multa valde dilucida prædixerunt de Christo venturo, ut ostendimus in Tractatu *de vera Religione* : saltem præsumendum est illos intellexisse quæ prænuntiabant : at plurimæ eorum locutiones recte intelligi nequeunt, nisi admissa Incarnatione. Ergo.

R. 3°. Nihil probat vulgus Judæorum veram habuisse notitiam Incarnationis, etiam quoad substantiam ; silent enim circa hoc factum Scriptura et traditio. Certum est tamen eos promissum Salvatorem, et ministerio ejus novum fœdus Dei cum hominibus exspectavisse : quid autem circa naturam hujus Salvatoris, quem vocabant Messiam, sciverint, nescimus ; probabile est quod, traditionibus et publicis documentis instructi, crediderint, saltem modo confuso, eum speciali ratione cum Deo unitum fore. Nihil ultra determinare possumus.

R. 4°. Fuerunt inter Gentes qui aliquam Incarnationis habuerunt notitiam ; quod probatur — a) exemplo Balaam qui, Num., XXIV, 17, doctrinam Altissimi, ut ipse ait, prænuntians, hæc habet : *Videbo eum, sed non modo : intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Jacob, et consurget virga de Israel;* et Job qui, XIX, 25, dicit : *Scio quod Redemptor meus vivit et in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum meum :* in carne quippe sua Deum videre non potest nisi incarnatum ; — b) testimonio plurimorum Patrum et doctorum qui,

ut S. Aug., de Civit. Dei, lib. 18, c. 47, opinantur Christum, Dei et hominum mediatorem, pluribus inter gentes revelatum fuisse; — c) traditionibus in Oriente sparsis, quæ videntur dogmati nostro aliquo modo suffragari; sic, v. g., tenetur apud Indos Deum *Vichnou* pluries humanitatem induisse, *Journal asiatique*, *t.* IV, *p.* 9, etc. *Ann. de Phil. chrét., passim;* — d) juxta plures, possibilitate salutis apud Gentes sicut apud Judæos ; ut certum enim docetur salutem semper fuisse possibilem apud Gentes : at possibilis non fuit nisi mediante fide in Christum venturum. Ergo.

Cum autem S. Thomas aliique dicant fidem explicitam non fuisse necessariam, sed tantum fidem implicitam qua crediderint *Deum esse liberatorem hominum, secundum modos sibi placitos*, S. Th. 22, q. 2, art. 7, ad 3um, ex hac quarta ratione recte concludi non potest veram Incarnationis notitiam exstitisse.

Impossibile est ergo determinare quid præcise noverint homines, ante Christum, de tanto et tam salutari mysterio. Nunc vero grati et lætantes dicere debemus cum Apostolo, I Tim., III, 16 : *Manifeste magnum pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.*

PARS SECUNDA.

DE NATURA INCARNATIONIS.

In hac parte nobis investigandum est quo modo et qua ratione divinitas et humanitas uniantur in Christo, qui juxta dogma catholicum et symbolum S. Athanasii est « perfectus Deus et perfectus homo. » Totam quæstionem absolvemus in quatuor capitibus : tractabimus in 1° de unitate personæ in Christo; in 2° de duplici ejus natura; in 3° de duplici illius voluntate; in 4° de proximis unionis hypostaticæ consectariis.

CAPUT PRIMUM.

DE UNITATE PERSONÆ IN CHRISTO.

I. De errore Nestoriano brevis notitia. — Nestorius primo monachus, deinde presbyter Antiochenus, et anno 428, ob famam eloquentiæ et sanctitatis, patriarcha Constantinopolitanus creatus, docuit 1° beatam Mariam non esse Θεοτόκον, id est Deiparam; quia Verbum divinum naturæ humanæ non erat unitum hypostatice, sed tantum moraliter, fere sicut vir sanctus Deo unitur; 2° in Christo duos esse filios Dei, unum naturalem, scilicet Verbum æternum, et alterum adoptivum, nempe filium Mariæ; 3° admittendam non esse communicationem idiomatum, id est legitime dici non posse, *Deus natus est*, *passus est*, *mortuus est*, etc.

Quidam Dorotheus episcopus, et Anastasius presbyter, Nestorii familiares, hos errores propalare cœperunt in concionibus publicis, eo præsente nec contradicente, imo approbante et confirmante. Plebs christiana horrore commota est, tales audiendo blasphemias.

Nascentes errores fortiter oppugnavit S. Cyrillus, patriarcha Alexandrinus, eosque Romam detulit, ad Cœlestinum I, summum pontificem, qui, synoda coacta, eos damnavit, atque jussit ut Nestorius sententia excommunicationis et depositionis ministerio Cyrilli percuteretur, nisi intra decem dies impia dicta retractaret, quod recusavit.

Mandatum exsecutus est Cyrillus, et sententiam reo denuntiavit epistola in concilio episcoporum Ægypti exarata, qua duodecim anathematismos ei proponebat subscribendos.

Nestorius, superbia tumens, subscribere noluit, sed, e contra, anathematismos anathematismis Cyrilli opposuit, contendens eos Apollinaristarum erroribus esse plenos, quod Joanni, patriarchæ Antiocheno, Theodoreto,

episcopo Cyrensi, aliisque pluribus episcopis Orientalibus persuasit atque Theodosium Juniorem, imperatorem, adversus Cyrillum exacerbavit. Concilium œcumenicum postulavit quod jam petierant catholici.

Sub Theodosio igitur imperatore, coadunata est synodus Ephesina, tertia generalis, die Pentecostes, anno 431, in qua damnatus ac depositus fuit Nestorius, et Theodosius eum postea relegavit Oasim, in Ægypto, ubi miserrime mortuus est. Sed res non sic composita est : excitante Joanne Antiocheno, ingens tunc exortum est schisma quod diu totum conturbavit orbem christianum, et cujus reliquiæ adhuc exstant in Oriente.

II. Status quæstionis. — Ex unico capite fluunt cuncti errores Nestorii, nempe ex negatione unionis hypostaticæ Verbi divini cum natura humana. Si enim verbum moraliter tantum uniatur naturæ humanæ, dici non potest unicam esse personam in Christo, hominem esse Deum et Deum esse hominem, beatam Mariam esse matrem Dei, etc. Contraria vero patent, si unica sit persona in Christo.

Sequentia prænotanda sunt : 1° Verbum divinum est immutabile : incarnari igitur non potest nisi naturam humanam assumendo et sibi in unitate personæ conjungendo. Ad hoc autem non requiritur ut inter utramque substantiam existat proportio entis ; sufficit proportio habitudinis. Hæc enim unio, quæ dicitur hypostatica seu personalis, nihil aliud est quam arctissima relatio, cujus natura nos fugit.

Illa relatio, quamvis non necessaria, nullam importat mutationem in Verbo ; nam Verbum divinum, ut pote infinitum et essentialiter in se subsistens ut persona, in dicta unione tenere non potest locum subjecti, quod imperfectionem argueret ; sed naturam humanam sibi assumit ac terminat, et, unione facta, unica snbsistit persona Verbi. Verbum ergo recte dici non potest pars Christi, quasi Christus esset totum perfectius Verbo non incarnato.

2° Natura humana in Christo suam conservat integri-

tatem, id est, omnes perfectiones suas essentiales, non autem suam personalitatem; sed illam non amittit, nisi maximam acquirendo perfectionem sibi indebitam, videlicet arctissimam cum Verbo divino unionem. Utraque natura intelligit, vult, operatur, sed cuncti actus sunt personæ et soli personæ tribuuntur, quia, ut aiunt theologi, persona est principium *quod*, et natura humana est principium *quo*.

3° In quo præcise sita sit essentia unitatis personalis, et quomodo partes dignitatis totius personæ fiant participes, non intendimus explicare : in hoc altissimum existere mysterium nobis inscrutabile libenter fatemur. At factum non est dubium. Nonne absolute de eodem individuo, v. g., de Petro ex duplici substantia coalescente, merito dicitur : Est liber, intelligens, doctus, bonus, parvus, altus, speciosus, deformis, ægrotus, mortuus, etc.? Ergo.

Supposita unione hypostatica inter naturam divinam et naturam humanam in Christo, cum ipse sit simul Deus et homo, in sensu vero et reali dici potest : Deus ex Maria natus, vixit, passus, crucifixus, mortuus est, resurrexit, etc.

III. Probatur dogma catholicum. — Nobis igitur probandum est 1° unicam esse personam in Christo, 2° beatam Mariam esse matrem Dei.

PROPOSITIO PRIMA.

Unica est persona in Christo, quæ est persona Verbi divini, humanitatem complens et perficiens.

Prob. Illa propositio tenenda est, quæ est de fide, probatur Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis et rationibus theologis : atqui talis est propositio nostra.

1° *Est de fide.* Definita est enim in tribus conciliis generalibus, nempe in Ephesino, anno 431; in Chalcedonensi, anno 451; in Constantinop. II, anno 553, et expresse habetur in Symbolo S. Athanasii, his verbis :

« Unus omnino, non confusione substantiæ, sed unitate » personæ. Nam sicut anima rationalis et caro unus est » homo, ita Deus et homo unus est Christus. » Ergo 1°.

2° *Probatur Scriptura sacra.* Joan., I, 14 : *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Unde, vel caro factum est per unionem hypostaticam, vel per unionem moralem, vel per conversionem aut commixtionem suæ naturæ in naturam humanam : alii modi excogitari non possunt. Atqui duo posteriora dici nequeunt : — a) non per unionem moralem ad sensum Nestorii, id est, per dilectionem, per gratiam, aut per inhabitationem sicut in templo ; alioquin dici posset Verbum fieri Petrum, quia Deus eum diligit, in illo per gratiam operatur et inhabitat, quod evidenter est absurdum : ergo ; — b) non per conversionem suæ naturæ in naturam humanam, aut per aliquam cum illa commixtionem, quia divina natura sic mutari non potest. Ergo.

Philip., II, 6 : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo ; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.* Hic exprimitur Deus et homo : atqui tamen unica est persona quæ simul est æqualis Deo, et formam servi accipit. Aliunde si Verbum, de quo hic agitur, moraliter tantum naturæ humanæ uniretur, non se exinaniisset, nec formam servi accepisset. Quis dicet Deum se exinaniisse et formam servi accepisse, quia diligit Petrum et in illo per gratiam inhabitat. Ergo.

3° *SS. Patrum testimoniis.* S. Irenæus, adversus Hæres. l. 3, cap. 16, n. 2 : « Unum et eumdem esse Verbum Dei, » et hunc incarnatum pro salute nostra, Jesum Christum » Dominum nostrum. »

S. Ambros., l. de Incarnat., c. 5, n. 35 : « Non alter ex » Patre et alter ex Virgine, sed idem aliter ex Patre, ali» ter ex Virgine. »

S. Aug., Tract. 56 in Joan., n° 18 : « Anima et caro » Christi cum Verbo Dei una persona est, unus Christus » est. » Alios omittimus : sunt unanimes. Ergo 3°.

4° *Rationibus theologicis.* — a) Christus sæpe vocatur Deus ; atqui dici non posset Deus, si unio inter Verbum

et naturam humanam esset tantum moralis : numquid Petrus recte dici potest Deus, quia Deus eum diligit et cum illo habitat? — b) Christo tribuuntur tanquam uni personæ proprietates Dei et hominis; dicitur homo, filius hominis, etc., et simul Deus; nascitur, laborat, orat, jejunat, crucifigitur, moritur et aliunde Deum vocat Patrem, antequam Abraham fieret existit, judicaturus est mundum, etc.: atqui hæc unitatem personæ evidenter supponunt : ergo.— c) In systemate Nestorii, efffcacia redemptionis destrueretur : vel enim redemptio tunc personæ Verbi, vel personæ humanæ tribueretur : atqui neutrum dici posset; non prius, quia natura divina satisfacere non potest; non posterius, quia satisfactiones non essent pretii sufficientis, ut pote finiti. — d) Sacramentum Eucharistiæ evanesceret, præcipua enim virtus ejus ex conjunctione hypostatica humanitatis cum divinitate deducitur. — e) Inde sequeretur totam Ecclesiam in idololatriam lapsam esse; adorat enim Christum ex Maria natum : at Christus ex Maria natus, purus esset homo : ergo. — f) Non solum Verbum incarnatum esset, sed et duæ aliæ personæ sanctissimæ Trinitatis : nam vi circuminsessionis, ubi una est persona per externam operationem, ibi sunt aliæ : ergo 4°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Christus humanitatem suam appellat templum : *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud*, Joan., II, 19. Ergo Filius Dei habitat in Christo sicut in templo. Ita Nestorius.

R. 1°. *Nego ant.* Christus enim non humanitatem suam, sed corpus tantum vocat templum Dei, *ut ex versu* 21 *patet :* at Nestoriani non consensissent corpus Christi esse personam : ergo.

R. 2°. *Dist. ant.* Christus appellat humanitatem suam templum, sensu quodam sublimi, *concedo*, sensu Nestorii, *nego ant.* Etenim, cum plenitudo divinitatis habitet corporaliter in Christo, ut ait Apost., Coloss., II, 9, dici

potest Christum esse templum Dei, nempe propter unionem hypostaticam; nihil vero indicat hæc verba ad sensum Nestorii detorquenda esse, quasi Filius Dei moraliter tantum habitaret in Christo. Ergo.

Obj. 2°. S. Aug., de Civitate Dei, l. II, cap. 2, ait : « Ipsa veritas, Deus, Dei Filius, homine assumpto, non » Deo consumpto, eamdem constituit atque fundavit fi- » dem; » plures alii Patres eodem sensu loquuntur. Unde sic : Assumere hominem est assumere personam. Ergo.

R. Nego antecedens ad sensum objecti. S. Aug. enim aliique Patres per hominem quem Filius Dei assumpsit non intellexerunt personam, sed humanitatem; quod patet ex variis eorum testimoniis et sæpe ex ipsomet contextu : v. g., S. Aug., in loco citato, expresse dicit Christum esse simul Deum et hominem. Ergo.

Similiter plures sancti Patres vocaverunt Christum hominem *theophorum*, id est Deiferum, hominem deificatum, hominem dominicum, etc. Verum, cum illæ locutiones sint æquivocæ et sensu catholico optime intelligantur, quatenus scilicet humanitas in Christo fert Deum sibi hypostatice unitum, et sub hoc respectu est deificata, dominica, etc., nihil ex illis legitime concludere poterant Nestoriani. Patres autem qui ante exortos Nestorii errores scripserunt, a talibus non præcavebant æquivocis, quia illarum non prævidebant abusum; qui vero postea scripserunt, accuratioribus communiter usi sunt verbis. Ergo.

Obj. 3°. S. Chrysost., Homilia 3 in Epist. ad Hebr., I, 8, dicit hic Apostolum et « Judæos, et Pauli Samosateni » asseclas, et Arianos, Marcellumque et Sabellium, et » Marcionem feriisse. Quomodo hoc fecit? Judæos qui- » dem, ostendens duas personas et Deum et hominem. » Ergo duæ sunt personæ in Christo.

R. Nego conseq. Nam 1° textus S. Chrysost. diverso modo intelligitur; vel ad significandum, contra Judæos, duas esse personas in Deo, ostendens scilicet Filium esse Deum; vel ad exprimendum Christum esse Deum, monstrando duo existere in illo, videlicet Deum et hominem, id

est humanitatem. 2° S. Chrysost. nunquam habitus est ut hæresis Nestorianæ fautor. 3° Alibi unitatem personæ Christi expressis verbis agnovit, v. g., in Epist. ad Cæsarium : « Pium et valde pium Christum confiteri in divi- » nitate perfectum et in humanitate perfectum ; non » alterum et alterum : absit ; sed unum et eumdem Do- » minum Jesum, Deum Verbum, carne nostra amictum. » Ergo.

Obj. 4°. Verbum divinum est immutabile : at hypostatice naturæ humanæ uniri non potest quin mutetur : ergo.

R. Nego min. Unio enim hypostatica in eo consistit quod Verbum divinum, idem in se permanens, naturam humanam sibi assumat : ergo tota mutatio est in natura humana quæ perficitur.

Inst. 1°. Posita Incarnatione seu unione hypostatica, Verbum fuit homo, quod antea non erat : ergo veram subiit mutationem.

R. Nego conseq. Ille enim veram non subit mutationem, qui nihil intrinsece perdit nec acquirit : atqui Verbum, naturam humanam assumendo, nihil intrinsece perdit aut acquirit : ergo.

Inst. 2°. Per unionem hypostaticam Verbum intrinsece fit homo : ergo proprie dictam subit mutationem.

R. Dist. ant. Verbum intrinsece fit homo, id est, naturam humanam in unitate personæ vere assumit, *concedo ;* eam velut modum in se suscipit, *nego ant.* Eadem semper recurrit solutio. In quo præcise unio hypostatica consistat, quæ sit ejus natura, definire non intendimus ; sed, ex documentis fidei, nullam importat mutationem in Verbo. Ergo.

Inst. 3°. Admissa Incarnatione, Verbum est pars Christi ex duplici natura coalescentis : atqui pars minus perfecta est quam totum : ergo.

R. Nego maj. Posita enim Incarnatione, Christus non est præcise aliquid ex divinitate et humanitate coalescens, sed ipsum Verbum, quatenus humanam naturam sibi personaliter assumpsit. Unde S. Aug. contra Maximum,

lib. I, cap. 10 : « Christus una persona est geminæ sub-» stantiæ, quia et Deus et homo est. Nec tamen Deus pars » hujus personæ dici potest. » Ergo.

Inst. 4°. Unio inter mentem et corpus utrumque perficit : ergo et unio inter Verbum et naturam humanam.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est quod mens et corpus sint substantiæ incompletæ, ad se invicem destinatæ, quæ proinde conjunctæ totum efficiunt completum et perfectius : Verbum autem ab æterno fuit totum completum, ad naturam humanam minime destinatum. Ergo.

Inst. 5°. Ubi est Filius, ibi sunt duæ aliæ personæ, propter mirabilem circumincessionem : ergo Filius hypostatice uniri non potest cum natura humana, quin Pater et Spiritus sanctus illi simul uniantur ; quod tamen fidei catholicæ adversatur.

R. Nego conseq. Nam Filius a Patre et Spiritu sancto realiter est distinctus : ergo, licet Pater et Spiritus sanctus cum illo sint ubique, ratione divinitatis, non repugnat illum solum personaliter uniri naturæ humanæ.

Inst. 6°. Incarnatio, in opinione catholicorum, est naturæ divinæ et naturæ humanæ personalis conjunctio : ergo tribus personis eamdem naturam divinam habentibus communis esse debet.

R. Dist. ant. Est naturæ divinæ et naturæ humanæ conjunctio in persona Verbi, *concedo ;* absolute, *nego ant.* Etenim divinitas spectari potest absolute, abstrahendo a personis et relative ad unamquamque personam : si cum humana natura absolute conjungeretur, hæc unio tribus personis esset communis : sed fides catholica docet unionem istam in sola Filii persona existere. Ergo.

Inst. 7°. Cuncta opera Dei externa tribus personis sunt communia ; at Incarnatio est opus Dei externum : ergo.

R. Dist. min. Est opus Dei externum, si spectetur in actu efficiente, *concedo ;* si spectetur in actu formali, *nego min.* Fatentur quidem catholici actionem formandi naturam humanam, eamque Verbo divino uniendi, esse opus Dei externum tribus personis commune ; at simul con-

tendunt hanc unionem semel factam, seu formaliter spectatam, personæ Verbi esse propriam. Unde sequitur divinitatem persona Verbi terminatam, seu personam Verbi naturam humanam sibi assumptam regere ut suam, quod aliæ personæ divinæ non faciunt. Ergo.

Inst. 8°. Si hæc unio Verbo sit propria, sequitur Verbum aliquid habere quod duæ aliæ personæ non habent : atqui hoc repugnat : ergo.

R. Dist. maj. Sequitur Verbum aliquid habere, etc., quo non perficitur, *conc.;* quo perficitur, aut mutatur, *nego maj. Distinctio liquet ex dictis.*

Cæterum, non contendimus unionem Verbi cum natura humana captum mentium nostrarum non superare; docent e contra omnes catholici altissimum in illa versari mysterium fide credendum et adorandum, non vero temere scrutandum.

Obj. 5°. Humanitas in Christo suam amittere non debuit subsistentiam : ergo duæ sunt personæ in illo.

R. Nego ant. Persona enim est substantia totalis et completa : at humanitas in Christo, Verbo divino unita, jam non est substantia totalis et completa, sed pars Christi, et a persona Verbi terminatur, completur et perficitur : ergo propriam non habet subsistentiam.

Inst. Subsistentia seu personalitas est perfectio : at humanitas in Christo est perfecta : ergo sua subsistentia seu personalitate carere non debet.

R. 1°. *Multi negant* subsistentiam esse perfectionem in se; constituitur enim per negationem conjunctionis cum alia substantia perficiente : atqui talis negatio propriam non constituit perfectionem : ergo.

R. 2°. *Nego conseq.* Etsi enim personalitas vera esset perfectio in se, humanitas eam amittendo in Christo non minus perfecta esset, siquidem non nisi accedente majori perfectione hoc fieret. Ergo.

Obj. 6°. Si persona Verbi et humanitas hypostatice uniantur, dicere licebit, *Unus de Trinitate passus est;* atqui hæc propositio ab Hormisda papa damnata est : ergo.

R. Nego min. Hormisdas enim hanc propositionem non

damnavit ut malam vel aliquid mali continentem, sed temeritatem quorumdam Scythiæ monachorum hanc loquendi formam definitioni concilii Chalcedonensis inserere volentium repressit, contendens eam intempestivam esse et nullius utilitatis. Cæterum Ecclesia præfata locutione usa est in concilio Constantinopolit. II, quinto generali, can. 4 et 10.

De illa docte disseruit cardinalis *Noris*, in opere inscripto : *Dissertatio de uno ex Trinitate passo ;* et in altero dicto : *Apologia monachorum Scythiæ.*

Notandum est nonnullos Calvinistas, quibus adscribendi sunt *Bayle,* incredulus, Richardus *Simon* et *Dupin,* auctores catholici, sed a paradoxis et temerariis opinionibus non satis alieni, confitentes cum catholicis unicam esse personam in Christo, causam Nestorianorum defendisse ; dicebant enim : a) Nestorium non docuisse errores ipsi imputatos ; b) controversiam inter illum et S. Cyrillum fuisse tantum de verbis ; c) concilium Ephesinum non fuisse œcumenicum, saltem in prima actione in qua damnatus est Nestorius, quia legati summi Pontificis nondum advenerant, Joannes, Antiochenus patriarcha, multi alii episcopi et ipse Nestorius aberant ; d) judicium ejus non fuisse canonicum, quia Nestorius absens, nec vocatus, damnatus est, et quia consensus patrum per vim a Cyrillo et Memmone Ephesino, Nestorii oppressoribus, illatam exortus est.

At quisquis est bonæ fidei et solius veritatis amans, his rationibus non commovebitur. Etenim concilium Ephesinum ab omnibus Ecclesiis catholicis semper habitum est ut œcumenicum, etiam in prima actione ; tunc S. Cyrillus illi, nomine summi Pontificis, præerat, et legati post suum adventum, quidquid jam actum erat probaverunt. Nestorius ter fuit vocatus, et venire recusans, ex propriis scriptis et ex quorumdam episcoporum depositione, fuit damnatus. Patres erant numero ducenti. Quis credet vim ipsis per Cyrillum et Memmonem illatam fuisse ? Si res ita sit, quid ergo faciebat comes Candidianus, ab imperatore præpositus et copiis sufficientibus

munitus ut pacem concilii foveret? Quomodo patres ad proprias Ecclesias reversi, contra violentiam sibi factam non reclamassent?

Non magis credibile est tot episcopos sanctos et doctos veram Nestorii doctrinam non intellexisse, et illum injuste opprimentes, propter quædam verba tantum æquivoca, anathemate sic percussisse. Ergo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Beata Maria est vere mater Dei.

Prob. Propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, traditione et ratione.

1° *Est de fide;* clare enim continetur in symbolis fidei, in quibus dicitur Jesum Christum, Filium Dei, ex Maria natum esse; et expresse definita fuit in concilio Ephesino, can. 1 : « Si quis non confitetur Deum esse veraciter » Emmanuel, et propterea Dei genitricem sanctam Vir- » ginem; anathema sit. » Ergo.

2° *Probatur Scriptura sacra.* Luc., 1, 35 *: Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ibid., 43 *: Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* et Gal., iv, 4 *: Misit Deus Filium suum, factum ex muliere.* Unde sic : Filius Dei natus est ex Maria, factus est ex Maria : ergo Maria vere est mater Filii Dei. Porro Filius Dei est Deus, *ut probavimus.* Ergo.

3° *Traditione.* Unanimes sunt Patres, saltem a concilio Ephesino : quædam igitur solum referemus testimonia Patrum ante hoc concilium existentium. S. Ignatius mart., Epist. ad Ephes., n. 18; Cotel., t. II : « Deus » noster Jesus Christus in utero gestatus est a Maria. »

S. Irenæus, adversus Hæres., lib. 3, cap. 20, n. 10 : « Verbum existens ex Maria quæ erat virgo. »

S. Athanasius, Oratione 3 contra Arianos, docet Scripturam duo de Salvatore nostro demonstrare, « illum sci- » licet Deum semper fuisse... Ipsumque postea, propter

» nos, carne ex virgine Deipara Maria assumpta, homi-
» nem factum esse. » Ergo 3°.

4° *Ratione*, Quidquid de naturis in Christo affirmatur personæ ejus merito tribuitur, cum duplex in eo natura sub unica sit persona : at B. Maria humanam Christi naturam vere genuit; merito igitur vocatur Mater Christi qui est Deus, ac proinde Mater Dei. Ergo, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. Beata Maria non peperit divinitatem : ergo improprie dicitur mater Dei.

R. Nego conseq. Ut enim sit mater Dei sufficit quod ortum dederit homini qui recte dicitur Deus : atqui res ita se habet, *ex dictis* : ergo.

Inst. 1°. Mulier quæ peperit filium recte dicitur mater ejus, licet solum genuerit corpus ; sed dici non potest mater animæ, quam nullo modo genuit : ergo *a pari* Maria didi potest mater Christi, seu χριστοτόκος, ut aiebat Nestorius, non vero Mater Dei.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est quod anima in homine, sejuncta a corpore, non sit persona, sed tantum pars substantiæ completæ : unde quæ corporis propria sunt, de anima prædicari nequeunt : contra vero Verbum est persona independenter ab humanitate, quam perficit in Christo, suam personalitatem divinam retinens : quæ igitur humanitatis sunt de persona divina rectissime prædicantur. Ergo.

Hinc sequitur matrem non necessario esse consubstantialem Filio sub omni respectu.

Inst. 2° *cum Nestorio*. Si beata Maria dicatur mater Dei, excusabuntur gentiles qui matres diis suis tribuunt. Ergo.

R. Nego ant. Gentiles enim duplicem non admittebant naturam in diis suis, unam humanam et alteram divinam. Non ergo eodem sensu matres diis suis tribuebant, quo dicimus beatam Mariam esse Dei genitricem. Ergo.

Non taceamus igitur gloriosum beatæ Mariæ titulum,

propter periculum simplices scandalizandi : doceamus eos sanctæ Incarnationis mysterium, et omnes recte nobiscum dicent : *Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc et in hora mortis nostræ.*

CAPUT SECUNDUM.

DE DUPLICI IN CHRISTO NATURA.

I. De errore Eutychiano notitia. — Eutyches, presbyter Constantinopolitanus et archimandrita, Nestorii errores fortiter insequens, in oppositam lapsus est hæresim, circa annum 448, docuitque sicut unam personam, ita et unam naturam esse in Christo. Juxta ipsum, natura divina remanebat integra, sed humana in divinam erat conversa, vel ab illa absorpta, sicut aquæ gutta absorbetur in mari. Ante Incarnationem, duæ naturæ erant distinctæ; sed, Incarnatione peracta, ex utriusque confusione unica facta est. Quo autem sensu hæc confusio admittenda esset novator clarius explicare noluit.

Flavianus, patriarcha Constantinopolitanus, concilium viginti et novem episcoporum coadunavit, anno 448, Eutychen pluries vocavit, et venire recusantem damnavit ac sacerdotio spoliavit. S. Leo, summus pontifex, concilium istud approbavit, et egregiam de Incarnatione et Eutychetys errore epistolam ad Flavianum scripsit.

Eutyches aulicos imperatoris sibi conciliavit, et obtinuit ut causa sua in novo concilio examinaretur. Sub Theodosio convocatum ergo fuit concilium Ephesinum, in quo centum et triginta novem episcopi et duo legati summi Pontificis sederunt, anno 449.

Dioscorus, patriarcha Alexandrinus, illi præfuit, et comitibus aulicis fretus, inaudita usus est violentia : omnia acta sunt per fas et nefas, ita ut concilium istud vocatum fuerit *latrocinium Ephesinum*. Summus Pontifex illud in synodo Romana reprobavit, et Dioscorum excom-

municavit. Sub Marciano, Theodosii successore, rogante Pulcheria, uxore sua, generale indictum fuit concilium Chalcedoni, pro anno 421, in quo non minus quingenti et viginti aderant episcopi, juxta *Tillemont*, t. xv, et tres legati S. Leonis. In eo damnatus est Eutyches, impia declarata sunt acta *latrocinii Ephesini*, Dioscorus fuit depositus atque e sede sua dejectus, et epistola B. Leonis ad Flavianum laudata fuit et approbata.

Post concilium Chalcedonense, hæresis Eutychiana penitus non fuit exstincta, sed sub imperatoribus, qui modo illi favebant, modo adversabantur, varias subiit sortes, diu mundum turbavit, et etiam nunc in Abyssinia, Æthiopia aliisque Orientis partibus plures habet asseclas.

In duas præcipue sectas divisi sunt Eutychiani, quarum prior dicta fuit *Theopaschitarum*, qui tenent divinitatem in quam humanitas conversa est passam esse; et posterior *Acephalorum*, id est sine capite; quia cum Moggum, pseudo-patriarcham Alexandrinum, secuti fuissent, ab eo postea recesserunt, nec alium agnoverunt, donec, versus medium sæculi sexti, quemdam eligerent Jacobum a quo vocati sunt *Jacobitæ*, quod nomen omnibus Eutychianis nunc exstantibus commune est.

Adversus Eutychianos scripserunt Theodoretus, episcopus Cyrensis, Vigilius, episcopus Tapsensis, Gelasius papa et multi alii quos indicat Leontius, auctor Græcus in fine sexti sæculi existens, cujus opera referuntur in Bibliotheca Patrum, t. ix.

II. Asseritur et probatur dogma catholicum de distinctione utriusque naturæ in Christo.—Credit et profitetur Ecclesia catholica in Christo, per unionem hypostaticam et sub unica Verbi persona mirifice conjungi naturam divinam et humanam; sed item credit et profitetur non novam et unicam fieri substantiam ex duabus, nec unam in alteram infundi ac promisceri sed utramque post unionem hypostaticam remanere integram et inconfusam, juxta essentiales suas proprietates.

PROPOSITIO.

Duæ sunt in Christo naturæ distinctæ et integræ, divina scilicet et humana.

Prob. Hæc propositio est de fide catholica, et probatur Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis et rationibus theologicis.

Est de fide. Concilium enim generale Chalcedonense definivit, actione quinta, « unum eumdemque Christum... » in duabus naturis, inconfuse, indivise, inseparabiliter » agnoscendum, nusquam sublata differentia naturarum » propter unionem, magisque salva proprietate utriusque » naturæ. » *Labbe*, t. IV.

In Symbolo S. Ath. Christus dicitur « perfectus Deus » et perfectus homo; unus, non confusione substantiæ, » sed unitate personæ. »

Probatur 1° *Scriptura sacra.* Christus dicit de seipso apud Joan., x, 30 : *Ego et Pater unum sumus :* en unitas naturæ cum Deo Patre; et ibid., XIV, 28 : *Pater major me est :* en manifeste natura humana : ergo duplex est natura in Christo, divina et humana.

Ad Philipp., II, 6 : *Qui* (Christus) *cum in forma Dei esset..... exinanivit semetipsum, formam servi accipiens.* Christus habet igitur formam Dei et formam hominis : atqui hæc in illo conciliari non possunt, nisi ratione duplicis naturæ : ergo 1°.

Probatur 2° *SS. Patrum testimoniis.* S. Ignatius martyr, Epist. ad Eph. : « Medicus unus est, et carnalis et spiri- » tualis, genitus et ingenitus, seu factus et non factus... » ex Maria et ex Deo; » Cotel., t. II.

S. Greg. Naz., in Carmine 2, quod est de Virginitate : « Deus et mortalis in orbem venit, naturam duplicem » complexus in unum... Deitati beatæ junctus homo, dei- » tasque homini simul addita Christus. »

S. Hilarius, de Trinitate, lib. 9, n. 3, ait : « Vera fides » est Deum et hominem prædicare, Verbum et carnem

» confiteri. » Atqui hæc testimonia, ante Eutychetem scripta aliaque multa quæ referri possent, duplicem naturam in Christo ostendunt : ergo 2°.

Probatur 3° *ratione theologica.* Si enim ex natura divina et ex natura humana unica facta esset natura in Christo, vel quia natura divina absorbuisset humanam, vel quia in eam conversa fuisset, vel quia ex utriusque permixtione et confusione tertia exstitisset, neutra manente integra ; vel denique quia divinitas et humanitas, sine commixtione, in novam coaluissent naturam, sicut homo ex anima rationali et corpore conflatur : atqui nihil horum dici potest.

— A) *Dici non potest* naturam humanam divinitate fuisse absorptam. — a) Nam natura sic absorpta jam non existeret ; consequenter Christus non esset homo. — b) Christus pro nobis satisfacere non potuisset, siquidem ut homo tantu, non vero ut Deus, nasci, pati, crucifigi, mori et satisfacere potuit, sicque mysterium redemptionis everteretur. — c) Beata Maria proprie dici non posset mater Dei, quod tamen fateri nolebant Eutychiani. Ergo.

— B). *Dici non potest* naturam divinam in humanam fuisse conversam, cum divinitas sit immutabilis.

— C). *Nec pariter*, et propter eamdem rationem, *dici potest* ex commixtione utriusque naturæ tertiam coaluisse, neutra manente integra.

— D). *Similiter dici nequit* unicam naturam, compositam ex divinitate et humanitate manentibus integris, esse in Christo : ad id quippe requireretur ut utraque natura ante unionem fuisset incompleta, et ad se invicem tenderent seque mutua coadunatione perficerent, sicut corpus et anima in homine : at divinitas et humanitas ea ratione ad se non tendunt, nec utriusque conjunctione divinitas perficitur : non valet igitur comparatio : ergo, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Hæc verba, *Verbum caro factum est*, veram indicant mutationem in Verbo. Ergo.

R. Nego ant. Veram enim mutationem non indicant necessario, si alio sensu obvio intelligi possint : atqui alio sensu obvio intelligi possunt, nempe de externa accessione quæ Verbo nihil addat vel detrahat, sed tantum novam denominationem novasque functiones illi tribuat; assumendo enim naturam humanam, Verbum idem in se remanet, et tamen habet carnem : ergo, licet mutationem quoad suam naturam non subierit, aliquo sensu tamen factum est caro, et hoc legitime dicitur, sicut de homine dici potest, *factus est præfectus.*

Aliquando tamen verbum *fieri* indicat mutationem ut in hoc exemplo, *ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam;* genuinus autem ejus sensus judicatur ex adjunctis : porro mutatio in natura Verbi est absurda : ergo.

Sic pariter, quando Apostolus dixit : *Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo,* Philipp. II, 6, non mutationem in Verbo expressit, sed hypostaticam ipsius unionem cum humana natura, qua, licet Deus, vere fuit homo aliis hominibus similis : hæc verba magnitudinem mysterii Incarnationis nobiliter exprimunt; et naturarum distinctionem supponunt, *ut in probatione propositionis ostendimus*, nedum Eutychianorum hæresi faveant.

Obj. 2° In Symbolo S. Athanasii legitur : « Sicut anima » rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo » unus est Christus. » Hanc comparationem sæpe adhibent sancti Patres : ergo ex divinitate et humanitate unica fit natura composita in Christo.

R Nego conseq. et paritatem. Comparationes enim non urgendæ sunt ultra sensum ad quem adhibitæ sunt : porro Symbolum S. Athanasii et sancti Patres prædictam adhibuerunt comparationem ad ostendendam unitatem

personæ in Christo, quod sic exprimit S. Aug., Epist. 137, n. 11 : « Sicut in unitate personæ anima unitur corpori » ut homo sit, ita in unitate personæ Deus unitur homini » ut Christus sit. » Ergo nihil ultra concludi potest.

Notandum sanctos Patres, contra Nestorianos disputantes, ante exortam Eutychianorum hæresim, sæpe usos fuisse verbis et locutionibus ad significandam utriusque naturæ conjunctionem in unitate personæ idonæis, quibus postea abstinuerunt et abstinendum jusserunt, propter illorum abusum : si ergo nobis occurrant voces *mixtura*, *commixtio*, aliæque similes, ne moveamur ; sensu enim catholico intelligi possunt, ut in his S. Aug. verbis textum modo citatum immediate sequentibus : « In illa ergo per- » sona (hominis), mixtura est animæ et corporis ; in hac » persona, mixtura est Dei et hominis ; si tamen recedat » auditor a consuetudine corporum, qua solent duo li- » quores ita commisceri, ut neuter servet integritatem » suam.

Si autem quidam Patres passim dixerunt, ut S. Gregorius Nyssen., Oratione 4 contra Eunomium, humanitatem in Christo ad id quod divinum est assumptam esse, transformatam esse, etc., id intelligendum de dignitate, et hoc sensu verissimum est ; quidquid enim hominis est in Christo, ratione unionis hypostaticæ, dignitatis Verbi divini participat, et recte dicitur, *Deum hominem*, *hominem Deum natum esse*, *passum esse*, etc.

CAPUT TERTIUM.

DE DUPLICI IN CHRISTO VOLUNTATE.

I. De errore monothelitarum notitia. — Gravibus dissidiis ex Nestorianismo et Eutychianismo in toto Oriente sæpe nascentibus nondum sedatis, nova exorta est hæresis, quæ vice sua perdiu mundum turbavit, scilicet *Monothelismus*, a duobus verbis græcis μόνος, *unicus*, et θέλησις, *voluntas*, sic dictus. In eo consistit ut

asseratur unicam esse in Christo voluntatem et operationem, licet duæ sint naturæ in unitate personæ conjunctæ. Sic ferme ratiocinabantur Monothelitæ : Ex definitionibus Ecclesiæ, contra Nestorianos, unica est persona in Christo : ergo unicum est principium actionis, vel unica *energia,* ut aiebant, siquidem actiones sunt suppositorum, non vero naturæ, nisi sit completa ac proinde suppositum.

Inde concludebant 1° humanitatem in Christo propriam non habuisse energiam, sed fuisse inanime instrumentum quo voluntas divina utebatur; 2° humanas actiones in Christo a sola divinitate per humanitatis organum vitaliter processisse, sicut motus ab anima nostra imperati et per corpus exerciti, sunt vitales; 3° humanas infirmitates, ut famem, sitim, etc., a divinitate pariter vitali modo procedere; 4° omnes actiones a divinitate per organum corporis procedentes, esse *theandricas* seu *deiviriles,* Dei scilicet et hominis simul participantes.

Fautores hujus hæresis fuerunt 1° Sergius, patriarcha Constantinopolitanus, circa annum 622, qui eam imperatori Heraclio instillavit; ei præerat quidam Theodorus Pharanites; 2° Cyrus, patriarcha Alexandrinus, qui in conciliabulo anno 633 celebrato, statuit unicam esse operationem in Christo; 3° Heraclius imperator, qui anno 639 famosam promulgavit *Ectesim*, qui asserebat unicam esse operationem in Christo, et sic Patres sensisse; 4° Pyrrhus, Sergii in sede Constantinopolitana successor, qui in concilio suo *Ectesim* comprobavit; 5° Paulus, in eamdem sedem, Pyrrho ob suspicionem criminis exsule, intrusus : eo excitante, Constans II imperator novum promulgavit edictum, anno 637, sub nomine *Typi* notissimum, quo præscribebat silentium circa unam aut duas voluntates in Christo; 6° mortuo Paulo Pyrrhus sedem suam iterum occupavit; Petrus, qui ei successit, ejusdem doctrinæ fuit sectator; 7° Macarius, patriarcha Antiochenus, versus annum 668, cujus discipuli, Stephanus presbyter et Polychronius præstigiator, eamdem hæresim fortiter propugnaverunt; 8° inter fautores Monothelismi a

nonnullis annumeratur summus pontifex Honorius I, qui, a Sergio quasi circumventus, ei rescripserit epistolam, anno 645, qua, pacis amore, vetabat ne una vel duæ dicerentur voluntates in Christo; de illo dìsseremus infra.

Monothelismum impugnarunt: 1° Sophronius quiex Monacho factus est patriarcha Hierosolymitanus; 2° S. Maximus, abbas, cujus existat Dialogus cum Pyrrho; 3° Severinus papa, qui *Ectesim* reprobavit; 4° Joannes IV, qui eamdem hæresim in synodo Romana damnavit; 5° Theodorus papa, qui Pyrrhum sententia excommunicationis et depositionis percussit; 6° Martinus I papa, qui in Concilio Romano centum et quinque episcoporum hæresim Monothelitarum, simul cum *Ectesi* Heraclii et *Typo* Constantis, damnavit; ob quam causam a sede sua violenter avulsus, et in Chersonesam ab imperatore Constanti relegatus, ibi martyr occubuit. 7° Tandem sub Constantino Pogonato, id est *Barbato*, concilium generale indictum est Constantinopoli pro anno 608, cui præfuit Agatho summus pontifex per legatos suos, et quod successor ejus Leo II approbavit. In eo perculsa est hæresis et anathema dictum fuit præcipuis Monothelitis, inter quos numeratur Honorius papa.

II. Status quæstionis et probatio dogmatis catholici. — *Notandum* in Christo utramque naturam, ut jam diximus, suas retinere proprietates essentiales, utramque igitur intelligere, velle, agere; sed quilibet actus personæ Verbi attribuuntur, quia actus sunt personæ; natura enim divina non abstracte, sed quatenus persona Verbi terminatur, humanam sibi assumit naturam in unione hypostatica.

Ingens ergo datur discrimen inter humanitatem in Christo personæ Verbi unitam et pios homines Deo per amorem unitos et gratia ejus directos: hi enim concursu Dei adjuti, cum Deo agunt; verum actiones eorum, licet ad ordinem supernaturalem quandoque elevatæ, remanent humanæ. Quælibet vero actio Christi dicitur *theandrica*, id est, simul Dei et hominis, et una recte appellatur, quia unicæ Christi personæ legitime ac necessario tri-

buenda est. Theandrica autem actio in Christo existens, in nullo alio individuo, quatumvis sancto et operibus potente, existere potest, siquidem nulla alia existit persona simul Deus et homo.

Hinc constat non totam Trinitatem actiones *theandricas* operari, sed solam personam Verbi humanitati unitam. Sicut natura divina, solum quatenus Verbi personalitate terminata, unitur humanitati in Christo, sic etiam operatio divina in eo existit, non quatenus toti Trinitati communis, sed persona Verbi propria et in eo quasi contracta.

Nunc sit

PROPOSITIO.

Duplex admittenda est in Christo voluntas et operatio distincta.

Prob. Illa propositio admittenda est, quæ est de fide, probatur Scriptura Sacra, SS. Patrum testimoniis, et ratione : atqui talis est propositio nostra.

Est de fide. Definita enim fuit in sexta synodo generali, Constantinopolitana III, contra Monothelitas, actione 4, in qua anathema dictum est nominatim Theodoro, Sergio, Pyrrho, Paulo, Petro, *qui fuerunt novæ Romæ antistites,* et Honorio *qui fuit papa antiquæ Romæ.*

1° *Prob. Scriptura sacra.* Matth., XXVI, 39 : *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu;* Luc., XXII, 42 : *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat;* Joan. V, 30 : *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me;* Joan., VI, 38 : *Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem tuam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Unde sic : Christus, ex textibus citatis, habuit voluntatem a voluntate Patris distinctam : atqui voluntatem Patris habebat ut Deus, quod Monothelitæ non negabant : ergo simul habebat voluntatem humanam. Philip., II, 8 : *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis;* Hebr. V, 8 : *Didicit ex iis quæ passus est obedientiam.* Unde sic : Christus vere fuit obediens : atqui obedientia ejus fuit actus voluntatis humanæ; fuit enim actus voluntatis humanæ, vel volun-

tatis divinæ : atqui voluntas divina obedientiæ proprie dictæ est incapax : ergo. Multi sunt alii Scripturæ sacræ textus qui in confirmationem ejusdem veritatis afferri possent, quos, brevitatis causa, omittimus. Ergo 1°.

2° *Prob. SS. Patrum testimoniis.* Quædam tantum seligemus inter eos qui ante Monothelitarum errorem scripserunt. Athanasius, Orat. de Incarnat., n° 21, p. 2, ad hæc verba Christi, *Non mea voluntas, sed tua fiat*, ait : « Duas voluntates sibi ostendit : alteram huma-» nam, quæ est carnis; alteram divinam, quæ Dei est. »

S. Ambros. in Lucam, lib. 10, n. 59 : « Quod autem » ait : *Non mea voluntas, sed tua fiat*, suam ad hominem » retulit, Patris ad divinitatem. » Ergo 2°.

3° *Prob. ratione.* — a) Christus, ex Scripturis, Symbolis fidei et conciliorum definitionibus, est perfectus homo : atqui non esset perfectus homo si non haberet voluntatem humanam. — b) Christus non sanavit in natura humana quod non assumpsit : atqui sanavit voluntatem humanam : ergo eam assumpsit. — c) De fide est Christum pro nobis oravisse, meruisse, satisfecisse, eximia omnium virtutum exempla nobis dedisse : atqui hæc a voluntate divina non procedebant, *ut patet;* ergo a voluntate humana. Ergo 3°, etc., aliunde, etc. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. S. Dionysius Areopagita, Epist. 4 ad Caium, ait : « Non secundum Deum divina gessit Christus, nec » humana secundum hominem : verum, Deo viro facto, » novam quamdam theandricam seu deivirilem opera-» tionem expressit in vita. » Ergo.

R. Nego conseq. Scripta sub nomine S. Dionysii Areopagitæ citata a multis eruditis habentur ut apocrypha, ab aliis tamen propugnantur. Quidquid sit, in summa semper fuerunt veneratione tum apud Latinos, tum apud Græcos, adeo ut in Romana liturgia *mirabiles ac plane cœlestes* dicantur, et in libris ecclesiasticis Græcorum *opi-*

nione majores, admirandi et sublimissimi nuncupentur. Juxta omnes sunt ad minus quinti sæculi, ac proinde Monothelitas antecesserunt. Igitur, quamvis de eorum authenticitate non constet, quod est advertendum, difficultas ex illis petita solvenda est.

1° Monothelitæ hæc opera corrumpere tentaverunt, ut advertit concilium Romanum sub S. Martino I, *Labbe, t.* VI; sic *unam quamdam theandricam operationem* scripserant, vocem *unam*, sibi magis faventem, voci *novam* substituentes.

2° Recte dici potest, sensu catholico, Incarnatione peracta, novam quamdam factam esse operationem theandricam, id est, operationem Dei-hominis; Christus enim erat simul Deus et homo : ergo cuncta ipsius opera erant Dei-hominis seu theandrica, sine læsione humanarum facultatum.

Sic pariter catholice explicari possunt aliæ sanctorum Patrum locutiones quas Monothelitæ in sensum suum detorquere conati sunt, v. g., Christum fuisse *sine cogitationibus humanis*, id est terrenis; eum *unam quamdam cognatam operationem per ambas naturas ostendisse*, videlicet, ostendisse externum opus ad quod duæ concurrerunt naturæ completæ, proinde voluntas humana sicut voluntas divina, etc.

Frustra igitur desudaremus in solvendis hujusmodi cavillationibus.

Obj. 2 . Unica est persona in Christo : ergo unica operatio.

R. Nego conseq. et paritatem. Operatio enim non a persona repetenda est, alioquin tres essent operationes in Deo, siquidem tres sunt personæ, sed a natura. Hinc unica est voluntas seu operatio in Deo, quia unica est natura : at, ratione contraria, cum duæ sint naturæ integræ in Christo, duæ esse debent voluntates et operationes. Ergo.

Inst. Juxta vulgare axioma, actiones sunt suppositorum, seu personarum : ergo, ubi unica est persona, unica est operatio.

R. Nego conseq. Quamvis enim actiones a natura eli-

ciantur, personæ tamen tribuuntur : sic in homine corpus non cogitat, sed anima; non ægrotat anima, sed corpus, et tamen dicitur : *homo cogitat, homo ægrotat.* Sic in Christo, cum divinitas persona Verbi terminata, humanitati sit unita, operationes ex humanitate procedentes, ab operationibus quæ ex divinitate procedunt distinctæ, personæ Verbi, non vero aliis personis divinis tribuuntur : sunt igitur duplices respectu naturarum et unicæ respectu personæ, ac vere theandricæ. Ergo.

Quæritur an papa Honorius revera damnatus fuerit, in concilio generali sexto, ut hæreticus.

R. Multum variantur theologorum opiniones circa illud factum. 1° Quidam negant illum fuisse damnatum sive ut hæreticum, sive ut hæresis fautorem, ideoque contendunt vel suspicantur acta sextæ synodi generalis malitia Græcorum fuisse corrupta, duas epistolas Honorii ad Sergium et in Actibus ejusdem synodi relatas, a Monothelitis fuisse suppositas vel adulteratas ; ita Baronius, Bellarminus, Binius, Sylvius et alii.

2° Alii concedunt Honorium revera fuisse damnatum ut hæreticum, sed ex falsa informatione et iniquissime, atque in hoc sextam synodum a Sancta Sede non fuisse approbatam. Hanc solutionem excogitavit cardinalis *Turrecremata ;* cam fortiter tuetur *Sardagna*, post alios perplures, quamvis difficile explicet quomodo legati Agathonis injustæ damnationi non obstiterint, aut si obstiterint, quomodo nulla fiat mentio illorum oppositionis; si Leo II in hoc decreta Synodi non approbaverit, quomodo reservatio nullibi legatur ; quomodo damnatio Honorii memorata reperiatur in duabus litteris Leonis II et in Actibus conciliorum generalium Nicæni II et Constantinopolitani IV.

3° Alii contendentes corruptionem sextæ synodi fuisse omnino impossibilem, quia, ex petitione Patrum, imperator statim curavit quinque exemplaria, propria manu subscripta, quinque sedibus patriarchalibus mittenda, Apostolicæ Sedi scilicet, Constantinopolitanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ et Hierosolymitanæ ; arbitrantes insu-

per alias suppositiones admitti non posse, dicunt Honorium recte fuisse damnatum, non ut hæreticum, sed ut fautorem hæresis, in ea reprimenda negligentem, eodem modo ac hæreticos loquentem, sicque cum illis anathemate percuti merentem. Ita *Billuart*, speciali de facto Honorii dissertatione, t. v, edit. 1830. Vide in opere dicto: *Dictionnaire théologique de Bergier*, édit. de Besançon, t. v, note de Mgr Gousset, au mot *Monothélites*.

4° Alii contendunt Honorium vere et juste damnatum fuisse non solum ut hæresis fautorem, sed ut hæreticum. Ita Melchior Canus, lib. 6, cap. 8, cum multis aliis : nolunt tamen aliquod detrimentum inde afferri sententiæ quæ docet summum Pontificem ex cathedra loquentem, id est, aliquid fide credendum definientem et toti Ecclesiæ proponentem, infallibilitatis privilegio, vi promissionum B. Petro factarum, gaudere; nam, inquiunt, Honorius in epistola ad Sergium non definiebat aliquid fide credendum, nec totam Ecclesiam obligare intendebat.

5° Alii denique volunt Honorium ut Pontificem locutum fuisse et in hæresim lapsum esse. Ita generatim Protestantes, Jansenistæ, Quesnellistæ, et e catholicis nonnulli, inter quos *Richer*, *Vigor*, *Maimbourg*, *Dupin*, etc.

Si in tanta dissensione partem aliquam tueri teneremur, opinionem eorum eligeremus qui dicunt Honorium non ideo damnatum fuisse a synodo VI quasi Monothelismi errore infectum, sed quia ipse inconsulta conniventia ac negligentia usus sit in causa Monothelitarum.

CAPUT QUARTUM.

DE PROXIMIS UNIONIS HYPOSTATICÆ CONSECTARIIS.

Inter ea quæ ex unione hypostatica profluunt, magis immediate sequuntur : 1° Materuitas B. Mariæ Virginis, ex parte Christi originis, 2° Passibilitas et mortalitas filii Dei ex parte ipsius humanitatis; 3° Filiatio divina

Christi hominis propter personam Verbi; 4° Communicatio idiomatum, qua mirabilis illa communio proprietatum inter utramque naturam declaratur et recte exprimitur. Jam diximus de Maternitate divina, restat ergo ut de aliis dicamus in tribus sequentibus articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE PASSIBILITATE CHRISTI.

Cum humanitas in Christo simul cum divinitate remanserit, quæri potest an passibilitas quæ ad naturam humanam pertinet Christum etiam affecerit.

I. Errores. — Negarunt 1° Omnes Phantasiastæ de quibus supra egimus; 2° Apollinaristæ, qui docebant, Christum anima non donari; 3° quidam Eutychiani, qui, duce Juliano Halicarnassensi, volebant corpus Christi, ut pote unius naturæ cum Verbo, incorruptibile ac proinde impassibile esse : ideo vocati sunt *Incorrupticolæ*.

Alii plures contenderunt Christum, ob unionem naturæ suæ humanæ cum Verbo et immunitatem ab omni peccato, doloribus et infirmitatibus non fuisse subjectum naturaliter, sed tantum ex miraculo, ut nos redimeret.

II. Status quæstionis et probationes. — *Notandum* inter humanos dolores, alios esse toti naturæ communes, ut sitim, famem omnesque sensationes ingratas, quæ læsionem corporis sequuntur, et alios ex peculiaribus causis provenientes, ut varii dolores et morbi.

Omnes fatentur posterioris generis dolores a Christo removendos esse, quia aliquid imperfectum denotarent. Agitur ergo duntaxat de doloribus naturæ humanæ communibus, et petitur an Christus eos reipsa expertus fuerit, et an voluntarie vel necessario.

PROPOSITIO PRIMA.

Christus communibus naturæ humanæ doloribus et infirmitatibus obnoxius fuit.

Propositio est de fide, et in Symbolis expresse continetur : *Qui passus est pro nobis.*

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Isai., LIII, 3 et 4 : *Vidimus eum..., virum dolorum et scientem infirmitatem. Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit...* Joan., IV. 6 : *Fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.* In aliis locis dicitur de Christo, *lacrymatus est, esuriit, sitivit, cœpit contristari et mœstus esse,* etc. ; atqui hæc omnia evidenter denotant illum reipsa passum esse : ergo.

Prob. 2° *ratione.* De fide est Christum pro nobis satisfecisse, ut mox ostensuri sumus : atqui tota de satisfactione Christi doctrina doloribus et infirmitatibus ejus innititur : ergo.

Dices : Anima Christi visione Dei intuitiva et beatifica in primo existentiæ suæ instanti fruebatur : atqui dolores cum visione Dei intuitiva et beatifica sunt incompatibiles : ergo.

R. Dist. min. Dolores cum visione intuitiva et beatifica completa sunt incompatibiles, *concedo*; cum visione incompleta, *nego min.* Non enim repugnat animam humanam sub uno respectu gaudere et sub alio pati, quod experientia constat. Porro Christus ratione intellectus Deum intuitive videbat, et sub hoc respectu gaudio perfruebatur; sed interea, cum in statu mortali adhuc esset, pars inferior animæ ejus dolori erat accessibilis. Ergo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Non necessario, sed voluntarie, Christus fuit obnoxius communibus naturæ humanæ doloribus ac infirmitatibus.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Isai., LIII, 7 : *Oblatus est, quia*

ipse voluit; Joan., x, 18 : *Nemo tollit eam* (animam) *a me, sed ego pono eam a meipso;* ibid. ix, 33 : *Turbavit seipsum.* Ergo 1°.

2° *Constanti traditione*, quæ Christum ut voluntarie patientem semper exhibuit.

3° *Ratione.* Ea Christo homini tribuenda est perfectio quæ cum fine Incarnationis non pugnat : atqui dolores in eo invito non nasci, nec perseverare, est perfectio quæ cum fine Incarnationis, nempe cum redemptione nostra, non pugnat, *ut patet :* ergo.

Quomodo autem Christus dolores etiam acerbissimos in parte inferiori sentire potuerit, dum pars ejus superior cœlesti gaudio delectabatur, ignoramus : atqui in hoc puncto, sicut in aliis numero infinitis, limites intelligentiæ nostræ agnoscere debemus.

Dices : Quidam sancti Patres, et præsertim S. Hilarius, de Trinitate, lib. 10, n. 23, docent Christum, licet percussum, vulneratum, suspensum, etc., dolorem Passionis non sensisse. Ergo.

R. Dist. ant. Dolorem Passionis non sensisse involuntarie, *concedo ;* voluntarie, *nego ant.* Etenim S. Hilarius respondens Arianis, qui contra divinitatem Christi ex passionibus ejus arguebant, ostendit eum non more nobis communi dolores sensisse, sed more sibi proprio, scilicet libere et placite ; unde S. Joannes dicit, xi, 33 : *Turbavit seipsum.* Non autem S. doctor dixit Christum nullos dolores reipsa expertum esse, aut si dixit, sententiam mutavit ; nam in Ps. lii, n. 5, ait : « Ut absolu» tissimum nobis humanæ humilitatis esset exemplum » (Christus), omnia quæ hominum sunt et oravit et » passus est... Hinc illud est quod esurivit, sitivit, dor» mivit, lassatus est, impiorum cœtus fugit, mœstus » fuit, flevit, passus est et mortuus est. » Ergo.

Non tamen dicendum est cum quibusdam dolores Christi per miraculum exstitisse : potestatem quidem habebat eos non sentiendi, sed, posito ipsius assensu, ex natura ejus passibili oriebantur secundum leges pro cæteris hominibus constitutas ; nam, inquit Apostolus,

Hebr., II, 17 : *Debuit per omnia fratribus similari... ut repropitiaret delicta populi ;* et ibid., IV, 15 : *Non enim habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris : tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato* : atqui vera non exstitisset similitudo, si dolores et infirmitates ex ipsius natura non venissent : ergo.

Patet, ex dictis, in Christo fuisse passiones seu motus appetitus sensibilis recte ordinatos, ut amorem et desiderium boni sensibilis, odium et fugam mali, gaudium et tristitiam, spem et timorem, etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DIVINA FILIATIONE CHRISTI HOMINIS.

Hæc quæstio hic advenit tanquam corollarium alterius præcedentis, in qua probatur Christum naturæ divinæ esse participem.

I. Errores. — Nestoriani, duas admittentes in Christo personas, duos in eo volebant esse filios Dei, unum naturaiem et alterum adoptivum, ex Maria natum.

Versus finem octavi sæculi, Felix, episcopus Urgelitanus, et Elipandus, episcopus Toletanus, in Hispania, docuerunt Christum ratione humanitatis recte dici posse filium Dei adoptivum, licet ut Deus filius sit naturalis ; adeo ut duplicem in eo admiserint filiationem, et tamen unicam personam, saltem juxta multos, qui volunt eos cum Nestorianis non sensisse. Horum errores damnati sunt in concilio Forojuliensi, anno 791, Ratisbonensi, anno 792, et Francofurtensi, anno 794.

II. Status quæstionis. — De fide est Christum, ut Deum, esse Filium Dei naturalem, *ut probavimus.* Agitur ergo de Christo ut homine, et quæstio est an ratione unionis hypostaticæ solummodo dici debeat Filius Dei naturalis, an vero recte appellari possit Filius Dei adop-

tivus. Adoptio autem est personæ extraneæ gratuita assumptio ad hæreditatem capiendam sicut filius.

Notandum 1° filiationem cadere in personam, non vero in naturam, de qua dici non potest eam esse alicujus filium.

Notandum 2° ad adoptionem requiri personam extraneam; de patre enim dici non potest eum adoptare filium suum naturalem.

III. DEMONSTRATIO FIDEI CATHOLICÆ — His præmissis nobis statuenda est sequens

PROPOSITIO.

Christus, ut homo, est Filius Dei naturalis, nec ullo modo dici potest Filius Dei adoptivus.

Prob. Nostra propositio est de fide quoad primam partem; probatur Scriptura sacra, conciliis, traditione et rationibus theologicis.

Est de fide quoad primam partem, ut pote in Symbolis fidei definita : *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum* vel *unigenitum*, ut habetur in Symbolo Const. Ibi agitur de Christo ut homine, qui conceptus et natus est, et qui simul est Deus de Deo : ergo est filius Dei naturalis.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Joan., I, 14 : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre.* Verbum caro factum, en Christus ut homo; Unigenitus a Patre, en filius Dei naturalis, nam multi sunt filii adoptivi. Ergo.

Rom., VIII, 32 : *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum :* proprius Filius Dei est filius naturalis ; Christus non fuit traditus nisi ut homo. Ergo 2°.

2° *Conciliis*, nempe Forojuliensi, Ratisbonensi et Francofurtensi supra citatis.

3° *Traditione.* Unanimes enim in hoc capite sunt Patres, ex quibus sit tantum S. Hilarius, de Trinitate, l. 3,

n. 11 : « Hic et verus et proprius est Filius, origine, non » adoptione. »

4° *Rationibus theologicis.* — a) Adoptio est assumptio personæ extraneæ : at Christus, sive spectetur ut Deus, sive ut homo, non est persona Deo extranea. — b) Unica est persona in Christo, scilicet persona Verbi : porro Filius est nomen personæ, non vero naturæ : ergo. — c) Si Christus ut homo recte dici possit Filius Dei adoptivus, cum beata Virgo non genuerit divinitatem, jam non erit mater Dei ; quod tamen fidei repugnat : ergo, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Notandum quosdam æstimare Christum dici posse filium Dei adoptivum, propter gratias in humanitate ejus receptas, vel filium Dei simul naturalem et adoptivum, vel etiam filium totius Trinitatis : verum omnes illæ locutiones sunt incorrectæ et ab illis caute abstinendum est.

Si autem quidam sancti Patres loquantur de adoptione in Christo aut per Christum, id intelligendum est vel eo sensu quod Filius Dei carnem nostram adoptaverit, ut divinitatis ejus participes fieremus ; vel eo sensu quod homo in genere, seu genus humanum, per Christum adoptionem Dei obtinuerit ; nunquam vero eo sensu quod Christus ut homo filius Dei adoptivus dici possit.

IV. Quæstiones solvendæ. — *Quæritur* 1° an Christus dici possit servus Dei.

R. Aliquis duplici sensu dici potest alterius servus, stricte scilicet et late : qui stricte est servus, non est sui juris, sed alterius, et nullum habet jus in hæreditatem ejus : ille vero late dicitur servus, qui voluntati alterius obtemperare tenetur, quamvis sui sit juris. Certum est Christum dici non posse servum Dei in priori sensu, quia naturale jus habet ad hæreditatem Patris. At nihil obstat quominus dicatur servus in posteriori sensu : nam voluntati Patris fuit subjectus, et factus est obediens usque ad mortem. Eo sensu dicitur de illo apud Isai., xlii, 1 : *Ecce servus meus.*

Quæritur 2° in quo præcipue consistat error P. *Berruyer* circa incarnationem.

R. Præcipue docebat *Berruyer,* 1° nomine Jesu Christi intelligendum sanctissimam Christi humanitatem Verbo in genere subsistendi completam; 2° hanc humanitatem Verbo in genere subsistendi completam *in recto* dici posse et debere filium Dei naturalem; 3° Jesum Christum seu sanctissimam Christi humanitatem esse naturalem filium Dei in tribus personis subsistentis, ad extra agentis, et sanctissimam Christi humanitatem cum persona divina in primo conceptionis suæ instanti per actionem transeuntem et liberam unientis.

In ea opinione, Christus ut homo uni personæ divinæ hypostatice unitus, dicendus est naturalis filius Dei, in tribus personis subsistentis, adorandus. Vide opus *Berruyer, seconde partie, t.* VIII; Censuram Facultatis Parisiensis et *Legrand,* de Incarnat., Dissert. XI.

Hinc humanitas Christi quodam modo substituitur Verbo : idcirco adversus hanc doctrinam nascentem undique conclamatum est, et opus *Berruyer, Histoire du peuple de Dieu,* damnatum fuit, præsertim in secunda et tertia parte, a plurimis Galliæ episcopis, et a Sede Apostolica, decreto solemni diei 2 decembris anni 1758 a Clemente XIII edito.

ARTICULUS TERTIUS.

DE COMMUNICATIONE IDIOMATUM.

I. QUID SIT COMMUNICATIO IDIOMATUM. — In eo consistit idiomatum communicatio, quod attributa Dei homini Christo, et attributa hominis Deo Christo tribuantur, v. g., *Deus est homo ; homo est Deus.*

Nomina alia sunt concreta, et alia abstracta.

Nomina concreta formam et subjectum simul exprimunt, v. g., *Deus, homo ;* et nomina abstracta, formam, abstrahendo a subjecto, significant, v. g., *divinitas, humanitas.*

II. AN ET QUOMODO ADMITTENDA SIT COMMUNICATIO IDIOMATUM. — Admittenda est idiomatum communicatio in

Christo per nomina concreta; hoc enim admittendum est quod probatur Scriptura sacra, Symbolis fidei et ratione : atqui, etc.

1° *Scriptura sacra,* Joan., III, 13 : *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo.* Unde sic : Ibi agitur de Christo ut homine, qui ascendit in cœlum, qui vocatur *Filius hominis :* atqui tamen illi tribuitur proprietas divina, nempe esse simul in cœlo et in terra : ergo.

Act. XX, 28 : *Attendite vobis et universo gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo.* Ibi agitur de Christo ut Deo, regere Ecclesiam Dei : at illi tribuitur proprietas humana, videlicet Ecclesiam sanguine suo acquisiisse. Ergo.

Idem habetur I Joan., III, 16 : *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit;* et in aliis locis. Ergo 1°.

2° *Symbolis fidei* in quibus dicitur : *Credo in Filium ejus unigenitum, Deum verum de Deo vero, qui conceptus est, natus, passus, crucifixus, mortuus et sepultus est,* etc. Unde sic : Concipi, nasci, pati, crucifigi, mori sepeliri, sunt functiones vel passiones humanitati propriæ : atqui hæc omnia tribuuntur Filio Dei unigenito, qui est Deus verus, et Deo vero : ergo 2°.

3° *Ratione.* Quando duæ naturæ in una persona conjunguntur, attributa utrique propria de eadem persona prædicari possunt, v. g., quia in homine anima rationalis corpori conjungitur, recte dicitur : *Homo est corporeus, homo est spiritualis, est mortalis, est immortalis,* etc. At in Christo natura divina et natura humana in persona Verbi conjunguntur : ergo utriusque attributa de persona Verbi dici possunt. Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Hoc manifestum est consectarium propositionis in qua, Nestorianos confutando, probavimus unicam esse personam in Christo,

III. De regulis servandis in communicatione idiomatum.

Theologi jubent sequentes semper servari regulas, ut omnis caveatur novitas in sermone :

1° Nomina concreta naturæ, tum divinæ, tum humanæ, de Christo et de se invicem prædicari possunt; v. g., dici potest : *Christus est Deus*, *Christus est homo*, *Verbum aut Filius Dei est homo*, *est mortalis*, *passibilis*, etc. *Aliquis homo est Filius Dei æternus*, *immensus*, *omnipotens*, etc. Ratio est, quia hæc omnia non referuntur ad naturam seorsim sumptam, sed ad personam Verbi, cui reipsa competunt.

Abstinendum est tamen a propositionibus in se veris, quibus abusi sunt vel abusuri prævidentur hæretici, v. g., sequentes : *Christus est creatura*, *Filius minor est Patre*; veræ sunt in sensu catholico, sed quoniam Ariani illas in sensum hæreticum usurpabant, non proferendæ sunt sine addito eas ad sensum legitimum determinante, dicendo, v. g., *Christus ut homo est creatura*, *Filius Dei ut homo minor est Patre*.

2° Nomina abstracta utriusque naturæ de se invicem prædicari nequeunt neque de Christo : v. g., absurde diceretur : *Humanitas in Christo est divinitas*, *divinitas est humanitas*, *Christus est divinitas*, etc.

IV. Quæstio solvenda. — *Quæritur* an communicatio idiomatum fieri possit in abstracto, dicendo, v. g., *Humanitas Christi est immensa*, *omnipotens*, etc.; vel *Divinitas in Christo est passibilis*, *mortalis*, etc.

R. Affirmant Lutherani, qui, ut refellerent Sacramentarios, corpus Christi simul in pluribus locis existere posse negantes, docuerunt humanitatem Christi, ut potæ divinitati conjunctam, esse ubique : hinc dicti sunt Ubiquistæ. Vide *Bossuet*, *Hist. des Var.*, *l.* 2, *n.* 41, *et l.* 8, *n.* 45.

Verum hoc evidenter falsum est; nam 1° Christus dixit. Joan., xi, 14 et 15 : *Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi;* Matth., xxviii, 5 : *Jesum qui crucifixus est quæritis : non est hic :* ergo non est ubique ut homo. 2° S. Aug. de Christo ut homine loquens, Epist. 187, cap. 3, n. 10, ait : *Secundum hanc formam non est putandus ubique diffusus.*

3° Christus nasci, mori, sepeliri, descendere ad inferos

resurgere et in cœlos ascendere non potuit nisi de loco ad locum transeundo : atqui, dogmate ubiquitatis admisso, de loco ad locum transire non potuisset : fides catholica igitur ex parte rueret : ergo.

Frustra autem allegant Lutherani 1° Christum ut hominem sedere ad dexteram Dei quæ est ubique, et 2° inseparabiliter uniri divinitati quæ nullos agnoscit limites. Nam 1° dextera Dei sumitur metaphorice, ad significandum personam Verbi, humanitate illi conjuncta, æqualem esse Deo Patri. Ita SS. Patres et Scripturæ sacræ interpretes, in versum 44, cap. XXII Evangelii secundum Matth. 2° Inseparabilis conjunctio unius substantiæ cum altera eamdem necessario non importat utriusque extensionem ; sic, licet anima nostra pedi uniatur, non sequitur pedem ibi necessario esse ubi est anima, sed tantum animam ibi adesse ubi est pes vivens : ergo *a pari*, ex inseparabili unione humanitatis cum divinitate in persona Verbi, sequitur divinitatem semper esse ubi est humanitas Christi, minime vero humanitatem ibi necessario esse ubi est divinitas.

Ergo dici non potest, *humanitas est immensa*. Non magis dici posset eam esse omnipotentem, vel divinitatem in Christo fuisse passibilem.

Fusius de communicatione idiomatum tractant S. Th. 3ª parte, q. 16; Sylvius, t. IV; Petavius, l. 4, c. 16, etc.

In dubio an locutio aliqua sit legitima, ab illa abstinendum est, vel aliqua correctione temperari debet, ut omnis æquivocatio tollatur.

PARS TERTIA.

DE REDEMPTIONE GENERIS HUMANI PER MORTEM CHRISTI.

In hac parte tractandum habemus de fine et motivo Incarnationis quoad nos considerato ; porro finis ille

alius non est quam Redemptio generis humani per sanguinem Christi; venit enim filius *hominis quærere et salvum facere quod perierat*. Luc., XIV, 4. Redemptio igitur est mors Christi in cruce, qua nempe, soluto peccati debito, homo a servitute diaboli liberatur et Deo reconciliatur. Redemptio quandoque dicitur satisfactio, licet hæc vox posterior non tam extendatur quam prior. Etenim per satisfactionem, justa divinæ indignationis causa aufertur, et homo jam non daturus est legitimas pro peccato pœnas; per opus vero integrum redemptionis, prærogativæ divinæ filiationis, pristini gratiæ favores et etiam ampliores restituuntur; nam *ubi abundavit delictum, superabundavit gratia*. Rom., V, 20.

De redemptione dicemus in quadruplici capite; id est in 1° de necessitate Redemptionis; in 2° de ejus veritate; in 3° de ejus perfectione; in 4° de ejus applicatione.

CAPUT PRIMUM.

DE NECESSITATE REDEMPTIONIS.

I. Quo sensu proponatur redemptionis necessitas. — Constat, ex dictis ubi de necessitate Incarnationis, satisfactiones Christi non fuisse necessarias absolute, nec in hypothesi creationis mundi, nec etiam post hominis lapsum, quia Deus potuisset hominem in statu lapsus relinquere vel gratis ei condonare, vel imperfecta satisfactione placari. Probavimus vero Incarnationem, ac proinde satisfactiones Christi stricte necessarias esse, ex hypothesi quod Deus condignam satisfactionem pro peccato exigeret: hic ergo petitur an hypothesis ista vere existat, id est, an reipsa Deus condignam satisfactionem pro peccato exigat.

Etiam eo sensu redemptionem esse necessariam negant Sociniani, qui Christum esse purum hominem arbitrantes, docere debuerunt et revera docuerunt Deum condi-

nam satisfactionem pro peccato non exigere, sed paratum se omnibus resipiscentibus quæcumque delicta gratis ondonare.

II. Probatur necessitas hypotheticæ redemptionis. — ujus autem necessitas patet si homo aliave creatura ndignam pro peccato satisfactionem præstare non potuerit; si Christus id solum potuerit; tandem si Deus ujusmodi reparationem exegerit. Porro hæc tria certa unt.

1° Nec homo, nec alia creatura præstare potest condignam pro peccato satisfactionem; — a) Etenim solutio ebiti solummodo ad æquatum erit quando offendens ersonæ offensæ tantum præstabit honorem, quantum er offensionem abstulit; porro nunquam homo nec ia creatura æquipollentiam instituere poterit inter eparationem et delictum, quod fuit quasi infinitum. —) Reparatio condigna fit ex bonis propriis et alias indeitis; atqui homo nihil habet proprium, aut si haberet m id totum Deo impendere tenetur, v. g., titulo religionis, gratitudinis, etc. — c) Neque a diabolica servitute x se homo potest liberari; nam juste factus est servus mancipium diaboli per peccatum; ergo jam non potest x se ab illa servitute liberari, qui liber et sanctus a iabolo victus est.

2° Christus solus huic satisfactioni potest sufficere; am solus est Deus et homo; ut homo hoc debitum ontraxit et debuit solvere; ut Deus, potuit solutioni alorem infinitum adhibere. Unde dixit B. Anselmus : « Hanc satisfactionem non potest facere nisi Deus, nec debet nisi homo, necesse est ut eam faciat Deus homo. » Lib. II, Cur Deus homo, cap. 6.

3° Deus exigit satisfactionem condignam de peccato; l enim pluries innuitur in scriptura sacra, ac præsertim d Hebræos, x, 4 : *Impossibile est sanguine hircorum et urorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum* Christus) *dicit: Hostiam et oblationem noluisti; corpus utem aptasti mihi. Holocautomata pro peccato non tibi lacuerunt; tunc dixi ecce venio, ut faciam Deus volun-*

tatem tuam. Aliunde, certum est Christi mortem esse
peccato condignam reparationem, ex altera parte, nil
fieri extra Dei voluntatem; ergo Deus voluit de pecca
condignam reparationem.

CAPUT SECUNDUM.

DE VERITATE REDEMPTIONIS.

Sociniani, licet divinitatem Christi negent, eum tam
agnoscunt ut sacerdotem et victimam, ut salvatorem
mediatorem, sed metaphorice, eo sensu videlicet qu
per voluntariam sui mortem quasdam adimpleverit co
ditiones requisitas ut Deus gratis nobis condonaret, s
doctrina suisque exemplis viam Deum placandi nob
monstraverit. In ea opinione Christus non fuit cau
salutis hominum, sed solum conditio sine qua homin
non obtinuissent salutem a Deo sibi paratam.

Ad veritatem Redemptionis demonstrandam tria requ
rentur, scilicet: 1° Christum loco peccatoris fuis
substitutum, seu nostrum sponsorem factum, 2° Chri
tum, peccatori substitutum, totum peccati debitum
totam pœnam in se suscepisse; 3° tanta vero expiatio
peccatum tolli, mortem deleri, Deum placari, homine
a maledictione liberari, seu uno verbo, peccatum pecc
tique pœnam auferri.

I. De Christo facto peccatorum sponsore. — Jux
legitimæ substitutionis regulas, necesse erat hominu
peccatorum sponsorem: 1° habere cum eis communem
naturam, ut in eo puniretur natura quæ rea et noce
jacebat; 2° ut huic substitutioni consentiret sponsor
haberet sui dominium, nam vera reparatio fieri neq
nisi ex consentiente, et ex bonis propriis alias indebiti
3° ut esset sanctus, innocens ipse et impollutus, nam
ei opus fuisset redemptionis, quomodo alios redime

potuisset; 4° ut opus infiniti pretii efficere valeret, namque delicto adæquatum. Inutile nunc est probare Christum omnes has substitutionis conditiones adimplevisse : unum restat revera probandum, an nostrum sponsorum sese effecerit Christus.

PROPOSITIO.

Christus sponsor noster factus est.

Hæc propositio nititur scripturæ sacræ et SS. Patrum testimoniis.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Multimodis et figuris substitutio Christi loco hominum peccatorum adumbrata patet in veteri Testamento. — a) Sic Isaac immolando aries substituitur, unde « sicut pro Isaac aries, ita pro nobis » immolatus est Christus, » ait S. Augustinus, De Civ. Dei, lib. XVI, cap. XXXII. — b) Agnus paschalis, qui pro populo mactatur, et cujus sanguine populi Hæbræi salus firmatur, præfigurat meliorem hostiam, cujus sanguine effuso novus Dei populus ab inimico liberatur. — c) Idem videndum est in sacrificio hirci emissarii et vaccæ rufæ.

B. Petrus de eadem substitutione sic se habet : *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo.* I Pet., III, 8.

B. Paulus : *Eum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit, ut efficeremur justitia Dei in ipso.* II Cor., V, 21.

Prob. 2° *Testimoniis SS. Patrum.* Ex his testimoniis duo sequentia tantum seligemus : B. Clemens Romanus I ad Cor., n° 49, dicit : « Propter caritatem, quam erga » nos habuit, Christus Dominus noster sanguinem pro » nobis tradidit, et carnem pro carne nostra, et animam » pro animabus nostris. »

S. Polycarpus, ep. ad Philip. : « Christus Jesus qui » pertulit peccata nostra in corpore suo super lignum, » qui peccatum non fecit, sed propter nos ut vivamus in » ipso sustinuit. »

Ergo constat Christum factum fuisse nostrum sponsorem.

II. De Christo, quatenus homini substitutus pœnas peccatorum solvit. — Ad hoc solum Christus se hominibus substituit ut peccata eorum portaret, et peccatorum pœnas solveret; scilicet ut fieret quasi peccasset, pœnas peccati daturus. Hæc affirmatio præcedenti ita est affinis ut ab ea vix separari queat; siquidem nunquam de Christo sponsore nostro loquuntur Litteræ sacræ et SS. Patres nisi ostendant Christum, vi hujus substitutionis, ac ideo pro nobis, patientem et morientem. Sint tantum in exemplum sequentia loca.

Isai., liii, 5 : *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra : disciplina pacis nostræ super eum, et livore ejus sanati sumus.*

I Petr. i, 18 : *Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterna traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi et incontaminati.*

Rom., viii, 32 : *Proprio Filio suo non pepercit* (Deus) *sed pro nobis omnibus tradidit illum,* Ibid. v, 10 : *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.*

Ejusdem substitutionis in morte et pœna peccati rationem tradit in his præclaris verbis S. Gregorius Magnus Lib. vii, Mar. Cap. 30, n° 46 : « Neque justum fuit, ut » pro rationali homine brutorum animalium victimæ » cæderentur. Ut autem rationalis esset hostia homo erat » offerendus; ut vero a peccatis mundaret hominem, » homo et sine peccato. Proinde venit propter nos in » uterum Virginis Filius Dei, ibi pro nobis factus est » homo; sumpta est ab illo natura, non culpa. Fecit pro » nobis sacrificium, corpus suum exhibuit pro peccato » ribus, victimam sine peccato, quæ et humanitate mor » et justitia mundare potuisset. »

III. De vera redemptione nostra operata per Christum. — Vera nostra redemptio est effectus substitutionis Christi loco peccatorum, et pro illis patientis et morien

tis. Ut apprime noscatur in quo consistat hæc reparatio, in memoriam revocandum est quænam vulnera, lapsu protoparentis, susceperit genus humanum. Primum omnes nos per culpam originalem reatu peccati eramus fœdati : *Causati sumus Judæos et Græcos omnes sub peccato esse*; Rom., III, 9. Dein, velut pœna peccati mors invadit nos : *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors;* Rom., V, 12. Postea a Deo facti sumus alieni, et ipsi odibiles; *natura filii iræ*; Eph., II, 3. Tandem sub potestate dæmonis redacti, ejus mancipium et servi jacebamus. Ergo vera et plena redemptione debuit Christus a reatu culpæ nos liberare, seu peccatum tollere, mortem delere, Deum placare, et tandem a potestate diabolica nos expedire. Porro hunc quadruplicem effectum nostræ redemptionis Christus perfecte obtinuit.

1° Christus per passionem et mortem suam sustulit peccatum. Hic est primus et quasi præcipuus effectus redemptionis nostræ; sæpe igitur innuitur in sacris Scripturis; sic B. Joannes in hoc sensu dicit de Christo : *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.* I Joan., II, 2. Et B. Paulus : *Dedit* (Christus) *semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate.* Tit., II, 14.

Huic doctrinæ bene inter Patres assentit S. Chrysostomus, Hom. 17, in hæc verba, Ep. ad Hebr. : *Semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* « Pro omnibus, » inquit, mortuus est, peccata abstulit ab hominibus, et » Patri obtulit, non ut aliquid adversus ipsos statueret, » sed ut ipsa remitteret. »

2° Christus nos redimendo mortem delevit. Quam plurimum B. Paulus prædicat Christi victoriam super mortem reportatam; sic ad Col., II, 14, scribit de Christo : *Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* Chirographum decreti hic sumitur ad designandum peccati debitum, id est, tam mortem æternam quam temporalem; atqui tabula au-

thentica hujus debiti lacerata, jam debitum solvitur.

B. Hieronymus, in Epitaphio Nepotiani ad Heliodorum, hanc de morte victoriam celebrat; mortem ipsam alloquens, Osee et Pauli verba bene nota commemorat : « Qui per Osee quondam rigidius minabatur : Ero mors » tua, o Mors ! ero morsus tuus, inferne; illius morte, tu » mortua es; illius morte nos vivimus; devorasti, et de» vorata es; dumque assumpti corporis Christi delectaris » illecebra, et avidis faucibus prædam putas, interiora » tua adunco dente sunt confossa. Gratias tibi, Christe » salvator, tua agimus creatura, quod tam potentem » adversarium nostrum, dum occidens, occidisti. »

Ecclesia eamdem Christi victoriam in sua liturgia extollit et magnificat. Hæc habet specialius in festis paschalibus : « Deus qui, hodierna die, per unigenitum tuum, » æternitatis aditum, devicta morte, reserasti... » — « Mors et vita duello conflixere mirando, dux vitæ » mortuus, regnat vivus. » — « Qui moriendo mor» tem nostram destruxit, et vitam resurgendo repa» ravit. »

3° Christus per passionem suam nos Deo reconciliavit. Hic tertius effectus supponit non solum per redemptionem ablatum esse culpæ reatum et pœnam, sed etiam hominem apud Deum, in pristinam gratiam, imo et in ampliorem favorem rediisse. Hanc abundantiam reconciliationis sæpissime inuuit B. Paulus, ac præcipue cum docet nos per mortem Christi factos esse filios et hæredes Dei, et cohæredes Christi; ac specialiter his verbis : *Si enim, quum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.* Rom., v, 10.

Inter SS. Patres hæc habet præstantissima S. Chrisost., de isto fructu multiplici redemptionis, Hom. x in Epist. ad Rom., n° 2 : « Per Christum non modo quantum opus » erat ad tollendum peccatum ex gratia illa accipimus, » sed multo amplius. Nam a supplicio liberati sumus, et » nequitiam omnem exuimus; ac primum regenerati re» surreximus, sepulto veteri homine; redempti sumus,

» et sanctificati, atque in adoptionem adducti, justificati » ac fratres Unigeniti effecti, et cohæredes ejusdem ; cor- » poris et carnis consortes, sicut caput corpori, ita ipsi » juncti sumus. Hæc itaque *abundantiam gratiæ* Paulus » vocavit, ostendens nos pharmacum accepisse, non modo » par vulneri, sed etiam sanitatem, pulchritudinem, ho- » norem, gloriam et dignitates longe naturam nostram » superantes. »

4° Per mortem Christi a servitute diaboli liberati sumus. Christus, passione imminente, id jam affirmabat : *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Ad hanc ejectionem diaboli attendit B. Paulus : *expolians principatus et potestates, traduxit palam triumphans illos in semet-ipso.* Col. II, 15.

Antiqui Patres, uti Tertullianus, S. Irenæus, S. Gregorius Nyssenus, S. Leo, sæpe narrant diabolum in nos nocentes jus perdidisse, quum Christum innocentem percutierit. Idem tradit S. Augustinus, de Trin. 13 : « Justitia » Christi victus est diabolus, quia cum in eo nihil morte » dignum invenerit, occidit eum tamen; et utique jus- » tum est ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, » propter quem sine ullo debito occidit. »

Ratione theologica etiam accipimus cur per mortem Christi a diabolica servitute liberati simus. Etenim potestas quam in homines diabolus exercebat considerari potest vel ex parte ipsius hominis qui peccato meruit ut in servitutem diabolicam traderetur; vel ex parte Dei qui ab homine offensus, per suam justitiam, illum reliquerat potestati diaboli traditum; vel tandem ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate in peccatum hominem detruderat, et in eum inde jus quoddam acquisierat. Porro, ex hac triplici parte, per mortem Christi genus humanum a servitute diabolica liberatur : quoad primum, liberatur a peccato, et consequenter ab effectibus peccati; quoad secundum, Deo reconciliatur, cum, justitiæ divinæ pro injuria sufficienti oblata satisfactione, jam cessare debeat indignatio; quoad tertium, quia cum diabolus injuste Christum impetierit, omnia perdidit

jura quæ antea exercebat in homines, Christi factos consortes, et ejus victoriæ participes.

Ergo, uno verbo, nos vere, realiter et plenarie redemit Christus Dominus noster.

CAPUT TERTIUM.

DE PERFECTIONE REPARATIONIS NOSTRÆ PER MORTEM CHRISTI.

Perfectio reparationis nostræ per mortem Christi considerari potest vel relative ad modum quo impletum est istud opus nostræ reparationis, vel relative ad sufficientiam ejus, vel relative ad justitiæ strictæ exigentiam.

ARTICULUS PRIMUS.

DE PERFECTIONE REPARATIONIS NOSTRÆ RELATIVE AD MODUM QUO IMPLETA EST.

Licet quilibet actus Christi, infiniti sint pretii, et sufficerint ad impletionem nostræ redemptionis, omnes norunt tamen hoc opus referri ad ejus passionem et mortem, tanquam ad causam principalem. Etenim mors in cruce toleranda, erat quasi culmen supremum et meta quo Christi tendebant desideria et actus, et ideo est habenda veluti breviarium laborum quos sustinuit ad nostram operandam salutem.

Porro iste modus nos reparandi considerari potest vel relative ad effectum, vel etiam in seipso, id est, in ipsa passione et morte, quibus comparata est nostra salus.

I. Modus redemptionis nostræ relative ad effectum consideratus. — Ex hac parte perfectissimum est opus nostræ reparationis, quia adimpletum est tum in modum meriti, tum in modum satisfactionis, tum in modum redemptionis, tum denique in modum sacrificii.

1° Effecta est nostra reparatio per modum meriti; ete-

nim Christus per mortem suam meritum et quidem condignum ad sui exaltationem acquisivit : *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum et donavit illi nomen quod est super omne nomen.* Phil. II, 8, 9. Sed non pro seipso solo hoc meritum acquisivit, at etiam pro membris quorum caput erat constitutus. Hujus meriti duplicem aspectum sic ostendit S. Augustinus : « Humili- » tas passionis claritatis est meritum, claritas est humili- » tatis præmium,... sed ipse clarificatus est non solum » in seipso, sed etiam in suis fidelibus. »

2° Præstantissima est nostra reparatio quia effecta est per modum satisfactionis. Ubi de *veritate* nostræ redemptionis, jam vidimus indignationem Dei obsequio Christi, infiniti pretii æstimando, fuisse placatam.

3° Item etiam vidimus opus nostræ salutis effectum fuisse per modum redemptionis; id est, Christus, cum seipsum tradidisset nos redemit a reatu pœnæ et ab obligatione qua respectu ad Deum detinebamus; item a diabolica servitute, magno quidem pretio nos emit. Hanc duplicem liberationem, sermone elegantissimo illustrat B. Augustinus : « O ! bone mercator ! ait, eme nos, quid » dicam, eme nos, cum gratias agere debeamus, quia » emisti nos ! Pretium nostrum erogas nobis, sanguinem » tuum bibimus; erogas pretium nostrum, servi tui su- » mus, creatura tua sumus; fecisti nos, redemisti nos. » Emere potest quisque servum suum, creare non potest : » Dominus autem servos suos et creavit et redemit; crea- » vit ut essent, redemit ne semper captivi essent. Incidi- » mus enim in principem hujus sæculi qui seduxit Adam, » et servum fecit et cœpit nos tanquam vernaculos possi- » dere; sed venit Redemptor noster, et victus est deceptor. » Et quid fecit Redemptor noster captivatori nostro? Ad » pretium nostrum tetendit muscipulam crucem suam. » Serm. CXXX, n° 2.

4° Perfectissimum est tandem nostræ salutis opus, quia in modum sacrificii peractum est. Inter opera religionis nullum sic præstantissimum datur ac Deo acceptissi-

mum quam sacrificium; pro homine et pro societate offertur in honorem Dei, ad eum placandum, ad agendas gratias, postulandaque bona desiderata. At Christus mactari voluit in modum infiniti valoris sacrificii : *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis.* Ephes., v, 2.

Quam perfectissima sit et convenientissima ista oblatio sic exprimit S. Augustinus : « Quid tam congruenter ab » hominibus sumeretur quod pro eis offerretur, quam » humana caro? Et quid tam aptum huic immolationi » quam caro mortalis? Et quid tam mundum pro mun» dandis vitiis mortalium, quam sine contagione carnalis » concupiscentiæ caro nata in utero et ex utero virginali; » et quid tam grate offerri et suscipi posset quam caro » sacrificii nostri, corpus effectum sacerdotis nostri. » Lib. IV de Trin.

II. De modo nostræ redemptionis in se spectato. — Perfecta videtur nostra redemptio considerata in modo quo effecta est, id est, in passione et morte quibus eam operatus est Christus.

1° Ea etenim fuit passio D. N. J. C ignominiis et doloribus conferta, ut aptissima sit ad incutiendum peccati horrorem; nam ostendit qualem de eo Deus exegerit vindictam.

2° Passio Domini aptissima est ut nobis præstetur exemplum obedientiæ, humilitatis, constantiæ, justitiæ, et cæterarum virtutum quæ ad hominum salutem prosunt. Unde dicitur I Pet., II, 21 : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.*

3° Perfectissima et præstantissima est passio Christi in quantum revelat quo amore nos dilexit Deus, hominesque provocat ad Deum diligendum. Christus ipse suæ perfectæ charitatis argumentum in morte sua reposuit : *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Joan., xv, 13; et B. Paulus : *Commendat suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Rom., v, 8, 9.

ARITCULUS SECUNDUS.

DE PERFECTIONE REDEMPTIONIS EX PARTE SUFFICIENTIÆ.

Hæc sufficientia sumi potest vel ex laboribus Christi patientis et morientis, vel ex fructibus quos laborando Christus nobis obtinuit.

I. Ex parte laborum Christi. — Sufficientissimi et ultra sunt labores a Christo tolerati, ut nostra deleatur iniquitas. Hæc superabundantia sumitur ex sequentibus : 1° Una Christi actio ad nostram reparationem sufficiens erat, porro merita infinita per longam vitam, passionem et mortem accumulavit; inde S. Chrysost., Hom. 10 in Epist. ad Rom., n. 2, potuit dicere : « Longe plura quam » debeamus solvit Christus, et tanto plura quanto im- » mensum pelagus ad stillam aquæ collatum, majus est. »

2° Valor satisfactionum Christi valde superavit peccati malitiam. Malitia quidem peccati, licet merito dicatur infinita, propter offensam Dei majestatem, non ex se habet hanc infinitatem, sed eam ab externo petit. Valor autem satisfactionum Christi est infinitus vere et proprie, cum procedat ex efficiente, qui, ut pote Deus, nihil nisi infiniti pretii agere potest.

3° Plus descendit Christus semetipsum humiliando, quam homo vernaculus contra Deum ascendere tentaverat. Revera Christus *humiliavit semetipsum formam servi accipiens, vermis* factus *et non homo ;* at nonnisi inani et irrito conatu homo superbiens se similem Deo facere tentavit. — Plus reddidit Christus quam homo abstulit; dedit Christus Deo honorem infinitum; homo nonnisi finitum et mere accidentalem a Deo detraxerat honorem.

4° Tandem plus dilexit Deus Christum satisfacientem, quam odio habuerat hominem peccantem. Deus enim Christum dilexit affectu absoluto et infinito; et quum Christus, velamine carnis amictus, prodiit ut faceret Patris voluntatem, ea fuit Patris in eo complacentia ut ipsam celare quasi non potuerit : *Hic est*, inquit, *filius*

meus dilectus in quo mihi complacui. Matth., III, 17. — Hominem vero equidem odio Deus habuit; sed hic motus odii fuit externus, accidentalis et ad tempus.

Ergo manifestum est omnem sufficientiam superasse Christi labores, et inde esse perfectissimos.

II. Ex parte fructuum. — Jam vidimus, *de veritate* et *de perfectione* nostræ redemptionis tractando, bona innumera et infinita nobis Christum lucrifecisse per passionem et mortem suam. Ad memoriam solum producamus hæc sequentia B. Pauli, ubi affirmatur fructus reparationis multum præstare delicto : *Non sicut delictum, ita et donum : si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.* Rom., v, 15. Et iterum : *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.* Ib., 20.

ARTICULUS TERTIUS.

DE PERFECTIONE REDEMPTIONIS RATIONE JUSTITIÆ EXIGENTIE.

Cum ex dictis constet labores et præmia Christi omnem sufficientiam superare, jam inferre inde possemus redemptionem nostram esse ad omnem justitiæ rigorem effectam; sed ut nihil omittatur in expositione tanti et benignissimi operis, dicemus justitiam ex redemptione nostra accepisse plenam et perfectissimam satisfactionem, sive ex parte hominis qui per peccatum erat obligatus, sive ex parte Christi qui vices hominis gessit, sive ex parte Dei qui pœnam de peccato exigebat, sive ex parte diaboli qui hominem tanquam vernaculum possidebat.

I. Ex parte hominis. — 1° Quilibet homo quidem non solvit per se debitum quod per peccatum fuit contractum; sed quemadmodum quilibet homo actu non peccavit in prima rerum origine, sed tantum sui sponsoris, protoparentis scilicet, culpa fuit obligatus, ita æquum et conveniens fuit ut in secundo Adam, id est in Christo, omnibus substituto, solvat hujus culpæ debitum, et justificationem accipiat. Hanc doctrinam affirmat B. Paulus, Rom., v, 18, 19.

2° Homo Deo et justitiæ in propria carne sua satisfecit. Verbum æternum enim, licet Spiritus sancti obumbratione conceptum et ex virgine natum, vere et realiter carnem et sanguinem, quibus conflantur nostra corpora, suscepit. Ista caro igitur, in qua passus est Christus, ab eadem provenit ex qua nostram duximus; sanguinem, quem in profluvium emisit, ipse hausit ex hoc fonte, a quo prosilivit idem sanguis in venas generis humani; ita ut fere merito dicatur in Christi passione nostrum sanguinem fuisse effusum, carnem nostram fuisse cruciatam, nosque omnes fuisse conjunctos compatiendo et commoriendo Christo morienti.

II. Ex parte Christi. — Ut Christus ad apicem justitiæ plene satisfaciat, requiritur et sufficit, ut sit ipse innocens, nam si esset ipse ligatus, quomodo alios solvet; ut ex propriis et alias indebitis solvat, alioquin remissio fieret ex misericordia, non autem ex justitia; ut satisfactio fiat ad alterum, nam alias procederet ex liberalitate; ut tandem prætium sit debito æquivalens. Porro Christus has conditiones adimplevit.

1° Christus cujusvis vinculi delicti erat expers, et ideo par erat ad omnes redimendos, a nullo autem ipse redimendus : *Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus et excelsior cœlis factus.* Heb., vii, 26.

2° Christus ex propriis et alias indebitis solvit. Abstinemus a systematibus circa hoc a theologis excogitatis; sed hæc duo affirmare possumus : ex una parte, pretium quod pro nobis solvit Christus, tanquam proprium effudit; nam licet humanitas naturæ divinæ in eo mirabiliter fuerit conjuncta, personæ tamen Verbi erat primum unita, ad eamque solummodo pertinebat; — ex altera, nullatenus Christus tenebatur solvere pro nobis, nec ut Deus, nec ut homo; ideo non ex necessitate moritur, quia est omnipotens; nec ex debito, quia nunquam peccator fuit. Ita argumentatur S. Anselmus. Lib. II, Cur Deus homo, cap. ii.

3° Satisfactio Christi fuit ad alterum; siquidem Chris-

tus mediator fuit inter totam Trinitatem et genus humanum. *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* Rom., v, 10. *Unus Deus, unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus.* I. Tim., II, 5. S. Fulgentius, de Fide ad Patrum, cap. 2, n° 23, idem expresse docet : « Reconciliati sumus per solum Filium » secundum carnem, sed non soli Filio secundum divi- » nitatem. Trinitas enim nos sibi reconciliavit per hoc » quod solum Verbum carnem ipsa Trinitas fecit. »

Quod satisfactio Christi fuerit ad alterum respectu Patris et Spiritus sancti, omnes consentiunt, *et ratio patet.* Sola difficultas est respectu Filii : atqui etiam sub hoc respectu sufficienter fuit ad alterum ; nam 1° Christus satisfactiones suas obtulit, non directe personæ Verbi, sed divinæ majestati sibi cum Patre et Spiritu sancto communi ; 2° propter diversitatem naturarum, voluntatum et operationum, actiones ejus quasi duplicem habebant faciem ; potuit ergo eas ex natura humana procedentes, sibi sub respectu alterius naturæ offerre, ferme sicut quæstor publicus qui, ut privatus, tributum solvere tenetur, illud solvendo, sibi et principi simul satisfacit ; solutio ab ipso facta duplicem habet respectum : sic et satisfactio Christi. Ubi enim duplex est natura in suo genere perfecta, duplex est jus ; jus autem unius ad alterum transferri potest. Ergo.

4° Pretium solvit Christus non solum debito æquivalens, sed illud multum superans, ut vidimus. Actiones Christi erant valoris infiniti, et ipse, *cujus una stilla* sanguinis *salvum facere totum quit ab omni mundum scelere*, voluit hunc sanguinem totum in profluvium immittere.

III. Ex parte Dei. — Ex hac parte etiam ex rigore justitia salva fuit in opere redemptionis nostræ. Etenim 1° non potuit Deus quin acciperet ab uno reparationem peccati quod per unum voluit in omnes transmitti ; 2° non potuit quin benevolens reddiderit pretium laboris quem ipse perferendum imposuit : *Ecce venio, ut faciam Deus voluntatem tuam.* 3° Non potuit quin acceperit Deus

honorem quasi infinitum, quibus abunde superantur injuriæ per peccatum illatæ. 4° Tandem non potuit quin benignissime susceperit pretium nostræ redemptionis e manibus Unigeniti, cum eum ferventi amore et complacentia, laborantem in terris fuerit prosecutus.

IV. Ex parte diaboli. — 1° Diabolus hominem superaverat, et sic eum sibi acquisierat; Christus voluit diabolum, vice sua, per hominem esse debellandum; quod sic eleganter exprimit Hildebertus, op. col., 254 : « Sicut » homo hominem perdidit, ita homo hominem de manu » diaboli liberaret. Nisi enim homo esset qui diabolum » vinceret, non juste sed violenter homo extolli vide- » retur, qui se illi sponte subjecit; sed si homo vicit, » iterum diabolus hominem perdidit; et ut homo vincat » necesse est ut Deus sit homo, ne peccare valeat. »

2° Ab iisdem armis devictus est diabolus quibus ipse vicerat : decepit enim hominem sub pelle serpentis adumbratus; sed ipse Deus, humana carne velatus, serpentem decepit et caput ejus contrivit.

3° Aliam adhuc rationem offert S. Augustinus, Serm. cxxx, n° 2 : « Ille fudit sanguinem innocentem, et hinc » jussus est recedere a nocentibus. Quia enim manum » extendit in eum in quo nihil juris habuit, merito illos » perdidit in quibus aliquid juris habere videbatur. »

4° Tandem juste Christus diabolum vicit, quia fugavit peccatum cujus vinculo diabolus suos alligat servos; quod sic iterum explicat S. Augustinus sermonem supra incœptum prosequens : « Non enim tenebat nos (diabolus) » nisi in vinculis peccatorum. Sed venit puer pauper et » sapiens et alligavit fortem vinculis passionis suæ. » Intravit in domum ejus, id est, in corda eorum, ubi » ipse habitabat, et vasa ejus diripuit, qui illa amaritu- » dine sua repleverat. Puer autem ea eripiens et sua » faciens, fudit amaritudinem, et replevit ea dulce- » dine... »

Ergo ex omni parte secundum rigorem justitiæ operata est nostra redemptio. Vide Bossuet, *Sermons sur la Passion*.

CAPUT QUARTUM.

DE APPLICATIONE SATISFACTIONUM CHRISTI.

Applicantur satisfactiones Christi tum et præsertim hominibus, de quorum semine et primogenitus fuit Christus; tum etiam aliis creaturis quæ ex his uberrimis fructibus acceperunt.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SATISFACTIONIBUS CHRISTI QUATENUS HOMINIBUS APPLICANTUR.

Hic habemus videndum 1° quod satisfactiones Christi ex se habent quod omnibus hominibus applicari queant; 2° quod tamen non applicentur nisi ex parte hominum supposita cooperatione; 3° quod hæc cooperatio nihil detrahat perfectioni satisfactionum Christi.

I. SATISFACTIONES CHRISTI EX SE HABENT QUOD OMNIBUS HOMINIBUS APPLICARI QUEANT. — Id eruitur ex præcedentibus dictis; etenim sufficiunt satisfactiones Christi ad suum effectum totaliter obtinendum, imo superabundant; aliunde, passiones Christi et ejus meritorum principia desumuntur ex carne nostra; et inde factus est omnium caput, et omnium sponsor; tandem : « Oportet, ait S. Tho» mas, causam universalem ad unumquemque applicari » specialiter, ut effectum universalis causæ participet, et » sicut effectus primi parentis pertingit ad unumquem» que per carnalem generationem, ita effectus mortis » Christi ad unumquemque per regenerationem. » Cont. Gent., lib. 4, Cap. 55.

II. CHRISTI SATISFACTIONES APPLICANTUR HOMINI SUPPOSITA EX EJUS PARTE COOPERATIONE. — Etsi Christus

superabundanter satisfecerit ad exhaurienda omnium peccata, noluit tamen has satisfactiones applicari unicuique homini nisi homo ipse suam ad hoc opus præstet cooperationem. Ideo dixit B. Paulus : *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Coloss. I, 24. B. Augustinus hunc locum sic explicat, in Ps. LXXXVI : « Impletæ « erant omnes passiones, sed in capite : restabant adhuc » passiones in corpore; vos autem estis corpus Christi et » membra. In iis ergo membris cum esset Apostolus » dixit : *Adimpleo*, etc. » Item, S. Leo, Serm. 2, de Epiphania ait : « Quamvis Deus omnium bonorum sit ipse » largitor, tamen nostræ etiam quærit fructum industriæ. »

Quasnam vero conditiones per fidem, spem, charitatem et sacramenta adimplere debeamus, ut nobis applicentur Christi satisfactiones, alibi speciatim videtur. Hic modo generali affirmandum est opus nostrum assimilandum esse operi per quod Christus dux noster nos redemit. Porro Christus, cum nos redimeret, mortem passus est, et resurgendo vitam acquisivit. Itaque ex parte nostra regeneratio duo supponit, id est veterem hominem mortificari in Christo, et iterum in vita et resurrectione Christi novum hominem convivificari : *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem : ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus.* Idem pulchre exprimit S. Gregorius Nazianz., Or. 1 in Pascha : « Heri cum Christo in » crucem agebar, hodie simul cum eo glorificor; heri » commoriebar, hodie simul vivificor, hodie simul re» surgo. »

III. Cooperatio hominis nihil detrahit perfectioni satisfactionum Christi. — Etenim, e contra, nostra cooperatio satisfactionem Christi commendat et implet. 1° satisfactiones nostræ non valent nisi ex satisfactionibus Christi e quibus sumunt suum pretium et suam efficaciam. 2° Tanta est efficacia satisfactionum Christi ut quod inest capiti corpus totum invadat. Hinc Christi corporis mystici dignitas, et mira cooperatio in eo sistit quod

membra ejus non separatim agant, sed agant cum Christo, et moriantur et vivant in Christo : *Nemo nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur, sive enim vivimus, sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.* Rom., XIV, 8.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE APPLICATIONE SATISFACTIONUM CHRISTI OMNIBUS CREATURIS PRÆTER HOMINEM.

Extra genus humanum adnumerantur angeli in cœlis, dæmones in infernis, et in terris omnes diversæ creaturæ quibus coalescit mundus universus. Quomodo merita et satisfactiones Christi his et illis applicentur breviter dicendum est.

I. QUOAD ANGELOS. — Minime dubitatur Christum aliquid angelis meruisse, et ex præmiis suis laborum eis applicasse. Ex hominibus enim et angelis fit quasi una Ecclesia, cujus Christus factus est caput quatenus homo et redemptor : *Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam.* Eph., I, 17. Angeli autem membra esse non possunt sub Christo capite, quin ex eo gratiam et gloriam accipiant. Unde merito docent D. Thomas, Albertus, Gregorius de Valentia, et alii quos citat Suarez, III, P., Disp. XLII, sect. 4, Christum esse causam gratiæ, non tantum hominum sed etiam angelorum, eamque triplicem esse, id est, finalem, exemplarem et meritoriam.

II. QUOAD DÆMONES ET DAMNATOS. — Certum est, contra Origenem, Dydimum Alexandrinum et alios paucos veteres, qui volebant Christum mortuum aut aliquando moriturum esse pro dæmonibus, utrumque esse falsum. Primo, non mortuus est : nam 1° Christus *nusquam angelos apprehendit*, inquit Apostolus, Hebr. II, 16, *sed semen Abrahæ*; 2° ii pro quibus mortuus est, dicuntur mortui in Adamo, II Cor. V, 14; 3° dicitur *Mediator Dei et hominum, Salvator omnium hominum maxime fidelium*, etc.; 4° sententia reprobationis in dæmones lata

dicitur æterna et nunquam revocanda, ut videre est apud Matth. xxv, 41; II Petr. II, 4; Epist. Jud. 6; 5° ita fert constans traditio et fides totius Ecclesiæ. Secundo, nunquam pro iis moriturus est, ut patet ex textibus modo indicatis, ex his B. Pauli, Rom. VI, verbis : *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, et ex fide Ecclesiæ.

De fide est etiam, contra Origenistas, Christum pro damnatis, ut damnatis, non mortuum esse, ac proinde nullum meritis ejus ex inferno liberatum fuisse aut liberandum esse ; nam ubique, in Scripturis sacris, in Patribus et in cunctis traditionum monumentis, pœnæ damnatorum exhibentur ut æternæ. Ergo. Diximus, *ut damnatis*, quia damnati, dum in præsenti vita degebant, gratiæ Christi participes fieri poterant.

III. Quoad mundum universum. — Mundus universus, rationis expers, juxta communem sententiam, non est alienus ab applicandis sibi Christi meritis. Ab homine in ruinam et inordinationem abreptus fuerat; a Christo moriente de novo instauratur et perficitur, secundum B. Pauli effatum : *In Christo instaurata esse omnia quæ in cœlis sunt et quæ in terra*. Eph. I, 10. Ecclesia etiam hanc instaurationem in suis decantat hymnis : « Mite » corpus perforarunt, unda manat et cruor : terra, pon» tus, astra, mundus, quo lavantur flumine! »

Ea quæ communiter aguntur apud theologos de merito Christi jam passim dicta sunt in hujus partis decursu : hic tamen adhuc quæri potest 1° quo tempore Christus mereri incœperit; 2° per quos actus meruerit; 3° quid sibi meruerit.

R. ad primum. Christus in primo conceptionis suæ instanti mereri incœpit; tunc enim Deo Patri tanquam victimam se obtulit, ut nobis testatur Apostolus, Hebr. x, 5: *Ingrediens mundum, dixit... Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi... Tunc dixi : Ecce venio... ut faciam, Deus, voluntatem tuam.*

Ad secundum. Christus per omnes et solos actus humanitatis suæ liberos meruit. — a) Per *omnes;* nulla quippe

est ratio cur unus potius quam alius sit meritorius, cum omnes in suo genere boni et perfecti fuerint. — b) *Solos;* actus enim divinitatis mereri nequeunt, siquidem ratio meriti supponit superiorem a quo recipienda sit merces ; Christus autem, ut Deus, superiorem non habet. — c) *Liberos;* repugnat enim aliquem vere mereri mercedem per actus a quibus abstinere non potest : unde Christus nihil meritus est per actus amoris ex visione beatifica necessario fluentes.

Ad tertium. Christus promeruit nominis sui exaltationem, quod sic exprimit B. Paulus, Philipp. II, 9 : *Propter quod Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium et infernorum ;* proprii corporis glorificationem, aliaque ex unione hypostatica non necessario fluentia.

PARS QUARTA.

DE PERSONA ET DIGNITATE CHRISTI.

Agitur in hac parte de persona Christi in concreto sumpta, id est qualis Christus, homo factus et redemptor, fuerit ; quid fuerit ex Incarnatione, quid sibi acquisierit ex Redemptione ; itaque dicemus in triplici capite 1° de dotibus Christi, 2° de titulis ejus, 3° de cultu ei debito. Quartum adjungemus caput de cultu Sanctorum.

CAPUT PRIMUM.

DE DOTIBUS CHRISTI.

Inter dotes seu qualitates Christi, aliæ spectant ad ipsius animam et aliæ ad corpus. De iis quæ spectant ad divinitatem non loquimur; de fide est Christum sub hoc respectu omnes perfectiones divinas habere.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DOTIBUS CHRISTI QUÆ SPECTANT AD IPSIUS ANIMAM.

Certum est animam Christi, in primo creationis suæ instanti, Verbo divino hypostatice fuisse unitam : beatissima enim Virgo non solum peperit, sed concepit Filium Dei : *Ecce Virgo in utero habebit et pariet Filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus*, Math. I, 23. De fide est mysterium Incarnationis in sinu ejus fuisse consummatum ; at consummari non potuit sine assumptione mentis et corporis : ergo nullum admittendum est intervallum inter utriusque creationem et hypostaticam eorum unionem cum Verbo Dei. Ita omnes, contra Origenem qui docebat animam Christi ante Incarnationem exstitisse, atque ut hoc mysterium fieret meruisse ; et contra Paulum Samosatenum ac Photium, qui opinabantur Christum exstitisse antequam Deo jungeretur, hancque unionem decursu temporis meruisse.

Quærunt subtiliter theologi an humanitas Christi existere potuisset ante suam cum Verbo divino unionem hypostaticam. Quidam affirmant ; alii negant, inter quos P. *Thomassin*, cujus rationes non videntur valde graves. Cum de sola possibilitate speculative sumpta agatur, discussionem circa hoc punctum merito seponimus.

Constat iterum animam Christi, in primo existentiæ suæ instanti habuisse quidquid essentiam mentis humanæ constituit, alioquin Christus non fuisset *perfectus homo*.

Si quæ sint igitur difficultates, versantur circa qualitates mentis Christi accidentales, et præsertim circa ejus scientiam, sanctitatem et libertatem de quibus in tribus paragraphis dicturi sumus.

§ I. — De scientia Christi.

Christus, ut Deus, habebat scientiam infinitam : de illa non agitur, sed de scientia quam habebat ut homo.

I. Errores. — Gnostici et Valentiniani, referente S. Irenæo, adversus Hæres. lib. I, cap. 16 et 17, docuerunt Christum, sub respectu scientiæ, aliorum puerorum fuisse similem, præceptore usum esse, et elementa scientiæ humanæ didicisse.

Lutherus et Calvinus denegabant Christo ultimi judicii cognitionem. Grotius, in cap. XIII S. Marci, dicit non nisi post suam resurrectionem Christum omni scientia fuisse donatum, sicut et omni potestate in cœlo et in terra. Quidam veteres sic sensisse videntur.

II. Sententia communis inter theologos. — Communis tamen theologorum sententia est Christum ut hominem, in primo conceptionis suæ instanti, ea donatum esse scientia quæ excludit omnem errorem, dubitationem, incertitudinem seu formidinem errandi, id est, tota scientia quam ipsius conditio, status et dignitas postulabant.

PROPOSITIO.

Christus, ut homo, perfectam habuit scientiam etiam in primo conceptionis suæ instanti.

Prob. Scriptura sacra, quinta synodo generali, sanctis Patribus, et theologorum consensu.

1° *Scriptura sacra*, Isai. XI, 2 : *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis.* Ille textus de Messia proindeque de Christo intelligitur.

Joan. I, 14 : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis.* Hæc verba *plenum gratiæ et veritatis*, recte non dicerentur de Christo ut Deo : ergo intelligi debent de Christo ut homine : porro perfectam significant scientiam : ergo.

Coloss. II, 3 : *In quo* (Christo) *sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi.* Qui omnes thesauros sapientiæ et scientiæ possidet, evidenter perfectam habet scientiam.

Ergo Christus, ut homo, perfectam habuit scientiam ante suam resurrectionem, idque vi unionis hypostaticæ cum Verbo divino; nam hæc scientia tribuitur Verbo incarnato : at unio hypostatica in primo conceptionis instanti exstitit : ergo et scientia Christi ; nulla quippe est ratio cur aliud assignetur tempus.

2° *Quinta synodo generali* quæ, collat. 8, cap. 12, contra Theodorum Mopsuestenum definit nullum admittendum esse profectum in Christo a deterioribus ad meliora; at si perfectam scientiam in primo conceptionis instanti non habuisset, profectus a deterioribus ad meliora admittendus foret : ergo.

3° *Ex. SS. Patribus.* S. Greg. Naz. Orat. 20 : « Proficiebat ut ætate, ita etiam sapientia : non quod hæc in eo incrementum caperent; quid enim eo quod a principio perfectum erat, perfectius esse possit? sed quod hæc paulatim detegerentur et elucerent. »

S. Aug., de Peccatorum meritis et remissione, lib. 2, cap. 29 : « Ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo in quo Verbum caro factum est... nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo parvulo fuerim suspicatus quam videmus in parvulis. » Alia multa taceo. Ergo 3°.

4° *Theologorum consensu.* Ab unanimi theologorum sententia recedere periculosa est temeritas : atqui unanimes sunt theologi catholici in propositione nostra admittenda : ergo.

Dices : Legitur de Christo, Luc. II, 52 : *Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia, apud Deum et homines.* Ergo.

R. Nego conseq. Verba enim hic objecta probant duntaxat indicia sapientiæ in Christo latentis cum ætate crevisse, et Christum quotidie perfectiora sapientiæ opera coram Deo ac hominibus fecisse : revera Patres, ut S. Greg. Naz. supra relatus, et Scripturæ interpretes ea sic

intelligenda esse dicunt : ergo nihil ultra concludi potest.

Si Christus a Maria et a Judæis eam comitantibus quæsierit ubi posuerant Lazarum ; si ter Petrum interrogaverit dicens : *Simon Joannis, diligis me?* etc., id fecit ut se humano loquendi modo accommodaret ; at locutiones istæ nullam in eo arguunt ignorantiam, quod agnovit Petrus, dicens : *Domine; tu omnia nosti; tu scis quia amo te,* Joan. XXI, 17. Sic ipse Deus interrogans Adamum, dixit ei : *Ubi es?* Gen. III, 9.

Difficultatem autem petitam ex verbis quibus videtur Christus diem ultimi judicii ignorare, jam solvimus in Tractatu *de Trinitate,* ubi de divinitate Verbi agebatur.

Diximus in propositione *Christum habuisse scientiam perfectam,* hoc est, suæ conditioni, dignitati et muneri competentem, sine hæsitatione aut incertitudine aliove errore positivo ; non vero scientiam infinitam, quæ soli Deo competit.

Hinc 1° Christus, ut homo, essentiam divinam intellectu comprehendere non potest, quia infinitam haberet scientiam.

Hinc 2° plerique theologi, cum S. Thoma, docent Christum, ut hominem, omnia possibilia non cognoscere, alioquin divinam potentiam, ac proinde divinam essentiam attingeret, quod repugnat. Cognoscit igitur omnia existentia, sive præsentia, sive præterita, sive, ut probabilius, et futura, quia ea videt in decretis Dei existentia. Inter mera possibilia autem, quæ cognoscat, quæ ignoret, determinare non valemus.

Quæritur an Christus, ut homo, visione Dei intuitiva perfrui cœperit in primo conceptionis suæ instanti.

R. Affirmative, ob varias rationes. 1° Scientia ejus erat perfecta : atqui non fuisset perfecta si hac visione caruisset : qui enim visionem intuitivam non habet, cognoscit tantum ex parte, juxta Apostolum, I Cor. XIII, 9, videt *per speculum et in ænigmate,* ibid. ℣ 12 : at qui cognoscit tantum ex parte, qui videt per speculum et in ænigmate, perfectam non habet scientiam : ergo. 2° Testimonia Patrum superius relata aliaque similia usque ad visionem

intuitivam extendenda videntur. 3° Theologi et doctores unanimi voce hanc visionem tribuunt Christo in ipsomet unionis hypostaticæ instanti. Ergo.

Non dissimulandum tamen hanc conclusionem nullo evidenti, sive Scripturæ, sive traditionis testimonio inniti : unde theologi unanimiter eam admittentes, non tradunt tanquam de fide.

§ II. — De sanctitate Christi.

Certum est Christum, ut hominem, fuisse sanctum; vocatur enim *Sanctus sanctorum*, Dan. IX, 24; *Quod nascetur ex te sanctum*, inquit angelus ad Mariam, *vocabitur Filius Dei*, Luc. I, 35; et ipsi dæmones dicebant : *Scio te quis sis, Sanctus Dei*, Luc. IV, 34.

In quo autem constiterit sanctitas Christi ostendendum est per sequentes propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Christus in primo conceptionis suæ instanti habuit 1° *gratiam habitualem*, 2° *dona Spiritus sancti*, 3° *virtutes infusas theologicas et morales*, 4° *gratias gratis datas.*

Prob. 1° *Christus habuit gratiam habitualem.* Verbum enim caro factum dicitur, Joan. I, 14, *plenum gratiæ;* et ibid. 16, dicitur : *De plenitudine ejus accepimus;* cap. III, 34 : *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur; non enim ad mensuram dat Deus Spiritum.* Atqui hæc probant plenitudinem gratiæ sanctificantis fuisse in Christo, et ita omnes sentiunt.

Non igitur admittendi sunt in Christo defectus quos gratia impugnat in nobis, ut ignorantia, concupiscentia, mentis debilitas, etc.

2° *Habuit dona Spiritus sancti*, sine imperfectionibus quibus apud nos immixta sunt. Isai. XI. 2, legitur : *Requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini.*

Ille textus intelligendus est de Christo, *ut patet ex contextu;* ex S. Irenæo, adversus Hæres. l. 3, cap. 3; ex Tertull. adversus Judæos, cap. 9; ex S. Hieron., in Isai.; ex aliis Patribus et Scripturæ sacræ interpretibus. Ergo.

In Christo autem non fuit, sicut apud nos, ignorantia, deliberatio, salutis incertitudo aliæque imperfectiones quibus dona scientiæ, consilii, fortitudinis, timoris, etc., opponuntur.

3° *Omnes habuit virtutes infusas, sive theologicas, sive morales,* cum perfectionibus suis compatibiles. Id necessaria videtur appendix unionis hypostaticæ, plenitudinis gratiæ, tandem donorum Spiritus sancti. *Sic omnes sentiunt.*

Diximus, *cum perfectionibus compatibiles;* ratio patet. Unde non habebat fidem neque spem, siquidem illæ virtutes cum scientia perfecta et visione intuitiva conciliari nequeunt, nec etiam virtutes sola facultatum exercitio acquisitas, quamvis actus virtutum sibi infusarum reipsa exercuerit.

4° *Habuit gratias gratis datas,* quæ scilicet in aliorum utilitatem conceduntur; sunt enim, juxta B. Paulum, I Cor. xii, 9 et 10 : *Gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, et interpretatio sermonum :* atqui, ex narratione Evangelica, constat Christum his omnibus gratiis donatum fuisse.

Certum est Christum miracula operatum esse vi potentiæ divinæ qua præditus erat, per suam humanitatem quæ fuit eorum causa instrumentalis et moralis, quatenus divinitatem movit ad agendum. An vero fuerit etiam causa physica, subtiliter quærunt theologi : nos autem ab hac investigatione abstinemus.

PROPOSITIO SECUNDA.

Christus nunquam peccavit, nec peccare potuit.

Hæc propositio est contra nonnullos decimi sexti sæculi hæreticos, qui non erubuerunt tribuere Christo in cruce pendenti actus impatientiæ et desperationis.

Prob. Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Joan. VIII, 46 : *Quis ex vobis arguet me de peccato?* II Cor. V. 21 : *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit;* Hebr. IV, 15 : *Tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato* ; I Joan. III, 5 : *Ille apparuit ut peccata nostra tolleret, et peccatum in eo non est.*

Alibi Christus dicitur simpliciter justus, sanctus, impollutus, segregatus a peccatoribus, justitia, sanctitas : atqui hæc vera non essent si vel unum admisisset peccatum, sive originale, sive actuale, sive grave, sive leve : ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus* qui, unanimi voce Scripturæ concinentes, docent in innumeris locis Christum semper fuisse sanctum, immaculatum, et ab omni peccati putredine alienum; inutile est eorum testimonia hic specialiter referre. Ergo 2°.

3° *Ratione.* Cum Christus, vi unionis hypostaticæ, semper fuerit Filius Dei, si peccatum vel unico instanti habuisset, recte dici potuisset Filium Dei peccasse, seipsum offendisse, pœnas meruisse, etc.; atqui hæc sunt absurda : ergo 3°, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Verbum, licet impassibile in sua natura, factum est passibile in natura humana : ergo similiter et peccare potuit.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est, quod passibilitas naturalis sit humanæ naturæ appendix ; non magis igitur Verbi personam dedecet quam ipsamet humanitas; contra vero cum peccatum sit actus rebellionis erga Deum, manifeste repugnat illud Filio Dei tribui. Ergo.

Dices 2° : Christus exclamavit in cruce : *Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me?* Matth. XXVII, 46 : atqui hæc verba impatientiam et desperationem indicant : ergo.

R. Nego min. Sensum enim tam indignum Christo verbis his objectis tribuere non licet, si ea in pio sensu

optime intelligi possint : atqui verba prædicta in pio sensu optime intelligi possunt : et sic revera a cunctis Scripturæ interpretibus intelliguntur, nempe eo sensu quod Christus hic dolorum suorum acerbitatem exprimat, eamque Patri suo offerat, atque manifestet cruciatus suos nulla consolatione sensibili leniri : ergo.

Quæritur. 1° an in Christo fuerit fomes peccati seu concupiscentia.

R. negative. Concupiscentia enim, ut vulgo intelligitur, consistit in motibus indeliberatis quibus ad peccatum impellimur : atqui tales motus in Christo nunquam exstiterunt, quia personam Filii Dei dedecuissent, ferme sicut ipsum peccatum; dein quia hi motus Christo non tribuendi sunt, qui in Adamo ante peccatum non existebant; tandem quia sancti Patres ita judicarunt : unde S. Aug., Opere imperf., lib. 4, n. 37, ait : « Quisquis » credit carnem Christi contra spiritum concupivisse, » anathema sit. » Ergo.

Neque objiciatur tentatio a dæmone Christo suscitata : erat enim tantum externa, id est, in propositione actus peccaminosi consistebat, non vero in internis motibus concupiscentiæ. Christus sapientissime permisit contra se perversas spiritus maligni suggestiones, ut exemplo suo doceret quid in tentationibus agendum sit; sed nullo modo inclinatus fuit ad assentiendum malo sibi proposito : ergo inde male concluderetur motus concupiscentiæ in ipso exstitisse.

Si autem ante passionem suam Deum Patrem oraverit dicens, Matth. XXVI, 39 : *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste;* non quia tentabatur et formidabat ne tentationis violentiæ cessurus esset, sed ut ostenderet naturalem animæ suæ repugnantiam, magnitudinem ac intensitatem dolorum quos pro nobis libenter et ex propria electione sufferebat : unde S. Lucas eamdem orationem referens, scribit, XXII, 42 : *Pater, si vis, transfer calicem istum a me :* et, juxta utrumque Evangelistam Christus addidit : *Verumtamen, non sicut ego volo, sed sicut tu : non mea voluntas, sed tua fiat.* Ergo.

Quæritur. 2° An Christus quod perfectius erat semper elegerit.

R. affirmative, idque certum videtur ex sequentibus ipsius Christi verbis, Joan. VIII, 29 : *Quæ placita sunt ei facio semper.* Inde concludunt theologi illum non solum divinis præceptis, sed et omnibus consiliis perfectum semper præstitisse obsequium, atque inter varia bona opera, meliora continuo elegisse. Docetur tamen id unionis hypostaticæ necessariam non esse consequentiam.

§ III. — De libertate Christi.

In memoriam revocandæ sunt notiones circa libertatem in genere, quas tradidimus in metaphysica, loquendo de libertate Dei et de libertate humana.

Notandum est duplicis generis esse præcepta Christo, ut homini, a Deo imposita : naturalia, scilicet, v. g., colendi Deum, non mentiendi ; et positiva, v. g., moriendi pro hominibus. Hic duo inquiruntur : 1° an Christus reipsa fuerit liber; et 2° quomodo libertas in ipso cum aliis perfectionibus ejus conciliari possit.

PUNCTUM PRIMUM. — *An Christus reipsa fuerit liber.*

Certum est 1° illum non habuisse libertatem contrarietatis, cum, ex modo probatis, malum nunquam facere potuerit.

Certum est 2° illum fuisse liberum ab omni coactione, idque a nemine negatur.

Difficultas est igitur an liber fuerit etiam a necessitate : quidam, difficultate conciliandi libertatem Christi cum ipsius impeccabilitate pressi, id negarunt, contendentes ad merendum aut demerendum in statu naturæ integræ libertatem a necessitate requisitam non esse, sed sufficere

libertatem a coactione, quamvis sit de fide quod in statu naturæ lapsæ ad merendum aut demerendum non sufficiat libertas a coactione, sed requiratur libertas a necessitate.

PROPOSITIO.

Christus in plurimis et præsertim in subeunda morte fuit liber a necessitate.

Prob. Scriptura sacra, SS. Patribus, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Isai. LIII, 7 : *Oblatus est quia ipse voluit :* hæc verba, juxta omnes, intelliguntur de Christo : porro veram exprimunt libertatem. Joan. X, 17, 18 : *Ego pono animam meam ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso, et potestatem habeo ponendi eam; et potestatem habeo iterum sumendi eam : hoc mandatum accepi a Patre meo.* Certe hic agitur de Christo ut homine, siquidem mandatum hoc faciendi accepit a Patre : atqui tamen vera hic exprimitur libertas.

Sic in pluribus aliis locis, v. g. : *Scio quos elegerim; Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*, etc.; electio autem est actus veræ libertatis : ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus :* S. Aug., Tract. 37 in Joan., n. 9 : « Audi, stulte : *Nondum venerat hora ejus*, non qua cogeretur mori, sed qua dignaretur occidi... Quomodo sub facti necessitate positus erat qui alio loco dixit : *Potestatem habeo ponendi animam meam?* etc. »

S. Th. in 3, q. 18, art. 4, ad 3 : « Voluntas Christi, licet sit determinata ad bonum, non tamen ad hoc vel illud bonum. »

Eodem modo innumeris locis libertatem Christi exprimunt alii Patres et doctores. Ergo 2°.

3° *Ratione*, — a) nam Christus accepit mandatum; obediens fuit, merita coram Deo, *ut supra diximus*, acquisivit : atqui hæc libertatem evidenter supponunt. — b) Perfectus fuit homo : at perfectus non fuisset homo, si vera libertate caruisset : ergo 3°, etc. Ergo.

PUNCTUM SECUNDUM. — *Quomodo libertas in Christo cum aliis perfectionibus ejus conciliari possit, præsertim cum ejus impeccabilitate et scientia.*

Omnes explicationes quas excogitaverunt theologi ad hanc quæstionem elucidandam referri possunt ad tria systemata quæ sequuntur.

I. — SYSTEMA QUO EX TOTO VEL EX PARTE LEX TOLLITUR. — Multi, ut conciliarent libertatem Christi, cum sua impeccabilitate vel ex toto vel ex parte legem tollunt; sic tollitur possibilitas peccandi.

1° Doctissimus Petavius arbitratur, l. 9, c. 8. n. 6, et alii quidam cum illo, expressum de morte subeunda præceptum Christo non fuisse impositum, sed generale duntaxat mandatum genus humanum salvandi per unum e pluribus mediis sibi oblatis : unde Christus in hac hypothesi passionis dolores et mortem crucis propria voluntate elegit.

Sed illa sententia Scripturæ sacræ minus congruere videtur; legitur enim Christum, ubi de morte agitur, mandatum a Patre suo accepisse, obedientem fuisse *usque ad mortem, mortem autem crucis,* Philipp., II, 8 : obedientia autem supponit præceptum.

2° Alii arbitrantur præceptum moriendi in cruce Christo fuisse impositum, a quo dispensationem petere et obtinere potuisset, si voluisset; eumque in passione sua et in morte subeunda fuisse liberum atque meruisse, quia facultati dispensationem petendi sponte renuntiavit. Suam opinionem sequentibus Christi verbis fulcire conantur, Matth., XXVI, 53 : *An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?* Hæc verba supponunt Christum liberari potuisse. Ergo.

Objiciuntur oracula Prophetarum, circumstantias passionis et mortis Christi prænuntiantia; sed respondetur hæc oracula non nisi præviso libertatis Christi exercitio fuisse edita.

II. SYSTEMATA QUIBUS EX PARTE VEL EX TOTO TOLLITUR

LIBERTAS CHRISTI. — Istius generis duo sunt systemata quibus libertas Christi minuitur.

1° Alii, inter quos *Vasquez*, sentiunt Christum non fuisse quidem liberum circa substantiam præcepti de morte subeunda accepti, neque circa substantiam præceptorum naturalium, quia tunc peccare potuisset : at dicunt illum plene liberum fuisse circa illorum præceptorum circumstantias, videlicet circa motivum, animi præparationem, actus relationem, genus mortis, tempus, locum, etc., et ab hujusmodi circumstantiis abstinere potuisse sine peccato. Verum, ex textibus superius a nobis allatis, constat Christum fuisse liberum in ipsamet substantia præcepti : *Oblatus est, quia ipse voluit; Pono animam meam*, etc. Idem patet ex Patribus et ratione. Ergo.

2° Alii vero volunt Christum in subeunda morte fuisse quidem liberum a coactione, non vero a necessitate. Juxta eos enim immunitas a necessitate ad veram libertatem requiritur in malo, id est, ad peccandum : an ita absolute requiratur in bono, non liquet. Deus enim est vere liber, et tamen non immunis a necessitate in bono.

Hæc opinio est rejicienda quia est gratuita; non videtur enim quare Christus qui est homo perfectus non haberet perfectam libertatem, sed diminutam. Dein opponitur veræ notioni libertatis, quæ in eo consistit quod agens non necessario sed libere agat, id est, immunis a necessitate. Postea videtur damnata cum tertia propositione Jansenii : merendum enim dicitur in bono, porro tota propositio fuit damnata; quod si Christus non fuerit in statu naturæ lapsæ, inde a fortiori sequitur in ipso libertatem ab omni necessitate esse immunem, cum non fuerit ab ulla culpa vitiata. Inde tandem sequeretur angelos et sanctos non habere libertatem a necessitate, dum nobis videtur eos hanc facultatem plenam et perfectam adeptos esse.

III. SYSTEMA IN NOTIONE LIBERTATIS REPOSITUM. — Tertium modum alii proponunt qui nobis magis arridet. Dicunt enim non ideo aliquem necessitari cum non possit

ad oppositum verti. Definiunt igitur libertatem : illam potentiam qua quis intellectualis seipsum movet ad aliquid. Hæc definitio admittenda est si de essentia libertatis non sit potentia peccandi, nec insuper electio inter aliquid et suum oppositum. At illa duo ad essentiam libertatis non pertinent. Siquidem 1° non potestas peccandi, quæ quidem est naturalis homini, sed secundum defectum, ut dicit S. Bonaventura. L. II, D. VII, P. 1. art. 2, q. 1. 2° Nec potestas eligendi essentialiter pertinet ad libertatem; etenim idem doctor, post S. Anselmum, definit libertatem : potestas servandi rectitudinem propter se. Igitur nedum evacuetur libertas, dum aliquis liberatur a malo et confirmatur in bonum, et transfertur a multiplici bono in bonum summum et indivisum, multum e contra ampliatur et confirmatur.

Hinc, qui virtute liberii arbitrii malum vicit, liberior factus est, semper potens ad vincendum malum, licet jam non impugnetur, deficiente malo. Similiter, qui spreto minori bono melius elegit, et, demum supremum adeptus, supra electionem boni minoris factus est. Electio igitur fieri non potest, cum ex bono vicerit malum, ex meliori bono minus bonum, et ex optimo melius. Nunc autem in unico et optimo et supremo bono quo fruitur, perfecte liber est, tum in contemplando, tum in possidendo.

Hinc iterum sequitur in damnatis consummari quod imperfectum est in libero arbitrio, et ejus partem positivam et perfectam destrui, in bonis autem liberum arbitrium, qua bonum est conservari et consummari, qua autem malum sanari, sed minime per confirmationem et gratiam perficientem tolli. Hinc tandem perfecte intelligitur quomodo Christus peccare non potuerit, et tamen fuerit liber.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DOTIBUS CHRISTI QUÆ SPECTANT AD IPSIUS CORPUS.

I. Consectaria quæ quoad corpus Christi ex unione hypostatica veniunt. — 1° Certum videtur corpus Christi, non remote tantum et in quantum animæ est conjunctum, sed proxime unitum fuisse Verbo : sic Patres et doctores : « Vides quomodo divinitas utrique parti » conjuncta, per utramque declaratur, cum et corpus » agat et anima velit, » inquit S. Greg. Nyss., Orat. I, de Christi Resurr.

Docent tamen non nisi mediante anima corpus a divinitate fuisse assumptum, adeo ut Verbum assumere non potuisset merum corpus nullam habens relationem ad animam ; nam in tali hypothesi certe non fuisset homo, nec pro hominibus satisfacere potuisset.

2° Certum est Christum assumpsisse corpus quoad omnes partes suas integrum, — a) nam Christus fuit perfectus homo, ex dictis; — b) SS. Patres et concilia docent illum assumpsisse corpus simile corpori quod primus parens noster habebat ante peccatum : porro Adam, manibus Dei exiens, corpus habebat integrum : ergo.

Inter partes corporis, aliæ sunt essentiales sine quibus existere non posset, ut caput, pectus, venter, etc. ; aliæ sunt integrales, ut manus, pes, etc. ; aliæ functionibus vitæ in præsenti statu necessariæ, ut sanguis et cæteri humores ; aliæ ad ornatum, ut capilli ; aliæ ad ornatum simul et ad quasdam functiones, ut dentes, etc.

3° Certum est Verbum directe et hypostatice sibi uniisse saltem præcipuas corporis Christi partes ; *id sequitur ex dictis.* Sed quæ partes reputari debent præcipuæ? Communiter censent theologi eas ut tales reputandas esse quæ anima rationali informantur : atqui, juxta philosophos, omnes partes organicæ, caro, ossa, nervi,

anima informantur, ideoque sensibiles sunt; non ita ungues, capilli, etc. Unde ultimæ illæ partes Verbo non unirentur.

Verum, cum hæc distinctio firmo non videatur innixa fundamento, alii malunt dicere has partes reputandas esse præcipuas, ac proinde Verbo hypostatice unitas, quæ, teste Scriptura, reperiuntur in Christo resuscitato : atqui testatur Scriptura corpus Christi ex mortuis resuscitati constitisse carne, ossibus aliisque partibus integrantibus, eodem modo figuratis et dispositis ac corpora nostra, licet qualitates ejus longe fuerint diversæ.

Cæterum omnes fatentur Verbum hypostatice non fuisse unitum substantiis medium locum inter alimenta et sanguinem tenentibus, lacrymis, sudoribus, sputis, etc.

II. De sanguine Christi quæstio specialis. — 1° Sanguis Christi in corpore ejus spectatus, Verbo hypostatice est unitus : nam persona Verbi dicit, *Sanguis meus*, quod dicere non posset, si ita sibi non uniretur. Variis in locis Scripturæ dicitur sanguinem Christi pro nobis fundendum esse, nos redemisse, mundasse, etc. : at sanguis Christi hæc præstare non potuit, nisi vi unionis suæ hypostaticæ cum Verbo divino. In sacra Eucharistia integer Christus ut Deus et homo datur sub specie vini : at vinum in sanguinem directe convertitur : ergo. Hinc infertur Christum in cœlo nunc habere et semper habiturum esse sanguinem personæ Verbi directe et hypostatice unitum.

2° Quoad sanguinem extra corpus consideratum, omnes consentiunt particulas sanguinis Christi quæ in nonnullis ecclesiis asservari, aut vestigia ejusdem sacri cruoris quæ in sindone sancta, v. g., Taurini servata, conspici dicuntur, in hypothesi quod sint vera, a Verbo divino jam separari.

3° Quoad sanguinem in Passione effusum, gravis olim exorta est controversia, quæ incepit agitari Barcinone circa annum 1351, et renovata est anno 1462, inter Dominicanos et Franciscanos, Pio II sanctam Sedem tunc

occupante. Ille Pontifex maximus, auditis defensoribus utriusque opinionis coram se hoc anno per tres dies disputantibus, solemnem edidit Constitutionem, qua statuit nulli licere proscribere velut hæreticam sententiam quæ negat sanguinem in triduo Passionis effusum divinitati unitum permansisse, donec aliquid in hujusmodi quæstione per sanctam Sedem definiretur : sancta Sedes nihil ultra definiit. Unde unusquisque quam libuerit sententiam amplecti potest.

Quamvis unam præ alia tueri non aggrediamur, probabilius tamen nobis videtur sanguinem effusum in hoc triduo divinitati unitum mansisse. Vid. *Billuart*, de Incarn., Diss. VII, art. 2.

Apud omnes autem certum est divinitatem Verbi corpus Christi in triduo post mortem non deseruisse : nam de fide est Christum sepultum esse, quod personæ Verbi tribuitur : atqui hoc de persona Verbi dici non posset, si divinitas corpus Christi deseruisset : ergo.

III. Quæstio de pulchritudine Christi. — Multi theologi affirmant Christum fuisse speciosum, his Ps. XLIV verbis innixi : *Speciosus forma præ filiis hominum;* sed probandum foret hæc verba certo intelligenda esse de Christo, et ad pulchritudinem corporis potius quam ad virtutes animæ referenda esse. Alii, e contra, dicunt illum fuisse deformem, et aliis Scripturæ locis fulciuntur, v. g., Isai. LII, 14 : *Inglorius erit inter viros aspectus ejus;* et LIII, 2 : *Non est species ei, neque decor.* At illa verba probabilius referuntur ad Christum patientem et cruciatibus deformatum. Hinc concludendum est in hac quæstione nihil esse certum.

Probabilius æstimat *Legrand*, de Incarnat., Dissert. IX, c. 2, Christum communi forma donatum fuisse, neque valde pulchrum, neque deformem.

CAPUT SECUNDUM.

DE TITULIS CHRISTI.

Dicemus de Christo 1° quatenus est sacerdos; 2° quatenus est mediator; 3° quatenus est caput Ecclesiæ et Angelorum; nam istos titulos specialius suis laboribus acquisivit.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CHRISTO QUATENUS EST SACERDOS.

Præcipua sacerdotis et pontificis munia sunt docere populum, pro illo deprecari et maxime offerre sacrificium : *Omnis pontifex ex hominibus assumptus,* inquit Apost., Hebr. v, 1, *pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.*

Petitur ergo an Christus fuerit 1° proprie sacerdos, 2° ut homo, 3° in æternum, et 4° secundum ordinem Melchisedech. His omnibus quæsitis per sequentem satisfaciemus propositionem.

PROPOSITIO.

Christus vere fuit sacerdos, ut homo, in æternum et secundum ordinem Melchisedech.

1° *Vere fuit sacerdos.* Ps. CIX,4 : *Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Illa verba de Christo intelligenda sunt, ut patet ex B. Paulo, Hebr., v, 6 et 7. Præterea omnia sacerdotis munia implevit : — a) sublimem tradidit doctrinam hominibus; — b) pro illis frequenter oravit; — c) sacrificium Deo pro peccatis obtulit, nempe semetipsum immolatum et in cruce pendentem :

Tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Ergo.

2° *Fuit sacerdos, ut homo :* non potuit enim ut Deus orare, immolari et seipsum in oblationem offerre. Ergo.

3° *In æternum*, per oppositionem ad sacerdotium Aaron, ad tempus duntaxat duraturum ; patet ex verbis Ps. CIX citatis, et fusius ex Apost. Hebr. VII, 17, et seq., ℣ 25 : *Hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.* Ergo 3°.

4° *Secundum ordinem Melchisedech.* Expressa sunt verba Ps. CIX et Apostoli, Hebr. VII. Aliunde est sacerdos secundum ordinem Melchisedech, vel secundum ordinem Aaron : atqui posterius admitti non potest, siquidem Christus ut homo non ex tribu Levi, sed ex Juda ortus est : ergo.

Eximia legi potest comparatio inter sacerdotium Melchisedech et sacerdotium Christi in Epist. ad Hebr., cap. VII.

Observandum est Christum fuisse simul victimam et sacerdotem : victimam, quatenus pro nobis immolatus est; et sacerdotem, quatenus occisioni suæ ab impiis actæ libere consensit, atque seipsum patientem et morientem pro nobis Deo Patri obtulit.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CHRISTO, QUATENUS EST MEDIATOR.

Mediator, in genere, ille est qui inter dissidentes se interponit, ut eos ad concordiam adducat : variis modis hoc officium implere potest : vel ut internuntius et utriusque partis interpres, conditiones et pacta hinc et inde referendo; vel ut advocatus, uni parti pro altera supplicando; vel ut sponsor, parti læsæ pro altera satisfaciendo. Qui hæc omnia præstat, perfectus dicitur mediator ; imperfectus vero qui nonnulla tantum facit.

PROPOSITIO.

Christus perfectus fuit mediator Deum inter et homines.

Prob. I Tim. II, 5 : *Unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus.*

Perfectus autem fuit mediator, si cunctis muneribus perfecti mediatoris functus fuerit : atqui res ita se habet. 1° Fuit voluntatis divinæ interpres et nuntius inter Deum et homines : *Deum nemo vidit unquam*, ait ipse apud Joan. 1, 18; *unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* 2° Fuit pro nobis advocatus et intercessor. Frequenter enim orabat, prolixius orabat, pernoctabat in oratione, clamabat clamore valido, etc. 3° Fuit sponsor pro nobis, siquidem *dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Ergo.

His perfunctus est muneribus, non ut Deus tantum, quia Deus orare, intercedere et offerre non potest; nec ut homo tantum, quia natura humana per seipsam Deo convenienter satisfacere non poterat : ergo fuit mediator ut homo Deus.

Certum est insuper Christum etiam nunc pro nobis orare in cœlo, et officio mediatoris quodam modo adhuc fungi : nam *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum, justum*, I Joan. II, 1; *Jesus Christus qui mortuus est, imo et qui resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*, Rom. VIII, 34. Qua autem ratione hoc munere nunc fungatur, an sola humanitatis suæ et meritorum quæ acquisivit repræsentatione, an aperta oratione, definire non valemus.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CHRISTO, QUATENUS EST CAPUT ECCLESIÆ ET ANGELORUM.

Certum est 1° Christum esse caput Ecclesiæ seu omnium fidelium ipsi sub pastorum regimine servientium; hoc

enim expresse continetur in Scriptura. Eph. I, 22 : *Ipsum dedit* (Deus) *caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius ;* ibid. V, 23 : *Christus caput est Ecclesiæ, ipse salvator corporis ejus ;* Coloss. I, 18 : *Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens.*

Et vero, ut quis caput alicujus corporis moralis seu hominum cœtus merito dicatur, tres sufficiunt conditiones, ut scilicet aliis sit conjunctus, eos dignitate præcellat, eisque bona ipsorum conditioni necessaria communicet : atqui tres illas conditiones sibi vindicare potest Christus respectu Ecclesiæ. — a) Fidelibus conjunctus est ratione suæ humanitatis, *propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens : Nuntiabo nomen tuum fratribus meis ; in medio Ecclesiæ laudabo te*, Hebr. II, 11 et 12. — b) Eos omnes præcellit dignitate, ratione divinitatis. — b) Bona conditioni eorum necessaria ipsis communicat, nempe gratiam in terris et gloriam in cœlis. Ergo. Vide Tract. *de Ecclesia.*

Certum est 2° Christum ut hominem esse caput angelorum : B. Paulus, Eph. I, 20, dicit Deum constituisse Christum *ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo ; sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus*, Coloss. II, 10. Christus dicitur *caput omnis principatus et potestatis.* Ergo.

Quomodo autem Christus ut homo conjunctus sit angelis, quas eis conferat gratias explicare non intendimus : ineffabilia sunt alterius vitæ mysteria.

CAPUT TERTIUM.

DE CULTU CHRISTO DEBITO.

De cultu notanda. — *Cultus* generatim est actus quo alterum veneramur propter ipsius excellentiam, et in

testificationem nostræ erga illum submissionis. Tria complectitur, scilicet cognitionem intellectus excellentiam alterius percipientis, dispositionem voluntatis se illi submittendi, et actum formalem quo illum honoramus.

Si cultus intra mentem tantum sistat, dicitur *internus;* si vero quibusdam signis, ut genuflexione, signo crucis, oratione, capitis inclinatione, etc., exterius prodeat, vocatur *externus.*

Si cultus exhibeatur Deo, beatæ Mariæ, Angelis aut sanctis, dicitur *religiosus.* Si vero in ordine naturali, v. g., regi, magnatibus regni, vel aliis quibuscumque personis reddatur, est *civilis.*

Cultus religiosus dividitur, 1° in cultum latriæ, cultum duliæ, et cultum hyperduliæ. Cultus *latriæ* ille est, in usu Ecclesiæ, quo Deum propter infinitam excellentiam ejus nostramque ab illo dependentiam veneramur : nulli unquam exhiberi potest creaturæ. Cultus *duliæ,* e contra, ille est quo submissionem nostram testificamur angelis et sanctis in cœlo regnantibus. Cultus *hyperduliæ,* ille est qui B. Mariæ virgini exhibetur : sic vocatur quia sanctissima Virgo, ratione divinæ suæ maternitatis, omnes creaturas dignitate superat.

Dividitur 2° in absolutum et relativum : cultus *absolutus* proposito objecto, ob propriam excellentiam ejus, directe exhibetur, nec ad aliud refertur; *relativus* vero sic præsenti objecto exhibetur, ut ad aliud referatur; v. g. Christus adoratur propter semetipsum, en cultus absolutus; et cruces propter Christum, en cultus relativus.

Hic breviter tractandum est 1° de cultu latriæ Christo debito; 2° de devotione erga Cor ejus sanctissimum; 3° de cultu cruci ejus exhibendo.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CULTU LATRIÆ CHRISTO DEBITO.

Certum est Christum, ut Deum, supremo latriæ cultu esse adorandum : in hoc nulla difficultas. Negabant Nes-

toriani, aut saltem negare debebant, Christum ut hominem esse adorandum, siquidem docebant illum moraliter tantum cum divinitate esse conjunctum.

Certum est iterum humanitatem Christi in se sumptam, et a divinitate, per impossibile, separatam, cultu latriæ adorari non posse, sed tantum cultu duliæ vel hyperduliæ. *Res per se patet.* Quæstio est igitur an humanitas Christi, Verbo divino conjuncta, cultu latriæ honorari possit.

PROPOSITIO.

Humana Christi natura, Verbo divino conjuncta, supremo latriæ cultu honoranda est.

Prob. Hæc propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis, et ratione.

Est de fide; fuit enim definita in V synodo generali, can. 9, his verbis : « Si quis ad peremptionem carnis, » aut in confusionem deitatis et humanitatis, unam na- » turam sive essentiam convenientium portentose dicens, » sic adorat Christum, sed non una adoratione Deum » Verbum incarnatum cum ejus carne adorat, juxta » quod sanctæ Dei Ecclesiæ ab initio traditum est; talis » anathema sit. *Labbe*, t. VI. Ergo.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Philipp. II, 9 : *Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen..... ut in nomine Jesu omne genu flectatur...* Ibi agitur de vera adoratione, *ut patet :* atqui illa adoratio exhibetur Christo ut homini, siquidem exaltatus est ut homo : ergo. Apoc. V, 12 : *Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem, et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem.* Agnus qui occisus est, est Christus ut homo, et cultus quo declaratur dignus, est cultus divinus. Ergo 1°.

Prob. 2° *SS. Patrum testimoniis.* S. Athanasius, Epist. ad Adelphium : « Etsi ipsa caro seorsim spectata, pars » sit rerum creatarum, attamen Dei facta est corpus. Ne- » que vero hujusmodi corpus a Verbo dividentes adora-

» mus, neque cum Verbum volumus adorare, ipsum a » carne removemus. »

S. Ambros., de Spiritu sancto, lib. 3, cap. II, n. 79, ad hæc Ps. XCVIII verba, *Adorate scabellum pedum ejus, quia sanctum est*, ait : « Per scabellum terra intelligitur ; » per terram autem Christi caro, quam hodie in myste- » riis adoramus, et quam Apostoli in Domino adorarunt ; » neque enim divisus est Christus, sed unus ; neque cum » adoratur tanquam Dei Filius, natus ex Virgine dene- » gatur. » Idem habet S. Aug. in eadem Ps. XCVIII verba. Ergo 2°.

Probatur 3° *ratione.* Persona Christi, ut pote divina, supremo latriæ cultu est adoranda. Atqui diversis modis persona Christi attingi potest. — *a*) nempe si spectetur divinitas secunda persona Trinitatis terminata ; — *b*) si ipsa Christi persona immediate consideretur ; — *c*) si attentio immediate apprehendat humanitatem, aut partem humanitatis Christi, v. g., Cor ejus sacratissimum, sacras ejus plagas, etc., et mediate personam. Nulla potest esse difficultas nisi in ultima hypothesi : at etiam in ea hypothesi legitimus est cultus latriæ supremus, siquidem reipsa personæ Christi exhibetur. Ergo 3°, etc. ; aliunde, etc. Ergo, etc. Vid. P. *Perrone*, de Incarn. p. II, c. 4, art. 2.

An cultus humanitati Christi exhibitus sit absolutus vel relativus, non sibi consentiunt theologi : quidam volunt illum esse relativum, quia non est legitimus, nisi in quantum ad divinitatem refertur. Rectius tamen sentire videntur qui affirmant illum esse absolutum ; humanitas enim Christi adoratur propter excellentiam Verbi cui hypostatice conjuncta est : ergo ille cultus ad aliud suppositum non refertur, ergo est absolutus.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DEVOTIONE ERGA SACRATISSIMUM COR JESU.

HUJUS DEVOTIONIS HISTORIA. — Hæc devotio, qualis nunc exhibetur, et a nobis hic intenditur, non est antiquis-

sima in Ecclesia : ortum cœpit habere versus finem decimi septimi sæculi, et ejus occasio fuit quædam revelatio facta circa annum 1675, B. Margaritæ Mariæ *Alacoque*, moniali ordinis Visitationis beatæ Mariæ, sublimioribus christianis virtutibus commendatæ. P. *de la Colombière*, e societate Jesu, arbitrans hanc visionem esse divinam, et aliunde judicans devotionem erga sacratissimun Cor Jesu esse legitimam, ipsique gratam fore, ei propagandæ multum laboravit. Plures ejusdem societatis patres opus incœptum prosecuti sunt.

Nova devotio multos habuit adversarios, præsertim inter Jansenistas; sed multos etiam habuit defensores et propagatores inter episcopos et Romanos pontifices : celeriter diffusa est, et nunc fere ubique viget. De natura et soliditate ejus in duplici paragrapho paucis verbis tractaturi sumus.

§ I. — De natura devotionis erga cor Jesu sacratissimum.

Ut natura hujus devotionis recte noscatur, attendendum est quodnam sit ipsius objectum, motivum et quis finis.

1° *Objectum* est ipsummet Cor Christi naturale, seu materiale, non quidem a corpore Christi præcisum et a persona Verbi divini separatum, sed ut pars humanitatis Christi a divinitate inseparabilis, proindeque cum illa semper adorabilis. — a) Hoc constat ex Officio in honorem sacratissimi Cordis Jesu, pro regno Portugaliæ et aliis ecclesiis approbato, cujus Invitatorium sic se habet : *Cor Jesu, charitatis victimam, venite, adoremus* : Cor Jesu, charitatis victima, est cor materiale. Plurima sunt in aliis Officii partibus quæ eumdem habent sensum, v. g., *Cor Jesu, lancea perforatum.* — b) Ex bulla *Auctorem fidei,* quæ, prop. 63, hæc habet : « Item in eo quod culto» res Cordis Jesu hoc etiam nomine arguit, quod non ad» vertant sanctissimam carnem Christi aut ejus partem » aliquam, aut etiam humanitatem totam, cum separa» tione aut præcisione a divinitate, adorari non posse

» cultu latriæ : quasi fideles Cor Jesu adorarent cum separa-
» ratione vel præcisione a divinitate, dum illud adorant ut
» est Cor Jesu; Cor nempe personæ Verbi cui inseparabi-
» liter unitum est, ad eum modum quo exsangue corpus
» Christi in triduo mortis sine separatione aut præcisione
» a divinitate adorabile fuit in sepulcro : captiosa, in fi-
» deles Cordis Christi cultores injuriosa. »

Insuper cum integrum corpus Christi divinitati hypostatice sit unitum, singulæ ejus partes abstractive spectari et adorari possunt : sic speciale Officium *de quinque plagis Christi* habetur. Jansenistæ ei non obstiterunt, sed potius laudaverunt, licet sancta Sedes hoc festum nondum admiserit, verum duntaxat Officium pro quibusdam locis probaverit. Porro nulla est ratio cur sanctissimum Cor Christi minus esset adorabile quam manus, pedes et latus ejus. Ergo.

2° *Objectum formale, seu motivum* hujus devotionis est Cor Christi, metaphorice sumptum pro immensa charitate qua dilexit nos, ut patet — a) ex multis Officii a summis Pontificibus approbati partibus; — b) ex decreto S. Rituum Congregationis diei 26 januarii 1715, in quo dicitur de cultu in honorem sacratissimi Cordis Jesu instituto, « symbolice renovari memoriam divini illius amo-
» ris quo unigenitus Dei Filius, humanam suscepit natu-
» ram, et factus obediens usque ad mortem, præbere se
» dixit exemplum hominibus, quod esset mitis et humilis
» corde; » — c) ex epistola Pii VI ad Riccium, Pistoriensem episcopum, in qua legitur : « Sancta Sedes modum
» jam turbis et quæstionibus imposuit, satisque decla-
» ravit quod substantia illius devotionis ab omni certe
» superstitiosa materialitate immunis, revera spectet,
» ut in symbolica cordis imagine, immensam charitatem
» effusumque amorem divini Redemptoris nostri medite-
» mur atque veneremur. » Ergo, etc.

Certum est quidem vividos illos affectus amoris fuisse in anima Christi. At sacratissimum Cor illud talium affectuum naturale est symbolum, aut etiam instrumentum. Merito igitur honoratur, sicut cor hominum nobi-

lioribus commendatorum virtutibus honorari solet.

Utiliter hic consuleretur *Gerdil* contra *Feller*, t. XIII.

Sicut duplex voluntas, sic duplex est amor in Christo : unus increatus et æternus, qui est amor Christi Dei, et amor creatus et finitus, qui est amor Christi hominis : utrumque sub symbolo Cordis veneramur, quia uterque est personæ Christi Dei et hominis.

Hinc intelligitur cur Cordi Christi modo ea tribuantur quæ cordi carneo tantum conveniunt, modo ea quæ non nisi cordi mystico seu amori Christi competunt, modo ea quæ de amore divino intelligenda sunt, modo ea quæ de solo amore creato intelligi possunt.

Hinc pariter mirum videri non debet, si Ecclesia modo unum, modo alterum devotioni nostræ proponat objectum, et duplex habeat Officium, unum in honorem Cordis materialis, de quo supra; et alterum amoris Christi erga homines commemorativum, cujus Invitatorium est : *Christum pro nobis passum, venite, adoremus*. Prioris devotionis symbolum est Cor seorsim repræsentatum, sive solum, sive in manu Christi positivum; posterioris vero, est Christus ostendens pectus suum apertum et in medio Cor suum inflammatum. Primum Officium ex speciali concessione recitatur in Hispania, Lusitania et in quibusdam aliis locis : secundum est de jure communi omnibus locis pro quibus S. Rituum Cong. dat licentiam festum SS. Cordis Christi celebrandi.

3° *Finis* autem devotionis erga sacratissimum Cor Jesu est, — a) corda nostra divinis flammis accendere, — b) nos gratitudinis sensibus erga Christum perfundere et ad colendum sacratissimum Cor ejus impellere, — c) debitas satisfactiones pro injuriis illi, præsertim in Eucharistiæ sacramento, illatis, a cunctis animabus devotis offerri promovere. Hos fines luculenter exprimunt Galliarum præsules, comitia generalia anno 1765 celebrantes, in epistola quam ad omnes alios ejusdem regni episcopos direxerunt, ut eos invitarent ad hanc devotionem in propriis diœcesibus instituendam.

§ II. — De soliditate devotionis erga sacratissimum Cor Jesu.

Pios cordis Jesu cultores vocaverunt Jansenistæ et Grégoire, *Hist. des sect. relig.*, *t.* II, per contemptum, Cordicolas, quemadmodum Apollinaristæ catholicos humanitatis Christi adoratores, *Anthropolatras* seu *Hominicolas* olim appellabant : contra quos sit

PROPOSITIO.

Devotio erga sacratissimum Cor Jesu pia est ac legitima.

Probatur judicio dogmatico Pii VI, praxi Ecclesiæ et ratione theologica.

1° *Judicio dogmatico Pii VI.* Sic enim se habet summus ille Pontifex, in bulla dogmatica *Auctorem fidei*, anni 1796, prop. 62 : « Doctrina quæ devotionem erga sacratissimum Cor Jesu rejicit inter devotiones quas notat velut novas, erroneas aut saltem periculosas, intellecta de hac devotione qualis est ab Apostolica Sede probata, falsa est, temeraria, perniciosa, piarum aurium offensiva, in Apostolicam Sedem injuriosa. » Idem eruitur ex propositione 63 ejusdem bullæ, superius relata. Ergo.

2° *Praxi Ecclesiæ.* Ecclesia, quæ est columna et firmamentum veritatis, praxim erroneam approbare non potest : atqui tota Ecclesia devotionem erga sacratissimum Cor Jesu approbavit ; ab anno enim 1686 quo festum sacratissimi Cordis celebrari cœpit, innumeri episcopi in cunctis orbis catholici partibus illud approbarunt, instituerunt, celebrarunt et celebrari jusserunt, quod ipsa S. Rituum Congregatio, anno 1765, his verbis declaravit : « Sacra Congregatio, probe noscens cultum Cordis Jesu jam per omnes fere catholici orbis partes, faventibus earum episcopis, propagatum, sæpe etiam a Sede Apostolica decoratum millenis indulgentiarum brevibus, datis ad innumeras propemodum confraternitates sub titulo Cordis Jesu canonice erectas... an-

» nuendum censuit postulationi episcoporum regni Po
» loniæ. »

Eodem anno 1765, clerus Gallicanus, precibus Maria Leckzinska reginæ ultro annuens, illud festum admisit

Romani pontifices diu, pro more suo, expressam Apostolicæ Sedis confirmationem concedere distulerunt : tandem Clemens XII festum sacratissimi Cordis Jesu in omnibus ecclesiis Romæ instituit, et ubique celebrari permisit; Pius VII, diversis rescriptis dierum 7 martii 1801 20 martii et 15 novembris 1802, 12 et 15 julii 1803, julii 1805 et 16 septembris 1807, varias concessit indulgentias iis qui semel *Pater* et *Ave* in honorem divini illius Cordis recitarent; item brevibus 7 martii 1801 e 25 januarii 1803, alias concessit indulgentias confraternitatibus erectis vel erigendis in honorem ejusden divinissimi Cordis : illa devotio et istæ confraternitate adeo multiplicatæ sunt, ut nullibi nunc ignorentur Ergo 2°.

Attamen hoc festum nondum fuit præscriptum, ne etiam concessum ut generale : sed Romani pontifices, u sanctissimam hanc devotionem celerius promoverent, sta tuerunt, ex singulari privilegio, episcopos qui obtineren licentiam prædictum celebrandi festum, diem pro arbi trio determinare posse, et indulgentias festo annexas si mul transferri.

Festum istud celebratur Romæ, feria sexta post Oc tavam festi Corporis Christi.

3° *Ratione theologica.* Illa enim devotio est legitima quæ est pura et sancta, tum in objecto, tum in fine, tun in actibus quos præscribit, tum in effectibus quos produ cit : atqui devotio erga sacratissimum Cor Jesu est pura e sancta, tum in objecto, etc.

— A) *In objecto.* Habet enim pro objecto Cor Christi tum carneum, tum mysticum, ut ostendimus: at sanctissimum Cor illud, sub utroque respectu consideratum, es cultu latriæ dignum ; nam una et eadem adoratione co lendum est Verbum divinum et quidquid ad personam ejus pertinet : at Cor Christi ad personam Verbi divin

pertinet, siquidem consideratur prout hypostatice ei unitur. Fatentur adversarii legitimum esse cultum qui carni Christi in sanctissimo Eucharistiæ sacramento exhibetur, imo et festum in honorem Quinque Plagarum Christi institutum : at Cor Christi non est objectum minus adoratione dignum quam ejus caro et sanguis, quam ejusdem plagæ; quid enim sunt plagæ, nisi membra vulnerata? Similiter et cor est membrum, sed membrum nobile, et divinitati semper unitum. Ergo 1°.

— *B) In fine :* patet ex dictis. Quid enim laudabilius, magis purum et sanctum, quam Christum Filium Dei amare, redamare, gratias illi rependere, eique dignas pro tantis injuriis satisfactiones offerre? Ergo 2°.

— *C) In actibus quos illa devotio præscribit.* Præscribit enim divitiarum Cordis Jesu contemplationem, injuriarum ipsi illatarum meditationem, amaritudinis ejus compassionem, flagrantis illius amoris participationem, et externa quædam exercitia ad hos fines tendentia. Ergo 3°.

— *D) In effectibus quos producit.* Nata est enim ad producendum abundantiorem gratiæ effusionem, majorem cum Christo unionem, divinæ charitatis augmentum, in dies crescentem perfectionis christianæ progressum, etc. Ergo 4°, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Dices : Devotio erga sacratissimum Cor Jesu idem habet objectum et eumdem finem ac cultus in honorem sanctissimæ Eucharistiæ institutus : ergo est inutilis.

R. 1°. *Nego ant.* Plurimæ enim sunt inter utrumque differentiæ : — *a)* in objecto ; objectum enim cultus erga divinam Eucharistiam est integrum corpus Christi, nullo speciali respectu habito ad Cor ejus ; objectum vero posterioris devotionis est sacratissimum Cor illud, sive materialiter, sive mystice consideratum, ut explicavimus ; — *b)* in motivo : motivum devotionis erga Eucharistiam est dignitas carnis Christi cum Verbo divino conjunctæ, et motivum alterius devotionis ardentissimus est amor Christi, tum erga Deum, tum erga homines ; — *c)* in fine ; solemne enim festum in honorem sanctissimæ Eucharistiæ fuit institutum ut fidem nostram in præsentiam

realem testaremur, tantum veneraremur sacramentum, et publicas rependeremus gratias Christo pro immenso charitatis ejus beneficio; præcipuus vero finis devotionis erga sacratissimum Cor Jesu est amorem illius specialiter recolere et injurias ipsi illatas reparare, etc.

R. 2°. *Nego conseq.* Cur enim Ecclesia duplex instituere non posset festum ad recolendum idem objectum sub duplici respectu consideratum, et ad eumdem finem obtinendum?

Aliunde, cum adversarii non negant legitimum esse cultum sanctæ Eucharistiæ exhibitum, si dicant devotionem erga sacratissimum Cor Jesu idem habere objectum et eumdem finem, jam illam condemnare non possunt quin sibi contradicant.

Neque addant eam esse novam; est quidem nova in sua existentia, sicut pleræque aliæ festivitates christianæ fuerunt novæ : sed principia ejus religioni christianæ sunt coæva, ut patet ex dictis. Ergo.

Vid. card. *Gerdil* et P. *Perrone*, jam citat.

SCHOLIUM.

Ex principiis modo expositis facile deducitur quid sentiendum sit de devotione erga Cor sanctissimum B. Mariæ Virginis : hæc devotio, cujus P. *Eudes*, congregationis *Eudistarum* institutor, præcipuus fuit propagator, a sexdecim archiepiscopis et episcopis Galliarum jam fuit approbata anno 1648, longe igitur ante devotionis erga sacratissimum Cor Jesu initium; multos habuit sibi contrarios, et nihilominus diffusa est, ac ubique nunc existit.

Huic devotioni applicari possunt, servata proportione, cuncta principia quibus devotionem erga Cor Jesu vindicavimus. 1° Ecclesia illam approbavit, licet minus solemniter quam alteram; multas concessit indulgentias ejus sectatoribus; festum in ipsius honorem institutum in multis locis ex Ordinariorum consensu celebratur, et in primis Romæ, ex concessione Pii VII, data anno 1807.

2° De fide est B. Mariam honorari posse cultu hyperduliæ, si autem illam sic honorare liceat absolute, cur eam honorare non liceret sub speciali respectu purissimi ipsius Cordis, in memoriam sanctissimarum affectionum quibus ornatum fuit, et præsertim amoris quo erga Deum et homines flagravit? 3° Devotione erga Cor Jesu semel instituta, devotio erga Cor Mariæ hinc naturaliter fluebat, propter arctissimum amoris inter utrumque semper existentis vinculum : Jesus Matrem suam singulariter diligens, eam voluit, quantum poterat, suorum bonorum, honorum et gloriæ participem reddere. Vide P. *Galifet, Dévotion au Cœur de Jésus, l. 3, chap. 4.*

ARTICULUS TERTIUS.

DE CULTI CRUCIS.

Centuriatores Magdeburgenses asserunt veram Crucem, cui Christus affixus est, a tempore Passionis Domini periisse : cæteri protestantes dicunt nullum ei, ex hypothesi quod existat, debitum esse cultum, cunctasque imagines Crucis, sive pictas, sive sculptas, e medio tollunt, tanquam idololatriæ instrumenta, clamantes signum crucis e Montanistarum schola prodiisse.

Certum est 1° usum cruce frontem signandi antiquissimum et universalem apud Christianos esse ; Tertull., lib. de Coroma, cap. 3, illum jam exhibet ut generalem :

« Ad omnem progressum atque promotum, *inquit,* ad omnem aditum et exitum, ad vestitum, ad calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcumque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. »

S. Cypr., Testimoniorum lib. 2, cap. 22 : « Quod in hoc signo crucis salus sit omnibus qui in frontibus notentur. »

Idem habent Origenes, Eusebius, S. Basilius, S. Aug. multis in locis, etc. Dicant ergo Pseudoreformati qua ratione illi Patres, qui Montanistas velut infames hæreticos

habebant, morem cruce se signandi ab eis hauserint, et quo modo mos ille statim universalis sine ullo innovationis vestigio evaserit, atque semper perseveraverit?

Certum est 2° veram crucem Christi ab Helena fuisse repertam; hoc enim factum testantur Eusebius, in Vita Constantini, S. Cyrillus Hierosolymitanus, in Epistola ad Constantium, cui propriis verbis dicit : « Tempore... pa- » tris tui Constantini, salutare Crucis lignum Jerosolymis » inventum est. » S. Ambros., de obitu Theodosii Magni. Sulpitius Severus, Theodoretus, Socrates, Sozomenes, etc.

PROPOSITIO.

Crux Christi, sive vera, sive sculpta aut depicta, sive aliquo modo figurata, vero digna est cultu.

Prob. testimoniis SS. Patrum, praxi Ecclesiæ et ratione.

1° *Testimoniis Patrum.* S. Aug., Tract. 118 in Joan. part. 2 : « Quid est, quod omnes noverunt signum Christi » nisi crux Christi? Quod signum, nisi adhibeatur, sive » frontibus credentium, sive ipsi aquæ ex qua regene- » rantur, sive oleo quo chrismate unguntur, sive sacri- » ficio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur. » Hæc in memoriam Christi crucifixi fiunt ; cur sculpturas et picturas, idem objectum repræsentantes, eadem intentione habere et honorare non liceret?

S. Chrysost., Homil. 54 in Matth. : « Crucem Christi » quasi coronam circumferamus; per eam enim omnia » quæ ad nos spectant perficiuntur. Si regenerari oporteat, Crux adest; si mystico cibo illo nutriri, si ordinari, et si quidvis aliud faciendum, ubique nobis adest » hoc victoriæ symbolum. Idcirco et domi, et in parietibus, et in fenestris, et in fronte, et in mente, iliam » cum multo studio depingimus. » Quid clarius desiderari potest? Innumera sunt alia testimonia non minus clara. Ergo 1°.

2° *Praxi Ecclesiæ*, tum Latinæ, tum Græcæ, quæ s-

gnum crucis in cunctis orationibus suis, cæremoniis et sacramentis conficiendis vel administrandis adhibet, cruces sculptas et depictas in altaribus, in templis, in domibus et in viis publicis honorifice collocat ; duo festa in honorem veræ Crucis instituit Ecclesia Latina, eaque a longo tempore celebrat; crucifixum, seu imaginem Christi in cruce mortui fidelibus adorandum, præsertim feria sexta Majoris hebdomadæ, ubique proponit. Ergo 2°.

3° *Ratione*. Christus in cruce moriens erat adorandus, et certe de doloribus ab ipso in hoc ignominiæ instrumento perpessis nunquam satis cogitare possumus, advertendo hæc omnia ex immensa ipsius charitate pro nobis facta esse : ergo quod per se natum est tantum amoris mysterium in mentem nostram revocare, honore dignum est : atqui præsentia veræ crucis sanguine Christi aspersæ, imago Christi in cruce affixi, sive sculpta, sive picta, et signum crucis, apta sunt ineffabili mysterio Crucis in mentem nostram revocando : ergo. Vide P. *Perrone*, de Cultu SS. C., c. 6.

Hinc Iconoclastæ octavi sæculi, de quibus mox dicturi sumus, cruces venerandas esse non negarunt, adeo res aperta et certa omnibus Christianis videbatur. Vide S. Joan, Damasc., de Imaginibus, lib. 2.

Cultus autem qui exhibetur Cruci, sive veræ, sive sculptæ aut depictæ, vel alio modo signatæ, est cultus latriæ relativus : nullus quippe est inter catholicos, nequidem infans primis catecheseos rudimentis instructus, qui arbitretur cultum Cruci exhibitum, ad lignum, aurum, argentum, etc., referri, et non unice ad Christum. Pudeat igitur Protestantes veterem Patrum suorum idololatriæ calumniam in nos injicere.

Eodem cultu ac vera Crux alia honorantur objecta quæ passionibus Christi aliquo modo inservierunt, et dignitatis ejus, juxta communem intelligendi modum, participaverunt, ut præsepe, columna, clavi, lancea; sed harum imagines non honorantur, quia Christum per se non exhibent sicut imagines Crucis.

Dices 1° : Si propter Christi contactum, vera Crux sit

adoranda, pariter adorari potuissent labia Judæ et manus carnificum Christum crucifigentium : atqui hæc absurda sunt : ergo.

R. Nego maj. et paritatem. Ideo enim vera Crux adoranda est, quia fuit instrumentum exaltationis Christi ipsiusque triumphi; unde ipsi facta est gloriosa. Contra vero labia Judæ, manus crucifigentium illi fuerunt odiosa, et earum præsentia non nisi odium nostrum excitare potuissent. Ergo.

Similiter absurde honorarentur asini, quia Christus insedit asino; imo ipsum asinum cui insederat forte non licuisset honorare, propter quamdam indecentiam inde, juxta opinionem hominum, nascentem.

Dices 2° : Pius filius instrumenta ignominiæ patris, v. g., flagella, patibulum, etc., non putat honoranda, sed ab eis abhorret : ergo *a pari* dicere debemus cum Theodoro *de Bèze* : « Je sens de l'horreur en mon âme contre » le crucifix. Il me retrace la cruauté des Juifs contre le » Christ, et pour cela je n'en puis endurer la vue. »

R. Nego conseq. et paritatem propter rationem jam expositam. Cum enim Crux triumphi et gloriæ Christi fuerit occasio, imagines eum Cruci pendentem repræsentantes, ipsum natæ sunt honorare, dum, e contra, instrumenta ignominiæ patris memoriam patris respectu filii non decorant, nisi forte innocens et gloriosus occubuisset : quo in casu dicta instrumenta honorare liceret. Ergo.

Si ergo Crucis imagines impiam Judæorum crudelitatem revocant, multo magis directe charitatem Christi exhibent; porro eas sub hoc respectu honoramus : ergo.

Notandum, ex communi Patrum sententia et antiquissima ac universali Ecclesiæ traditione, signum crucis multam habere efficaciam, fide utentium innixam, ad fugandos dæmones, superandas tentationes, etc.

CAPUT QUARTUM.

DE CULTU SANCTORUM.

Hic loquemur de cultu sanctorum in genere, de cultu eorum reliquiis debito, et de cultu imaginum.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CULTU SANCTORUM.

Vigilantius, presbyter Barcinonensis, circa finem quarti sæculi, docebat nos viventes pro invicem orare posse; at negabat sanctos in cœlo regnantes aliquid posse, aut invocandos esse. Illius errores adoptaverunt Protestantes in decimo sexto sæculo, eosque nunc defendunt, contendentes 1° hujusmodi cultum esse inutilem, quia sancti in cœlo regnantes nos audire non possunt; et 2° perniciosum atque idololatricum, quia mediationem Christi insufficientem esse arguit, et honorem soli Deo debitum ad creaturam transfert. Nobis igitur probandum est 1° sanctos in cœlo regnantes honorare licere; 2° eos invocare pariter licere, et 3° hanc invocationem utilem esse.

PROPOSITIO PRIMA.

Sanctos in cœlo regnantes honorare licitum est.

Prob. Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis, praxi Ecclesiæ et ratione.

1° *Scriptura sacra.* In variis Scripturæ locis, v. g., Gen., XVIII, 2; Josue, V, 15; III Reg., XVIII, 7; IV Reg., II, 15, exhibentur angeli et viri præcellentes ab hominibus laudabiliter honorati, non civiliter tantum et propter qualitates naturales, sed religiose, propter divinam eorum missionem: at si cultum religiosum angelis et ho-

minibus a Deo missis in terra degentibus exhibere liceat, cur sanctos in cœlo regnantes honorare non liceret? nullam sufficientem rationem hujus differentiæ afferre queunt Protestantes. Ergo 1°.

2° *SS. Patrum testimoniis.* Quædam tantum inter innumera seligemus. S. Hieron., Epist. ad Riparium, part. 2 : *Honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum.* Hic adversus Vigilantium de honore sanctis debito ex professo loquitur.

S. Aug., contra Faustum, lib. 21, cap. 21 : « Populus » christianus memorias martyrum religiosa solemnitate » concelebrat, et ad excitandam imitationem, et ut meri- » tis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur. » Ergo 2°.

3° *Praxi Ecclesiæ.* Ex Historia enim ecclesiastica aperte constat in primis etiam sæculis receptum fuisse usum sanctos et præsertim martyres solemni honore prosequendi, templa sub eorum patrocinio dedicandi, festa in eorum memoriam celebrandi, etc.; illa praxis, Ecclesiæ Græcæ et Latinæ communis, usque nunc sine ulla interruptione perseveravit. Ergo 3°.

4° *Ratione.* — a) Qui politicis dotibus præcellunt, honore civili merito insigniuntur : ergo et qui donis supernaturalibus clarescunt, cultu religioso digni sunt. — b) Fatentur Protestantes sanctos in terra degentes recte honorari posse : ergo *a pari* et in cœlo regnantes. — c) Si sanctos honorare non liceret, certe, ut aiunt Protestantes, quia ille cultus cultui qui Deo debetur aliquid detraheret : atqui hoc minime timendum est; nam cultus sanctis exhibitus est duntaxat cultus duliæ, et cultus latriæ soli Deo reservatur; imo cultus sanctorum in ipsum Deum redundat, siquidem non honorantur, nisi quatenus sunt amici Dei : ergo 4°.

Ut difficultates circa hoc punctum a Protestantibus proponi solitæ evanescant, advertendum est cultum latriæ soli Deo rependi posse; hinc scriptum est, Luc., IV, 8 : *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies;* I Tim., I, 17 : *Soli Deo honor et gloria;* honor vero duliæ servis

tribuitur, et ad gloriam Domini refertur. Unde in Apoc., XXII, 8 et 9, angelus rejicit cultum a Joanne sibi redditum; in Act., XIV, 14, Paulus et Barnabas non permiserunt cultum ab hominibus sibi deferri; B. Paulus religionem angelorum reprobat, Coloss., II, 18. In his enim aliisque textibus vel factis agebatur de cultu latriæ creaturis deferendo, ac proinde de cultu idololatrico : Ecclesia catholica talem cultum semper reprobavit, simul contendens cultum duliæ sanctis, id est servis et amicis Dei, delatum, esse legitimum.

Beatissima virgo Maria, propter suam maternitatem divinam, specialem meretur distinctionem, non tamen cultus latriæ honores, quia mera est creatura, licet excellentissima : igitur cultus ipsi exhibitus vocatur hyperduliæ, sicuti jam diximus, id est, super cultum cæteris sanctis delatum.

PROPOSITIO SECUNDA.

Sanctos in cœlo regnantes invocare licitum est.

Prob. Scriptura sacra, conciliis, praxi Ecclesiæ et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Gen., XXXII, 26, Jacob petit benedictionem ab angelo dicens : *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi...* Ibid., XLVIII, 16, idem Jacob filiis Joseph benedicens, ait : *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.* Si autem angelos invocare liceat, cur sanctos in cœlo regnantes invocare non liceret?

Deus ipse ait, Job. XLII, 8, loquens ad Eliphaz et duos amicos ejus : *Ite ad servum meum Job, et offerte holocaustum pro vobis : Job autem servus meus orabit pro vobis.* B. Paulus, Rom, XV, 30 : *Obsecro vos, fratres... ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.* Sancti igitur adhuc viventes, sine injuria erga Christum, invocari possunt : ergo et in cœlo regnantes.

2° *Conciliis.* Concil. Chalcedonense, act. 11, *Labbe*, t. IV, de S. Flaviano dicit : *Flavianus post mortem vivit :*

martyr pro nobis oret. Concil. Nicænum II, act. 6, t. VII, hæc habet : « Cum timore Dei omnia faciamus, expeten-» tes etiam intercessionem intemeratæ dominæ nostræ... » virginis Mariæ, atque sanctorum angelorum, et simul » omnium sanctorum. »

Concil. Trid., sess. 25, decreto de Veneratione sanctorum statuit adversus hæreticos, « sanctos una cum Christo » regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerre, » bonum atque utile esse simpliciter eos invocare. » Ergo 2°.

3° *Praxi Ecclesiæ*, quæ a primœvis temporibus, tum in Oriente, tum in Occidente, sanctos privatim et publice invocat et invocandos docet. Ergo 3°.

4° *Ratione.* Protestantes, Apostoli exemplo ducti, precibus fratrum suorum libenter se commendant, et in hoc mediationi Redemptoris derogari non arbitrantur : atqui divinæ mediationi ejus non magis derogatur sanctos in cœlo regnantes invocando; eo ipso enim quod invocentur, habentur quidem ut mediatores, sed secundi ordinis, nullam habentes potestatem nisi ex mediatione Christi : porro in tali agendi ratione nulla fit injuria Christo. Unde B. Paulus, Gal. III, 19, Moysen vocat mediatorem, licet I Tim. II, 5, dicat : *Unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.* Hæc igitur eo sensu conciliari possunt, quod Christus sit solus mediator primi ordinis, angeli vero et sancti, mediatores secundi ordinis. Ergo 4°, etc.; alioqui, etc. Ergo.

PROPOSITIO TERTIA.

Utile est sanctos in cœlo regnantes invocare.

Prob. 1° *auctoritatibus in præcedentis propositionis probatione relatis;* fere omnes enim supponunt non solum licitam, sed utilem esse sanctorum invocationem.

Prob. 2° *ratione.* Si enim invocatio sanctorum inutilis esset, maxime, ut volunt Protestantes, quia ipsi preces nostras non audirent : atqui hæc difficultas nulla est;

nam — a) sancti orare possunt pro iis qui orationibus eorum se commendant : sic, fatentibus Reformatis, pro fratribus nostris orare possumus : ergo *a pari*, etc. — b) Deus orationes nostras sanctis modo nobis incognito revelare potest. — c) Non repugnat sanctos in cœlo regnantes preces nostras etiam internas audire ; quid enim valeant animæ beatæ, ignoramus ; in pluribus Scripturæ textibus supponitur angelos videre et scire quæ in terra geruntur, v. g., Zachar. I, 12, angelus dicit : *Domine exercituum, usquequo tu non miserebéris Jerusalem et urbium Juda, quibus iratus es?* Luc. XV, 7 : *Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente ;* I Cor. IV, 9 : *Spectáculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus.* Luc. XVI, 25, Abraham exhibetur malum divitem sic alloquens : *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala.* II Mach. XV, 12, Onias et Jeremias repræsentantur ut negotia hominum cognoscentes et pro Judæis orantes. Ergo.

Dices 1° : Legitur in III Reg. VIII, 39 : *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum*, et in Eccles. IX, 5 : *Mortui nihil noverunt amplius :* ergo sancti preces internas non audiunt, nec quod in terra geritur noverunt.

R. Nego conseq. Nam 1° solus Deus scrutatur corda et renes scientia propria et infinite perfecta ; non sequitur autem angelos et sanctos hæc non posse scientia communicata et imperfecta. 2° Mortui nihil noverunt amplius in terra, modo naturali, suis adhuc utendo sensibus, sicut ante mortem ; morientes enim præsenti mundo valedicunt in æternum. Talis est sensus textus nobis objecti : at nihil inde contra nos inferri potest, ut evidenter patet. Ergo.

Dices 2° Deus semper paratus est nos audire : ergo inutile est ad sanctos recurrere.

R. Nego conseq. Nam 1° cum sancti Deo sint gratiores, ipsum efficacius quam peccatores placant eumque erga nos propensiorem reddunt. 2° Protestantes pro fratribus orant, licet arbitrentur Deum ad eos audiendos semper esse paratum. Ergo.

Plurima hic notare juvat, scilicet : 1° tres præcedentes propositiones sunt de fide, quamvis omnes expresse non fuerint definitæ, quia veram Ecclesiæ doctrinam exhibent et velut de fide docentur. Vide Regulam fidei P. *Véron*, § 8 et 9; Analysim fidei doctoris *Holden ; Bossuet, Exposition de la Doctrine catholique,* et decretum concilii Tridentini citatum.

2° A verbis quibus utitur Concilium non recedendum, sciendumque atque docendum Dominum nostrum Jesum Christum solum esse Redemptorem ac Salvatorem nostrum. Unde corrigendus est error plebeiorum, qui quandoque plus a nonnullis sanctis quam a Deo vel a Christo sperare videntur, vel temere sibi persuadent se tempus pœnitendi ante mortem habituros, quia talem honorant sanctum, nihil interim a Deo sperantes, et ideo damnatos non iri; Deus enim minando eis dicit, Prov. 1, 26 : *Ego autem in interitu vestro ridebo et subsannabo.*

3° Verba quibus beatissima Virgo vocatur *Spes nostra*, *Salus nostra*, vel quibus illi dicitur in hymno Ecclesiæ, *Solve vincla reis*, *Profer lumen cœcis,* necessario intelligenda esse sensu morali, id est, B. Mariam esse spem nostram, salutem nostram, vincula nostra solvere, lumen proferre, etc., efficacia omnipotentis suæ supplicationis.

4° Concilium Tridentinum solummodo definiisse bonum atque utile esse sanctos suppliciter invocare, non vero unicuique ad salutem necessarium : id quippe nulli præscribitur. Qui tamen pium hunc usum contemneret, vel ex incuria salutis suæ negligeret, evidenter peccaret. Imo Sylvius, *Billuart* et alii probabilius putant esse de præcepto; « idque saltem de S. Virgine videtur colligi, *inquit Dens*, ex SS. Patribus et communi sensu fidelium. »

5° Moneantur fideles imitatione præcipue honorandos esse sanctos, quod divus Aug. sic exprimit, Serm. 325, n. 1 : « Quanquam et quod honoramus (martyres), nobis » prodest, non illis ; sed honorare et non imitari, nihil est » aliud quam mendaciter adulari. »

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CULTU RELIQUIARUM.

Nomine reliquiarum sanctorum intelliguntur, non solum eorum corpora, ossa et cineres, sed quidquid in ipsorum fuit usu, ut vestes, instrumenta, ornamenta, etc. Apud omnes constat hæc objecta inanimata nullo digna esse cultu absoluto.

Quæstio est igitur an cultu duliæ relativo ea venerari liceat. Audacter negavit Vigilantius, cujus errorem collapsum renovarunt Lutherani et Calvinistæ, asserentes catholicos in hoc idololatriæ superstitionibus esse refertos.

PROPOSITIO.

Reliquias sanctorum cultu duliæ relativo honorare licet.

Prob. Illa propositio tenenda est, quæ est de fide, probatur veris miraculis, constanti traditione, praxi Ecclesiæ, et ratione : atqui talis est propositio nostra.

Est de fide; sic enim habetur in concilio Trident., sess. 25, decreto de Invocatione, Veneratione et reliquiis sanctorum : « Sanctorum martyrum et aliorum cum » Christo viventium corpora, quæ viva membra fuerunt » Christi et templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam » vitam suscitenda et glorificanda, a fidelibus veneranda » esse, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præ» stantur; ita ut affirmantes sanctorum reliquiis venera» tionem atque honorem non deberi, vel eos aliaque sacra » monumenta a fidelibus inutiliter honorari, atque » eorum opis impetrandæ causa sanctorum memorias » frustra frequentari, omnino damnandos esse, prout » jam pridem eos damnavit et nunc etiam damnat Eccle» sia. » Ergo.

1° *Veris probatur miraculis.* IV Reg., II, 14 : Eliseus

pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, et divisæ sunt huc atque illuc, et transiit Eliseus. Ibid., XIII, 21 : *Quidam sepelientes hominem, projecerunt cadaver in sepulcro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, revixit homo, et stetit super pedes suos.*

Act. Apost. XIX, 11 et 12 : *Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli, ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore ejus sudaria, et semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur.* Porro ea colere licet quæ Deus honoravit et illustravit : ergo.

S. Ambrosius et S. Aug. testantur se vidisse miracula in inventione reliquiarum SS. Gervasii et Protasii Mediolani patrata : idem S. Aug. plura refert miracula occasione reliquiarum S. Stephani martyris facta. Ergo 1°.

2° *Constanti traditione.* Testatur Eusebius, Hist. lib. 7, cap. 19, Hierosolymitanos fratres cathedram B. Jacobi, primi sui episcopi, adhuc conservare et magna prosequi reverentia. Ecclesia Smyrnensis, in celebri epistola in qua martyrium S. Polycarpi describit, dicit ossa beati martyris auro pretiosiora religiose fuisse collecta, et debito honore custodiri. S. Sixtus corpora SS. Petri et Pauli transtulit reverenter ad Catacumbas die 29 junii anni 258. Eodem anno, fideles Carthaginenses linteamina madefaciebant in sanguine S. Cypriani martyrium subeuntis. Infiniti essemus si facta hujus generis et testimonia Patrum etiam antiquorum, ut SS. Ambros., Aug., Chrysost., etc., referre vellemus. Ergo 2°.

3° *Praxi Ecclesiæ*, quæ semper et ubique sanctorum reliquias honorifice tractavit, adeo ut templa et altaria Deo non dedicet quin martyrum reliquias in eis collocet. Ergo 3°.

4° *Ratione.* — a) Judæi summo honore habebant arcam fœderis, virgam Aaron, mannam cœlestem, serpentem æneum ; cur venerari non liceret sanctorum corpora, quæ fuerunt membra Christi et templa Spiritus sancti? — b) Reliquiæ virorum virtutibus conspicuorum, vel speciali ratione nobis gratorum, quodam cultu civili merito hono-

rantur : ergo *a pari* reliquiæ sanctorum cultu religioso legitime honorari possunt : ergo 4°, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Deus voluit occultum esse corpus Moysis, ne Judæi illud colerent : ergo non vult reliquias sanctorum honorari.

R. Nego conseq. Deus enim voluit corpus Moysis manere occultum, quia prævidebat Judæos, in idololatriam proclives, illud cultu latriæ adoraturos esse : at inde non sequitur cultum reliquiarum, prout Ecclesia catholica illum intelligit, esse prohibitum.

Dices 2° : Christus, Matth., XXIII, 29, dixit Scribis et Pharisæis : *Væ vobis, hypocritæ, qui ædificatis sepulcra prophetarum, et ornatis monumenta justorum !* Ergo prohibuit reliquias sanctorum honorare.

R. Nego conseq. Christus enim exprobrabat Scribis et Pharisæis quod prophetas et justos exterius honorarent, pietatem fingentes, dum interius aliud sentirent et Dominum prophetarum insectarentur : ergo nihil inde contra nos sequitur.

Advertendum propositionem nostram de reliquiis in genere intelligendam esse, non vero de reliquiis in particulari : negare quippe non intendimus plures irrepsisse abusus circa reliquias quarum authenticitas non satis fuerat probata. Unde concilium Tridentinum sapienter statuit, sess. 25, decreto jam citato, ne novæ reciperentur reliquiæ, *nisi recognoscente et approbante episcopo*. Imo si episcopus advertat reliquias jam exponi solitas sufficientibus authenticitatis characteribus non vestiri, eas venerationi fidelium subtrahendas decernere tenetur, ut cultus ab omni superstitionis labe purus semper remaneat.

Plures, ex Constitutionibus summorum Pontificum et ex variis S. Rit. Congr. decisionibus, servandæ sunt regulæ, ut legitimus exhibeatur cultus sacris reliquiis. Sunt enim reliquiæ *insignes*, reliquiæ *notabiles* et *particulæ* : omnes, modo ab Ordinario loci recognitæ fuerint ut authenticæ cum facultate eas exponendi, venerationi fide-

lium exponi possunt; verum solæ insignes ac notabiles in processionem solemniter deferri queunt, etc.

In honorem solum reliquiarum insignium publicum permittitur Officium.

De reliquiis veræ Crucis et sanctorum longam edidimus instructionem, sub data diei 2 aug. 1845.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CULTU IMAGINUM.

Nomine imaginum intelliguntur quælibet picturæ, aut sculpturæ sanctos, aut mysteria religionis oculis nostris repræsentantes.

Leo Isauricus, primo simplex miles, deinde Græcorum imperator die 2 martii anni 716 coronatus, bellum sacris imaginibus indixit, easque edicto anni 726 omnino abolendas jussit, et multos earum defensores martyrio exstinxit : unde *Iconomachus* fuit appellatus, et imaginum adversarii vocati sunt *Iconoclastæ*.

Constantinus Copronymus, Leonis filius, conciliabulum 338 episcoporum coadunavit, in quo metu episcopos commovens, impium patris sui adversus imagines edictum confirmari fecit.

Copronymo successit Leo IV ejus filius, qui etiam contra imagines desæviit. Post hunc regnavit Constantinus VI sub tutela matris suæ Irenes quæ, cultum sacrarum imaginum restituere volens, concilium generale VII congregandum curavit : est secundum Nicænum, anno 787 celebratum. In eo definitum est sanctas imagines esse venerandas, et negantibus anathema dictum fuit.

Non ideo tamen pax statim restituta est; diu adhuc Iconoclastæ ecclesiam Orientalem turbis commoverunt. Eorum hæresim penitus desuetam successive renovarunt Albigenses in duodecimo sæculo, Wiclefistæ in decimo quarto, et tandem in decimo sexto sæculo Protestantes, qui etiam nunc Romanam Ecclesiam idololatriæ accusant propter ipsius erga imagines reverentiam. Non tamen

dicunt, sicut veteres Iconoclastæ, sculpturam et picturam esse artes diabolicas omnino tollendas, sed volunt cultum imaginibus exhibitum esse superstitiosum et idololatricum.

PROPOSITIO.

Cultus sacrarum imaginum est licitus.

Prob. Firmiter tenenda est propositio quæ est de fide, probatur Scriptura sacra, praxi Ecclesiæ et ratione : atqui, etc.

Est de fide; definita enim fuit 1° in concilio Nicæno II, act. 7, *Labbe*, t. VII; 2° in concilio Constantinopolitano IV generali VIII, act. 10, can. 3; 3° in concilio Trident., sess. 25, decreto de Veneratione sanctorum et sacris imaginibus, hæc habentur : « Mandat sancta synodus... imagines Christi, Deiparæ Virginis et aliorum » sanctorum in templis præsertim habendas et retinendas, eisque debitum honorem et venerationem imper- » tiendam : non quod credatur inesse aliqua in eis divini- » tas vel virtus, propter quam sint colendæ ; vel quod ab » eis sit aliquid petendum ; vel quod fiducia in imagini- » bus sit figenda, velut olim fiebat a gentibus, quæ in ido- » lis spem suam collocabant : sed quoniam honos qui eis » exhibetur refertur ad prototypa quæ illæ repræsentant; » ita ut per imagines quas osculamur, et coram quibus » caput aperimus et procumbimus, Christum adoremus, » et sanctos quorum illæ similitudinem gerunt, venere- » mur : id quod conciliorum, præsertim vero secundæ » Nicenæ synodi, decretis contra imaginum oppugnatores » est sancitum. »

Longum hunc textum referendum duximus, quia tota Ecclesiæ doctrina circa imagines dilucide in illo explicatur. Ergo.

1° *Probatur Scriptura sacra.* Arca Domini in summo honore erat apud Judæos. *Josue pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quam*

omnes senes Israel, Josue, VII, 6. Oza, cum manum ad arcam admovisset, ne forte caderet, *percussit eum Deus super temeritate*, II Reg., VI, 7. Legitur in eodem capite quanta pompa David eamdem transtulerit arcam. Arca autem ideo sic honorabatur, quia potentiæ et misericordiæ Dei erat signum : *ergo a pari* imagines Christi et sanctorum honorari possunt. Ergo 1°.

2° *Praxi Ecclesiæ*. Longe ante Iconoclastas, et ab eorum tempore usque ad nos, imagines in toto orbe christiano venerationi fidelium expositæ sunt, et cultus publicus illis exhibitus est ; in ipsismet Ecclesiæ primordiis jam existebant, abscondita Christianorum in catacumbis sanctuaria exornabant et colebantur, sicut et nunc apud nos. Vid. *Bosio*, *Aringhi*, et recens opus doctissimi P. *Marchi : Mon. dell' art. Crist. primit.*, cujus tom. I solus exstat editus. Si autem illarum usus esset idololatricus vel abusivus, Ecclesia, quæ est firmamentum veritatis, illum non ita approbasset nec tolerasset. Ergo 2°.

3° *Ratione*. — a) Enim ille cultus nihil habet mali in se, cum honor materiæ depictæ aut sculptæ non referatur, sed prototypo : prototypus autem, ex superius dictis, honore est dignus. — b) Calvinistæ arbitrantur Eucharistiam esse duntaxat figuram corporis Christi, et tamen illam summa veneratione honorandam esse putant ; ergo figura seu imago honorari potest. — c) Deus plurima patravit miracula in gratiam cultus imaginum, ut videre est in Historia ecclesiastica, et in concilio Nicæno II, actione 4 : at repugnat Deum operari miracula in gratiam erroris vel superstitionis. — d) Cultus civilis debetur statuis et imaginibus regis vel imperatoris; *nam*, inquit S. Athan., Oratione 3 contra Arianos, n. 5, part. 1, *qui adorat imaginem, in ipsa adorat imperatorem* : ergo *a pari* imagines Christi et sanctorum dignæ sunt cultu religioso suis objectis proportionato. Ergo 3°, etc., aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Deus, in Exod., xx, 4, omnem prohibuit imaginem, his verbis : *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem :* ergo cultus imaginum non est licitus.

R. 1° Plures dicunt Deum præcedentibus verbis prohibuisse sculptilia et imagines honorari cultu latriæ absoluto, non vero cultu relativo : idque colligunt — a) ex verbis immediate præcedentibus : *Non habebis deos alienos coram me ;* — b) ex subsequentibus : *Non adorabis ea, neque coles ;* et ex his, 23 : *Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis ;* — c) ex aliis verbis Levit., xxvi, 1 : *Non facietis vobis idolum et sculptile... ut adoretis.* Ergo.

R. 2° *Nego conseq.* Supposito enim Deum verbis nobis objectis omnem prohibuisse similitudinem, quod longe probabilius videtur, præsertim ex Judæorum moribus ac testimonio (nullas quippe venerantur imagines, et testatur Josephus, lib. 2 de Bello Judaico, et lib. 17 de Antiq., eas omnes esse prohibitas), non sequitur earum cultum adhuc prohiberi ; Deus enim eas jure positivo prohibuerat, ne fierent occasio idololatriæ : sublato autem periculo, Ecclesia illarum cultum recte intellectum permittere potuit, sicut permisit usum sanguinis et suffocati. Imo Deus ipse legi suæ derogaverat ; nam erigi jussit serpentem æneum, cujus aspectus a morsibus serpentium sanaret, Num., xxi, 8 ; duo Cherubim super arcam poni voluit, Exod., xxv, 18, quibus alia duo addidit Salomon, III Reg., vi, 23. Ergo.

Inst. Periculum idololatriæ non extitisset, nisi in quantum pagani simulacra deorum suorum adorassent : atqui pagani non simulacra, sed ipsos deos adorabant : ergo.

R. 1° *Nego maj.* Populus Israeliticus valde proclivis erat ad imitandas gentes ethnicas ; si ob oculos similitudines habuisset, mox eas velut deorum simulacra æs-

timasset eisque cultum soli Deo debitum reddidisset. Ergo.

R. 2° *Nego min.* Probabile quidem est philosophos aliosque viros conspicuos simulacra sincero animo non adorasse : at vulgus, inter paganos, persuasum habebat ea quadam divina virtute esse donata, eisque vere supplicabant, offerebant, etc., ut patet ex lib. Sap., XIII, 18; ex Isai., XLIV, 12 et seq.; ex Athenagora qui, in Legatione pro Christianis, hæc habet : « Qui plerique, cum inter» noscere non possint quid sit materia, quid Deus, et » quantum inter utrumque intervallum, supplicant con» fectis ex materia simulacris ; » ex S. Aug., Enarrat. II in Ps. CXIII, n. 3 : « Cum adorari atque honorari a mul» titudine cœperit (simulacrum), parit in unoquoque sor» didissimum erroris effectum, ut quoniam in illo figmento » non invenit vitalem motum, credat numen occultum. » Ita multi alii auctores antiqui. Ergo. Vide opus inscriptum : *Discussion amicale, t.* II.

Obj. 2° In primis Ecclesiæ sæculis imagines non erant in usu : ergo illarum cultus habebatur ut illicitus.

R. 1° *Nego ant.* Usus imaginum erat quidem rarus in primis temporibus : — a) ob prohibitionem apud Judæos extantem, ne offenderentur; — b) ob periculum ne gentiles conversi quasdam paganismi superstitiones retinerent, statuas et imagines videndo : hinc S. Irenæus, S. Epiphanius, S. Ambrosius aliique Patres nonnullos redarguerunt Christianos imagines more gentilium honorantes; — c) quia mos imagines habendi, ad essentiam religionis christianæ non pertinens, nondum fuerat introductus. Nullibi tamen illarum cultus damnatur ut malus; quinimo, in antiquissimorum Patrum scriptis, ut S. Basilii, S. Greg. Nyss., aperta reperiuntur testimonia imagines tunc in usu esse probantia. Ergo.

R. 2° *Nego conseq.* Etiamsi enim imagines nullo modo fuissent in usu in primis Ecclesiæ sæculis, Ecclesia sapientissima eas deinceps nihilominus approbare potuisset, cum, ex dictis, nihil mali ex se habeant et ad finem optimum referri possint. Ergo.

Obj. 3° Concilium Eliberitanum, circa annum 300 celebratum, statuit, can. 36, *Labbe, t.* I, *picturas in Ecclesia esse non debere.* Ergo.

R. Nego conseq. Concilium enim, ob imminens superstitionis periculum, usum picturarum in ecclesiis prohibet : verum non decernit illarum usum in se malum esse. Ergo.

Quidam objiciunt concilium 338 episcoporum, Constantinopoli anno 754 celebratum ; sed frustra, nullius quippe est auctoritatis : 1° quia Patres illius concilii non fuerunt liberi; 2° quia summus Pontifex illi non adfuit, nec per se, nec per legatos, nec cæteri orbis christiani præsules ei adhæserunt ; 3° quia Acta hujus conciliabuli a Stephano II papa, a tribus Orientalibus patriarchis, et tandem a septima synodo generali rescissa sunt. Ergo.

Acta septimæ synodi generalis in linguam latinam conversa, ad Ecclesias Occidentales devenerunt, sed versio in uno puncto graviter erat mendosa : Constantinus, Cypri episcopus, sensu catholico dixerat : « Ego consentio... suscipiens et honorabiliter amplectens sanctas » et venerabiles imagines, atque adorationem per latriam... soli Trinitati impendo : » interpres verterat *secundum servitium adorationis quod Trinitati emitto.* Labbe, t. VII.

Patres concilii Francofordiensis, anno 794 celebrati, ex Gallia, Aquitania et Germania coadunati, quibus duo legati summi Pontificis adjuncti erant, hoc facti errore decepti, talem adorationem imaginibus delatam *contemserunt atque consentientes condemnaverunt*, et quidem merito. *Labbe*, t. VII.

At ne unum quidem dixerunt verbum contra cultum imaginum sensu nostro intellectum : eorum igitur auctoritas bona fide nobis objici non potest.

Obj. 4°. Quatuor exstant libri dicti Carolini, quia a Carolo magno vel ipsius jussu scripti sunt, in quibus synodus Nicæna II acerrime reprehenditur, et omnis cultus imaginibus denegatur : ergo illarum cultus est illicitus.

R. nego conseq. Nam 1° auctor, quisquis sit, eodem errore facti laborabat ac Patres concilii Francofordiensis debuit ergo cultum imaginibus attributum reprobare u impium et idololatricum. 2° Cultum latriæ imaginibu exhibitum condemnat, non vero cultum sensu catholic intellectum. Nonnullos quidem condemnat ritus apud Græcos usitatos, ut imagines deosculari, coram illis procumbere, eis thus adolere, coram illis luminaria accendere, quia hæc in Gallia locum non habebant : cum autem hujusmodi signa in honorem sanctorum eorumque imaginum legitime fieri possint, si nempe recta sit intentio, decursu temporum in toto occidente usurpari cœperunt : ergo ex dispositione librorum Carolinorum nihi contra eos concludi potest.

Obj. 5o. Concilium Parisiense, jussu Ludovici Pii ann 824 convocatum, concilium Nicænum II et cultum imaginum condemnat ac rejicit : ergo clerus Gallicanus cultui imaginum erat oppositus.

R. nego conseq. Nam. 1° Concilium Parisiense, errore facti supra memorato præoccupatum, concilium Nicænum II rejicere debuit ; 2° non omnem rejicit cultum imaginum, sed tantum cultum immoderatum qui sol Deo debetur, vel cultum superstitiosum qui aliquam divinitatis virtutem in imaginibus residentem supponeret. Ergo.

FINIS TRACTATUS DE INCARNATIONE.

TRACTATUS

DE GRATIA.

NOTIONES PRÆVIÆ.

I. Quanti sit momenti tractatus de gratia. — Priusquam aggrediamur quæstiones quandoque difficiles quæ occurrent, animadvertendum volumus hunc Tractatum esse maximi momenti. Ad ipsum enim spectat quidquid docetur de consiliis Dei Creatoris et Christi Redemptoris circa ordinem supernaturalem hominisque sanctificationem. Absque notionibus quæ sequuntur, mirabilis ordo divinæ Providentiæ in dispensatione gratiæ intelligi nequit. Multiplices enim, ut sæpius accidit, hæreticorum errores ad majorem veritatis elucidationem inservierunt. Hic etiam reperiuntur theologiæ mysticæ et asceticæ, quam sacerdotes ignorare non licet, vera fundamenta.

II. De nomine gratiæ. — Gratia, sic dicta quia gratis datur, sub variis sensibus accipitur in Scriptura : 1° pro benevolentia Dei erga homines : sic legitur in Gen., VI, 8 : *Noe vero invenit gratiam coram Domino;* et in Luc., I, 30 : *Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum;*

2° Pro omni dono a Deo hominibus gratis concesso : unde B. Paulus ait, I Cor., XV, 10 : *Gratiâ Dei sum id quod sum ;*

3° Pro gratitudine in memoriam alicujus beneficii; v. g., David dicit, II Reg., II, 4 : *Et ego reddam gratiam, eo quod fecisti istud;*

Triplicis hujus significationis vim habet divina gratia de qua hic agitur, si secundum ipsius perfectionem sumatur. Ex Dei enim amore procedens in nobis diffundi-

tur, nosque sanctificat et gratos facit, unde et gratias dignas Deo rependere possumus.

III. De definitione gratiæ. — Gratia de qua nobis agendum est in præsenti tractatu definitur : *Donum supernaturale creaturæ intellectuali a Deo gratis concessum, in ordine ad vitam æternam.*

1° Dicitur *donum gratis a Deo concessum ;* quod commune est donis tum naturæ tum gratiæ: natura enim et ipsa gratuito a Deo nobis donata est.

2° Dicitur *supernaturale*, ut distinguatur gratia a donis naturalibus : gratia enim proprie supra omnem naturam elevatur, hominemque idoneum et proportionatum efficit ad Deum supernaturaliter videndum et possidendum.

3° Dicitur *creaturæ intellectuali ;* definitio competit omnibus gratiis a Deo concessis, sive angelis in cœlo, sive protoparentibus in statu innocentiæ, sive homini lapso.

4° Dicitur *in ordine ad vitam æternam :* quibus verbis declaratur finis et consummatio gratiæ. Gratia namque nobis datur tanquam vitæ æternæ semen, et vita æterna gratia est consummata, juxta verbum B. Pauli : *Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.* Rom. vi, 23.

IV. De diversis gratiarum speciebus. — Gratia multipliciter dividitur. Una quidem est in suo fonte, nempe in Deo cujus participatio aliqua est; item in suo fine, gratia enim finalis est vita æterna; item in sua causa meritoria quæ Christus est. Quoad applicationem vero et distributionem propemodum infinitos habere potest gradus et aspectus, ac consequenter divisiones.

Dividitur 1° in gratiam Dei et gratiam Christi. Gratia Dei ea est quæ datur independenter a meritis Christi : tales erant gratiæ angelis et primis parentibus nondum lapsis concessæ. Gratia Christi ea est quæ intuitu meritorum Christi conceditur : tales sunt omnes gratiæ hominibus post lapsum præparatæ. Attamen hæc distinctio ut mere nominalis habetur ab his qui tenent Christum esse totius ordinis supernaturalis initium et finem.

2° Dividitur in gratiam *sanitatis* et gratiam *elevationis*, Gratia sanitatis ea est quæ naturam sanat ab infirmitate sua nativa, eique præbet vires ad bene agendum, ad superandas tentationes atque ad malum vitandum. Gratia *medicinalis* dicitur, si consideretur in homine lapso per peccatum Adæ; in protoparente autem, ante ipsius lapsum, gratia *integritatis* nuncupatur. — Gratia *elevationis* ea est qua homo supra naturam propriam elevatur et idoneus efficitur ad eliciendos actus supernaturales et vitæ æternæ meritorios; hæc est proprie gratia divina qua sanctificamur et Deo conjungimur, ipsius naturæ participes effecti.

3° Dividitur in internam et externam. *Interna* ea est quæ immediate agit in mentem, intellectum illuminando aut voluntatem movendo. Gratia *externa* immediate agit in sensus, ut promulgatio legis, miracula, prædicatio verbi divini, exemplum virtutis, etc.

4° Dividitur in gratiam gratis datam et gratiam gratum facientem. Gratia *gratis data* non in propriam recipientis, sed in aliorum utilitatem primario conceditur, ut donum miraculorum, potestas administrandi sacramenta, etc. Hujusmodi gratias enumerat Apostolus, I Cor., XII, 8, dicens : *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ..... alteri fides..... alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.* Gratia *gratum faciens* in utilitatem recipientis directe conceditur, ut motio voluntatis in bonum, remissio peccatorum, etc.

5° Gratia gratum faciens dividitur in *actualem* et *habitualem*.

Gratia *actualis* ea est quæ datur per modum actus.

Duplex est gratia actualis, nempe gratia intellectus et gratia voluntatis. Gratia *intellectus* est quædam illustratio divina, proponens intellectui humano verum supernaturale credendum, vel bonum agendum; gratia *voluntatis* est motio inclinans voluntatem ad bonum supernaturale agendum.

Gratia actualis dividitur adhuc in operantem et cooperantem, in prævenientem et subvenientem, in excitantem et adjuvantem. Sensum his vocibus proprium assignabimus in decursu Tractatus.

Gratia actualis dividitur iterum in sufficientem et efficacem : gratia *sufficiens* ea est quæ dat veram potestatem agendi, licet effectus non sequatur; gratia *efficax* non solum dat potestatem agendi, sed effectum semper obtinet. Naturam utriusque hic non expendimus.

Dividitur in gratiam simpliciter et gratiam pro gratia. Gratia *simpliciter* conceditur absque ullo merito ex parte recipientis, etiam ex gratia anteriori producto; gratia vero *pro gratia* supponit meritum ex gratia anteriori obtentum.

Gratia *habitualis* est quid permanens a Deo in mentibus infusum, et triplex est : nempe — a) gratia *sanctificans*, quæ est prima vel secunda : prima remittit peccatum, justificationem informando; et secunda auget gratiam sanctificantem jam existentem. — b) Virtutes infusæ, quæ sunt theologicæ vel morales : *theologicæ* ita dicuntur, quia Deum habent pro objecto immediato, ut sunt fides, spes et charitas; *morales* non habent Deum pro objecto immediato, sed mores componendos; inter eas quatuor eminent, quæ ideo vocantur *cardinales;* sunt justitia, prudentia, fortitudo et temperantia. — c) Dona Spiritus sancti, quæ septem numerari solent, videlicet, dona sapientiæ, intellectus, consilii, fortitudinis, scientiæ, pietatis et timoris. De his omnibus dicemus, ubi de gratia habituali et de natura justificationis.

Gratia autem sanctificans cum ad consummationem devenerit, et fructum suum protulerit, cujus est semen in cordibus, in gloriam commutabitur quæ est gratia consummata.

V. De divisione tractatus. — Totam hanc gratiæ materiam in duas partes dividemus, unam generalem et alteram specialem, quibus præmittemus caput prævium de variis erroribus circa gratiam.

CAPUT PRÆVIUM.

DE VARIIS CIRCA GRATIAM ERRORIBUS.

Inter eos qui circa gratiam errarunt, alii nimis naturæ, et alii nimis gratiæ tribuebant : de his et illis in duplici articulo dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE HIS QUI ERRARUNT NIMIS TRIBUENDO NATURÆ.

Qui nimis naturæ, id est, libero arbitrio tribuerunt, sunt Pelagiani et Semipelagiani.

§ I. — De Pelagianis.

I. De Pelagio et suis discipulis brevis notitia. — Pelagius, in Britannia Majori natus, versus medium quarti sæculi, fuit monachus gyrovagus, id est, non in monasterio reclusus, nec solitarius, nec sacerdos. Ingenio erat acutus, eloquentia facundus, licet parum doctus; pius apparebat et virtutis incitator, quamvis mensis, balneis et epulis nutritus : latos humeros et robustam cervicem gestiebat, referente Orosio, in Apologetico. Circa finem quarti sæculi, petiit Romam, Loca sancta invisendi causa, ibique Ruffinum habuit magistrum, a quo plures hausit errores. Sub perfectionis larva, cœpit scriptis et verbis docere, contra vitia inclamare, homines et præsertim mulieres, quibus blandiebatur, usum Scripturarum et cantus in ecclesia eis concedens, ad virtutes christianas hortari et excitare. Cum ipsi objiceretur homines in Adamo lapsos et natura corruptos tantæ perfectionis non esse capaces, quibusdam locis Patrum libertatem humanam contra philosophos omnia fato tribuentes, nec non

contra Marcionitas aliosque hæreticos duo principia admittentes, defendentium abutens, multa docuit sanæ doctrinæ opposita, et multo nimis naturam extollentia, ut mox videbimus.

Primus Pelagii discipulus fuit Cœlestius, monachus sacerdos, patria incertus, homo *acerrimi ingenii qui profecto, si corrigeretur, plurimis profuisset,* inquit S. Aug.

Celebrior alter exstitit, nomine Julianus, ex Apulia oriundus, primum conjugatus; deinde, adhuc junior, Eclanensis episcopus, qui cum septemdecim aliis episcopis causam Pelagianorum jam desperatam et fere perditam suscepit defendendam, sicque perturbationes in Ecclesia diu protraxit.

II. Pelagianorum doctrina. — Primum Pelagius docuit hæc principia sequentia :

1° Adamum et Evam creatos fuisse mortales, et peccando sibi solis nocuisse; ac consequenter nullum existere peccatum originale, sed infantes in eodem statu nasci in quo primi parentes fuerunt creati; unde morientes absque baptismo vitam æternam habent. Discipuli ejus verbis Christi apud Joan., v, 5, etc., *Nisi quis renatus fuerit*, pressi, distinctionem finxerunt inter vitam æternam et regnum Dei, confitentes dictos infantes regnum Dei non ingressuros, et tamen in vita æterna collocandos esse.

2° Docuit eamdem nunc existere libertatem quæ primitus data fuit Adamo, vi cujus quaslibet tentationes vincere, perfectam justitiam adipisci et conservare possumus.

3° Necessariam esse gratiam ad bonum faciendum negabat.

Postea vero, Pelagii sectatores, ac in primis Cœlestius et Julianus, multa pro tuendis erroribus suis scripserunt, atque non semel sententiam mutaverunt, sin in re, saltem in verbis : 1° negabant gratiam esse necessariam, rationibus adversariorum victi, necessitatem ejus agnoverunt, sed nomine gratiæ intelligebant naturam et liberum arbitrium; 2° gratiam, cujus necessitatem agnosce-

bant, reposuerunt in lege et doctrina qua admonemur de bono faciendo et de malo fugiendo; 3° cum ipsis objiceretur majorem esse gratiam sub lege evangelica quam sub Mosaica, dixerunt eam consistere in exemplo Christi nos ad bonum hortantis, dum Adamus exemplo suo nos impellebat ad malum; 4° novis argumentis iterum pressi, dixerunt gratiam consistere in remissione peccatorum et in recordatione hujus remissionis, quæ sine novo adjutorio ad vitanda peccata plene sufficit. In observatione mandatorum Dei tria distinguebant : possibilitatem, voluntatem et actionem; fatebantur possibilitatem a Deo venire, at volebant duo posteriora esse hominis. 5° Adhuc convicti, gratiam interiorem illustrationis admiserunt, non ut prorsus necessariam, sed ad facilius agendum.

Graviter controvertitur inter theologos an Pelagiani tandem admiserint gratiam voluntatis, et quænam fuerit gratia de qua tanta exstitit controversia inter eos et S. Augustinum.

Ad primum, ut probabilius habetur Pelagianos tandem admisisse, post damnationem suam a Zozimo pronuntiatam, gratiam internam etiam voluntatis, sed gravibus vitiis fœdatam, scilicet inchoationi bonorum operum alienam, non stricte necessariam ad bene agendum, et juxta uniuscujusque merita concessam.

Ad secundum, constat gratiam a S. Aug. adversus Pelagianos decertante requisitam ut dogma catholicum, fuisse gratiam actualem, prævenientem, gratuitam et ad bonum agendum necessariam, non tamen necessitantem, nec probabiliter ex natura sua efficacem. Hæc assertio ex ipsismet S. Aug. scriptis comprobatur, et insuper ex ratione; S. Aug. enim dogma Ecclesiæ defendere suscipit, non vero opinionem ad fidem non pertinentem : porro Ecclesia semper docuit, *ut ex infra dicendis patebit,* gratiam actualem, prævenientem et gratuitam, ad omnes actus pios necessariam esse, et tamen nullam imponere necessitatem : ergo. An autem hæc gratia ex natura sua sit efficax, vel non, quæstionem Ecclesia nunquam definiit.

III. De condemnatione et impugnatione pelagianismi. — Viginti quatuor celebrata sunt concilia adversus Pelagianos, a Carthaginensi I, anno 412, usque ad Ephesinum generale, anno 431. Sex summi Pontifices eos profligaverunt, nempe Innocentius I, Zozimus, Bonifacius I, Cœlestinus I, Sixtus III et Leo I cognomento magnus : quinque imperatores Pontificibus auxilium constitutionibus suis præstiterunt, videlicet Honorius, Theodosius I, Constantius, Valentinianus III et Theodosius II.

Præcipui doctores qui scriptis suis Pelagianos impugnaverunt, sunt : S. Hieronymus; Paulus Orosius, presbyter Hispanus, S. Augustini amicus; Marius Mercator, et præsertim S. Augustinus, qui, ab anno 412 usque ad mortem suam, anno 430, eos in multis et doctissimis operibus continuo insecutus, merito vocatus est Doctor Gratiæ.

§ II. — De semipelagianis.

I. De origine et fautoribus semipelagianismi. — Semipelagiani sic dicti sunt, quia errores Pelagianorum circa gratiam mitigantes, quasi dimidiaverunt. Quidam viri docti, pii et sancti, quorum plerique erant sacerdotes et nonnulli episcopi, doctrinæ S. Aug. circa necessitatem gratiæ cum laudibus subscribentes, existimabant ipsius sententiam circa prædestinationem esse duriorem, atque importune S. Doctorem hanc movisse quæstionem. Hinc ipsi in errorem pelagianismum redolentem impegerunt.

Præcipui auctores vel propugnatores Semipelagianorum hæresis fuerunt : 1° quidam Vincentius, a celebri abbate Lirinensi ejusdem nominis distinctus; 2° Joannes Cassianus monachus, natione Scytha juxta multos, Gallus secundum alios, in monasterio Bethleem edoctus : lustratis cœnobiis Egypti et Thebaidæ, perfectionis causa, venit Constantinopolim, ubi a S. Joanne Chrysostomo ordinatus est diaconus. Missus Romam ad defendendum S. Chrysostomum injuste accusatum, inde transiit Massiliam ibique duo instituit monasteria, unum virorum

et alterum virginum. Rogante S. Castore, episcopo Vapicensi, scripsit ea quæ a monachis in Oriente didicerat, in Institutionibus monasticis. Scripsit etiam Collationes Patrum deserti, gallice *Conférences :* in 13ª collatione docet bonam voluntatem gratiæ non semper tribuendam esse; 3° Faustus, in Britannia natus, primum advocatus, deinde monachus Lirinensis, et postea episcopus Regiensis in Gallia; 4° Gennadius, doctus presbyter Massiliensis.

Quoniam Semipelagiani frequentiores erant Massiliæ aut in regione Massiliensi, vocati sunt Massilienses, eorumque error dictus est hæresis presbyterorum Massiliensium.

II. De doctrina semipelagianorum. — Post quasdam tergiversationes tandem docuerunt : 1° saltem probabiliter gratiam non esse necessariam ad initium fidei, nec ad orationem et desiderium generale faciendi quæ necessaria sunt ad salutem ; imo quidam, a Pelagianis minus recedentes, tenebant desiderium speciale bonum ad salutem necessarium faciendi absque gratia haberi posse, non tamen perfici ; 2° gratiam intuitu voluntatis hominis actualis vel futuræ et a Deo prævisæ concedi, et in hoc sistebat caput totius semipelagianismi. Duo ad salutem igitur sunt necessaria, gratia scilicet et obedientia : obedientia est hominis; Deus autem propter obedientiam prævisam concedit gratiam, tum ad recte credendum, tum ad bene agendum, tum ad perseverandum. Hinc inferebant Semipelagiani homines puniendos vel remunerandos esse in altera vita, non tantum secundum peccata realiter commissa aut merita acquisita, sed secundum ea quæ fecissent si diu vixissent : unde, v. g., ex duobus infantibus simul natis et Ecclesiæ præsentatis, unus ante baptismum moritur; gratia salutis ipsi denegatur, quia prævidetur peccaturus si vixisset : alter baptizatur, et statim moriens salvatur, quia prævidetur bene acturus et in bonis operibus usque in finem perseveraturus si diu vixisset.

Pelagiani igitur et Semipelagiani in hoc consentiebant, quod scilicet gratuitam esse gratiam negarent, volebant-

que eam intuitu meritorum hominis actualium aut prævisorum concedi; et in eo differebant, quod Pelagiani necessitatem gratiæ non admitterent, dum Semipelagiani eam agnoscebant, saltem excepto fidei initio.

III. De iis qui impugnarunt Semipelagianos. — S. Prosper et Hilarius, ab Hilario Arelatensi diversus, ambo Galli et probabilius laici, S. Augustinum contra Semipelagianos nascentes defenderunt in Gallia, S. Doctorem de seminibus erroris prodeuntibus epistola communi monuerunt, petierunt Romam, et novam hæresim denuntiaverunt summo Pontifici Cœlestino I, qui episcopis Galliæ contra presbyteros Massilienses scripsit. S. Aug., licet senio confectus, duos adversus eos composuit libros, unum de Prædestinatione sanctorum, et alterum de Dono Perseverantiæ. S. Fulgentius, episcopus Ruspensis in Africa, eosdem confutavit : denique synodus Arausicana II, anno 529 sub Felice IV celebrata, a Bonifacio II approbata et in orbe christiano percelebris, errores Semipelagianorum, in viginti quinque canonibus ex scriptis S. Aug. decerptis, condemnavit, tota comprobante Ecclesia, sicque res finita est.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE IIS QUI ERRAVERUNT NIMIS GRATIÆ TRIBUENTES.

Numerantur Prædestinatiani, Lutherani, Calvinistæ, Baianistæ et Jansenistæ.

§ I. — De Prædestinatianis.

I. In quo consistat doctrina Prædestinatianorum. — Quidam necessitatem et efficacitatem gratiæ adversus Pelagianos et Semipelagianos nimis extollentes, in oppositum errorem inciderunt, dixeruntque 1° Deum, absoluto decreto, ante prævisa opera, homines ad vitam vel ad mortem æternam prædestinare; 2° solos prædestinatos salvos fieri velle; 3° pro solis prædestinatis Christum

mortuum esse; 4° liberum hominis arbitrium in præsenti statu penitus exstinctum esse; 5° sacramenta nihil prodesse, id est, gratiam non conferre, nec peccata remittere iis qui ad vitam æternam non sunt prædestinati.

II. De iis qui hanc doctrinam propugnaverunt. — Quidam Lucidus presbyter hos in fine quinti sæculi docuit errores, ut constat ex Epistola Fausti, episcopi Regiensis, eum refellentis, ex retractatione ipsius Lucidi in concilio Arelatensi, circa annum 476 celebrato. Falsum est ergo Prædestinatianismum merum esse figmentum a Pelagianis vel Semipelagianis in odium S. Aug. excogitatum, ut volebant Janséniani.

In nono sæculo exortus est *Gotescalc*, filius comitis Saxoniæ, monachus Orbacensis, in diœcesi Suessionensi. Sacerdos sine proprii episcopi licentia ab alieno ordinatus est; adiit Romam devotionis vel inquietudinis causa, itinera suscepit per diversas regiones, et ab episcopo Veronensi in Italia, Rabano, archiepiscopo Moguntino, anno 848, delatus tanquam errores circa prædestinationem docens, convictus est; ad Hincmarum, archiepiscopum Rhemensem, ipsius metropolitanum, missus, examinatus est in synodo Carisiaca I, anno 849. Iterum damnatus velut hæreticus obstinatus, virgis cæsus est, juxta regulam sancti Benedicti, et in ergastulo monasterii Altivillarensis reclusus, e carcere duas edidit professiones fidei callidas, in quibus errores suos adeo occultabat ut plurimi, eum credentes innocentem, Hincmarum nimiæ severitatis accusaverunt, et magna exorta est dissensio etiam inter episcopos, qui tandem sibi consenserunt anno 860 in concilio Tullensi, atque definierunt, existere prædestinationem pro electis; liberum arbitrium non esse exstinctum, sed tamen læsum et gratia indigere; Deum velle salutem omnium hominum, et Christum mortuum esse pro omnibus hominibus.

Interea *Gotescalc*, gravi morbo in carcere correptus, professioni fidei a monachis Altivillarensibus jussu Hincmari sibi exhibitæ subscribere noluit sicque obiit sacramentis Ecclesiæ et sepultura christiana privatus.

Nomen hujus novatoris oblivioni traditum mansit ignoratum per octingentos annos, usque ad Usserium calvinistam, et Jansenium qui contenderunt illum fuisse miserum, ab Hincmaro injuste vexatum, neutiquam vero hæresi infectum. Hinc nata est controversia inter ipsos catholicos an *Gotescalc* erroribus Prædestinatianorum fuerit addictus, nec ne. Persona ejus stricte defendi potest absque ulla fidei læsione, ut constat exemplo Prudentii, Trecensis episcopi, Lupi, Ferrariensis abbatis, Ratramni, Corbeiensis monachi, auctoris duorum librorum, *de Tenenda veritate*, et de tribus epistolis, sub nomine Ecclesiæ Lugdunensis falso inscriptorum, et aliorum qui, licet catholici, arbitrati sunt illum ab erroribus Prædestinatianorum immunem : ut certum tamen habetur illum reipsa fuisse hæreticum, idque probatur testimonio Rabani, Hincmari aliorumque episcoporum qui eum stricto examini subjectum invenerunt reum et damnaverunt; dein definitionibus conciliorum adversus illum celebratorum : septem numerantur, et in tribus saltem declaratur hæreticus; tandem consensu fere omnium theologorum.

§ II. — De erroribus Wicleſi.

Wiclefus, natione Anglus, sacerdos, doctor Oxoniensis, theologiæ professor, deinde parochus et anno 1384 defunctus, a regimine collegii Cantuariensis auctoritate archiepiscopi, postea summi Pontificis ejectus, debacchatus est præ ira, et innumeras docuit hæreses, inter quas sequentes ; 1° omnia ipsumque Deum fato esse subjecta; 2° omnes actus Dei tum internos, tum externos, esse necessarios, et tamen liberos, quia Deus voluntarie eos facit, et aliter faceret si vellet, quamvis aliter velle non possit; 3° eo sensu tantum hominem esse liberum; 4° alios ad vitam æternam et ad bona opera, alios vero ad damnationem et ad peccata prædestinari : omnes tamen hæc libere faciunt, quia volunt, et aliter facerent si vellent, quamvis velle non possint.

Varii Wicleſi errores damnati sunt a Gregorio XI, in

pluribus conciliis particularibus, et tandem in generali Constantiensi, anno 1415.

§ III. — De Lutheranis et Calvinistis.

Martinus Lutherus, anno 1483 natus in Saxonia, monachus ordinis Eremitarum S. Augustini et sacerdos, cœpit dogmatizare anno 1517; et Joannes Calvinus, Novioduni anno 1509 natus, erroribus ejus adhæsit et novos eis adjecit. Ambo enormiter erraverunt circa liberum arbitrium, gratiam et prædestinationem.

I. Circa liberum arbitrium, docuerunt 1° hominem primitus non liberum, juxta Lutherum; liberum, licet ad peccatum destinatum, secundum Calvinum, per Adami lapsum a justitia excidisse, imaginem Dei in ipso impressam amisisse, ipsiusque naturam, essentialiter vitiatam, omnem libertatem electionis perdidisse; 2° suum peccatum cum natura essentialiter vitiata ac libertate destituta ad posteros transmisisse; 3° animam essentialiter vitiatam nullam ex se producere posse actionem quæ per se non sit mala. Hinc concludebant liberum arbitrium esse duntaxat figmentum ac titulum sine re. Fatebatur Calvinus omnes scriptores ecclesiasticos sibi ipsi circa libertatis existentiam contrarios esse, excepto S. Augustino, quem gloriabatur esse suum, l. 3 de lib. Arbit., cap. 3.

II. Quoad gratiam, dixerunt 1° justitiam in statu innocentiæ a natura non fuisse distinctam, et Adamum tam naturaliter Deum cognovisse, ipsi credidisse eumque dilexisse, quam naturale est oculos lucem percipere; 2° Adamum bonum agere potuisse, non tamen sine gratia quam Deus ipsi denegavit; 3° reformationem naturæ corruptæ solius Dei opus esse, minime vero hominis, etiam gratia præveniente adjuti; 4° virtutes infidelium et optima philosophorum opera, coram Deo impia esse et sacrilega defectu gratiæ, et denique quidquid cogitat et perficit homo antequam per fidem reconcilietur, esse maledictum et æterna damnatione dignum; 5° legem Moysis gratia destitutam, hominem magis peccatorem effecisse,

et intolerabilem fuisse, quia malum ostendebat, potentiam illud vitandi non conferens.

III. Circa prædestinationem, censebant 1° Deum ante creationem decreta ordinasse ut inter homines nascerentur qui suo exitio nomen ipsius glorificarent, sicque alios prædestinari ad vitam et alios ad mortem æternam; 2° Christum pro solis electis mortuum esse, orasse et satisfecisse; 3° Deum aliquando permittere ut Evangelium annuntietur iis qui perituri sunt, sed ad eos magis obcæcandos, obdurandos et damnandos; 4° præcepta dare impossibilia, ut habeat occasionem miserandi, vel severitatem suam ostendendi, ipsumque bonum et malum in nobis agere et maximorum facinorum auctorem esse. Fatetur Lutherus, lib. de Servo Arbitr. fol. 455 et 481, se, sicut multos alios, hac doctrina offensum esse : eam nihilominus admittendam judicat.

Alios permultos docuerunt errores circa justificationem, meritum, etc., quos hic referre longius esset : concilium Tridentinum, anno 1545 incœptum, et anno 1563 absolutum, eos in sessione sexta et alibi passim censura perstrinxit.

Doctrinis Lutheri et Calvini plus minusve adhærent innumeræ sectæ familiam Protestantium componentes. Verum multi dogmata eorum ita emollierunt ut nunc potius gratiam tollant quam nimis ei tribuant : negant peccati originalis existentiam, naturæ depravationem, proinde gratiæ necessitatem, reprobationem decretam, etc. Vide *la Revue protestante*. t. v, *n° d'octobre* 1828 ; *la Symbolique, par Mœhler ; la Symbolique populaire, par Buchman*, etc., etc.

§ IV. — De Baianistis.

I. Historia M. Bai. — Michael Baius, in Belgio anno 1515 natus, in Universitate Lovaniensi theologiæ doctor anno 1550 et Scripturæ sacræ professor anno sequenti, statim errores spargere cœpit. Ruardus Tapper qui magister ejus fuerat, redux e conc. Trid., anno 1552, dolens

hos errores advertit eisque pro viribus obstitit. Anno 1560, Fratres minores Belgii decem et octo propositiones Baii detulerunt Facultati Parisiensi, quæ eas censura notavit. Baius quasdam propositiones sibi imputatas explicavit, et contra censuram scripsit : magna in toto Belgio exstitit contentio. Pius IV silentium utrique parti imposuit. Baius, et amicus ejus Hessels eosdem errores docens, missi sunt anno 1563 a rege catholico ad conc. Trident. tanquam theologi : Baius, inde reversus, fregit silentium sibi imperatum, quædam opuscula in lucem immittendo. Theologi Lovanienses plurimas propositiones inde extractas miserunt Romam : Pius V, Pii IV successor, eas stricto examini subjectas numero novem et septuaginta solemniter damnavit bulla dici 1 oct. anni 1567, quæ in Facultate Lovaniensi fuit acceptata, non tamen publicata. Baius, ægre ferens se ita fuisse damnatum, scripsit Pontifici, eumque rogavit ut attente perpenderet an melius non esset bullam tanquam subreptitiam supprimere, quam eam reddere publicam. Pontifex vero, brevi dici 13 maii anni 1569, bullam confirmavit atque silentium tum Baio, tum defensoribus ejus imperavit. Baius, exhortante *Morillon*, vicario generali cardinalis *de Granvelle*, archiepiscopi Mechliniensis, brevi et condemnationi propositionum suarum subscripsit.

In concilio provinciali celebrato Mechlinii, anno 1570, statutum est quod bulla Pii V solemniter publicaretur Lovanii, propter animorum dissensiones adhuc exstantes.

Mortuo Pio V, rumor disseminatus est Gregorium XIII, ejus successorem, bullam revocaturum esse : quamobrem Pontifex novam edidit bullam, die 29 januarii 1579, qua primam confirmavit, et P. Toletum, insignem theologum e societate Jesu, misit Lovanium cum mandato bullam promulgandi. Baius, a Toleto, perlecta bulla, interrogatus an eidem acquiesceret, respondit se bullam reverenter suscipere et omnes propositiones in illa damnatas, secundum ipsius bullæ intentionem, damnare; huicque retractationi errorum suorum propria manu subscripsit. Vixit adhuc novem annis, et mortuus est anno 1589 in commu-

nione catholica : at ipsius errores plures invenerunt defensores, in primis Jansenium Yprensem, de quo infra dicemus. Urbanus VIII celebrem edidit bullam *In eminenti*, die 6 martii an. 1641, qua bullas decessorum suorum renovans, confirmavit.

II. Doctrina Baii. — Præcipui Baii errores continentur in propositionibus a summis Pontificibus damnatis, numero novem et septuaginta, juxta bullam Gregorii XIII, fere omnes ex hoc profluentes principio a Lutheranis mutuato, scilicet, hominem necessario determinari amore Dei propter se dilecti aut vitiosa cupiditate : ad tria revocari possunt capita, prout spectant ad naturam innocentem, naturam lapsam aut naturam reparatam.

1° *Circa naturam innocentem*, docebat — a) visionem Dei intuitivam ita naturæ intellectuali essentialem esse, ut Deus angelum et hominem ob alium finem creare non potuisset; — b) exaltationem humanæ naturæ in consortium divinæ esse naturalem, ac proinde primæ conditionis integritati fuisse debitam; — c) primum hominem creari non potuisse sine justitia originali; — d) merita angeli et primi hominis in statu innocentiæ gratiam recte vocari non potuisse; — e) immortalitatem et felicitatem bonis angelis et primo homini in statu illo perseverantibus promissam, similiter non futuram fuisse gratiam, sed mercedem.

2° *Circa naturam lapsam*, docebat — a) hominem per peccatum orbatum esse omnibus gratiis quæ ipsi erant naturales, et cujuslibet boni factum incapacem; — b) cum Pelagio sentire, qui bonum aliquod naturale ex solis viribus humanis produci posse agnoscit; — c) nulli tentationi hominem resistere posse sine gratia; — d) peccatum originale situm esse in concupiscentia cunctis hominibus communi, quæ in baptizatis peccantibus non minus mala est quam cæteri pravi habitus; — e) hominem in peccato constitutum semper obsequi concupiscentiæ, etiam bonum faciendo, et mortaliter peccare : unde inferebat omnia infidelium opera ipsamque infidelitatem negativam, in iis quibus Christus non fuit prædicatus,

esse peccata ; — f) motus concupiscentiæ indeliberatos in ipsis justis tot esse transgressiones præcepti *Non concupisces*, quas tamen Deus ipsis ex misericordia non imputat ; hinc dari præcepta Dei impossibilia : S. Aug. contrarium non dixisse, sed Pelagium ; — g) solam violentiam, non vero simplicem necessitatem, libertati naturali hominis repugnare : itaque *quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit* (Prop. 39).

3° *Circa naturam reparatam*, docebat : — a) omne opus bonum, quod in solis justis invenitur, ex natura sua, independenter ab ordinatione Dei et meritis Christi, vitam æternam mereri, quia ex charitate perfecta procedit ; — b) justitiam qua homo justificatur formaliter consistere in obedientia mandatis, non autem in gratia aliqua infusa ; — c) veram justificationem cum remissione peccatorum non semper conjungi, ac consequenter hominem in peccato mortali existentem habere posse charitatem perfectam et justitiam ; — d) duo distinguenda esse in peccato, actum et pœnæ reatum : actum seu concupiscentiam per charitatem perfectam deleri, non vero pœnæ reatum, qui per sacramenta Baptismi aut Pœnitentiæ remittitur.

Hinc patet Baium, modo Pelagianum, modo Prædestinatianum fuisse, et sæpe sibi contradixisse.

Plures alios docuit errores, ad præsentem Tractatum minus attinentes, quos igitur hic referendos non duximus.

III. De bullis in causa Baii editis. — Tres latæ sunt bullæ, ut jam diximus, contra Baii errores, scilicet a Pio V, a Gregorio XIII et ab Urbano VIII. Secunda primam confirmat et publicari mandat ; tertia, quæ incipit *In eminenti*, duas priores renovat, confirmat et ad universam dirigit Ecclesiam. Illius robur elidere conati sunt Baii fautores, ejus authenticitatem, auctoritatem, sensum et extensionem lacessentes, sed frustra.

Nam 1° evidenter *authentica est ;* ipse enim Urbanus VIII eam declaravit authenticam in brevi ad archiepiscopum Mechliniensem, anno 1643 ; et revera sub nomine hujus

Pontificis reperitur in Bullario Romano; insuper Alexander VIII sequentem damnavit propositionem : *Bulla Urbani VIII est subreptitia.*

2° *Est judicium dogmaticum irreformabile*, juxta id quod in Tractatu *de vera Ecclesia* probavimus; continet enim aliquid fide credendum, a Romano pontifice universæ Ecclesiæ propositum, ad omnes dirigitur episcopos solemniter, fuit acceptata et in Belgio ubi nata erat controversia, et in pluribus aliis ecclesiis, et adversarii nullam invocant Ecclesiam quæ reclamaverit. Ergo.

3° *Sensum* ejus frustra adulterarunt, dicentes comma, in hac phrasi, *quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent : in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, et in pias aures offensionem immittentes, præsentium auctoritate damnamus*, etc., post verbum *intento* collocandum esse, siquidem examine jussu Urbani VIII in autographis facto, post verbum *possent* ut supra, exaratum in tribus bullis repertum est et sic in Bullario semper imprimitur. Aliunde quomodo damnari potuissent propositiones quæ in rigore ac proprio verborum sensu ab assertoribus intento defendi potuissent? Ergo.

4° Quoad *extensionem*, certum est omnes propositiones in Bullario contentas sensu obvio et naturali fuisse damnatas in globo, omnesque saltem unam ex notis numero sex supra assignatis mereri. Suarez sex et septuaginta tantum recenset propositiones : Lovanienses novem et septuaginta ; quidam alii octoginta ; diversitas in computatione inde venit quod in Bulla Pii V et Urbani VIII omnes propositiones, aliæ simplices et aliæ complexæ, uno tenore exprimantur. Verum in tribus bullis sunt eædem de verbo ad verbum, et septuaginta novem numerantur a Gregorio XIII in Bullario.

§ V. — De Jansenio.

Exponemus 1° historiam compendiosam Jansenii et causæ ejus; 2° summam ipsius doctrinæ.

I. Historia compendiosa Jansenii et causæ ejus. — Cornelius *Jansen*, qui postea dictus est Jansenius, anno 1585 ex communi genere ortus in Batavia, studuit litteris Lovanii in collegio Patrum e societate Jesu; deinde in Facultate theologica ejusdem oppidi magistrum habuit Jacobum *Janson*, doctrinæ Baii defensorem acerrimum. Cursu theologiæ feliciter expleto, venit Parisios cum condiscipulo et amico Joanne *du Verger de Hauranne*, ex illustri familia Baionensi, quo protegente, munus præceptoris apud consiliarium curiæ obtinuit. Aliquot annis sic transactis, amicitia erga *du Verger* illectus, petiit Baionam, ibi primarius collegii recens creati factus est, et per octo annos multam dedit operam theologiæ una cum amico, juxta principia a communi magistro accepta. Lovanii lauream doctoratus anno 1619 accepit, et anno 1630 factus est professor regius Scripturæ sacræ. Anno 1636 episcopus Yprensis consecratus, post biennium, peste correptus, in civitate episcopali, annis quinquaginta tribus natus, obiit. Per viginti et duos annos insudaverat ut ingens componeret opus, cui nomen *Augustinus*, in defensionem doctrinæ S. Aug., prout eam a Jacobo *Janson* didicerat, id est, in gratiam errorum Baii.

Morti proximus, scripsit testamentum, in quo profitens se usque ad lectum mortis Ecclesiæ Romanæ obedientem esse, librum suum judicio sanctæ Sedis Apostolicæ subjecit.

Liber typis mandatus prodiit Lovanii anno 1640, cum offensione catholicorum non modica. Urbanus VIII eum statim proscripsit in bulla *In eminenti*, contra errores Baii edita.

Cum nihilominus nonnulli baccalaurei tuerentur etiam publice theses ex *Augustino* depromptas, Facultas Parisiensis, promovente doctore *Cornet*, syndico, quinque

extraxit propositiones quas episcopis Gallicanis, comitia generalia tunc celebrantibus, anno 1650, præsentavit notandas : episcopi, numero quinque et octoginta, rem sanctæ Sedi detulerunt epistola communi, postulantes ut quinque Propositiones singulatim damnarentur. Undecim alii episcopi in oppositum scripserunt, et doctorem Ludovicum *de Saint-Amour* causam ipsorum defensurum Romam miserunt. Innocentius X, litteris episcoporum die 12 aprilis 1651 receptis, instituit congregationem ex quinque cardinalibus et tredecim consultoribus conflatam, quæ Propositiones delatas longo et ponderoso examine sub omni respectu perpendit, auditis pari facilitate et accusantibus et defendentibus : tandem Innocentius X, bulla *Cum occasione*, diei 31 maii anni 1653, quinque sequentes damnavit Propositiones :

« I^a. Aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus » et conantibus, secundum præsentes quas habent vires, » sunt impossibilia : deest quoque illis gratia qua possi- » bilia fiant, » declaratur temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata et hæretica.

» II^a. Interiori gratiæ, in statu naturæ lapsæ, nunquam » resistitur, » declaratur hæretica, et ut talis damnatur.

» III^a. Ad merendum, et demerendum, in statu naturæ » lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, » sed sufficit libertas a coactione, » declaratur hæretica, et ut talis damnatur.

» IV^a. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ » interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad ini- » tium fidei, et in hoc erant hæretici, quod vellent eam » gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resis- » tere vel obtemperare, » declaratur falsa et hæretica, et ut talis damnatur.

» V^a. Semipelagianum est dicere Christum pro omni- » bus hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse, » declaratur falsa, temeraria, scandalosa, et intellecta eo sensu quod *Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit*, impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans et hæretica, et ut talis damnatur.

Hæc Constitutio ad omnes episcopos catholici orbis directa, ubique cum debita reverentia recepta est, præsertim in Gallia. Jansenii defensores fatebantur quinque Propositiones recte esse damnatas, at contendebant eas non inveniri in opere dicto *Augustinus*, aut in sensu auctoris non fuisse reprobatas; hinc famosa distinctio *juris* et *facti*.

Innocentius X, de hac distinctione novis episcoporum litteris diei 28 martii anni 1654 admonitus, declaravit die 19 septembris ejusdem anni, brevi ad episcopos Galliæ comitia tunc celebrantes directo, quinque Propositiones esse Jansenii et in sensu Jansenii a sancta Sede fuisse damnatas.

Nihilominus nonnulli iterum argutiebant, contendentes vel quinque Propositiones in libro Jansenii non reperiri, vel in sensu ab auctore intento non fuisse damnatas : episcopi pro comitiis generalibus adunati scripserunt, die 2 septembris anni 1656, ad Alexandrum VII, eum rogantes ut finem hujusmodi dissensionibus suprema auctoritate imponoret. Clarissimus ille Pontifex edidit bullam *Ad sacram*, die 16 octobris ejusdem anni, qua Constitutionem decessoris sui confirmabat, atque declarabat quinque Propositiones ex libro Cornelii Jansenii fuisse depromptas, et in sensu ab auctore intento damnatas. Recepto Pontificali hoc decreto, clerus Gallicanus, in comitiis adunatus, statuit ut illud ad episcopos absentes mitteretur, cum sequenti forma subscriptionis, pro servanda unitate et præcavendis omnibus subterfugiis :

« Je me soumets sincèrement à la Constitution du pape » Innocent X, du 31 mai 1653, selon son véritable sens, » qui a été déterminé par la Constitution de notre saint » Père le pape Alexandre VII, du 16 octobre 1656. Je re- » connais que je suis obligé en conscience d'obéir à ces » Constitutions, et je condamne de cœur et de bouche la » doctrine des cinq Propositions de Cornélius Jansenius, » contenues dans son livre intitulé *Augustinus*, que ces » deux Papes et les Évêques ont condamnées; laquelle » doctrine n'est point celle de saint Augustin, que Jan-

» sénius a mal expliquée, contre le vrai sens de ce saint » docteur. »

Plurimi huic Formulario subscribere noluerunt, dicentes episcopos non habere jus regulam fidei sic statuendi. Alexander VII novam edidit Constitutionem, die 15 februarii anni 1665, per verba *Regiminis apostolici* incipientem, qua præcipiebat omnibus subscribere sequenti Formulario : « Ego N. Constitutioni Apostolicæ Innocen- » tii X, datæ die 31 maii 1653 et Constitutioni Alexan- » dri VII, datæ die 16 octobris 1656, summorum Pontifi- » cum, me subjicio et quinque Propositiones ex Cornelii » Jansenii libro, cui nomen *Augustinus*, excerptas, et in » sensu ab eodem auctore intento, prout illas per dictas » Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero ani- » mo rejicio, ac damno et ita juro : sic me Deus adjuvet » et hæc sancta Dei Evangelia. »

Jansenii defensores ad distinctionem juris et facti, a doctore *Arnauld* excogitatam, adhuc recurrerunt, dicentes Ecclesiam esse infallibilem in quæstione juris, non vero in quæstione facti : unde mandatum subscribendi Formulario obligabat quoad jus, id est, quinque Propositiones juste fuisse condemnatas, non autem quoad factum, id est, dictas Propositiones esse Jansenii, vel in sensu a Jansenio intento fuisse reprobatas.

Cum tamen subscriptio ab ipsis auctoritate Pontificis et legis exigeretur, in duas abierunt sententias : alii rigidiores æstimabant distinctionem juris et facti exprimendam esse, ut tolleretur perjurium ; alii vero molliores, opinabantur Formularium simpliciter subscribi posse, distinctione juris et facti in mente retenta.

Interea quatuor episcopi, *Pavillon* Aletensis, *Caulet* Apamiensis, *de Buzanval* Bellovacensis, et Henricus *Arnauld* Andegavensis, ab aliis episcopis Gallicanis recedentes, mandatis publicis docuerunt distinctionem juris et facti necessario admittendam esse saltem tacite, et neminem teneri credere quinque Propositiones esse Jansenii, vel in sensu ab auctore intento fuisse damnatas, aut merito damnari potuisse. Inde magna dissensio in tota

Gallia. Ludovicus XIV mandata episcoporum decreto Consilii Status suppressit, die 20 julii anni 1665, atque fortiter institit apud Alexandrum VII ut, tribunali instituto, illos canonice judicandos procuraret, quod quidem Alexander paratus erat concedere quando morte fuit sublatus. Successor ejus, Clemens IX, propositiones pacis libenter audiit : tunc de negotio amice componendo actum est, et anno 1669, Clemens benevolentiam suam quatuor episcopis ea conditione reddidit ut novam præstarent subscriptionem, qua *sine ulla restrictione quinque Propositiones in sensu Jansenii damnarentur*. Hæc reconciliatio dicta est *Pax Clementina*.

Novatores illam in patrocinium distinctionis juris et facti invocaverunt, dicentes quatuor episcopos cum restrictione circa factum subscripsisse, idque in actis verbalibus synodorum suarum consignasse. Hinc novus animorum æstus et in Gallia et in Belgio. Episcopi Belgæ aliquid addidere Formulario, ut omne effugium tutius præcluderetur distinctionis juris et facti defensoribus : Innocentius XII jussit, brevi diei 6 februarii anni 1694, ut nihil Formulario adderetur : unde Janseniani hujus regionis, imo et Galliæ, conclamarunt distinctionem juris et facti etiam a pontifice Romano tolerari. Pontifex, volens satisfacere episcopis hac de re conquerentibus, aliud dedit breve die 20 nov. 1696, quo declaravit se, præcedenti brevi, Constitutionibus prædecessorum suorum minime derogasse, sed eas e contra confirmasse.

In posteriori loquebatur de *creditis Jansenianis :* hinc novus rumor, quasi confessus esset hæresim Jansenianam merum esse figmentum. Plurima successive publicata sunt opera in gratiam hujus causæ, et anno 1702 prodiit famosus Casus conscientiæ, seu libellus cui titulus : *Cas de conscience,* in quo quadraginta doctores, apposito nomine, respondent absolutionem sacramentalem negari non posse clerico dicenti se condemnare quinque Propositiones quoad jus, sed quantum ad factum seu attributionem illarum libro Jansenii, existimare silentium religiosum sufficere.

Hæc decisio condemnata fuit a cardinali *de Noailles*, archiepiscopo Parisiensi, a Facultate theologica ejusdem civitatis et a Clemente XI, brevi diei 12 februarii anni 1703. Doctores alii post alios subscriptionem suam revocaverunt, excepto *Petitpied*, qui e Facultate expulsus est. Nihilominus defensores silentii religiosi acriter disputaverunt, et innumera in lucem ediderunt opera, quibus sententiam suam tueri conabantur.

Clemens XI, rogante rege Christianissimo, novam dedit Constitutionem *Vineam Domini sabaoth*, die 16 julii 1705, qua cuncta novatorum effugia præcludere nitebatur et silentium religiosum condemnabat, jubens ut Formulario subscriberetur sine ulla distinctione, etiam pure interna.

Tunc novatores in ipsam Constitutionem debacchati sunt, et multa evomuerunt scripta quibus satagebant probare illam Pelagianismum redolere, fundamenta virtutum christianarum evertere, etc. Attamen episcopi Gallicani eam solemniter acceptarunt, cæteris ubique ipsis suffragantibus; sicque res ab Ecclesia consummata est, et hæresis fautores paulatim evanuerunt, quamvis multi perseveraverint usque ad tempora nostra, schisma anni 1791 in Gallia produxerint, aut alimenta ei præstiterint.

II. Summa doctrinæ Jansenii. — Præcipui errores Jansenii in quinque famosis Propositionibus supra citatis continentur, et ex uno principio, a schola Baii hausto, sponte fluunt. Principium istud hoc est, voluntatem humanam per peccatum Adami vitiatam sub duplici esse delectatione, una terrena quæ ad malum, et altera cœlesti quæ ad bonum sollicitat.

Duplex illa delectatio potest esse 1° indeliberata vel deliberata : prior advertentiam rationis et consensum voluntatis antecedit; posterior vero consensum voluntatis includit vel sequitur; 2° victrix, quæ effectum obtinet, et victa, quæ effectum ad quem destinata est non consequitur.

Cum ambæ delectationes sint oppositæ, mens utrique simul obtemperare non potest, sed fortiori necessario

cedit, juxta hæc S. Augustini verba : *Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est.* Si autem parva delectatio crescens, oppositam gradibus superet, voluntatis determinatio eo ipso mutatur. Unde voluntas sub duplici hac delectatione est velut statera quæ elevatur vel deprimitur, pro imminutis vel auctis ponderum viribus.

Contendit tamen Jansenius eam esse liberam, quia necessitas ex majori delectatione proveniens non est absoluta, sed relativa ad præsentes circumstantias, et variabilis, prout variantur circumstantiæ : sic, dominante delectatione terrena; homo bonum agere non potest, sed posset in aliis circumstantiis, et hoc sufficit, inquit Jansenius.

Ex fundamentali hoc principio quinque supradictæ Propositiones evidenter sequuntur, nempe 1° *Aliqua Dei præcepta hominibus justis sunt impossibilia;* nam justi quandoque, non obstantibus nonnullis voluntatis conatibus, præcepta Dei transgrediuntur : atqui tunc dicendum est, juxta Jansenium, delectationem terrenam in eis dominari : ergo, secundum præsentes quas habent vires hæc præcepta ipsis sunt impossibilia, et deest gratia qua possibilia fiant.

2° *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur;* resistere enim gratiæ est illam privare effectu ad quem destinatur : atqui præfato admisso principio, gratia nunquam privatur effectu ad quem destinatur; vel enim est superior cupiditate, et vinci non potest; vel inferior, nihilominus effectum suum consequitur, id est, cupiditatem non vincit, quia ad eam vincendam non fuerat concessa : ergo, etc.

3° Hinc sequitur, *Ad merendum aut demerendum non requiri libertatem a necessitate, solam vero sufficere libertatem a coactione;* nam, juxta Jansenii principium, non nisi ex invincibili delectatione, sive gratiæ, sive concupiscentiæ, homo bonum aut malum agit, et tamen meretur aut demeretur. Ergo.

4° Cum Jansenius asserat de fide esse gratiam interio-

rem necessitatem imponere et ei nunquam resisti, sequitur Semipelagianos, necessitatem gratiæ prævenientis admittentes, in hoc fuisse hæreticos, quod dicerent ei resisti posse. Unde in hac propositione duplex est error facti, scilicet Semipelagianos necessitatem gratiæ interioris et prævenientis ad singulos actus, etiam ad initium fidei, admisisse; et in hoc fuisse hæreticos, quod arbitrarentur tali gratiæ resisti posse.

5° Supposito quod gratiæ nunquam resistatur, sequitur eos qui non salvantur gratias salutis non habere, alioquin salutem necessario consequerentur : ergo Christus pro ipsis non mortuus est : unde, per secundam conclusionem, sequitur illum pro solis electis mortuum esse, quæ in sensu propositio est *impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans et hæretica.* Ergo quinque Propositiones ex prædicto principio naturaliter fluunt.

§ VI. — De Quesnello.

I. De quesnello brevis notitia. — Paschasius *Quesnel*, natus Parisiis anno 1634, presbyter Oratorii, adhuc junior, institutionis Parisiensis primus director creatus est : inter alia opera pietatem redolentia, composuit librum cui titulus : *Réflexions morales sur le Nouveau Testament*, in parvo volumine in-12, quod breves tantum continebat annotationes in verba Salvatoris. Plures viri, doctrina, dignitate et pietate conspicui, huic operi benigne annuentes, suaserunt auctori ut quatuor Evangelia similiter explicaret; precibus eorum acquiescens, librum suum auctum de novo typis mandavit cum approbatione D. *Vialard*, episcopi Catalaunensis, qui tamen plures in eo fieri correctiones prius exegerat. Anno 1681, e Parisiis expulsus jussu D. *de Harlay*, archiepiscopi Parisiensis tanquam jansenismi suspectus, secessit Aureliam, in domum Oratorii, ibique opus suum in cæteros Novi Testamenti libros complere tentavit. Anno 1684, cœtus generalis Oratorii, philosophiæ Cartesii adversus, Formularium composuit, quo Jansenii doctrinam et quæ-

dam novæ philosophiæ principia propugnare et docere interdicebat; Formularium illud jussit ab omnibus membris congregationis subscribi : P. *Quesnel* hanc subscriptionem recusavit, et congregationem deserens, adiit Antonium *Arnauld* Bruxelliam. Ibi opus suum in novum Testamentum perfecit atque in lucem edidit anno 1694. D. *de Noailles*, successor D. *Vialard* in sede Catalaunensi, illud publico mandato approbavit et fidelibus sibi commissis commendavit. Eodem anno factus archiepiscopus Parisiensis et Cardinalis condemnavit opus incriptum : *Exposition de la foi de l'Église, touchant la Grâce et la Prédestination*, ut errores Jansenii renovans. Anno 1698 prodiit opus dictum : *Problème ecclésiastique*, in quo ostendebatur doctrinam operis ab episcopo Catalaunensi approbati eamdem esse ac doctrinam operis ab archiepiscopo Parisiensi condemnati. Hinc magnus animorum conflictus, quo turbata est pax Clementina : ipsimet episcopi divisi sunt circa opus *Quesnel*, aliis illud damnantibns et aliis approbantibus. Clemens XI, qui anno 1708 idem opus jam damnaverat, precibus regis acquiescens et litem terminare volens, celebrem edidit Constitutionem *Unigenitus*, die 8 septembris 1713, qua centum et unàm propositiones e libro *Quesnel* excerptas, cum respectivis censuris damnavit, prohibuitque sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ librum legere vel retinere. Cardinalis *de Noailles*, cum octo aliis episcopis, hanc Constitutionem acceptare noluit. Quatuor episcopi, scilicet *de la Broue* Mirapicinus, *Soanen* Sanitiensis, *Colbert* Montispessulanus, et *de Langle* Bononiensis, per actum coram notario exaratum, a Constitutione ad futurum concilium generale, anno 1717, appellarunt : eorum exemplo moti, plurimi simplices presbyteri pariter appellarunt, atque novum creatum est scandalum. Tandem Cardinalis *de Noailles*, post multas disceptationes, Constitutioni subscripsit anno 1718. Existit historia famosæ hujus Constitutionis, auctore *Godau*, episcopo Vinciensi, *2 vol. in*-12.

II. De præcipuis erroribus quesnellianis. — Præcipua

errorum *Quesnel* capita sunt : 1° gratiæ interiori nunquam resisti ; 2° non dari gratiam sufficientem, sed omnem gratiam esse efficacem ; 3° aliqua Dei mandata multis, etiam justis, esse impossibilia ; 4° omnia opera infidelium et peccatorum esse peccata ; 5° gratiam et justitiam primo homini fuisse debitam ; 6° non esse in Deo sinceram voluntatem omnes homines salvos fieri ; 7° Christum non mortuum esse pro omnibus hominibus ; 8° opera sine charitate facta esse mala : unde, amissa charitate, simul amittuntur fides, spes, omnes virtutes, etc. Igitur errores Jansenii renovat et novos eis adjicit.

Notandum est Clementem XI prohibuisse, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, legere aut servare librum *Quesnel*, aliosve libros existentes aut exstituros, doctrinam ejus defendentes. Bulla *Unigenitus* omnem vim habet et auctoritatem cui omnes catholici parere tenentur.

PARS PRIMA.

DE GRATIA IN GENERE.

Hujus partis quatuor erunt capita : 1um de natura et gratia ; 2um de variis statibus naturæ relative ad gratiam ; 3um de gratiæ necessitate ; 4um de distributione gratiæ.

CAPUT PRIMUM.

DE NATURA ET GRATIA.

I. De natura. — 1° Natura est illud quod ens constituit ut tale secundum speciem suam ; id est, illa attributorum complexio quibus res tales constituuntur quales sunt, et ab aliis distinguuntur. Duplex distinguitur

natura; scilicet natura pura et natura integra. Natura pura, si res habeat quidquid illam constituit in specie sua ut sit talis, et nihil ultra; natura integra, si res insuper habeat omne quod melius et perfectius est secundum speciem suam. Naturale illud dicitur quod profluit ex natura, ipsique consentaneum est; quidquid igitur vires non tantum alicujus entis, sed totius speciei non superat, ei naturale reputatur.

2° Inde intelligitur quid sit ordo naturalis. *Ordo* dicitur cum ens quoddam ad finem ordinatur, et mediis aptis ad hunc finem assequendum instruitur; *naturalis* vero dicitur quando finis assequendus naturæ illius entis commensuratur, et ipsius vires non excedit.

3° In homine autem ordo naturalis in hoc esset : scilicet quod homo, materialis quidem corpore sed mente spiritualis, ad Deum ordinetur, ut, recto usu arbitrii sui ad optatum finem tandem perveniat, et in eo quiescat. Sed ordo ille nunquam revera extitit in homine, qui in natura simul et gratia fuit conditus, ut infra dicetur.

4° Licet ille ordo, qua parte ordinamur ad Deum, multum supra naturam visibilem elevetur, nec incipere nec consummari possit absque extranaturali actione Dei omnipotentis, creantis scilicet et remunerantis, non tamen supernaturalis dicendus est, quia propositus finis naturæ tantum proportionatur et naturæ viribus obtinetur.

II. De gratia. — Jam dictum est quid sit gratia. *Supernaturale* autem a gratia procedit tanquam a causa. 1° Si in genere sumatur definiri potest : quædam in natura inferiori excellentioris naturæ participatio. Invenitur enim in universa natura supernaturale quoddam relativum, cum nempe creatum unum ab altero creato assumitur et ad ordinem superiorem elevatur, ut corpus a spiritu. Innumera alia exempla hujusmodi afferri possent, ex ordine universali deprompta, cum sic ordinata sit tota natura, ut, inter omnia quæ sunt universali sonetate unita, inferiora a superioribus trahantur et moveantur, et non contra.

2° Supernaturale vero absolutum est, si in natura intellectuali vitæ divinæ fiat participatio, et ipsius Dei inhabitatio, ad eam consecrandam, sibique convivendam. Hæc utique divinæ vitæ participatio est effecta quando *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per inhabitantem Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Rom., v, 5; et iterum : *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis.* Rom., VIII, 9. Hujus divini consortii et sanctissimæ unctionis causam et exemplar habemus in Christo, *in quo inhabitat plenitudo divinitatis corporaliter.* Col. II, 9.

3° Unde consequitur ordo supernaturalis, qui in eo consistit quod homo ordinetur, per gratiam Christi ejusque mediationem, ad Deum perfecte videndum et possidendum, non ad mensuram naturæ suæ, sed ad mensuram divinæ bonitatis, quæ naturam potest adjuvare et augmentare.

III. De distinctione inter naturam et gratiam. — Distinguuntur natura et gratia 1° quantum ad originem. Utriusque Deus idem est auctor, sed modo valde diverso : naturæ nempe per eductionem e nihilo, gratiæ vero per aliquam sui ipsius effusionem. Gratia namque in quantum participatur a creatura aliquid novum et consequenter creatum in ea producit; at in quantum participari datur et a Deo emanat, non magis a Deo distinguitur quam radius a sole.

2° Quantum ad objectum et finem, quod iterum idem est, nempe Deus, duplici modo distinguuntur natura et gratia : primo modo, quia naturæ non communicatur Deus quatenus in se est, sed quatenus tantum est auctor naturæ et in operibus ad extra manifestatur; in ordine autem gratiæ, plene et perfecte communicatur creaturæ qualis ipse est et vivens *ad intra,* unus in tribus personis : — secundo modo, quia in ordine naturæ Deus communicatur creaturæ secundum propriam ipsius creaturæ mensuram; unde et ipse quasi minuitur et subsignis absconditur, ut possit imperfecte et subobscure ab imperfecto videri : in ordine autem gratiæ, non secun-

dum creaturæ mensuram, sed secundum ipsam suæ perfectionis et propriæ bonitatis mensuram communicatur, et ideo non minuitur ipse ad mensuram creaturæ, sed creaturam extollit, et divine augmentat, ut perfecte et sine mensura videatur ipse perfectus et immensus. Hujus sanctæ spei evangelium prædicat B. Paulus, cum ait : *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus his qui diligunt illum.*

3° Quantum ad medium finem assequendi. In natura mediis propriis et naturalibus comparatur finis propositus qui naturæ viribus proportionatur ; in gratia autem adduntur alia media, non quidem augmentatione et quasi extensione creatorum in ente veteri, sed divinorum donorum effusione, ut ad novum finem natura moveatur et divina virtute augeatur ; quod Deus operatur in nobis, non tantum inhabitando, sed ipse nobis convivendo.

4° Quantum ad gratuitatem utriusque doni, natura quidem in se non debetur ; sed natura semel data, alia debentur conditioni naturæ, alia meritis personæ. At gratia nullo sensu debetur, neque in se, neque naturæ exigentiæ, neque meritis personæ ; et ideo nomen gratiæ specialius sibi vindicat. Vid. S. Thomam, 1 2, q. 111, a. 1, ad 2.

5° Inde concluditur : naturam et gratiam non gradu tantum differre, sed assentia ; nam tantum elevatur gratia supra naturam, quantum creator supra creaturam : — Gratiam naturæ non deberi, sed pro Dei beneplacito posse concedi ; unde, gratia accedente, naturam sublimari non minui ; recedente autem gratia, naturam spoliari non minui : — Gratiæ existentiam argumentis ex natura depromptis non posse demonstrari, quia omnino est gratuita. Quædam tamen dari possent inductiones de natura ad gratiam, si nempe aliquando natura fuisset gratia induta, vel ad gratiam a Deo destinata. — Tandem sequitur naturam divinæ gratiæ omnino fore subordinandam, quod uberius in sequenti numero probandum est.

IV. De debita subordinatione naturæ ad gratiam. — Hæc doctrina ita sequitur ex prædictis ut proprie

aliqua probatione non indigeat. Supposita enim naturæ exaltatione ad ordinem supernaturalem per gratiam, quid est naturam gratiæ subordinari, nisi ipsam perfici, et donis cœlestibus adornari. Sed quia hæc doctrina quantum ad applicationem pluribus repugnat, abs re non erit eam amplius exponere et demonstrare. 1° Factus est a Deo ille mundus visibilis ut esset aliqua præparatio ad ordinem supernaturalem, eique viam sterneret; non tantum quia *invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur;* sed præcipue quia in illis adumbratur ordo supernaturalis. Hæc quidem non expresse declarantur in Scripturis, sed si venerabili SS. Patrum auctoritati obsequium præstetur, fatendum erit solem, lunam et stellas, et totum cœli exercitum typum gerere sive Christi, sive B. M. V., sive Apostolorum et sanctæ Ecclesiæ. 2° Similiter non propter seipsum factus est homo, sed ad imaginem Christi, qui est imago Dei invisibilis. Unde illud notissimum » Verbum Tertulliani : « Quidquid limus exprimebatur cogitabatur (Christus) homo futurus. » Verum illud verbum quid aliud est nisi B. Pauli commentarium, qui dicit expresse Adam formam esse futuri, et ipsum futurum appellat *novissimum Adam*. I. Cor., xv, 45. 3° Non tantum primus homo subordinatur Christo, sed et totum genus humanum : ideo enim Adamo Eva datur, ut in eorum unione perfectior Christi et Ecclesiæ unionis figura ostendatur : *sacramentum magnum*, ait B. Paulus, *in Christo et in Ecclesia*. Eph. v, 32. Subordinatur igitur Christo et Ecclesiæ ipsa matrimonii institutio, unde oriri et multiplicari debet totum genus humanum : unde suo loco illa naturalis unio hominis et mulieris per Christum sanctificabitur, ad dignitatem sacramenti elevata, ut homines non nascantur nisi ut christiani fiant. 4° Demum, si humanis societatibus attendatur, ex ipsa Scriptura constat eas præordinari ut Christo Christique universali imperio viam aperiant. Videntur enim antiqua imperia, Babylonis scilicet, Persarum, Græcorum et Romanorum vi propria moveri, formantur tamen et moventur a Deo ut

sint aliqua umbra novissimi illius imperii quod in æternum non dissipabitur, imperii nempe Christi, *cujus regnum, regnum sempiternum est; et omnes reges servient ei et obedient.* Dan., VII, 27. Igitur omnia quæ sunt a Deo præordinata sunt, sive ut gratia eleventur ad ordinem supernaturalem, sive ipsi inserviant; nemini ergo licet, neque privato neque regi, aut quibuscumque in potestate constitutis, res humanas sive proprias sive publicas agere contra hunc ordinem a Deo institutum, nec ab eo abstrahere. In hac mente subordinationis ordinis naturalis relative ad supernaturalem confecta est celebris Encyclica littera data Romæ, die 8 Dec. 1864, a Pio IX, summo Pontifice; et in Syllabo, licet nulla propositio directe ad rem respiciat, § V, et § VII hujus syllabi præcipue doctrinam oppositam commemorat et profligat.

CAPUT SECUNDUM.

DE VARIIS NATURÆ HUMANÆ STATIBUS RELATIVE AD GRATIAM.

Nomine *status* intelligitur conditio hominis in ordine ad finem ultimum. Duplex distinguitur in genere, status termini et status viæ.

Status termini est conditio mortuorum, et triplex est, scilicet, beatorum in cœlis, reproborum in inferis, et justorum in purgatorio. De his dicendi hic non est locus.

Status viæ sextuplex distingui potest, videlicet: 1° naturæ puræ, 2° naturæ integræ, 3° justitiæ originalis, 4° naturæ lapsæ, 5° naturæ lapsæ non reparatæ, et 6° naturæ lapsæ reparatæ.

Status naturæ puræ esset conditio hominis creati sine ullo dono supernaturali, nec etiam naturali indebito, ad finem naturalem destinati, concupiscentiæ, miseriis hujus vitæ et morti subjecti.

Status naturæ integræ eadem esset conditio hominis ob finem naturalem creati, sed dono naturali indebito mu-

niti, quo inordinatos concupiscentiæ motus facile refrenare potuisset.

Status justitiæ originalis seu innocentiæ ille est in quo protoparentes nostri fuerunt constituti, ad visionem Dei intuitivam destinati, gratia sanctificante ornati, concupiscentiæ, miseriis hujus vitæ et morti minime subjecti.

Status naturæ lapsæ ille est in quo erant primi parentes post lapsum et in quo sunt eorum posteri gratia non regenerati, id est, peccato inquinati et omni jure ad regnum cœlorum destituti.

Status naturæ lapsæ non reparatæ idem esset status cui Deus nullum præstitisset remedium.

Status naturæ lapsæ reparatæ idem etiam est status hominis, cui tamen Deus, ex misericordia, dedit Salvatorem.

De gratia relative ad hominem in hoc ultimo statu consideratum præcipue agimus in præsenti Tractatu.

Status naturæ puræ, naturæ integræ et naturæ lapsæ non reparatæ nunquam exstiterunt. De illis nonnisi indirecte dicemus. Igitur in hoc capite agendum est 1° de statu naturæ innocentis; 2° de statu naturæ lapsæ; 3° de statu naturæ reparatæ.

ARTICULUS PRIMUS.

DE STATU JUSTITIÆ ORIGINALIS.

Pelagiani ordinem gratiæ rejicientes contendebant hominem natum fuisse in statu naturæ puræ, id est, sine gratia, ignorantiæ, concupiscentiæ, aliisque hujus vitæ miseriis obnoxium. Idem tenent Sociniani et hodierni philosophi nostri quamlibet humanæ naturæ corruptionem negantes. Contra vero Lutherus, Calvinus, Baius, Jansenius eorumque sequaces contendunt primi hominis elevationem et felicitatem non fuisse gratiæ privilegium, sed naturæ debitum; unde concludunt hominem non potuisse aliter creari ab initio et consequenter statum naturæ puræ esse impossibilem.

His erroribus addunt Jansenistæ, in illo statu justitiæ sibi debito, proinde que ipsi connaturali, primum hominem non potuisse stare, quia gratia relative sufficiens ut perseverare potuerit, a Deo non fuit concessa.

Contra hos hæreticorum errores, tria nobis sunt demonstranda, scilicet 1° hominem ab initio fuisse creatum in statu justitiæ, sanctitatis et eximiæ perfectionis; 2° hunc statum perfectionis non fuisse naturæ debitum, sed gratiæ donum; unde potuisset homo aliter creari, nempe in statu naturæ puræ; 3° hominem in illo statu justitiæ stare potuisse, ipsique gratiam sufficientem ad perseverandum non defuisse.

PROPOSITIO PRIMA.

Creatus est primus homo Adam in statu justitiæ et sanctitatis; præditus est insuper in anima eximiis naturæ donis, et dono immortalitatis in corpore.

PROB. PRIMA PARS PROP., *de dono justitiæ originalis.* Hæc propositio est de fide, quia ut talis ab universa docetur Ecclesia, et sic definita est a conc. Trid., sess. 5, decreto de Peccato originali, n. 1 : « Si quis non confi- » tetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in » paradiso fuisset trangressus, statim sanctitatem et jus- » titiam, in qua constitutus fuerat, amisisse... anathema » sit. »

Prob. 1° Scriptura sacra. Gen., I, 26 : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Imago et similitudo Dei in homine præcipue consistit, juxta SS. PP., in justitia et sanctitate. Eccles. VII, 30 : *Solum hoc inveni quod fecerit Deus hominem rectum;* id est, ex interpretibus, justum ac sanctum. Eph., IV, 23 et 24 : *Renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis.* Colos., III, 10 : *Et induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum.*

Voces *renovamini* et *renovatur* supponunt primam exstitisse sanctitatem. Ergo 1°, etc.

Prob. 2° conc. Araus., II, c. 19, quod sic se habet : « Unde cum sine Dei gratia salutem non possit (humana » natura) custodire quam accepit, quomodo sine Dei gra» tia poterit reparare quod perdidit? » Ergo 2°, etc.

Prob. 3° auctoritate S. Aug. textum B. Pauli ad Ephes. interpretantis, de Gen. ad litt., l. 6, cap. 26 : *Induite novum hominem,* etc., et addentis : « Ecce quod perdidit » Adam per peccatum. » Ergo 3°, etc.

An vero ille status justitiæ et sanctitatis, sit status supernaturalis et supponat elevationem naturæ ad gratiam, omnes admittunt theologi catholici, et inoffensa fide negari nequit, licet concilium stricte non definiat. Tota enim doctrinæ christianæ œconomia in eo est ut Christus morte et meritis suis quod perdiderat Adam reparet, et nobis perditam hæreditatem restituat; unde B. Paulus nos renovari jubet per gratiam Christi in justitia et sanctitate primæ conditionis.

Prob. secunda pars, *de dono integritatis.* Prob. 1° auctoritate concilii Tridentini.

Concilium enim Trid., sess. 5, n. 1, anathemate percutit eos qui non confiterentur « primum hominem » Adam, cum mandatum Dei in paradiso fuisset trans» gressus, statim sanctitatem et justitiam in qua consti» tutus fuerat amisisse... totumque, per prævaricationis » offensam, secundum corpus et animam in deterius » commutatum fuisse. »

Hanc partem propositionis expressis verbis non definit sacrosancta synodus, eam tamen supponit; justitia enim et sanctitas in homine esse non potuissent absque sapientia et scientia in intellectu, et sine rectitudine in voluntate, atque perfecta in tota natura ordinatione. Hinc declaratur et dogmatice a synodo definitur per amissionem justitiæ et sanctitatis, et per prævaricationis offensam, totum hominem, secundum corpus et animam in deterius fuisse commutatum. Insuper conc., ibid., n. 51, sub fine, expresse dicit concupiscentiam, quæ gravem generat

inordinationem in voluntate, ex peccato venisse et ad peccatum inclinare. Hæc igitur inordinatio non existebat ante peccatum.

Prob. 2° *Scrip. sacra.* Integritas naturæ tria complectitur, nempe, scientiam in intellectu, rectitudinem in voluntate et in tota natura partium compositionem et ordinationem : porro ex scriptura sacra demonstratur hæc tria primo homini fuisse donata.

— a) *Scientiam in intellectu.* Patet ex his Ecclesiastici verbis, XVII, 5 : *Disciplina replevit illos. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, et mala et bona ostendit illis.* Idem sequitur ex pluribus Genesis verbis ; v. g., ex eo quod Adam nomen imposuerit omnibus animalibus, quod maximam rerum naturalium scientiam supponit; ex eo quod continuis et intimis gavisus sit Dei colloquiis, quod fieri nequit absque scientia, vel absque magna in mente illustratione.

— b) *Rectitudinem in voluntate.* Jam vidimus quod Deus fecerit hominem rectum, et ad sui ipsius imaginem; et ea fuit primi hominis rectitudo et innocentia ut, teste B. Paulo, tota perfectionis summa etiam nunc est ut, gratia Dei, ad illud quod prius fuerat regrediamur. *Induite*, inquit, *novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis.* Eph., IV, 24.

— c) *Totius hominis rectam compositionem et ordinationem.* Inordinationem inductam esse in natura hominis per peccatum clare indicatur in his verbis Genesis : *Aperti sunt oculi amborum, cumque cognovissent se esse nudos,* II, 17. Ergo ante peccatum erant nudi et non confundebantur. De hoc rationem affert S. Aug., lib. 2 de peccat. Merit. et Remiss., cap. 22 : « Placebant Deo et » placebat illis Deus; et quamvis corpus animale » gestarent, nihil inobediens in illo adversum se sentiebant. »

Talis est sensus omnium theologorum et fides totius Ecclesiæ.

PROB. TERTIA PARS, *de dono immortalitatis.*

Est de fide. Conc. Trid., sess. V, n. 1, definit : primum

hominem per offensam prævaricationis incurrisse mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus.

Prob. 1° *Scrip. sacra.* Legimus enim in Genes, II, 16 : *Ex omni ligno Paradisi comede : de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Si ergo non comedisset, immortalis fuisset. In Sap. II, 23, legitur : *Deus creavit hominem inexterminabilem.* Unde B. Paulus, ad Rom., V, 12 : *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit.* Ergo 1°.

Prob. 2° *ratione.* Ex aliis prædictis donis privilegium immortalitatis naturaliter consequitur. In hoc enim homine tanta Dei gratia ornato, tam mirabiliter composito et ordinato, tum ad Deum creatorem, tum ad universum mundum, nullum possibile erat mortis et destructionis principium.

Similiter donum immortalitatis consequitur exemptio ab omnibus vitæ miseriis ; sunt enim mortis appendices, seu potius præcursores et quasi ministri ; qui ergo immortalitate donatus erat, eo ipso ab omni miseria eximebatur. Aliunde ad quid daretur immortalitas nisi esset beata ? *Ideo tulit Dominus Deus hominem et posuit eum in paradiso voluptatis.* Gen., II, 15. Primitivæ illius felicitates memoria non potuit deleri inter homines ; hinc oriuntur traditiones apud antiquos populos vulgatæ de quadam aurea ætate quæ olim extitisset.

Dices 1° : Primi parentes, ex Genesi, cibo indigebant : ergo nec immortales, nec a miseriis exempti erant.

R. Nego conseq. Non repugnat enim Deum omnipotentem effecisse ut primi parentes cibo indigerent, et tamen nec ullum sentirent dolorem, nec morti obnoxii essent : non de illis ratiocinandum est sicut de nobis in præsenti statu constitutis.

Dices 2° : Incredibile est Adamum, justum, sanctum, scientia et recta ordinatione voluntatis præditum, a miseriis exemptum ac beatum, hæc omnia per peccatum amittere consensisse. Ergo.

R. Nego ant. Lapsus primi hominis tam eximiis ornati donis est quidem stupendus et ad incutiendum timorem idoneus, non vero incredibilis, quia 1° ille homo erat liber; sua igitur libertate abuti potuit sicut angeli in cœlo; 2° lapsus iste, quantumvis inexplicabilis, est factum in sacra Scriptura relatum, in traditionibus populorum impressum, totius religionis christianæ fundamentum, et ad rectam humanæ naturæ, in statu suo præsenti, intelligentiam omnino necessarium. Ergo nullatenus in dubium revocari potest.

Quæritur 1° an homo post creationem ad gratiam fuerit evectus, an vero in natura simul et gratia statim conditus.

R. Circa hanc quæstionem disputatum fuit olim in scholis inter veteres doctores. S. Bonaventura contendit hominem prius fuisse creatum, deinde ad gratiam fuisse elevatum; tum quia inde gratia, separata a natura, magis commendatur, tum quia hæc agendi ratio magis convenit Deo qui in suis operibus gradatim procedit, tum quia homo, usu liberii arbitrii, potuisset præparari ad statum gratiæ. Ita plurimi theologi.

Alii autem generaliter docent hominem conditum fuisse simul in natura et gratia. Hoc enim in Scriptura videtur expresse indicatum. Deinde hominis primordialis perfectiones inferiores a superioribus, id est, a gratia profluere videntur; unde simul ac fuerit per peccatum gratia spoliatus, statim in naturalibus etiam decidit, integritas naturæ subversa est, et corpus miseriis subjectum. Tandem, licet noluerit concilium Trid. controversiam dirimere, hanc sententiam videtur confirmare docendo, amissa gratia, naturam statim in deterius fuisse commutatam.

Quæritur 2° an aliqua sit subordinatio inter illa naturæ innocentis privilegia, ita ut alia ab aliis profluant.

R. Communiter affirmant theologi et dicunt, posita gratia in primo homine, integritatem naturæ quasi naturaliter sequi. Etenim voluntas Deo subjecta et divina virtute roborata facile sibi potuit subjicere inferiores po-

tentias; hinc erat gratia velut frenum aureum, juxta modum loquendi S. Augustini, quo in perfecto ordine omnes humanæ naturæ partes colligerentur. Indubium est exemptionem a morte et a vitæ hujus miseriis procedere tum a gratia tum ab integritate naturæ. Hoc tamen est congruum, non autem necessarium; gratia enim potest esse in aliquo absque natura integra, ut nunc in justificatis; natura integra iterum esse potest absque impassibilitatis et immortalitatis privilegio, ut in B. M. Virgine. Vid. S. Thom., I, q. 95, a. 1.

Quæritur 3° in quo consistat illa immortalitas terrestris qua fruebantur protoparentes in paradiso et undenam oriatur.

R. Juxta S. Augustinum non ea est immortalitas absoluta, id est, impossibilitas moriendi, quæ solum spiritibus est propria, sed immortalitas relativa, qua homo poterat non mori; et hujus immortalitatis triplex causa potest assignari, prima quia in homine nullum erat principium mortis et dissolutionis, propter perfectam ipsius compositionem et ordinationem tum ad se, tum ad Deum, tum ad mundum; secunda, ex ligno vitæ in quo Deus homini præstiterat alimentum externum immortalitatis pro corpore; tertia est singularis Dei providentia qua omne externum periculum amovebat.

PROPOSITIO SECUNDA.

Tres prædictæ prærogativæ non fuerunt debitæ sed gratiæ: unde homo in alio statu creari potuisset, v. g., in statu naturæ puræ.

PROB. PRIMA PARS PROP. *de gratuitate prioris status.* 1° Decretis summorum Pontificum; Pius V et Gregorius XIII, constitutionibus ab Urbano VIII confirmatis, sequentes Baii propositiones damnaverunt, n. 79 : « Falsa » est doctorum sententia, primum hominem potuisse a » Deo creari et institui sine justitia originali. » N. 26 :

« Integritas primæ creationis non fuit indebita naturæ » humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio. » N. 78 : « Immortalitas primi hominis non erat gratiæ benefi- » cium, sed naturalis conditio. » Ex his propositionibus damnatis patet quænam sit doctrina admittenda tanquam vera et certa.

2° Prob. auctoritate SS. Patrum, ac præsertim S. Augustini. S. Cyrillus Alex. in Joan., lib. 1, cap. 13, hæc habet : « Creatura cum serva sit nutu solum et voluntate » Patris ad supernaturalia elevatur. » Item, S. Augustinus, lib. IV, cont., Jul. cap. 16 : « Gratia Dei magna ibi » erat, ubi terrenum et animale corpus bestialem libidi- » nem non habebat. » Similiter loquitur idem S. Doctor, de dono immortalitatis, lib. VI, de Gen. ad Litt., cap. 25 : « Quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitu- » tione naturæ. Mortalis (homo) erat conditione corporis » animalis, immortalis autem beneficio conditoris. »

3° *Prob ratione.* — a) Etenim si gratia naturæ deberetur jam non esset gratia; insuper confusio induceretur inter naturam et gratiam ; natura quidem ex se proportionem haberet ad vitam æternam, et Deus naturæ mensuram non excederet ; nec igitur infinitus esset nec independens, qui a creatura necessario participaretur. Præterea natura lapsa redemptione non indigeret, quæ in se haberet principium propriæ reparationis, nisi, ut volunt hæretici, per peccatum non tantum donis supernaturalibus fuerit destituta, sed etiam in essentialibus vulnerata et truncata; quo in casu non tam instauratione quam nova creatione indigeret. — b) Item donum integritatis naturæ vindicari nequit tanquam debitum ; creaturis non debetur nisi quod bonum est et rectum, non vero quod perfectum et optimum, quia in donis suis omnino liber est Deus : porro integritas naturæ humanæ et immunitas a concupiscentiis non ad essentiam ejus pertinet, sed ad perfectionem; ergo gratuito a Deo homini concessa est. — c) De immortalitate autem res per se patet : non enim potest immortalitas de conditione naturali hominis esse, cujus corpus, ut pote organicum, sicut

alia hujusmodi corpora, diversis de causis, naturaliter debilitatur, infirmatur et moritur.

PROB. SECUNDA PARS, *de possibilitate alterius status.* Sequitur ex præcedenti, sed tamen demonstratur specialibus argumentis :

1° *Decretis summorum Pontificum.* Pius V et Gregorius XIII, sequentem damnaverunt Baii propositionem, n. 56 : « Deus non potuisset ab initio talem creare » hominem, qualis nunc nascitur : » contradictoria igitur est vera ; ergo Deus potuit ab initio talem creare hominem qualis nunc nascitur. Sensus tamen non est Deum potuisse illum creare peccato originali inquinatum, ut omnes fatentur, nec probabiliter cum tantis inordinationibus in ipsius natura existentibus et peccati originalis consectariis ac pœnis, sed in eadem conditione, in eodem statu substantialiter : porro nascitur omni dono supernaturali orbatus, concupiscentiis, miseriis hujus vitæ et morti subjectus. Ergo.

2° *Auctoritate S. Aug.* quem adversarii confidenter invocant. Lib. 3 de Libero Arb., c. 20, sic habet, varios describens modos quibus animæ ad corpus accedere possunt : « Si ergo altera talis esse cœpit, non solum ante » peccatum, sed ante omnem vitam suam, qualis alia » post vitam suam culpabilem facta est, non parvum » bonum habet, unde conditori suo gratias agat. » Ergo supponit animas a peccato immunes eisdem miseriis subjici posse quibus subjiciuntur animæ peccato inquinatæ, ut ex contextu clarius patet. Ergo 2°.

3° *Ratione.* Breviter argumentum illud absolvemus, ne in eadem redeamus. Ideo esse non posset pura natura quia divinæ sapientiæ repugnaret ; at hujusmodi status minime repugnat divinæ sapientiæ : id unum exigit divina sapientia ut creatura unaquæque finem habeat suæ conditioni proportionatum, atque mediis aptis ad hunc finem consequendum non destituatur; porro, in statu supposito finem naturalem et proportionatum haberet, eumque assequi posset.

Nota. Illa tamen propositio non est de fide catholica,

quamvis contradictoria ejus inter propositiones Baii a summis Pontificibus damnatas reperiatur ; quia affirmari non potest eam nota hæreseos fuisse qualificatam, siquidem omnes damnantur in globo tanquam respective hæreticæ, erroneæ, suspectæ, temerariæ, scandalosæ, etc. Attamen tanti momenti est illa doctrina, sive agatur de gratuitate primævi status, sive de possibilitate status simplicis naturæ, ut non possit absque dispendio fidei impugnari, ut clarius infra videbitur.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Pelagiani docebant infantes absque peccato nasci, et tamen eos ante baptismum decedentes a regno cœlorum excludebant. S. Aug. variis in locis, et præsertim in lib. contra Julianum, contendit injustum esse eos a regno cœlorum excludere : ergo arbitratur destinationem ad hunc finem supernaturalem naturæ nostræ essentialem esse.

R. Nego conseq. Nam in præfatis locis S. Aug. non loquitur de statu possibili, sed de statu præsenti in quo, attentibus Pelagianis, ad regnum cœlorum destinati sumus : porro si ad regnum cœlorum destinati sumus, injustum est ab illo excludere infantes a peccato immunes. Hic S. Doctor utitur argumento ad hominem, cui Pelagiani respondere non poterant. Nihil ergo adversum nos inde sequitur.

Eodem modo resolvendi sunt S. Thomas qui dicit naturale inesse homini desiderium videndi Creatorem, et philosophi christiani qui, ex desiderio naturali in nobis existente immarcescibilem consequendi felicitatem, concludunt nos ad visionem Dei intuitivam destinatos esse; in statu enim nostro præsenti argumentantur, non vero in statu naturæ puræ, in quo fides non existeret, nec desiderium talem obtinendi felicitatem.

Inst. 1°. Philosophi Platonici, teste S. Aug., de Civite Dei, l. 8, c. 8, docebant ultimum finem hominis in

visione Dei intuitiva consistere : ergo hæc visio homini est naturalis.

R. Nego conseq. Platonici loquebantur de homine in præsenti statu spectato : porro homo in præsenti statu spectatus, ad visionem Dei destinatur, ut fides docet. Platonici autem id scire vel conjicere poterant, tum ex fragmentis primævæ revelationis per traditionem transmissæ; tum ex aliqua librorum sacrorum notitia, ut ipse dicit S. Aug., ibid., cap. 11; tum ex desiderio homini nunc insito, quod in statu naturæ puræ non ita existeret. Ergo.

Inst. 2°. Homo natura sua summam appetit beatitudinem : atqui summam beatitudinem in sola Dei fruitione, seu in visione intuitiva, invenire potest : ergo sua natura ad visionem Dei intuitivam destinatur.

R. Dist. min. Homo summam suam beatitudinem in sola Dei fruitione invenire potest, in præsenti statu, *conc.;* in statu naturæ puræ, *nego min.* Desideraret quidem beatitudinem, sed naturalem et statui suo proportionatam; non vero supernaturalem, cujus nullam haberet ideam. Porro beatitudo naturalis absque visione Dei intuitiva existere potest : ergo.

Inst. 3°. Homo creari non potest nisi propter Deum; ergo in sola fruitione Dei beatus esse potest.

R. Dist. conseq. In sola Dei fruitione beatus esse potest in præsenti statu, *conc.;* in statu naturæ puræ, *nego conseq.* Tunc enim appeteret beatitudinem facultatibus suis proportionatam, non vero supernaturalem. Ergo.

Inst. 4° Homo Deo frui non potest, nisi eum amando : atqui omnis amor Dei est supernaturalis : ergo.

R. Nego min. Supposito enim, cum Baio et Jansenio, hominem creari non posse sine amore Dei, nihil omnino vetat quin amor ille sit naturalis, si videlicet homo ad finem pure naturalem ordinetur : ergo, etc. Semper igitur fit petitio principii.

Obj. 2°. Nulla inordinatio supponi potest in rebus a Deo factis : atqui concupiscentia est quid inordinatum, siquidem omnino dedecet corpus non subjici rationi : ergo concupiscentia esse non potest in prima creatione.

R. Dist. min. Si concupiscentia dominari non posset et imperio rationis subjeci, *conc.;* secus, *nego.* Concupiscentia quidem est naturalis appendix unionis mentis cum corpore; per sensus enim homo fertur ad bonum sensibile, sicut per intellectum et voluntatem ad bonum intellectuale et morale; in se igitur concupiscentia non est mala, neque directe inclinans ad malum; ordo tamen sapientiæ exigit ut appetitus ille sensibilis rationi subjiciatur et ab ea dirigatur. In prima institutione voluit Deus sic animæ carnem non resistere, sed ei subjici et servire. At pro voluntate sua etiam potuisset victoriæ opus et carnis subjiciendæ laborem homini relinquere ad probationem, ipsi sane concedendo spirituales vires unde eam vinceret et subjiceret. Ergo.

Inst. Concupiscentia vocatur ab Apostolo, Rom., VII, peccatum : atqui repugnat hominem creari cum peccato : ergo creari non posset cum concupiscentia.

R. Dist. maj. Apostolus vocat concupiscentiam peccatum, id est, effectum peccati in præsenti vita, *conc.;* absolutè et prout esset in statu naturæ puræ, *nego maj.* Apostolus enim considerat hominem ut peccato Adami a primævo statu dejectum, concupiscentiæ obnoxium illaque variis modis ad malum pertractum aut sollicitatum : nihil autem dicit de concupiscentia prout in statu naturæ fuisset : ergo ex illius doctrina, ex verbis S. Aug. aliorumve Patrum contra concupiscentiam loquentium, nihil adversus propositionem nostram concludi potest, cum hic de statu præsenti loquantur, non vero de statu mere possibili.

Obj. 3°. Mors est pœna peccati; ergo si homo non peccasset, mortem nec hujus vitæ miserias, quæ sunt mortis præcursores, expertus esset.

R. Disting. ant. Mors est pœna peccati in statu præsenti, *conc.;* in omni statu, *nego.* Hoc sequitur ex condemnatione sequentis prop. Baii, n° 75 : « Omnes omnino » justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum; » unde et Job et martyres, quæ passi sunt, propter pec» cata sua passi sunt. » Ex hoc insuper patet quod

corpus animæ conjunctum naturaliter perit et dissolvitur, nec habet anima per se virtutem sufficientem ad corpus suum a dissolutione præservandum, totumque hominem eximendum a morte. « Si tamen homo non peccasset, in» quit S. Bonaventura, non cum asperitate, sed cum le» nitate pervenisset ad suum finem. » Lib. II, Dist. 30, art. 1, q. 2, ad 6. Idem communiter dicunt theologi de concupiscentia, quæ secluso peccato, cum tanta inordinatione non extitisset : unde argumentum theologorum, lapsus hominis ex inspectione ipsius conditionis actualis concludentium non ruit; merito quippe ostendunt tot specimina celsitudinis cum tantis signis abjectionis conciliari non posse, et ens rationale sic constitutum non concipi tanquam opus Dei summe sapientis integrum.

PROPOSITIO TERTIA.

In arbitrio fuit primi hominis dona sibi concessa, bono usu gratiæ, custodire, sicut et ea per inobedientiam amittere.

Hæc propositio quoad liberum arbitrium Adami, sive ad custodiendam, sive ad perdendam salutem, nulla indiget probatione, siquidem evidens est ex tota Geneseos narratione, et ab omnibus admittitur. Jansenianorum enim commenta ad naturam gratiæ quæ Adamo concessa est spectant; ideo ad majorem propositionis explicationem sequentia addenda sunt.

1° Certum est primum hominem bene agere et perseverare non potuisse sine gratia; nam bonum opus et perseverantia in statu justitiæ fuissent ordinis supernaturalis; ergo vires naturæ superassent. Hoc expresse definiit concil. Arausic. II, can. 19 : « Unde cum sine Dei gratia » natura humana salutem non possit custodire quam » accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod » perdidit. »

2° Qualis autem gratia fuerit necessaria, an gratia intellectus, an gratia voluntatis, theologi inquirunt, et non

sibi consentiunt; tenendum est tamen necessariam fuisse quamdam gratiam actualem, sive intellectus sive voluntatis, pro natura boni præstandi vel mali vitandi. Non plus enim potuisset in quocumque opere per se supernaturaliter agere primus homo quam ejus posteri. Sed cum ille non perseveraverit, certum est hanc gratiam non fuisse efficacem. sed tantum sufficientem; id est, juxta verbum S. Augustini, adjutorium *per quod* posset perseverare, et *sine quo* non posset.

3° Quoad naturam hujus gratiæ nova exorta est difficultas ex his verbis S. Augustini. Hæc sunt ejus verba : « Ipsa adjutoria distinguenda sunt : aliud est adjutorium » *sine quo* aliquid non fit, et aliud adjutorium *quo* ali» quid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere; » nec tamen cum adfuerint alimenta, eis fit ut vivat qui » mori voluerit; alimenta consequenter non faciunt ut » homo vivat, sed tamen sine illis non potest vivere. » De Corr. et Grat., cap. 12, n. 34. Deinde concludit S. Doctor non adjutorium *quo* fit, sed *sine quo*, concessum fuisse Adamo, siquidem non perseveravit.

Circa sensum illorum verborum forsan plus æquo inter theologos disputatum est. Scribit Jansenius hanc distinctionem esse « clavim qua aditus in scripta » (S. Augustini) aperitur... filum sine quo e labyrintho scriptorum ejus se expedire nemo poterit. » Inde asserit adjutorium *sine quo* datum esse homini innocenti, et adjutorium *quo* homini post lapsum: prius non datum esse Adamo ut ageret, sed ut agere posset. Posterius vero in homine lapso semper inducere ineluctabilem et insuperabilem bonum agendi necessitatem, propter delectationem relative victricem quam continet.

Certum est hanc interpretationem esse falsam et hæreticam. Missis igitur Jansenio ejusque commento, valde probabile nobis videtur prædicta S. Augustini verba significare gratiam cui de facto resistit homo, et eam cui assentit, quas appellare consuevimus gratiam sufficientem, aut gratiam efficacem. Undenam autem oriatur tam

contrarius utriusque gratiæ exitus nec requirit S. Doctor, nec a fortiori solvere intendit.

4° Solum igitur discrimen inter hominem innocentem et hominem lapsum hoc est, quod non indigebat primus homo gratiæ medicinalis auxilio, sed tantum gratia elevationis ad agendum supernaturaliter; post lapsum autem utraque gratia homo indiget, primum ut ad pristinam sanitatem restituatur, deinde ut supra naturam elevetur. Quod sic egregie exprimit auctor recens : « L'homme » avant sa chute avait besoin de la grâce pour s'élever » au-dessus de lui-même jusqu'à Dieu; mais depuis sa » chute il a encore besoin de la grâce pour se relever au » niveau de lui-même. » Rohrbacher, *De la nature et de la grâce*, p. 25.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE STATU NATURÆ LAPSÆ.

In eo articulo dicemus : 1° de protoparentum peccato et lapsu; 2° de transmissione peccati Adami ad posteros, seu de existentia peccati originalis; 3° de natura peccati originalis; 4° de peccati originalis subjecto; 5° de illius effectibus.

§ I. — De protoparentum peccato et lapsu.

I. De protoparentum peccato. — De peccato et prævaricatione protoparentum sufficienter constat ex textibus jam allatis et præcipue ex decreto conc. Trid. de peccato originali. De illa prævaricatione omnes fere paginæ Scripturarum testantur. Sic refertur in Genesi, II, 16 : *Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas; in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Et III, 4 : *Dixit autem serpens ad mulierem : Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo... eritis sicut Dii. Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad ves-*

vendum... tulit de fructu illius, et comedit; deditque viro suo qui comedit. Hinc sæpe sæpius ad hanc prævaricationem alludit B. Paulus; sic II Cor. II, 2 : *Serpens seduxit Evam astutia sua;* Rom., V, 12 : *Per unum hominem (Adam) peccatum intravit in mundum;* et iterum, ib., 14 : *In similitudinem prævaricationis Adæ.*

Hæc est fides non tantum Ecclesiæ catholicæ, sed etiam omnium populorum, ut constat innumeris antiquæ traditionis vestigiis.

Quæritur in quo sita sit præcipue malitia peccati Adami.

R. Transgressum est divinum mandatum, tum inquirendo de causa mandati et dubitando de effectu; tum spernendo propter verbum serpentis et sperando secundum promissionem diaboli; tum appetendo sensualiter eo quod lignum esset bonum ad vescendum et aspectu delectabile. Hinc S. Bonaventura, Brevil. p. III, cap. II : « Diabolus » allexit mulierem per triplex appetibile; scilicet, per » scientiam quæ est appetibilis *rationali;* per excellen- » tiam ad modum Dei, quæ est appetibilis *irascibili;* per » suavitatem ligni, quæ est appetibilis *concupiscibili;* et » sic tentavit quod est triplex appetibile mundi, scilicet » secundum concupiscentiam carnis, concupiscentiam » oculorum, et superbiam vitæ. »

II. De protoparentum lapsu. — Item de fide est, et eadem auctoritate conc. Trid. sancitum, primum hominem, statim cum mandatum Dei transgressus fuisset, amisisse sanctitatem et justitiam, secundum corpus et animam in deterius fuisse commutatum, incurrisseque per prævaricationis offensam, mortem, et cum morte captivitatem sub potestate diaboli, insuper et Dei indignationem. Constat insuper ex Scriptura; in Genesi enim, III, 7, legitur quod statim post peccatum : *Aperti sunt oculi eorum, cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt perizomata... Timui eo quod nudus essem, et abscondi me... Quis indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti. Et mulieri ait : Multiplicabo ærumnas*

tuas, in dolore paries filios ; et Adæ : Maledicta est terra in opere tuo; in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ... donec revertaris in terram de qua sumptus es.

Sola ratione demonstrari possunt quæ a conc. Trid. decreta sunt de amissis per peccatum. Supposito enim peccato quo Deus offenditur et inhonoratur : — sequitur peccantem Adamum statim incurrisse iram Dei et indignationem ; amissa exinde esse dona divinæ justitiæ et sanctitatis, necnon et naturæ per gratiam elevationis. Bona enim illa ex benevolentia et amicitia Dei erga hominem procedunt; at cum per peccatum aversus est homo a Deo, et Deus ipse aversus est ab homine, nulla jam superesse potest donorum communicatio et communio. — Sequitur etiam amissam esse naturæ integritatem : in intelligentia nempe, quæ aversa a vero lumine, ignorantiæ fit obnoxia ; in voluntate, quæ non potest esse recta et bona, aversa a bonitate essentiali, et a rectitudine æterna; in recta compositione totius hominis, et in subordinatione inferioris partis, propter carentiam causæ ordinantis, quæ est gratia, et propter ordinem justitiæ, justo enim judicio factum est quod inobediens, imo et rebelle, animæ corpus esset, quæ prior obedientiæ legem solvit adversus Deum ; exinde ergo exorta est illa membrorum lex adversus animam. — Tandem eadem est ratio illius conspirationis elementorum adversus hominem et corpus ejus. Illa enim homini tanquam regi suo deservire jubebantur, sed contra insensatum pugnare cœperunt. Ideo qui, beneficio Dei, immortalitate fuerat donatus, factus est mortalis et miseriis obnoxius.

§ II. — De transmissione peccati Adæ ad posteros, seu de existentia peccati originalis.

Peccatum originale, sic dictum quia ab origine nostra ab Adamo primo parente nostro provenit, definitur : *Peccatum a primo parente in posteros per generationem transmissum.*

Peccati originalis existentiam negarunt Pelagius et

discipuli ejus Cœlestinus et Julianus, in quarto sæculo; Albigenses in duodecimo; Anabaptistæ in decimo sexto; deinceps Sociniani et nunc innumeri increduli nostri.

PROPOSITIO.

Existit peccatum originale.

Prob. Hæc propositio est de fide; probatur Scriptura sacra, traditione et ratione.

Est de fide. Pluries enim hanc veritatem declaravit Ecclesia, et primum contra Pelagianos et Semipelagianos in conc. Araus. II, his verbis : « Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non et ejus propagini asserit nocuisse, aut certe mortem tantum corporis, quæ pœna peccati est, non autem et peccatum, quod mors est animæ, per unum hominem, in omne genus humanum transiisse testatur, injustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo : *Per unum hominem*, etc... » Deinde in conc. Trid., adversus novatores, in speciali decreto, *de peccato originali*, sess. 5. Notandum est conc. Trid. canonem quasi de verbo ad verbum eumdem esse cum canone conc. Arausicani.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Rom., v, 12 : *Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Unde mors est pœna peccati, et iis infligitur qui peccaverunt in Adamo : porro omnibus infligitur, parvulis sicut adultis; omnes igitur peccaverunt, et peccati Adami participes facti sunt; non autem peccaverunt per imitationem, ut volebant Pelagiani, quia parvuli non sunt imitationis capaces : ergo peccati originalis infecti nascuntur, juxta hæc verba : *in quo*, id est in Adamo, *omnes peccaverunt.* Quod, ad Eph., II, 3, sic exprimit idem Apostolus : *Eramus natura filii iræ sicut et cæteri.* Judæi enim, ut pote ex genere sancto orti, alios populos aspernabantur ut immundos : B. Pau-

lus vero superbiam eorum obtundere volens, declarat eos sicut cæteros, natura esse filios iræ. Ergo.

His B. Apostoli verbis optime concinunt hæc alia Veteris Testamenti, Job, XIV, 4 : *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?* Agitur ergo de sorde a qua solus Deus mundare potest, ac proinde de peccato proprie dicto, in conceptione transmisso. Septuaginta habent : *Quis mundus erit a sorde? Nemo etiamsi unius diei sit vita ejus super terram.*

Ps. L, 7 : *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea* (in textu hebraico habetur *in iniquitate, in peccato*) : porro ille textus de solo peccato originali intelligendus est, et revera sic eum intellexerunt Judæi et Patres Ecclesiæ, inter quos *S. Aug.*, in hunc locum : « Numquid David de adulterio natus » erat, de Jesse viro justo et conjuge ipsius? Quid est » quod se dicit in iniquitate conceptum, nisi quia trahi- » tur iniquitas ex Adam? Etiam ipsum vinculum mortis » cum ipsa iniquitate concretum est. » Ergo 1°.

Prob. 2° *Traditione.* Unanimes fuerunt Patres circa hoc dogma, a tempore Pelagianorum; ante Pelagianos autem plures citari possent, inter quos S. Justinus, Dialogo cum Tryphone : « Nec nasci nec crucifigi ideo susti- » nuit (Christus), quod his rebus indigeret, sed pro » humano genere quod ab Adamo in mortem et serpentis fraudem inciderat. »

Tertull., l. de Testimonio animæ, cap. 3, ait hominem a Satana circumventum, præceptum Dei violasse, et addit : « Propterea in mortem datus, exinde totum genus de suo » semine infectum, suæ etiam damnationis traducem » fecit. »

S. Athan., in Psal. L, part. 2 : « Ob Adami iniquita- » tem, omnes qui ex Adamo oriuntur, in iniquitatibus » concipiuntur, proavi sui damnatione collapsi. »

Patet ergo sanctos Patres ante Pelagium existentes dogma peccati originalis unanimiter admisisse : unde *S. Aug.* respondet *Pelagio* dicenti transfusionem hujus peccati confictam fuisse (de Nuptiis, l. 2, cap. 12) : « Non ego

» finxi originale peccatum, quod catholica fides credidit » antiquitus; sed tu qui hoc negas, sine dubio es novus » hæreticus. » Ergo 2°.

Qui plurima SS. Patrum ante Pelagianos existentium testimonia legere voluerit, consulat auctores qui de hac quæstione fusius disseruerunt, et in primis *Bossuet, Défense de la Tradition*, l. 8 et 9.

Prob. 3° *Ratione.* — a) Semper creditum fuit in Ecclesia, et etiam apud plurimos hæreticos et schismaticos, baptismum necessarium esse ipsis parvulis ad salutem : atqui baptismus necessarius non esset parvulis ad salutem, si peccatum originale non existeret : ergo. — b) Cæremoniæ baptismi, ut exorcismi et insufflationes, supponunt parvulos spiritui immundo subjectos esse; ergo habent peccatum originale, et natura sunt filii iræ. — c) Christus semper exhibetur ut Redemptor omnium parvulorum sicut adultorum : at Redemptor parvulorum non esset, nisi peccatum originale existeret. — d) Natura hominis, multis miseriis obnoxii, admisso peccato originali facile explicatur, et absque peccato originali nulla ratione explicari potest : unde *Pascal, Pensées :* « L'homme est plus » inconcevable sans ce mystère, que ce mystère n'est » inconcevable à l'homme. » Ergo, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Ezech. XVIII, 20 : *Anima quæ peccaverit ipsa morietur; filius non portabit iniquitatem patris :* at si peccatum originale existeret, filius portaret iniquitatem patris : ergo.

R. Dist. maj. Filius non portabit iniquitatem patris, si illius non fuerit particeps, *conc.;* si illius fuerit particeps, *nego maj.* Porro omnes homines facti sunt participes peccati Adami *non proprietate actionis*, inquit *S. Aug.*, contra *Julianum*, l. 6, cap. 9, n. 28, *sed contagione propaginis :* Adam enim peccando sublimes amisit prærogativas quibus gratuito fuerat cumulatus : ex hoc mo-

mento habuit naturam collapsam et vitiosam; qualem habebat, eam filiis suis tradidit. Sic omnes ab eo descendentes propter suam originem sunt vitiati, et natura filii iræ ideoque pœnis subjecti. Quia licet non ipsi personaliter peccaverint, carent tamen, propter peccatum Adami, justitia debita, id est, justitia quam habere deberent juxta primam institutionem; qua igitur spoliati, ingrati Deo sunt et odibiles, et in eo sensu portant iniquitatem patris et juste detrimentum patiuntur. Nonne filii patris qui culpa sua bona et honores amisit, nascuntur pauperes, abjecti et miseri? Ita et qui ab Adamo descendunt privati sunt gratia sanctificante, animam relative ad Deum vivificante. Sunt igitur in statu mortis et miseriis hujus vitæ obnoxii.

Obj. 2°. B. Paulus, Rom., v, 19, ait: *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obedientiam justi constituentur multi*: at si peccatum Adami propagatione transmitteretur, non multi, sed omnes constituti essent peccatores: ergo non propagatione, sed imitatione peccatum Adami transmittitur.

R. Dist. textum. Peccatores constituti sunt multi, id est, omnes qui sunt multi, *conc.;* multi tanquam pars posterorum Adæ, *nego.* Etenim omnes non semper sunt multi; v. g., si unus homo tres aut quatuor habens filios cuncta sua bona amittat, dici potest eum omnes filios suos culpa sua constituisse miseros; falso vero diceretur eum multos in communem ruinam sic duxisse. Verum cum ex Adamo descendentes sint innumeri, recte dicitur per unius inobedientiam multos constitutos fuisse peccatores, ut clarius ostendatur unius peccati efficacia, et unius gratiæ abundantia. Hunc esse sensum Apostoli patet ex verbis præcedentibus, in quibus totus est ut ostendat omnes in Christo vivificari, sicut omnes in primo parente mortui sunt. Ergo.

Inst. 1°. Non omnes vivificantur in Christo; ergo nec omnes peccaverunt in Adamo.

R. Nego conseq. Sensus enim comparationis est Christum esse principium vitæ, sicut Adam fuit principium

mortis : igitur cum omnes ex Adamo descendentes peccato ejus infecti sunt, ita omnes qui in Christo renascuntur, meritis ejus vivificantur. Unde patet sensus aliorum ejusdem Apostoli verborum, v. g., I Cor., xv, 22 : *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur ;* id est, Christus est principium vitæ sicut Adam est principium mortis. Ergo.

Inst. 2°. B. Paulus, Rom., v, 15, ait gratiam Jesu Christi delictum superare et *in plures* abundare : ergo delictum non omnes inficit, cum gratia *in plures* abundet.

R. 1°. In textu græco non legitur *in plures*, sed *in multos*, et tunc redit responsio nostra modo allata.

R. 2°. *Nego conseq.* Ex toto enim contextu patet Apostolum non multitudinem eorum qui gratiæ Christi participes fiunt urgere, sed copiam beneficiorum Christi per oppositionem ad delictum primi hominis : *Non sicut delictum ita et donum : si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit*, id est in multos, non unum tantum remittens peccatum, sed multa, et innumera conferens dona ad animæ sanctificationem, ad perseverantiam et gloriam æternam ordinata. Ergo.

Inst. 3°. Idem B. Paulus, ibid., v, 13, ait : *Usque ad legem peccatum erat in mundo ; peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset :* ergo peccatum de quo hic agitur, non est originale, sed actuale, siquidem ante legem Moysis non imputabatur.

R. Nego conseq. Nam Apostolus statim subjungit, v, 14 : *Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ :* ergo etiam ii qui actualiter non peccaverant, sicut Adam peccaverat, peccato erant maculati ; morti enim erant obnoxii : mors autem per peccatum fuit introducta, et ad eos qui in primo parente peccaverant transiit. Ergo. Nonne evidenter constat, ex præcedentibus verbis, posteros Adæ peccati ejus participes fieri aliter quam per imitationem, ut volebat *Pelagius ?* Ergo.

Obj. 2°. Quædam objiciuntur testimonia Patrum, v. g.,

1° *Tertulliani*, l. de Anima, cap. 39 : « Nulla ferme nati-» vitas munda est, utique ethnicorum. Hinc enim et Apo-» stolus ex sanctificato alterutro sexu sanctos procreari » ait, tam ex seminis prærogativa, quam ex institutionis » disciplina. » 2° *S. Chrysost.* a *S. Aug.* relatus, contra *Julianum*, l. 4, cap. 6, n. 21 : « Hac de causa infantes » baptizamus, cum non sint inquinati peccato, ut eis » addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, frater-» nitas Christi, ut ejus membra sint. »

Verum 1° *Tertullianus* filios fidelium vocat sanctos, quia, baptismum suscepturi, sanctitati erant destinati, per oppositionem ad filios infidelium qui in partu superstitionis sordc fœdabantur, et Lucinæ Dianæque devovebantur. Cæterum, in ipsomet loco citato, peccati originalis existentiam ac baptismatis necessitatem pro parvulis agnoscit. 2° *S. Chrysost.* de solis peccatis actualibus loquitur, ut fuse *S. Aug.* ostendit, respondens *Juliano* illo textu abutenti et *peccato* pro *peccatis* ponenti. Aliunde *S. Joannes Chrysost.*, sicut cæteri doctores, dogma peccati originalis aperte docet ibid., dicens : « Quando Adam peccavit illud » grande peccatum, et omne genus hominum in com-» mune damnavit. » Ergo.

Obj. 3° Peccati originalis existentia cum attributis Dei conciliari non potest; repugnat enim ipsius justitiæ et bonitati omnes Adami posteros macula peccati ejus fœdari, et pro ipsius peccato puniri. Ergo.

R. Nego ant. Ex momentis enim a nobis superius expositis et ex aliis quæ afferri potuissent, constat peccati originalis existentiam revelatam fuisse ; eo ipso tenendum est illam attributis Dei non repugnare.

Etenim, quidquid olim dixerunt Pelagiani, et nunc objiciunt deistæ, probat quidem dogma transmissionis peccati originalis esse mysterium rationi nostræ non clare obvium : at nulla demonstratur absurditas, nulla repugnantia proprie dicta. Porro fides vacillare non debet propter obscura nec propter impenetrabilia, ut jam multoties ostendimus. Ergo. *Hæc solutio ex modo dicendis clarius patebit.*

§ III. — De natura peccati originalis et de modo illius transmissionis.

In eodem paragrapho quæstiones de natura peccati originalis et de modo ejus transmissionis conjungimus, quia ex iisdem principiis solvuntur.

SECTIO PRIMA. — *De natura peccati originalis.*

Circa naturam peccati originalis et modum illius transmissionis nihil definitum est ab Ecclesia. Nobis igitur de variis opinionibus quæ prodierunt videndum est, et inter eas inquirendum quænam sit rationi et veritati fidei conformior.

I. EXPONUNTUR ET CONFUTANTUR OPINIONES FALSÆ. — Inter eas opiniones aliæ sunt primo intuitu absurdæ aut hæreticæ, aliæ falsæ, aliæ saltem omnino improbabiles, ut facile videbitur.

1° Communius docent Lutherani et Calvinistæ peccati originalis essentiam nihil aliud esse quam concupiscentiam seu propensionem in nobis existentem et ad malum inclinantem.

Sed eorum sententia confutatur duabus præsertim rationibus : — a) *concilio Trident.*, sess. 5, can. 5, anathema pronuntiante contra illos qui dixerint reatum peccati originalis in baptismate non remitti, aut totum id quod veram et propriam peccati rationem habet, non tolli, sed tantum radi et non imputari : at certe concupiscentia non tollitur : ergo. — b) *Scriptura sacra.* Rom., VIII, 1: *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu*, id est, nihil est damnatione dignum : remanet tamen concupiscentia. Ergo.

2° *Mathias Illyricus*, Lutheranus, contendit peccatum originale non esse aliquod accidens, sed ipsam animæ substantiam ex peccato Adami corruptam. Refellitur autem hæc opinio; — a) quia tunc Deus, qui creat animam, auctor esset peccati; — b) quia per baptismum omne tollitur peccatum, et tamen substantia animæ non mutatur;

— c) quia impossibile est peccatum Adæ substantiam animæ nondum existentis corrupisse. Ergo.

3° *Pighius*, doctor in theologia, et *Catharinus*, religiosus ordinis Prædicatorum, docuerunt peccatum originale animæ singulorum hominum non inhærere, sed unicum esse, videlicet peccatum Adami, in omnes extrinsece dominans eosque peccatores constituens, quia ipsis imputatur. Hæc opinio subvertere videtur dogma peccati originalis, quod dicitur in omnes homines pertransiisse, omnibus transfusum, unicuique proprium, etc.

4° Plures antiquiores theologi, post Petrum Lombardum, essentiam peccati originalis reposuerunt in duplici qualitate morbida, una carnis et altera animæ : prior per generationem carnalem contrahitur, et caro sic infecta vitium suum animæ eo instanti quo sibi unitur communicat. Sed opinio ista admitti non potest, et ab omnibus rejicitur, — a) quia hæc morbida qualitas rationem formalem peccati non habet; — b) quia hic languor, hæc dolenda carnis concupiscentia de qua arguunt prædicti theologi, remanent etiam post baptismum susceptum, qui tamen, ut fides docet, peccatum originale tollit; — c) quia si hæc morbida qualitas esset quid positivum et simul peccaminosum, Deus ipse videretur auctor peccati; — d) quia minime intelligitur quomodo talis morbida qualitas a carne ad animam transiret. Ergo.

5° Alii contenderunt materiale peccati originalis consistere in concupiscentia, et formale in defectu justitiæ originalis. Sic S. Thomas, 1-2, q. 82, a. 3. Eamdem sententiam docet S. Bonaventura, 2 Sent., Dist. 30, art. 2, q. 1, eamque sumit, ut ipse testatur, partim ex Magistro, partim ex S. Anselmo, utrumque conjungens. Verum hæc opinio admitti non potest, saltem quoad concupiscentiam, quia, ut jam dictum est, concupiscentia non tollitur per baptismum, in quo tamen totum remittitur quod habet rationem peccati.

II. Exponitur et comprobatur opinio verior. — 1. *Exponitur*. — Hæc opinio continetur summatim in sequenti definitione quam de peccato originali tradit Nat. Alexan-

der, tract. de Peccatis, cap. I : Peccatum originale est privatio justitiæ originalis, per communem originem, seu propagationem in omnes homines, ab uno homine, scilicet Adam, totius humani generis capite, ac primo parente, derivata.

Ad ampliorem hujus sententiæ expositionem, notandum est, ut observat *Perrone*, prop. III, cap. IV, de Homine, aliud esse carentiam rei indebitæ, aliud privationem rei debitæ. Si enim Adam, divino munere, ad statum supernaturalem non fuisset elevatus, nec præterea donis gratuitis fuisset cumulatus, tam ipse quam ejus posteri sine ipsis fuissent, quin horum carentia haberet rationem peccati vel pœnæ. Item si Adam non fuisset constitutus caput generis humani, nec suam justitiam transmittere debuisset posteris; iterum illa carentes, sine peccato essemus, pauperes quidem et nudi sed non spoliati.

Quum vero divinæ bonitati placuerit elevare hominem a se conditum, et in ipso totam naturam humanam, ad ordinem supernaturalem per gratiam sanctificantem et justitiam originalem; quumque eidem Adam et in ipso toti naturæ contulerit integritatem, per gratuita dona quæ adjecit, horum omnium amissio per peccatum primi parentis habet tam in Adamo quam in posteris rationem tum peccati tum pœnæ : peccati quidem quoad privationem justitiæ originalis, stricte sumptæ, id est, gratiæ sanctificantis; pœnæ vero quoad privationem cæterorum donorum.

Hoc datur tamen discrimen, ait auctor prælaudatus, inter peccatum Adæ et peccatum posterorum, quod peccatum in Adam duplici sensu tale sit, nempe actionis et reatus qui actionem pravam sequitur, atque consistit in gratiæ privatione seu exspoliatione; in posteris vero, in altero tantum sensu, nempe reatus, seu privationis aut exspoliationis gratiæ sanctificantis peccatum consistit.

Hinc brevius, peccatum originale in nobis consistit *materialiter*, ut aiunt, in carentia justitiæ originalis, seu gratiæ sanctificantis; *formaliter* autem in relatione hujus

carentiæ et defectus ad peccatum Adami : unde carentia illa fit rei debitæ privatio et exspoliatio, ac consequenter Deo ingrata, imo et odibilis, quia per peccatum inducta est, et divinæ ordinationi adversatur.

2. *Demonstratur.* — Hanc sententiam, non tantum posse defendi, inoffensa fide, sed et veriorem esse pluribus argumentis probatur. 1° Ex condemnatione sequentis propositionis Baii, n° 47 : « Peccatum originis vere » habet rationem peccati sine ulla relatione ac respectu ad » voluntatem a qua originem habuit. » Ergo sine respectu ad peccatum Adami non haberet rationem peccati, et esset simpliciter, ut diximus, carentia rei indebitæ.

2° Auctoritate theologorum, tum veterum tum recentiorum, etiam melioris notæ. Hanc enim opinionem aperte docet S. Anselmus ; ad hanc accedit pluribus in locis Doctor Angelicus, similiter Duns Scot; Ita Cajetanus, Bellarminus, Nat. Alexander. Denique illam publice Romæ docuit P. Perrone, qui, licet antiquam et jam vulgatam, uberiori tamen expositione et demonstratione, non tam fecit suam quam communem nunc in scholis. Auctorum modo citatorum ipsamet verba videre qui cupierit, adeat S. Anselmum, lib. de Concept. Virg. et de peccato originali, cap. 27; S. Thomam, in 2 Sent., dist. 30, q. 1, art. 2 ; Cajetanum, in 1-2, q. 109, ad 2 ; Bellarminum, lib. de Gratia primi hominis, cap. 5; et alios apud *Perrone*, loco cit.

3° Ratione. Tria distinguenda sunt in peccato Adami : actus videlicet voluntatis quo violatum est mandatum Dei ; reatus culpæ quo Adam constitutus est peccator et Deo odibilis ; concupiscentia demum quæ ex peccato subsecuta est, et pœnæ rationem habet. Jam vero peccatum originale non est actio illa peccaminosa, qua ab Adamo violatum est Dei præceptum ; item non est concupiscentia, neque ad sensum protestantium, neque ad sensum illorum scholæ doctorum, qui posuerunt *materiale* peccati originalis consistere in concupiscentia, siquidem ex conc. Trid. concupiscentia non habet rationem peccati sed pœnæ ; est ergo peccatum originale ille reatus culpæ quo

peccans constituitur peccator, et consistit, ut diximus, *materialiter* in carentia justitiæ originalis, et *formaliter* in relatione illius carentiæ ad peccatum Adami, quo carentia fit rei debitæ privatio, ac consequenter Deo ingrata.

3. *Quædam difficultates opponuntur:* — a) quod ista opinione destruitur notio vulgaris peccati originalis; — b) peccatum originale vocatur a conc. Trid. *mors animæ;* — c) Illo infecti dicimur immundi, maculati; — d) Deo odiosi, filii iræ; — e) diabolo subjecti et ad æternam damnationem reservati.

R. ad primum. Concedimus per peccatum vulgo intelligi ipsam actionem legem Dei transgredientis; hæc est enim prima notio peccati, licet incompleta; sed ab ignaris et inconsideratis in hoc sensu intelligitur peccatum originale. Distinguendum est enim peccatum personæ et peccatum naturæ, quo nempe peccans, transito peccati actu, constituitur et remanet peccator. Porro peccatum originale est peccatum naturæ non personæ. Unde S. Anselmus, de conc. virg. et peccato orig. cap. 23 : « Spoliavit » persona naturam bono justitiæ in Adam, et natura » egens facta, omnes personas quas ipsa de se procreat, » eadem egestate peccatrices et injustas facit. »

Ad secundum. Rectissime peccatum originale vocatur macula qua immundi et maculati efficimur. Etenim homo indutus justitia originali et gratia, divino nitore erat illustratus, quemadmodum materiale quoddam, quando radiis solis illuminatur; porro privatio justitiæ originalis est privatio nitoris et splendoris divini, tum supernaturalis, tum etiam naturalis, propter amissionem integritatis; ergo per peccatum originale commaculatur homo, qui nascitur separatus a lumine et ad umbram mortis conversus.

Ad tertium. Peccatum originale vocatur *mors animæ;* et hoc quidem merito; mors namque naturalis est separatio corporis ab anima; pro anima vero, mors est ejus separatio a Deo, a quo separari non potest quin statim officia vitæ spiritualis adimplere cesset; porro per peccatum originale fit ista separatio.

Ad quartum. Odiosi et natura filii iræ efficimur. Non equidem Deus odit in nobis naturam quam fecit, nec eamdem quatenus nudam, sed quatenus spoliatam, et factam sibi vilem per peccatum Adami; propter quod ipsius opus mutatum est in pejus, et in eo jam non sibi complacens, illud indignans rejecit et condemnavit; in hoc sensu accipienda est ira Dei cui natura nostra subjacemus.

Ad quintum. Diabolo subjecti et ad damnationem reservati quidem sumus. Sed dicendum est quod hujusmodi subjectio ex parte Dei erat permissiva et non absoluta derelectio hominis in diaboli arbitrio a quo victus est. Quantum ad damnationem, prout est vitæ æternæ amissio et damnum, necessario sequitur ex ipsa amissione gratiæ et ordinis supernaturalis, quæ per peccatum Adæ ab omnibus ejus posteris incurritur.

SECTIO SECUNDA. — *De modo transmissionis peccati originalis.*

I. DE DOCTRINA ECCLESIÆ CIRCA HOC PUNCTUM. — Circa modum transmissionis, concilium Trid. definit peccatum originale in omnes Adami posteros generatione transfundi.

Itaque, juxta Concilium, conditio transmissionis sumitur ex propagatione ab Adam secundum rationem seminis et speciei per generationem, dicendo quod omnes homines qui nascuntur ex Adam possunt considerari ut unus homo, in quantum conveniunt in natura quam in primo parente accipiunt. Omnes enim ab ipso moventur motione generationis, et ideo ipsius vices sequuntur. Hinc qui ex carne Adæ educeretur non secundum seminalem rationem, sed miraculose, neque peccati originalis esset particeps, neque originalis justitiæ, in hypothesi quod Adam permansisset, quia talis non pertinet ad humanam speciem simpliciter. Igitur Christus ut homo nullum habebat aspectum ad peccatum Adæ.

II. DE MODO TRANSMISSIONIS OPINIONES IMPROBABILES AUT FALSÆ. — Quomodo autem hoc fiat varie explicatum est

pro variis de ipsius peccati natura præhabitis sententiis. Alii namque voluerunt peccatum transmitti per traductionem animarum ex anima primi parentis, ut primum propugnavit S. Augustinus, et postea retractavit. Alii per traductionem alicujus morbidæ qualitatis corpus infectantis et per corpus animam. Alii etiam posuerunt concupiscentiam generationi naturaliter esse conjunctam, et per illam peccatum in animam transfundi; sic Lutherus, Calvinus, Jansenius. Verum illæ sententiæ vel falsæ sunt, ut patet ex supra dictis, vel omnino superfluæ.

III. Sententia verior. — Supposita sententia quam supra exposuimus de natura peccati originalis jam nulla superesse potest difficultas quoad ejus transmissionem. Si Adamus in justitia permansisset, quærendum quidem esset qua via et ratione sua prærogativa nobis fuisset transmissa, cum non pertinebat ad naturam. At, posito Adami lapsu, nihil omnino quærendum est de modo transmittendi, cum nihil sit proprie transmittendum. Etenim propter illud interveniens peccatum primi parentis, totius generis capitis, impeditur Deus ne justitiam et sanctitatem et alia dona gratuita in ejus posteris secundum primam institutionem diffundat. Deus igitur creando animas, eas donis indebitis concessis protoparentibus spoliatas relinquit, et sic statim constituuntur in statu qui per se non repugnat ipsius bonitati et justitiæ, sed quam odit tamen quia ordinationi suæ adversatur eamque perturbat.

Quæritur quid contigisset si sola Eva peccasset.

R. Peccatum originale non exstitisset, quia non erat constituta caput generis humani: unde, quamvis peccaverit et Adamum ad peccatum induxerit, non dicitur tamen peccatum per eam in mundum fuisse inductum, sed *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit; per unius delictum; per unius inobedientiam.* Ergo.

Similiter si, perseverante Adamo, unus ex posteris ejus peccasset, hujus descendentes peccatum originale non habuissent, propter eamdem rationem, quia scilice

solus Adamus caput generis constitutus, sortem ejus in se, per speciale Dei decretum, habebat.

Contra vero, si Adamus filium ante peccatum suum habuisset, ille filius et ejus posteri peccati originalis participes non fuissent; non enim ex lumbis hominis lapsi descendissent. Ergo.

§ IV. — De peccati originalis subjecto, ubi de immaculata conceptione B. Mariæ virginis.

Tam generalia sunt testimonia quibus peccati originalis existentia astruitur, ut omnes homines, via naturali ex Adamo descendentes, illo coinquinati debeant judicari, nisi privilegio speciali ab illo fuerint exempti.

Calvinistæ volunt peccatum originale in omnibus quidem existere, sed filiis fidelium non imputari, quia justitia parentum, per fidem apprehensa et peccata cooperiens, ipsis communicatur. Verum singulare hoc systema, nullo fundamento innixum, contrarium est 1° Scripturæ et SS. Patrum textibus ad probandam peccati originalis existentiam allatis, qui filios fidelium minime excipiunt, sed eos tradunt ut *natura filios iræ* sicut cæteros; 2° praxi Ecclesiæ, quæ semper sollicita fuit ut filii fidelium gratia baptismatis non carerent; 3° concilio Tridentino, sess. 5, can. 4, sic habenti: « Si quis parvu» los recentes ab uteris matrum baptizandos negat, etiamsi » fuerint a baptizatis parentibus orti; aut dicit in remis» sionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex » Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis » lavacro necesse sit expiari... anathema sit. » Ergo.

Diximus *via naturali*, unde eximitur Christus, ut dictum est, qui virtute Spiritus sancti conceptus est.

Diximus nisi privilegio speciali, etc... Unde examinandum est an B. V. Maria in sua conceptione ab omni originali labe fuerit præservata.

De immaculata conceptione B. Mariæ virginis.

I. Status quæstionis. — In eo consistit B. Mariæ Virginis immaculata conceptio ut, primo instanti infusionis animæ ejus in corpore, fuerit gratia sanctificante ornata, et præservata consequenter ab illo condemnationis decreto, quo factum est omnes filios Adæ nasci gratia spoliatos, et ipsius Adæ culpæ participes. Hic ergo non agitur de conceptione *activa*, ut aiunt, quæ ad generantes spectat, sed de *passiva*, quæ ad generatum tantummodo respicit, et præcipue locum habet quando anima rationalis cum corpore copulatur.

II. De immaculata conceptione ante definitionem. — 1° Omnes catholici semper confessi sunt B. Virginem Mariam ante ortum fuisse sanctam. Unde nativitas ejus, sicut nativitas S. Joannis Baptistæ, festo solemni a multis sæculis celebratur : « In codice Sacramentorum Ecclesiæ » Romanæ per venerabilem cardinalem Thomasium edito » qui creditur esse S. Leonis Magni aliorumque prædecessorum Pontificum, habetur Missa in Nativitate » S. Mariæ cum propriis orationibus... In libro Sacramentorum S. Gregorii sunt orationes ad Matutinum, » ad Processionem et ad Missam in Nativitate B. Virginis » Mariæ. » Sunt verba Bened. XIV, de festis B. Mariæ, l. 2, cap. 9.

Referente eodem Pontifice, ibid. cap. 15, n. 17, Emmanuel Comnenus, imperator Constantinopolitanus, anno 1180 vita functus, recensens festa quæ a populo essent observanda, memorat Conceptionem Genitricis Dei. Ex aliis testimoniis in eodem loco recensitis constat illud festum jam fuisse vetus in Oriente : in Occidente vero S. Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, anno 1109 obitus, revelatione a quodam ejus regionis abbate accepta permotus, quibusdam hanc festivitatem observare iudulsit, juxta plures, aliis contradicentibus. Quidquid sit, certum est hoc festum in duodecimo sæculo celebratum fuisse in Anglia, ex Anglia in Normanniam, ind

in Gallias et ad ecclesiam Lugdunensem transiisse tempore S. Bernardi, anno 1153 defuncti. Hoc idem festum Romæ cœptum est celebrari ab aliquibus ætate S. Bonaventuræ, qui obiit anno 1274, ut ipse testatur in Sentent., l. 3. q. 1, nolens *eos nec omnino laudare, nec simpliciter approbare :* deinde mos illud celebrandi invaluit, universalis fuit, et Sixtus IV, in Constitutione anni 1483, ait : « Sane cum sancta Romana Ecclesia de intemeratæ » semperque Virginis Mariæ Conceptione publice festum » solemniter celebret, speciale ac proprium super hoc » officium ordinaverit, etc. »

Institutio autem hujus festi probat antiquam Ecclesiæ fidem de Immaculata B. Virginis Conceptione. Unde Alexander VII, Const. *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, 8 decemb. 1661, ait : « Sane vetus est Christi fidelium » erga ejus beatissimam Matrem Virginem Mariam pietas » sentientium ejus animam in primo instanti creationis, » atque infusionis in corpus, fuisse speciali Dei gratia et » privilegio, intuitu meritorum Jesu Christi, ejus filii, » humani generis redemptoris, a macula peccati originalis » præservatam immunem, atque in hoc sensu ejus con- » ceptionis festivitatem solemni ritu colentium et cele- » brantium. »

2° Ab illius tamen festi institutione ortum duxerunt disputationes, quæ a duodecimo sæculo agitatæ sunt in scholis. Cum canonici Lugdunenses festum Conceptionis B. Mariæ Virginis celebrandum adoptassent, ipse S. Bernardus, id ægre ferens, ad eos scripsit epistolam in qua queritur ipsos novam inducere celebritatem *quam ritus Ecclesiæ nescit, non probat ratio, non commendat antiqua traditio.* In sermone 2 in Assumpt., n. 8, t. I, dicit *quod si originalem a parentibus maculam traxit, sed minus a Jeremia sanctificatam in utero, aut non magis a Joanne Spiritu sancto repletam, credere prohibet pietas christiana.*

Auctoritate S. Bernardi plures commoti sunt, ita ut, sæculo sequenti, non pauci theologi, etiam illustriores inter magistros, in propositionem Immaculatæ B. Mariæ Virginis contrariam deflecterent. Sic S. Thomas, 3 p.,

q. 27, art. 2., et S. Bonaventura, Sent. lib. 3, dist. 3, p. 1, art. 1. Hinc exortæ sunt circa ipsam B. Mariæ Virginis conceptionem opiniones contrariæ quæ diu perstiterunt in scholis, præcipue propter immodicum zelum theologorum ordinis S. Dominici ad propugnandas omnes et quascumque S. Thomæ opiniones. At, ineunte sæculo XIV, J. Duns Scot, vir acerrimi ingenii, ordinis S. Francisci, tam solide et feliciter immaculatam B. Mariæ Virginis Conceptionem propugnavit, ut ejus sententiam Facultas Parisiensis adoptaverit, quam imitatæ sunt plures theologiæ facultates. Ex hoc tempore, pia ista sententia, licet acerrime a nonnullis impugnata, in dies magis ac magis prævaluit; ita ut jam inter opiniones annumerari cessaverit. Hinc *Bossuet* potuit dicere, *Sermon sur la Conception :* « En vérité, cette opinion a je ne sais » quelle force qui persuade les âmes pieuses. Après les » articles de foi, je ne vois guere de chose plus assurée. » Ipsimet ordinis prædicatorum Patres ad communem doctrinam accesserant, siquidem a summo Pontifice Pio IX postulaverunt quod Conceptio B. Virginis Mariæ Immaculata de fide catholica declaretur.

3° Ille tamen felix doctrinæ catholicæ progressus Romanis Pontificibus præcipue tribuendus est, qui veritati semper adhærentes, eique faventes, modum disputationibus imponebant.

Anno 1483, Sixtus IV, in Constitutione superius citata, vetat, sub pœna excommunicationis Romano pontifici reservatæ, ne quis asserere audeat eos, qui tenent gloriosam atque immaculatam Dei Genitricem absque peccati originalis labe conceptam fuisse, mortaliter peccare aut hæreticos esse. Jam idem Pontifex, altera Constitutione anni 1476, indulgentias concesserat iis qui in festo Conceptionis Missam et officium a se approbatum recitarent, vel Horis canonicis adessent. Concilium Trid. has Sixti IV Constitutiones sub pœnis in eis contentis renovavit, loco citato.

S. Pius V, anno 1570, vetuit ne quis alterutram opinionem notare auderet tanquam erroneam, aut etiam de

illa in publicis concionibus disceptare, propter scandala inde provenientia; bullas tamen Sixti IV ac decretum concilii Tridentini eadem Constitutione confirmavit; imo et pro toto orbe christiano, per Missale et Breviarium ejus cura et mandato edita, festum Conceptionis B. V. Mariæ confirmavit. Idem decretum et omnes præcedentes bullas confirmavit Paulus V, anno 1616; alias addens pœnas contra eos qui parere detrectaverint. Gregorius XV, anno 1622, stricte prohibuit ne sententia immaculatæ conceptioni adversa etiam in privatis actibus defenderetur, iis duntaxat exceptis quibus Sedes Apostolica id permisisset : permisit autem Dominicanis, dummodo privatim et inter se tantum ea de re sermonem haberent. Anno 1661, Alexander VII edidit Constitutionem, cui titulus : *Innovatio constitutionum et decretorum in favorem sententiæ affirmantis animam B. Mariæ Virginis, in sua creatione, fuisse ab originali peccato præservatam, editorum.* Clemens XI, die 6 decembris 1708, festum Conceptionis de præcepto pro omnibus effecit, illudque capella Papali Benedictus XIV in perpetuum ampliavit.

III. De definitione immaculatæ conceptionis. —Videns hanc unanimitatem Pius IX, non tantum fidelium, sed et maxime doctorum et pastorum, spiritu Dei ductus, cogitavit de definienda B. Mariæ Virginis conceptionis doctrina; ideoque requisito antea omnium episcoporum consilio per admirabilem Encyclicam *Ubi primum*, diligentissime explorata traditione, atque omnibus summa religione perpensis, idque rogantibus et expostulantibus totius Ecclesiæ catholicæ episcopis, decreto superius allato, doctrinam de Immaculata Conceptione beatæ Mariæ Virginis ab omnibus de fide tenendam solemniter declaravit his verbis : « Auctoritate Domini » nostri Jesu Christi, beatorum Apostolorum Petri et » Pauli, ac Nostra declaramus, pronuntiamus et defini» mus, doctrinam, quæ tenet beatissimam Virginem Ma» riam in primo instanti suæ Conceptionis fuisse singu» lari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu

» meritorum Christi Jesu Salvatoris generis humani, ab » omni originalis culpæ labe præservatam immunem, » esse a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fide- » libus firmiter constanterque credendam. » Decret. 8 dec. 1855.

Notandum est hanc decisionem datam esse secundum nobiliorem modum definiendi. Nulla namque doctrina perversa proscribitur, sed quasi pacifice doctrina credenda omnibus directe proponitur. Nullum pronuntiatur anathema contra hæreticos qui non erant in causa, neque contra eos doctores qui antea sententiæ oppositæ adhæserant, quia absque præjudicio auctoritatis Ecclesiæ talia senserunt, sed e contra ipsius examini et judicio, ut ipse profitetur S. Bernardus, totam hanc causam, sicut cætera hujusmodi, reservarunt; neque contra alios quoscumque opponentes et contradicentes, quia quod proponitur credendum, ab omnibus quorum interest, fuit instanter postulatum, et pio desiderio expectatum; unde nequidem supponitur aliquos inveniri posse qui contradicant. Ideo nulla forsan inveniretur altera fidei decisio in anteactis sæculis, quæ tanta unanimitate tantoque plausu fuerit recepta. Unde illius definitionis auctoritas non posset unquam criminari nisi ab eis qui non tantum Romani Pontificis, sed et totius catholicæ Ecclesiæ infallibile judicium infringere ausi fuerint.

IV. De præfatæ definitionis justificatione. — In ea definitione duo declarantur, nempe B. V. M., ut pote ab Adamo carnali generatione descendentem, originalis peccati habuisse debitum; sed ab eo omnipotenti Dei gratia, et intuitu meritorum Christi fuisse præservatam. Cum autem debitum supponat exemptio, nobis satis erit si ab originali labe exemptam et præservatam fuisse B. Mariam virginem per argumenta demonstramus.

PROPOSITIO.

B. Virgo sine labe peccati fuit concepta.

Hæc propositio est de fide, ut jam supra diximus, ex decreto 8 dec. 1856; probatur insuper Scriptura sacra, traditione, auctoritate conc. Trident., auctoritate SS. Pontificum, praxi Ecclesiæ et ratione.

Prob. 1°. *Script. sacra.* Primo loco affertur textus ille Genesis, III, 14 : *Ait Dominus Deus ad serpentem : Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius, ipsa conteret caput tuum.* Ex illo textu sic argumentari licet : in his verbis prima datur homini redemptionis promissio, et mulieris prænuntiatur vindicta contra serpentem a quo decepta est; porro victoria mulieris, hic prænuntiata, incompleta esset, nec tam solemni prænuntiatione digna, si et ipsa aliquando fuisset peccato obnoxia, et diabolo subjecta, vel eo momento quo fuit concepta; ergo in ipsa sua conceptione caput serpentis contrivit.

Alia etiam afferuntur loca, tum ex Cantico, quibus declaratur et extollitur excellens puritas B. Virginis; tum ex variis figuris, quibus B. Mariæ conceptio immaculata adumbrata reputatur; sed fatendum est ea vim demonstrativam non habere nisi ex Patrum expositione et ex usu Ecclesiæ. Unde in bulla definitionis non tam allegantur prædicta verba quam Patrum magnifica et luculenta testimonia quibus de perfecta puritate et immaculata conceptione gloriosissimæ Virginis ea interpretantur.

Prob. 2°. *Testimoniis SS. Patrum.* Quædam testimonia inter multa seligemus. In epist. de passione S. Andreæ legitur : « Et propterea quod ex immaculata terra creatus » fuerat primus homo, necesse erat ut ex immaculata » Virgine nasceretur perfectus homo. »

S. Dionysius Alex., epist. adversus Paulum Samos.,

B. Mariam vocat *unam* et *solam* filiam vitæ. Hanc appellat *tabernaculum sanctum non manufactum*; hanc dicit *servatam incorruptam, et a pedibus usque ad caput benedictam.*

Beatissimam Virginem immaculatam prædicat Origenes, Hom. I in div., eamque comparat immaculato Dei filio : « Hujus itaque unigeniti Dei dicitur hæc mater Virgo Ma» ria, digna Dei immaculata sancti immaculati, una » unius. » Eam comparat Patri, Hom. III : « Non indiget » (Christus) Patre super terram; incorruptibilem enim » habet Patrem in excelsis. Non indiget matre in cœlis; » immaculatam et castam habet matrem in terra. » Ideo, juxta eumdem neque persuasione serpentis decepta est, neque ejus venenosis afflatibus infecta.

Eodem modo Beatam virginem immaculatam prædicat s. Ephrem, Orat. ad ss. Dei Genitricem, *eam omnino immaculatam* nominans, *Dei divinam sedem, Dominam semper benedictam, quæ draconis nequissimi caput contrivit, quæ semper fuit tum corpore, tum anima, integra et immaculata.*

Ab omnibus notum est sequens sancti Augustini testimonium, Lib. de Nat. et Gratia : « Excepta sancta Vir» gine Maria, de qua propter honorem Dei, nullam pror» sus, cum de peccatis agitur, haberi volo quæstionem : » inde enim scimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit » ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ meruit con» cipere et parere quem constat nullum habuisse. » Tam generalia sunt verba S. doctoris ut, licet orationis series sit de peccatis actualibus, de peccato etiam originali intelligi debent quoad B. Virginem.

S. Hieronymus, vel anonymus sub ejus nomine, com. in ps. 87, hæc habet : « Nubes est B. Virgo, quæ pul» chre dicitur nubes diei, quia non fuit in tenebris, sed » semper in luce. »

In his denique verbis S. Cyrilli Alex. testimoniorum series finem accipiat : « Omnes homines (excepto illo » qui de Virgine natus est, et sacratissima etiam virgine, » ex qua Deus homo prodiit in mundum, exempta), cum

» peccato originali nascimur. » Lib. 6, cap. 15 in Evang. Joan. Et hom. 6 in conc. Ephes. : « Quis unquam audivit » architectum qui sibi domum fabricavit, ejus occupatio- » nem et possessionem primum suo inimico cessisse. » Ex his testimoniis, sic potest argumentari : B. Virgo Maria est illa terra nova, novi paradisi terra immaculata de quo concipiendus est et formandus novus Adam; comparatur filio immaculato immaculata mater ; ipsius Patris incorruptibilis præ se fert speciem, etc., etc...; atqui hæc omnia non tantum peccati actualis labem excludunt, sed quamcumque fœditatis originalis participationem; ergo.

Prob. 3°. *Auctoritate concilii Tridentini*, quod sess. 5, post decretum de peccati originalis existentia, addit : « Non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto » beatam et immaculatam Virginem Mariam, Dei Geni- » tricem. » *Notandum* sanctum concilium emisisse conclusionem ut declararetur positive beatam Virginem conceptam fuisse sine peccato ; *sed ob instantissimas preces aliquorum theologorum sancti Dominici, ut supersederent a decreto usque ad aliud tempus, concilium supersedit.* S. Ligorius, l. 7, n. 255. Jam antea doctrinam de Immaculata Conceptione B. Mariæ Virginis, tanquam « piam » et consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ » rationi et Scripturæ, ab omnibus catholicis approban- » dam, tenendam et amplectendam, » tradiderat concilium Basileense. At cum illud concilium tunc illegitime sederet, ipsius declaratio non habet vim decreti; ostendit tamen opinionem tunc vigentem.

Prob. 4°. *Auctoritate SS. Pontificum.* Jam diximus supra quid egerint Romani Pontifices ad promovendum cultum in honorem Immaculatæ Conceptionis B. Virginis, ejusdemque doctrinam custodiendam et magis ac magis declarandam. Hæc cura, hæc studia SS. Pontificum referuntur et laudantur in Bulla definitionis : « Etenim non » solum nullatenus passi sunt, ipsam doctrinam quovis » modo a quonam notari atque traduci, verum etiam longe » ulterius progressi, perspicuis declarationibus, itera- » tisque vicibus, edixerunt doctrinam, qua Immaculatam

» Virginis conceptionem profitemur, esse, suoque merito » haberi cum ecclesiastico cultu plane consonam, eam- » que veterem, ac prope universalem et ejusmodi quam » Rom. Ecclesia sibi fovendam, tuendamque susceperit, » atque omnino dignam quæ in sacra ipsa liturgia, so- » lemnibusque præcibus usurparetur. » Sed non his contenti, ut addit Bulla, voluerunt et opinionem contrariam non posse defendi eamque multiplici vulnere confecerunt; ergo.

Prob. 5°. *Praxi Ecclesiæ.* Constat ex supradictis festum Conceptionis ab antiquo celabratam esse in Ecclesia Orientali, in Occidentali autem saltem a decimo sæculo celebrari incœpisse, mox ad diversas Ecclesias transiisse donec a SS. Pontificibus fuerit sancitum et pro toto orbe approbatum. « Porro non celebratur festum in Ecclesia, » ait S. Thomas, agens de Nativitate B. Mariæ Virginis, » 3 p., q. 27, art. 1, nisi de aliquo sancto. » — Item antequam definiretur dogma de Immaculata Conceptione, ubique celebrabatur festum hujus mysterii, et multis in locis, sub titulo Immaculatæ Conceptionis; ubique exstabant sodalitates cum piis exercitiis in ipsius honorem, publicabantur indulgentiæ lucrandæ, erigebantur templa, exponebantur tabellæ, etc. Omnes tam fideles quam pastores, ita sane eos movente Spiritu sancto, mysterium hoc suo devotissimo cultu prosequebantur, persuasum habentes hanc esse mentem et votum Ecclesiæ; ita ut, interveniente dogmatica definitione, nulla vere facta est immutatio in praxi Ecclesiæ et fidelium.

Prob. 6°. *Ratione theologica.* — Triplex argumentum producitur, ut quasi per gradus demonstratio ad perfectum perducatur.

— A) Argumentum ex possibilitate. Generatione carnali traducitur peccatum originale, sed non quasi per causam efficientem, ut quidam voluerunt, sed quasi per causam conditionalem. Propter peccatum primi parentis impeditur Deus ne in ejus posteris, secundum primam institutionem, justitiam originalem et vitam supernaturalem diffundat; et hoc in eis est peccatum originis quod

justitia debita orbati nascantur. Hanc legem condemnationis solvere potuit in B. Virgine, naturam simul largiendo et gratiam, et sic præveniendo peccatum.

— B) Argumentum ex congruentia. Si conceptio B. Virginis peccato originali fuisset inquinata multiplex inconveniens sequeretur; nempe, quod ea quæ filia Patris prædicatur, præter omnes benedicta, oculis Dei primum odibilis nasceretur; quod ea quæ venit ut filium tanta puritate conciperet, ex tam immaculata carne illum efformaret, ab eodem ipsa fabricaretur inhonorata et peccato maculata; quod ea quæ tam divino connubio Spiritui sancto debet uniri, ad concipiendum filium, primum immundo afflatu nequissimi spiritus fœdaretur; quod regina futura angelorum, diaboli serva existeret; quod ea tandem, quæ a Deo prænuntiatur ad vincendum serpentem, ejusque caput conterendum, primum a serpente vinceretur et calcaretur; porro hæc omnia repugnant. Ergo.

— C) Argumentum necessitatis. Immaculata conceptio B. M. V. ex divina ejus maternitate necessario oritur. Etenim in B. Virgine distinguenda est mater Dei et filia Adæ. Primum ordinata est B. Maria ut esset mater Dei, deinde autem ut esset filia Adæ; imo nunquam prædestinata esset ut ex Adam nasceretur nisi ut mater Dei fieret, et ideo ex matre sterili per gratiam nata est. Porro nihil debuit peccato mater Dei, quæ certissime prima fuit cum Christo in consiliis divinis; sed debitum habet filia quæ sicut cæteri, carnali generatione, nasci debet ab Adam. Adveniente ergo ortu beatissimæ Virginis, mater primum nascens, *cui plus collatum fuit gratiæ ad vincendum ex omni parte peccatum*, filiam liberavit, et insidiantis serpentis caput venenosum contrivit. Ergo.

Corollarium. — Hæc definitio de immaculata conceptione B. M. V. commendat doctrinam quam supra exposuimus de natura peccati originalis. Etenim inter veteres plures immaculatam conceptionem impugnarunt, quia tenebant peccatum originale generatione carnali active transfundi per concupiscentiam, et ideo ipsis impossibile visum est illud peccatum non traduci ubi erat commix-

tio carnalis : porro solus Christus absque commixtione carnali conceptus est. At si propagatio carnalis non sit causa efficiens transfusionis, sed tantum conditio, si insuper ratio peccati originalis reponatur in carentia justitiæ originalis propter peccatum Adami, satis erit ad solvendam hanc legem peccati, quod Deus naturam condendo, gratiam simul addiderit.

Circa hanc quæstionem, de qua plurima prodierunt eximia opera, utilissime legentur doctæ dissertationes card. *Lambruschini*, R. P. *Perrone*, paucis abhinc annis editæ, et recentius opus R. P. *Guéranger*, abbatis Solesmensis.

§ V. — De peccati originalis effectibus.

Alii effectus peccati originalis respiciunt præsentem vitam et alii futuram : hinc duplex sectio.

Sectio prima. — *De effectibus peccati originalis qui respiciunt vitam præsentem.*

Ex peccato originali sequuntur :

I. Quoad animam. — 1° In intellectu ignorantia qua omnes laboramus, ita ut mens nostra ne advertat quidem quid boni sit agendum, quid mali fugiendum, et sibi derelicta, in perpetuas incidat allucinationes ; 2° in voluntate imbecillitas, qua fit ut bonum propositum sæpe non audeamus concipere, et sæpius a concepto tam facile recedamus ; 3° contra animam carnis concupiscentia, seu illa vehemens ad malum proclivitas, cui nascimur obnoxii. Horum causam exponit S. Thomas, 1-2, q. 85, a. 3 : « Dicendum quod per justitiam originalem perfecte ratio » continebat inferiores animæ vires, et ipsa ratio a Deo » perficiebatur ipsi subjecta. Hæc autem originalis justi- » tia abstracta est per peccatum primi parentis, et ideo » omnes vires animæ remanent quodammodo destitutæ » proprio ordine, quo naturaliter ordinantur ad virtutem, » et ipsa destitutio, vulneratio naturæ dicitur. »

II. Quoad corpus. — Effectus hujusmodi peccati sunt : 1° mors, quam Deus, prohibendo homini ne de ligno scientiæ boni et mali comederet, minatus est; 2° miseriæ hujus vitæ in numero prope infinitæ, quæ, velut cohors satellitum diaboli, vitam humanam continuo lacessunt, donec eam destruant; sunt enim appendix mortis per peccatum introductæ, et certum est, primo parente in justitia originali perseverante, hanc miseriarum catervam non exstitisse.

Quamvis fingi possit status naturæ puræ, in quo homines ignorantiæ, concupiscentiæ, saltem in aliquo gradu, et miseriis stricte obnoxii fuissent, nihilominus ex revelatione constat hæc omnia, in præsenti rerum ordine, peccati originalis esse consectaria : *Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem similitudinis suæ fecit illum : invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Sap., II, 24.

Sectio secunda. — *De effectibus peccati originalis qui respiciunt vitam futuram.*

Quæstio tantum esse potest de his qui cum solo peccato originali decedunt. Tria de hoc sunt examinanda : an excludantur ab omni bono supernaturali; an ab omni bono naturali; an afficiantur aliqua pœna.

I. Excluduntur ab omni bono supernaturali. — De fide est eos absolute damnari, ac consequenter ab omni bono supernaturali excludi; sic enim statuit conc. Florentinum : « Illorum animas qui in actuali mortali pec- » cato vel solo originali decedunt, mox in infernum » descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. » Probatur insuper his verbis S. Joannis, III, 5 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum.* Ratio est quia ii qui decedunt cum peccato originali ab omni gratia destituuntur, et ideo alicujus supernaturalis remunerationis non sunt capaces.

II. An excludantur ab omni bono naturali. — Dispu-

tant theologi et in varias abeunt sententias. Duo tamen extrema vitanda nobis videntur, et aliquod medium eligendum.

1° Plurimi docent parvulos cum solo peccato originali mortuos, quamdam habituros esse beatitudinem naturalem, in naturali Dei cognitione et amore fundatam, atque post diem judicii in quodam paradiso terrestri vitam perpetuo beatam acturos, plenos sapientia et virtutibus, sua sorte optime contentos, Deum toto corde diligentes et laudantes, Angelorum denique consortio et revelationibus sæpe fruentes. Ita *Catharinus*, dominicanus, qui concilio Tridentino adfuit: *Albertus Pighius*, et postea cardin. *Sfondrate*, in libro cui titulus: *Nodus Prædestinationis dissolutus*, anno 1696 Romæ typis mandato, quem *Bossuet*, cum quatuor aliis episcopis, Innocentio XII denuntiavit per longam communem epistolam inter sua opera exstantem.

2° Alii e contra contendunt nulla aut fere nulla naturali beatitudine eos esse fruituros. Ita Bellarminus, qui de amiss. Grat. Lib. 9, cap. 2, n° 1, asserit fide catholica tenendum esse *parvulos sine baptismo decedentes non tantum cœlesti, sed et naturali beatitudine perpetuo carituros*. Idem habet *Bossuet*, *Défense de la Tradition*, liv. 5, chap. 2, et in epist. ad Innocentium XII. Quidam etiam dixerunt eos, saltem qui ante usum rationis decesserunt, nihil unquam profecturos esse, neque intellectualiter neque moraliter, et ideo alicujus beatitudinis reflexæ non fieri capaces. Hanc opinionem refert et improbat S. Bonaventura, II sent. Dist. 33, art. 3, q., 2.

3° Nobis autem aliquid nimis esse videtur in hac utraque sententia. Quia enim ii nascuntur et moriuntur peccatores, ipsis parari nequit ille deliciarum paradisus, quasi non fuissent absque peccato; insuper conciliari non potest hæc sententia cum decreto conc. Florentini, quod morientes cum solo peccato originali ponit in inferno pœnis peccato suo proportionatis puniendos. Qui autem ab omni bono naturali eos excludunt, in oppositum similiter excedunt. Non enim in eis omnino extincta est natura

humana, ut amplius non sint alicujus finis capaces secundum ordinem boni et veri; sed quia eorum natura est diminuta per peccatum, ideo finem diminutum consequentur. Erunt igitur in quodam medio constituti, quod neque privatione caret, neque etiam aliqua fruitione. Juxta S. Bonaventuram, ita æqua lance sors eorum libratur, ut nec tristitia dejiciat, nec lætitia reficiat. Eos ponit s. Doctor in loco vili, id est infernali, ut postea in conc. Florentino definitum est; « et in hoc, inquit, mirabilis ostenditur ordo sapientiæ, quæ cuncta novit suis locis disponere, et ad sui gloriam ordinare. »

III. An afficiantur aliqua pœna. — Quali pœna afficiantur, qui cum solo originali peccato decedunt, neque apud Theologos neque apud Patres una et eadem invenitur sententia.

Docet S. Augustinus, Enchirid., cap. 93, pœnam parvulorum esse mitissimam; sed in lib. de Fide ad Pat., cap. 27, eos asserit æterno supplicio cruciari. Inter Latinos plures S. Augustinum secuti sunt. Apud Græcos, fere omnes Patres solam pœnam damni tribuere videntur. Communi autem sententia doctores scolastici, si forsan unum excipias, ait *Perrone*, Gregorium Ariminensem, qui ideo *Infantium tortor* dictus est, infantes non baptizatos a pœna sensus eximunt. Sententiam communem sic exprimit S. Bonaventura, ibid., quæst. 1 : « Pro originali peccato quod a parentibus parvuli traxerunt, nullam aliam materialis ignis, vel conscientiæ vermis pœnam sensuri sunt, nisi quod visione Dei carebunt in perpetuum. »

1° Pœnam sensus et præsertim ignis non patientur. Nam qui contrarium opinantur, concedunt hanc pœnam fore mitissimam, licet pœna ignis mitissima esse non possit. Præterea pœna sensus ordinatur ad puniendam inordinationem voluntatis quæ ad bona sensibilia conversa est; porro nihil tale invenitur puniendum in parvulis.

2° Vermem conscientiæ non patientur *qui non moritur*, nec remorsus intimos cruciatus, eo quod bonum vitæ

æternæ non perdiderint propter propriam negligentiam aut contemptum.

3° Non tamen ab omni pœna expertes erunt, sed visione Dei in perpetuum carebunt, et hæc est proprie damnatio quæ non erit simpliciter privativa, sed etiam positiva, quia per peccatum inducta est. Scient enim se ad tantum bonum fuisse destinatos, et ab eo propter peccatum decidisse. Inde habebunt tristitiam; hæc tristitia autem non erit acerba, quia non sunt a Deo aversi sicut alii damnati, sed ejus voluntati pie submissi; aut forsan quia nonnisi imperfecte intelligent quanto sunt bono privati.

Hæc quæ diximus de beatitudine naturali, aut de pœna eorum qui sine baptismo decedunt, communiter admittuntur et veriora videntur, licet per singula non possint definiri. Facile possunt conciliari cum concilio Florentino, et Patrum testimoniis; et magis concordare videntur tum naturæ peccati originalis, tum rectæ rationi et Dei bonitati.

Hinc sufficienter patet: 1° Baptismum valde necessarium esse parvulis, sine quo excluduntur a summo bono; 2° ex statu futuro parvulorum sine baptismate decedentium incassum argumentari incredulos contra religionis christianæ veritatem, quasi teneret dogma bonitati et justitiæ Dei adversum; cum autem vita æterna sit in ordine supernaturali, homo nullum habet jus, ex natura sua, eam consequendi, sed tantum ex beneficio Dei; porro nunquam demonstrabitur repugnare filios, ob culpam patris, a beneficio gratis præstito excidere. 3° Tandem patet nos æternas Christo salvatori debere gratiarum actiones pro immenso redemptionis beneficio.

ARTICULUS TERTIUS.

DE STATU NATURÆ REPARATÆ.

Tria sunt præcipue reparanda in natura lapsa per peccatum Adami; scilicet 1° amissio sanctitatis et gratiæ ele-

vantis ad supernaturalia; 2° amissio integritatis per vulnus peccati; 3° denique debitum culpæ, unde mors, sive temporalis, sive æterna, et servitus sub diabolo et maledictio Dei, igitur

I. Ad primum reparandum. — Novus Adam factus est Deus Homo, ut esset in nobis gratiæ fons inexhaustus et infinitus. Igitur omnes qui moriuntur in Adam, vivent in illo et ad meliorem vitam resurgent, *quia ubi abundavit delictum, superabundavit gratia*, Rom., v, 20. Quemadmodum posteris Adami communicata est condemnatio, quia et ipsi primo parenti communicaverunt per generationem et sanguinem; ita oportet salvandos in Christo Christi etiam carni et sanguini communicare et in ipso renasci; unde status ille passim dicitur *resurrectio, vivificatio, sanctificatio, justificatio.*

II. Ad secundum reparandum. — Christus factus est cœlestis medicus. Igitur 1° naturam nostram assumpsit non inordinatam quidem, sed tamen miseriis obnoxiam, et a peccato immutatam, ut primum eam in semetipso sanaret et postea seipsum in exemplum præberet. 2° Deinde factus est pro nobis egenus et pauper, et *in laboribus a juventute sua*, delicias mundi respuens, ut homo carnalis vinceretur, et omnes ejus vestigia sequamur. Igitur voluit per omnia tentari, humiliari, et vilis reputari, *vermis et non homo*. 3° Quia demum natura humana in prima integritate restitui non potest quin conteratur et dissolvatur, ipse prior mori voluit, ut destrueretur mortis imperium, et ex ipsa morte vita exurgeret. Sic nos de morte transtulit ad vitam divinam, ille medicus, *cujus livore sanati sumus*. Ideo status ille dicitur *sanatio, renovatio.*

III. Ad tertium reparandum. — Factus est denique Christus in cruce moriens ut peccati et mortis debitum solveret, nosque a captivitate diaboli liberaret. Jam effectus illos descripsimus ubi de Incarnatione. Status vero qui de illis provenit dicitur inde *liberatio, reconciliatio*, ac præcipue *redemptio*. Triplicis hujus ministerii munus obire non cessavit Christus, mundans sanguine, sanans virtute

et exemplo, et gratia suique spiritus effusione omne quod per peccatum ceciderat elevans et instaurans.

Quæritur quodnam sit discrimen inter statum naturæ innocentis, et naturæ reparatæ.

R. 1° In multis conveniunt, siquidem redemptio nostra dicitur *renovatio*, *regeneratio, instauratio*, id est, in pristinum statum restitutio : unde in utroque statu tendit homo ad eumdem terminum, nempe ad beatitudinem supernaturalem; et per idem medium, ut patet, quod est gratiæ divinæ auxilium.

R. 2° In multis tamen differunt, et plurimum præstat status reparationis; quia non tantum in Christo ad consortium divinum, sed ad unionem personalem est exaltata natura humana; unde etiam abundantior et sublimior facta est redemptio nostra; quia dupliciter gratuitum est erga hominem donum gratiæ, qui ut ad supernaturalia elevaretur, prius debuit sanari et a peccato liberari. *Gratias* igitur *Deo super inenarrabili dono ejus.* II Cor., IX, 15. Vid. *Billuart* de statu naturæ reparatæ.

CAPUT TERTIUM.

DE NECESSITATE GRATIÆ.

Ut jam dictum est, propter amissionem gratiæ naturam elevantis ad supernaturalia, indiget homo lapsus nova gratia ad quodcumque opus supernaturale; propter amissionem integritatis, multis factus est impar quæ natura integra præstitisset; sed tamen quia per peccatum non extinctæ sed diminutæ factæ sunt vires naturæ, plurima etiam potest in ordine naturali sine gratia. Hinc triplex erit hujus capitis articulus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE NECESSITATE GRATIÆ AD QUODCUMQUE OPUS SUPERNATURALE.

Pelagiani negant necessitatem gratiæ ad quodcumque

opus salutare : Semipelagiani fidem aut saltem initium fidei naturæ tribuunt; contra eorum errores statuuntur sequentes propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Gratia in genere necessaria est ad quodlibet opus supernaturale.

Prob. Hæc propositio est de fide. Probatur insuper auctoritate conciliorum et pontificum Romanorum, Scriptura sacra et ratione.

Est de fide, ut pote definita a conc. Trident., sess. 6, can. 3 : « Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus » sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem » credere, sperare, diligere aut pœnitere posse sicut » oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, ana- » thema sit. »

Aliunde fulcitur auctoritate aliorum conciliorum ac Romanorum pontificum, qui Pelagianorum errores damnaverunt.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Joan., VI, 44 : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum;* Ibid., XV, 5 : *Sine me nihil potestis facere;* Philipp., II, 13 : *Deus est enim qui operatur in vobis et velle et perficere.* Adjici possunt textus B. Pauli modo citati et plures alii : atqui hi textus nihil excipiunt : ergo sine gratia homo versatur in impossibilitate physica aliquod bonum opus supernaturale faciendi.

Prob. 2° *Ratione.* Opus dicitur supernaturale, quia vires naturæ superat : ergo eo ipso supponit auxilium viribus naturæ superadditum, id est gratiam : ergo.

Dices 1° Deus apud Zachariam prophetam, I, 3 : *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos;* Prov., XVI, 1, legitur : *Hominis est animam præparare :* ergo saltem initium conversionis fieri potest sine gratia.

R. Nego conseq. Nam in textibus objectis gratia non excluditur; sensus est : Convertimini ad me per gratiam

meam vos prævenientem, et ego convertar ad vos per gratiam largiorem; hominis est animam præparare utendo gratia. Ita enim gratia nos prævenit, ut nihilominus liberum arbitrum per gratiam agat, sicque conversio aliaque bona opera sunt simul Dei et hominis. Ergo.

Dices 2°: Multi citantur textus sanctorum Patrum, præsertim Græcorum, qui docuerunt saltem initium bonorum operum solius esse libertatis. Ergo.

R. Nego ant. Nam 1° Ecclesia Pelagianos damnavit; hos vero Patres in magno semper habuit honore : ergo judicavit illorum opera in sensu Pelagianorum non intelligenda esse. 2° Cum illi Patres fere omnes ante disputationes circa gratiam scripserint, non mirum si quædam verba minus præcisa et correcta ipsis incautis exciderint. 3° Liberum hominis arbitrium contra Marcionitas et Manichæos defendebant. Porro « ubi de arbitrio volun- » tatis et Dei gratia disputatur, quæstio ita est ad discer- » nendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbi- » trium, negari Dei gratia videatur; quando autem » asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur au- » ferri. » Sic S. Aug., de Gratia Christi contra Pelag. et Cœlest., cap. 47.

Cæterum Patres Græci ab omni errore circa gratiam vindicati sunt a doctore *Habert*, episcopo Vabrensi, in opere erudito cui titulus : *Défense de la théologie des Pères grecs sur la grâce.*

Dices 3° : Si homo nullum opus supernaturale facere possit sine gratia, non est liber. Ergo.

R. Dist. ant. Non est liber, seclusa gratia, *conc.;* præsente gratia, *nego.* Fatemur enim hominem cui deesset gratia, non fore liberum ad bonum opus supernaturale agendum : at, posita gratuita ordinatione nostra ad finem supernaturalem, Deus omnibus concedit gratiam, *ut alibi demonstrabimus :* ergo.

Notandum est non solum opus supernaturale fieri non posse sine gratia, sed nec dari potestatem bene operandi, ab actu sejunctam, ut quidam volunt; textus enim Scripturæ et argumenta nostra ipsammet potestatem excludunt:

Sine me nihil potestis facere; non quod sufficientes simus, etc. Ergo.

Hinc sequitur totum opus bonum ab initio usque ad perfectionem gratiæ tribuendum esse, juxta hæc Ecclesiæ verba, oratione Dominicæ VI post Pentecosten : *Deus virtutum, cujus est totum quod est optimum :* est simul opus nostrum, cum, mediante gratia, illud reipsa operemur.

PROPOSITIO SECUNDA.

Homo sine gratia nec fidem nec initium fidei habere potest.

Prob. Illa propositio tenenda est quæ definita fuit olim in pluribus conciliis et postea in conc. Trid., probatur Scriptura sacra, testimonio S. Aug., praxi Ecclesiæ et ratione : atqui, etc.

1° Necessitas gratiæ etiam pro initio fidei definita fuit contra Pelagianos et Semipelagianos. Concil. Araus. II, can. 5 : « Si quis augmentum, ita etiam initium fidei » ipsumque credulitatis affectum... non per gratiæ do» num... sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis » dogmatibus adversarius probatur. » Idem asseritur can. 6, et confirmatur in concil. Trid., sess. 6, can. 3 : Si » quis dixerit, sine prævenientе Spiritus sancti inspira» tione, atque ejus adjutorio, hominem credere posse » sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur ; » anathema sit. »

2° *Scriptura sacra.* I Cor., IV, 7 : *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Et II Cor., III, 5 : *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis : sed sufficientia nostra ex Deo est.* Unde sic : Juxta hæc Apostoli verba nihil habemus, nihil possumus, saltem in ordine salutis æternæ, sine auxilio Dei. Ergo nec fidem nec initium fidei propriis viribus habere possumus.

3° *S. Aug.*, lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 3, referens textum B. Pauli, *Quid habes quod non accepisti?*

addit : Quo « præcipue testimonio etiam ipse convictus » sum, cum similiter errarem, putans fidem qua in Deum » credimus non esse donum Dei, sed a nobis esse in » nobis. » In fine præcedentis capitis, arguit hominem qui componit cum Deo, *ut partem fidei sibi vindicet atque illi partem relinquat.* Ergo.

4° *Praxi Ecclesiæ.* Ecclesia universalis semper oravit et orat pro infidelibus, ut illuminentur et ad fidem adducantur ; orando autem, persuasum semper habuit gratiam esse necessariam etiam ad initium fidei.

5° *Ratione.* Credere enim sicut oportet est opus supernaturale : atqui non magis supernaturalis operis dimidiam partem præstare potest natura quam totum, quia natura per se nullam habet proportionem ad quodcumque supernaturale. Ergo.

Dices 1° *Dæmones credunt et contremiscunt*, inquit apostolus Jacob., II, 19 : atqui tamen non habent gratiam : ergo.

R. Distinguo maj. Dæmones credunt fide naturali, evidentia signorum convicti, *conc.* ; fide supernaturali, *nego maj.* Porro gratia non necessaria est ad credendas fide naturali veritates revelatas ; suppositis enim factis revelationem manifestantibus, ratio apprehendere potest hujusmodi veritates ut existentes : sic hæretici plurima credunt fidei mysteria, v. g., Trinitatem, Incarnationem, peccatorum remissionem, etc., sed non fide divina ad salutem conducente, nisi in bona fide versentur, et tunc gratia eos adjuvat. Non repugnat tamen Deum concedere hæreticis, etiam malæ fidei, gratias ad credendum necessarias ; si veritatibus revelatis falsa admisceant dogmata, aut quædam revelata negent, gratiæ dissentiunt et peccant.

Vide quæ diximus in Tractatu *de Fide*, ubi de moralitate fidei, et de ejus *supernaturalitate.*

Dices 2° : Tota religio christiana nititur motivis evidenter credibilibus : ergo sine gratia cognosci et credi potest.

R. Nego conseq. Motiva credibilitatis præparant ad fi-

dem divinam, non autem hanc fidem constituunt : ibi vero agitur de fide supernaturali ad salutem conducente : atqui fides supernaturalis ad salutem conducens, ex auctoritatibus citatis, haberi non potest sine gratia, etsi motivis evidenter credibilibus nitatur : ergo.

Inst. Infidelis cui illa mysteria sufficienter proponuntur, ea credere tenetur : ergo gratia non necessaria est.

R. Nego conseq. Gratia enim in eo casu infideli non deest, *quod alibi probabitur.*

PROPOSITIO TERTIA.

Homo non potest resurgere a peccato et justificari absque speciali gratia.

Hæc propositio est *de fide.* Etenim conc. Arausicanum II, can. 19, hæc habet : « Cum sine Dei gratia natura humana salutem non possit custodire quam » accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quam » perdidit. » Eamdem veritatem definit conc. Trid., sess. 6, can. 1 : « Si quis dixerit hominem suis operibus, » quæ vel per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam » fiant, absque divina per Jesum Christum gratia, posse » justificari coram Deo, anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Legitur in ps. L, ℣ 4 : *Sana me ab iniquitate mea et a peccato meo munda me.* Apud Ezechielem, XXXVI, 26, dicit Deus : *Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri, et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum.* Ad Rom., III, 23 : *Justificati per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu ;* et ad Gal., II, 16, 21 : *Scientes quod non justificatur homo ex operibus legis nisi per fidem Jesu Christi; si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.* « Pari ratione, inquit S. Thomas, » Si homo habet naturam per quam potest justificari, » Christus gratis, id est sine causa, mortuus est. » 1-2, q. 109, art. 7.

Probatur 2° *ratione.* Quod requiratur gratia ad justifi-

cationem sic demonstrat S. Thomas, loco citato : « Cum » peccatum transiens actu, remaneat reatu, non est idem » resurgere a peccato quod cessare ab actu peccati; sed » resurgere a peccato, est reparari hominem ad ea quæ » peccando amisit. Incurrit autem homo triplex detri- » mentum peccando, scilicet maculam, corruptionem na- » turalis boni, et reatum pœnæ. Maculam quidem incur- » rit, in quantum privatur decore gratiæ ex deformitate » peccati. Bonum autem naturæ corrumpitur, in quantum » natura hominis deordinatur, voluntate hominis Deo » non subjecta; hoc enim ordine sublato, consequens est » ut tota natura hominis peccantis inordinata remaneat. » Reatus vero pœnæ est per quem homo, peccando mortali- » ter, meretur damnationem æternam. Manifestum est au- » tem de singulis horum trium quod non possunt reparari » nisi per Deum. Cum enim decor gratiæ proveniat ex » illustratione divini luminis, nón potest talis decor in » anima reparari, nisi Deo denuo illustrante; unde requi- » ritur habituale donum quod est gratiæ lumen. Simili- » ter ordo naturæ reparari non potest, nisi Deo voluntа- » tem hominis ad se trahente. Similiter etiam reatus » pœnæ æternæ remitti non potest, nisi a Deo, in quem » est offensa commissa, et qui est hominum judex. Et » ideo requiritur auxilium gratiæ ad hoc quod homo a » peccato resurgat, et quantum ad habituale donum, et » quantum ad interiorem Dei motionem. » Ergo requiri- tur gratia ad justificationem peccatoris; et ideo requiritur specialis, quia justificatio aliud non est quam nova et vera creatio, quod est opus præstantissimum.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE NECESSITATE GRATIÆ NATURAM SANANTIS, AD OPERA NATURALIS ORDINIS, SALTEM PRÆSTANTIORA.

Per peccatum diminutæ sunt vires naturales, sed non diminutus naturalis ordo; ergo in hoc ordine multa sunt ad quæ consequenda factus est homo insufficiens post

lapsum. Porro vitæ humanæ perfectio tria complectitur, id est, verum cognoscendum, bonum agendum, et malum vitandum. Igitur per sequentes propositiones probabimus hominem non posse sufficienter cognoscere veritatem, legem implere, atque vincere concupiscentiam, prout requiritur ad recte vivendum, et ad finem humanæ naturæ consequendum.

PROPOSITIO PRIMA.

Non potest homo sine gratia sufficienter cognoscere veritates naturales, quibus indiget ad recte agendum et ad finem suum consequendum.

I. EXPLICATUR PROPOSITIO. — Antequam ad probationem veniamus tria notanda sunt : 1° hic non moveri quæstionem de quibuscumque ordinis naturalis veritatibus, sed tantum de his quæ ad directionem hominis moralem proficiunt. Omnes enim theologi concedunt, nequidem in statu innocentiæ, has omnes veritates hominem cognoscere potuisse. 2° Item non agi de omnibus ordinis naturalis veritatibus distributive sumptis, sed collective; nam licet fortasse nulla sit hujusmodi veritas circa quam non aliquando plurimi erraverint, nulla est similiter quæ a multis sufficienter non fuerit cognita. 3° Impotentiam de qua hic agitur non esse physicam seu absolutam, sed moralem ; non enim hæc impotentia provenit, ut supra, ex defectu proportionis inter agentem et objectum suum, sed ex defectu perfectionis vel sanitatis in natura; connaturale enim est objectum cognoscendum; unde ut natura efficaciter possit non indiget auxilio quodam superaddito, sufficit vero imbecillitatis ejus sanatio, aut perfectionis augmentum in eodem ordine ; et inde patet gratiam quæ requiritur non esse elevantem, sed medicinalem. His præmissis :

II. DEMONSTRATUR PROPOSITIO. — 1° *Auctoritate conc. Trid.* declarantis hominem peccato originali in deterius commutatum esse secundum animam : hæc autem com-

mutatio intellectus ignorantiam ejusque incapacitatem ad plura necessario arguit.

2° *Script. sacra.* Legitur Sap., IX, 14, 15 : *Cogitationes mortalium timidæ, et incertæ providentiæ nostræ. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, et terrena habitatio deprimit sensum.* Psal. XXXVIII : *Illumina oculos meos ut sciam quid desit mihi;* et CXVIII : *Da mihi intellectum, et scrutabor mandata tua;* et ps. CXLII : *Notam fac mihi viam in qua ambulem.* Porro hæc tam generaliter dicta necessario excludunt hujusmodi perfectam naturalium veritatum cognitionem.

3° *Ratione.* — a) Cognoscere omnes veritates ordinis moralis, easque secernere ab omni errore, esset opus præstantissimum sapientiæ, et intellectus perfectissimi argumentum ; porro natura humana a perfecta sua integritate decidit per peccatum ; ergo nunc omnino impar est ad tale opus perficiendum. — b) Non mirum igitur si omnes veritatis inquisitores nondum potuerint aliquod corpus doctrinæ componere satis certum et sufficiens ad bonæ et honestæ vitæ institutionem ; sed contra in multos et perniciosissimos errores impegerint. — c) Unde S. Thomas, 1 p., q. 1, art. 1, concludit divinam revelationem esse valde necessariam, etiam ad ea quæ de Deo ratione humana investigari possunt ; quia veritas de Deo a paucis tantum, et per longum tempus, et cum admixtione multorum errorum, sic rationis ope, comparari potest.

PROPOSITIO SECUNDA.

Non potest homo solis naturæ viribus omnem legem implere, saltem quoad præcepta difficiliora.

Probat. 1° *auctoritate* conc. Trid., quoniam non tantum secundum intellectum homo in deterius commutatus est, sed etiam secundum voluntatem, quæ præcipue debilis et carnalis facta est, et aliunde, defectu luminis et propter ignorantiam intellectus, sæpissime caret motivo ad bene agendum. Insuper pluribus conciliis adversus

Pelagianos celebratis, ut Diospolitano, Arausicano II, sancitum est in genere sine gratia non posse adimpleri mandata. Expresse conc. Milevit. damnat, can. 5, eos qui dicunt « quod si gratia non daretur, non quidem facile, » sed tamen possemus etiam sine illa implere divina » mandata. » Ergo non possumus, nequidem difficile, sine gratia sufficienter implere legem.

Probat. 2° *Scriptura sacra.* Sap., VIII, 21 : *Ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det..., adii dominum.* Expresse declarat B. Paulus, ad Rom. toto capite septimo, legem fuisse occasionem peccati, quia non potest homo sine gratia legem implere ; et VIII, 3, addit : *Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis.* Porro in his textibus non tantum de lege positiva agitur, sed etiam de lege naturali et morali, ut ex contextu patet. Ergo.

Prob. 3° *S. Aug.* Sic enim se habet, Serm. 248 : « Hæc » decem præcepta nemo implet viribus suis, nisi adjuve- » tur gratia Dei. »

Prob. 4° *Ratione.* Homo lapsus non potest propriis viribus adimplere opus præstantissimum quod vix implere potuisset homo sanus : atqui observatio totius legis naturalis est opus præstantissimum quod vix implere potuisset homo sanus, cum in eo constituta fuisset perfectio : ergo.

Hinc homo solis naturæ viribus Deum amore perfecto, etiam naturali, diligere non potest, sed tantum imperfecto, ut S. Th. 12, quæst. 109, art. 8, in conclusione docet, dicens : « Homo in statu naturæ integræ non indi- » gebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis, ad » diligendum Deum naturaliter super omnia... sed in » statu naturæ corruptæ, indiget homo etiam ad hoc auxi- » lio gratiæ naturam sanantis. »

PROPOSITIO TERTIA.

Non potest homo solis naturæ viribus diu malum vincere, et omnes tentationes superare.

Hæc propositio ex præcedenti sequitur, et *prob.* 1° *conc. Trid.* Homo vulneratus in naturalibus habet in se concupiscentiam, « vel fomitem peccati qua trahitur ad pec- » candum; quæ tamen cum ad agonem relicta sit, nocere » non consentientibus, sed utiliter per Christi Jesu gra- » tiam repugnantibus, non valet. » Sess. v, can. 5. Hæc eadem multoties declarantur adversus Pelagianos, in variis conciliis supra citatis.

Prob. 2° *Script. sacra.* Matth., xxvi, 40, legitur : *Vigilate, et orate ne intretis in tentationem.* Hanc internam et et continuam pugnam describit B. Paulus, Rom., vii, 19, 23, 24 : *Non quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago... Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati... Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Ergo.

Prob. 3° *Ratione.* — a) Eadem redit semper ratio. Per peccatum infirmata est virtus naturalis et diminuta, non potest ergo sese extendere ad omnia naturalia sicut in statu perfectionis. — b) Non tantum est infirmata sed et aversa a summo bono, id est a suo ultimo fine; non potest tamen vincere tentationes et resistere malo, nisi ex motivo amoris Dei et desiderio finis ultimi. — c) Imo ad bonum sensibile conversa est et incurvata, quasi ad finem suum, unde non mirum est si tanta sit vis carnis contra spiritum concupiscentis, ut ipse poeta dixerit : « Aliud cupiditas, aliud mens suadet : Video meliora » proboque, deteriora sequor. »

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Lex dicitur naturalis quia vires naturæ non superat : ergo præcepta ejus sine gratia impleri possunt.

R. Dist. ant. Lex dicitur naturalis quia vires naturæ sanæ non superat, *transeat;* quia vires naturæ lapsæ non superat, *nego ant.* Etenim homo lapsus eadem non potest quæ potuisset in natura integra. Ergo.

Diximus *transeat;* lex enim non præcise dicitur naturalis quia vires naturæ non superat: sed quia præcepta ejus in natura rerum deprehenduntur fundata, ut talia rationi nostræ plus minusve innotescunt, in conscientia reperiuntur inscripta, et in hoc a lege positiva distinguitur.

Obj. 2° Deus non jubet impossibilia: atqui juberet impossibilia si præcepta legis naturalis sine gratia impleri non possent: ergo.

R. Nego min. Quia impossibilitas non est absoluta sed moralis; sic *Perrone*, de Grat. p. 1ª, cap. 2, art. 1; vel potius quia impossibilitas non est de singulis, sed de toto; ita S. Bonaventura, II Sent., Dist. 28, art. 2, q. 2, cujus sunt hæc verba: « Unde si contingeret hominem » resistere uni tentationi, tantum possent multiplicari, » quod nisi divinum auxilium adesset, necesse haberet » homo dejici, sicut ponitur exemplum in foraminibus » navis per quæ ingreditur aqua. » — Dicendum est igitur « liberum arbitrium, omni gratia destitutum, nec » omni posse tentationi resistere, nec necesse habere » omni tentationi succumbere. Ibid.

Inst. 1° Quidquid sit, constituitur homo in quadam necessitate peccandi; atqui dici non potest Deum constituisse hominem in necessitate peccandi. Ergo.

R. Dist. min. Non potuisset hominem sic creare *a priori*, *transeat.* Non posset consequenter, *nego.* Etenim non ex facto Dei, « sed ex propria culpa devenit natura humana in illam necessitatem, » S. Bonaventura, ibid. Licet enim potuisset Deus hominem creare sine justitia originali et sine integritate naturæ, non tamen ita concupiscentiis obnoxium fecisset, et ad vitia inclinatum, ut generaliter concedunt theologi.

Dixi *transeat*, quia prædicta necessitas non est absoluta sed moralis, non pro singulis sed pro toto.

Inst. 2° Injustum est propter peccatum primi hominis

omnes ejus posteros in tali necessitate constitui, et inde positive damnari. Ergo.

R. ad ant. Absolute non esse injustum, siquidem non constituitur homo in aliqua necessitate peccandi quoad singula, neque in absoluta necessitate quoad totum; durum tamen valde fuisset, ideo dico Deum noluisse sic relinquere hominem, sed adjutorium gratiæ ipsi continuo præstitisse, unde semper posset homo non peccare, si vellet suscipere, ait S. Bonaventura, ibid. Igitur in statu præsenti, illa impossibilitas etiam in naturalibus a peccato inducta est in confusionem naturæ et non in ejus dejectionem; tollitur auxilio gratiæ quæ nulli denegatur: ergo.

Inst. 3° Naturæ lapsæ et ad legem implendam insufficienti non debetur gratia; ergo vel gratia non est necessaria, vel lex non obligat.

R. ad ant. Concedendum quoad gratiam elevantem et disponentem ad fruendum Dei consortio; at negari potest antecedens quoad gratiam qualis esse sufficit ad implenda præcepta. Quod si totum concedatur antecedens, dicendum erit inexecutionem legis non esse imputandam, saltem positive, sub hac parte qua fieret impossibilis. Unde si hominem collapsum Deus redimere dedignasset, in miserrimo quidem statu decidissent posteri Adæ; sed propter obliterationem mentis et hebetitudinem cordis jugiter crescentem, in multis legis violatio fuisset tantum materialis, et plerique pœnam tantum negativam incurrissent, sicut dictum est de his qui cum solo peccato originali decedunt.

ARTICULUS TERTIUS.

DE SUFFICIENTIA SOLIUS NATURÆ AD PLURA PRÆSTANDA ORDINIS NATURALIS OPERA, SALTEM FACILIORA.

Per peccatum originale non sunt extinctæ vires naturæ, sed diminutæ; aliquid igitur possunt ad bonum, unaquæque in suo ordine, sine gratia. Hinc statuuntur sequentes propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Potest homo absque gratiæ auxilio nonnullas ordinis naturalis cognoscere veritates, et faciliora ejusdem ordinis opera perficere, ac leves tentationes superare.

1° Pertinet hæc propositio ad doctrinam catholicam. Etenim conc. Trid. docet hominem in deterius commutatum esse per peccatum Adami, non tamen omnino corruptum, insuper anathemate percutit eos qui dicerent : « Liberum hominis arbitrium per peccatum Adæ amis- » sum esse et extinctum ; » quod vero de libero arbitrio asseritur, similiter de intellectu dicendum est. Ad confirmationem hujus argumenti accedit plurimarum propositionum Baii et Quesnelli condemnatio ; nempe sequentis Baii, n. 27 : « Liberum arbitrium sine adjutorio Dei » nonnisi ad peccatum valet, » et n. 39 : « Voluntas, » quam gratia non prevenit, nihil habet luminis, nisi » ad aberrandum, ardoris nisi ad præcipitandum, virium » nisi ad vulnerandum. » Ergo aliqua virtus remansit in homine lapso, sive ad verum cognoscendum, sive ad bonum agendum, sive ad malum vincendum.

2° *Prob. Script. sacra.* Legitur ad Rom., I, 20 : *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Ibi loquitur Apostolus de philosophis gentilibus qui Deum ex mundi inspectione cognoverant, nec tamen sicut Deum glorificaverunt. Hinc graviter eos condemnat, et propter hoc traditos eos declarat *in reprobum sensum, et in passiones ignominiæ.* — Inferius, II, 14 : *Cum gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt.* Porro in his omnibus nullam mentionem facit de gratia.

Prob. 3° *S. Aug.*, lib. de Spiritu et Littera, cap. 28, qui sic habet : « Non usque adeo in anima humana » imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut » nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint : » unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitæ » suæ face aliqua legis vel sapere. »

Prob. 4° *ratione.* — a) Natura humana per peccatum fuit quidem vitiata, non vero omnino corrupta : ergo per virtutem sibi derelictam aliquid sibi proportionatum in ordine morali facere potest : ergo. — b) Si homo non posset quasdam veritates intellectualiter percipere, vel aliquod bonum moraliter agere per arbitrium suum, nequidem fidem posset habere, quæ in humili mentis submissione consistit, et aliquam supponit intelligentiam veritatis ; nec similiter posset gratiæ cooperare sive ad bonum agendum sive ad malum vitandum, quod utique præsupponit voluntatis arbitrium. — c) Imo dicendum erit nihil boni remanere in homine quod possit per gratiam emundari et sanctificari, sed hominem externe justificandum fore, sive per imputativam justitiam in sensu Lutheri, qua non delctur sed protegitur injustitia, sive per Jansenii delectationem qua homo concupiscens semper ad malum, vi tamen majori trahitur ad bonum atqui nemo hæc consectaria admittet. Ergo.

Dices : S. Joan., XV, 5 : *Sine me nihil potestis facere* : ergo nullum bonum opus fieri potest sine gratia.

R. Distinguo ant. Sine me nihil potestis facere in ordine ad vitam æternam, de qua agitur in textu, *conc.;* omnia opera sine auxilio supernaturali facta, etiam in ordine naturali, sunt mala, *nego ant.* Solutio patet ex dictis.

PROPOSITIO SECUNDA.

Homo sine fide christiana bonum opus morale agere potest, ac proinde omnia infidelium opera non sunt necessario peccata.

Hæc propositio est contra Protestantes asserentes ante fidem et sine fide nullum opus bonum fieri posse, et consequenter omnia infidelium opera tot esse peccata.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Rom., II, 14 : *Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex; qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testi-*

monium reddente illis conscientia ipsorum. S. Aug. hunc quidem interpretatus est textum de gentibus ad fidem conversis, ut Pelagianos illum allegantes facilius devinceret : at orationis series, scopus Apostoli, verba quibus utitur, clare ostendunt sermonem esse de gentibus ad fidem christianam nondum conversis ; numquid enim dici posset gentes ad fidem conversas *legem non habere, naturaliter ea quæ legis sunt facere, sibi esse legem, opus legis in cordibus scriptum ostendere?* Ergo.

2° *Auctoritate summorum Pontificum*, nempe Pii V, Gregorii XIII et Urbani VIII, qui propositiones Baii damnarunt, et, inter eas, sequentem, n. 22 : « Cum Pelagio » sentiunt, qui textus Apostoli ad Romanos, *gentes, quæ* » *legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*, » intelligunt de gentibus fidei gratiam non habenti- » bus; » et hanc alteram, n. 25 : « Omnia infidelium opera » sunt peccata et philosophorum virtutes sunt vitia. » Ergo fides non est absolute necessaria ad bonum opus morale, et talis est sensus condemnationis etiam propositionis 22 Baii.

3° *S. Aug. testimonio.* Sic enim se habet, lib. de Spiritu et Littera, cap. 27, loquens de infidelibus : « Quorum » etiam impiorum, nec Deum veraciter justeque colen- » tium, quædam facta vel legimus, vel audimus, quæ se- » cundum justitiæ regulam non solum vituperare non » possumus, verum etiam merito recteque laudamus, » quanquam si discutiantur quo fine fiant, vix inveniun- » tur quæ justitiæ debitam laudem defensionemve me- » reantur. » Unde sic : Opera quæ nihil habent mali, nec in se, nec ratione finis, sunt moraliter bona : atqui ex præfato textu, sunt opera infidelium quæ nihil habent mali in se, ut expresse dixit S. Doctor, et possunt nihil habere mali ratione finis, quamvis raro, ut patet ex his verbis, *vix inveniuntur*, etc. : ergo.

4° *Ratione.* Opus ratione objecti, finis et circumstantiarum laudabile, moraliter bonum est : atqui sine fide christiana fieri possunt opera ratione objecti, finis et circumstantiarum laudabilia : v. g., sit in exemplum

eleemosyna ab infideli data : certe bona est in se seu ratione objecti ; dari potest motu misericordiæ naturalis, ad sublevandum egenum, et tunc finis est laudabilis ; fieri potest ut nulla reperiatur circumstantia vitiosa, v. g., scandali, impietatis, asperitatis, exprobrii, etc. Ergo. Idem dicendum est de amore erga parentes, de fidelitate conjugali, de cura familiæ, imo, de cunctis actibus in ordine ad finem honestum factis.

Si ergo hujusmodi facta mala essent, certe, ut plerique confessi sunt adversarii, defectu relationis ad Deum : atqui nec sub hoc respectu necessario mala sunt; nam — a) præceptum referendi actus nostros explicite ad Deum est affirmativum, et ideo non obligat pro semper : — b) actus propter honestatem naturalem vel propter ordinem exerciti, ad Deum, totius honestatis fontem et ordinis auctorem, proprio pondere referuntur. Ergo, etc.

Insuper, si omne opus sine fide actum sit peccatum, sequeretur — a) consulendum esse infidelibus et incredulis ut ab actibus etiam honestis, v. g., ab eleemosynis, a curis pauperum et infirmorum, a sollicitudine pro filiis abstineant : — b) eos, urgente præcepto, necessario peccaturos, et agendo, cum opus futurum sit malum, et abstinendo, cum præceptum urgeat : porro hæc consectaria sunt absurda : ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Rom., XIV, 23 : *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Ergo.

Nego conseq. Nam 1° fere omnes Scripturæ interpretes censent textum nobis objectum non de fide theologica intelligendum esse, sed de conscientia seu persuasione quod actio sit licita. Hic sensus valde congruit scopo Apostoli; de selectu enim ciborum agens, dicit eum peccare qui manducat cibum quem putat illicitum : affert rationem, *quia non ex fide*, id est, ex persuasione hoc licitum esse, addens principium naturale : *Omne quod non est ex fide, peccatum est.*

2° Si autem ille textus, cum S. Aug. et Pontificali Ro-

mano de fide theologica intelligatur, tunc sensus est : Omne quod est contra fidem *peccatum est, schismaticum est.* (Pontif. Rom., alloc. ad ord. in subd.) Porro nec in eo sensu est aliquid contra propositionem nostram, Apostolus quippe de infidelibus sermonem non habet, sed de fidelibus Romæ degentibus : ergo.

Obj. 2°. Tit., I, 15 : *Omnia munda mundis : coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum mens et conscientia.*

R. Nego conseq. Sensus enim Apostoli, ut advertit Estius, est omnia esse munda mundis, id est, bene utentibus, et nihil mundum esse iis qui creaturis velut immundis uti nolunt; qui enim arbitrantur creaturas esse immundas iis sine peccato uti non possunt, quia conscientiam habent inquinatam : atqui jam diximus talem sensum propositioni nostræ non adversari.

Aliunde, eodem sensu intelligendus est Apostolus de infidelibus ac de fidelibus seu mundis : atqui omnia opera mundorum non sunt essentialiter bona : ergo nec omnia opera infidelium essentialiter sunt mala, sed ad summum communius vel generaliter sumpta.

Obj. 3°. Hebr., XI, 6 : *Sine fide impossibile est placere Deo :* ergo nullum est bonum sine fide.

R. Nego conseq. Datur enim medium inter placere Deo in genere et facere opus malum, nempe facere opus moraliter bonum. Aliunde Apostolus loquitur de fide qua Noe *placuit Deo et translatus est*, de fide qua *acceditur ad Deum*, ac consequenter de fide quæ est fons justitiæ et ducit ad salutem : atqui certum est sola fide divina hæc obtineri posse; nec tamen inde ullo modo sequitur eos qui talem non habent fidem semper peccare : ergo.

PROPOSITIO TERTIA.

Homo sine gratia sanctificante, seu charitate habituali, bonum opus agere potest.

Hæc propositio est contra Jansenistas, qui errant *a fortiori*, dicentes hominem sine charitate perfecta, id est,

antequam per charitatem justificetur, nullum opus bonum agere posse, ac proinde omnia peccatorum opera nova esse peccata.

Hæc propositio est de fide, probatur Scriptura sacra et ratione.

Est de fide, ut pote definita in concilio Constantiensi, sequentem articulum adversus Wiclefum et Joannem *Hus* damnante : « Ex principiis fidei est per se notum » quod quidquid homo in mortali peccato fecerit, peccat » mortaliter; » et in conc. Trident, sic habente, sess. 6, can. 7 : « Si quis dixerit opera omnia quæ ante justifi- » cationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vera esse » peccata; anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Ezech., XVIII, 30 : *Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas;* Daniel, IV, 24 : *Peccata tua eleemosynis redime.* Deus non hortatur ad peccata, sed ad opera quibus peccator ad justitiam se præparat. Ergo.

Prob. 2° *Ratione.* Triplex est vel esse potest in homine vis movens ad agendum; scilicet, cupiditas mala quæ a peccato exorta est; gratia Dei nos incitans ad agendum; demum vis naturæ bonæ quæ non omnino extincta est per peccatum. Jam vero si homo secundum malam concupiscentiam agat, peccat; si secundum gratiam, actionem supernaturaliter bonam agit; si secundum hominem et naturalem potentiam, quæ in eo non est extincta, actionem simpliciter bonam agit. Porro eo frequentius agit homo secundum potentiam naturalem, quod dum gratia et peccatum in eo sint tanquam accidens, natura vero ipsius est essentia, seu potius ipse est. Ergo.

Dices 1° : Prov., XV, 8 : *Victimæ impiorum abominabiles Domino.*

Distinguo textum. Victimæ impiorum impietati suæ adhærentium sunt abominabiles Domino, *conc.;* victimæ impiorum de impietate sua dolentium et Deum placare quærentium, *nego.* Sic evanescit difficultas hujus textus et aliorum ejusdem generis.

Dices 2° : Matth., VII, 18 : *Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere :* atqui certe qui charitatem habitualem non habent, sunt arbores malæ : ergo.

R. Iterum dist. textum. Non potest arbor, etc., id est non solet, *conc.;* nullo modo potest et aliquando non facit fructus bonos, *nego.* Christus enim in eo loco tradit regulam probabilem et communem qua veri prophetæ a falsis discerni possint, et utitur comparatione duplicis arboris ; ipsius autem verba ultra sensum intentum urgeri non debent. Quemadmodum arbor bona non solet malos fructus facere, nec arbor mala bonos producere; ita pseudoprophetæ, licet quandoque sanctitatem simulare possint, non solent diu latere, vel ea pietatis et sinceritatis non exhibent signa quæ in veris prophetis et in bonis pastoribus relucere solent. Ergo.

Notandum est circa ea quæ bene aguntur in ordine naturali sine gratia, communiter tamen a theologis requiri auxilium naturale, seu concursus divinæ providentiæ, uti docetur in philosophia. Parum enim est, juxta S. Augustinum, liberum arbitrium ad bonum nisi adjuvetur ab *omnipotenti bono;* id est, non sufficit homo ad aliquod verum cognoscendum, ad aliquod bonum agendum, nisi a *summo vero* illuminetur, ab *omnipotenti bono* adjuvetur, ab *infinite perfecto* trahatur. In eodem sensu intelligenda sunt verba B. Pauli, II Cor., III, 15 : *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis.*

Vide circa necessitatem gratiæ, præter S. Thomam, *Billuart, Tournely,* et præsertim *Perrone,* quem in multis secuti sumus.

CAPUT QUARTUM.

DE DISTRIBUTIONE GRATIÆ.

Distributio gratiæ considerari potest : 1° secundum causam quæ principaliter est Deus ; 2° secundum motivum propter quod gratia conceditur ; 3° secundum exten-

sionem, id est, quoad eos quibus conceditur; 4° secundum mensuram et proportionem qua singulis distribuitur. Hinc quatuor erunt hujus capitis articuli.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CAUSA GRATIÆ.

Causa gratiæ triplex distingui potest : causa nempe efficiens, causa meritoria et causa dispensans.

PROPOSITIO PRIMA.

Causa gratiæ efficiens est Deus solus.

Propositio *est de fide.* Hæc habet conc. Trid., sess. 6, cap. 7 : « Justificationis causæ sunt... efficiens misericors » Deus, qui gratuito abluit et sanctificat, signans et un- » gens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hære- » ditatis nostræ. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Legitur, Psal. LXXXIII : *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* « Quam gratiam, ait S. Au- » gustinus, nisi de qua ipse (Paulus) dicit : *Gratia Dei* » *sum id quod sum;* et quam gloriam, nisi de qua idem » dicit : reposita est mihi corona justitiæ. » Et ad Rom., V, 5 : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Denique, II Cor., I, 21, 22, gratia specialiter tribuitur Deo qui unxit nos et signavit, quod omnes intelligunt de unctione per gratiam, ut patet ex testimonio conc. Trid. supra citato.

Prob. 2° *ratione.* Juxta S. Thomam : « Donum gratiæ » excedit omnem facultatem naturæ creatæ, cum nihil » aliud sit quam quædam participatio divinæ naturæ, quæ » excedit omnem aliam naturam. Et ideo impossibile » est quod aliqua creatura gratiam causet. Sic enim ne- » cesse est quod solus Deus deificet, communicando con- » sortium divinæ naturæ per quamdam similitudinis » participationem, sicut impossibile est quod aliquid » ignîat nisi solus ignis. »

Dices 1° : *Gratia et veritas per Jesum Christum facta est.*

Joan., I, 17 : sed in nomine Jesu intelligitur non solum natura divina assumens, sed etiam natura creata assumpta ; ergo aliqua creatura potest esse causa gratiæ.

R. Nego conseq. Quia humanitas Christi est sicut quoddam organum divinitatis ejus ; organum autem sicut instrumentum non agit virtute propria, sed virtute principalis agentis ; et ideo humanitas Christi non causat gratiam virtute propria, sed virtute divinitatis adjunctæ, ex qua actiones humanitatis Christi sunt salutares.

Dices 2° Sacramenta novæ legis causant gratiam : atqui sacramenta sunt quædam elementa visibilia ; ergo non solus Deus est causa gratiæ.

R. Dist maj. Sacramenta causant gratiam instrumentaliter, *conc.* ; virtute propria, *nego.* Nam sicut in persona Christi humanitas causat salutem nostram per gratiam, virtute divina principaliter agente, ita etiam in sacramentis novæ legis quæ derivantur a Christo causatur gratia ; instrumentaliter quidem per ipsa sacramenta, sed principaliter per virtutem Spiritus sancti in sacramentis operantis, secundum illud Joan., III, 5 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto*, etc.

Dices 3° : Secundum S. Dionys. de Hierar., Angeli purgant et illuminant et perficiunt et angelos inferiores et etiam homines ; sed rationalis creatura purgatur, illuminatur et perficitur per gratiam ; ergo non solus Deus est causa gratiæ.

R. Nego min., quia angelus purgat, illuminat et perficit angelum et hominem per modum instructionis cujusdam, non autem justificando per gratiam. Unde S. Dion., de Div. Nom., cap. 7, dicit quod hujusmodi purgatio, illuminatio et perfectio nihil aliud est quam divinæ scientiæ assumptio. Vide S. Thom., loc. cit.

PROPOSITIO SECUNDA.

Causa gratiæ meritoria est solus Christus, Redemptor noster.

Hæc propositio *est de fide*. Justificationis causa meritoria est « dilectissimus Dei Unigenitus, Dominus noster,

» Jesus Christus, qui cum essemus inimici, propter ni-
» miam charitatem qua dilexit nos, sua sanctissima pas-
» sione, in ligno crucis nobis justificationem meruit, et
» pro nobis satisfecit. » Sic conc. Trid., loc. cit. Porro per solam gratiam justificamur ; ergo Christus est causa meritoria gratiæ.

Prob. 1° *Script. sacra.* Eph., II, 4 et seq. : *Deus qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, et quum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, cujus gratia estis salvati, et conresuscitavit et consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu.*

Prob. 2° *Ratione.* Etenim Deus per se non est capax meriti nec mercedis, ut patet ; creatura vero non est capax tanti meriti ; restat ergo quod Jesus Christus solus nobis mereri possit donum gratiæ, qui cum sit Deus et homo, creaturæ meritum potuit divina virtute ad infini tum valorem elevare.

Hinc 1° patet magnam esse differentiam inter gratiæ efficientiam et eam promerendi actionem, prima reservatur Deo, qui si ad eam producendam non dedignatur aliqua uti creatura, utitur tamen tanquam instrumento. In promerendo autem gratiam actio complexa esse debet, et quasi duorum, hominis scilicet, cui proprium est mereri, et Dei, cujus virtute ad tantam dignitatem elevatur meritum de se humanum. Hæc est proprie actio *theandrica*, quæ in natura quidem humana elicitur, sed ipsa agente persona Verbi divini.

Hinc 2° ipsa unio naturæ humanæ cum persona divina non potuit cadere sub merito ; potestas enim merendi incipit ab unione peracta, quæ ideo non potest esse objectum meriti, cum sit ipsa meriti causa.

Hinc 3° potestas merendi potest a Christo communicari ipsius membris. Cum enim creatura in merendo personæ divinæ active cooperetur, qui Christo uniuntur, et per sacramenta corporis ejus efficiuntur membra, ipsi realiter vivunt, et ideo pro se et pro aliis in ipso possunt mereri.

PROPOSITIO TERTIA.

Gravibus nititur motivis sententia affirmans beatæ Mariæ Virgini commissam fuisse universalem gratiæ dispensationem.

I. Sensus propositionis explicatur. — Antequam demonstretur propositio, plurima sunt notanda. — 1° Licet soli Deo tribuatur causa gratiæ efficiens, soli Jesu Christo causa meritoria, nihil impedit quin, præparata gratia, a creatura distribuatur.

2° Hæc dispensatio B. M. V. commissa non provenit ex necessitate, quasi absque hoc concursu, salvari non potuerimus; sed ex convenientia, ut pateat quanto devotionis affectu prosequi debeamus illam beatissimam matrem, in qua Christus voluit reponi totius boni plenitudinem.

3° Talia potest B. Virgo non virtute propria, sed virtute communicata; agit enim virtute principaliter agentis, id est, Dei gratiam causantis, et Christi eam stricte merentis et etiam producentis.

His exceptis, quæ Deo et Christo reservantur, nihil non potest B. Virgo Maria, equidem potentia intercessionis suæ, quæ a filio omnia obtinet; dignitate mediationis suæ, qua omnium hominum effecta est ad Christum mediatrix, sicut Christus ad Deum; gratiarum plenitudine quam a filio suscepit omnibus hominibus pia dispensatione jugiter derivandam.

II. Propositio demonstratur. — *Prob.* 1° *auctoritate Ecclesiæ.* In pluribus precibus liturgicis nostra hæc doctrina aperte docetur. Modo enim B. Virgo salutatur *mater misericordiæ, vita, dulcedo, spes nostra;* modo appellatur *janua cœli, alma redemptoris mater quæ pervia cœli porta manet;* modo invocatur *mater divinæ gratiæ, causa nostræ lætitiæ, advocata nostra;* dicitur altera Eva, quæ prioris delictum solvit et reparat, quæ præstat vitam puram, veniam concedit, iter parat tutum, et Jesum, benedictum fructum ventris sui, nobis post hoc exilium

ostendit. Porro ex his verbis concludendum est mentem esse Ecclesiæ, in nullis separandam esse matrem a filio in ordine ad nostram salutem. Ergo.

Prob. 2° *Scriptura sacra.* In sacris Scripturis B. Virgo prædicatur *gratia plena.* Ipsa mediante, prima gratia conceditur, et Christo nondum agente nisi per matrem, Joannes a peccato purgatur et sanctificatur. Ipsa mediante aqua in vinum mutatur, id est, natura per gratiam vivificatur et elevatur. In ea invenies salutis humanæ initium et finem : non enim incarnatur Christus nisi ea consentiente, et verbis Angeli annuente ; non moritur nisi ipsa juxta crucem offerente et commoriente, et homines in filios adoptante : porro hæc omnia quæ in scripturis narrantur clare supponunt gloriosissimam Dei genitricem a filio nunquam separari posse, neque in ejus incarnatione, neque in hominum redemptione, neque in eorum per gratiam sanctificatione.

Insuper non sunt prætermittenda illa divinæ sapientiæ verba, quæ licet de filio Dei proprie dicta sint, voluit tamen sancta Ecclesia B. Mariæ sine restrictione appropriari : *In me omnis spes vitæ et virtutis.* Eccles., XXIV, 25. — *Qui me invenerit, inveniet vitam et hauriet salutem a Domino.* Prov., VIII, 35. — *Qui operantur in me non peccabunt.* Eccles., XXIV, 30, 31. — Ergo ex Scriptura auctoritate Ecclesiæ interpretata demonstratur nostra propositio.

Prob. 3° *SS. Patrum testimoniis.* Hæc testimonia videri possunt apud S. Ligorium, *Gloires de Marie, chap.* V ; et in speciali dissertatione ad quorumdam solvendas objectiones. Præcipua tantum seligemus.

S. Ephrem hæc habet B. Virginem alloquens : « Per » te omnis gloria, honor et sanctitas, ab ipso primo Adam » et usque ad consummationem sæculi, apostolis, pro- » phetis, justis et humilibus corde, sola immaculata, de- » rivata est, derivatur et derivabitur ; atque in te gaudet, » gratia plena, omnis creatura.

S. Ildephonsus : « Omnia bona quæ illis summa majes- » tas decrevit facere, tuis manibus decrevit commendare :

» commissi quippe sunt tibi thesauri et ornamenta gra-
» tiarum. » Et addit : « Ut sim servus filii servitutem
» appeto genitricis. »

S. Germanus : « Nemo cui salus fiat, nisi per te...
» Nemo, o sanctissima, qui ad Dei notitiam veniat, nisi
» per te; nemo qui salvus fiat, nisi per te, Deiparens;
» nemo liber a periculo, nisi per te, virgo mater; nemo
» donum Dei suscipit, nisi per te, gratia plena; si nos
» deserueris, quid erit de nobis, o vita christianorum. »

S. Bernardus : « Intuemini quanto devotionis affectu
» nobis eam voluit honorari, qui totius boni plenitudi-
» nem posuit in Maria; ut proinde si quid spei, si quid
» gratiæ, si quid salutis, ab ea noverimus redundare...
» Nihil Deus habere nos voluit quod per manus Mariæ
» non transiret. » Hanc igitur vocat gratiæ aquæductum, de cujus plenitudine omnes accipiunt.

S. Anselmus his omnino consentit : « O femina, inquit,
» plena et superplena gratia, de cujus plenitudine exun-
» dantia respersa, sic reviviscit omnis creatura. »

Inter multa hæc habet doctor seraphicus, S. Bonaventura : « Cum tota natura divina intra virginis uterum
» extiterit, non timeo dicere, quod in omnes gratiarum
» effluxus quamdam jurisdictionem habuerit hæc virgo, de
» cujus utero, quasi de quodam divinitatis oceano, flu-
» mina emanabant omnium gratiarum. » Spec., c. 30.

Tandem S. Thomas, opusc. 8 : « Quantum ad infusio-
» nem in omnes homines... tantum de gratia quod suffi-
» ceret ad salutem omnium hominum de mundo, hoc est
» in Christo et in B. Virgine. » Et in alio loco : « Quando
» filium Dei in utero concepit et postmodum peperit, di-
» midiam partem regni Dei impetravit, ut ipsa sit regina
» misericordiæ, ut Christus est rex justitiæ. »

Præterea vide duo præclara testimonia in breviario Romano, unum S. Cyrilli ad diem xv septembris, alterum S. Thomæ, arch. Valentini, in festo de Immac. Concept., die x dec.

In xvii sæculo hanc constantissimam Patrum doctrinam elucidarunt et palam tradiderunt illustrissimi ei

piissimi viri, inter quos card. *de Berulle*, *P. de Condren*, *D. Olier*, ac illustrissimus *Bossuet*. Recentius S. Ligorius eam novis explicationibus auxit, tantisque testimoniis roboravit, ut jam pro vera et certa habenda sit et fidelibus proponi possit.

Prob. 4° *argumentis theologicis.* — A) Solus Deus est auctor gratiæ; necesse tamen fuit hanc divinam gratiam aliquantulum in sinu Virginis quasi conquiescere, ut humanior quodam modo, et ad sanctificandum hominem, ipsumque deificandum aptior fieret; jure igitur mater *divinæ gratiæ* prædicatur. Unde *Bossuet*, 3e sermon sur la Concept., merito ait : « Dieu ayant voulu autrefois nous » donner J.-C. par la très-sainte Vierge, cet ordre ne se » change plus, et ses dons sont sans repentance. Il est et » sera toujours véritable, qu'ayant reçu par elle une fois » le principe universel de la grâce, nous en recevions en» core par son entremise les diverses applications dans » les différents états qui composent la vie chrétienne. » Idem docet *Bourdaloue*, sermon pour la fête de l'Assomption.

— B) Item B. Virgo non est gratiæ causa meritoria, sed Christus; non potest tamen ab eo separari, in quantum pro nobis gratiam meretur, et pretium nostræ redemptionis solvit. Ipsum enim pro nobis immolandum in sinu suo suscepit, ipsum in lucem edit; ipsum æterno Patri offert, suum filium, suam carnem, suum sanguinem; ipsi juxta crucem commoritur, ipsumque e cruce immolatum suscipit, pretium unde solvitur debitum mundi, et omnia reparantur. Est igitur in opere redemptionis Christi auxiliatrix, et ipsa coredemptrix, ut Ipsa B. Birgittæ revelavit : « Adam et Eva vendiderunt mundum » pro uno pomo; filius meus et *ego* redimemus mundum » uno corde. » Revel, lib. 5, cap. 35. Ergo.

— C) Gratia producitur et causatur instrumentaliter per sacramenta; at B. Virgo est velut quoddam excellentissimum sacramentum, non speciale sed generale, et omnium habens plenitudinem gratiarum. Ipsa in se continens auctorem gratiæ, quasi sacramentaliter Joannem-

Baptistam sanctificavit; porro gratia B. Virginis non potuit tempore minui, multo magis augmentari. Mater est quippe ubi concepit, at perfectius mater est quando filium peperit, ubere lactavit; perfectissime vero quando filium immolandum in cruce obtulit. Est igitur, ut eam appellat S. Bernardus, vere et eminenter *aquæductus*, unde per aliorum sacramentorum canalia omnium gratiarum fluenta derivantur. Vid. *Vie de M. Olier*, t. II, p. 201.

— D) B. V. Maria est mater Christi; est igitur mater Ecclesiæ, quæ est corpus ejus, mater fidelium qui ejus sunt membra; unde qui ex ea non nascuntur non sunt membra Christi, nec de ejus corpore, nec ejus fratres. At non potest B. Dei genitrix alicujus vere mater dici, nisi ipsi principium gratiæ et vitæ novæ realiter infundat. « Quemadmodum infans sine nutrice non potest vivere, » ita sine Domina nostra non potest habere salutem. » Sic loquitur S. Bonaventura in Cant. Sic etiam Ven. *Grignon de Montfort*. Ergo demonstratum est B. Virgini Mariæ commissam fuisse gratiarum dispensationem.

Solvuntur objectiones.

Objicitur contra hanc doctrinam : 1° Quod si omnium gratiarum B. Maria esset dispensatrix, sequeretur nos non posse Deum patrem invocare, secundum Domini præceptum; 2° nec directe ad eum nos accedere posse, per quem habemus accessum ad Patrem, id est ad Christum, nisi per Mariam, quod est falsum et praxi Ecclesiæ contrarium; 3° dispensationem gratiarum, sacramentorum ope, hac nova doctrina tolli; sacramenta enim gratiam causant et conferunt; porro Maria neque agit in sacramentis tanquam causa, neque sacramenta instituit, neque eis virtutem contulit; 4° multæ sunt gratiæ quarum collatio omnem excedit potestatem creatam, ut peccatoris justificatio, et naturæ ad statum supernaturalem elevatio; item omnia vitæ divinæ incrementa in nobis, per inhabitantem Christum et spiritum ejus in cordibus nostris, B. Mariæ tribui non possunt; 5° hæc doctrina est nova

et inaudita in Ecclesia; ab antiquioribus sæculis prædicatum est Christum esse advocatum nostrum, ipsum pro nobis interpellare ad Patrem; in ipso et non in alio aliquo omnium esse salutem et redemptionem; mediationem autem Mariæ esse præpotentem apud Deum et Christum, sed non sic in omnibus necessariam; ergo hæc doctrina est rejicienda vel limitanda.

Resp. ad primum et secundum, quod sicut mediationis Christi absoluta necessitas non impedit quin Deum Patrem deprecemur, ita nec mediatio B. Mariæ. Directe Deum Patrem oramus et obsecramus, sed per filium ejus Christum, et cum Christo, et in Christo, in quo sibi complacuit, et ideo exaudit nos. At, prout exposuimus, B. Maria nunquam a filio suo separari debet, in his quæ ad salutem nostram spectant; sed ipsius mediatio est velut misericordissimum mediationis principalis complementum. Igitur, « ad Mariam recurre, ait S. Ber» nardus, non dubius dixerim, exaudietur pro sua reve» rentia. Exaudiet matrem filius, et exaudiet filium » pater. Filioli, hæc peccatorum scala, hæc maxima mea » fiducia, hæc tota ratio spei meæ. »

Ad tertium. Dispensatio gratiæ in sacramentis non magis mediationi Mariæ opponitur quam mediationi Christi; porro non evacuatur mediatio Christi quia sacramenta instrumentaliter gratiam in mentibus causant; certum est enim Christum principaliter agere in sacramentis quæ ab ipso derivantur; at non minus certum est nullis conferri aliqua sacramenta absque cœlesti dispensatione; et hoc est ministerium quod Mariæ a Deo et Christo commissum est.

Ad quartum, sufficiat dicere Mariam non agere in gratiarum infusione virtute propria, siquidem gratia nihil aliud est quam participatio quædam vitæ divinæ. Hoc autem excepto, nihil tam divinum invenietur in ordine gratiæ quod proprie dici possit B. Mariæ incommunicabile et impossibile. « Omnibus omnia facta est, » ait S. Thomas, arch. Valentinus, omnibus sinum mise» ricordiæ aperuit, ut de plenitudine ejus accipiant uni-

» versi, captivus redemptionem, æger curationem, tristis » consolationem, peccator veniam, justus gratiam. » Brev. Rom. die x dec.

Ad quīntum, contrarium constare ex testimoniis supra allatis. Nobis tamen juvat ad concludendum, hæc præclara verba S. Cyrilli Alex. contra Nestorium paulo extensius referre : « Tu es pretiosa margarita orbis terrarum ; mater et virgo per quam benedictus qui venit » in nomine Domini in sanctis evangeliis nominatur, per » te Trinitas sanctificatur, per te crux pretiosa celebratur » et adoratur in toto orbe terrarum. Per te exultat cœlum, » lætantur angeli et archangeli, fugantur dæmones, et » homo ipse ad cœlum revocatur. Per te omnis creatura » idolorum errore detenta, conversa est ad agnitionem » veritatis, et fideles homines ad sanctum baptisma per- » venerunt, atque in toto orbe terrarum constructæ sunt » ecclesiæ. Te adjutrice, gentes veniunt ad pœniten- » tiam. » Hom. contra Nestorium, Brev. Rom., xv dec.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MOTIVO DISTRIBUTIONIS GRATIÆ SEU DE GRATUITATE GRATIÆ.

Hic agitur de prima gratia ; nam post acceptam gratiam potest homo opera agere supernaturalia, ac proinde alteras gratias mereri, sive de condigno sive de congruo. At prima gratia non secundum humana merita datur sed secundum Dei beneplacitum. Hoc negaverunt Semipelagiani et dixerunt gratiam dari et deberi omnibus nobis volentibus, desiderantibus et laborantibus. Contra quos sit.

PROPOSITIO.

Gratia est gratuita, id est, non debetur ullis humanis meritis, neque de condigno neque de congruo, sed datur secundum Dei beneplacitum.

Est de fide hæc propositio : definitur enim in conc. Araus. his verbis : « Si quis sine gratia Dei credentibus,

» volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, » petentibus, quærentibus, pulsantibus nobis misericor- » diam dicit conferri divinitus... resistit apostolo di- » centi : *Quid habes quod non accepisti?* et : *gratia Dei » sum id quod sum.* » Idem conc., cap. 18, ait : « Nullis » meritis gratiam prævenientibus, debetur merces bonis » operibus, si fiant; sed gratia quæ non debetur, præ- » cedit ut fiant. » Ergo.

Prob. 1° *Script. sacra.* Christus dixit ad Apostolos, Joan., xv, 16 : *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Ideo dicit B. Joannes, ep. I, II, 19 : *Diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos.* Et ad Rom., ix, 16, B. Paulus : *Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.* Item, I Cor., iv, 7 : *Quis te discernit? quid habes quod non accepisti?* Et tandem Rom., xi, 6 : *Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia.* Ergo.

Prob. 2° *ex S. Augustino :* « Quare gratia? Quia gratis » datur, quia merita tua non præcesserunt, sed bene- » ficia Dei te prævenerunt. Illi ergo gratia qui nos libe- » ravit. » En. in ps. xxx, n. 6. Ergo.

Prob. 3° *Ratione.* — a) Ratio præcipua est quia merita humana non possunt excedere facultatem et virtutem humanæ naturæ cujus sunt effectus; porro gratia omnimodo naturam humanam excedit; ergo gratia non debetur humanis meritis tanquam merces. — b) Gratia est principium meriti; atqui principium meriti non potest cadere sub merito, alioquin esset simul meriti causa et effectus. — c) Ipsum nomen gratiæ et notio repugnat antecedenti merito; si enim merito debetur, jam non est gratia, juxta Apost. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Gratia distribui non potest absque motivo; atqui nullum motivum assignari potest præter hominis meritum. Ergo.

R. Neg. min. Sufficit enim pro motivo voluntas Dei misericordissima, vel excellentia boni dati; ergo.

Inst. In omni collatione gratiæ, oportet eum eligi cui gratia confertur: atqui nulla est ratio eligendi, nisi major dignitas electi: ergo.

R. Neg. min. Nulla enim esse potest proportio meriti inter creaturam quantumvis perfectam et gratiam; ergo ratio eligendi non desumenda est ex naturæ meritis, sed ex misericordia Dei.

Obj. 2°. Secundum sapientiæ regulam gratia distribui debet: atqui sapientia exigit ut potius gratia tribuatur legem naturalem observantibus, quam illam violantibus: ergo.

R. Neg. min. Id unum exigit divina sapientia, nempe quod legem naturæ observantes remunerentur, eamque violantes puniantur. Quoad vero gratiam nihil exigit sapientia, quia nihil debetur. Libenter tamen fatemur bene dispositis gratiam nunquam denegari, non quia debetur, sed quia sic omnibus parata est a Deo, qui omnibus venit, omnibus passus est. Aliis tamen et etiam injustis gratiam distribuit Deus, prout vult; et in hoc magis elucet tum ejus bonitas, quæ absque ullis præcedentibus meritis, imo post multa peccata, dona sua largitur; tum gratiæ efficacia quæ etiam iniquos ad se convertit et ab iniquitate sanat et emundat. Ergo.

Inst. Deus, quatenus auctor legis naturalis, discernere debet inter bonos et malos; atqui non discerneret inter bonos et malos, si in distributione gratiæ non attenderet ad merita; ergo.

R. Neg. min. Deus enim aliter providere potest sanctioni legis naturalis. Si igitur in concedenda gratia attendere ad merita naturalia ipsi placuerit, ratio est quia in statu præsenti, Dei libera voluntate, natura ordinatur ad gratiam, vel quia non sine gratiæ auxilio lex naturalis potuit sic sufficienter observari; unde nedum gratia tribuatur meritis creaturæ, ipsa legis observantia gratiæ tribuenda est. Ergo.

Obj. 3°. Juxta axioma receptum, *facienti quod in se est Deus non denegat gratiam;* ergo gratia datur propter merita.

R. Neg. cons. Multiplici modo intelligi potest præfatum axioma ad sensum nostræ propositionis. 1° Gratia quæ non denegatur *facienti quod in se est,* sumi potest pro auxilio naturali, quod reipsa non denegatur, maxime volentibus, ad implendum naturale præceptum. 2° Sumi potest pro illa supernaturali gratia, quæ, secundum generalem Dei voluntatem omnes salvandi, omnibus præparatur, et præsto est obicem non ponentibus, sed præcipue *facientibus quod in se est.* 3° Sumi potest pro gratia data ob actionem non ex solo libero arbitrio factam, sed principaliter provenientem ab ipso Deo movente, cujus intentio, ait S. Thom., 1-2, q. 112, art. 3, deficere non potest, sed quod incepit perficit. 4° Demum sumi potest pro gratia data ob actionem ex præcedenti gratia procedentem; juste enim *facienti quod in se est*, id est gratiis collatis bene utenti, nova gratia non denegatur; porro in his variis sensibus nihil contradicit propositioni nostræ. Ergo.

Obj. 4°. Experientia constat eos, qui legis naturalis observantiores sunt, multo facilius ad fidem adduci, quam homines corruptos. Ergo.

R. Dist. ant. Quia eorum vita, ut pote morigerata, non prohibet Deum, secundum intentionem illius generalem, gratiam conferendi obicem non ponentibus, *conc.*; quia movet Deum simpliciter, *nego.* In his igitur unum intendimus secundum catholicam doctrinam, scilicet quod gratia non conferatur a Deo propter aliquam cujusvis generis exigentiam, præsertim ex parte naturæ.

ARTICULUS TERTIUS.

DE IIS QUIBUS CONCEDITUR GRATIA.

Licet gratia non conferatur secundum merita, sed secundum Dei beneplacitum, omnibus tamen misericorditer confertur ad sufficientiam. Nobis igitur inquirendum est 1° an Deus voluerit omnium hominum vere et sincere salutem, eisque gratias sufficientes præbuerit; 2° quid gratiæ concedatur ad minus iis qui sunt de

Ecclesia; 3° quid concedatur iis qui sunt extra Ecclesiam. Hic non agitur de his qui utuntur gratia et salvantur; collatio gratiæ in hoc casu ex ipsius effectibus satis demonstratur; sed agitur de his qui non obediunt et pereunt; et quæritur an gratias sufficientes habuerint ad agendum.

§ I. — An Deus omnium hominum vere et sincere voluerit salutem.

I. Voluntas Dei sub multiplici aspectu consideratur. — Voluntas Dei prout varie consideratur, dividitur 1° in antecedentem et consequentem. *Antecedens* ea est qua Deus vult aliquod in se, ab omnibus circumstantiis, juxta nostrum concipiendi modum, abstrahendo, v. g., voluntas qua creando homines in justitia, voluit eos ad gloriam pervenire. Voluntas *consequens* illa est qua vult aliquid propter aliud, v. g., damnationem quorumdam hominum propter eorum peccata.

Dividitur 2° in absolutam et conditionatam. Voluntas Dei est *absoluta* quando illius effectus a nulla pendet conditione : talis fuit voluntas creandi mundum. Est autem *conditionata*, si effectus ab aliqua conditione pendeat, qualis est voluntas salvandi justos si in justitia perseverent.

Dividitur 3° in efficacem et inefficacem. Voluntas *efficax* ea est qua Deus vult et producit effectum, non obstantibus qualibuscumque causis : inefficax vero ea est quæ ab aliqua pendens conditione, suum non obtinet effectum, quia deest conditio.

II. Principia admissa. — *Certum est* 1° Deum, creando Adam in justitia, voluisse, voluntate antecedente, ejus et totius generis humani salutem : alium quippe finem sibi proponere non potuit; sed voluntas ista fuit conditionata.

Certum est 2° illum, posito peccato originali, statuisse, voluntate consequenti absoluta, Salvatorem, hominibus concedere.

Verum petitur an, promittendo Salvatorem. sinceram habuerit voluntatem omnes homines adjutorio ejus sal-

vari posse, et omnibus præstiterit auxilia etiam relative sufficientia?

III. Errores. — Circa hoc punctum errarunt 1° Pelagiani, asserentes Deum æqualiter salutem omnium velle, omnesque solis naturæ viribus salvari posse;

2° Prædestinatiani, affirmantes Deum solos electos salvari velle, atque pro iis solis Christum mortuum esse;

3° Calviniani, inter quos alii censent Deum quorumdam tantum salutem velle, et alios a gloria etiam ante peccatum originale exclusisse, dicuntur *Antelapsarii:* et alii contendentes quosdam, posito peccato originali, a salute exclusos esse, et idcirco vocantur *Postlapsarii;*

4° Janseniani, qui, fatentes Deum ante peccatum originale salutem omnium voluisse, contendunt illum, post peccatum originale, solos electos salvari velle, eisque solis gratias relative sufficientes præparavisse.

Non negant tamen aliis offerri gratias, sed parvas, debiles et in præsentibus circumstantiis ad vincendam cupiditatem insufficientes.

IV. Status quæstionis. — Catholici vero doctores censent Deum salutem omnium velle, ipsisque, vel saltem aliis quam prædestinatis, gratias relative sufficientes concedere vel offerre.

Nonnulli tamen, ut cardinalis *Sfondrat* et *Vasquez*, excipiunt infantes sine baptismate decedentes, asseruntque gratias vere sufficientes ipsis deesse.

Cum salus obtineri non possit nisi per Christum, certum est Christum mortuum esse pro iis omnibus quorum Deus vult salutem, et Deum velle salutem eorum pro quibus mortuus est Christus. Extra dubium est Christum pro omnibus mortuum esse ratione sufficientiæ pretii redemptionis; cum enim ipsius merita infiniti sint valoris, omnia peccata existentia et possibilia expiare possunt. Quæritur autem an Christus moriens pretium sanguinis sui pro omnibus obtulerit, et gratias relative sufficientes omnibus præparaverit.

PROPOSITIO.

Voluntas Dei salvandi homines non ad solos prædestinatos limitatur, sed ad omnes homines extenditur.

Prima pars propositionis est de fide, secunda est certa. Hoc enim sequitur ex condemnatione quintæ propositionis Jansenii, quæ eo sensu intellecta quod Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit, a summis Pont. Innocentio X et Alexandro VII damnata est ut hæretica : intellecta autem de omnibus hominibus declaratur falsa.

I. PROBATUR PRIMA PARS PROPOSITIONIS. — *Prob.* 1° *Scriptura sacra.* Joan., VI, 39 : *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed ressuscitem illud in novissimo die.* Attamen omnes qui credunt in Christum, seu qui illi dati sunt, non salvantur, ut ipse ait, Joan., XVII, 12 : *Quos dedisti mihi custodivi, et nemo ex iis periit, nisi filius perditionis.* Jansenistæ verterunt quidem in Novo Testamento Montensi, *sed filius perditionis*, ponendo *sed* loco *nisi*, quasi filius perditionis non fuisset ex iis quos Pater dederat Filio. Verum hæc interpretatio admitti non potest ; — a) quia textui sacro contraria est ; — b) quia sensui interpretum ac theologorum adversatur ; — c) quia versio Montensis a Clemente IX et Innocentio XI reprobata est.

Ibib., VI, 40 : *Hæc est autem voluntas Patris mei qui misit me, ut omnis qui videt Filium et credit in eum, habeat vitam æternam.* Porro omnes qui credunt in Filium non salvantur. Ergo.

B. Paulus, I Cor., VIII, 11 : *Peribit infirmus in tua scientia, frater, propter quem Christus mortuus est.* Apostolus igitur arbitrabatur illum propter quem Christus mortuus est perire posse, et vult ut de salute ejus anxii simus : atqui tamen nullus esset timendi locus, si Christus pro solis prædestinatis mortuus esset, aut saltem ille propter quem Christus mortuus est perire non posset : ergo

Prob 2° *Testimonio SS. Patrum.* S. Ambros., lib. de Paradiso, cap. 8 : « Venerat Dominus Jesus omnes salvos facere peccatores : etiam circa impios ostendere » debuit suam voluntatem, et ideo nec proditorem debuit » præterire. »

S. Aug., lib. 2 de Symbolo ad catechiz., cap. 8, inducit Christum Judæos sic alloquentem : « Videtis vulnera » quæ inflixistis; agnoscite latus quod pupugistis, quo» niam per vos et propter vos apertum est, nec tamen in» trare voluistis. » Unde sic : Judas proditor et ii a quibus Christus crucifixus est non erant prædestinati : atqui juxta S. Ambros. et S. Aug., Christus pro iis mortuus est : ergo.

Prob. 3° *Ratione.* Omnes sperare tenemur vitam æternam per merita Christi nobis promissam esse, et unusquisque dicere potest de Christo : *Dilexit me, et tradidit semetipsum pro me*, Gal., II, 20 : atqui non sumus omnes prædestinati. Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Inferendum est Christum mortuum esse saltem pro omnibus qui aliquando justificantur, licet in justitia non perseverent; nam sola gratia justificantur, et omnis gratia est fructus redemptionis Christi : ergo.

II. PROBATUR SECUNDA PARS. — *Prob.* 1° *Scriptura sacra.* Rom., VIII, 32 : *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.*

I Tim. II, 3, 4, 5 et 6: *Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.*

II Cor., V, 14, 15 : *Charitas Christi urget nos : æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt; et pro omnibus mortuus est Christus.* Unde sic : Ubi Scriptura non distinguit, nec nos distinguere debemus : atqui Scriptura tradit Deum velle omnes salvos fieri, Christum pro omnibus mortuum esse, et nullam exprimit nec insinuat distinctionem; imo dicit Christum esse unum mediatorem hominum, sicut unus

est Deus, et pro iis mortuum esse qui mortui sunt in Adamo : atqui unus est Deus respectu omnium hominum, et omnes mortui sunt in Adamo : ergo Christus pro omnibus mortuus est.

II Petr., III, 9 : *Non tardat Dominus promissionemsuam sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Nonne sensus horum verborum est Deum salutem omnium velle, et redemptionem Christi omnibus paratam esse? Ergo 1°.

2° *Ex symbolo fidei.* In Symbolo enim Constantinopolitano, singulis diebus dominicis et festivis cantamus : *Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis, et incarnatus est..... Crucifixus pro nobis, passus et sepultus est.* Ergo singuli fideles credere tenentur Deum velle eorum salutem, Christum pro seipsis mortuum esse : atqui tamen omnes non sunt prædestinati : ergo.

3° *Conciliis*, nempe conciliis adversus Prædestinatianos celebratis, in quibus definitum est non pro solis electis Christum mortuum esse, et æquivalenter, nec obscure, neminem a redemptione ejus exclusum esse; insuper, conc. Trid., sess. 6, c. 2, hæc habet : « Hunc » (*Christum*) proposuit Deus propitiatorem per fidem in » sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem » pro nostris, sed etiam pro totius mundi. » Ergo 3°.

4° *SS. Patrum testimoniis.* S. Ambros. in Ps. CXVIII, ait : « Sol justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, » omnibus passus est et omnibus resurrexit. Si quis au» tem non credit in Christum, generali beneficio » ipse se fraudat; ut si quis clausis fenestris, solis » radios excludat, non ideo sol non est ortus omnibus » quia calore ejus se ipse fraudaverit. » Nihil expressius desiderari potest, et pro generali voluntate Dei salvandi omnes homines, et pro oblatione Christi, et pro libertate humana. Ergo.

S. Aug., lib. de Spirit. et Littera, cap. 33 : « *Vult Deus* » *omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis* » *venire;* non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium,

» quo vel bene vel male utentes, justissime judicentur. » Quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei » faciunt, cum ejus Evangelio non credunt. » Enarrat. in Psal. XCV, n. 15, ait : « Nam judicabit (Deus) orbem » terrarum in æquitate, non partem, quia non partem » eruit ; totum judicare debet, quia pro toto pretium de» dit. » Idem S. Doctor evidenter habet in pluribus aliis locis. Ergo 4°.

5° *Ratione.* De fide est Christum pro aliis quam prædestinatis mortuum esse : atqui, hoc posito, pro omnibus mortuus est; vel enim pro omnibus mortuus est, vel quidam excludendi sunt : atqui posterius dici non potest ; hæc enim exclusio pronuntiari nequit, nisi Scriptura aut traditione innitatur : porro, nec Scriptura nec traditione innititur : ergo 5°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

1. OBJECTIONES EX SCRIPTURA PETITÆ. — *Obj.* 1° Isai., XLVI, 10 : *Omnis voluntas mea fiet;* et Ps. CXIII, 11 : *Omnia quæcumque voluit fecit.* Unde sic : Multi homines non salvantur ; attamen omnia quæ Deus vult sincere, fiunt. Ergo.

R. Dist. min. Quæ Deus vult sincere voluntate absoluta et efficaci, fiunt, *conc.* ; quæ vult conditionaliter, *nego.* Porro Deus vult omnes homines salvos fieri, sub conditione quod sua libertate et gratia sibi oblata recte utantur. Ergo.

Obj. 2° Matth. XXVI, 28 : *Hic sanguis meus qui pro multis effundetur :* ergo Christus pro multis, non vero pro omnibus mortuus est.

R. Nego conseq. Nam multi pro omnibus hic sumitur, qui simul sunt omnes et multi. Unde S. Aug., lib. 2 Operis imperfecti contra Julianum, cap. 475 : « Ad hoc » jam responsum est, non repugnare omnibus multos, » quia ipsi omnes non pauci, sed multi sunt. »

Quidam distinguunt textum, dicuntque sanguinem Christi et pro multis efficacia redemptionis effusum

fuisse, et pro omnibus in intentione Christi : hoc quidem verum est, et doctrinæ quam tuemur optime congruit.

Obj. 3° Christus dicit., Joan., x, 15 : *Animam meam pono pro ovibus meis ;* et ib. III, 14 et 15 : *Exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam :* ergo tantum pro ovibus suis et pro iis qui crediturі sunt mortuus est, non vero pro omnibus.

R. Nego conseq. Certum est quidem illum animam pro ovibus suis posuisse, et in cruce exaltatum fuisse, ut in ipsum credentes vitam habeant ; sicut serpens æneus olim exaltatus fuerat in deserto, ut Judæi eum aspicientes, a morsu serpentium sanarentur : at cæteri non excluduntur ; imo supponitur omnes ad fidem vocari ut non pereant. Ergo.

Obj. 4° Joan., XVII, 9 : *Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi.* Unde Christus non orat pro mundo, id est, pro peccatoribus mundum constituentibus : atqui Christus non mortuus est pro iis pro quibus noluit orare : ergo non mortuus est pro omnibus.

R. Dist. maj. Christus non pro mundo orat illa speciali oratione, qua orat pro amicis et discipulis suis, *conc.* ; nullo modo orat, *nego.* Non enim Christus mundum et peccatores ab orationibus suis excludit ; dicit quippe in eodem capite, 21 : *Rogo ut credat mundus quia tu me misisti ;* et moriens dicebat : *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt*, XXIII, 34. Ergo.

II. OBJECTIONES EX S. AUGUSTINO DESUMPTÆ. — *Obj.* 1° S. Aug., Epist. 217, hæc habet : « Unde manifestum » est eos qui huic resistunt perspicuæ veritati, non in- » telligere omnino qua locutione sit dictum, quod omnes » homines vult Deus salvos fieri, cum tam multi salvi » non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult, quod » sine ulla caligine manifestatur in parvulis. » Ergo reipsa Deus non vult sincere omnes salvos fieri.

R. Dist conseq. Deus sincere non vult, sensu semipelagiano, omnes salvos fieri, *conc.* ; sensu catholico, *nego conseq.* Etenim S. Doctor hic disputat adversus Pelagia-

os et Semipelagianos, qui volebant 1° gratiam ad salu-
m omnibus oblatam esse, et unumquemque propriis
iribus ea, sine novo Dei auxilio, uti posse; 2° hanc gra-
iam secundum merita tribui, ac consequenter initium
alutis, non Dei, sed hominis esse. Porro S. Aug. hos
ravos sensus refellit ostenditque gratiam nos prævenire,
ro meritis non concedi, et salutem tribuendam esse Deo,
ui peccatores *ad seipsum omnipotentissima facilitate con-
ertit, et volentes ex nolentibus facit.* Ideo probat in eadem
pistola pro omnibus orandum esse, ut Deus sua miseri-
ordia eos ex nolentibus faciat volentes: atqui certe ad
rationem pro omnibus non hortatus esset, si persuasum
on habuisset Deum sincere velle omnes salvos fieri:
rgo.

Eadem sensu explicandi sunt alii textus S. Aug.,
. Prosperi, S. Fulgentii, etc., qui ab adversariis objici so-
ent.

Obj. 2° S. Aug. textum B. Pauli, *omnes homines vult
alvos fieri*, considerans, in triplici sensu accipi posse con-
endit: scilicet 1° eo sensu quod Deus velit omnes sal-
are qui salvantur, tanquam *diceretur nullum hominem
ieri salvum, nisi quem fieri ipse voluerit* (Enchirid.
ap. 103); 2° eo sensu quod vox *omnes* posita sit pro gene-
ibus, v. g., Judæis, Græcis, barbaris, etc., adeo ut sint
lecti in cunctis generibus; non vero pro individuis (de
Correptione et Gratia, cap. 14); 3° eo sensu quod, igno-
antes quinam sint prædestinati, salutem omnium velle
lebeamus (ibid., cap. 15). Unde sic: In triplici hac expo-
sitione sensus verborum Apostoli ad solos electos restrin-
gitur: ergo S. Aug. arbitratus est verba Apostoli de solis
lectis intelligenda esse.

R. Nego conseq. Nam 1° triplicem interpretationem
exponendo, nullam amplectitur: dicit tantum hæc Apo-
stoli verba sic intelligi posse, eosque sensus admisit tan-
quam possibiles, ut objectiones Pelagianorum prædictis
verbis abutentium facilius dilueret. 2° Dici potest S. Doc-
torem dicta verba ad solos electos restringentem, solam
voluntatem consequentem et efficacem exprimere velle,

nec ideo voluntatem antecedentem et generalem exclu dere. 3° Ipse S. Aug. eadem Apostoli verba sensu nostr intelligenda esse, non vero tantum intelligi posse, agnovi in libro de Spiritu et Littera, *ut vidimus supra*. Ergo.

III. Objectiones ex ratione petitæ. — *Obj.* 1° Volun tas inefficax arguit imperfectionem in Deo : ergo admitt non potest.

R. Dist. ant. Voluntas inefficax arguit imperfectionem si inefficacia ejus ex defectu potentiæ veniat, *conc.*; si ex defectu conditionis libero hominis arbitrio relictæ, *nego ant.* Porro inefficacia voluntatis Dei omnes homines sal vandi, non provenit ex defectu potentiæ in ipso, sed ex defectu conditionis quam homo potest libere ponere ve non ponere : ergo.

Insuper, dici potest voluntatem Dei circa salutem om nium hominum stricte inefficacem non esse; sic enim se habet, ut Deus velit eos gratia recte utentes salvare, e male utentes reprobare : unde qui voluntati ejus resistere videntur sub uno respectu, in ordinem ab ipsa statutum relabuntur, quod sic exprimit S. Aug. Sermone 214 : « Nec credant iniqui Deum non esse omnipotentem, quia » multa contra ejus voluntatem faciunt; quia et cum » faciunt quod non vult, hoc de iis facit quod ipse vult. » Nullo modo igitur Omnipotentis vel mutant vel supe- » rant voluntatem. »

Obj. 2° Deus non vult sincere salutem eorum quorum reprobationem jam decrevit: atqui reprobationem eorum qui non salvantur Deus ab æterno decrevit : ergo.

R. Dist. maj. Ille non vult sincere, etc., qui reproba tionem voluntate antecedenti decrevit, *conc.*; qui repro bationem voluntate consequenti decrevit, *nego maj. Eo dem sensu distincta minore, nego conseq.* Manifestum est quod Deus illusorie tantum salutem eorum vellet, quorum reprobationem voluntate antecedenti decrevisset : at me rito dici potest illum sincere velle, voluntate antecedenti, salutem eorum quorum reprobationem decrevit voluntate consequenti, malis operibus eorum prævisis innixa; nam præscientia divina, ex probatis in *Metaphysica*, nullam

actibus nostris imponit necessitatem, nec ideo voluntati sinceræ in Deo media ad salutem sufficientia præstandi : ergo.

Inst. Voluntas antecedens salvandi homines quorum reprobatio prævidetur et decreta est, supponit Deum a prævisis abstrahere : atque nulla est abstractio in Deo, qui omnia unico intuitu necessario videt : ergo hæc voluntas est illusoria.

R. Dist. maj. Supponit Deum abstrahere, id est, abstrahere nobis videri, *conc.;* reipsa abstrahere, *nego maj.* Cum enim Deus sit sub omni respectu infinitus, operationes ejus sicut judicia, sunt abyssus multa : eas exhibere non possumus, nisi juxta nostrum concipiendi modum, id est valde imperfecte. Unde actum antecedentem et actum consequentem vocamus qui in ipso sunt simultanei, et tamen ita coordinati, ut nullam contradictionem nullamque imperfectionem arguant.

Si, per impossibile, Deus ignoraret qui salvandi quive reprobandi sunt, et omnibus præberet media quæ nunc eis offert, nonne merito diceretur salutem omnium sincere velle ? atqui divina ipsius præscientia virtutem mediorum quæ præparavit non elidit nec minuit : ergo.

§ II. — Quid gratiæ concedatur iis qui sunt de Ecclesia.

Hic non agitur de gratia efficaci, siquidem effectus gratiæ non obtinetur, ut supponitur; sed agitur de gratia sufficienti, quæ, licet effectus non sequatur, veram tamen et expeditam confert potestatem ad agendum. Duplici modo gratia potest esse sufficiens, scilicet proxime et remote. Gratia est proxime sufficiens quando dat immediate potestatem aliquid faciendi, v. g., tentationem urgentem vincendi. Est vero remote sufficiens si dat tantum media obtinendi potestatem expeditam aliquid faciendi : talis est gratia orationis, qua bene utendo, potestatem vincendi tentationem obtinere valemus.

In Ecclesia destinguuntur justi et peccatores; hæretici de Ecclesia non sunt, pertinent tamen ad Ecclesiam per

baptismum, et per ea quæ de veritate retinuerunt; com
parandi sunt justis vel peccatoribus, prout sunt vel n
sunt in bona fide et absque peccato; dicemus igitur
duplici sectione de justis et de peccatoribus.

SECTIO PRIMA. — *An gratia sufficiens concedatur omnibus justis.*

Negant Lutherani, Calvinistæ, Jansenistæ eorumqu
asseclæ, ut exposuimus in parte historica.

PROPOSITIO.

*Gratia proxime vel saltem remote sufficiens datur omnib
justis, urgente præcepto.*

Est de fide; fuit enim definita in conc. Trident., sess. 6
can. 18, his verbis : « Si quis dixerit Dei præcepta homin
» etiam justificato, sub gratia constituto, esse ad obser
» vandum impossibilia; anathema sit. » Est insuper con
tradictoria primæ propositioni Jansenii, *Aliqua Dei præ
cepta*, etc. : atqui prima propositio Jansenii damnata es
ut hæretica : ergo.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* I Cor., x, 13 : *Fidelis autem
Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potes
tis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis
sustinere.* At si gratia quandoque deesset justis, Deus
pateretur eos tentari supra id quod possent, ut evidens
est. Neque dicant Jansenistæ hæc verba ad solos præ-
destinatos dirigi; Apostolus enim loquitur omnibus Co-
rinthiis, *non patietur vos tentari*, et immediate post textum
citatum, *propter quod charissimi mihi*, inquit, *fugite ab
idolorum cultura.* Porro non intelligebat omnes Corinthios
futuros esse electos : ergo.

Prob. 2° *conciliis.* Conc. Arausicano II, can. 25 supra
citato, et conc. Trident., sess. 6, cap 11 : « Deus sua gra-
» tia semel justificatos non deserit, nisi ab iis prius dese-
» ratur. » Ergo 2°.

Prob. 3° *auctoritate S. Aug.*, lib. de Natura et Gratia,
cap. 26 : « Deus cum justificat impium, et cum ad perfec-

» tam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam justitiamque » perduxerit, non deserit, si non deseratur, ut pie sem- » per justeque vivatur. » Nihil clarius desiderari potest. Ergo 3°.

Prob. 4° *ratione*. Præcepta divina semper obligant, alioquin non essent præcepta : atqui repugnat ea obligare, et potestatem illa implendi non existere : ergo saltem justis semper datur gratia sufficiens.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Petrus antequam negaret Christum erat justus, juxta hæc Christi verba, Joan., XIII, 10 : *Vos mundi estis, sed non omnes :* solus quippe excipiebatur Judas, ut ex versu sequenti patet : atqui gratia defuit Petro, ut constat tum his verbis Christi, Joan., XIII, 36 : *Non potes me modo sequi : sequeris autem postea* ; tum ex S. Chrysost., Homil. 73 in Joan. : « Christus deseruit (Petrum) ut suam » ediseeret infirmitatem ; » tum S. Aug., Serm. 79 : « Quid est homo sine gratia, nisi quod fuit Petrus cum » negaret Christum ? Et ideo beatum Petrum paululum » Dominus subdeseruit, ut in illo totum humanum genus » posset agnoscere nihil se sine Dei gratia prævalere. » Ergo gratia justis, etiam urgente præcepto, aliquando deest. Ita Jansenius et præsertim Antonius *Arnauld*, in opere dicto *Dissertation sur la grâce efficace*.

R. 1°. *Negari potest major ;* plures enim Patres et Scripturæ interpretes censent Petrum, qui justus erat quando Christus dixit, *Vos mundi estis*, a justitia excidisse peccato præsumptionis et aliorum despectionis, cum fidenter responderit : *Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor... Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo*, Matth., XXVI, 33 et 35. Ita S. Chrysost. et S. Aug.

R. 2° *Neq. min.* Verba Christi ad Petrum, *Non potes me modo sequi*, non ad præceptum confitendi Christum, sed ad mandatum moriendi pro Christo, quod tunc non urgebat, referenda sunt ; quæsierat enim Petrus a Christo :

Domine, quo vadis? Respondit Christus : *Quo ego vado non potes me modo sequi ; sequeris autem postea.* Id est Nunc tibi non datur mori pro me, sed morieris postea atquihæc verba sic intellecta minime arguunt gratiam sufficientem deesse. Ergo.

R. 3°. Textus objecti SS. Augustini et Chrysostomi i eo sensu intelligi possunt quod Christus Petro deder non immediatam potestatem ad agendum, sed tantur gratiam hujusmodi potestatem obtinendi per oratio nem, ut ipse edisceret suam infirmitatem, et *in il totum humanum genus possit agnoscere* nihil se sir Dei gratia prævalere. Unde S. Aug. ait : *Domin paululum subdeseruit.* Si ergo Petrus orare voluisset, ad Dominum clamare, ut fecit super mare *cum cœpiss mergi,* donum perseverantiæ obtinuisset, quod s agnoscit ipse S. Aug., lib. de Unitate Ecclesiæ, cap. 9 « Quis enim dubitaverit quod Judas Christum, si vo » luisset, non utique tradidisset, et Petrus si voluisse » ter Dominum non negasset? sed ideo fuit de istis certi » prædictio, quia et Deus etiam futuras prævidet volun » tates. »

Obj 2°. S. Aug., lib. de Dono perseverantiæ, cap. 2 hanc expendens propositionem ; « Et si qui obeditis, s » prædestinati estis rejiciendi, subtrahentur obedienc » vires, ut obedire cessetis, » eam judicat tantum mod populi offensivam, et vult ut in tertia persona exprima tur, *si qui autem obediunt,* etc. Ergo verum est vire obediendi aliquando ipsis justis subtrahi.

R. Nego ant. Nam 1° S. Doctor de propositione quan expendit sic pronuntiat : « Res enim non optabilis, se » abominabilis dicitur, et durissime atque odiosissim » quasi in audientium frontem compellando colliditur. At propositio de qua hæc pronuntiantur, non tantummod ut offendens habetur, sed ut, saltem aliquo modo, pra vum sensum exhibens. Ergo.

2° Sic eam propositionem emendat ipse S. Aug. : « S » qui obediunt, sed in regnum ejus et gloriam prædesti » nati non sunt, temporales sunt, nec usque in finem i

» eadem obedientia permanebunt. » Quare autem non permanebunt, non dicit S. Doctor, sed relinquit solvendum.

3o S. Prosper, amicus et discipulus S. Aug., similem difficultatem sic solvit, Resp. ad capitula Gallorum calumniantium, Resp. 12 : « Vires itaque obedientiæ non » ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestina- » vit ; sed ideo eum non prædestinavit, quia recessurum » ab ipsa obedientia esse prævidit. » (*Op. S. Aug. ad calc.*, t. x, p. 204.)

Inst. S. Aug., lib. de Correptione et Gratia, cap. 8, ait : « Si confiteris donum Dei esse perseverare in bono usque » in finem, cur hoc donum ille accipiat, ille non accipiat? » Puto quod mecum pariter nescis, et ambo hic inscruta- » bilia judicia Dei penetrare non possumus. » At si omnibus adessent gratiæ sufficientes, nihil inscrutabile esset in dono perseverantiæ, cum sic [illegible]et in uno liberum assensum gratiæ, et in altero illius abusum. Ergo.

R. Nego min. Nihil enim inscrutabilius est quam concordia inter donum perseverantiæ ex parte Dei omnino gratuitum, et actum hominis prorsus liberum in assentiendo gratiæ ; cur e duobus justis æqualiter Deo placentibus unus statim moritur et salvus fit, alter diu vivit et damnatur ; unus tentatur et peccat ; alter similiter peccasset, sed a tentatione custoditus perseverat ; cur uni datur gratia adeo abundans et in talibus circumstantiis ut infallibiliter assensum ejus obtineat, non autem alteri, etc.? Merito certe cum divo Augustino, in eo præcise loco, exclamare possumus, verbis Apostoli utendo : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei ! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus et investigabiles viæ ejus !* Rom., xi, 33. Ergo.

Sectio secunda. — *An gratia sufficiens detur omnibus peccatoribus.*

Distinguuntur peccatores ordinarii et peccatores obdurati. Loquens S. Bernardus de corde duro peccatoris obstinati, hæc habet : « Ipsum est quod nec compunctione

» scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus; » minis non cedit, flagellis duratur; ingratum ad benefi- » cia est, ad consilia infidum, ad judicia sævum, invere- » cundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhuma- » num ad humana, temerarium in divina, præteritorum » obliviscens, præsentia negligens, futura non provi- » dens. » De Consid. lib. 1, cap. 2, n° 3.

Certum est 1° gratiam conversionis non omni momento et loco paratam esse peccatoribus, præsertim obduratis, sicut gratia perseverantiæ paratur justis : unde ait Psalmista, Ps. XCIV, 8 : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra;* et Osee, IV, 14 : *Non visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicatæ.* Sic omnes theologi, cum S. Thom. 22, q. 2, art. 5, ad 1.

Certum est 2° Deum peccatores obduratos deserere posse sicut illos e vita eripere potest, tempore quo infallibiliter damnandi sunt.

Nunc igitur quæstio est an peccatoribus etiam obduratis semper præsto sit gratia saltem remote sufficiens, urgente præcepto : an vero quidam peccatores in pœnam peccati omni destituantur gratia sufficienti, saltem aliquando. Nonnulli theologi affirmant, cæteri vero contrarium tenent, quibuscum sit

PROPOSITIO.

Peccatoribus etiam obduratis, urgente præcepto supernaturali, datur vel offertur gratia saltem remote sufficiens.

Prob. Scriptura sacra, conciliis, S. Aug. et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Ezech., XXXIII, 11 : *Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat.* II. Petr., III, 9 : *Dominus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* His verbis semper hortari possumus ipsos impios ad pœnitentiam : atqui frustra hortaremur ad pœnitentiam, si gratia sufficienti quandoque destituerentur : ergo.

2° *Conciliis.* Valentinum III, can. 22, definit « malos

» non perire quia boni esse non potuerunt, sed quia boni » esse noluerunt; » Arausic. II, jam citatum, can. 25, asserens omnes baptizatos, sine ulla exceptione, ea quæ ad salutem pertinent, auxiliante ac cooperante Christo, adimplere posse, et Tridentinum, sess. 6, cap. II, generale emittit principium, dicens : *Deus impossibilia non jubet* : atqui Deus impossibilia juberet, si, urgente præcepto supernaturali, gratia sufficiens aliquando peccatoribus obduratis deesset; nam tunc jubet ut peccatores hujusmodi præceptum adimpleant et non peccent : ergo 2°.

3° *S. Aug.,* Enarrat. in Ps. VI, n. 8 (t. IV, col. 26), loquens de iis qui a Deo in reprobum sensum traditi sunt, ait : « Nam ea est cæcitas mentis. In eam quisquis » datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur, sed non- » dum penitus, cum in hac vita est. » Ergo juxta S. Doctorem, aliqua gratia saltem remota cunctis parata est peccatoribus etiam obcæcatis. Ergo 3°.

4° *Ratione.* 1° Obdurati peccant conversionem suam differendo, quando aliquod urget præceptum Dei adimplendum : atqui non peccarent, si omni gratia etiam remote sufficienti carerent; nemo quippe in eo peccat, quod nullo modo cavere potest. 2° In hac vita nullus est homo cui non debeamus fiduciam inspirare, eum ad conversionem exhortando : at sententia adversariorum nostrorum semel admissa, quid dicere possemus nonnullis peccatoribus dicentibus majora esse sua peccata ut veniam sperare queant? Ergo.

Notandum est eos qui ad conversionem excitantur, sive auxilio externo, ut aliqua lectione, exhortatione; sive auxilio interno, v. g., timore judiciorum Dei, eo ipso gratias saltem remote sufficientes habere; alioquin dicendum foret hujusmodi adminicula, quæ veræ sunt gratiæ, obduratis concedi ad ipsos magis peccatores reddendos, quod Deo est indignum et repugnat.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In Exod., VII, 3, Deus dicit de Pharaone : *Indurabo cor ejus;* et in Evangelio S. Joan. XII, 39 et 40, le-

gitur : *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias : Excæcavit oculos eorum et induravit cor eorum, ut non videant oculis, et non intelligant corde, et convertantur et sanem eos.* Ergo Deus nonnullis saltem peccatoribus omnem subtrahit gratiam.

R. Nego conseq. Ex his namque textibus solummodo inferri potest Deum aliquando gratiam efficacem, aut ad summum gratiam proxime sufficientem iis denegare qui gratia remote sufficienti abutuntur : at certum est hujusmodi gratias speciales sæpe denegari iis qui prima gratia non recte utuntur ; ergo inde non sequitur aliquos esse induratos quibus omnis gratia sufficiens subtrahatur.

Deus autem cor Pharaonis induravit, juxta S. Aug. in Exodum, l. 5, quæst. 24 (t. III, part. I, col. 428), eum patienter tolerando : nam « patientia Dei, *inquit*, secun- » dum corda hominum quibusdam utilis ad pœniten- » dum, quibusdam inutilis ad resistendum Deo et in » malo perseverandum. »

Quoad verba Christi apud Joan. *non poterant credere*, etc. « Quare non poterant, si a me quæratur, *inquit S. Aug.*, Tract. 53 in Joan., n. 6, cito respondeo, quia » nolebant. » Ergo S. Doctor non arbitratus est eos omni gratia sufficienti destitutos esse.

Ad majorem textuum nobis objectorum aliorumque similium intelligentiam, notandum est Deum sua providentia cunctas in quibus versamur circumstantias determinare : porro multi ita dispositi sunt, ut in talibus circumstantiis, licet bonis, certo obdurandi et excæcandi sint, dum in aliis illuminati fuissent; eo sensu Deus dicitur illos obdurare et excæcare ; sicque accidit ut non videant, nec intelligant, nec convertantur, nec sanentur; nam particula *ut* non designat finem ab agente intentum, sed effectum inde manantem, ut notant Patres et Scripturæ interpretes.

Unde sensus textuum est Deum permisisse eos ita excæcari, ut nec viderent nec intelligerent, etc.

Obj. 2°. Conc. Trid., sess. 6, cap. 11, verbis S. Aug. utens, dicit : « Deus namque sua gratia semel justificatos

» non deserit, nisi ab eis prius deseratur. » Ergo sunt qui revera deseruntur.

R. Neg. cons. In his verbis concilii agitur de gratia justificationis, quæ semel accepta non amittitur nisi per peccatum mortale. Justificati igitur, si quandoque in peccato decidant, deseruntur quia prius deserunt, sed nihil sequitur quoad gratiam actualem de qua hic non agitur.

Obj. 3°. S. August., ep. ad Sixtum : « Nec obdurat Deus » impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericor» diam. » Ergo obdurati carent gratia sufficienti.

R. Neg. cons. In his verbis S. Augustini quæstio non est de gratia sive efficaci sive sufficienti ; sed de modo quo homo dicitur a Deo obduratus, quod fieri docet S. Aug. non positive, quasi malitia esset quid reale quod impertiret Deus, sed negative, id est, non impertiendo misericordiam : an autem omnino subtrahatur misericordia, nihil asserit hic S. Doctor, et ideo testimonio a nobis allato in propositione standum est.

Inst. Idem S. Doctor, exposit. in Epist. ad Rom., II, 62 : « Non ergo illi (Pharaoni) imputabatur quod tunc non » obtemperaret, quandoquidem, obdurato corde, obtem» perare non poterat, sed quia dignum se præbuit cui » cor obduraretur priori infidelitate. » Nihil clarius desiderari potest : ergo sunt obdurati quibus ipsa gratia remote sufficiens deest.

Dist. ant. Non poterat obtemperare ; id est, Pharao, in quantum obduratus, jam proximam non habebat potentiam obtemperandi, *conc.* ; sed orare non poterat, reflectere, mirabilia Dei considerare, pœnitere, sicque duritiam cordis deponere et obtemperare, *nego* : unde actus ex obduratione procedentes ipsi revera imputabiles erant, et S. Aug. contrarium dicere noluit, quamvis ipsius verba dura sint : aut si contrarium dixit, se retractavit, ut putat Bellarminus : alioquin evidenter sibi contradixisset, cum in multis locis semper docuerit obduratos peccare et libere peccare. Ergo.

Obj. 4°. Si quibuslibet peccatoribus semper affulgeat

spes conversionis, cunctis criminibus aperitur via : ita *Sismondi*. Ergo.

R. Nego ant. Ubique enim in Scriptura et in Ecclesiæ doctrina pessimus prædicitur finis peccatoribus inveteratis, et quotidiana experientia has tremendas prædictiones confirmat. Ergo.

Insuper, iis peccatoribus venia non promittitur, nisi vere et ex intimo corde de peccatis a se admissis conterantur. Quomodo dici potest hanc doctrinam viam cunctis criminibus aperire ?

Notandum est tamen peccatoribus obduratis multas subtrahi gratias, et ideo propter eorum inveteratam malitiam ipsis salutem fieri valde difficilem. Hoc evidenter sequitur ex textibus in objectione allatis. Unde Christus ipse ait in fine parabolæ de talentis, Matth., xxv, 29 : *Omni habenti dabitur et abundabit; ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo.* Igitur quemadmodum gratia divina bene utentibus adaugetur et multiplicatur, ita non utentibus subtrahitur et quasi aufertur; qui tamen cæci et obdurati fiunt, quia nec videre nec audire volunt.

§ III. — Quid gratiæ concedatur iis qui sunt extra Ecclesiam.

In genere non licet dicere eos qui sunt extra Ecclesiam nullum a Christo accipere influxum. Etenim Alexander VIII, per decretum 7 decemb. 1690, sequentem damnavit propositionem, n° 5 : « Pagani, Judæi, hæretici, » aliique hujus generis, nullum omnino a Jesu Christo » accipiunt influxum ; adeoque hinc recte inferes in illis » esse voluntatem nudam et inermem sine ulla gratia » sufficiente. » *Curs. compl. Theol.*, t. VI, col. 726.

In triplici sectione dicemus 1° de infidelibus ; 2° de Judæis ; 3° de parvulis sine baptisma decedentibus.

Sectio prima. — *An gratia sufficiens detur infidelibus.*

Duplicis generis distinguuntur infideles, positivi scilicet et negativi. Illi dicuntur positivi, qui prædicationem Evangelii audierunt et non crediderunt, vel audire con-

tempserunt ne crederent : illi vero sunt negativi, qui de Evangelio nihil unquam audierunt.

Gratia et ipsa triplex distingui potest, nempe *prima* remote disponens ad fidem, v. g., quando datur gratia medicinalis ad implendam legem naturalem, cujus violatio a fide prohiberet; *secunda* proxime disponens ad fidem, si quis moveatur ad inquirendam fidei veritatem, aut ad ei jam cognitæ adhærendum; *tertia* est gratia proprie dicta, id est, gratia elevationis qua potentia naturalis elevatur ad agendum supernaturaliter.

Certum est 1° infidelibus nullam dari gratiam elevationis ad agendum supernaturaliter, qui enim finem supernaturalem ignorant ad hunc finem actu supernaturali moveri non possunt. Igitur in hoc sensu verum est fidem esse primam gratiam, et humanæ salutis initium, ut ait conc. Trid., sess. 6, cap. 8.

Certum est 2° infideles positivos quandoque habere gratiam sufficientem eique resistere, ut S. Stephanus Judæis exprobrabat : *Vos semper Spiritui sancto resistitis*, Act., VII, 51.

Certum est 3° infideles negativos non habere gratiam proxime sufficientem ad conversionem, cum Evangelium prorsus ignorent.

Quæstio est igitur an cunctis infidelibus, sive positivis, sive negativis, semper dentur vel offerantur gratiæ proxime vel saltem remote sufficientes. Negant Jansenius ejusque sequaces.

PROPOSITIO.

Cunctis infidelibus datur vel offertur gratia saltem remote sufficiens.

Prob. Scriptura sacra, auctoritate summorum Pontificum, testimonio SS. Patrum ac doctorum, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Ezech. XXXIII, 11 : *Vivo ego, dicit Dominus : nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat;* I Tim., II, 4 : *Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire.* Hæc verba

sunt generalia : ergo Deus vult salutem omnium hominum : atqui recte dici non posset eum velle salutem eorum quibus non concederet nec offerret gratiam saltem remote sufficientem ; ergo 1°.

2° *Auctoritate summorum Pontificum*, nempe Alexandri VIII, qui propositionem a nobis p. 438 relatam censura percussit, et Clementis XI, qui inter centum et unam propositiones *Quesnel*, sequentem n. 27 damnavit : *Fides est prima gratia et fons omnium aliarum.* Hæc propositio, in mente Jansenianorum, tenebat infidelibus non præstari nec offerri gratiam sufficientem : ergo, in mente Pontificis eam damnantis, infidelibus datur gratia sufficiens. Ergo 2°.

3° *Testimonio SS. Patrum et Doctorum.* S. Aug., Enarrat. in Ps. XXIII, n. 7 : « Cum autem Verbum etiam » caro factum est et habitavit in nobis, mortalitatem » nostram suscipiens, non permisit ullum mortalium » excusare se de umbra mortis ; et ipsam enim penetra- » vit Verbi calor. » At infideles, si omni gratia destituerentur, se excusare possent.

S. Thom., de Veritate, q. 14, ad. 2, art. 1 : « Si quis » enutritus in sylvis, inter bruta animalia, ductum ra- » tionis naturalis sequeretur in appetitu boni et fuga » mali, certissime est tenendum quod ei Deus vel per » internam inspirationem revelaret ea quæ sunt ad cre- » dendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem » ad eum dirigeret sicut misit Petrum ad Cornelium. » Porro omnes ductum rationis naturalis sequi possunt. Ergo 3°.

4° *Ratione.* Docetur enim apud catholicos Deum velle salutem omnium hominum, Christum pro omnibus mortuum esse, neminem perire, nisi sua culpa : atqui hæc vera non essent, si cunctis infidelibus non adessent gratiæ saltem remote sufficientes : ergo 4°.

Dices : Sequens Baii propositio, n° 68 : *Infidelitas pure negativa, in his quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*, damnata fuit : unde sequitur infidelitatem negativam non esse peccatum : at si cunctis infidelibus

concedantur vel offerantur gratiæ sufficientes, infidelitas etiam negativa erit peccatum. Ergo.

R. Nego min. Illud enim non imputatur ad peccatum quod non fuit volitum, saltem in sua causa : atqui infidelitas negativa non fuit volita in causa, nempe in abusu gratiæ remote sufficientis; aliquid enim non censetur volitum in causa, nisi prævisum fuerit aut prævideri potuerit : at infideles negativi non præviderunt, nec prævidere potuerunt fidem sibi denegandam fore propter abusum gratiæ remote sufficientis : ergo hæc infidelitas ipsis non imputanda est quasi esset peccatum.

Quæritur quomodo provideret Deus eorum saluti qui in infidelitate legem naturalem adimplerent.

R. Eorum saluti provideret Deus vel per inspirationem internam, ea quæ sunt ad salutem necessaria revelando, vel aliquem fidei prædicatorem ad eos dirigendo, juxta S. Thomam supra citatum; vel etiam fortassis virtute gratiæ faciendo ut inter ea quæ in sua falsa religione didicerunt ea, si quæ sint, supernaturaliter discernant, quæ ad veram revelationem et divinam traditionem pertinent et sufficiunt ad salutem.

SECTIO SECUNDA. — *An gratia sufficiens concessa vel præparata fuerit omnibus Judæis in veteri Lege.*

Certum est Judæos justificari non potuisse *per ipsam litteram legis Moysi;* sunt verba conc. Trid., sess. 6, c. 1: quia *lex subintravit,* inquit Apostolus, Rom., v, 20, *ut abundaret delictum*, id est, ut cognosceretur delictum, vel ut occasione legis ex malitia hominis abundaret delictum; vim autem illud auferendi non habebat. Multi tamen justificati sunt sub veteri lege, sed fide in Christum venturum, ut Abel, Henoch, Noe, Abraham, etc. Multis ergo Judæis concessæ sunt gratiæ sufficientes et efficaces tempore veteris legis : difficultas est an cunctis Judæis concessæ vel oblatæ fuerint gratiæ saltem remote sufficientes. Negant iterum Jansenius et asseclæ ejus; affirmant vero omnes catholici.

PROPOSITIO.

Cunctis Judæis in veteri lege concessæ vel oblatæ fuerunt gratiæ saltem remote sufficientes.

Prob. Scriptura sacra, auctoritate Clementis XI, testimonio S. Aug., S. Thom. et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Deut., xxx, 11: *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie non supra te est;* ibi agitur de tota lege, ut ex versibus sequentibus patet : ergo Judæi totam legem implere poterant : porro illam totam implere non poterant sine gratia, *ex dictis supra*, pag. 395 : ergo 1°.

2° *Auctoritate Clementis XI,* qui sequentem damnavit propositionem *Quesnel*, n. 7 : « Quæ utilitas pro homine » in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit propriæ » infirmitati, imponendo ipsi legem suam? » Ergo homo adjuvabatur gratia, quæ certe debebat esse sufficiens.

3° *Testimonio S. Aug.* qui, lib. de Spiritu et Littera, cap. 19, ait : « Lex ergo data est ut gratia quæreretur, et » gratia data est ut lex impleretur. Neque enim suo vitio » non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis, quod » vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanan- » dum fuit. » Lex semper impleri potuit; non potuit impleri sine gratia : ergo.

S. Thom. qui 1 2, q. 98, art. 2, ad 4, sic habet : « Di- » cendum quod, quamvis lex vetus non sufficeret ad sal- » vandos homines, tamen aderat aliud auxilium a Deo » hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant, » scilicet fides Mediatoris. » *Ita cæteri doctores catholici.* Ergo 3°.

4° *Ratione.* Judæi totam legem implere tenebantur sub peccato, ut patet ex perpetuis exhortationibus Prophetarum : atqui eam implere non poterant sine gratia, confitente ipso Jansenio : ergo vel omnes gratia sufficienti donabantur, vel peccatum erat necessarium : porro peccatum necessarium omni sensui repugnat, quidquid in contrarium affirmare audeat Jansenius qui, lib. 3 de Gratia Christi, dicere non erubescit *Vetus Testamentum nihil*

aliud fuisse quam magnam quamdam quasi comœdiam. Ergo, 4°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Lex vetus sæpe vocatur ab Apostolo *lex mortis, lex peccati.* Ergo.

R. Dist. ant. Sæpe vocatur *lex mortis, lex peccati,* per oppositionem ad legem gratiæ quæ dat vitam et delet peccatum, *conc.;* quia talis est in se et gratiam excludit, *nego ant.* Ratio hujus distinctionis desumitur ex dictis in initio præsentis sectionis.

Lex vetus dicitur etiam *lex peccati* et *lex mortis,* quia erat occasio peccati, ostendendo malum vitandum et non ex se conferendo vires ad vincendum, ideoque, non ex se sed propter malitiam hominis, deducebat ad mortem.

Dices 2° : S. Aug. variis in locis, v. g., in Serm. 9 de Decem chordis, dicit amorem in veteri lege non exstitisse, sed timorem : atqui cum solo timore non datur gratia sufficiens : ergo.

R. 1° *Nego maj.* Nam lib. de Moribus Ecclesiæ, cap. 28, redarguit ex professo Manichæos, qui, convenientes Deum et proximum diligendos esse, negabant hoc in Veteri Testamento contineri. Quando dicit amorem in veteri lege non exstitisse, et alia hujusmodi, hæc accipienda sunt tantum in sensu relativo, scilicet ut vividius innotescat præcipuus character novæ legis, qui est charitas.

R. 2° *Nego min.* Nam, *Initium sapientiæ timor Domini,* Psalm. cx, 10; ergo cum timore dari potest gratia, saltem remote sufficiens, quæ ad dilectionem ducere potest.

Dices 3° Multum datur discrimen inter veterem et novam legem : atqui jam dici non potest tale existere discrimen inter utramque, si omnibus Judæis sub veteri lege datæ fuerint gratiæ sufficientes : ergo.

R. Nego min. ob multiplicem rationem : 1° lex vetus non continebat gratiam, lex nova eam habet et producit; 2° multo uberior est gratia in nova lege quam in veteri; 3° gratia in veteri lege non istius, sed novæ legis erat, siquidem non concedebatur, nisi intuitu meritorum Christi; 4° lex vetus recte dicitur *lex timoris, lex sterilis,*

lex mortis, etc., dum lex nova merito vocatur *lex dilectionis*, *lex gratiæ*, *lex vitæ*, etc. Ergo.

SECTIO TERTIA. — *An ipsis parvulis dentur gratiæ sufficientes.*

I. STATUS QUÆSTIONIS. — Non agitur 1° de parvulis qui gratia baptismatis vel privilegio martyrii, ut SS Innocentes, regenerantur; certum est enim gratiam illis non deesse.

Non agitur 2° de gratia intellectus et voluntatis, illius quippe non sunt capaces; sed de gratia externa qua saluti eorum sufficienter provideatur.

Non agitur 3° de concessione hujusmodi gratiæ salutis, siquidem hic quæstio est de iis qui illam non recipiunt; sed petitur an omnibus parvulis præparetur medium quo salvari possint.

Non agitur iterum 4° de parvulis Christianorum qui nascuntur et vivunt; remedium enim ipsis a Deo paratum est et sola parentum aut vicinorum culpa non applicatur.

5° Eadem ratio esse videtur pro iis qui in utero matrum culpa parentum aut aliorum suffocantur; si enim beneficium remedii ipsis destinati non percipiant, hoc parentibus aliisve tribuendum est, et non Deo, qui illius applicationem sincere volebat.

Itaque tota difficultas versatur circa parvulos infidelium baptisma penitus ignorantium, et maxime circa eos qui in utero matrum vi legum naturæ decedunt.

II. AN ET QUOMODO DEUS EORUM SALUTI PROVIDERIT. — Non unanimis est theologorum sententia. Plures, inter quos *Vasquez*, fatentur eos gratia vere sufficienti destitutos esse, idque sine ulla injustitia ex parte Dei, qui poterat Salvatorem non concedere, et dato Salvatore, nemini debet gratias ad salutem necessarias. Sufficit ut infantes, cum solo originali peccato decedentes, non eodem modo plectat ac adultos peccatis actualibus commaculatos: atqui certe non ita eos plectit, cum sit fons et regula omnis justitiæ. Itaque, seposita vana curiositate, inscru-

tabilia ejus decreta adoranda sunt, et dicendum : *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum,* Ps. CXVIII, 137.

Attamen communissime docent theologi Deum sincere velle salutem hujusmodi parvulorum, iisque sufficienter providisse ; nam, inquiunt, constat ex Scriptura Deum velle *omnes homines salvos fieri :* ergo vel hujusmodi parvuli non sunt homines, vel dicendum est Deum eis sufficienter providisse : atqui defendi non potest eos non esse homines : ergo.

At explicare modum quo eis sufficienter providerit, opus arduum est, vires humanas superans. Duæ tamen potissimum celebrantur hypotheses quas breviter exponemus.

1ª sic se habet : Ut Deus saluti hujusmodi parvulorum providisse censeatur, hæc sufficiunt : 1° illum instituisse remedium generale, a quo nullum excluserit ; 2° illud per causas secundas applicandum eis sincere offerre ; 3° causis secundis per specialem providentiam derogare non teneri, et 4° vi hujusmodi causarum, accidere prædictos infantes sine baptismo decedere : atqui hæc omnia admitti possunt, nullam quippe involvere videntur repugnantiam : ergo.

2ª hypothesis tenet infantes in utero materno non præfocari nisi culpa aut negligentia parentum, qui, si gratiis sibi concessis recte usi fuissent, eos ad lucem et ad baptismatis gratiam conduxissent. Idem, *a fortiori*, dicunt de parvulis infidelium ante usum rationis decedentibus : si gratia regenerationis careant, hoc fit sola culpa vel negligentia parentum, qui recte vivendo gratiam fidei obtinuissent, eamque infantibus suis transmittere potuissent. Ergo.

Neutra solutio plene satisfacit ; imo, utraque gravibus impugnari potest rationibus ; nec tamen aliam planiorem novimus.

ARTICULUS QUARTUS.

DE DISTRIBUTIONE GRATIÆ QUANTUM AD MENSURAM.

Omnibus datur gratia, sed non omnibus æqualiter. Hæc quidem catholica veritas manifeste sequitur ex præcedentibus; eam tamen plerique negarunt hæretici, Pelagiani quidem et ipsi Semipelagiani, qui voluerunt meritis humanis gratiam dari, et gratiam æqualem æqualibus meritis. Sed præcipue Protestantes, qui ex principio suo de justitia imputativa necessario concludunt uniformem esse in omnibus justitiam, ac proinde gratiam. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Gratia non datur omnibus æqualiter, sed unicuique secundum mensuram donationis Christi.

Est de fide hæc propositio. Manifeste enim traditur in his verbis conc. Trid. : « Qua videlicet (justitia) non » modo reputamur, sed vere justi nominamur et sumus, » justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam se» cundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur » singulis prout vult, et secundum propriam cujusque » dispositionem et cooperationem. » Ergo.

Prob. 1° *Scrip. sacra.* Legitur enim Eph., IV, 7 : *Unicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi.* Et I Tim., IV, 7 : *Speramus ad Deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.*

Prob. 2° *SS. Patrum testimoniis.* Hæc habet auctor lib. de vocat. gentium, lib. II, cap. 31 : « Gratia Dei omni» bus hominibus adfuit providentia quidem pari et boni» tate generali, sed multimodo opera diversaque men» sura; quoniam sive occulte sive manifeste, ipse est, ut » ait Apost., Salvator omnium, maxime fidelium. » Idem docet expressis verbis S. Fulgentius, lib. 1, de Verit. Prædest., cap. 14 : « In cujus gratiæ largitate, inquit,

» quidam non leviter errant, existimantes eam æquali-
» ter dari. » Ergo.

Prob. 3° *ratione.* Prima ratio et præcipua sumitur ex natura gratiæ, quæ cum sit omnino gratuita et posset ipsa non dari, multo magis potest dari ad mensuram pro Dei beneplacito. Secunda sumitur ex parte hominis qui plus minusve ad gratiam suscipiendam præparatur, et gratiæ jam susceptæ plus minusve cooperatur. Itaque multiformis vocatur gratia in Scripturis, I Pet., IV, 10, quia, sicut Deus diversos rerum gradus instituit, ut esset universum perfectum. ita multum decebat diversimode gratiæ dona dispensari ad hoc quod ex diversis gradibus pulchritudo et perfectio Ecclesiæ consurgeret. S. Thom., 1-2, q. 112, a. 4.

PARS SECUNDA.

DE GRATIA IN SPECIE.

Usquedum diximus de gratia in genere; in hac secunda parte considerandum est quomodo gratia suscipitur in homine et quasi individuatur, id est, quomodo in hominem intrat eumque renovat et sanctificat; porro duplici modo gratia accedere potest ad hominem; scilicet infusione sacramentali per baptismum, ut fit in parvulis, et hoc modo prima gratia est habitualis et sanctificans; vel libera et laboriosa acquisitione, ut fit in adultis, et hoc secundo modo non statim plena et perfecta datur, sed gradatim crescit et perficitur, cooperante homine. Primum enim gratia movet animam ad agendum, et hæc est gratia actualis; deinde animam informat et vivificat habitualiter, ex transeunti fit permanens et inhærens, et hæc est gratia sanctificans; denique hominem Deo conjungit in consummatione gloriæ et victoriæ, et hæc est gratia consummata. Dicemus igitur in triplici capite 1° de gratia actuali; 2° de gratia habituali; 3° de gratia finali, seu de gratia consummata in gloria.

CAPUT PRIMUM.

DE GRATIA ACTUALI.

Gratia actualis est auxilium transiens quo Deus nos excitat ad bonum supernaturale cognoscendum, volendum vel agendum.

Hujus capitis tres erunt articuli : primus de natura gratiæ actualis; secundus de concursu gratiæ et liberi arbitrii; tertius de his quæ tribuenda sunt naturæ vel gratiæ in opere supernaturali.

ARTICULUS PRIMUS.

DE NATURA GRATIÆ ACTUALIS.

I. Referuntur præcipuæ opiniones circa naturam gratiæ actualis. — 1° Tota Jansenianorum turba, palmari suo principio de duplici amore inhærens, prætendit omnem gratiam voluntatis divinam esse charitatem aut ejus inspirationem. 2° *Quesnel* dicit eam ab omnipotenti voluntate Dei non distingui : unde concludit gratiæ Dei nunquam resisti. 3° *Arnauld*, t. VII, epist. 598 ad *Duvancel*, contendit gratiam actualem ipsam esse actionem mentis deliberatam. 4° Alii, e contra, volunt illam esse actionem indeliberatam in anima existentem, nec tamen ab ea productam. 5° Bellarminus, *Suarez* aliique plures docent eam esse actionem indeliberatam ab anima physice productam. 6° *Vasquez* tenet omnem gratiam excitantem in sola illustratione intellectus consistere.

II. Ex his opinionibus aliæ sunt falsæ et aliæ incompletæ.— Opinio Jansenistarum jam sufficienter alio loco confutata est; constat enim medium dari inter laudabilem charitatem et vitiosam cupiditatem, et ipsis peccatoribus gratias salutis offerri, ac consequenter gratiam actualem a charitate esse distinguendam. — Opinio *Quesnel* falsa

est, imo et hæretica, saltem in mente auctoris; ponit enim gratiam non distingui ab omnipotenti Dei voluntate, ut inde concludat gratiæ divinæ non posse resisti, ac proinde omnem gratiam esse efficacem, et mere sufficientem non existere. — Opinio *Arnaldi* ad eumdem finem tendit. Si enim gratia nihil aliud esset quam ipsa actio animæ deliberata, gratia ab ipsa anima non distingueretur, quod ad Baii errores accedit; insuper libertas tolleretur, quia repugnat hominem actioni deliberatæ resistere posse. — Opinio *Vasquez* est incompleta, nam gratia datur a Deo ad elevandum hominem eumque sanandum; porro homo totaliter elevari et sanari debet per gratiam, ad agendum supernaturaliter. Aliunde gratia in præsenti statu præstatur ut medicinalis ad subveniendum infirmitatibus nostris : atqui præcipuæ infirmitates nostræ, post peccatum, sistunt in voluntate, cujus vires debilitatæ sunt. — Idem dicendum est de aliis theologorum opinionibus; non sunt quidem falsæ, sed incompletæ; imo præsumendum est eos theologos non stricte gratiæ naturam definire intendisse; sed quod præcipuum est magis producere, sine aliorum exclusione.

III. Altera opinio proponitur. — Ex his quæ vera sunt vel asserta, in præfatis opinionibus, altera quasi componi potest sententia magis completa. Multiformis est valde gratia actualis; ideo ipsius natura non tam definitione quam descriptione dicenda est. Ad majorem rei elucidationem operæ pretium est gratiam actualem distinguendi objective scilicet et subjective.

1° Gratia actualis *objective*, considerata, est necessario aliqua virtus a Deo movens hominem. Ista autem virtus divina multiplex est pro diversa hominis facultate quam movet. — a) Est virtus *illuminativa* : complectitur enim ordo supernaturalis veritatem cognoscendam et fideli corde credendam; hujus autem fidei divinæ homo fieri capax non potest nisi ab ipsa Dei veritate supernaturaliter illuminetur. Hinc gratia appellatur *vox*, *suasio*, *lumen*. — b) Est virtus *potestativa*, nam oportet a Deo homini vim communicari ad agendum; cum ex se operibus

ordinis supernaturalis impar omnino sit. Hinc etiam dicitur *auxilium*, *adjutorium*, *robur*, et sub hoc respectu revocari potest ad omnipotentiam Dei, sed libero Dei arbitrio attemperatam. — c) Est virtus *delectativa:* oportet demum et principaliter bonum supernaturale et amari, amore scilicet supernaturali et humanas vires superante. Præcipue enim infirmatur homo per peccatum secundum voluntatem quæ a terrenis cupiditatibus continuo trahitur et allicitur: huic igitur infirmitati subveniendum est per gratiam : *Inclina cor meum, Deus, in testimonia tua.* Ps. CXVIII. Hinc appellata est gratia, sub hoc respectu, *dilectio, suasio, delectatio, tactus cordis.* At ista delectatio non in sensu Janseniano sumenda est. Dupliciter enim errant Janseniani circa gratiam delectantem; primum, quia volunt aliam gratiam non dari, ac deinde, quia volunt eam esse necessitantem.

Ex his patet gratiam actualem, objective sumptam, non distingui ab attributis divinis, seu ab ipso Deo agente supernaturaliter in nobis. Sed quia diversa est in nobis potentia movenda, varii etiam sunt motus, et ideo gratia sub hoc respectu est quid illuminans, adjuvans et delectans.

2° Gratia actualis, *subjective* considerata, est quædam operatio interna, qua virtus illa divina, cujus ope indigemus ad agendum, nobis fit præsens, menti nostræ conjungitur eamque movet ad incipiendum et perficiendum opus. Hæc autem unio eo modo non fit quod in anima constituatur duplex principium actionis, unum scilicet voluntatis, et alterum gratiæ. Sed potentia naturalis, intrinsecus et intime gratia imbuta, ad ordinem supernaturalem elevatur, et ipsa roboratur et proportionatur ad eliciendos actus salutares. Item non in momento totum hominem gratia imbuit; sed illum tangit et excitat quasi successive per diversas potentias, donec ad perfectum bonum deveniat.

Sic gratia — a) est *prævenions*, alioquin suæ saluti homo prima esset causa, quod est semipelagianum. Prævenit autem gratia excitando, operando et movendo ad

bonum. — b) Est in mente et ex mente, sed nondum deliberata, nec a mente producta; *in mente*, aliter non esset utilis, nec posset animæ potentia ad actum supernaturalem elevari et moveri; — *ex mente*, id est, ex imo corde et intimis animæ potentiis profluit motio; — *indeliberata*, producta est namque in mente, sed a motore externo, nempe Deo nos præveniente; — *non a mente producta*, prævenimur enim, et illa motio est in nobis sine nobis. — c) Est deinde deliberata et cooperans; *deliberata* quidem, non ex parte gratiæ, sed ex parte mentis, quæ ubi semetipsam divinitus motam attenderit, divinæ gratiæ deliberans consentit; — *cooperans*, quia non tantum divinæ motioni consentit, sed etiam cooperatur. « Movet et movetur, unde et ipsi menti quæ » semetipsam movet, gratia Dei adjuta, operatio tribuitur, » et non tantum Deo. » S. Th., 1-2, q. 111, art. 2.

Hinc patet gratiam, subjective consideratam, esse quid creatum, est enim motio quædam in anima producta, sed respiciens ad causam increatam. Postquam autem mens cooperata fuerit duplex est causa movens in opere supernaturali, una principalis et divina, altera conjuncta et humana. Non tamen dicendum est duplicem actionem esse, nec proprie duplex principium actionis, quia sic intime et intrinsece imbuitur per gratiam potentia naturalis, ut robore gratiæ induta et ad statum supernaturalem evecta, ipsa possit actus ejusdem ordinis elicere et perficere.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CONCURSU GRATIÆ ET LIBERI ARBITRII.

Inter ea quæ nobis hic agenda sunt, alia pertinent ad doctrinam catholicam, alia ad opiniones; de his et illis seorsim dicemus.

§ 1. — De his quæ pertinent ad doctrinam catholicam.

Quod sint gratiæ efficaces, id est, quibus homo cooperatur, et ideo effectu non carent, a nemine negatur; in

hoc enim consentiunt catholici inter se, nec dissentiunt hæretici, qui volunt omnes gratias esse efficaces : non est igitur immorandum in demonstranda existentia hujusmodi gratiarum. Certum est enim multa fieri ab homine in ordine ad salutem ; non potest autem aliquid sic fieri sine gratia ; ergo dantur gratiæ efficaces, id est quæ suum effectum habent. Cætera quæ ad fidem pertinent circa concursum gratiæ et liberi arbitrii sunt sequentia : primum quod dentur gratiæ sufficientes ; dein, quod sub influxu gratiæ homo liber remaneat ; tandem quod Deus perfecte prævideat quænam gratiæ, ab ipso distributæ, sint efficaces aut sufficientes.

I. De existentia gratiæ sufficientis. — Lutherus, Calvinus, Jansenius et *Quesnel*, contendentes, ut vidimus in parte historica, omnem gratiam effectum suum necessario consequi, gratiam sufficientem rejecerunt : imo Jansenius eam suggillat, « veluti monstrum quoddam singu- » lare gratiæ, solummodo peccatis faciendis majorique » damnationi accersendæ serviens, » lib. 3 de Gratia Salv., cap. 3. Admittit tamen gratias parvas quæ simul cum concupiscentia dominante existunt, et sunt velut reliquiæ delectationis cœlestis : eas vocat sufficientes, quia in aliis circumstantiis, si nempe debilior esset delectatio carnalis, sufficerent.

PROPOSITIO.

In præsenti rerum statu datur gratia sufficiens, etiam relative ad præsentes circumstantias.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Prov., I, 24 : *Vocavi et renuistis ; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo.*

Isai., V, 3 : *Viri Juda, judicate inter me et vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, et non feci ei? An quod expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas?* ✝ 7 : *Vinea enim Domini exercituum domus Israel est.*

Matth., XXIII, 37 : *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas... quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?*

Act., VII, 51 : *Dura cervice,* inquit S. Stephanus Judæis, *et incircumcisis cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.*

Multa alia testimonia citari possent : atqui hæc certe sufficiunt : numquid enim Deus exprobrare potuisset Judæis quod non fuissent conversi, vineæ quod non faceret uvas, etc., si gratia sufficiens relative ad præsentes circumstantias ipsis oblata non fuisset? Ergo.

Prob. 2° *conciliis.* Conc. Arausic. II, can. 25 : « Hoc » secundum fidem catholicam credimus, quod accepta » per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxi- » liante et cooperante, quæ ad salutem animarum perti- » nent, possint ac debeant, si fideliter laborare voluerint, » adimplere. » Omnes igitur habent potestatem expeditam adimplendi quæ necessaria sunt ad salutem; non omnes tamen ea adimplent. Ergo.

Conc. Trid., sess. 6, cap. 11, sic habet : « Deus im- » possibilia non jubet, sed jubendo monet facere quod » possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis. » Ergo omnes mandata Dei implere possunt : unde qui ea transgrediuntur, gratiæ resistunt. Ergo.

Prob. 3° *ex SS. Patribus,* et præsertim ex sancto Aug. ab adversariis præ cæteris æstimato, lib. 83 Quæstionum, q. 68, loquens de invitatis ad cœnam, ait : « Ad illam » cœnam quam Dominus dicit in Evangelio præparatam, » nec omnes qui vocati sunt venire voluerunt; neque illi » qui venerunt venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec » illi debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati vene- » runt; nec illi qui noluerunt venire debent alteri tribuere, » sed tantum sibi, quoniam ut venirent vocati erant in » libera voluntate. » Ergo juxta S. Augustinum qui non venerunt gratiæ divinæ restiterunt.

Prob. 4° *ratione.* Si gratiæ nunquam resistatur, dicendum est — a) Deum salutem electorum duntaxat velle, quod est hæreticum, *ut supra ostendimus;* — b) hominem

justum omne bonum sibi possibile semper facere, quod repugnat et principium meriti destruit : — c) hominem injustum non habuisse gratiam ad aliter agendum, ac proinde non peccare non posse : porro hæc consectaria admitti nequeunt : ergo fatendum est dari gratias sufficientes quæ carent effectu : ergo 4°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Omnes catholici doctores, post S. Thom., 1-2, q. 106, art. 2, ad 2, hanc unanimi ore docent propositionem tanquam de fide. Attamen *Billuart* et *Dens* dicunt non videri eam *salva fide* negari posse, non vero eam expresse tradunt ut de fide, probabiliter quia illam non invenerunt directe definitam. Sed quæstio hæc videtur esse de verbis; equidem nullibi definitur gratias existere *sufficientes;* sed sine dubio de fide est gratiæ interiori posse resisti, quod omnino idem est.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Plurimi Scripturæ textus gratiæ sufficienti opponuntur, v. g., Joan., VI, 45 : *Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me;* Rom., IX, 19 : *Voluntati ejus quis resistit?* Ibidem, v. 16 : *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Ergo.

R. Nego ant. et quoad exempla citata, dico illos textus aliosque similes probare quidem dari gratias efficaces, et insuper omnem gratiam ex parte Dei omnino gratuitam esse : hoc autem utrumque non negamus, sed e contra illud fide credendum esse docemus. At nihil inde contra propositionem nostram concludi potest. Ergo.

Obj. 2°. S. Aug., lib. 8 de Prædestinatione sanctorum, cap. 8, prædicta Christi verba, *Omnis qui audivit a Patre,* etc., referens, addit : « Profecto omnis qui non ve» nit, non audivit a Patre, nec didicit; nam si audiisset » et didicisset, veniret. » Ergo non datur gratia sufficiens quæ effectu careat.

R. Nego conseq. Etenim S. Doctor ibi loquitur de gratia efficaci quæ prædestinatis datur, et effectum, tum in

hac, tum in altera vita consequitur; sed in pluribus aliis locis loquitur de gratia quæ effectu frustratur, quæ igitur ad sensum propositionis nostræ dicenda est sufficiens; v. g., in lib. de Correptione et Gratia, cap. 7 : « Homo, » in eo quod audieras et tenueras, in eo perseverares, si » velles : » ergo, etc.

Obj. 3°. Pelagiani reprehensi sunt eo quod admitterent adjutorium possibilitatis : atqui gratia sufficiens est merum possibilitatis adjutorium, siquidem nunquam obtinet effectum : ergo.

R. Nego minorem ad sensum objecti. Per gratiam seu adjutorium possibilitatis Pelagiani intelligebant 1° naturam et liberum arbitrium, 2° legem et doctrinam, 3° exemplum Christi ejusque imitationem, 4° ad summum quamdam mentis illustrationem admittebant, et 5° dicebant adjutorium illud non absolute necessarium esse ad bonum, sed tantum ad facilius operandum. Porro ingens datur discrimen inter hujusmodi adjutorium et gratiam sufficientem, ad sensum catholicorum a nobis expositum; hæc enim gratia ipsam movet voluntatem, et ita necessaria est, ut, ea seclusa, potestatem bonum agendi non haberemus. Ergo.

Obj. 4°. Nunquam petitur a Deo gratia sufficiens, sed gratia quæ operatur in nobis velle et perficere : atqui credere non tenemur quod postulare non auderemus : ergo.

R. Dist. maj. Nunquam petitur a Deo gratia sufficiens quæ in mente nostra effectu suo carere debeat, *conc.*; quæ veram det nobis potestatem bonum agendi, *nego maj.* Omnis enim gratia quæ veram nobis dat potestatem bonum agendi est in se bona; effectum non habet, quia cum ea operari nolumus : ergo eam petere possumus.

Inst. 1°. Gratia quæ perniciosa est, a Deo postulari non potest : atqui gratia mere sufficiens perniciosa est : ergo.

R. Nego min. Gratia quæ sub omni respectu bona est et optimos habere potest effectus, perniciosa dici non

potest : atqui talis est gratia sufficiens. Ideo gratia non petitur quatenus est sufficiens seu carens effectu ; idem enim esset ac si peteretur a Deo resistentia divinæ gratiæ ; sed petitur quatenus confert potentiam ad agendum. Ergo.

Inst. 2°. Gratia sufficiens nunquam habitura est effectum, æternam damnationem non impediet : ergo vere perniciosa est, et merito dici potest : *A gratia sufficienti libera nos, Domine.*

R. Nego conseq. Si enim gratia sufficiens effectum nunquam sit consecutura, id ex culpa hominis, non vero ex ipsamet gratia repetendum est. Unde Alexander VIII merito sequentem damnavit propositionem, anno 1690 : « Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis quam » perniciosa est : sic ut merito possimus petere : *A gra-* » *tia sufficienti libera nos, Domine.* »

Corollarium. — Concludendum est in omni gratia etiam in his quæ inefficaces fiunt, propter hominis resistentiam, id esse efficaciæ quod sufficit ad illud agendum ad quod datur. Id patet 1° ex eo quod homo resistit, ut definitur : porro non resistitur nisi alicui vi aut efficaciæ ad agendum excitanti et moventi. 2° Ex fine concessæ gratiæ : omnis enim gratia ad hoc proportionari debet ad quod datur a Deo; atqui datur ad aliquod opus faciendum. 3° Ex obligatione gratium recipientis : nam si gratiam recipiens opus non præstet, id gratiæ inefficaciæ non imputabitur, sed homini gratia non utenti. 4° Denique patet ex unanimi theologorum consensu, qui ideo hujusmodi gratiam vocant sufficientem, quia veram et expeditam potestatem confert ad agendum. Hinc S. Thomas : « Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscen- » tiæ, et vitare omne peccatum mortale, quod committi- » tur in transgressione mandatorum legis. » 3, q. 30, a. 2.

II. De libertate hominis sub influxu gratiæ. — Duplex distinguitur libertas, a coactione videlicet et a necessitate. Libertas *a coactione* est immunitas a quacumque vi externa, contra voluntatis inclinationem nos impellente :

v. g., si renitentes detrudamur in carcerem, non sumus liberi a coactione. Certum est gratiam efficacem hujusmodi coactionem in nos minime exercere : ergo sub influxu ejus liberi sumus a coactione.

Libertas *a necessitate* est immunitas ab omni determinatione ineluctabili, et in eo consistit ut inter agendum expeditam habeamus potestatem non agendi, aut aliter faciendi pro nutu.

Veteres Prædestinatiani, Wiclefistæ, Lutherani, Calvinistæ negaverunt hanc libertatem cum gratia efficaci conciliari posse. Janseniani nomen libertatis retinebant, ipsam vero libertatem destruebant, asserentes humanam voluntatem gratia aut cupiditate necessario determinari. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Homo sub influxu gratiæ efficacis perfecte est liber ab omni necessitate.

Hæc propositio est de fide.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Eccl., XXXI, 10 et 11 : *Qui probatus est in illo, et perfectus est, erit illi gloria æterna : qui potuit transgredi, et non est transgressus ; facere mala, et non fecit : ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* Vir justus, de quo hic agitur, habet simul gratiam efficacem et libertatem : gratiam efficacem, siquidem *non est transgressus, et stabilita sunt bona illius in Domino* per perseverantiam : simul habet libertatem, cum potuisset transgredi et facere mala. Ergo.

I Cor., XV, 10 : *Gratia Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi : non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Ibi etiam agitur de gratia efficaci, quæ scilicet vacua non fuit, et tamen Apostolus declarat se cum illa laborasse : nonne eo ipso clare exprimit efficaciam gratiæ ex parte Dei, et simul liberam hominis cooperationem? Ergo 1°.

2° *Conciliis.* Conc. Arausic., II, can. 9 : « Quoties bona

» agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, » operatur : » ergo duplex est operatio, una Dei per gratiam, et altera hominis per liberum arbitrium.

Conc. Trid., sess. 6, can. 4 : « Si quis dixerit liberum » hominis arbitrium a Deo motum et excitatum, nihil » cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti..... » neque posse dissentire si velit, sed veluti inanime » quoddam nihil omnino agere, mereque passive se » habere; anathema sit. » Hoc canone concilium damnat Protestantes, qui contendebant liberum hominis arbitrium cum efficacia gratiæ subsistere non posse. Ergo.

3° *Auctoritate summorum Pontificum*, nempe Innocentii X et Alexandri VII, qui tertiam Jansenii Propositionem sic conceptam : « Ad merendum aut demerendum, in » statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas » a necessitate, sed sufficit libertas a coactione, » damnaverunt ut hæreticam. Unde sic : Homo sub influxu gratiæ efficacis meretur, et cum illa sola gratia meretur : atqui mereri non potest, nisi liber sit ab omni necessitate. Ergo 3°.

4° *SS. Patrum testimoniis* Clara citantur testimonia SS. Ignatii martyris, Cypriani, Hilarii, Hieronymi, Ambrosii, Chrysostomi, etc., sed præ cæteris verba referemus S. Aug. quem adversarii suum esse dicunt; sic enim se habet, lib. de Spiritu et Littera, cap. 34 : « Ac- » cipere quippe et habere anima non potest dona..... nisi » consentiendo : ac per hoc quid habeat, et quid accipiat, » Dei est : accipere autem et habere utique accipientis » et habentis est. » Bis in eodem capite, loquendo de gratia Dei nos prævenientis et in nobis velle et perficere operantis, ait : « Consentire autem vocationi Dei, vel ab » ea dissentire, propriæ voluntatis est : » nihil expressius haberi potest. Ergo 4°.

5° *Rationibus theologicis*. 1° Concordia liberi arbitrii cum gratia semper visa est quæstio ardua : atqui nulla esset difficultas si gratia liberum arbitrium tolleret et suum effectum necessario produceret. 2° Opera supernaturalia

justorum sunt meritoria : atqui non possunt esse meritoria sine gratia efficaci et sine libertate. 3° Si homo sub influxu gratiæ efficacis non sit ab omni necessitate liber, nec laudandus est qui obsequitur gratiæ, nec vituperandus qui ei resistit : atqui hæc consectaria admitti nequeunt : ergo 5°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. I Cor., XII, 6 : *Deus qui operatur omnia in omnibus;* Philip., II, 13 : *Qui operatur in vobis velle et perficere :* ergo sub influxu gratiæ efficacis homo non remanet liber.

R. Nego conseq. Præfati enim textus multique alii similes optime probant gratiam Dei nobis necessariam esse pro quolibet bono, etiam pro *velle et perficere*, quod certe admittendum est tanquam de fide : at minime probant quod unice ab adversariis probandum foret, scilicet cooperationem nostram non requiri, aut gratiæ efficaciam omnem actum voluntatis excludere. Ergo.

Obj. 2°. S. Aug. variis in locis dicit gratiam operari ipsum velle, volentes de nolentibus facere, esse victricem, vires efficacissimas voluntati præbere, indeclinabiliter et insuperabiliter consensum voluntatis rapere, etc. : atqui libertas proprie dicta cum tali gratia conciliari non potest : ergo.

R. Nego min. Omnes enim præfatæ locutiones in sensu catholico explicari possunt; eo ipso ruit objectio. Sic quippe Deus *velle operatur in nobis*, ut jam diximus, quia gratia sua nos prævenit ut velimus, deinde nos adjuvat ut perficiamus : nihil boni supernaturalis fit sine gratia, et gratia nihil operatur in nobis sine assensione nostra, et tamen Deus infallibiliter obtinet a creatura, illæsa ipsius libertate, quidquid vult : quo posito, facile intelligitur quomodo Deus ex nolentibus faciat volentes, quomodo gratia sit victrix, quomodo vires efficacissimas voluntati subministret, quomodo *indeclinabiliter* et *invincibiliter* voluntatis assensum rapiat, licet voluntas libere

assentiat. Qua autem ratione libertas cum gratiæ efficacia conciliari potest, res est difficillima quam non aggrediemur.

Cæterum, S. Aug. in aliis locis, et præsertim in textu a nobis in probatione allato, evidenter dicit consentire et dissentire vocationi Dei, humanæ esse voluntatis : ergo nulla sub hoc respectu admittenda est contradictio in operibus S. Doctoris. Ergo.

Inst. 1°. *Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est*, inquit S. Aug., Exposit. Epist. ad Galatas, cap. v, 22 : ergo, juxta S. Doctorem, sub influxu gratiæ efficacis non remanet libertas a necessitate.

R. Dist. textum S. Aug. Quod amplius nos delectat delectatione consequenti et deliberata, secundum id operemur necesse est, *conc.;* quod amplius nos delectat delectatione antecedenti et indeliberata, *nego.* Nullum enim est dubium quin necessario operemur secundum delectationem nostram consequentem et deliberatam, id est, secundum voluntatis nostræ determinationem : porro eo sensu accipiendus est S. Aug. in loco nobis objecto; nam 1° Expositionem Epistolæ ad Galatas scripsit ante suum episcopatum, ut notant Patres Benedictini, ex lib. I Retract., cap. 23 et 24 : eo tempore autem in Semipelagianismum propendebat, ac proinde nimis humanæ libertati tribuebat : attamen eam sustulisset si textus objectus de delectatione antecedenti et indeliberata intelligendus foret. 2° Ipse testatur, lib. VIII Conf., cap. 8, se juxta majorem delectationem antecedentem non semper egisse: *Non faciebam*, inquit, *quod incomparabili affectu amplius mihi placebat.* 3° S. Doctor ibi hortatur fideles ut operibus carnis non consentiant, et virtutes christianas sectentur : atqui talis exhortatio illusoria esset, si homo majori delectatione gratiæ aut cupiditatis necessario determinaretur. Sæpe S. Aug. dicit aut supponit alia, præter delectationem, esse actionum nostrarum motiva, videlicet timorem, spem, desiderium vitandi pœnam aut dolorem, mortem, etc. Ergo.

Inst. 2°. S. Aug. et plures alii sancti Patres comparant

gratiam efficacem sermoni quo Deus creavit mundum, patravit miracula, etc. : atqui sermo Dei necessario operabatur : ergo et gratia.

R. Dist. maj. Comparant quoad affectum, *conc.*; quoad modum operandi, *nego maj.* Certum est Deum infallibiliter obtinere posse a voluntatibus humanis, illæsa ipsarum libertate, quidquid sibi placet : ergo effectus gratiæ efficacis tam infallibilis est respectu ipsius quam effectus sermonis quo mundum creavit, miracula patravit, etc. Itaque sub hoc respectu legitima instituitur comparatio, quæ thesi nostræ minime adversatur.

Multa alia objici solent quæ vel diluuntur in Tractatu *de Actibus humanis*, ubi existentia libertatis humanæ astruitur, vel solvi possunt ex principiis jam positis, et quæ aliunde, cum hæresis Janseniana obsoleverit, nullius sunt momenti. Ea igitur prætermittimus.

Ex dictis patet quam falsum et absurdum sit Jansenii systema de duplici delectatione victrici, qua ad bonum vel ad malum necessario determinaremur : sufficienter confutatum jam habendum est, et non est ratio cur in illo diutius immoremur.

III. De perfecta prævisione Dei circa efficaciam vel inefficaciam gratiarum quas concedit. — Exsurgit nunc nova quæstio gravis momenti, id est, num totum discrimen inter gratiam efficacem et gratiam sufficientem ad assensum vel dissensum voluntatis sit revocandum, ita ut gratia sive intrinsece sive extrinsece quasi anceps et suspensa remaneat, donec ex hominis consensu vel dissensu exitum suum sortiatur, et ad unum potiusquam ad alterum determinetur. Ad hoc, juxta plures, accedere videtur *Molina*, gratiam ponens quasi versatilem et indifferentem, ut dicetur infra. Sic forsan poni potest relative ad hominem, qui semper et assentire potest pro bona voluntate, vel etiam dissentire, si velit. At ex parte Dei, fide catholica tenendum est gratias non posse considerari sic indifferentes, et abstrahendo ab earum exitu; apprime enim scit Deus in quocumque casu quid de gratia data acciderit, quænam efficaces et

salutares futuræ sint, quænam sine effectu; sit igitur sequens

PROPOSITIO

Deus perfecte scit quænam gratiæ futuræ sint efficaces, quænam sine effectu, et ideo infallibiliter viam hominis dirigit.

Prob. 1° *Scriptura sacra : Dabo vobis cor novum et spiritum novum ponam in medio vestri; et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum, et faciam ut in præceptis meis ambuletis*, Ezech., XXXVI, 27. — *Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud*, Prov., XXI, 1. —*Apud Dominum gressus hominis dirigentur;* Ps. XXXVI, 25. Et iterum : *Gressus meos dirige* (Domine) *secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnis injustitia*, CXVIII, 133. Ergo efficacia gratiæ suæ Deus quomodo vult dirigit hominum voluntates.

Prob. 2° *ex SS. Patribus*, ac præsertim ex S. Aug., qui, lib. de grat. et lib. arb., cap. 16, n. 23, hæc habet : « Certum est nos velle, cum volumus; sed ille facit ut » velimus bonum. ... Certum est nos facere cum facimus; » sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas, » qui dixit : faciam ut in justificationibus ambuletis. » Et in lib. de cor. et grat., cap 14, n. 43 : « Sic velle seu » nolle in volentis seu nolentis est potestate, ut divinam » voluntatem non impediat, nec superet potestatem. De » his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipse quod vult. » Qui tamen hoc non facit, nisi per ipsorum hominum » voluntates, sine dubio habens humanorum cordium » quo placeret inclinandorum omnipotentissimam potes- » tatem. » Demum, lib, I, ad Bonif., cap. 19, n. 37 : « Non ait (Christus) nemo potest venire ad me, nisi Pater » duxerit eum, sed nisi Pater traxerit eum; ne illic aliquo » modo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahi- » tur, si jam volebat? et tamen nemo venit, nisi velit. » Trahitur ergo miris modis ut velit, ab illo qui novit

» intus in cordibus ipsis operari, non ut homines, quod » fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes e » nolentibus fiant. » Hæc est communis SS. Patrum doctrina. Ergo.

Prob. 3° *ratione.* Vel enim efficacissima gratiæ suæ potentia Deus movet humanas voluntates, ut Thomistæ contendunt; vel, ut aliis magis placet, infallibiliter novit gratiæ efficaciam pro variis circumstantiis in quibus possunt concedi. At in utroque casu, pro voluntate sua et misericordia dirigit Deus hominis viam, malos permittens gratia abuti, justos autem gratiis prævenions, quibus scit ipsos justificandos et salvandos. Ergo.

Hinc concluditur Deum esse qui bonas facit hominis vias, eumque ducit ad vitam; sed esse in hominis potestate vias suas malas facere, declinando a bono et gratiæ resistendo, quod expresse definit conc. Trid. sess. 6, c. 6, his verbis : « Si quis dixerit non esse in hominis potes- » tate vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, » Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie » et per se, adeo ut sit proprium ejus opus non minus » proditio Judæ quam vocatio Pauli, anathema sit. » Qui igitur pereunt sibi ipsis tribuant, qui sufficienter adjuti ad bonum, malum tamen, Deo permittente, elegerunt. Qui vero salvantur, divinæ bonitati gratias agant, qui ex singulari misericordia auxilia efficacia ipsis præparavit, et sic certam eorum electionem fecit.

§ II. — De his quæ pertinent ad opiniones.

Nunc quæritur quænam causa esse possit tam diversi exitus inter gratias Dei, ut aliæ sint efficaces et aliæ sine effectu. Nulla unquam exorta est quæstio in theologia, sive dogmatica, sive morali, quæ tantas animorum conflictationes genuerit : primo historiam istiusmodi controversiarum per compendium contexturi sumus, deinde breviter exponemus systema Molinistarum et systema Thomistarum.

SECTIO PRIMA. — *Historia compendiosa controversiarum circa concordiam liberi arbitrii et gratiæ efficacis.*

Hæc controversia initium habuit versus finem decimi sexti sæculi. P. *Prudence*, e Societate Jesu, in Facultate Salmanticensi theologiæ professor, publicam thesim defendendam curavit, anno 1581, circa concordiam liberi arbitrii et gratiæ. P. *Bannez*, frater Prædicator seu Dominicanus, adversus eam fortiter disputavit, sexdecim propositiones ex illa excerpsit, quas Inquisitioni Hispaniarum denuntiavit. Lessius et Hamelius, e Societate Jesu, in Facultate Lovaniensi professores, propositiones P. *Prudence* defendere conati sunt. Baius et Estius contra illos insurrexerunt, et fervens exstitit animorum æstus.

Interea, P. *Molina*, ex eadem Societate, in Facultate Eboracensi in Lusitania professor, edidit, anno 1588, ingens opus inscriptum : *De concordia liberi arbitrii cum gratiæ donis*.

Fratres Prædicatores et cuncti Thomistæ, sic dicti quia gloriabantur se divum Thomam, e FF. Prædicatoribus, habere ducem, cœperunt adversus Molinam publice disputare, eumque velut errores Pelagianorum renovantem exhibere. Patres Societatis Jesu ex parte sua, contra Thomistas vehementi zelo conflictantes, eos Calvinismi incusabant.

Clemens VIII vetavit utrisque ne censuris se invicem impeterent, et deinde silentium omnibus circa hujusmodi materias præscripsit, mandans tamen ut celebriores ex utraque parte theologi sententias suas cum rationibus et motivis exponerent easque ad ipsum mitterent. Postea celebrem instituit congregationem cardinalium et consultorum, *de Auxiliis* dictam, quia de auxiliis gratiæ tractandum erat.

Prima congregationis hujus deliberatio locum habuit die 2 januarii 1598, et ultima die 28 augusti 1607.

Post septem et septuaginta consessiones, opinati sunt consultores librum Molinæ, cujus viginti propositiones censuris affecerunt, prohibendum esse. Duo consultores

huic sententiæ subscribere noluerunt. Summus Pontifex ipse pronuntiare noluit, quin prius theologos utriusque ordinis coram se disputantes audiisset. Solemnes igitur apertæ sunt disputationes coram Pontifice, die 20 martii, anno 1602, in Vaticano. Religiosi, velut strenui pugiles, tam acriter secum decertarunt, ut plures quasi inanimes facti, locum aliis non defatigatis cedere coacti sint. Mortuis Clemente VIII et deinde Leone XI, qui viginti et quinque diebus tantum sanctam Sedem occupavit, Paulus V disputationes continuare jussit, et post quinque et octoginta hujusmodi concertationes, tam coram se quam coram antecessore suo habitas, nullum pronuntiavit judicium, congregationem solvit, et contendentibus facultatem concessit contradictorias libere propugnandi sententias, ea conditione ut nullus adversarios quibusvis censuris notaret.

Diu adhuc et acriter disputatum est in scholis catholicis circa concordiam liberi arbitrii et gratiæ efficacis; varia quæ excogitata sunt systemata ad duo generice revocari possunt, quorum prius dicitur Molinistarum, et posterius Thomistarum. Ea breviter exposituri sumus.

Sectio secunda. — *Exponitur systema Molinistarum.*

Ludovicus *Molina* hæc præcipue statuit in ingenti opere a nobis superius citato : 1° Gratia non est efficax ex natura sua, sed ex assensu voluntatis nostræ : unde eadem gratia potest esse efficax in uno, non in altero, uno instanti in eodem homine, et non in instanti sequenti. 2° Nullam tamen vim mutuatur ab humana voluntate, sed illius assensum requirit tanquam dispositionem sine qua effectum non produceret : sic sacramenta totam vim a Christi institutione habent, et tamen effectum in suscipientibus non producunt, nisi quædam adsint conditiones seu dispositiones omnino necessariæ. 3° Deus prævidens quid homo cum tali vel cum tali gratia acturus sit, largitur ei quem vult ad se convertere gratiam cui scit illum certo, licet voluntarie, consensurum, sicque eum ad finem

intentum infallibiliter adducit. 4° Non tamen intuitu meriti, nec ob prævisum voluntatis consensum, gratiam impertitur, ad sensum Pelagianorum aut Semipelagianorum; bene vero ex propria liberalitate, et juxta suum beneplacitum.

Maximum hujus systematis vitium hoc esse videtur, actum scilicet voluntatis gratiæ consentientis gratia non produci, quod ad Semipelagianismum aliquo modo accederet. *Suarez, Vasquez* aliique patres ejusdem Societatis vitium istud expungere conati sunt; ideo finxerunt efficaciam gratiæ non ab ipsa voluntate assentiente repetendam esse, sed a circumstantiis in quibus versatur homo, et ea *congruitate* gratiæ hujusmodi circumstantiis ita attemperatæ ut consensus infallibiliter obtineatur: hoc nituntur testimonio S. Aug. ad Simplicianum, lib I, quæst. 2, n. 13 (t. VI, col. 95) : « Nullius Dei frustra » miseretur; cujus autem miseretur, sic eum vocat quo» modo scit ei congruere, ut vocantem non respuat. » Hinc dicti sunt *Congruistæ*.

Verum difficultas manere videtur integra, nam attemperatio gratiæ circumstantiis, non est quid a gratia et a voluntate distinctum : nolunt defensores hujus systematis gratiam ex natura sua esse efficacem : ergo in ultima analysi, hæc efficacia ab assensu voluntatis repetenda est.

SECTIO TERTIA. — *Exponitur systema Thomistarum.*

Thomistæ, sic dicti a S. Thoma, quamvis eorum systema, juxta plures, in operibus S. Doctoris non reperiatur, statuunt sequentia : 1° Alia est gratia sufficiens et alia efficax : sufficiens dat potentiam agendi, nunquam vero actum, et efficax semper dat actum : est autem efficax ex natura sua et in omni circumstantia. 2° Hæc gratia voluntatem prævenit eamque determinat, non solum in genere, sed ad actum specialem; non moraliter, ad sensum *Suarez*, sed realiter et physice, et idcirco vocatur *prædmotio physica*. 3° Hæc prædmotio tam infallibiliter effectum suum obtinet, ut nunquam effectu carere sup-

poni possit, licet tamen expedita maneat potestas ad oppositum : unde sub præmotione physica vera existit libertas. 4° Deus ab æterno decrevit se præmotionem physicam et infallibilem his aut illis daturum, sicque, visione metaphysice certa, omnia futura libera in decretis suis cum quibus essentialem habent connexionem cognoscit : hinc prædestinatio ad gloriam fit ante prævisa merita.

In eo systemate supremum Dei dominium optime servatur : at humana libertas vix concipitur.

Augustiniani, sic dicti quia auctoritate S. Aug. se fulciri arbitrantur, præmotionem physicam et simul attemperantiam gratiæ ac circumstantiarum rejiciunt, admittuntque gratiam ex natura sua efficacem, sed moraliter intellectum illuminando, voluntatem alliciendo, suadendo et delectando, non delectatione relative victrici, ut volunt Jansenianí, sed absoluta, qua Deus voluntatem humanam infallibiliter movet, illæsa ipsius libertate.

Inter eos alii dicuntur molliores et alii rigidiores. *Molliores* gratiam ex natura sua efficacem ad difficiliora quædam opera supernaturalia requirunt, pro aliis vero facilioribus gratias ad sensum Congruistarum sufficientes esse contendunt. *Rigidiores* hanc distinctionem omni fundamento destitutam esse volunt, et gratiam ex natura sua, per delectationem absolute victricem, pro quibusvis actionibus necessariam esse propugnant.

Exprobatum est defensoribus hujus systematis, et forte non immerito, quod a duplici delectatione Jansenii non satis recederent.

Pater *Thomassin*, doctissimus presbyter Oratorii, aliud excogitavit vel potius exornavit systema a Josepho *Avita* Dominicano excogitatum : gratiæ efficaciam non reponit in præmotione physica Thomistarum, nec in acceptatione voluntatis, ut Molinistæ et Congruistæ, sed in aggregatione auxiliorum quibus voluntas excitatur et adjuvatur. Singula seorsim sumpta non sufficerent, sed conjuncta libertatis humanæ consensum infallibiliter obtinent.

Sed illa auxiliorum aggregatio non est quid a gratia e

a voluntate distinctum : igitur semper quæri potest an illius efficacia a gratia vel a voluntate procedat ; in priori casu, quomodo servatur libertas? in posteriori, ubi est supremum Dei dominium in libertatis exercitium? Gravissima igitur semper subsistet difficultas circa concordiam gratiæ efficacis et liberi arbitrii, quam solvere non tentabimus ; malumus dicere cum S. Aug., lib. de Spiritu et Littera, c. 34 : « Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadeatur ut » persuadeatur, illi autem non ita ; duo sola occurrunt » interim quæ respondere mihi placeat : *O altitudo divitiarum!* et *Numquid iniquitas apud Deum?* Cui responsio ista displiceat, quærat doctiores, sed caveat ne inveniat præsumptores. »

ARTICULUS TERTIUS.

DE ACTUS SUPERNATURALIS ANALYSI, UT IN EO DISCERNATUR QUID SIT GRATIÆ, QUID NATURÆ.

« Tria, inquit S. Bernardus, Deus operatur in nobis, » cogitare, velle et perficere ; primum sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos. »

1° *Tria Deus operatur.* Totum Deo est tribuendum opus supernaturale, quatenus supernaturale est et meritorium. Nihil enim ex natura procedens naturam potest excedere, et aliquam habere proportionem ad mercedem supernaturalem. At licet substantialiter, imo et totaliter opus sit Dei, hominis tamen est et homini appropriatur, quia in ipso est et cum ipso, et per ipsum a Deo operatur, nec esse potest sine homine consentiente, et etiam cum Deo agente. « Accipere quippe et habere, anima non potest dona... nisi » consentiendo, ac per hoc quid habeat et quid accipiat » Dei est ; accipere autem et habere utique accipientis et » habentis est. » Sic loquitur S. Aug. Idem luculenter docet auctor lib. de vocat. Gent., inter opera S. Ambrosii, super verba : *Qui adhæret Deo unus spiritus est :* « Dum, » inquit, per communionem illuminantis et illuminati,

» justificantis et justificati, regentis et subditi, omnis ac-
» tio ad unum refertur ; et quod ad unum refertur utrius-
» que est, quia nec a Deo alienari potest quod dedit,
» nec ab homine quod accepit. » Unde ipsa est anima quæ plena Deo, et illa divina virtute elevata et mota, fertur ad actum salutarem, ipsumque quasi de se elicit ; dum non est sola, sed secum habet Dei gratiam quæ operatur, juxta verbum B. Pauli : *non ego autem*, sed gratia Dei mecum.

2° Quoad singula, tria distinguenda sunt momenta, *cogitare*, *velle et perficere*. Ex fide enim incipit opus supernaturale ; et in eo sensu fides est prima gratia ; extenditur autem per diversa aliarum virtutum opera, quæ præcipue ex voluntate procedunt ; sed perficitur in amore.

Primum sine nobis, ait S. Doctor : Deus quippe multimode nos prævenit, sed in nullo magis ostenditur et declaratur gratia præveniens quam in acquisitione fidei. *Inventus sum a non quærentibus me : palam apparui iis qui me non interrogabant.* Rom., x, 20. Sic Deus omnes sufficienter prævenit qui audire non recusant : *Ecce sto ad ostium et pulso.* Apoc., III, 20.

Secundum nobiscum. Deus voluntatem prævenit et excitat sicut alias animæ potentias, qui ex nolente volentem facit ; sed magis apparet opus et cooperatio hominis in assentione voluntatis. *Velle* igitur operatur *nobiscum*, ut opus supernaturale sit liberum et nostrum fiat. Movet enim in nobis illam potentiam quæ et semetipsam libere movere potest, ac consequenter potest divinum impulsum in se suscipere eumque libere sequi. Sed nondum opus supernaturale finitum et perfectum erit nisi anima cooperans ad amorem perfectum deveniat, atque seipsam Deo plene amando tradat et committat.

Tertium per nos. Si demum concursus, qui Deo excitanti et moventi datur, non sit ex parte sed totius mentis ; si non tantum in intellectu per fidem, in voluntate per bona opera, sed etiam in corde per amorem ; tunc perficitur opus, quia tota anima Deo operanti traditur et committitur, ut ipse per eam operetur quomodo vult. Etenim « totum possidet, inquit S. Aug. qui principale

» tenet. » Ubi igitur divinæ gratiæ motio ad præcordia nostra pervenerit, ipsumque illud principium actionis in nobis moverit, non deinceps nobiscum Deum operari dicendum est, sed operari per nos, quia voluntas humana sic per gratiam assumpta, et ad divinum amorem rapta, non tanquam alterum actionis principium agit, sed tanquam obedientissimum gratiæ organum, per quod divinum opus perficitur.

CAPUT SECUNDUM.

DE GRATIA SANCTIFICANTE SEU HABITUALI.

Omnis gratia actualis ad habitualem seu sanctificantem ducit, sive ut dispositio ad formam, sive ut motus ad terminum; ita ut ipsa gratia actualis, si ad hanc efficaciam pervenerit ut veri amoris motus produxerit et completæ conversionis ad Deum, stabilem efficit hominem in bono, et ipsa stabilis in eo efficitur et permanens. Nunc igitur agendum est de gratia sanctificante, et 1° de gratia sanctificante in se considerata; 2° de gratia sanctificante in quantum acquiritur per justificationem; 3° in quantum semel accepta crescit et ramificatur in virtutibus et donis; 4° in quantum per bona opera augetur et usque in finem conservatur; 5° in quantum fructificat in meritum.

ARTICULUS PRIMUS.

DE GRATIA SANCTIFICANTE IN SE SPECTATA.

Gratia sanctificans communiter definitur: *donum supernaturale, animæ inhærens per modum habitus, quo homo formaliter redditur sanctus, justus, Deo gratus, filius Dei adoptivus et hæres vitæ æternæ.*

Hæc sunt quæ statuimus circa gratiæ sanctificantis naturam: 1° quod Spiritus sanctus habitans in nobis sit causa et fons gratiæ; 2° quod gratia sanctificans sit proprie participatio vitæ divinæ in nobis; 3° quod partici-

patio illa sit per modum habitus, seu qualitatis animam informantis; 4° quod gratia sanctificans subjective sumpta sit animæ inhærens, ac consequenter quid creatum; 5° quod gratia sanctificans probabilius distinguatur a charitate et aliis virtutibus infusis.

I. De Spiritu sancto quatenus in nobis habitans sit causa et fons gratiæ sanctificantis. — *Notandum est* præsentiam et inhabitationem Spiritus sancti de qua hic igitur non fieri tantum titulo immensitatis et divinæ providentiæ sicut in aliis creatis; sed per modum gratiam emanantis et animam supernaturaliter informantis. Sic, Act. VI, 5, 8, B. Stephanus dicitur simul et plenus Spiritu sancto, et ipse plenus gratia et fortitudine. Item hæc inhabitatio fit per modum vivificantis et moventis potentias ad bonum et finem ultimum : *non poterant resistere sapientiæ et spiritui qui loquebatur*, ibid., v. 10. Demum specialiter fit per modum amantis et amorem infundentis : *Charitas Dei diffusa est*, etc. Vide *Suarez*, de Deo uno et trino, lib. XII, c. 5. His præmissis de natura hujus inhabitationis, ad probationem deveniamus.

PROPOSITIO.

Causa et fons gratiæ sanctificantis est ipse Spiritus sanctus habitans in nobis.

Prob. 1°. *Scriptura sacra.* Joan., XIV, 16 : *Ego rogabo Patrem, et alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum.* — Act., VIII, 15, 16, 17, narratur quomodo ii quibus manus imponebantur *accipiebant Spiritum Sanctum.* Sæpissime B. Paulus de infusione et inhabitatione Spiritus sancti in mentibus nostris testificatur. Ad Rom., VIII, 9, 11 : *Si tamen spiritus Dei habitat in vobis... Quod si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis habitat in vobis, qui suscitavit Jesum a mortuis vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus.* — I Cor., III, 16 : *Nescitis quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in vobis.* — Gal., IV, 6 : *Quoniam estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda*

vestra; etc... Porro supponi non potest illum divinum hospitem in cordibus nostris inhabitantem nihil in nobis agere ; impossibile est quod ignis sit in nobis et non accendat, lumen et non illuminet, vita et non vivificet ; oportet igitur ut Spiritus sanctus in nobis inhabitans sit fons indeficiens gratiarum et virtutum.

Prob. 2°. *Auctoritate Ecclesiæ.* De inhabitatione Spiritus sancti in nobis idem docent preces liturgicæ ac sacræ litteræ. Legatur præcipue missa de sancto Spiritu, ubi continua et instantissima prece invocatur ejus donum et infusio. « Veni, sancte Spiritus, reple tuorum corda fide- » lium...Deus qui corda fidelium S. Spiritus illustratione » docuisti... Sancti Spiritus corda nostra mundet infu- » sio... Hæc oblatio cordis nostri maculas emundet, ut » S. Spiritus digna efficiamur habitatio... Da nobis in » eodem Spiritu recta sapere et de ejus consolatione gau- » dere. » Hæ sunt inter alia Ecclesiæ Catholicæ invocationes ad Spiritum sanctum, qui etiam vocatur *fons vivus, ignis, charitas, spiritalis unctio.*

Prob. 3° *testimoniis SS. Patrum.* Testatur S. Cyprianus, Epist. ad Don. ita se mutatum fuisse « Postquam, in- » quit, cœlitus Spiritu hausto, in novum hominem nati- » vitas secunda reparavit... ut esset cognoscere terrenum » fuisse quod prius carnaliter natum delictis obnoxium » viveret, Dei esse cœpisse quod jam Spiritus sanctus ani- » maret. »

S. Ambrosius, lib. 1 de Spiritu sancto, cap. 5, super hæc verba B. Pauli, *in uno Spiritu potati sumus,* ait: « Quod Spiritus sanctus infundatur animis et sensibus » illabatur, ut sæcularis sitis restringat ardorem. » Et super hæc verba, *charitas Dei* : « Qui cum sit inaccessibilis » natura, receptabilis tamen propter bonitatem suam » nobis est... incircumscriptus et infinitus est Spiritus » qui discipulorum sensus separatorum infudit... Angeli » ad paucos mittebantur, Spiritus sanctus autem populis » infundebatur. »

S. Augustinus, serm. de Verbis Domini, ait: « Magna » est misericordia ejus ; donum dat sibi æquale, quia do-

» num ejus Spiritus sanctus est. » Et de Trinit. lib. 15, cap. 26 : « Quomodo ergo Deus non est qui dat Spiritum » sanctum ? Imo quantus est Deus qui dat Deum ! »

Hanc Patrum doctrinam constantissime tenuerunt scholæ catholicæ, ut patet his verbis S. Thomæ, 1 p., q. 43, a. 3, ad 1 : « Est error dicentium Spiritum sanctum non dari, » sed ejus dona.... Ergo dicendum quod per donum gra- » tiæ gratum facientis, perficitur creatura rationalis, ad » hoc, quod libere non solum ipso dono creato utatur, » sed ut ipsa persona divina fruatur. »

Prob. 4° *ratione.* Gratia causatur per Spiritum sanctum, quia cum sit *Spiritus* Dei et *sanctus*, maxime ipsi convenit spiritum hominis vivificare et sanctificare ; præterea quia est amor et primus amor in quo omnia amantur ; donum optimum, in quo omnia donantur ; Patris nexus et Filii, in quo Deo homines immediate uniuntur et inter se, juxta Domini verba : *ut sint consummati in unum.* Ergo.

II. Quod gratia sanctificans sit quædam participatio vitæ divinæ in nobis. — Patet primum quod participatio vitæ divinæ de qua loquimur non fiat ulla substantiali divisione. Facile quidem est, ut infra, demonstrare hanc participationem ; in quo vero consistat difficilius. Plerique theologi, post S. Thom. et D. Bonav., hanc exponunt, comparatione allata luminis corporum collustrantis, aut ignis ea calore suo perfundentis ; quod ipse B. Paulus supponere videtur, II Cor., III, 18 : *Nos vero omnes, revelata facie, gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu.* Hanc enim imaginem gloriæ Dei non tantum contemplantes, sed et in nobis quasi in speculo suscipientes, secundum eamdem imaginem transformamur ; id est, per reflexionem illius divinæ lucis, et nos lucidi efficimur, et quasi specula, vel soles radiantes, lumen divinum emittimus et alios illuminamus. Quidquid sit, propositio sequens hanc vitam divinam in nobis præsentem simul probat et explicat.

PROPOSITIO.

Gratia sanctificans quædam est vera et realis participatio vitæ divinæ in nobis.

Prob. 1° *Script. sacra.* II Pet., I, 4 : *Per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit ; ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* — Joan., I, 12 : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus.... sed ex Deo nati sunt.* — Item, I Joan., III, 9 : *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet : et non potest peccare quoniam ex Deo natus est.* Porro qui sic supernaturaliter nati sunt ex Deo, et Dei efficiuntur et vocantur filii et hæredes, ipsius vitæ divinæ participes facti sunt. Ergo.

Prob. 2°. *SS. Patrum auctoritate.* S. Aug. hæc præclara habet in sententiis, n. 168 : « Sicut non est a carne, » sed supra carnem, quod facit eam vivere ; sic non est » ab anima, sed supra animam, quod facit eam beate » vivere ; quia ut carnis anima est, ita beata vita hominis » Deus est. » — Iterum, serm. 13, de verb. Apost. : « Tunc recte anima vivit, si non secundum carnem, nec » secundum ipsam, sed secundum Deum vivat ; sicut » enim anima carnis, ita Deus animæ vita est. »

Passim supponit S. Thom. gratiam habitualem esse in nobis realem vitæ divinæ participationem ; sic, 1-2, q. 114, a. 3 : « Attenditur pretium operis secundum dignitatem » gratiæ per quam homo consors factus divinæ naturæ, » adoptatur in filium Dei. » Et q. 112, a. 1 : « Donum » gratiæ excedit omnem facultatem naturæ creatæ, cum » nihil aliud sit quam quædam participatio divinæ na- » turæ, quæ excedit omnem aliam naturam. »

Prob. 3 *ratione.* — a) Etenim, opera quæ auxilio gratiæ fiunt, vitæ æternæ possunt esse meritoria ; porro tanti meriti esse non possent, nisi ipsis inesset aliquid divinum, ut supponit S. Thom. textu supra citato. — b) Per gratiam sanctificantem proportio datur ad Deum perfecte

videndum et possidendum, id est, ad eum videndum et possidendum, eo modo quo ipse semetipsum videt et possidet; hoc tamen excedit omnem virtutem creatam; ergo ad hoc necesse est ut gratia aliquam ponat in nobis vitæ divinæ participationem; ergo.

III. De modo quo gratia sanctificans in nobis subsistit. — Mox probaturi sumus gratiam sanctificantem in nobis subsistere per modum habitus. Sed prænotandum est quid sit habitus. Habitus enim est quid medium inter actum et potentiam, quo magis proportionatur potentia ad agendum. Habitus potest esse acquisitus, nempe actuum frequentia; potest esse innatus vel infusus, sive a natura sive a gratia; potest esse mixtus, si nempe habitus infusus exercitio augeatur et perficiatur. Hic agitur de solo supernaturali habitu, qui cum gratia in anima infunditur. *Hoc præmisso*, sit

PROPOSITIO.

Gratia sanctificans subsistit in nobis per modum habitus, seu qualitatis animam informantis, ipsique inhærentis.

Prob. 1° *Script. sacra.* Rom., v. 5 : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Diffundi autem non potest charitas nisi per habitum et aliquam formam animæ conjunctam. II Cor., I, 2 : *Qui unxit Deus et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Porro oleum effusum, sigillum impressum aliquam importat gratiæ effusionem, animæ intrinsecam eamque informantem. Ergo.

Prob. 2° *Conc. Trid.*, sess. 6, can. 11 : « Si quis dixerit » homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, » vel sola peccatorum remissione, exclusia gratia et cha» ritate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum » diffundatur, atque illis inhæreat; aut etiam gratiam, » qua justificamur, esse tantum favorem Dei; anathema » sit. » Porro quod in cordibus diffunditur, et illis inhæret, per modum habitus substitit: ergo.

Prob. 3° *SS. Patribus.* S. Aug. de peccat. merito, cap. 9,

dicit : « Deus dat sui Spiritus occultissimam fidelibus » gratiam, quam latenter infundit et parvulis. »

S. Cyrillus Alex. apud *Amelotte*, p. 374 : « Humanam » naturam divinitatis pulchritudine insigniens. »

Prob. 4° *unanimi consensu theologorum*, qui omnes dicunt gratiam sanctificantem aliquid esse stabile in anima, ipsi inhærens eamque informans ; qui insuper eam vocant gratiam *habitualem*, quæ denominatio etiam apud fideles nota est.

Prob. 5° *ratione.* — a) Ipsi parvuli per baptismum gratia imbuuntur et sanctificantur; non possunt tamen actu, ergo habitu; ergo est in eis gratia velut divina qualitas animam informans et elevans. — b) Cum aliquis justificatur ex injusto fit justus, ex ingrato Deo gratus: mutatio autem fieri non potest ex parte Dei, sed ex parte hominis qui mutatur in melius; ergo necesse est ut per gratiam aliquid gratificans et permanens ponatur in anima, quod est habitus. — c) Cum gratiam sanctificantem suscipimus, vere renovamur et renascimur in novam vitam; porro hæc vita spiritualis cummunicari non potest nisi per aliquam formam ipsius constitutivam, quod sic explicat Billuart ex S. Thoma : « Non est conveniens, » inquit, quod Deus minus provideat his quos diligit ad » bonum supernaturale habendum, quam creaturis quas » diligit ad bonum naturale : atqui creaturis naturalibus » sic providet ut non solum moveat eas ad actus natu- » rales, sed etiam largiatur eis formas et virtutes quas- » dam, quæ sunt principia tum radicalia tum proxima » actuum, ut secundum seipsas inclinentur ad hujusmodi » motus, et sic motus quibus a Deo moventur sint crea- » turis connaturales et faciles. Formæ autem supernatu- » rales sunt gratia et virtutes infusæ, gratia ut principium » radicale operationum supernaturalium , virtutes ut » principium immediatum. » Dissert. 4, art. 2.

Notat S. Thom., 1-2, q. 110, a. 2, ad 2, quod gratia, cum sit supra naturam humanam, non possit esse in nobis aut substantia, vel forma animæ substantialis, sed accidentalis, unde « quod substantialiter est in Deo, acci-

» dentaliter fit in anima participante bonitatem. »

IV. De gratia sanctificante in quantum est quid creatum. — Ut patet primo aspectu, gratia sanctificans, in quantum est qualitas animæ inhærens, est quid creatum. Vix indiget probatione hæc affirmatio quæ clare sequitur ex propositione præcedenti. Principium quidem informans est Spiritus sanctus; at forma suscepta necessario est quid novum in anima, quid animæ proprium et inhærens, ac consequenter creatum; quia Deus non potest esse forma etiam accidentalis suæ creaturæ. Multum tamen differt ab aliis creatis, in eo quod non possit subsistere nisi cum principio suo conjunctum; quemadmodum imago non potest subsistere in speculo, si non ab exemplari continuo et immediate imponatur; quod sic præclare exprimit S. Bonaventura : « Gratia est sicut quædam » influentia procedens a luce superna quæ semper habet » conjunctionem cum sua origine, sicut lumen cum sole.» II Sent., D. 26, art. 1, q. 6.

Unde, juxta S. Thomam, 1-2, q. 110, a. 2, ad. 3 : « Secundum hoc gratia dicitur creari ex eo quod homines » secundum ipsam creantur, id est, in novo esse consti- » tuuntur ex nihilo, id est, non ex meritis; secundum » illud ad Eph. : *Creati in Christo Jesu, in operibus bo-* » *nis.* » Hinc intelligitur quo sensu gratia, licet non sit increata, dici tamen potest supra omne creatum.

V. De distinctione gratiæ sanctificantis a charitate habituali. — Gratia sanctificans probabilius distinguitur a charitate habituali, sicut et ab aliis virtutibus infusis. 1° Certum est apud omnes gratiam sanctificantem distingui a quibusdam virtutibus infusis, v. g., a fide et spe, quæ in peccatore, absente gratia justificante, possunt etiam remanere. De sola igitur charitate hic quæritur, an et quomodo distinguatur a gratia sanctificante.

2° Circa hanc quæstionem theologi non sunt unanimes. Affirmat Estius cum multis aliis, quia passim in Scriptura et apud Patres eadem dicuntur de gratia sanctificante ac de charitate habituali. Negat vero S. Thomas, et multi cum illo, dicentes charitatem supponere gratiam sancti-

ficantem, sicut virtus naturalis supponit hominem in *esse* naturali perfectum. S. Th. 1-2, q. 110, art. 3. Hæc sententia nobis probabilior videtur. Eam satis aperte supponit conc. Viennense, dum ait in baptismo conferri gratiam informantem et virtutes : Item conc. Trid. quod, sess. 6, cap. 7, docet justificationem fieri per susceptionem gratiæ et donorum. Non equidem probabile est virtutes et dona, in mente utriusque concilii, intelligenda esse de illis imperfectis donis et virtutibus quæ charitate destituuntur.

3° Ad argumenta alterius opinionis facilis est responsio, scilicet gratiæ sanctificantis effectus ideo tribui charitati, quia perfecta charitas est ultima dispositio ad gratiam sanctificantem, ita ut ab ea separari nequeat. Non tamen distinguuntur nisi virtualiter, quemadmodum fere potentiæ naturales distinguuntur ab anima. Vid. *Habert*, de Grat. Hab., quæst. 6.

ARTICULUS SECUNDUS

DE ACQUISITIONE GRATIÆ SANCTIFICANTIS PER JUSTIFICATIONEM.

Sanctitas qua homo fit Deo gratus in statu præsenti acquiritur per justificationem.

Justificatio autem definitur a conc. Trid., sess. 6, cap. 4 : Translatio ab illo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ et adoptionis filiorum Dei per secundum Adam, Jesum Christum Salvatorem nostrum. Hæc definitio deprompta est ex his verbis B. Pauli, Col. I, 13 : *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suæ.*

Hinc valde differt justificatio a simplici sanctificatione. Sanctificatio enim nihil dicit ultra naturæ perfusionem ejusque elevationem per gratiam. Justificatio quidem continet sanctificationem, sed eam per modum instaurationis factam esse supponit. Igitur primus Adam simpliciter fuit sanctificatus, et dono gratiæ supra natu-

ram elevatus. Post lapsum autem oportuit primum peccatum deleri in homine, et ipsum a vulnere peccati sanari, et demum per gratiam renovari et sanctificari, quod fit modo organico in parvulis per baptismum. Sed in adultis hæc renovatio et translatio fieri nequit absque labore et dispositionibus, ut infra dicetur. Gratia igitur sic *justificans* dicitur quia sicut calor expellit frigus, aut lumen tenebras, ita formaliter expellit peccatum ab homine, ipsumque inclinat ad opus bonum. Vid. *Habert,* loco citat.

In illo articulo dicemus 1° de dispositionibus ad obtinendam justificationem requisitis; 2° de justificationis natura; 3° de justificationis proprietatibus.

I. — De dispositionibus ad acquirendam justificationem requisitis.

Dispositiones ad acquirendam justificationem requisitæ describuntur modo generali a conc. Trid., sess. 6, cap. 6 : « Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia et adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata et promissa sunt; atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus per redemptionem quæ est in Christo Jesu; et dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt : ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet : denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, et servare divina mandata. »

Sed nobis specialius agendum est de ea dispositione quæ consistit in fide, circa quam turpiter errant Protestantes. Concedunt hæretici fidem necessariam esse ad justificationem; at nolunt hanc fidem esse dogmaticam,

qua nempe credimus ea quæ a Deo nobis sunt revelata; sed fidem promissionum, quam dupliciter distinguunt unam generalem qua creditur Deum fidem habentibus peccatorum remissionem promisisse, alteram specialem qua unusquisque certo confidit peccata sua per Christum esse remissa. Fidem sic intellectam volunt esse justificantem, et dicunt eam justificare solam, id est, non per modum dispositionis, sed per modum organi quo justificatio accipitur sicut eleemosyna manu pauperis apprehenditur e divite eam largiente. Unde Lutherus, Epist. ad Melanchth., anno 1521 : « Esto peccator et pecca fortiter, sed fortius fide et gaude in Christo, qui victor est peccati, mortis et mundi.

» Sufficit quod agnovimus per divitias gloriæ Dei agnum qui tollit peccata mundi : ab hoc non evellet nos peccatum, etiamsi millies millies in una die fornicemur... »

Ecclesia vero catholica docet : 1° fidem ad justificationem requisitam esse adhæsionem cunctis veritatibus a Deo revelatis ; 2° solam fidem ad justificationem non sufficere ; 3° fidem ad justificationem non concurrere per modum organi, sed per modum dispositionis propriæ dictæ. Sint ergo tres propositiones sequentes :

PROPOSITIO PRIMA.

Fides ad justificationem requisita, non est tantum confidentia in promissionibus Christi, sed adhæsio cunctis veritatibus a Deo revelatis.

Prob. Scriptura sacra, conc. Trid. et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Marc., XVI, 15 : *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit... salvus erit.* Christus non dicit, qui speraverit, qui fiduciam habuerit, sed qui crediderit Evangelio cujus prædicationem commendat ; hæc est tamen fides quæ justificat : nam qui ita crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. Ergo.

Rom., x, 8 : *Hoc est verbum fidei quod prædicamus, quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus suscitavit illum a mortuis, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam.* Ibi evidenter agitur de fide quæ justificat : atqui tamen non est fides promissionum, sed fides dogmatica : ergo 1°.

2° *Conc. Trid.*, sess. 6, can. 12 : « Si quis dixerit fidem » justificantem nihil aliud esse quam fiduciam divinæ » misericordiæ, peccata remittentis propter Christum ; » vel eam fiduciam solam esse qua justificamur ; anathema sit. » Definitum est igitur fidem ad justificationem requisitam non esse fidem promissionum : ergo est fides dogmatica, seu adhæsio cunctis veritatibus a Deo revelatis. Quoniam tamen hæc pars in canone concilii expresse non continetur, propositionem nostram tradere noluimus ut de fide catholica. Ergo 2°.

Prob. 3° *Ratione.* — a) Justificatio nos transfert *a tenebris et umbra mortis in admirabile lumen Evangelii Christi;* I Pet., II, 9 : Hoc autem solum fieri potest per infusionem fidei dogmaticæ in anima, et liberam adhæsionem veritati divinitus revelatæ, missis errorum phantasiis.— b) Fides ad justificationem necessaria non debet supponere justificationem ut jam existentem : atqui fides ab hæreticis requisita supponeret justificationem ut jam existentem, siquidem peccator, ut justitiam obtineret, credere teneretur peccata sibi esse remissa : ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Christus dicit paralytico, Matth., IX, 2 : *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua :* ergo fides promissionum necessaria est ad justificationem.

R. Dist. conseq. Fides promissionum, id est confidentia, necessaria est, *conc.;* id est, sola fides promissionum, ut volunt Protestantes, sufficit ad justificationem, *nego conseq.* Etenim catholici semper docuerunt fiduciam in promissiones Christi necessariam esse ad justificationem : unde conc. Trid. loquens, sess. 6, cap. 6, de dispositionibus quibus peccatores ad justificationem se accingunt, dicit : « In spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter

» Christum propitium fore. » At inde non sequitur fidem ad justificationem a Christo requisitam, ipsam esse fiduciam qua singuli credunt peccata sibi esse dimissa. .

Præterea, quidam dicunt sensum verborum ad paralyticum directorum hunc esse : Peccata tibi non roganti jam remittuntur ; confide, et sanitatem tibi roganti daturus sum. Addunt ipsum ne quidem cogitasse, nec cogitare potuisse de fiducia prout eam requirunt Protestantes. Ergo.

Dices 2° : Omnes profitentur in Symbolo Apostolorum : Credo *in remissionem peccatorum* : ergo unusquisque credere tenetur peccata sua, etc.

R. Nego conseq. Sensus enim articuli Symboli est manifeste : Credo existere in Ecclesia potestatem remittendi peccata, vel medium obtinendi remissionem peccatorum. Ergo.

Plures aliæ objectiones ab hæreticis proponuntur, sed meræ sunt cavillationes.

PROPOSITIO SECUNDA.

Sola fides non justificat.

Hæc propositio est de fide, ut pote definita in conc. Trid., sess. 6, can. 9 : « Si quis dixerit sola fide impium » justificari ; anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Eccl., I, 28 : *Qui sine timore est, non poterit justificari.*

I Cor., XIII, 2 : *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.*

Jacob., II, 14 : *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat ? Numquid poterit fides salvare eum ?* ℣ 24 : *Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, non ex fide tantum.* Ergo, præter fidem, aliæ requiruntur ad justificationem dispositiones, scilicet timor, charitas, pœnitentia, fiducia, denique bona opera. Ergo, etc. Legatur, cap. 6, sess. 6 conc. Trid.

Prob. 2° *Ratione.* — a) Justificatio nos a Deo aversos ad

Deum convertit, nosque a morte peccati ad vitam novam in Christo transfert, ita ut jam non simus ex filiis Adæ, sed inseramur Christo qui est verus filius Dei; at non oportet hanc translationem fieri tantum secundum fidem et intellectum, sed etiam secundum voluntatem et bona opera. — b) Licet non justificemur ex operibus, justificamur tamen ad bonum operandum; et ideo necesse est ut per modum dispositionis, etiam ante justificationem, primum a malo recedamus, deinde inclinemur ad bonum. — c) Systema Protestantium ad nefanda consectaria ducit, et aliunde falso supponit hominem libero arbitrio esse destitutum.

Dices : Joan., III, 36 : *Qui credit in Filium, habet vitam æternam :* Ergo sola fides justificat.

R. Nego conseq. Nam fides hic et in multis aliis Scripturæ textibus commendata, non excludit alias virtutes : imo sæpe sumitur modo complexo pro tota religione christiana, ut in his verbis B. Pauli, Rom., III, 28 : *Arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis ;* fides, id est religio Christi, hic opponitur antiquæ Legi. Unde vulgo dicitur de infidelibus qui ad Christum converterunt, quod fidem amplexi sint, id est religionem christianam. Ergo si dicatur fidem justificare, sine fide salutem obtineri non posse, semper intelligenda est fides cum cæteris virtutibus præscriptis. Hinc facile explicantur textus Scripturæ a Protestantibus objecti, v. g. : *Gratia estis salvati per fidem, non ex operibus*, Eph., II, 8 et 9, id est, non ex operibus fide destitutis : *Omnis qui credit in illum non confundetur*, Rom., X, 11, modo faciat opera fide præscripta, etc.

Christus respondens homini eum interroganti quid faciens boni haberet vitam æternam, ait : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, Matth., XIX, 17 ; et tunc refert mandata Decalogi : quando igitur dixit : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit,* intellexit, qui crediderit ut oportet, videlicet opera fidei faciendo, vel fidem ex operibus ostendendo, ut præscribit S. Jacob., II, 14, etc. Ergo.

Eodem modo et eadem facilitate solvi possunt textus

ex SS. Patribus deprompti, quibus abutuntur hæretici : non est igitur ratio cur in illis explanandis immoremur.

PROPOSITIO TERTIA.

Fides justificat per modum dispositionis, non vero per modum instrumenti vel organi.

Prob. Triplici modo intelligi potest fidei functio in opere justificationis : vel per modum causæ efficientis ; vel per modum organi ; vel per modum dispositionis. Porro 1° fides non justificat tanquam causa efficiens. Diximus enim causam efficientem justificationis esse divinam misericordiam et bonitatem, quæ sola potest transferre peccatorem de morte ad vitam. « Causa efficiens » justificationis est misericors Deus, qui nos gratuito » abluit. » Sic loquitur conc. Trid., sess. 6, cap. 7. 2° Non per modum organi seu instrumenti, quia ipsam Christi justitiam a peccatore sic indui, ut volunt Protestantes, videtur ineptum; illam autem indui super peccata, ut nec amplius videantur, nec puniantur, et quasi protegantur, est valde impium ; insuper omnino inutile est istud figmentum, quia falsum est hominem sic commutatum fuisse per peccatum ut deinceps non possit renovari et sanari per gratiam. Ergo 3° in his verbis conc. Trid. concludendum est : « Justificationis causa formalis est justitia Dei, » non qua ipse justus est, sed qua justos nos facit, qua » videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostræ, » et non modo reputamur, sed vere justi nominamur et » sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque » suam secundum mensuram. » Sess. 7, cap. 7.

§ II. — De natura justificationis.

Volunt Protestantes 1° peccata per justificationem non tolli, sed tegi justitia Christi, sicut corpus vestimento tegitur; 2° ea tamen ob justitiam Christi non imputari; et 3° inde concludunt mentem per infusionem gratiæ interius non renovari. Hos errores refellemus ; et doctrinam catholicam stabiliemus per propositionem sequentem.

PROPOSITIO.

Justificatio est operatio qua deletur peccatum, mens interius renovatur, et homo ipse regeneratur in Christo et Filius Dei efficitur.

Propositio per partes probatur.

I. PROB. PRIMA PARS : — 1° *Scriptura sacra.* Ps. L, 2 : *Dele iniquitatem meam;* Joan., I, 29 : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi;* Act., XV, 9 : *Fide purificans corda eorum :* I Cor., VI, 11 : *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed justificati estis.* Certe hæc verba supponunt evidenter peccata non tantum cooperiri, sed deleri, tolli et ablutione auferri. Ergo.

2° *Conc. Trid.*, sess. 5, cap. 5 : « Si quis, per Jesu Christi » gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum peccati » originalis remitti negat; aut etiam asserit non tolli totum » id quod veram et propriam peccati rationem habet, sed » illud dicit tantum radi aut non imputari : anathema » sit. » Quod autem dicitur de peccato originali, pariter dicendum est de aliis peccatis. Ergo.

3° *Testimonio S. August.*, qui, lib. 1, contra duas epist. Pelag., cap. 13; sic habet : « Dicimus Baptisma » dare omnium indulgentiam peccatorum, et auferre » crimina, non radere : » nihil clarius desiderare potest. Ergo.

4° *Ratione.* Per justificationem transfertur homo peccator a veteri Adam in novum, id est, in Christum salvatorem nostrum; porro in Christo non est peccatum, nec in eo potest esse societas lucis ad tenebras; insuper quando homo justificatur a Deo amatur; porro a Deo amari non posset, si esset per peccatum inquinatus et Deo infensus. Ergo.

Dices Ps. XXXI, 1 : *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Ergo solum teguntur peccata, et justitia imputatur.

R. Nego conseq. Nam verba Prophetæ nunquam, ante

Protestantes, eo sensu intellecta sunt. S. Aug. expresse dicit in hunc locum : « *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata;* non in quibus » non sunt inventa peccata, sed quorum tecta sunt peccata. Cooperta sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt. Si » texit peccata Deus, noluit advertere ; si noluit advertere, » noluit animadvertere, noluit punire : si noluit punire, » noluit agnoscere, maluit ignoscere... Nec sic intelliga- » tis quod dixit, peccata cooperta sunt, quasi ibi sint et » vivant. » Cum enim omnia oculis Dei sint nuda et aperta, quæ ipsi tecta sunt jam sunt deleta. Ergo.

II. PROB. SECUNDA PARS. — 1° *Scriptura sacra.* Ps. L. 12 : *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis;* Eph., IV, 23 et 24 : *Renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis :* ergo mens interius renovatur : ergo 1°.

2° *Conc. Trid.*, sess. 6, can. 11 : « Si quis dixerit ho- » minem justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, » vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia et cha- » ritate, quæ in cordibus eorum diffundatur, atque illis » inhæreat... anathema sit. » Porro impossibile est, suscepta in corde gratia et divina charitate, cor ipsum non sanari, et ad Deum plenissime non converti.

4° *Ratione.* Jam diximus supra per justificationem a peccatis suis hominem mundari ; porro vere a peccatis mundari non potest, quin interius sanetur, mente renovetur et in alium mutetur. Item per justificationem homo, ut ait conc. Trid., ex inimico fit amicus ; porro Deus non amat nisi quod bonum est ; ergo, qui justificatur, intus renovatur, et per gratiam sibi inhærentem sanctificatur.

Dices : Rom., IV, 5 : *Credenti in eum qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam :* ergo revera mens interius non renovatur.

R. Dist. textum. Credenti ut oportet, id est, credenti sperando, diligendo, pœnitendo, obediendo, invocando, etc., reputatur ad justitiam, id est, reputatur justitia,

quia justitia est complexio omnium virtutum christianarum, *conc.;* secus, *nego.* Hæretici enim eo textu evidenter abutuntur, quando illum in sensum suum detorquent: nullo innituntur fundamento, et aliis Scripturæ locis manifeste adversantur. Ergo.

Pariter si Christus, I Cor., I, 30, dicatur *factus nobis justitia, et sanctificatio, et redemptio*, non quia justitia ejus nobis imputatur, sed quia ipse est causa justitiæ nostræ, et sanctificationis, et redemptionis: sic pluries dicitur *salutare* nostrum, quia est causa salutis. Ergo.

III. PROB. TERTIA PARS. — 1° *Script. sacra.* I Pet., I, 3: *Qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit in spem vivam, per resurrectionem a mortuis.* Col., III, 9: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum.* — Gal., III, 27: *Quicumque in Christo baptizati estis Christum induistis:* — Tit., III, 5: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum salvatorem nostrum; ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.*

2° *Conc. Trid.* Etenim juxta doctrinam concil. Trid. sess. 6, cap. 7, dum justificatur homo per charitatem, quæ in cordibus diffunditur per Spiritum Sanctum, Christo inseritur, perfecte Christo unitur, et corporis ejus vivum membrum efficitur. Cæterum, vulgare est in doctrina catholica, quod homo justificetur a peccato per modum regenerationis et renovationis in Christo. Ergo.

3° *Ratione.* In justificatione homo renovatur interius per virtutem gratiæ sanctificantis; atqui renovari non potest nisi secundum imaginem novi hominis, nempe Christi, salvatoris nostri; ut quemadmodum in prima origine portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cœlestis.

Sequitur hominem sic regeneratum fieri filium Dei in Christo et cum Christo: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus,* I Joan., III, 1;

et iterum : *Si autem filii et hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Rom. VIII, 17. Hinc P. *Amelotte* hæc habet : « Ce lien sacré (unio cum Christo) rend le » juste enfant de Dieu non par simple adoption, mais » comme par nature, étant un seul homme avec le fils » unique de Dieu, et Dieu regardant les œuvres du juste » comme procédant en quelque manière de son fils, qui » vit dans ses membres, et qui, comme dit saint Paul, est » accompli dans toutes leurs actions : *Qui omnia in omni-* » *bus adimpletur.* Ephes., I, 23. Theol., p. 443.

§ III. — De proprietatibus justificationis.

Tripliciter hic errant Protestantes : 1° docent singulos justos fide divina credere teneri se esse justificatos, sicut credunt Christum pro nobis esse mortuum; 2° Calviniani contendunt fidem semel obtentam amitti non posse; 3° Lutherani et Calvinistæ negant justitiam in uno majorem et in altero minorem esse, hocque ex principio quo tenent justitiam Christi nobis imputari, evidenter sequitur. Lutherus non dubitavit dicere, Serm. de Nativ. B. M. V. : « Omnes Christiani æque magni sumus ac » Mater Dei et æque sancti ac ipsa. » Contra hos errores erunt tres propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Nemo, seclusa speciali revelatione, tenetur credere fide divina se esse justificatum.

Propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis et ratione.

Est de fide ut pote definita in conc. Trid., sess. VI, can. 13 : « Si quis dixerit omni homini, ad remissionem » peccatorum assequendam, necessarium esse ut credat » certo et absque ulla hæsitatione propriæ infirmitatis et » indispositionis peccata sibi esse remissa; anathema » sit. » Et can. 14 : « Si quis dixerit hominem a peccatis

» absolvi ac justificari, ex eo quod se absolvi ac justifi-
» cari certo credat ; aut neminem vere esse justificatum,
» nisi qui credat se esse justificatum... anathema sit. »
Ergo.

Prob. 1° *Probatur Scriptura sacra.* Prov., xx, 9 : *Quis potest dicere : Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Eccl., ix, 1 : *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit ;* I. Cor., iv, 4 : *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Certe qui fide divina crederet se esse justificatum, dicere posset se purum esse a peccato, se amore dignum esse, etc. Ergo 1°.

Prob. 2° *SS. Patrum testimonio.* S. Aug., lib. de Perfectione justitiæ, cap. 15 : « Quantalibet justitia sit præ-
» ditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo, quod ipse
» non videt, inveniatur; » deinde citat verba Prov. xx, 9 et 11.

S. Gregorius Magnus, respondens sorori suæ, quæ ab illo quæsierat an de remissione peccatorum suorum secura esse posset, ait : « Rem difficilem etiam et inutilem
» postulasti : difficilem quidem, quia ego indignus sum
» cui revelatio fieri debeat; inutilem vero, quia secura
» de peccatis tuis fieri debes. » Ergo 2°.

Prob. 3° *Ratione.* Nihil credi debet fide divina, juxta Protestantes, nisi quod in Scriptura sacra continetur : atqui nullibi continetur in Scriptura sacra, nec in traditione, nec in symbolis fidei, hunc vel illum hominem esse justificatum; sed contrarium ex textibus allatis constat.

A fortiori, nemo fide divina credere potest se esse prædestinatum, ut plurimi docent Protestantes; ad hoc quippe necesse foret, non solum ut certo sciret se esse justificatum, sed insuper se in justitia esse moriturum : atqui, seclusa speciali revelatione, nemo talem habere potest certitudinem : ergo.

Diximus *seclusa speciali revelatione;* nullum est enim dubium quin Deus manifestare possit alicui, mediate vel immediate, illum esse justificatum, vel etiam prædestinatum. Sic per Nathan revelavit David peccatum ejus

esse translatum ; sic Christus immediate dixit paralytico et mulieri peccatrici, peccata ipsorum esse remissa.

Quædam tamen sunt signa quibus homo, absque speciali revelatione, moraliter certus esse possit se gratia sanctificante donari ; nempe 1° testimonium bonæ conscientiæ, 2° horror peccati mortalis et fuga peccati venialis, 3° zelus in acquirenda perfectione, 4° voluptatum hujus vitæ fastidium, 5° gustus divinorum et vitæ æternæ desiderium : hæc indicia dant fiduciam christianam, quæ omnem animi perturbationem et anxietatem excludit, non vero omnem formidinem ; nec impedit quin pro nobis dicta æstimemus hæc Apostoli verba, Philipp., II, 12 : *Cum metu et tremore vestram salutem operamini.*

Dices : Rom., VIII, 16 : *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei :* quod autem Spiritus sancti testimonio nititur, fide divina credi debet : ergo.

R. Dist. textum. Testimonium Spiritus sancti verum est in se et infallible, *conc.* ; nobis certo innotescit, *neg.* ; nam non nisi plus minusve probabiliter nobis singulatim innotescit. Unde unusquisque certo dicere potest : Spiritus Dei testatur omnibus justis quod sint filii Dei ; sed probabiliter vel moraliter tantum asserere potest se hoc testimonium audire. Ergo.

Hæc autem alia verba ejusdem capitis, ℣ 38 : *Certus sum quia neque mors neque vita... poterit nos separare a charitate Christi*, fidem divinam non exprimunt, sed fiduciam christianam, alioquin Apostolus non dixisset : *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*, I Cor., IV, 4.

Similiter, quando exhibet spem christianam, Hebr., VI, 19, *sicut anchoram... animæ tutam ac firmam, et incedentem usque ad interiora velaminis*, solummodo intelligit ejus firmitatem ex parte Dei promittentis, omnipotentis et immutabilis, non vero ex parte nostra. Unde conc. Trid., sess. 6, cap. 9 : « Quilibet, dum seipsum suamque » propriam infirmitatem et indispositionem respicit, de » sua gratia formidare et timere potest, cum nullus scire

» valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, » se gratiam Dei esse consecutum. »

PROPOSITIO SECUNDA.

Justitia amitti potest.

Hæc propositio est de fide, ut pote definita in conc. Trid., sess. 6, can. 23 : « Si quis hominem semel justifi- » catum dixerit amplius peccare non posse, neque gra- » tiam amittere... anathema sit. »

Prob. Scriptura sacra, S. Aug. testimonio, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Ezech., XVIII, 24 : *Cum averterit se justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem... omnes justitiæ ejus quas fecerat non recordabuntur.*

Hebr., VI, 4 : *Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœleste et participes facti sunt Spiritus sancti..., et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam.* Certe in his et in multis aliis textibus, qui citari possent, evidenter supponitur justum a justitia decidere posse. Ergo 1°.

2° *S. Aug. testimonio*, qui multis in locis, et præsertim in lib. de Corrept. et Grat., cap. 13, ait : Aut gratiam » Dei suscipiunt, sed temporales sunt, nec perseverant : » deserunt et deseruntur. » Ergo 2°.

3° *Ratione.* Infantes fiunt justi in Baptismo : ergo si justitia amitti non possit, qui semel baptizati sunt nunquam peccare possunt, quod certe adversarii concedere nequeunt; aut peccata eorum non ipsis imputabuntur, quod absurdum est.

Præterea, si justi jam peccare nequeant, cur tot exhortationes in libris divinis et in sermonibus sacris, non solum ut peccatores ad justitiam redeant, sed ut justi lapsum timeant, de propria salute sint solliciti, perseverent, et per bona opera certam suam electionem faciant?

Denique, in Protestantium systemate, homo per justificationem non renovatur, peccata ejus non delentur, sed, per fidem, justitia, sicut corpus vestimento, teguntur, et

ideo justitia, fide remanente, per nova peccata non destruitur. At tale systema ad omnia inducit flagitia, ut nemo attendens non videt. Idcirco quidam Protestantes, ut Grotius et *Leibnitz*, illo abhorruerunt. Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc.

Dices : I Joan., III, 9 : *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit.* Ergo.

R. Qui natus est ex Deo peccatum non facit, dum in *filiatione* Dei remanet, *conc.;* a filiatione Dei excidere non potest, *nego.* Sic quotidie, vulgo dicitur : Bonus filius patrem non offendit, quamvis illum offendere possit; sed tunc cessaret esse bonus filius. Ergo.

Eadem facilitate alii explicari possunt Scripturæ textus qui a Protestantibus objici solent, v. g. : *Aquæ multæ non potuerunt exstinguere charitatem*, Cantic., VIII, 7, id est, quamdiu remanet charitas, habet vim omnes superandi tribulationes : *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*, Joan., IV, 13, id est, modo illam non evomat, nunquam sitiet : si autem illam evomuerit, sitiet iterum. Sic et homo justificatus, si gratiam non evomuerit, non sitiet spiritualiter in æternum ; sed illam per peccatum evomere potest.

PROPOSITIO TERTIA.

Justitia non est æqualis in omnibus.

Prob. Scriptura sacra, definitione conc. Trid., praxi Ecclesiæ, S. Aug. testimonio et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Apoc., XXII, 11 : *Qui justus est, justificetur adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc;* sensus non est omnes æqualiter sanctos, æqualiter augendos esse in sanctitate, sed omnes, in quocumque gradu sint justitiæ et sanctitatis, adhuc teneri in justitia et sanctitate proficere, *ut patet.* Ergo 1°.

2° *Definitione conc. Trid.*, sess. 6, can. 24 : « Si quis » dixerit justitiam acceptam non conservari atque etiam » augeri coram Deo per bona opera ; sed opera ipsa fructus

» solummodo et signa esse justificationis adeptæ, non » autem ipsius augendæ causam ; anathema sit. » Porro si bona opera justificationis augendæ sint causa, patet gratiam justificantem non esse in omnibus æqualem : ergo 2°.

3° *Praxi Ecclesiæ*, quæ in orationibus suis et præsertim oratione Dominicæ XIII post Pentecosten, *fidei, spei et charitatis augmentum* postulat a Deo. Ergo 3°.

4° *S. Aug. testimonio ;* sic enim se habet, Tract. 6 in Joan. : « Novit Dominus qui sunt ejus ; diversarum gra- » tiarum sunt genera, non omnes paria habent : sunt » alii aliis sanctiores, sunt alii aliis meliores. » Ergo 4°.

5° *Ratione*. Alibi probatur non eamdem futuram esse beatitudinem in cœlo pro omnibus : ergo justitia eorum non est æqualis in terra. Anima justa comparatur agro, hortulo, margaritæ ; dicitur amica, dilecta, sponsa, soror, famula : at æqualis non est ornatus omnium agrorum et hortulorum, splendor omnium margaritarum, gratia amicarum, dilectarum, sponsarum, etc. Ergo 5°, etc., aliunde, etc. Ergo.

ARTICULUS TERTIUS.

De gratia sanctificante in quantum extenditur et completur in virtutibus et donis.

Juxta mentem conc. Trid. gratia sanctificans, quæ justificat impium, extenditur et completur in virtutibus et donis, quæ cum ea infunduntur et tanquam pars illius integralis habentur. Communiter virtutibus et donis apud theologos adduntur beatitudines.

I. De virtutibus infusis. — 1° Virtutes infusæ sunt quidam habitus quibus animæ potentiæ informantur et habilitantur ad eliciendos actus supernaturales secundum speciem suam. In quantum comparantur cum gratia sanctificante, ipsius sunt pars integralis et cum ea infunduntur in anima, cui permanenter inhærent, potentias ejus consimiles ad agendum supernaturaliter elevantes

et informantes. In quantum comparantur ad actum, sunt velut quoddam medium inter gratiam et actus supernaturales. Gratia enim constituit hominem in *esse* divino, ipsumque Christo inserit, ut dicit B. Paulus, Rom., VI. At modus operandi sequitur modum essendi; etenim quemadmodum natura, v. g., hominis, ita est principium operationum sibi consentanearum, nempe rationalium, ut eas exercere non possit nisi per potentias sibi congenitas, intellectum scilicet et voluntatem; sic gratia sanctificans, quæ accedit homini, velut nova natura, comites habet virtutes infusas, per quas veluti per potentias supernaturales operatur. Sic *Habert*, Curs. complet., t. X, p. 1147. Virtutis nomen sortiuntur quia ad bene agendum disponunt proxime; et ideo secundum virtutes infusas anima justificata, auxilio gratiæ actualis movetur, ut transeat ad supernaturaliter agendum.

2° Distinguuntur a virtutibus acquisitis, et quidem multipliciter; nempe, quantum ad originem, a Deo enim producuntur virtutes infusæ, cujus solius est hominem in ordine supernaturali constituere; aliæ vero labore humano acquiruntur; — quantum ad motivum quo tendunt in objectum, virtutes enim infusæ tendunt ad objectum lumine supernaturali cognitum, et propter motivum supernaturale; v. g., temperantia acquisita refrænat voluptatem carnalem quia dedecet naturam rationalem; infusa vero quia dedecet christianum et membrum Christi, et anhelantem ad divinum consortium retardat. *Habert.*

3° Distinguuntur virtutes infusæ a donis sive scientiæ, sive linguarum, quæ divinitus quidem possunt infundi, sed in *esse suo* ad naturam pertinent et naturaliter possunt acquiri. Scientia enim infusa non magis differt a scientia acquisita, quam vita, defuncto Lazaro restituta, differt a vita quam prius a parentibus hauserat. Hujusmodi dona sunt annumeranda inter virtutes gratis datas quæ ad utilitatem aliorum conferuntur, nec animam suscipientem ad statum supernaturalem elevant, nec gratam faciunt.

4° Virtutes infusæ dividuntur in *theologicas* et *morales;* omnes quidem dirigunt mores ; sed cum quædam directe ad Deum spectant, præstantiores sunt, et nobiliori nomine *theologicæ* dicuntur, videlicet fides, spes et charitas. Inter virtutes morales quatuor eminent, et *cardinales* ideo vocantur, scilicet, justitia, prudentia, fortitudo et temperantia.

5° Certum est virtutes theologicas per modum habitus infundi in Baptismo, siquidem de illis expressa mentio est in concilio Trid., sess. 6, cap. 7. De aliis, communior est affirmans theologorum sententia, cui favere sane videtur Catech. Concil. Trid., numerans inter effectus baptismi *nobilissimum omnium virtutum comitatum, quæ in anima simul cum gratia infunduntur.*

II. De donis Spiritus Sancti. — Dona Spiritus Sancti sunt habitus supernaturales quibus anima perficitur et disponitur ad prompte recipiendam et exequendam extraordinariam Spiritus sancti inspirationem.

Similiter communius docetur dona Spiritus sancti cum gratia sanctificante infundi, quia homo justificatus Spiritu Christi vivere et regi debet; quod sic exprimit B. Paulus : *Quicumque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei... Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*, Rom., viii, 9 et 14. Vide S. Th. 1 2, quæst. 68, art. 2. De donis Spiritus sancti specialius disseremus in Tractatu *de Confirmatione.*

III. De Beatitudinibus. — Beatitudo est quædam inchoatio, seu participatio æternæ beatitudinis, in his perficiendis quæ sunt ejusdem beatitudinis meritoria, ut insinuatur ex prima et octava beatitudine.

Juxta S. Thom. 1 2, q. 69, a. 4, beatitudines possunt esse in nobis duplici modo : primo modo, tanquam præparatio et dispositio ad futuram beatitudinem, quod est per modum meriti. Alio modo per quamdam inchoationem imperfectam futuræ beatitudinis in viris sanctis etiam in hac vita. « Beatitudo, ait S. Græg. Nyss. apud Corn. a Lap., t. xv, p. 137, est dos propria Deo : dum ergo Christus pauperes spiritu facit beatos, facit eos participes divinitatis. »

Inquirit S. Bonaventura, Sent., lib. 3, dist. 34, p. 1, a. 1, q. 1, quænam sit differentia inter virtutes, dona et beatitudines. Virtutes, inquit, dantur ad operandum recte, dona ad operandum expedite, beatitudines ad operandum perfecte; hoc est, ut exponit, virtutes ordinant ad priora, seu communia; dona ad media, seu majora; beatitudines ad ultima, sive perfecta.

Aliam differentiam tradit S. Doctor, quæ etiam recte competit habitibus infusis, secundum statum in quo nunc sumus. Habitus gratuiti nobis dantur ut conformemur Christo; per virtutes conformamur Christo in agendo; per dona Christo etiam conformamur in patiendo: beatitudines vero adduntur, ut sive agendo sive patiendo, Christo conformemur cum gaudio et exultatione.

Octo numerantur beatitudines apud Matth., quæ octo a B. Luca in quatuor resumuntur. Earum convenientiam cum donis Spiritus sancti fuse exponit S. August. de Serm. Dom. in monte.

Jam autem percipitur quantas spirituales divitias, juxta doctrinam catholicam, homo recipiat in justificatione, cum gratia habituali. Vide *Habert*, Theol. Catal., de gratia habit.; vel ad calcem Curs. compl. Theol., t. x; P. *Amelotte*, Theol. p. 370 et seq.

ARTICULUS QUARTUS.

DE GRATIA SANCTIFICANTE, IN QUANTUM PER BONA OPERA AUGETUR ET USQUE IN FINEM CONSERVATUR.

Gratia justificationis nobis collata est, ut per bona opera in nobis jugiter crescat, perficiatur, atque feliciter usque in finem conservetur. Sic eam tradit Conc. Trid., sess. 6, cap. 10.

Tria, circa hoc, nobis inquirenda sunt: 1° an gratia sit per se activa et possit crescere, sine ope gratiæ actualis; 2° quibus gratiæ auxiliis indigeat homo justificatus ad vitandum peccatum, et superandas tentationes; 3° quo

speciali gratiæ auxilio homo indigeat ad perseverandum in bono usque in finem.

§ I.—An gratia sanctificans sit per se activa et possit crescere absque auxilio gratiæ actualis.

Affirmat P. *Thomassin*, et contendit gratiam habitualem fieri activam, viresque ad faciendum bonum supernaturale sufficientes homini justo conferre. Theologi vero communiter negant; cum quibus sit

PROPOSITIO.

Homo justificatus, præter gratiam sanctificantem indiget auxilio actuali ut transeat ad opus supernaturale.

Prob. 1° *Script. sacra.* Auxilium cujus necessitas demonstratur ex Scriptura ad omnes actus salutares semper exhibetur tanquam auxilium actuale, a gratia sanctificante distinctum. Sic Christus dicit ad apostolos : *Sine me nihil potestis facere* : atqui apostoli erant justificati. — I Cor., VII, 3. *Nemo potest dicere Dominus Jesus nisi in Spiritu sancto.* Nemo, id est, sine dubio, nequidem justus. Joan., XV, 4 : *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis.* Ergo sicut palmes jugi et continuo influxu vitis indiget, ut fructus facere possit, sic justus ope gratiæ actualis indiget ut bonum supernaturale operetur. Ergo.

Prob. 2°. *Conciliis.* Concil. Trid. sic interpretatur textum supra citatum, *sicut palmes,* etc., sess. 6, cap. 16 : « Cum ille ipse Christus Jesus, tanquam caput in mem» bra et tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos » jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera » semper antecedit, comitatur, et subsequitur, et sine » qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possunt. » Idem aperte supponit conc. Araus. II, can. 19 : « Unde

» cum sine Dei gratia natura humana non possit salutem » custodire quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit » reparare quod perdidit. » Ergo.

Prob. 3° *Auctoritate S. Aug. et consensu theol.* S. Aug. sic habet, lib. de Natura et Gratia, cap. 26 : « Sicut oculus » plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non po- » test cernere, sic homo etiam plenissime justificatus, » nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non » potest vivere. »

S. Thomas, vice sua, 1 2, q. 109, a. 9 : « Homo ad » recte vivendum dupliciter auxilio Dei indiget : uno qui- » dem modo quantum ad aliquod habituale donum, per » quod natura humana corrupta sanetur, et etiam sanata » elevetur ad operanda opera meritoria vitæ æternæ quæ » excedunt proportionem naturæ : alio modo indiget » homo auxilio gratiæ, ut a Deo moveatur ad agendum. » eamdem doctrinam post S. Thom. generaliter tenent theologi, licet eam non tradant tanquam de fide. Ergo.

Prob. 4° *Ratione.* — a) Gratia sanctificans non est in nobis sub ratione motionis animam moventis, sed sub ratione cujusdam formæ supernaturalis et vitæ novæ, quæ augeri non potest nisi continuo influxu divinæ bonitatis eam moventis atque foventis. — b) Gratia actualis nihil aliud est quam concursus Dei supernaturalis; atqui sicut facultas naturalis moveri non potest ad actum sine concursu naturali, ita nec gratia sanctificans sine consensu supernaturali. — c) Gratia actualis necessaria erat Adamo in statu innocentiæ, ut bonum opus supernaturale faceret : ergo *a fortiori* homini justo in statu præsenti ; ergo.

§ II. — Quibus gratiæ auxiliis indigeat homo justificatus ad vitandum peccatum et superandas tentationes.

Dicemus 1° de necessitate gratiæ actualis ad vitandum peccatum mortale; 2° ad vitandum peccatum veniale; hinc duplex propositio.

PROPOSITIO PRIMA.

Homo justificatus, consuetis gratiæ auxiliis adjutus, potest in genere vitare peccata mortalia, non potest tamen per totam vitam sine speciali gratia.

I. PROBATUR PRIMA PARS. — 1° *Script. sacra.* Saltem de peccatis mortalibus intelligenda sunt hæc sequentia : Joan., XIV, 23 : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit;* item I Joan., III, 9 : *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Ergo qui ex Deo natus est, id est qui est justificatus, potest cum gratiis consuetis, sic saltem vitare peccatum, ut ab illa divina filiatione peccando non excidat.

2° *Concluditur* ex doctrina definita. De fide est, ut vidimus in prima parte, non denegari justis gratiam sufficientem, urgente præcepto, ut possint sive vitare peccatum, sive implere mandata.

3° Omnibus justificatis dari debent gratiæ illæ quibus possint justitiam a Deo acceptam conservare et augere : Deus enim secundum legem providentiæ suæ providere debet creaturis suis ut non careant mediis aptis quibus moveantur ad suum finem, singulæ secundum ordinem naturæ suæ; hujusmodi tamen media non haberent justi, si communibus auxiliis peccatum mortale vitare non possent. Ergo.

II. PROBATUR SECUNDA PARS. — 1° Cœlestinus papa, Epist. ad Galliarum episc. ad calc. t. X, S. Aug., p. 132, definit : « Neminem, etiam baptismatis gratia renova» tum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias et » vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum » adjutorium Dei, perseverantiam bonæ conversationis » acceperit. »

2° Equidem si cum consuetis gratiis homo semel justificatus, omnia vitare posset peccata mortalia per totam vitam, dicendum foret ipsum posse perseverare active

usque in finem sine speciali gratia, quod est contra fidem.

3° Ratio est, juxta S. Th. 1 2, q. 109, a. 9, quia propter corruptionem quantum ad carnem et ignorantiam quantum ad intellectum, quæ remanent in homine justificato, est difficillimum illi inter continuos conflictus et tentationes, atque in tanta ignorantiæ obscuritate, diu perseverare in bono supernaturali, nisi, præter auxilia consueta, speciali gratia roboretur et adjuvetur.

PROPOSITIO SECUNDA.

Homo justus, præter consueta gratiæ auxilia, etiam speciali gratia indiget, ut per diuturnum tempus possit vitare omnia peccata venialia.

Hic non agitur de peccatis venialibus seorsim sumptis quæ vitari possunt cum consuetis gratiæ auxiliis, sed de his peccatis collective sumptis. Item non agitur de quovis temporis intervallo, sed de tota vita, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia ; inde inferunt theologi hominem justum non esse per diuturnum tempus sine hujusmodi peccatis, sed non est de fide nisi agatur de tota vita. Tandem impotentia de qua hic agitur non est impotentia physica sed moralis, ex debilitate naturæ proveniens, quia non sic semper erit pervigil ut non aliquando in quibusdam levibus peccatis decidat, licet ea seorsim sumpta semper vitare possit.

Propositio est de fide, saltem si intelligatur de tota vita nostra, ut pote definita in conc. Trident., sess. 6, can. 23 : « Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius » peccare non posse... aut contra, posse in tota vita » peccata omnia etiam venalia vitare, nisi ex speciali Dei » privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, » anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Eccl., VII, 21 : *Non est homo justus in terra qui faciat bonum et non peccet :* S. Jacob., III, 2 : *In multis offendimus omnes.* S. Apostolus

hic non loquitur de peccatis mortalibus in quæ non omnes ita frequenter labuntur. Ergo.

Prob. 2°. *Testimonio S. Aug.* sic habentis in opere imperfecto contra Julianum, lib. I, cap. 101 : « Nunc ergo » non solum potest peccare post baptismum, verum etiam » quia et bene reluctans concupiscentiæ carnis, aliquando » ab ea trahitur ad consensionem, et quamvis venialia, » tamen aliqua peccata committit, habet cur semper hic » dicat : *Dimitte nobis debita nostra*, etc. » (t. x, col. 393). Ergo.

Prob. 3° *Ratione.* Ad vitanda omnia peccata venialia per diuturnum tempus, necesse foret ut omnes superarentur tentationes, omni ex parte vincerentur superbia, vana gloria, impatientia, gulæ appetitus, sensuum evagatio, negligentia in officiis, tepor in oratione et in servitio Dei, etc.; atqui homo, nisi specialissima adjuvetur gratia, tanti et tam diuturni conatus non est capax. Ita S. Th. 1 2, quæst. 109, art. 8 in conclusione. Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : I Joan., III, 9 : *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit.* Ergo, etc.

R. Dist. textum. Peccatum mortale non facit, remanens justus, *conc.;* peccatum veniale, *nego.* Hunc esse sensum Apostoli patet ex contextu, et sic interpretatur Estius.

Dices 2° : Singula peccata venialia seorsim sumpta possunt vitari : ergo et collective.

R. Nego conseq. Nam major requiritur virtus ad resistendum collectioni tentationum, imo ad resistendum multis successive, quam ad vincendam unam seorsim sumptam : ergo non mirum si speciali indigeamus auxilio ad diu resistendum, quamvis auxilio communi unamquamque tentationem superare possimus. Responsio lucidior fiet exemplo. Miles robustus nullum timebit hostem singularem ; sed adversus multos etiam successive dimicare formidaret, atque infallibiliter vinceretur : ergo *a pari*, etc.

Inst. 1° Repugnat dari peccatum necessarium : at si

omnia peccata venialia vitari nequeunt, datur peccatum necessarium : ergo.

R. Nego min. Nullus de facto omnia vitabit peccata venialia nisi speciali adjuvetur gratia : at minime inde sequitur aliquod peccatum esse realiter necessarium ; in quocumque casu peccaverit justus, a peccato cavere potest, ac consequenter libere peccat.

Inst. 2°. Qui consuetis gratiæ auxiliis utendo, priora vitat peccata venialia, novas obtinet gratias quibus sequentia vitare potest : ergo omnia peccata vitare posset.

R. Nego conseq. Quamvis enim homo, gratiis bene utendo, alias obtineat et majorem habeat facilitatem peccata venialia vitandi, eaque omnia singulatim vitare possit, certum est illum, ut pote infirmum, mobilem, inconstantem, in sensibilia proclivem, multitudine et varietate tentationum obrutum, diu non perseveraturum sine ullo peccato veniali, saltem ex perturbatione vel ex fragilitate commisso : talis est quippe tristis conditio nostra. Unde semper vigilare et orare debemus, ne peccemus, et semper dicere Deo : *Dimitte nobis debita nostra;* vel cum Apostolo : *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est*, I Joan., I, 8.

§ III. — Quo speciali gratiæ auxilio indigeat justus ad perseverandum usque in finem.

1° Perseverantiæ donum proprie significat specialem dispositionem divinæ providentiæ, qua gratia sanctificans cum mortis instanti in aliquo conjungitur.

2° Perseverantia, sic intellecta, sub duplici respectu considerari potest, ut passiva, scilicet, et ut activa : ut passiva, si cooperationem hominis non requirat; v. g., si post baptismum, vel adultus statim post justificationem infans decedat : ut activa autem, ubi cooperatio hominis requiritur.

3° Certum est perseverantiam sub priori respectu spectatam, esse donum Dei speciale, quia solius est Dei effi-

cere ut quis ante justificationem non moriatur, et post adeptam justificationem, ante usum rationis vel ante peccatum decedat, juxta Sapientiæ, IV, 11, verba : *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus aut ne fictio deciperet animam illius.*

4° Quæstio est igitur an specialis requiratur gratia, ut homo justificatus in justitia active perseverare possit, et de facto perseveret usque in finem. Negabant Semipelagiani, asserentes gratias consuetas sufficientes dare vires justo ad perseverandum usque in finem. Catholici vero docent, præter gratias consuetas, speciale requiri donum Dei gratuitum, ut homo justificatus omnes vincat tentationes, cuncta devitet mortalia peccata et in justitia perseveret usque in finem.

5° Hoc autem donum, de quo disputant theologi, nobis videtur, ex textibus afferendis, præsertim ex verbis S. Cœlestini, esse præparatio gratiarum efficacium quibus constituitur in statu justitiæ et in eo servatur ; non est idem pro omnibus, v. g., pro iis qui perseverant diu in justitia sine lapsu, et pro iis qui, a lapsibus resurgentes, in sanctitate moriuntur.

PROPOSITIO.

Ad perseverandum active usque in finem, præter gratias consuetas, specialis requiritur gratia.

Propositio est de fide. Conc. Trid., sess. 6, can. 22: « Si quis dixerit justificatum, vel sine speciali auxilio » Dei, in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo » non posse ; anathema sit. »

Sic pariter definierat Cœlestinus papa, Epist. ad Galliarum episcopos, ut supra retulimus.

2° *Prob. ex SS. Patribus.* S. Aug., lib. de Corrept. et Grat., cap. 6 : « Negare non possumus etiam perseveran- » tiam in bono proficientem usque in finem, magnum » esse Dei munus ; nec esse nisi ab illo de quo scriptum » est : *Omne datum optimum et omne donum perfec-*

» *tum*, etc. » Idem S. Doctor librum integrum de Dono perseverantiæ scripsit; cæteri Patres ipsi consentiunt. Ergo 2°.

3° *Ratione*. Illa gratia dicitur specialis quæ non omnibus, sed aliquibus duntaxat conceditur : atqui gratia perseverantiæ finalis non omnibus, sed solis prædestinatis conceditur : ergo 3°.

Unde gratia sufficiens ad perseverandum datur omnibus, ideoque dici potest ordinaria; gratia efficax perseverantiæ solis conceditur electis; idcirco vocatur specialis. Gratia tamen ordinaria a Deo ordinatur ad gratiam specialem, quæ ideo omnibus conceditur, qui gratiis consuetis recte utuntur.

Dices 1° : Si perseverantia sit speciale donum Dei omnino gratuitum, qui non perseverant, donum istud non habent : ergo non culpandi sunt.

R. Nego conseq. Illi enim merito culpantur qui potuissent perseverare et non perseverarunt : atqui omnes justi possunt perseverare : bene utendo enim gratiis consuetis, donum perseverantiæ finalis obtinerent, quod sic docet conc. Trid., sess. 6, cap. 13 : « Deus enim, nisi ipsi illius » gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, » operans velle et perficere. » Ergo.

Dices 2° : Si perseverantia sit donum Dei gratuitum, vana est sollicitudo pro salute, vanus labor, vana correptio; etc. Ergo.

R. Nego ant. Licet enim dona Dei sint gratuita, juxta quasdam sapientiæ regulas conceduntur : precibus ac bonis operibus de congruo obtineri, sicut et malis actibus ac gratiarum abusu repelli possunt. Ergo, etc.

ARTICULUS QUINTUS.

DE GRATIA SANCTIFICANTE IN QUANTUM FRUCTIFICAT IN MERITO.

Meritum in genere est opus præmio vel retributione dignum : hic agitur de merito supernaturali quod per

opus supernaturale acquiritur. Tria nobis inquirenda sunt, scilicet 1° an existat, 2° quas conditiones requirat, et 3° quod sit ejus objectum.

§ I. — De existentia meriti.

Protestantes, ex suo fundamentali systemate humanæ naturæ degradationis perseverantis cum existentia justificationis fide apprehensæ, nulla etiam justorum admittunt bona opera : imo plures volunt omnia ipsorum justorum opera esse mala, ut pote ex vitiata natura provenientia. Negant igitur cujuslibet meriti existentiam. Catholici vero justorum meritum admittentes, concedunt illud non esse meritum rigorosum, quod in solo Christo invenitur ; ejusmodi enim meritum quod ex dignitate propria personæ merentis absolute habet æqualitatem ad mercedem, absque ulla gratia merenti facta, in mera creatura supponi non potest. Merita igitur justorum non excludunt donum præcedens et gratuitum, unde ipsa oriantur, imo illud supponunt, ut optime exprimit conc. Araus II : « Debetur merces bonis operibus, si fiant, sed » gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant. » Unde merita nostra non possunt sejungi a meritis Christi, ex quo dignitatem suam mutuantur. *His præmissis*, sit

PROPOSITIO.

Existit meritum proprie dictum.

Propositio *est de fide*, ut patet ex conc. Araus. supra citato ; aliunde Conc. Trid., sess. 6, can. 32, expresse propositionem nostram definit his verbis : « Si quis dixe- » rit hominis justificati bona opera, ita esse dona Dei, ut » non sint etiam ipsius justificati merita ; anathema » sit. »

In cap. 16 ejusdem sess. 6, longe et solidissime probat existentiam fructus justificationis, id est meriti bonorum operum.

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Matth., v, 12 : *Gaudete et*

exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis : II Tim., IV, 8 : *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ.* Voces istæ, *merces, corona justitiæ,* evidenter supponunt meritum. Innumera alia citari possent testimonia non minus clara.

Prob. 2° *SS. Patribus.* S. Aug., Epist. 194 ad Sixtum : « Nulla igitur sunt merita justorum? sunt plane, quia » justi sunt; sed ut justi fierent, merita non fuerunt. » Nihil amplius desiderari potest : non minus clare loquuntur alii Patres, ut videre est apud Bellarminum, lib. 5 de Justif., cap. 4. Ergo 2°.

Prob. 3° *ratione.* Ratio vera et optima cur opera nostra meritum habere possunt indicatur in verbis jam citatis Christi ad Apostolos : *Sicut palmes,* etc... Cum enim per justificationem complantati simus in Christo et spiritu ejus moveamur ad bonum, impossibile est actus nostros sic divina virtute elicitos non inde consequi aliquam meriti perfectionem, secundum formam meritorum Christi. Aliæ tamen requiruntur conditiones ad strictam rationem meriti, ut dicetur infra.

Dices : 1° Tit., III, 5 : *Non ex operibus justitiæ quam fecimus nos, sed secundum suam misericordiam, salvos nos fecit :* ergo bona opera justorum non sunt meritoria.

R. Neg. cons. Hæc verba minime opponuntur textibus a nobis allatis ad probandam propositionem; duo enim sunt æque certa, nempe justos per bona opera vere mereri, et ipsos tamen secundum Dei misericordiam gratis salvari, quia sine gratia Dei prævenient et adjuvante opera justorum meritoria esse non possunt; hinc recte ait S. Aug., Serm. 170, n. 10, (t. V, col. 823) : « Tunc Deus » coronabit non tam merita tua, quam dona sua. » Hinc iterum meritum justorum nihil aliud est quam quædam participatio meritorum Christi, quæ fit in adultis sub conditione bonorum operum, quibus Christo magis conformantur justi; in parvulis vero fieri potest sine opere per baptismum.

Dices 2° : Luc., XVIII, 10 : *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis dicite : servi inutiles sumus; quod debui-*

mus facere fecimus. Qui reddit quod debet, non meretur mercedem; atqui bene operando facimus et reddimus Deo quod debemus : ergo.

R. Neg. min. Qui enim facit quod debet propria, libera ac prompta voluntate, meretur laudem apud homines, propter modum operandi; imo et aliud quoddam præmium mereri potest, si præcederet conventio de retribuendo præmio; porro hæc præcessit conventio; nobis enim promisit Deus : *Qui reddet unicuique secundum opera ejus, iis qui secundum patientiam boni operis gloriam quærunt, vitam æternam.* Rom., II, 6. Servi tamen inutiles dicimur quia ex operibus nostris nulla Deo accrescit utilitas. Ergo.

§ II. — De conditionibus ad merendum requisitis.

Duplex distinguitur meritum : unum proprie dictum, cui præmium ex justitia debetur, et dicitur *de condigno*; et alterum cui præmium non debetur nisi ex convenientia seu aliqua congruitate, et vocatur *de congruo*.

1. Conditiones ad merendum de condigno. — Considerari possunt ex parte operis, ex parte personæ opus præstantis, et ex parte Dei opus præmiantis.

1° Ex parte operis requiritur — a) ut opus sit supernaturale, alioquin non esset ejusdem ordinis ac præmium. Porro sicut repugnaret in naturalibus opus ecclesiasticum, v. g., præmio militaribus proprio donari, *a fortiori* repugnaret quod opus naturale præmium supernaturale obtineret; opus autem non est supernaturale, nisi ex gratia procedat, motivo fide cognito innitatur et ad finem supernaturalem intentione saltem virtuali referatur. — b) Requiritur ut sit proportionatum cum præmio; si enim præmium dignitatem operis superaret, non ex justo judicio redderetur, sed ex mera liberalitate tribueretur. Porro ex eo quod opus sit supernaturale, non continuo habet strictam proportionem ad præmium quod intenditur. Sic oratio quæ, quantumvis perfecta, non obtinet effectum

suum per modum retributionis, sed per modum meræ impetrationis. Condignitas autem operis, ait *Billuart*, attenditur tum secundum virtutem Spiritus sancti, qui Joan., IV, dicitur *fons aquæ salientis in vitam æternam*, id est, principium ad illam conducens; tum secundum dignitatem gratiæ, qua homo fit consors naturæ divinæ, proindeque potest operari digna Deo. — c) Inde solvitur altera quæstio inter theologos agitata, an scilicet opera meritoria fieri debeant ex motivo perfectæ charitatis. Si enim, ut supponitur, homo constituatur per gratiam in *esse divino*, et vitæ divinæ participationem habeat, inde consequitur quodcumque opus supernaturale, non tantum charitatis, sed et fidei, spei, pœnitentiæ, etc., esse illius vitæ augmentativum, ac proinde meritorium; hæc est sententia communis, quam evidenter supponit conc. Trid., sess. 6, cap. 16.

2° *Ex parte hominis opus præstantis.* — a) Requiritur ut sit viator : post enim præsentem vitam nullus, Deo ita statuente, mereri aut demereri potest. Mors comparatur nocti in qua nemo operatur, Joan., IX, 4; ergo *dum tempus habemus*, inquit B. Paulus, Gal., VI, 10, *operemur bonum*. Ratio est quod meritum sit motus et via ad terminum; ergo adepto termino, cessat meritum, sicut via, assecuto termino, finitur, et pugna desinit, parta victoria. Vid. *Billuart*. — b) Requiritur ut sit liber, quia in tantum aliquis meretur, seu est præmio et laude dignus, in quantum est auctor sui operis, et aliquid ponit de suo in obsequium præmiantis; atqui nisi liber esset homo, dici non posset auctor operis sui, ac proinde nullum haberet meritum. — c) Requiritur ut sit justus. Hæc enim conditio exigitur a conc. Trid., qucd, sess. 6, can. 26 et 32, supponit evidenter solos justos mereri posse; sequitur etiam ex his verbis Christi : *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite : sic nec vos nisi in me manseritis.* Joan., XV, 4. Ratione etiam demonstratur, quia homo non potest opera vere perfecta et meritoria sic agere nisi in quantum factus est consors vitæ et naturæ divinæ per gratiam; præterea

non potest esse meritum condignum, ubi persona est indigna, qualis est peccator.

3° *Ex parte Dei præmiantis.* — Requiritur ut sit promissio ex parte Dei ; quidquid enim venit a creaturis, in quacumque hypothesi, Deo debetur : nunquam igitur Deus tenetur in justitia, seclusa speciali promissione, præmium eis concedere. At, posita promissione, adest contractus vi cujus obligatur. Porro Deus promisit homini justo benefacienti se præmia pro meritis esse concessurum, quod constat — a) Scriptura sacra, Epist. B. Jacobi, I, 12 : *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* — b) Conc. Trid., sess. 6, can. 26, ubi sic legitur : « Si quis dixerit justos non debere pro » bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, exspectare et » sperare æternam retributionem a Deo per ejus miseri- » cordiam... anathema sit. » In capite 16 ejusdem sessionis, expresse dicitur illam retributionem a Deo fuisse promissam. — c) Testimonio S. Aug., qui, in Ps. LXXXIII, ait : « Debitorem Deus ipse se fecit non accipiendo, sed » promittendo. Non ei dicitur : Redde quod accepisti, » sed : Redde quod promisisti. » Unde summi Pontifices sequentem damnaverunt Baii propositionem, n. 2 : « Sicut » opus malum ex natura sua est mortis æternæ merito- » rium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ » meritorium. »

Observandum est tamen condignitatem operis intrinsecam non ex promissione Dei sumendam esse, sed ex proportione quam habet gratia cum mercede. Unde ex duplici causa movetur Deus ad retribuendum operibus justorum mercedem suam ; primo quidem ex sapientiæ motivo quia, cum talia operandi homini dederit virtutem, non potest deficere in opere incepto ; deinde ex justitiæ motivo, quia, promissione supposita, et pacto interposito inter Deum et homines, vere bonis operibus debetur merces.

II. De conditionibus ad merendum de congruo. — 1° Ad merendum de *congruo* non requiritur status gra-

tiæ, neque proportio stricta in opere, nec etiam Dei promissio; alioquin meritum esset de condigno; alia autem requiruntur, nempe ut homo sit viator, ut sit liber et opus supernaturale, idque propter rationes supra allatas. 2° Meritum de congruo fundatur: primum in proportione minus stricta operis; opus enim factum est, quod etsi non stricte meritorium sit, ex gratia tamen procedit, et ideo non potest propter quamdam decentiam, tum ex bona voluntate et egestate præstantis, tum ex liberalitate et abundantia ejus cui præstatur exurgentem, a mercede sua frustrari. Deinde fundatur in quadam dispositione et præparatione subjecti merentis, ipsum coaptante ad præmium, tanquam ad formam suscipiendam, quales sunt dispositiones quæ justificationem antecedunt. Præterea reponi potest in quadam amicitia inter merentem et remunerantem, qua ad præmiandum Deus movetur, et illud est meritorum de congruo excellentius genus. Unde patet plus minusve strictum esse meritum de congruo, secundum valorem motivi in quo fundatur. 3° Cæterum observandum est meritum de congruo quasi ejusdem esse pretii in praxi ac meritum de condigno, quia Deus, propter suam misericordiam et clementiam, nunquam meritis nostris mercedem denegat quæ congruit, qui nos supra congruum remunerat. « Sicut in Deo, inquit S. Anselmus, » quodlibet parvum inconveniens sequitur impossibilitas, » ita quamlibet parvam rationem, si majori non vinci- » tur, comitatur necessitas. Dabit igitur semper Deus » omni operanti præmium congruum, nisi per subse- » quens peccatum impediatur. »

§ III. — De objecto meriti.

Certum est nullum mereri posse primam gratiam nequidem de congruo : nam meritum de congruo supponit opus supernaturale; opus autem supernaturale supponit gratiam : ergo.

Quoddam admittitur meritum de congruo apud infidelem qui præcepta legis naturalis servat; sed infidelis sic

agens jam aliqua prævenitur gratia, et aliunde eadem non acquirit merita de congruo ac Christianus motivis supernaturalibus innixus.

Inter cætera gratiæ dona alia possumus de congruo promereri, alia etiam de condigno.

Sectio prima. — *De objecto meriti de congruo.*

Non definitum est ab Ecclesia quæ possumus mereri de congruo; quæ communiter admissa sunt solum dicemus.

I. An et quomodo possimus mereri gratiam sanctificantem. — Certum est hominem non posse mereri de condigno gratiam sanctificantem, posse vero de congruo :

1° Non potest de condigno : quia status gratiæ est conditio essentialis ad meritum de condigno, seu potius meriti de condigno principium; atqui principium meriti non cadit sub merito. — Præterea, B. Paulus ait, Rom., III, 24 : *Justificati gratis per gratiam.* Unde conc. Trid., sess. 6, cap 8, definit : « Gratis justificari ideo di-» cimur, quia nihil horum quæ justificationem præce-» dunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gra-» tiam promerentur. »

2° Potest de congruo, nam homo peccator facere potest opera supernaturalia. Unde conc. Trid. dicit, sess. 6, cap. 6, peccatores ad justitiam disponi per fidem, spem, timorem et initium amoris : sic Daniel hortatur Nabuchodonosor ut peccata sua eleemosynis redimat, Dan., IV, 24. Aliunde potest homo peccator per gratiam actum emittere perfectæ contritionis, qua statim justificatur; atqui quocumque modo contritio perfecta effectum suum producat, negari non potest quin sit ultima et perfectissima dispositio ad gratiam, ac proinde meritum de congruo habeat.

II. An et quomodo possit homo mereri finalem perseverantiam. — Homo non potest mereri de condigno finalem perseverantiam, sed potest de congruo.

Primum probatur. 1° Ex conc. Trid. quod annumerans

ea quæ justus de condigno mereri potest, addit : « Si ta» men in gratia decesserit; »ergo excludit perseverantiam finalem. 2° *Scriptura sacra.* I Cor., x, 12 : *Qui se existimat stare videat ne cadat;* et Philip., II, 12 : *Cum metu et tremore vestram salutem operamini :* At si quis perseverantiam finalem de condigno mereri posset, non omnes ita anxii esse deberent : ergo.

3° *Testimonio S. Aug.* qui lib. de Dono persev., cap 13, sic se habet : « Unde satis dilucide ostenditur et in» choandi et usque in finem perseverandi gratiam Dei, » non secundum merita nostra dari, sed dari secundum » ipsius secretissimam eamdemque justissimam, sapien» tissimam, beneficentissimam voluntatem. »

4° *Ratione.* Conditio essentialis ad meritum de condigno est promissio Dei : atqui nullibi promisit Deus se perseverantiam finalem bonis operibus concessurum tanquam præmium stricte debitum : ergo. Insuper perseverantia finalis est donum Dei externum, et præter gratiæ internæ cursum, quo vita humana a Deo feliciter terminatur, et fructus ejus tempore opportuno colligitur : porro hujusmodi donum a sola Dei voluntate pendet, nec potest ullatenus ex merito præcedenti consequi secundum aliquam rationem juris, prout exigit meritum de condigno : ergo.

Secundum probatur : 1° usu Ecclesiæ, quæ in orationibus suis donum perseverantiæ postulat : illud autem non postularet nisi affulgeret spes illud obtinendi; 2° testimonio S. Aug., qui, de Dono persev., cap. 6 (t. x, col. 286), dicit : « Hoc Dei donum suppliciter emereri » potest : » emereri non potest de condigno, ergo de congruo : 3° ratione ; bona enim opera ad postulandam perseverantiam directa, omnes conditiones ad merendum de congruo habere possunt, *ut patet.* Ergo.

Dices : Christus ait, Joan., XVI, 23 : *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis;* ergo qui perseverantiam finalem petit a Deo, illam ex promissione ejus sperare potest ut debitam de condigno.

R. Nego conseq. Christus enim prædictis verbis promittit effectum orationis ut donum, non vero ut debitum; alioquin proprie non fieret oratio, sed petitio debiti. Ergo.

Ex argumentis allatis, et ex ipsa solutione objectionis, satis patet quod donum perseverantiæ potius emereri possumus per modum supplicationis et impetrationis quam per modum meriti etiam imperfecti; unde *Billuart* hunc effectum tribuit merito de congruo, sed late sumpto, quod fundatur in liberalitate et benignitate Dei.

III. An et quomodo possit homo mereri gratiam efficacem. — 1° Non potest de condigno, ut communissime tenent theologi; nàm gratia actualis et efficax ex natura sua proportionatur ad movendam animæ potentiam, et per actum supernaturalem ad augendam gratiam sanctificantem; at minime proportionatur ad obtinendam aliam gratiam actualem. Sicut una esca ad vitam alendam proportionatur, non vero ad aliam escam obtinendam, nisi mediate et indirecte; ita una gratia nullam habet connexionem ad aliam, sed tantum ad actum suum. Aliunde homo non potest mereri perseverantiam finalem, ut diximus; at si posset mereri de condigno gratiam efficacem, alias successive pariter mereri posset, et tandem ipsam perseverantiam quæ est ultima gratia efficax.

2° Potest de congruo; nam, ut dictum est, gratiam justificationis ipse peccator potest sibi mereri de congruo; porro gratia illa excellentissima est inter gratias efficaces.

Sectio secunda. — *De objecto meriti de condigno.*

Quæ justus mereri potest de condigno expresse declarat conc. Trid., his verbis:

Sess. 6, can. 32: « Si quis dixerit... justificatum bonis » operibus non vere mereri... vitam æternam, et ipsius » vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutio» nem, atque etiam gloriæ augmentum; anathema sit. »

Tria igitur cadunt sub merito de condigno, scilicet augmentum gratiæ, vita æterna, et ipsius vitæ æternæ, id est, gloriæ augmentum. Præter definitionem,

PROBATUR PRIMUM. 1° *Script. sacra*, Prov., IV : *Justorum semita, quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectum diem.* Ad hoc charitatis augmentum nos incitat B. Paulus, Ephes., IV, 15, 16 : *Veritatem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus; ex quo totum corpus... secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in caritate.* 2° *his S. Aug. verbis*, Tract. 5 in Epist. Joan. : « Charitas meretur augeri, et aucta meretur perfici. » 3° *ratione.* Actus enim alicujus virtutis ex se proportionatur ad augendum ipsum ejusdem virtutis habitum.

PROBATUR SECUNDUM. 1° Script. sacra, nempe textibus in quibus vita æterna dicitur *merces*, *corona justitiæ*. 2° *SS. Patrum testimonio.* S. Ambros., Sermone 7 in Ps. CXVIII, asserit justos scire coronam bonorum esse repositam meritorum. S. Aug., lib. de Perfectione hominis, cap. 8 : « Post hanc autem vitam merces perficiens » redditur, sed eis tantum a quibus in hac vita ejusdem » mercedis meritum comparatur. » 3° *ratione*, quia promissa est vita æterna his qui in gratia decedunt; quia justus decedens in gratia vere proportionatur ad vitam æternam, nec ad alium finem potest destinari; quia demum, ipsa gratia, cum sit gloriæ inchoatio, sola morte intercidente, commutatur in gloriam.

Dices : B. Paulus, Rom., VIII, 18 : *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis :* ergo nullus vitam æternam mereri potest de condigno.

R. Dist. ant. Non sunt condignæ in se, id est materialiter, et secundum intensitatem et durationem consideratæ, *conc.*; prout ex Spiritu et gratia procedunt, *neg. Id enim*, ut ait ipse Apost., II Cor., IV, 17, *quod in præsenti est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*,

propter inhabitantem Spiritum in nobis, ut ex contextu patet. Ergo.

Inst. Perseverantiam mereri non possumus de condigno : *a fortiori* nec vitam æternam.

R. Nego conseq. et paritatem, 1° quia Deus vitam æternam promisit ut mercedem, non vero ita promisit perseverantiam ; nam si illam promisisset, nullatenus repugnaret quod eam mereri de condigno possemus. Ergo. 2° Quia status decedentis in gratia proportionatur ad vitam æternam, non autem status justi viventis ad perseverantiam finalem, ut diximus.

PROBATUR TERTIUM. 1° *Script. Sacra*, I Cor., III, 8 : *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Inde patet quod retributio in cœlo non erit una et eadem, sed varia secundum mensuram uniuscujusque laboris. 2° Sequitur ex præcedentibus. Etenim per bona opera augetur in justis gratia sanctificans; ergo et ipsa exinde augebitur gloria cujus ipsa gratia sanctificans est semen; unde : *Qui parce seminat, parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet.* II Cor., IX, 6.

CAPUT TERTIUM.

DE GRATIA CONSUMMATA SEU DE GLORIA.

« Gratia et gloria, inquit S. Th. 22, q. 4, a. 3, in idem » genus referuntur, quia gratia nihil aliud est quam » quædam incohatio gloriæ in nobis. » Idem docet Catech. Rom., part. IV, cap. XI, n. 20 : « Gloriam quid esse » dicemus, nisi gratiam quamdam perfectam et absolu- » tam. » Hæc doctrina fundatur Scriptura Sacra. Juxta B. Joan. I Epist., III, 15 : *Qui odit fratrem suum non habet vitam æternam in semetipso manentem.* Multa alia citari possent, ut videbitur infra. Est igitur consummatio operum

Dei vita æterna, et ideo ab æterno cogitatur et misericorditer præparatur in divina prædestinatione. Hinc in duplici articulo dicemus de prædestinatione et de gloria sanctorum.

ARTICULUS PRIMUS.

DE PRÆDESTINATIONE.

Prædestinatio, juxta vim nominis, idem est ac prævia destinatio. In hoc latiori sensu pro quolibet Dei decreto de futura rerum contingentium sorte sumi posset, sive in bonam sive in malam partem. Communius tamen in bonam partem accipitur, et prædestinatio ad pœnam vocatur *reprobatio*. Duplex distinguitur prædestinatio; una ad gratiam et altera ad gloriam; quæ est ad gloriam, est simul ad gratiam, et dicitur completa. Definiri potest: *Præordinatio efficax qua Deus quosdam homines per media infallibilia ad vitam æternam dirigit.* Ad hanc quæstionem solvendam dicemus 1° de existentia prædestinationis; 2° de causa seu motivo prædestinationis; 3° item de motivo reprobationis.

§ I. — De existentia prædestinationis.

1° Existit prædestinatio : quidquid Deus facit in tempore, ab æterno decrevit illud facere : atqui Deus multis dat gratiam, sive actualem sive sanctificantem, et aliquibus gloriam : ergo illos ab æterno prædestinavit, sive ad gratiam tantum, sive ad gloriam.

Tam aperta est hæc veritas, tot nititur testimoniis Scripturæ et traditionis, ut a cunctis recentibus hæreticis sicut a catholicis nunc admittatur. *Quos prædestinavit,* inquit B. Paulus, Rom., VIII, 30, *hos et vocavit.* S. Aug. integrum composuit librum de Prædestinatione sanctorum.

2° Veritas prædestinationis libertatem hominis non tollit. Quidquid sit de motivo sive prædestinationis, sive reprobationis, de quibus infra, tanquam certum sta-

tuendum est : — a) Deum salutem nostram sincere velle ; — b) gratia nos ex pura misericordia prævenisse et abundantia auxilia nobis adhuc offerre ; — c) nos perfecta libertate gaudere et bona opera supernaturalia, quibus vita æterna promittitur, agere posse ; — d) nos perseverantiam finalem obtenturos ac consequenter gloriam æternam, si gratiis actualibus recte utamur. Nonne hæc plane sufficiunt ad tollendam anxietatem respectu Dei, quamvis, ob fragilitatem nostram, pro nobis dicta æstimare debeamus hæc Apostoli verba jam pluries citata : *Cum metu et tremore vestram salutem operamini ?*

3° Duo igitur importat prædestinatio completa, scilicet donum et electionem ex parte Dei, et meritorum acquisitionem per gratiam, ex parte hominis, quod sic optime exponit P. *Faber*, super verba *quos præscivit et prædestinavit :* « Ceux qu'il connaissait d'avance, ceux-là il les a » prédestinés, il ne nous a pas permis d'approcher plus » près de la solution de ce mystère. Ce n'était pas seule- » ment un choix, c'était aussi une prescience, et ce n'é- » tait pas seulement une prescience, c'était aussi un » choix. Il ne veut pas nous permettre de contempler ce » mystère autrement que dans la confiance versée dans » nos cœurs par la vertu théologale d'espérance, que nous » sommes nous-mêmes au nombre de ces élus dont la » correspondance à la grâce et la participation à la gloire » a réjoui ses yeux de toute éternité. » Bethléem, t. I, p. 62.)

§ II. — De causa seu motivo prædestinationis.

Circa prædestinationis motivum, certum est 1°, contra Pelagianos et Semipelagianos, prædestinationem ad primam gratiam non fieri ob prævisa merita ; siquidem homo hanc gratiam nullo modo mereri potest. Unde Apostolus, Eph., I, 5 : *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ.* Idem habet ℣ 11 ejusdem capitis.

Certum est 2° contra Calvinianos et alios qui negant acquiri posse merita in Christo, prædestinationis execu-

tionem fieri secundum merita, id est, gloriam unicuique juxta merita conferri; etenim probavimus justos per bona opera vitam seu gloriam æternam de condigno mereri.

Quæstio est igitur quo motivo Deus ab æterno quosdam homines præ cæteris ad gloriam æternam præordinet. At cum valde arduum sit et minus utile solutionem altissimæ hujus quæstionis quærere, sufficiat nobis breviter exponere theologorum opiniones circa hoc punctum, et momenta præcipua quibus nituntur.

I. THEOLOGORUM OPINIONES REFERUNTUR. — Tres existunt. Prima tenet prædestinationem ob prævisa merita fieri, sicque eam explicant ipsius patroni : Deus salutem omnium hominum desiderans, parat omnibus gratias sufficientes; dat quibusdam, ex speciali misericordia, gratias abundantiores quæ pro circumstantiis effectum habituræ sunt : prævidet hos præ cæteris merita ope gratiæ libere acquisituros et perseveraturos, atque hac prævisione innixus, statuit ab æterno se gloriam hujusmodi meritis debitam in tempore concessurum.

Secunda opinio docet prædestinationem esse omnino gratuitam, et prævisione meritorum nullo modo fundari : juxta defensores hujus sententiæ, Deus parat omnibus gratias sufficientes, sed ex speciali misericordia ab æterno decrevit dare quibusdam gratias efficaces quibus ad perseverantiam finalem et gloriam æternam infallibiliter deducerentur. Ita omnes Thomistæ, plerique Augustianini, et plures Molinistæ.

Tertia est opinio eorum qui credunt insigniores sanctos, ut B. Virginem, S. Joannem Baptistam, Apostolos, etc., gratuito fuisse prædestinatos, cæteros vero post prævisa merita. Hujus distinctionis nullum invenitur fundamentum, neque in Scriptura, neque in traditione.

Quidquid sit, prædestinatio fuit determinata, juxta omnes, vel intuitu meritorum, vel sine respectu ad merita : igitur stricte loquendo, duæ sunt tantum circa hoc punctum sententiæ, quarum momenta constrictiori modo exposituri sumus.

II. Argumenta prioris sententiæ, quæ tenet prædestinationem fieri ob prævisa merita. Desumuntur 1° *Ex Scriptura.* Matth., xxv, 34 et 35 : *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi : esurivi enim, et dedistis mihi manducare*, etc. Unde sic : Regnum Dei ab æterno paratum est electis, en prædestinatio : paratum est, quia bona fecerunt opera, *esurivi enim*, etc. ; en causa moralis. Ergo.

Pluribus in locis Scripturæ sacræ gloria cœlestis exhibetur ut *merces*, ut *bravium*, ut *corona justitiæ*, etc. : at illæ voces merita præcedentia supponunt : ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus.* S. Ambros. in hæc Apostoli verba : *Quos præscivit, hos prædestinavit*, ait : « Non » ante prædestinavit quam præsciret, sed quorum merita » præscivit, eorum et præmia prædestinavit. »

S. Chrysostomus explicans verba Apostoli : *qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum*... ait : « Non nos- » tris ex laboribus hoc suppetit, sed ex charitate, neque » ex charitate solum, sed etiam ex virtute nostra. Nam » si id e sola charitate penderet, salvari omnes oporteret. » Sin autem sola ex virtute nostra, supervacaneus fuis- » set adventus illius, et quæcumque sunt ab eo adminis- » trata. Verum neque sola ex charitate, neque sola ex » virtute nostra, illud accidit, sed ex utraque. *Elegit* » enim *nos*, inquit; qui autem elegit, scit quid eligat. » Hom. in Epist. ad Eph.

S. Bonaventura, I Sent., Dist. 40, a. 2, q. 1, ait : « Præ- » destinatio non est causa salutis, nisi includendo me- » rita. » Postea addit quod « prædestinatio duo importat, » et rationem præscientiæ, et rationem causæ. » Deinde, quod « præscientia includit in cognitione liberum arbi- » trium, et ejus cooperationem. » Ergo.

3° *Ex ratione* — a) Beatitudo æterna nobis promittitur, et tandem electis datur non tantum ut finis sed etiam ut merces; ergo in prima Dei intentione cogitatur et præparatur qualis erit in executione, nempe tanquam finis et tanquam merces; aliter nec recte nec adæquate cogitaretur et in mente Dei proponeretur. — b) Magna esset in-

sipientia si, non aliquo proposito fine, media tamen finem assequendi disponerentur; porro in opposita sententia, non videtur ad quem finem ordinatæ sint gratiæ, sive vocationis, sive justificationis in non prædestinatis, id est, in reprobis a fine gratiæ et justificationis. — c) Nimis acerba et dura est sententia Thomistarum et in desperationem inducens, in quantum respicit reprobos. Cum enim in statu præsenti non detur medium inter æternam vitam et ignem æternum, necesse est quemcumque non prædestinatum damnationem incurrere, sicut non reprobatum ad vitam æternam prædestinari : ergo.

Adversarii hujus sententiæ respondent, 1° *ad argumentum ex Scriptura*, duplex in Deo esse decretum prædestinationis, unum quo statuit dare his vel illis hominibus gratias efficaces, quæ non impediunt merita; et alterum quo decernit hæc merita gloria æterna coronari.

2° *Ad testimonia Patrum*, dicunt similiter sanctos Doctores duplex agnovisse decretum Dei, et locutos esse modo juxta decretum dandi gloriam meritis, modo juxta propositum concedendi gratias ex natura sua efficaces, ad merita infallibiliter deducentes.

3° *Ad rationes* respondent — a) male inferri prædestinationem ad gloriam fieri ob merita, quia in tempore coronantur merita. Hæc difficultas, inquiunt, occurrit solvenda his omnibus qui admittunt gratiam efficacem, ac proinde omnibus catholicis : nam hæc gratia non conceditur ob merita, et tamen merita ex illa procedentia vitam æternam acquirunt de condigno. — b) Gloria æterna non aliter promittitur in Scriptura quam conceditur : ergo eadem valet responsio. 3° Gratia efficax, juxta omnes, libertatem non tollit, nec divina præscientia : ergo *a pari* nec prædestinatio.

III. Momenta posterioris sententiæ, quæ tenet prædestinationem esse omnino gratuitam et fieri ante prævisa merita. Similiter invocantur Scriptura, SS. Patres et ratio.

1° *Scriptura sacra.* Permulti citari solent textus, quos

dam tantum seligemus. Joan., x, 26 : *Vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.* Si prædestinatio fieret ob merita, dicendum foret, e contra : *Non estis ex ovibus meis, quia non creditis.* Act., xiii, 48 : *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Ergo non fuerunt præordinati quia crediderunt, seu propter merita, sed crediderunt quia ad vitam æternam erant præordinati.

Rom., viii, 30 : *Quos prædestinavit, hos et vocavit, et quos vocavit, hos et justificavit.* Eos igitur ad fidem vocavit et justificavit, qui erant prædestinati.

B. Paulus requirens rationem cur Deus Jacob prætulerit Esaü in sinu Rebeccæ, ait, Rom., ix, 11 : *Cum enim nondum nati fuissent aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei : Quia major serviet minori, sicut scriptum est : Jacob dilexi, Esaü autem odio habui.* Unde Apostolus concludit, ℣ 16 : *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Multa alia taceo. Ergo 1°.

2° *SS. Patres.* S. Aug. fere in toto libro de Prædestinatione sanctorum et alibi, fatentibus plerisque alterius sententiæ defensoribus, hanc propositionem docet.

S. Fulgentius, lib. de Fide ad Petrum, cap. 3, dicit : « Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratuita bonitate » sua prædestinavit ad regnum. »

S. Th., de Veritate, q. 6, art. 2, ait : « Causa prædes- » tinationis nihil aliud est quam bonitas ipsius Dei. » Ergo 2°.

3° *Ratio.* Qui vult ordinate, prius intendit finem quam media : v. g., medicus prius intendit sanitatem ægroti quam medicamenta quæ illi præparat : atqui Deus ab æterno præparavit gratias efficaces ex quibus sequuntur merita : ergo prius intendebat gloriam meritis debitam.

Defensores alterius sententiæ respondent : *Ad primum*, Scripturam in locis citatis et in multis aliis loqui de prædestiatione ad gratiam, quæ, juxta omnes catholicos, est gratuita et antecedens, et non impedit quin prædestinatio ad gloriam fiat ob prævisa merita ;

Ad secundum, Patres et doctores similiter locutos esse, in locis objectis, de prædestinatione ad gratiam ; vel suam emisisse opinionem, non vero Ecclesiæ doctrinam ;

Ad tertium, Omnes homines præordinantur ad vitam æternam sub conditione meritorum, consequenter ad illud primum Dei propositum omnibus dantur gratiæ sive abundantiores sive saltem sufficientes tanquam media ad merendum ; ergo apprime scit Deus ad quem finem gratiam suam concedit et media disponit. Ergo.

Concludendum est questionem esse solutu difficillimam ; cum autem ad praxim non pertineat, eam aliis solvendam dimittimus. *Quid ergo dicemus?* inquit Apostolus, Rom., IX, 14, *numquid iniquitas apud Deum? Absit ;* et XI, 33 : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei ! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus !*

Juvat tamen sequentia verba S. Francisci Salesii ad Lessium referre : « Sententia illa, inquit, antiquitate, » suavitate, ac Scripturarum nativa auctoritate nobilis- » sima de prædestinatione ad gloriam post prævisa me- » rita, sane mihi gratissima fuit, qui nimirum eam » semper, ut Dei misericordiæ ac gratiæ magis consen- » taneam, veriorem et amabiliorem existimavi, quod » etiam tantisper in libello *de amore Dei* indicavi. » Apud *Feller*, *art. Lessius*. Vid. etiam *Traité de l'amour de Dieu*, l. 3, ch. 5.

IV. QUÆSITA SOLVENDA PROPONUNTUR. — *Quæritur* 1° an numerus prædestinatorum sit certus et invariabilis.

R. Est certus apud Deum ; sive enim prædestinatio fiat ob merita prævisa, sive antecedenter ad merita, Deus infallibiliter cognoscit ab æterno qui coronandi quive reprobandi sunt : ergo numerus prædestinatorum est certus et determinatus.

Attamen, cum divina prædestinatio libertati humanæ non noceat, et bonum illius usum supponat, satagere debemus ut per opera nostra bona certam nostram electionem faciamus, licet ratio nostra sub altitudine hujus doctrinæ obruatur.

Quæritur 2° an numerus prædestinatorum sit major vel minor numero reproborum.

R. 1°. Si agatur de hominibus in genere, constat numerum reproborum longe majorem futurum esse numero prædestinatorum. Ita S. Th., 1, q. 23, art. 7, et, post ipsum, omnes theologi sequentibus verbis Christi innixi, Matth., VII, 14 : *Quam angusta porta, et arcta via est quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam!* Hoc insuper manifestat numerus infidelium, hæreticorum, schismaticorum et incredulorum incomparabiliter major.

R. 2° Si vero de catholicis tantum agatur, certum est verba Christi, Matth., XX, 16, *Multi sunt vocati, pauci vero electi*, minorem esse numerum electorum non probare : nam generalia sunt, et nihil ostendit ea ad solos catholicos restringenda esse. Insuper de sensu eorum idem non sentiunt S. Scripturæ interpretes. Communius tamen docent theologi numerum electorum numero reproborum inferiorem esse. Fere omnes post justitiam in Baptismo acceptam in mortalia peccata labuntur. Quis affirmare auderet plerosque ad Deum sincere reverti et in sanctitate decedere?

Contradicunt alii, inter quos *Suarez* et Bened. XIV qui, Inst. XXII, n. 17, triplicem circa hoc punctum sententiam exponit, et ab una amplectenda abstinendum judicat. Vid. *Bergier, Traité de la Relig., part.* III, *ch.* 11.

Quæritur 3° an quis certo judicare possit se inter prædestinatos numerari.

R. negative, nisi specialis illi affulgeat revelatio. *Patet ex supradictis, pag.* 489. Quædam tamen sunt signa a SS. Patribus indicata quibus hoc fiducialiter conjecturare possimus, nempe 1° constans patientia in tolerandis adversitatibus, juxta hæc verba Luc., XVI, 25 : *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala.* 2° Misericordia in pauperes et dilectio inimicorum : *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*, Matth. V, 7; *Diligite inimicos vestros*, ibid., 44. 3° Bonæ conscientiæ testimonium et longa perseverantia in statu gratiæ, quia, ut ait S. Aug., *qualis vita, finis ita.* 4° Gus-

tus verbi divini, amor librorum de pietate tractantium, læta correptionum et admonitionum susceptio, juxta hæc verba : *Oves meæ vocem meam audiunt*, Joan., x, 27 ; *Qui ex Deo est verba Dei audit*, ibid., VIII, 47. 5° Singularis devotio erga B. Virginem Mariam, quam Ecclesia vocat Spem nostram : nullus autem patrocinio ejus confidere potest, nisi virtutes quas excoluit imitari studeat.

Quæritur 4° quid intelligendum sit per *librum vitæ*.

R. Duplex distinguendus est liber vitæ : unus in quo omnes inscribuntur justi adhuc viventes, sive perseveraturi sint, sive non : ex hoc libro deleri possunt. Plures sic interpretantur sequentia Psalmistæ verba, Ps. LXVIII, 29 : *Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur*. Et alter liber de quo fit mentio in Epist. ad Philipp., IV. 3 : *Quorum nomina sunt in libro vitæ* : et in Apoc. XVII, 8 : *Quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ a constitutione mundi*, est liber solis prædestinatis destinatus, et nihil aliud est quam firma in mente divina notitia eorum qui electi sunt ad vitam æternam. Qui in hoc libro scriptus est, nunquam deleri potest, licet vera libertate gaudeat, quia hæc conscriptio supponit bonum usum ipsius libertatis a Deo prævisum.

Alius est liber in quo uniuscujusque actus continentur, unde judicabitur, Apoc., XX, 12.

§ III. — De reprobatione et ejus causa.

I. QUID ET QUOTUPLEX SIT REPROBATIO. — Reprobatio est actus quo Deus ab æterno statuit quosdam homines, in vindictam propriarum culparum, perpetuis addicere suppliciis. Duplex distinguitur : positiva scilicet et negativa. *Positiva* ea est qua Deus, actu voluntatis positivo, aliquos homines a gloria excludit et ad æternas pœnas devovet. *Negativa* vero in eo consistit quod Deus, actum prædestinationis condens, quosdam homines in eo non includat. unde sequitur eos reprobandos ac suppliciis æternis addicendos esse.

Certum est dari reprobationem positivam : nam de fide

est Deum multos in tempore æternis devovere suppliciis, nempe omnes qui in peccato mortali decedunt: porro quod facit in tempore, ab æterno decrevit illud facere: ergo ab æterno hos omnes reprobare voluit. In hoc nulla est difficultas.

Sed petitur an illud decretum peccata reproborum prævisa supponat, an vero sit antecedens et sola Dei voluntate innixum.

II. Errores circa reprobationem et demonstratio veritatis catholicæ. — Prædestinatiani affirmare audebant Deum actu voluntatis positivo et antecedenti quosdam ad æterna devovisse supplicia, sicut alios ad gloriam : Calvinus idem docere non erubuit.

Inter Calvinistas, alii fuerunt in hoc puncto mitiores, et dixerunt decretum reprobationis in prævisione peccati originalis fundari, et dicti sunt *Postlapsarii*; et alii durissimam opinionem magistri retinentes, vocati sunt *Antelapsarii*.

Jansenius ejusque asseclæ ad sententiam *Postlapsariorum* accedunt, arbitrantes Deum quosdam e massa perditionis ab æterno misericordia sua elegisse, et cæteros in eadem massa relinquere statuisse, nec gratias relative sufficientes eis præparasse : contra hos omnes sit

PROPOSITIO.

Deus neminem, etiam post peccatum originale, ad æterna destinat supplicia, nisi ob prævisa peccata.

Prob. Scriptura sacra, conciliis, SS. Patribus et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Ezech., III, 23 : *Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus, et non ut convertatur a viis suis et vivat?* II Petr., III, 9 : *Dominus... nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Illi textus evidenter de homine in statu præsenti, seu de homine lapso intelligendi sunt. Ergo 1°.

2° *Conciliis.* Conc. II Arausicanum, can. 23 : « Aliquos

» ad malum divina potestate prædestinatos non solum » non credimus, sed etiam si sunt qui tantum malum » credere velint, cum omni detestatione illis anathema » dicimus. »

Conc. Trid., sess. 6, can. 17 : « Si quis justificationis » gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere » dixerit ; reliquos vero omnes qui vocantur, vocari qui- » dem, sed gratiam non accipere, ut pote divina potestate » prædestinatos ad malum ; anathema sit. » Unde sic : Nulli homines, etiam posito peccato originali, divina potestate prædestinati sunt ad malum : atqui, si prædestinarentur ad reprobationem, eo ipso prædestinati essent ad malum : ergo, etc. Ergo 2°.

3° *SS. Patribus.* S. Aug., lib. 3 contra Julianum, cap. 19 : « Bonus est Deus ; justus est Deus : potest ali- » quos sine bonis meritis liberare, quia bonus est : non » potest quemquam sine malis meritis damnare, quia jus- » tus est. »

S. Prosper, responsione ad tertiam objectionem Vincentianam : « Omnium quidem hominum Deus creator est, » sed nemo ab eo ideo creatus est ut periret. » Multi alii citari possent. Ergo, etc. Ergo 3°.

4° *Ratione.*—a) Impium est dicere Deum summe bonum creaturas rationales e nihilo educere cum intentione formali et antecedente eas ineluctabili fato ad malum et ad pœnas æternas deducendi.—b) Deus, *ut probavimus*, vult sincere salutem omnium hominum, eisque gratias relative sufficientes offert : ergo, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Dices : Deus *universa propter semetipsum operatus est, et impium quoque ad diem malum*, Prov., XVI, 4 ; *Jacob dilexi, Esaü autem odio habui*, Rom., IX, 13 : *Cum... nondum... aliquid boni egissent, aut mali*, ibid., 11 ; cor Pharaonis induravit, malum non semel præcepit. Ergo.

R. Nego conseq. Vel enim textus nobis objecti de reprobatione non sunt intelligendi, vel supponunt reprobationem fieri ob prævisa demerita, alioquin Deus sibi contradiceret : nam ipsi *odio sunt impius et impietas ejus*, Sap., XIV, 9 ; et aliunde mortem ejus non vult, sed potius

ut convertatur et vivat. Sic 1° impium non fecit ad diem malum, sed hominem voluntarie impium ad manifestationem gloriæ suæ inservire faciet in die judicii; sic 2° Jacob dilexit, eum positive eligendo; Esaü vero odio habuit, eo sensu quod eum minus dilexerit, quemadmodum dixit Christus, Luc., XIV, 26 : *Si quis... non odit patrem suum et matrem ;* id est, si quis *amat patrem aut matrem plus quam me*, ut habetur apud Matth., X, 37; sic 3° cor Pharaonis non induravit malitiam impertiendo, sed gratiam efficacem denegando, *ut ostendimus*; et ita de cæteris. Ergo.

III. Quid sentiendum sit de reprobatione negativa. — Omnes admittunt aliquo sensu existere reprobationem negativam. Constat enim existere ab æterno decretum prædestinationis quosdam tantum homines complectens ; cæteri ergo ad gloriam non destinantur et ideo negative reprobantur. Ergo.

Quæ autem sit causa hujusmodi reprobationis negativæ, non sibi consentiunt.

Qui contendunt prædestinationem ad gloriam ex prævisis meritis fieri, eo ipso sentiunt reprobationem negativam ob prævisa demerita pariter locum habere. Contra vero, qui tenent prædestinationem esse gratuitam et antecedentem, similiter admittunt reprobationem negativam antecedentem. In priori sententia reprobatio negativa a positiva non distinguitur proprie et realiter; sed tantum secundum modum intelligendi, in quantum videlicet reprobatio est negativa prædestinationis et vitæ æternæ. In hac enim sententia nemo ullatenus reprobatur a vita, ad quam omnes præordinantur nisi prævideatur malus. In altera sententia reprobatio negativa difficilius explicatur. Etenim non potest esse ex parte Dei simplex reproborum prætermissio in condendo prædestinationis decretum, ut plerique hujus sententiæ patroni contendunt : Deus enim omnes homines positive præordinavit ad vitam æternam, sub conditione meritorum; non potest ergo quemquam præteriri, nisi ob defectum conditionis requisitæ. Item ex parte hominis reprobatio negativa non est mera privatio boni indebiti; exclusio

enim a bono promisso et omnibus præparato est pœnalis ; porro necessario supponit culpam, ut omnes concedunt : « Notumque est, ait S. Fulgentius, Lib. 2 ad Mon., » cap. 24, iram Dei non posse dici nisi ubi creditur » iniquitas præcessisse. » — Alii denique volunt reprobationem negativam nihil aliud esse quam voluntatem peccatum permittendi, et pœnam pro peccato inferendi : sed cum permissio illa peccati non potest poni tanquam medium ad finem, hæc ultima explicatio in priorem sententiam recidit ; unde plures etiam inter Thomistas ab ea sententia recedunt. Vid. *Billuart*, Diss. 9, art. 9, § II.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE BEATITUDINE SANCTORUM.

Beatitudo est plena et perfecta Dei possessio ab homine in cœlo. Certum est, ut demonstratur in Tractatu de *Actibus humanis*, Deum esse objectum beatitudinis nostræ et actuum nostrorum finem. Hic nobis exponendum est quomodo ipsa Dei beatitudo ab homine participatur in altera vita, sive quoad animam sive quoad corpus.

§ I. — De beatitudine animæ in altera vita.

Beatitudo animæ præcipue et primario consistit in visione Dei intuitiva, ex qua sequuntur amor et lætitia, cui quodammodo coæquantur et commensurantur ; satis igitur erit dicere de visione intuitiva. Visio Dei intuitiva est clara ipsius prout in se est cognitio. Differt a cognitione abstractiva qua eum in præsenti vita, ope creaturarum, deprehendimus. Differt etiam a visione comprehensiva qua Deus complete et ad æqualitatem seipsum intelligit.

Dicemus 1° de existentia visionis intuitivæ, 2° de ejus proprietatibus.

SECTIO PRIMA. — *De existentia visionis intuitivæ in altera vita.*

Circa hanc quæstionem duo certa sunt, imo de fide, scilicet visionem intuitivam extituram esse in futura

vita ; eamque statim post mortem incepturam esse, ubi tamen nihil superest expiandum.

I. De veritate visionis beatificæ. — Ad intelligendam propositionem mox probandam notandum est Deum multiplici modo invisibilem dici in Scripturis et apud Patres : 1° oculis corporis, Deum enim *nullus hominum* vidit nec videre potest, qui sub sensibus cadere non potest : hæc veritas a nemine negatur. Si autem Job dixerit se in carne sua Deum visurum esse, id intelligendum est de visione Christi Dei simul et hominis, quod indicant verba præcedentia, *Scio quod Redemptor meus vivit*, XIX, 25; vel de visione qua mens carni post resurrectionem unita Deum conspectura est.

2° *Solis naturæ viribus.* Certum est enim visionem Dei per essentiam suam esse supra vires naturales cujuscumque intellectus creati. Hanc veritatem expressis verbis docet Christus, Matth. XI, 27 : *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui Filius voluerit revelare.* Merito igitur conc. Viennense sequentem damnavit propositionem contra Beguardos : « Quælibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter » est beata, et anima non indiget lumine gloriæ, ipsam » elevante ad Deum videndum et eo beate fruendum. »

3° *In hac præsenti vita.* Certum est etiam Deum dicendum esse nobis invisibilem in hac mortali vita, non propter aliquam impossibilitatem, sed quia hæc est lex a Deo statuta, ut a Deo peregrinemur, id est, Deum non videamus, dum sumus in corpore, unde, non obstante illa lege, admitti possunt exceptiones, si quandoque demonstrentur. Nullum quippe est dubium pro Christo, qui a primo instanti suæ creationis, et etiam intra passionis suæ tormenta, beata Dei visione recreari non cessavit. De sanctis autem viatoribus in terra communiter negant theologi; quidam tamen affirmant de Moyse et de B. Paulo, et verbis nituntur quæ referuntur Num. XII, 6, et II Cor., XII, 2. Non desunt inter Patres, ut S. Ambr. S. Aug. qui prædicta verba de visione intuitiva intelligunt. In ea hypothesi non potest idem privilegium B. Mariæ denegari, quæ supra

omnem creaturam gratiis et privilegiis fuit erecta.

4° *Comprehensive*, id est relative ad visionem perfectissimam qua Deus totaliter seipsum comprehendit. Deus enim, in quantum infinitus et infinite cognoscibilis, non potest totaliter comprehendi nisi ab intellectu infinito, id est, a seipso. Hunc textum Scripturæ : *Deum nemo vidit unquam*, sæpe SS. Patres sic intelligunt. Unde ipsa anima Christi non potest habere hanc visionem comprehensivam, merito igitur proscripta est a Nicolao V sequens propositio : « Anima Christi videt Deum tam clare » et intense, quantum clare et intense Deus videt seip» sum. »

His notatis, sit sequens propositio :

PROPOSITIO.

Animæ sanctorum Deum in altera vita intuitive videbunt.

Prob. Scriptura sacra, ex SS. Patribus et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Matth., v, 8 : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt;* I Cor., XIII, 12 : *Videmus nunc per speciem in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum ;* I Joan., III, 2 : *Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Certe Deum videre simpliciter, eum videre *facie ad faciem*, eum cognoscere sicut ab illo cogniti sumus, eum denique videre *sicuti est*, est illum videre intuitive, id est in se, non vero per aliud. Ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus.* S. Aug., Epist. 167, n. 12, sic habet : « Scimus posse Deum videri, quoniam scriptum est : » *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt...* » recte itaque diximus, scimus Deum posse videri, quam» vis eum non viderimus, sed divinæ auctoritati quæ » sanctis libris continetur, crediderimus. »

S. Bernardus, Serm. 4 in Festum omnium Sanctorum, n. 3 : « In hoc erit vita æterna et perfecta, ut cognosca-

» mus Patrem et Filium cum sancto Spiritu, et videamus » Deum sicut est, id est, non modo sicut inest nobis vide- » licet aut cæteris creaturis, sed sicut est in semetipso. » Multa alia testimonia omittimus. Ergo 2°.

3° *Ratione.* — a) Sancti eodem modo Deum videre debent in cœlo ac Angeli : atqui Angeli Deum intuitive vident ; *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei.* Matth., XVIII, 10. — b) Beati esse non possunt nisi Deum plene possideant eique adhæreant : atqui eum possidere vere eique perfecte adhærere non possunt nisi eum intuitive videant ; secus enim aliquid ipsis desiderandum remaneret ; ergo. — c) Meritum fidei non potest ad alium finem præordinari quam ad visionem eorum quæ nunc fide creduntur ; ergo, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. B. Paulus, I Tim., VI, 16, de Deo dicit : *Lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Ergo non admittenda est visio intuitiva.

R. Nego conseq. Nam Apostolus hic, juxta communissimam interpretum sententiam, de visione intuitiva quidem loquitur, sed relative ad præsentem vitam, et affirmat neminem adhuc mortalem Deum sic vidisse aut visurum esse. Eo sensu S. Joan. dixerat, I, 18 ; et I Epist. IV, 12 : *Deum nemo vidit unquam.* Porro nihil inde sequitur contra propositionem nostram. Ergo.

Inst. Jacob dicit, Gen., XXXII, 30 : *Vidi Deum facie ad faciem ;* et Moyses, Num., XIV, 14 : *Habitatores terræ hujus, qui audierunt quod tu, Domine, in populo isto sis, et facie videaris ad faciem.* Hæc autem verba de visione intuitiva intelligi non debent : ergo nec alia superius citata.

R. Nego consequentiam et paritatem ; ipsa enim Scriptura testatur Deum Jacob, Moysi aliisque Patriarchis in forma sensibili apparuisse, vel potius per Angelum forma sensibili indutum locutum esse : sic Jacob *in fortitudine sua directus est cum Angelo,* Osee, XII, 3, quem

in Genesi vocat Deum, dicens se eum vidisse facie ad faciem; sic de Moyse pronuntiat Stephanus, Act. VII, 38: *Hic est* (Moyses) *qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo qui loquebatur ei in monte Sina;* et tamen legitur in Exodo, XXXIII, 11 : *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum*; id est, per legatum suum sub forma hominis apparentem et loquentem. Porro textus pro visione in cœlo promissa citati eo sensu intelligi nequeunt, sed de visione Dei ut in se est. Ergo.

Objicitur S. Chrysost., qui, in hæc verba S. Joan., *Deum nemo vidit unquam*, dicit neque Prophetas, neque Angelos, neque Archangelos Deum vidisse. *Sed respondetur* 1° S. Chrysost. ibi refellere Anomæos qui asserebant Deum ab intellectu creato comprehendi posse, quod evidenter falsum est; 2° ibi manifeste loqui de incomprehensibili Dei natura, non vero de visione intuitiva, ut eam exposuimus; 3° eum in pluribus locis, expressis verbis docuisse, sicut cæteri Patres et doctores, visionem intuitivam admittendam esse, v. g., Epist. 5 ad Theodorum lapsum, cap. 7, hæc verba B. Petri, *Bonum est nos hic esse*, Matth., XVII, 4, exponens, ait : « Quid dicetur » quando ipsa rerum veritas aderit? quando, apertis » regiis ædibus, ipsum Regem conspicere licebit, non » ultra in ænigmate, neque per speculum, sed facie ad » faciem? » Ergo, etc.

II. De tempore quo visio intuitiva sit inceptura. — Plures admittuntur causæ dilationis relative ad visionem beatificam.

Certum est 1° justos Veteris Testamenti, ante mortem Christi decessos, in cœlum statim non fuisse admissos; articulus enim quintus Symboli Apostolorum docet Christum descendisse ad inferos, et credimus eum animas sanctorum ibi detentas fecisse beatas et præparasse, ut postea in cœlos ascendens, eas secum duceret, juxta hæc Apostoli verba, Eph., IV, 8 : *Ascendens in altum* (Christus) *captivam duxit captivitatem.* Huc usque nondum propalata erat sanctorum via, Hebr., IX, 8.

Certum est 2° justos, qui cum peccatis venialibus aut cum obligatione solvendi pœnam pro peccatis mortalibus remissis moriuntur, visione intuitiva privari, donec divinæ justitiæ plene satisfecerint, quia nihil coinquinatum intrabit in cœlum : *Non intrabit in eam* (civitatem cœlestem) *aliquid coinquinatum*, Apoc., XXI, 27.

Certum est 3° justos felicitate sub omni respectu perfecta non potituros esse ante resurrectionem, quia eo tempore tantum erunt beati in corpore et in anima.

Juxta hæc observata restringi debet sensus propositionis mox demonstrandæ.

Huic propositioni adversant vel adversarunt : 1° In primis Ecclesiæ sæculis, plures Christiani ex Judæis conversi, et adhuc semijudæi, magnifica Prophetarum promissa de futura Judæorum felicitate in nova Jerusalem sensu carnali intelligentes, finxerunt post Antichristi adventum et omnium nationum destructionem, primam esse faciendam mortuorum resurrectionem, sed pro justis tantum ; Christum interea e cœlo descensurum ut illam novam Jerusalem de quo loquitur B. Joan. Ap. XXI, ædificaret, ibique cum justis regnaret per mille annos; quibus expletis dicebant secundam adventuram esse resurrectionem, id est, resurrectionem perversorum, deinde judicium universale, et tandem æternam bonorum et malorum separationem. Sic non tantum visionem beatificam, sed ipsum ingressum in cœlum usque ad ultimum judicium differebant. Præcipue nitebantur his verbis cap. XX, 6, Ap. : *Et regnabunt cum illo, mille annis ;* unde dicti sunt *Millenarii*, et apud Græcos *Chiliastæ*.

In duas classes dividebantur : alii, post Cerinthum, primum illius erroris auctorem, referente Eusebio, Hist., l. 3, cap. 28, volebant tempus mille annorum in splendidioribus epulis et in aliis corporis voluptatibus traducendum esse : alii vero, cum Papia, episcopo Hierapolitano et S. Polycarpi amico, non nisi puras in hoc regno gustandas esse delicias æstimabant ; Euseb., l. 3, cap. 39. Cum autem Papias familiaris esset S. Polycarpi discipuli B. Joannis, facile præsumebatur

eum genuinum dictorum verborum sensum ab ipso Joanne didicisse : hinc multi viri docti et pii huic sententiæ adhæserunt, inter quos S. Justinus, S. Irenæus, Tertullianus, Lactantius, S. Sulpitius Severus, etc. Non fuerunt tamen hæretici, quia Ecclesia nihil adhuc circa hoc punctum definierat. Hunc errorem amplexi sunt Montanistæ, Marcionitæ et præsertim Appollinaristæ.

Contra Millenarios, qui ultra quintum sæculum non exstiterunt, scripserunt Origenes, S. Dionysius Alexandrinus, S. Ephrem, S. Greg. Naz., S. Basilius, S. Hieronymus, S. Aug., etc.

2° Alii, fictitium regnum mille annorum rejicientes, putaverunt tamen animas sanctorum non nisi post resurrectionem corporum, visione Dei intuitiva donandas esse : sic Novatianus, Vigilantius et nonnulli Græci, ut patet ex concil. Florent. *Labbe*, t. XIII. Hujus erroris defensores hac ratione niti videbantur, quod anima separata sit in statu incompleto, unde concludebant eam non posse ad visionem beatam admitti, donec corpus resurgat.

Tempore Joannis XXII, quæstio de visione beatifica de novo agitata est. Hanc quæstionem quam diligentissime discuti voluit pontifex ; cumque multa argumenta producerentur tum ex scriptura, tum ex traditione, ad probandum animas plene purgatas statim ad visionem beatam admitti, ipse voluit argumenta pro opinione adversa proponere, et quæ definitioni obstare videbantur. Verum monumentis authenticis constat ipsum in hac materia nihil dixisse *determinando aut asserendo* aut etiam *opinando*, sed solummodo *disputando*. Imo pluries in his quæ fecit ut pontifex, ut in duabus professionibus fidei ad regem Armeniæ, et ad fideles inter Tartaros degentes ; item in pluribus decretis canonizationis, et præsertim in canonizatione S. Thomæ Aquinatis ; demum in solemni declaratione quam, ultimo morbo correptus, edidit, doctrinam receptam apertissime professus est.

Ex his satis patet Joannem XXII decretum conc. Lugd. infra citatum non intellexisse de visione beata, sed de

sola justorum receptione in cœlum, statim post mortem, juxta strictam verborum significationem. Defuncto Joanne XXII, Benedictus XII prædictam doctrinam novo et maturo examini subjectam, solemni constitutione, tandem definivit, et omnibus fidelibus de fide credendam proposuit : — Nunc ad demonstrationem deveniamus.

PROPOSITIO.

Animæ justorum, quibus nihil expiandum superest, visione Dei intuitiva statim post mortem fruuntur.

Est de fide ; definita enim fuit, saltem implicite, in concilio Lugdunensi II, anno 1274, his verbis, *Labbe*, t. XI, part. 1 : « Credimus illorum animas, qui post sa» crum baptisma susceptum, nullam omnino peccati » maculam incurrerunt ; illas etiam quæ post contractam » peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel » iisdem exutæ, sunt purgatæ, mox in cœlum recipi. »

At expressis verbis eam tradit Benedictus XII, Bulla *Benedictus Deus*, anno 1336, dum definit : « Homines » pios plene purgatos, vel justos ex hac vita decedentes » statim consequi beatitudinem et visione Dei beatifica » perfrui. » Demum conc. Florent., cui Græci et Latini aderant, citatis verbis conc. Lugd., addit : « intueri clare ipsum Deum trinum et unum sicuti est : » *Labbe*, t. XIII. Ergo.

Probatur 1° *Scriptura sacra.* II Cor., v, 6 : *Dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino (per fidem enim ambulamus et non per speciem) ; audemus tamen, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et præsentes esse ad Dominum.* Unde sic : Qui exuuntur corpore, Deum amplius non vident per fidem, sed per speciem, et sic præsentes sunt ad Dominum, supposito quod nihil in ipsis remaneat luendum : atqui hoc est Deum videre intuitive : ergo.

Eodem sensu dixit Apostolus Philip., I, 23 : *Coarctor e duobus, desiderium habens dissolvi et esse cum Christo* ; si

persuasum habuisset animas justorum visione intuitiva non statim potituras esse, non ita locutus fuisset. Ergo 1°.

Prob. 2° *SS. Patribus.* S. Cypr., Epist. ad Fortunatum, c. 12 : « Quanta est dignitas et quanta securitas... clau» dere in momento oculos quibus homines videbantur » et mundus, et aperire eosdem statim ut Deus videatur » et Christus ! »

S. Greg. Magnus, l. 35 Moralium, cap. 14 : « Ante re» surrectionem sancti singulas stolas accipiunt, quia sola » animarum beatitudine perfruuntur ; in fine autem » mundi binas habituri sunt, quia cum mentis beatitu» dine etiam carnis gloriam possidebunt. »

Innumeri alii citari possent textus, ut videre est apud magnos auctores. Patres etiam antiquissimi, ut Tertull. et S. Cyprian., inducebant fideles ad persecutiones fortiter sustinendas spe gloriæ in altero mundo statim obtinendæ ; eam statuebant differentiam inter sanctos ante et post Christum, quod priores beatitudinem exspectabant, non posteriores. Si quandoque locuti sunt de gloria post ultimum judicium distribuenda, id intelligendum est de gloria accidentali, ex resurrectione corporis, ex manifestatione retributionis proveniente. Ergo 2°, etc.

Prob. 3° *Ratione.*—a) In orationibus Ecclesiæ sæpe supponitur justos quorum festa celebrantur, visione intuitiva Dei jam gaudere ; — b) sic omnes fideles credunt, sicque pastores docent ; — c) qui cum peccatis decedunt, statim in infernum vel in purgatorium conjiciuntur ; cur sancti ab omnibus peccatorum reliquiis purgati a beatitudine cœlesti per aliquod tempus excluderentur ? Ergo 3°, etc., aliunde, etc. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In suprema die judicii Christus dicet justis. Matth., xxv, 34 : *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi :* ergo ante hunc diem in regnum cœlorum nondum erunt ingressi.

R. Nego conseq. Nam ibi agitur de solemni sententia

coram cunctis hominibus resuscitatis pronuntiata : porro hæc sententia non excludit priorem in singulari judicio latam, per quam animæ justæ ad visionem intuitivam statim admittuntur. Reprobi statim post mortem damnantur, et tamen in ultimo judicio ipsis publice dicetur : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.* Ergo.

Inst. Dæmones nondum sunt in abysso, ex his verbis apud Lucam relatis, VIII, 31 : *Rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent :* ergo nec damnati, ac proinde nec justi in cœlo.

Nego ant. Nam *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*, II Petr., II, 4. Si autem per varias regiones divagare, per aera volitare adhuc possunt dæmones, propria secum deferunt tormenta : attamen minus cruciari videntur quam in abysso, et ideo diem judicii reformidantes dicebant Christo : *Venisti ante tempus torquere nos?* Matth., VIII, 29 : ergo dici non potest reprobos, etc.

Obj. 2°. B. Paulus dicit, II Tim., IV, 8 : *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex :* ergo hanc coronam ante diem supremi judicii non erat suscepturus.

R. Nego conseq. Dies enim, de quo hic loquitur Apostolus, non est dies ultimi judicii, sed dies judicii particularis statim post mortem exstituri, quem instare arbitratur, ut ipse ait eodem capite, v, 6, dicens : *Ego enim jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat :* porro in hac interpretatione, quæ genuina est, nihil est quod Millenariorum opinionem juvet.

Obj. 3°. B. Joannes, in Apocalypsi, XX, 6, ait : *Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima : in his secunda mors non habet potestatem ; sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis :* at illa verba opinionem Millenariorum evidenter continent. Ergo.

R. Nego min. Nam in initio hujus capitis legitur Angelum Dei Satanam apprehendisse, eum in abyssum misisse, clausisse et signasse, donec consummentur

mille anni, et post hoc illum modico tempore solvendum esse, quod explicant interpretes de potestate diaboli per adventum Christi coercita usque ad regnum Antichristi : totum hoc spatium, videlicet a Christo usque ad regnum Antichristi, per mille annos exprimitur ; numerus mille pro multis annis ponitur, ut in his, I Paralip., XVI, 15, verbis : *Recordamini in sempiternum pacti ejus, sermonis quem præcepit in mille generationes;* quod sic advertit S. Aug. de Civitate Dei, lib. 20, cap. 7, n. 2 : « Aut certe » mille annos pro annis omnibus hujus sæculi posuit, ut » perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo. » Porro præfatus textus sic intellectus Millenariis adversatur, nedum ipsis faveat : ergo.

SECTIO SECUNDA. — *De proprietatibus visionis intuitivæ.*

De proprietatibus visionis intuitivæ multa curiosius disputantur apud theologos; quæ communiter admittuntur breviter exponemus.

I. DE OBJECTO VISIONIS INTUITIVÆ. — Objectum visionis intuitivæ duplex distinguitur, scilicet primarium et secundarium.

1° Objectum primarium illud est quod per se et immediate videtur, et in quo visio beata quiescit. Certum est Beatos in cœlo videre essentiam divinam cum suis attributis absolutis et relativis, alioquin non verificarentur hæc B. Joannis verba, *videbimus eum secuti est*, vel alia concilii Florentini definientis, *Deum unum et trinum a beatis videri sicuti est.* Non tamen divinam essentiam adæquate comprehendunt, quia sola facultas infinita ea comprehendere potest; nec pariter, propter eamdem rationem, cuncta possibilia secundum omnes habitudines eorum, et modos intelligere possunt. In his omnes consentiunt.

2° *Objectum secundarium* sunt creaturæ quæ non propter se videntur, nec ad beatitudinem non conferunt nisi accidentaliter. Certum est multa creata cum Deo Beatis videri. Nam, ut ait S. Greg. M., Dial. lib.

cap. 33 : « Quid est quod ibi nesciant ubi omnia scien- » tem sciunt. » An videant et cognoscant Beati omnes res existentes non patet; communiter tamen admittitur ipsos videre naturæ secreta, id est, rerum naturales causas, species, vires et proprietates, ad hæc enim cognoscenda ardescit animus. Item vident omnia gratiæ mysteria, quorum fidem habuerunt in hac mortali vita. Iterum vident beati quæ ad statum proprium pertinent quem habuerunt in terra. Sic Elias, postquam de vita decessit, cognovit quæ pertinebant ad regnum Israel, in quo prophetafuit. II Paralip., XXI, 12. Unde conc. Senon., cap. 13, ait : « Beatis pervium esse divinitatis speculum, in quo » quidquid eorum intersit illucescat. »

De futuris vero liberis non omnia sciunt; nam ex Marc., XIII, 32, diem judicii non cognoscunt : *De die autem vel hora* (judicii) *nemo scit, neque Angelus in cœlo*, etc.; ergo *a fortiori* neque sancti. Unde probabile est eos non cognoscere ab initio preces ad se fundendas, sed solum eo tempore quo reipsa funduntur.

3° Quomodo vero percipiatur objectum illud, non dubitatur de objecto primario; certum est enim Deum videri in se et immediate, id est sine ulla intermedia specie vel creata similitudine; vident enim sancti divinam essentiam; atqui divina essentia nulla similitudine creata potest repræsentari.

Quoad objectum secundarium, notum est illud effatum : *Beati omnia vident in Verbo*. Videntur enim res creatæ in Deo, sive *formaliter*, quatenus in Deo; sicut in speculo repræsentatur quidquid perfectionis est dispersum in creaturis; sive *causaliter*, id est, in seipsis, ita tamen ut cognitio divinæ essentiæ causa sit cognitionis creaturarum. Primum modum cognoscendi dilucide exprimit conc. Senon. supra citatum; eodem sensu ait S. Bernardus, lib. 5 de Cons., cap. 1 : « Videt Verbum (bea- » tus) et in Verbo facta per Verbum. Quæ ibi illa videt, » ubi longe melius sunt quam in seipsis. »

II. De medio visionis beatæ seu de lumine gloriæ. — Conveniunt theologi mentem humanam aliquo modo

indigere Dei auxilio speciali, eam elevante et visionis intuitivæ capacem reddente : auxilium istud vocant lumen gloriæ, juxta hæc Ps. xxxv, 9, verba: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos; quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen.* Imo a conc. Viennensi damnantur ii qui dicunt : « animam non indigere lumine gloriæ ipsum » elevante ad videndum Deum et eo beate fruendum. »

De natura autem hujus luminis theologi non sunt unanimes. Plures dicunt lumen gloriæ esse Deum ipsum animæ conjunctum, eamque illuminantem. Sic P. *Thomassin* et P. *Petau.* Sed potius tollunt lumen gloriæ quam explicant. Juxta Scotistas, est ipsa charitas in qua justi decedunt, et cujus ope fiunt divinæ naturæ consortes. Verum charitas ad visionem non spectat, sed ad amorem. Rectius ergo Thomistæ docent lumen gloriæ esse qualitatem animæ beatæ inhærentem per quam intellectus creatus elevatur, roboratur et proportionatur ad eliciendum visionis intuitivæ actum.

Qualitas illa infunditur animæ per modum alicujus divinæ similitudinis, juxta verba B. Pauli : *Cum autem apparuerit similes ei erimus, et videbimus eum sicuti est.* Cum quippe apparuerit et signatum fuerit super nos lumen ejus, nos similes efficiet per impositam similitudinem vultus sui in nobis. Hinc non mirum est quod beati possint Deum videre immediate qui per gloriam deificati facti sunt et Deo consimiles.

III. De visionis beatæ conjunctione cum amore et fruitione. — Beatitudo totalis in tribus consistit, juxta S. Thomam 1 2, q. 4, art. 2, nempe « in clara divinitatis » visione, in grata charitatis unione, et in firma summi » boni fruitione. »

Lucida hæc visio Dei esse non potest sine amore ei proportionato, qui a theologis vocatur fruitivus, quia mens amplius non desiderat, sed plene fruitur objecto amato, et sine ulla formidine illud per quamcumque causam amittendi. Hinc perfecta quies et torrens voluptatis nascitur, ut ait Propheta.

An beatitudo formaliter spectata consistat in visione intuitiva, ab amore et fruitione Dei præcisa, an vero hæc omnia conjunctim sumpta beatitudinem formalem constituant, subtiliter disputant theologi. Vide in hanc disputationem *Billuart*.

Probabilior tamen videtur sententia affirmans; essentia enim hominis specifice consistit in forma intellectuali qua ab animantibus distinguitur; porro quod est intellectus et cogitatio in homine, hoc est in sanctis beata visio. Insuper ex visione amor et gaudium procedunt; nisi enim beati Deum viderent, nec Deum amarent, nec Deo fruerentur. Vid. *Billuart, Perrone*, de Deo Creat., cap. 6.

IV. De beatitudinis inæqualitate. — Non tamen pro omnibus æqualis est summa hæc beatitudo, sed varia est in infinitum et singulorum meritis proportionata; nam Christus dicit, Joan., xiv, 2 : *In domo Patris mei mansiones multæ sunt :* huic doctrinæ tota universalis Ecclesiæ concinit traditio. Nihilominus omnes eamdem, quoad substantiam, suscipiunt mercedem, significatam per denarium quod parterfamilias æqualiter dat omnibus in vinea sua inæqualiter laborantibus, scilicet, vitam æternam quæ innumeros gloriæ et beatitudinis gradus habere potest : qui minus glorificatur, nulla percellitur invidia erga eos qui in excellentiori gradu constituuntur. Omnes Deum vident et quidem totum, sed non totaliter; cum in eo infinitæ sint perfectiones, eas plus minusve, juxta merita et donum Dei, contemplantur. Comperiunt omnes se juxta propria merita accepisse; satiantur et æterna quiete fruuntur. Unde S. Aug. de Civitate Dei, l. 22, cap. 30 : « Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. » Sæpe ergo tantam felicitatem nobis destinatam considerantes, dicamus Deo cum Psalmista, Ps. xvi, 15 : *Satiabor cum apparuerit gloria tua.*

V. De beatitudinis inamissione. — Beatitudo amitti posset si beati in cœlo possent peccare; porro beati in

cœlo sunt impeccabiles; nam 1° ita docent omnes SS. Patres omnesque doctores; 2° peccare non possent nisi a Deo viso et eos beatificante divertendo : atqui nulla ipsis occurrere potest ratio, sive realis, sive apparens, ut se a Deo sic avertant : non realis, *ut patet;* non apparens, quia in pleno lumine quo perfruuntur, nulla est obscuritas, nulla falsitas, nulla illusio : ergo.

Hæc autem impeccabilitas oritur ab intrinseco, juxta Thomistas, id est, ab ipsa visione intuitiva quæ omnem intellectus ignorantiam et voluntatis deordinationem excludit : vel ab extrinseco tantum, juxta Scotistas, scilicet, speciali bonitatis Dei assistentia, ita ut, ea seclusa, sancti absolute peccare possent, non obstante visione beatifica.

§ II. — De beatitudine corporis.

Quæ sit conditio corporis in præsenti vita non ambigitur. Certum est illud, in punitionem peccati, multis repletum esse miseriis, et, post vices diversas, dissolvi ac in pulverem redigi, juxta sententiam a Deo in Adamum et posteros ejus sic latam, Gen., III, 19 : *Pulvis es et in pulverem reverteris.* Petitur an e terra sit aliquando surrecturum et gloria sibi propria donandum. Negarunt olim Sadducæi apud Judæos, ut patet ex Actibus Apostolorum, XXIII, 8; *Marcion, Basilides* et quidam veteres hæretici, apud Christianos, et etiam nunc negant quotquot sunt impii et athei. Nobis dicendum est 1° de resurrectione generali, et 2° de qualitatibus corporum resurrectorum.

Sectio prima. — *De resurrectione generali.*

Resurrectio est proprie corporum restitutio post mortem, atque eorum cum anima iterata unio. Quanti vero sit momenti illud dogma de resurrectione his verbis declarat B. Paulus, I Cor., XV, 19 : *Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Omni igitur cura exponendum est et demonstrandum hoc nostræ fidei fundamentum.

I. De possibilitate resurrectionis. — In hoc præcipue impugnant increduli resurrectionem corporum, quod ipsis videatur impossibilis. Sed ubi Deus intervenit, serio objici non potest resurrectionis impossibilitas. Moleculæ enim materiales, ex quibus corpora humana coalescunt, dividuntur, sed non pereunt. Etsi quædam in elementa aliorum corporum transeant, cum corpora pluribus annis viventia identidem mutatione insensibili renoventur, Deus semper habebit unde ea reconstituat completa, quoquo modo id faciat. Hanc Dei potentiam simpliciter invocant SS. Patres, ut philosophorum gentilium sophismata et impugnationes solvant. « Utique idoneus est re» ficere qui fecit, ait Tertullianus, de resurrectione carnis » cap. 8, quanto plus est fecisse quam refecisse, initium » dedisse quam reddidisse; ita restitutionem carnis facilio» rem credas institutione. » Eadem habet S. Aug. Serm. 19 de verbis apostol : « Quomodo, inquit, impossibile esse » dicis, ut Deus, qui hominem formavit ex nihilo, refor» met? Quomodo nos suscitare non potest conversos in » pulverem, qui effecit nos esse, cum antea nunquam » fuissemus. » Quasdam vero difficultates sic solvit, de Civitate Dei, lib. 22, cap. 20 : « Absit ut ad resuscitanda » corpora vitæque reddenda non possit omnipotentia » Creatoris omnia revocare, quæ vel bestia, vel ignis » assumpsit, vel in pulverem cineremve collapsum, vel » in humorem solutum, vel in auras est exhalatum : » absit ut sinus ullus secretumque naturæ ita recipiat » aliquid subtractum sensibus nostris, ut omnium Crea» toris aut lateat cognitionem, aut effugiat potestatem. »

II. De convenientia resurrectionis. — Corporum resurrectio valde convenit Deo, Christo, homini et religioni.

1° *Convenit Deo* cujus manifestat perfectiones et gloriam promovet. « Ex omnium hominum defunctorum resuscitatione elucet *omniscientia* Dei, quæ omnes humanorum corporum particulas, licet tenuissimas, et quandocumque dispersas perfectissime cognoscit; *omnipotentia* Dei, quæ dictas particulas in ictu oculi colligit, in pristi-

num ordinem redigit, et per unionem cum anima iterum vivificat; *bonitas* Dei quæ fidelium servorum suorum non solum animas per visionem intuitivam beatificat, sed etiam corpora glorificat, et felicissima reddit; ac *justitia* quæ peccata commissa etiam in corporibus reproborum per cruciatus durissimos punit. » Sic *Knoll*, t. 6, p. 670.

2° Convenientissima est *Christo* redemptori, cujus opus imperfectum maneret, nisi corpora resurgerent. Mors enim per unum hominem Adam intravit in mundum, et in omnes pertransivit qui in uno peccaverunt. Christus vero factus est secundus Adam, ut veteris maledictionem solveret, et *ubi abundavit delictum, superabundaret gratia.* Nos ergo peccato commaculatos in sanguine suo purgatos Deo patri per gratiam suam reconciliavit, nos a servitute diaboli liberatos membra corporis sui effecit; ipse factus homo carnem nostram in semetipso suscitavit, et glorificavit, *primogenitus mortuorum, et primitiæ dormientium*; novissime ergo destruetur mors, ut omne quod mortuum est in Adam vivificetur in Christo et instauretur. *Tunc fiet sermo qui scriptus est : Absorpta est mors in victoria sua. Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?* I Cor., xv, 16.

3° *Homini* similiter maxime convenit quod corpora resurgant. Hæc convenientia—a) sequitur ex natura hominis. Corpus enim ad essentiam hominis pertinet; anima igitur, quæ est immortalis, quodam modo remaneret incompleta, si corpus non resurgeret; — b) Ex idea meriti; nihil enim facit anima in terra sine carne; corpus est consors et instrumentum meriti aut demeriti : ergo mercedis vel opprobrii debet esse particeps. « Ita caro » dum ministra et famula animæ deputatur, consors et » cohæres invenitur, si temporalium, cur non æterno- » rum? » inquit Tertull., lib. de Resurrectione carnis, c. 8. — c) Ex fine et motivo unionis animæ et corporis in homine; animæ traditur corpus ut ab ea dominetur, sursum erigatur et ad spiritualiter agendum inclinetur; porro admitti non potest carnem sic emundatam, et a spiritu informatam, ad destructionem et dissolutionem

reservari. — d) Eadem congruitas sequitur ex sanctificatione et consecratione carnis nostræ virtute sacramentorum, et nostra adunatione ad Christum, ut corporis ejus membra etiam secundum carnem nostram efficiamur.

4° Convenit denique *religioni*, quæ motivo efficaci careret, ut homines, carnis suæ amatores, et spiritualia non nisi per ea quæ videntur intelligentes, ad bonum promoveret, vel a peccatis deterreret. « Radix totius bonæ » operationis est spes resurrectionis, » ait S. Cyrillus Hier., Catech., 18; et S. Aug. En. in ps. 101, serm. 2, n. 7 : « Resurrectionem aufer, illico christianismum » evertis. »

III. De veritate resurrectionis. — Præter illas multiplices convenientias, innumera afferuntur argumenta positiva ad demonstrandam resurrectionis veritatem.

Est de fide hæc veritas, clare enim in Symbolis fidei nostræ exprimitur, nempe in Symbolo Apostolorum : *Credo carnis resurrectionem*; in Symbolo Constantinopolitano : *Et exspecto resurrectionem mortuorum*; et in Symbolo S. Athanasii : *Ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis.*

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Job., xix, 25 : *Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum.* Plures rationalistæ germani contenderunt hunc textum intelligendum esse de restitutione Job in primum statum a quo exciderat. Verum ipse *Rosenmuller* invincibiliter eos confutat ex naturali sensu verborum et ex toto contextu.

Isai., xxvi, 19 : *Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent : expergiscimini et laudate, qui habitatis in pulvere.*

Daniel, xii, 2 : *Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, ut videant semper.* Vox *multi* sumitur pro omnibus qui sunt multi, ut Rom., v, 19 : *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*, id est omnes, qui, præ numero, sunt multi : vox ista

plus dicit quam omnes, quia omnes non semper efficiunt multos, v. g., omnes filii patris hæreditatem ejus per portiones æquales divident : possunt non esse multi.

Matth., XXII, 29 ; *Respondens Jesus, ait illis : Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei : in resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. De resurrectione autem mortuorum non legistis ?... Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob.*

I Cor., XV, 12 : *Si autem Christus prædicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit; si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est fides vestra.* Totum legatur caput. Cum hæc veritas creditu sit difficilis, clarissime Deus eam revelare voluit. Nullatenus igitur admitti potest, cum *Weischeider, de Wette* aliisque rationalistis, omnes textus resurrectionem carnis exprimentes, sensu metaphorico intelligendos esse; alioquin tota subverteretur Scriptura. Ergo 1°.

Prob. 2° *Ex SS. Patribus.* S. Polycarpus, apud Euseb., Hist. lib. 2, cap. 15, Deum ante martyrium suum orans, ait : « Benedico te, qui me in hunc diem et ad horam » hanc perducere dignatus es, ut partem caperem in » consortium martyrum et in calice Christi tui, in resur- » rectionem vitæ æternæ, animæ et simul corporis, in- » corruptione Spiritus sancti. »

S. Just., Apol. n. 17 : « Eodem modo, quia nondum » vidistis mortuum ad vitam revocatum, incredulí estis : » sed quemadmodum nunquam credidissetis tales vos... » fieri posse, et tamen factos videtis, eodem modo fieri » posse existimate, ut dissoluta hominum corpora, et » instar seminum in terram resoluta, Dei jussu, certo » tempore resurgant et incorruptionem induant. »

Athenagoras et Tertull. ex professo futuram esse corporum resurrectionem in specialibus libris probant.

S. Aug., Serm. 241, n. 1 : « Propria fides est Christia-

» norum resurrectio mortuorum. » Sic omnes alii Patres.

Prob. 3° *Argumento theologico.* Non tantum sanctos regnantes in cœlo honorat Ecclesia ; sed corpora eorum custodit et cultu religioso prosequitur. Hæc semper fuit fides Ecclesiæ, tum Græcæ, tum Latinæ, ut ex antiquissimis monumentis, et præcipue martyrum actibus constat; porro ille reliquiarum cultus fidem resurrectionis supponit. Ergo.

IV. De resurrectionis universalitate. — Non solum justi, sed impii resurgent. Nam 1° textus sive Scripturæ, sive Symbolorum, sive Patrum, allati, sunt generales, et supponunt omnes defunctos esse surrecturos. 2° Hoc expresse dicit Christus, Joan., v, 25 : *Venit hora et nunc est quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint vivent... Omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei, et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii.*

Sic pariter B. Paulus, I Cor. xv, 51 : *Ecce mysterium vobis dico : omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.*

Unde, si in aliis quibusdam Scripturæ textibus aliqua videatur obscuritas per clarissima hujusmodi testimonia tollenda est. Hinc 1° hæc Ps. i, 5, verba, *non resurgent impii in judicio,* significant impios non eodem modo ac justos esse resurrecturos, et ideo addit Psalmista, *neque peccatores in concilio justorum,* et in textu hebraico habetur, juxta interpretes, *impii non stabunt in judicio,* id est, causam suam sustinere non poterunt. 2° Hæc alia Psalmi cxiii, 17, verba, *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum,* eo sensu intelligenda sunt, quod mortui Deum in cœlibus viventium non sint laudaturi, sacrificium laudis ipsi offerentes in terra. 3° Si Ecclesiastes dixerit, iii, 19, *Unus interitus est hominis et jumentorum, et æqua utriusque conditio : sicut moritur homo, sic et illa moriuntur,* hoc solum exprimere voluit, scilicet æqualem esse hominis et jumenti conditionem quoad vitam præsentem et corporis dissolutionem.

Quæritur an homines qui tempore ultimi adventus Christi reperientur vivi, sint morituri, deinde resurrecturi.

R. affirmative; quia 1° *statutum est hominibus semel mori,* Hebr., IX, 27; 2° mors est pœna peccati originalis omnibus qui peccaverunt in Adamo inflicta : ergo nullus ab illa eximendus est. Sed quoniam qui tunc vivent per breve tempus erunt mortui, dicitur de Christo : *Inde venturus est judicare vivos et mortuos.*

V. De circumstantiis resurrectionis. — 1° *De tempore.* Generalis mortuorum resurrectio fiet in fine mundi, dum instabit judicium generale. Constat testimonio B. Joannis, qui, VI, 40, et XI, 24, ait futuram resurrectionem fieri in novissimo die. Talis etiam fuit fidelium sensus. Excipitur tamen B. Virgo, quæ jam resurrexisse ex speciali privilegio communiter creditur, ut late et solide probat Benedict. XIV, de festis B. Mariæ Virginis.

2° *De ordine.* Omnes, *in momento, in ictu oculi, in novissima tuba* resurgent, non vero alii ante alios; et si Apostolus dicat, I Thess. IV, 15 : *Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos qui vivimus,* intervallum temporis significare non vult, sed dicere tunc viventes pariter resurrecturos, sicut prius mortuos, et ideo addit : *Omnes simul rapiemur cum illis in nubibus, obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus.* Unde videtur eum de solis electis hic loqui.

3° *De causa.* « Resurrectio bonorum, ait *Dens,* de Quat. Nov. n. 4, specialiter adscribitur Christo, tanquam causæ meritoriæ, et ejus resurrectioni tanquam causæ exemplari; item voci Christi tanquam causæ instrumentali omnis resurrectio adscribitur; unde Joan., V, 28, dicitur : *Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei.* Apud Matth. tamen dicitur, XXIV, 31, : *Mittet angelos suos cum tuba et voce magna.* »

Sectio secunda, — *De qualitatibus corporum resurrectorum.*

Quædam qualitates erunt communes beatis et reprobis; aliæ vero speciales beatis, et aliæ reprobis.

I. Qualitates corporibus beatorum et reproborum communes. — Omnes resurgent incorrupti, in eadem carne, in eodem sexu, et probabiliter in perfecta ætate ac statura.

1° *Incorrupti*, ut expresse dicit Apostolus, 1 Corinth., xv, 52 : *In momento, in ictu oculi, in novissima tuba : canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti.* Unde leges quibus regitur materia omnino erunt mutatæ, saltem respectu corporum nostrorum.

2° *Resurgent in eadem carne.* Nam 1° Christus prototypus omnium resurgentium eamdem assumpsit carnem, cicatrices suorum vulnerum secum reducens, ut ipse dixit Thomæ, Joan., xx, 27 : *Infer digitum tuum huc, et vide manus meas; et affer manum tuam, et mitte in latus meum et noli esse incredulus.* 2° In Symbolo Apostolorum dicitur : Credo *carnis resurrectionem;* si autem mortui eamdem non habituri essent carnem, hæc verba non essent accurata, *ut patet.* 3° Idem non reficeretur homo, sed alius formaretur, siquidem ex anima et corpore coalescit : ergo ipsa vox *resurrectio* eamdem futuram esse carnem supponit.

Cum humanum corpus partes amittat et novas quotidie acquirat, ita ut insensibiliter et tamen realiter sæpe renovetur in longa vita, non omnes quæ sibi propriæ fuerunt partes in resurrectione habebit, alioquin foret monstruosum, sed tantum eas quæ ipsi ad justam proportionem necessariæ erunt, et probabiliter eas quibus tempore mortis constituebatur.

3° *Resurgent in eodem sexu*, idque affirmatur contra nonnullos, qui his ad Eph., iv, 13, verbis fulti, *donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei in virum perfectum*, arbitrati sunt mulieres non resuscitandas esse in proprio sexu, sed in viros vertendas; nam 1° mortui resurgent in eodem corpore : at mulieres non resurgerent in eodem corpore, si talem subirent mutationem. 2° Sic docuerunt Tertull., lib. de Resurrect., cap. 60; S. Hieron., Epist. 86 ad Eustochium; S. Aug., de Civit. Dei, l. 22, c. 17 : « Sed mihi melius sapere » videntur, qui utrumque sexum resurrecturum esse non

» dubitant. Non enim libido ibi erit, quæ confusionis est » causa : nam priusquam peccassent nudi erant, et non » confundebantur vir et femina. Corporibus ergo illis » vitia detrahentur, natura servabitur. »

In textu autem Epistolæ ad Eph. Apostolus non loquitur de resurrectione mortuorum, sed de renovatione spirituali quæ per fidem et charitatem fit in hac vita, ita ut non simus infantes fluctuantes, sed viri perfecti in fide et charitate stantes.

Cætera pariter habebimus membra, in statu perfecto constituta, potestatem et non necessitatem officia propria exercendi habitura, ut stomachum, viscera, etc. Sic, ex professo docet Tertullianus in loco citato.

4° *Probabile est mortuos suscitandos esse in ætate et statura perfecta,* videlicet circa ætatem triginta annorum et in statura communi, quæ simul a nimia exiguitate et a monstruosa magnitudine recedat : sola ratio est quia primi parentes nostri, ex narratione Genesis, in ea ætate creati fuisse videntur, sicut arbores creatæ sunt cum fructibus; præsumitur autem Deum, corpora ad dissolutionem propter peccatum damnata reformantem, ea in primo statu restituturum. Ita passim docent. SS. Patres, et in primis S. Aug., de Civitate Dei, lib. 22, cap. 14 : « Quid » ergo de infantibus dicturi sumus, nisi quia non in ea » resurrecturi sunt corporis exiguitate qua mortui, sed » quod eis tardius accessurum erat tempore, hoc sunt illo » Dei opere miro atque celerrimo recepturi. »

Non inferendum est tamen omnia corpora futura omnino similia : poterunt interse eodem modo differre, quo viri, inter triginta et quadraginta annos nati, bene constituti, a se invicem discrepant,

Cæterum, cum revelatio divina in hoc puncto sileat, nihil definire possumus, sed tantum præsumere.

II. Qualitates corporibus beatorum propriæ. — Quatuor numerari solent, scilicet impassibilitas, claritas, agilitas et subtilitas, quæ ex B. Paulo, I Cor., xv, 42 et seq. eruuntur; hæc sunt verba Apostoli : *Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione; surget in*

incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surget in virtute; seminatur corpus animale, surget corpus spiritale.

1° *Impassibilitas*, quæ his verbis exprimitur : *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, oportet enim*, inquit idem Apostolus, ibid.. 53, *corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* Corpus autem incorruptibile et immortale, omnis incommodi, doloris, dissolutionis vel cujusque alterationis expers esse debet. Unde B. Joannes, in Apocalypsi, XXI, 4 : *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.*

2° *Claritas*, his verbis expressa : *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria* ; præiverat Sap., III, 7 : *Fulgebunt justi, et tanquam scintillæ in arundineto discurrent* ; et Daniel, XII, 3 : *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti.* Idem habet Christus, Matth., XIII, 43. Hinc Apostolus, I Cor. XV, 41 : *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate : sic et resurrectio mortuorum.* Ergo corpora beatorum erunt gloriosa, sicut corpus Christi fulgens apparuit in transfiguratione, et inæqualiter fulgebunt juxta merita, sicut animæ inæqualiter Deum vident; ex anima enim in corpus gloriam redundare docent theologi.

3° *Agilitas*, sic a B. Paulo enuntiata : *Seminatur in infirmitate, surget in virtute*, in eo consistit, ut corpus ab uno loco in alium facile transire possit, nec gravitate aut pondere carnis impediatur; non tamen sic transire potest sine medio, ut quidam scholastici somniarunt. Quo intervallo corpus glorificatum ab uno loco in alium, vel per alium transmeare possit, quo in loco ponendum sit, nescimus, nec ullo modo in præsenti vita cognoscere valemus. Hanc vero dotem habitura esse beatorum corpora colligitur ex verbis Apostoli citatis, et ex his aliis, I Thess., V, 16 : *Simul rapiemur,* etc.

4° *Subtilitas*, quæ ex his verbis repetitur : *Seminatur*

corpus animale, surget corpus spiritale, id est corpus quod in hac vita est durum, crassum et impenetrabile, potu, cibo, somno indigens, fit aliquo modo per resurrectionem ut spiritus, neque esuriens, neque sitiens, neque somnians, et tantæ tenuitatis ut alia corpora possit penetrare, sicut lumen trajicit vitrum, et melius, sicut Christus, januis clausis, in medio discipulorum subito stabat.

III. QUALITATES CORPORIBUS REPROBORUM SPECIALES. — *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Cor. XV, 51. Corpora igitur reproborum erunt incorrupta et immortalia, sed quatuor beatorum dotibus destituta : non erunt igitur, 1° impassibilia, cum immensis et æternis devovenda sint cruciatibus: *Ibi erit fletus et stridor dentium*, Luc. XIII, 28; 2° non gloriosa; projici debent, e contra, *in tenebras exteriores;* 3° non agilia, *ligatis* enim *manibus et pedibus*, mittendi sunt reprobi *in tenebras exteriores;* 4° non subtilia, siquidem in carcere tenebroso ligari et detineri debent; deformia, crassa et omnibus miseriis repleta existent. Dicamus ergo cum B. Paulo: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.*

Beati igitur qui in Domino moriuntur. Corpus quidem secundum carnem sepelitur; at secundum fidem seminatur. Non frustra ergo caro abluitur aqua baptismatis, non frustra unctione spiritus consecratur et sacramento alitur, *Non dabis* enim, inquit propheta, *sanctum tuum videre corruptionem. Si tamen compatimur*, addit Apostolus, *ut et conglorificemur.*

FINIS TRACTATUS DE GRATIA.

TRACTATUS

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

I. Explicatur vox *sacramentum* lato sensu. — Vox *sacramentum*, a *sacro* derivata, quia pertinet ad rem sacram, multiplici modo lato sensu accipitur in Scripturis et in traditione, videlicet:

1° Rem sacram, sed occultam significat, ut in sequentibus locis: *Excæcavit illos malitia eorum, et nescierunt sacramenta Dei*, Sap., II, 21 et 22, id est secreta Dei consilia nescierunt; *Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ*, Eph., I, 9, id est, occultum voluntatis suæ propositum, scilicet Incarnationis mysterium. Eodem sensu vox illa dicitur etiam de re non sacra occulta, quæ vulgari non debet, ut in his verbis: *Sacramentum regis abscondere bonum est*, Tob., XII, 7.

2° Pro mystico rei latentis signo usurpatur: sic, Daniel, II, 30 et 47, somnium Nabuchodonosoris vocatur *sacramentum*, quia decreta Dei significabat; sic. Eph., V, 32, matrimonium dicitur *sacramentum magnum*, quia unio viri cum muliere signum est conjunctionis Christi cum Ecclesia; ita Apoc. XVII, 7, legitur: *Ego dicam tibi sacramentum mulieris et bestiæ quæ portat eam quæ habet capita septem et cornua decem;* et figura explicatur.

Quo sensu voce *sacramentum* utuntur Latini, vocem *mysterium* adhibent Græci.

II. Definitur sacramentum strictiori sensu. — Strictiori sensu SS. Patres et theologi catholici per sacramentum simpliciter intelligunt: *Signum sensibile, a Deo modo permanenti institutum, ad significandam aut producendam gratiam.*

1° *Signum*, non qualecumque, sed speciale et determinatum; non naturale, sed arbitrarium.

2° *Sensibile*; quia, cum sit actus religionis et homines in servitio Dei sociare debeat, necesse est ut ab omnibus apprehendi possit.

3° *A Deo institutum*; quia solius est Dei gratiam alicui signo annectere.

4° *Modo permanenti*; quia sacramenta ad naturam religionis pertinent : debent ergo esse mansura, non vero transitoria.

5° *Ad gratiam significandam*; ut in Baptismate, ablutio carnis purgationem animæ significat; in Eucharistia, panis et vinum refectionem spiritualem denotant, etc.

6° *Aut producendam*; sacramenta quippe novæ Legis non tantum gratiam significant, sed vim habent eam producendi, *ut infra ostensuri sumus.*

Hæc definitio communis est sacramentis veteris et novæ Legis : ut ea a se invicem secernantur, quædam addendæ vel mutandæ sunt voces.

Sacramenta veteris Legis definiri possunt : *Signum sensibile, a Deo modo permanenti institutum, ad significandam gratiam per merita Christi venturi producendam.*

Non negamus tamen hæc sacramenta hic et nunc produxisse gratiam ex opere operantis, excitando fidem in Messiam venturum; item remedium pro remissione peccati originalis institutum effectum suum immediate produxisse, licet virtute tantum futurorum Christi meritorum.

Sacramenta vero novæ Legis recte definiuntur : *Signum sensibile, a Christo modo permanenti institutum, ad gratiam significandam eamque vim habens producendi.*

Ad constituendum igitur novæ Legis sacramentum tres requiruntur conditiones, scilicet : — a) signum sensibile, — b) a Christo modo permanenti institutum, — c) vim habens gratiam producendi.

De sacramento sic intellecto in præsenti Tractatu nobis agendum est, eumque in septem dividemus capita quorum primum erit de existentia; secundum, de effectibus;

tertium, de materia et forma; quartum, de institutore; quintum, de ministro; sextum, de subjecto sacramentorum novæ Legis, et septimum, de eorum cæremoniis ac de sacramentalibus.

CAPUT PRIMUM.

DE SACRAMENTORUM EXISTENTIA.

Hic quærere solent theologi an vera exstiterint sacramenta : 1° in statu innocentiæ, ante primi hominis lapsum; 2° in statu naturæ, videlicet, a lapsu primi hominis usque ad Legem per Moysen datam; 3° in statu legis scriptæ, et 4° denique in præsenti statu, sub Lege gratiæ.

I. De existentia sacramentorum in statu innocentiæ et naturæ. — 1° Nihil reperitur, sive in Scriptura sacra, sive in traditione, ex quo inferri possit vera exstitisse sacramenta in statu innocentiæ, aut futura esse necessaria, ex hypothesi quod status ille diu permansisset : a speculativa igitur quæstione ista sapientius abstinetur.

2° Communiter docetur aliquod in statu naturæ exstitisse remedium quo peccatum originale in parvulis tolleretur; sic S. Aug., contra Julianum, lib. 5, cap. 11 : « Non credendum est, et ante datam circumcisionem, » famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides » in carne venturi, nullo sacramento ejus opitulatos fuisse » parvulis suis; quamvis quid illud esset aliqua neces- » saria causa Scriptura latere voluerit. » Huic sententiæ, quæ bonitati Dei valde congruit, omnes theologi subscribunt.

Omnes pariter tenent remedium de quo hic agitur fuisse fidem : fidem quidem propriam pro adultis, ut videre est apud B. Paulum ad Hebræos, cap. xi, et fidem parentum pro parvulis; sed quærunt an fides illa exprimi debuerit per aliquod signum externum, et an signum

istud verum fuerit sacramentum : « Probabile est, in-
» quit S. Thomas in 3ª part., q. 70, art. 4, quod parentes
» fideles pro parvulis natis et maxime in periculo exis-
» tentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam
» benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam sig-
» naculum fidei), sicut adulti pro seipsis preces et sacri-
» ficia offerebant. » A sapienti hac opinione cæteri docto-
res non recedunt.

An vero signum illud, ex hypothesi quod exstiterit, verum fuerit sacramentum? Quidam affirmant ut probabile, et plerique volunt illud tantum fuisse sacramentum imperfectum. Rem, ut pote difficilem et ad praxim prorsus inutilem, in dubio relinquimus. Quod ad circumcisionem attinet, de illa in Tractatu *de Baptismo* dicemus.

II. De existentia sacramentorum in lege mosaica. — Certum est in lege Mosaica plurima exstitisse sacramenta improprie dicta, videlicet, ritus sacros a Deo permanenter institutos, ad significandam gratiam per merita Christi venturi dandam, ut agnum paschalem, panes propositionis, sacerdotum consecrationem, Judæorum expiationes, etc.; concilium enim Florentinum, in Decreto ad Armenos, et concilium Trid., sess. 7, can. 2, propriis verbis docent *novæ Legis sacramenta a sacramentis antiquæ Legis differre*; idem habet S. Aug. variis in locis, v. g., contra Faustum, lib. 19, cap. 13 : « Prima sacra-
» menta quæ observabantur et celebrabantur ex Lege,
» prænuntiativa erant Christi venturi, quæ, cum suo
» adventu Christus implevisset, ablata sunt... et alia sunt
» instituta virtute majora, utilitate meliora, actu faci-
» liora, numero pauciora. » Ergo in veteri Lege erant sacramenta, sed a sacramentis novæ Legis longe dissimilia, *ut ex infra dicendis clarius patebit.*

III. De existentia sacramentorum in nova lege. — In confesso est apud omnes Christianos existere sacramenta proprie dicta in nova Lege : at Lutherani, Calvinistæ eorumque progenies, nec catholicis, nec sibi invicem consentiunt quoad sacramentorum numerum; alii enim

duo, alii tria admittunt, et cætera rejiciunt : communius nunc Baptismum et Eucharistiam tantum agnoscunt, et insuper rationem veri sacramenti eis adimunt, quod infra ostendemus. Contra eos omnes sit sequens

PROPOSITIO.

Septem in nova Lege existunt sacramenta proprie dicta, nec plura, nec pauciora.

Prob. Firmiter tenenda est propositio quæ est de fide catholica, probatur insuper ex Scriptura sacra, testimoniis SS. Patrum et argumento præscriptionis : atqui talis est propositio nostra.

Est de fide catholica; sic enim se habet conc. Florent., in Decreto ad Armenos : « Novæ Legis septem sunt sacra» menta, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, » Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo et Matrimonium. » Concil. Trid., sess. 7, can. 1 : « Si quis dixerit sacra» menta novæ Legis... esse plura vel pauciora quam sep» tem, videlicet Baptismum, etc., aut etiam aliquod » horum non esse vere et proprie sacramentum; ana» thema sit. Ergo.

Argumenta ex Scriptura sacra et sanctorum Patrum testimoniis deducta exponemus in speciali de singulis sacramentis Tractatu : idcirco ea hic omittimus, ne eadem repetere cogamur.

Prob. ex argumento præscriptionis. Ut ex præscriptione invicte demonstretur septem esse sacramenta, duo sufficiunt, scilicet, ut tempore novatorum Ecclesia tum Occidentalis, tum Orientalis, septem admiserit, et ut ea ab Apostolis semper sic tenuerit : atqui hæc duo certa sunt.

1° *Tempore novatorum septem admittebat sacramenta.* Quoad Ecclesiam Occidentalem, patet ex conciliis Florentino et Tridentino modo citatis, et ex ipsorum hæreticorum confessione. Quoad Ecclesiam Orientalem,— a) constat ex responsione Jeremiæ, patriarchæ Constantinopoli-

tani, qui, anno 1575, Confessionem Augustanam a theologis Wurtembergensibus ad se missam apertis verbis confutans, declaravit « sacramenta in Ecclesia catholica, » a Christianis orthodoxis recepta, numero septenario » contineri, Baptismo nimirum, unctione divini chrisma» tis, Communione divina, Ordinatione, Matrimonio, » Pœnitentia et Oleo sancto. » — b) Ex synodo Constantinopoli anno 1638 habita, in qua sedebant tres patriarchæ, viginti et unus episcopi vel archiepiscopi et viginti tres delegati : in ea sequens, nemine reclamante, conditus est canon : « Anathema Cyrillo, nova dogmata fabri» canti, et credenti non esse ex institutione Jesu Christi, » neque ex Apostolorum traditione praxique perpetua, » septem Ecclesiæ sacramenta, Baptismum scilicet, etc., » sed falso asserenti duo tantum a Christo in Evangelio » data esse aut instituta, Baptismum et Eucharistiam. » Cyrillus *Lucar*, de quo hic agitur, patriarcha Constantinopolitanus fuerat, et erroribus Calvinianis imbutus, eos propagare tentaverat : unde semel defunctus, sic anathemate perculsus fuit. 3° Ex euchologiis Græcorum, in quibus, sicut in ritualibus nostris, præscribuntur cæremoniæ pro administratione septem sacramentorum, et ex praxi aliarum sectarum Orientalium, ut Cophtarum, Jacobitarum, Syriorum, Maronitarum, etc., qui etiam septem habent sacramenta.

2° *Utraque Ecclesia semper ab Apostolis tenuit septem esse sacramenta.* Vel enim semper tenuit septem esse sacramenta, et septem tantum; vel quædam eorum decursu temporis fuerunt addita aut suppressa : atqui posterius dici non potest. — a) Etenim septem sacramenta nunc nota in monumentis omnium sæculorum reperiuntur descripta vel supposita, ut agendo de singulis speciatim ostensuri sumus. — b) Ex natura sua usus sunt communis; omnibus nota esse semper debuerunt : repugnat igitur quædam in decursu temporis institui potuisse, et omnibus persuaderi tanquam divina et a Christo perpetuo usu descendentia. — c) Si talis suppositio facta fuisset a Romano pontifice, ut affirmare non erubescunt

Protestantes, numquid Ecclesiæ Orientales illam admisissent eodem modo? numquid omnes pari persuasione firmiter credidissent sacramenta sic excogitata a Christo fuisse instituta et in cunctis retro sæculis frequentata? Nulla major sane fingi potest absurditas. — d) Si, per impossibile, innovatio a Protestantibus allegata locum habuisset, quædam vestigia relinquere debuisset; saltem assignari posset tempus quo sacramenta, quæ dicuntur supposita, nondum existebant: atqui Protestantes nihil horum assignare et positivis testimoniis probare possunt. Ergo concludendum est septem sacramenta in Ecclesia catholica nunc existentia semper exstitisse, juxta hanc S. Aug. regulam, contra Donat., lib. 4, cap. 24 : « Quod » universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed » semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica » traditum rectissime creditur. » Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Nullibi legitur in Scriptura sacra, neque in sanctis Patribus, ante Hugonem a S. Victore, anno 1140 mortuum, septem esse sacramenta. Ergo.

R. 1°. Nullibi legitur duo vel tria tantum esse sacramenta : ergo ille numerus admitti non debet.

R. 2° *Dist. ant.* Nullibi legitur septem esse sacramenta, explicite, *concedo;* implicite, *nego ant.* Etenim fatemur quod septenarius numerus sacramentorum non reperiatur explicite, id est propriis verbis, neque in Scriptura sacra, neque in sanctis Patribus; at reperitur implicite, siquidem, agendo seorsim de septem sacramentis, probatur ex Scriptura et ex sanctis Patribus ea vera et proprie dicta esse sacramenta. Porro, in ipsorum Protestantium principiis, hoc sufficit ut ea dicantur in Scriptura et in operibus Patrum contenta ; alia enim admittunt quæ aliter in Scriptura non continentur, ut vocem *Trinitas,* validitatem baptismi a muliere collati, etc. Ergo.

Inst. SS. Patres, de sacramentis loquendo, alii duo exhibent, ut S. Justinus in I Apologia ; alii tria, ut S. Am-

brosius, in speciali Tractatu *de Sacramentis* inscripto, etc.: atqui tamen de omnibus sacramentis in his operibus loqui debuissent : ergo.

R. Nego min. Prædicti enim Patres non sibi proponebant, in citatis operibus, de omnibus sacramentis tractare, sicut fecerunt Hugo a S. Victore multique theologi : sed S. Justinus, calumnias adversus Christianos intentatas repellens, maxime eas quibus accusabantur atheismi, quia deos negabant, et crudelitatis, quia dicebatur illos carnibus humanis vesci in suis conventiculis, ostendit, explicando Baptismum, quomodo in unum Deum, trinum in personis, credant, et similiter in quo mysterium sanctissimæ Eucharistiæ consistat patefacit, ut atrox calumnia evanescat : non igitur ipsi erat locus de cæteris sacramentis loquendi. Aliunde S. Ambrosius non intendebat de omnibus sacramentis disserere, sed tantum de iis quæ neophyti suscipere debebant : porro neophyti Baptismum, Confirmationem et Eucharistiam tantum simul suscepturi erant : non mirum ergo si S. Ambrosius de his tantum tribus sacramentis in dicto opere tractaverit. Aliunde non constat illum esse auctorem hujusce libri.

Sic pariter, quando Patres dixerunt sacramenta de latere Christi, sub figura sanguinis et aquæ fluxisse, ac insuper aquam significasse Baptismum, et sanguinem Eucharistiam, noluerunt negare alia esse sacramenta : insulse ergo talia testimonia in sui gratiam congerunt Protestantes.

Obj. 2°. Lotio pedum, de qua apud Joannem, XIII, 4 et seq., inter sacramenta novæ Legis reputanda est, ut patet tum ex ipso textu; tum ex S. Cypriano, Tractatu de Ablutione pedum; tum ex S. Ambrosio, de Sacramentis, lib. 3, cap. 1, et lib. de Mysteriis, cap. 6; tum præsertim ex S. Bernardo, Sermone I in Cœna Domini. Ergo sunt plus quam septem sacramenta.

R. Nego ant. Theologi quidem hanc proponunt difficultatem eamque longius evolvunt; sed nulli, sive hæretici, sive catholici, serio docent lotionem pedum proprie

dictum esse sacramentum : non igitur est ratio cur in discutienda hac difficultate immoremur. Si Christus pedes discipulorum suorum laverit, id humilitatis causa fecit, ut ipse dicit, ibid., v, 14 : *Si ego lavi pedes vestros, Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.* Et si Patres, ac præsertim S. Bernardus, lotionem pedum vocaverint sacramentum, id intelligendum est de sacramento improprie dicto, vel de quodam sacramentali gratiam ex opere operantis producente, ut tenetur de aqua benedicta et de nonnullis aliis cæremoniis pure ecclesiasticis.

Nec similiter reputandi sunt inter sacramenta proprie dicta Baptismus flaminis et Baptismus sanguinis, qui realiter non sunt baptismi nisi per analogiam. Duplex est species in Eucharistia et unicum sacramentum ; septem sunt ordinationes, et unicum sacramentum ordinis diversos habens gradus.

Quæritur an conveniens fuerit septem esse sacramenta, nec plura, nec pauciora.

Respondent Græci conveniens fuisse, et dicunt septem sacramenta septem donis Spiritus sancti respondere, licet qua ratione singula dona singulis sacramentis inesse possint definire non valeant : « Sicut septem sunt dona » Spiritus sancti, item septem sunt sacramenta quæ » Spiritus sanctus operatur, » inquit patriarcha Jeremias, in loco supra citato.

Affirmant etiam Latini numerum septenarium sacramentorum congruentissimum fuisse : « Cur autem neque » plura neque pauciora numerentur, » inquit Catechismus concilii Trid., 2 part., tit. de Sacram., n. 18, « ex » iis etiam rebus quæ per similitudinem a naturali vita » ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ra- » tione ostendi poterit. Homini enim ad vivendum vi- » tamque conservandam et sua reique publicæ utilitate » traducendam, hæc septem necessaria videntur : ut sci- » licet in lucem edatur, augeatur, alatur ; si in morbum » incidat, sanetur ; imbecillitas virium reficiatur : deinde,

» quod ad rempublicam attinet, ut magistratus nunquam » desint, quorum auctoritate et imperio regatur; ac pos- » tremo, legitima sobolis propagatione seipsum et huma- » num genus conservet. Quæ omnia quoniam vitæ illi, » qua anima Deo vivit, respondere satis apparet, ex iis » facile sacramentorum numerus colligetur. »

Postea idem Catechismus ostendit Baptismum ad vitam spiritualem generare, Confirmationem roborare, Eucharistiam alere, Pœnitentiam sanitatem amissam restituere, Extremam-Unctionem reliquias peccati delere, et reficere, Ordinem magistratus spirituales constituere, et Matrimonium conservationi generis humani, per liberorum procreationem piamque eorum educationem, providere.

Addit cuncta sacramenta, etsi divinam virtutem continentia, non eamdem necessitatem aut dignitatem habere; Baptismum esse omnibus necessarium, Pœnitentiam iis duntaxat qui aliquo peccato mortali, post susceptum Baptismum, se commaculaverunt, et Ordinem respectu totius societatis christianæ, non autem respectu cujuscumque individui; advertit merito sacram Eucharistiam cæteris sacramentis dignitate præcellere.

Sacramenta, juxta *Mochler*, duobus constantia elementis, uno divino et altero humano, sunt figura Christi Dei et hominis, suam per ea actionem in Ecclesia perpetuo continuantis. *Symbol.*, t. II, *liv.* 1, *ch.* 5.

CAPUT SECUNDUM.

DE SACRAMENTORUM EFFECTIBUS.

Ipsi Protestantes fatentur aliquam inesse virtutem sacramentis quæ admittunt, alioquin eis non uterentur; sed in eo, sicut in multis aliis, non sibi consentiunt. Sociniani et Anabaptistæ ea habent tantum ut signa exterioris professionis fidei, et distinctionis fidelium ab infidelibus : Lutherani et Calvinistæ, arbitrantes justifi-

cationem non obtineri per infusionem gratiæ, sed per justitiæ Christi fide apprehensæ imputationem, docent sacramenta gratiam non conferre, verum solummodo idonea esse ad excitandam fidem qua justitia Christi apprehenditur et imputatur, licet quandoque magnificis verbis de illorum efficacia loquantur. Unde, juxta ipsos, verba in administrandis sacramentis proferenda, non sunt consecratoria, sed tantum concionatoria.

Quærendum est igitur in hoc capite 1° an et quomodo sacramenta novæ Legis producant gratiam; 2° qualem gratiam; 3° quid sit character, et an producatur.

ARTICULUS PRIMUS.

AN ET QUOMODO SACRAMENTA NOVÆ LEGIS PRODUCANT GRATIAM.

Duplici modo intellitur gratiam ope sacramentorum produci posse, scilicet ex opere operantis, et ex opere operato, ut aiunt theologi. Gratia producitur *ex opere operantis*, si Deus eam, solo intuitu dispositionum, sive ministri, sive suscipientis, tribuat; producitur vero *ex opere operato*, si, ex institutione Christi, ritus sacer vim habeat per se gratiam conferendi iis qui obicem non ponunt. Hunc posteriorem operandi modum negant Protestantes, ut pote fundamentali eorum systemati de justificatione per fidem oppositum. *Moehler, Symbol., liv.* I, *ch.* 4. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Sacramenta novæ Legis gratiam, obicem non ponentibus, ex opere operato conferunt.

Prob. Illa propositio est de fide, probatur ex Scriptura sacra, sanctis Patribus et ratione.

Est de fide; continetur enim in Decreto concilii Florentini ad Armenos, his verbis : « Novæ Legis sacra-

» menta... multum a sacramentis differunt antiquæ Le-
» gis; illa enim non causabant gratiam, sed eam solum
» per passionem Christi dandam figurabant: hæc vero
» nostra continent gratiam, et ipsam digne suscipienti-
» bus conferunt. »

Concil. Trid. definit, sess. 7, can. 2, sacramenta novæ Legis a sacramentis antiquæ Legis aliter quam per cæremonias et ritus differre : ergo differunt per modum gratiam producendi. Expressius loquitur in canonibus 6 et 7, et tandem 8, ait : « Si quis dixerit per ipsa novæ Legis
» sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed
» solam fidem divinæ promissionis ad gratiam conse-
» quendam sufficere; anathema sit. »

Probatur 1° *Scriptura sacra,* Joan., III, 5 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei;* Eph., V, 26 : *Ut illam santificaret* (Ecclesiam), *mundans lavacro aquæ in verbo vitæ;* Act., VIII, 17: *Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum:* Joan., XX, 23 : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis;* II Tim., I, 6 : *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Nonne genuinus et obvius sensus prædictorum verborum est, gratiam per ipsum sacramentum produci, non vero per fidem, occasione sacramenti? Sic tota traditio ea semper intellexit. Idem dicendum est de aliis sacramentis; id non negant Protestantes, supposito quod illa existant. Ergo 1°.

Prob. 2° *Ex SS. Patribus.* Tertull., lib. de Baptismo, cap. 4 : « Supervenit enim statim Spiritus de cœlis, et
» aquis superest, sanctificans eas de semetipso, et ita sanc-
» tificatæ, vim sanctificandi combibunt. »

S. Leo, Serm. 24 in Nativitate Domini : « Dominus
» Jesus originem quam sumpsit in utero Virginis, posuit
» in fonte Baptismatis; dedit aquæ quod dedit Matri :
» virtus enim Altissimi, quæ fecit ut Maria pareret Sal-
» vatorem, eadem facit ut regeneret unda credentem. »

S. Aug., Tract. 80 in Joan. : « Tanta virtus aquæ, ut
» corpus tangat et cor abluat. » In his textibus effectus

evidenter tribuitur aquæ : si autem gratia producatur in Baptismo ex opere operato, ruit systema Protestantium : ergo merito concluditur sacramenta in genere gratiam sic producere. Ergo 2°.

Prob. 3° *Ex ratione.* Invicte enim astruitur propositio nostra adversus Protestantes, si clare ostendatur Baptismum gratiam per se producere, non vero fidem excitando ; eo ipso enim fundamentale eorum principium evertitur: atqui clare ostenditur Baptismum, etc. Si enim Baptismus gratiam produceret solummodo fidem excitando, vel in administrante, vel in suscipiente; atqui neutrum dici potest : non in administrante, cum, fatentibus adversariis, valeat Baptismus ab improbis, hæreticis, vel etiam paganis collatus; non in suscipiente, — a) nam ipsi etiam fatentur Protestantes validum esse Baptismum in lingua ignota administratum, parvulis rationis incapacibus, amentibus et sensu, propter ingravescentem morbum, destitutis collatum : unde fideles in Ecclesia Romana sic Baptizatos ad se transeuntes non rebaptizant. — b) Ingens datur discrimen inter Baptisma Joannis et Baptisma Christi, ex his Evangelii verbis, Matth., III, 11 : *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam... ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni.* Atqui tantum non existeret discrimen, si Baptisma gratiam per se non produceret; siquidem Baptisma Joannis eamdem vim habebat fidem excitandi. — c) Baptismus necessarius non esset necessitate medii ; nam fides aliis mediis tam efficaciter vel efficacius excitari posset, v. g., lectione Evangelii, meditatione passionum et mortis Christi, concione vehementi, etc. — d) Gratia sacramenti tam in adstantibus quam in suscipiente produci posset, et sæpe abundantior, quia non repugnat fidem eorum magis excitari : ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Voces, *ex opere operato*, non sunt tantum barbaræ, sed et novæ : ergo rejiciendæ sunt.

R. 1°. Quidam ostendere volunt dictas voces grammaticæ regulis non absolute contrarias esse : sed esto quod sint barbaræ, *melius est reprehendant nos grammatici quam non intelligant populi,* inquit S. Aug. in Ps. CXXXVIII, n. 20.

R. 2°. *Dist. ant.* Prædictæ voces sunt novæ quoad sonum, *transeat;* quoad rem, *nego ant.* Etenim non negamus eas esse novas quoad sonum; non enim reperiuntur apud Patres : non tamen sunt omnino novæ, siquidem S. Thomas, in 4 Sent., dist. I, q. I, art. 5, et antea Innocentius III eis usi sunt : idcirco diximus *transeat.* Sed negamus eas esse novas quoad sensum, siquidem probavimus sacramenta gratiam ex se producere; ergo conveniens erat uti vocibus talem operandi modum clare exprimentibus; non mirum igitur si Ecclesia eas adoptaverit, sicut longe antea voces *Trinitas, consubstantialis,* etc., adoptaverat, quod Lutherani et Calvinistæ non reprehendunt. Ergo.

Inst. 1°. Inde sequeretur dispositiones in sacramenta suscipientibus necessarias non esse : atqui hoc repugnat : ergo.

R. Nego maj. In doctrina quidem nostra, certum est dispositiones suscipientis sacramentum non habere virtutem gratiam producendi ; verum contendimus, cum universa Ecclesia catholica, eas prærequiri in adultis, tanquam conditiones sine quibus gratia non susciperetur, quod fusius infra dicemus : non nisi ergo per insignem malæ fidei calumniam, talem sequelam ex doctrina nostra deducere possunt hæretici. Unde merito concil. Trid., sess. 14, cap. 4, dicit : « Falso quidam calumniantur ca» tholicos scriptores, quasi tradiderint sacramentum Pœ» nitentiæ, absque bono motu suscipientium, gratiam » conferre, quod nunquam Ecclesia Dei docuit nec sen» sit. » Ergo.

Inst. 2°. In doctrina Ecclesiæ Romanæ, sacramenta novæ Legis a sacramentis antiquæ Legis in eo differunt, quod gratiam ex opere operato producant, dum alia ex opere operantis tantum eam produxerint : atqui tollitur

hoc discrimen, si prærequirantur dispositiones in suscipientibus : ergo.

R. Nego min. Sacramenta enim antiquæ Legis erant signa nuda, nullam virtutem habentia, sed tantum idonea ad excitandam fidem, contritionem, sicque ad obtinendam Dei gratiam : dum, e contra, sacramenta novæ Legis virtutem habent, ex institutione Christi, gratiam obicem non ponentibus conferendi. Quam differentiam sic describit Catechismus concil. Trid., part. 2, de Sacramentis, n. 28 : « Ex iis igitur quæ de priori sacramento-» rum effectu, gratia scilicet sanctificante, demonstrata » sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem et præs-» tantiorem vim sacramentis novæ Legis inesse, quam » olim veteris Legis sacramenta habuerunt : quæ cum » infirma essent egenaque elementa, inquinatos sanctifi-» cabant ad emundationem carnis, non animæ : quare, » ut signa tantum earum rerum quæ ministeriis nostris » efficiendæ essent, instituta sunt. At vero sacramenta » novæ Legis, ex Christi latere manantia, emundant » conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad servien-» dum Deo viventi, atque ita eam gratiam quam signifi-» cant Christi sanguinis virtute operantur. » Ergo.

Obj. 2°. Sola fides justificat, ut patet ex sequentibus B. Pauli verbis : *Justus ex fide vivit*, Rom., I, 17 ; *Justitia Dei per fidem Jesu Christi, in omnes et super omnes qui credunt in eum*, ibid., III, 22 ; *Corde creditur ad justitiam*, ibid., X, 10. Ergo.

R. Nego ant. Hanc difficultatem jam solvimus in Tractatu *de Gratia*, p. 489 ; in objectis namque textibus et in aliis similibus, fides sumitur modo complexo pro tota religione christiana : sumitur etiam pro radice justitiæ et fundamento vitæ spiritualis. Non excluduntur aliæ conditiones ad justificationem requisitæ, et sacramenta gratiam sanctificantem producentia. Ergo.

Inst. Fides sine sacramentis in casu necessitatis justificat. Ergo.

R. 1°. *Nego ant. ad sensum Protestantium.* Non enim sola fides in eo casu justificat, sed dolor peccati ex per-

fecta charitate conceptus, *ut alibi probatur:* quamvis ille dolor fidem præsupponat, ab illa tamen est distinctus. Ergo.

R. 2° *Dist. ant.* Fides justificat sine sacramentis in re, *conc.*; sine sacramentis in voto, *nego ant.* Etenim in casu necessitatis non exigitur ut sacramenta, etiam magis necessaria, qualia sunt Baptismus et Pœnitentia, actu suscipiantur: ita providit Deus summe bonus; verum charitas perfecta tunc justificans, votum illorum sacramentorum necessario includit, alioquin non esset perfecta, cum voluntatem omnia Dei mandata servandi non includeret. Ergo.

COROLLARIUM.

Sequitur ex dictis verba quibus utendum est in administrandis sacramentis non esse tantum concionatoria, vel promissoria, ut volunt Protestantes, sed consecratoria.

1° *Non concionatoria tantum,* id est, ad hunc finem prolata, ut fidem in suscipientibus excitent; — a) nam sacramenta gratiam immediate producunt; — b) fidem tam in audientibus quam in suscipientibus excitare possent; — c) verba hæc, *Ego te baptizo*, per modum concionatorium non annuntiantur. Ergo. 2° *Non promissoria tantum*; etenim effectus statim producitur, et in futurum non suspenditur; verba quæ adhiberi solent, ut ista: *Ego te baptizo*, *Ego te absolvo*, *Ego conjungo vos in matrimonium*, etc., nihil promittunt, nihil indicant futurum. Ergo neque concionatoria, neque promissoria sunt, sed *consecratoria*, id est, rem efficiunt sacram dantque illi virtutem effectum supernaturalem producendi.

Quæritur an sacramenta gratiam contineant et producant physice vel moraliter.

R. Certum est sacramenta non esse causam principalem gratiæ quam producunt, sed tantum instrumentalem, ex arbitraria Christi voluntate constitutam. Instrumentalis autem causa, sicut et principalis, duplici modo effectum producere potest, scilicet physice et moraliter. Causa

instrumentalis physica effectum virtute ab alio accepta immediate producit, quemadmodum securis lignum secat: causa vero instrumentalis moraliter agit, si ex aliena intentione causam effectricem excitet, v. g., servus qui jussa Domini ad alterum defert.

Quæstio est igitur an, ex institutione Christi, gratia inhæreat ritibus sacramentalibus, et ex eorum applicatione in corda suscipientium infundatur; an vero Deus teneatur, ex applicatione ritus sacramentalis, gratiam, juxta legem sibi statutam, in corde suscipientium infundere.

Omnes Thomistæ priorem sententiam tuentur, eamque probare intendunt iis ferme argumentis quibus ostenditur sacramenta gratiam producere ex opere operato. Cæteri theologi posteriorem sententiam amplectuntur, et dicunt sacramenta esse entia moralia, atque ideo gratiam moraliter producere. Cum illa controversia nullius momenti nobis videatur, ab illa definienda sapientius abstinendum esse judicamus.

ARTICULUS SECUNDUS.

QUALEM GRATIAM PRODUCUNT SACRAMENTA.

Certum est omnia sacramenta producere gratiam sanctificantem; constat enim, ex dictis, ea producere gratiam: porro gratia simpliciter, gratia producta, collata, suscepta, est gratia sanctificans. Gratia autem sanctificans duplex est, prima scilicet et secunda: *gratia prima* aliam præexistentem in anima non supponit, et peccatum remittit: *gratia* vero *secunda* gratiam jam existentem supponit eamque auget. Distinguitur insuper gratia sacramento specialis, dans jus ad gratias actuales in tempore opportuno recipiendas.

I. De distinctione inter sacramenta mortuorum et sacramenta vivorum. — 1° Duo sacramenta, scilicet Baptismus et Pœnitentia, ex sua institutione producunt gratiam primam; instituta sunt enim ad remittendum pecca-

tum, sive originale, sive actuale, ut in Tractatibus *de Baptismo* et *de Pœnitentia* probatur : peccatum autem originale et peccatum actuale mortale non remittuntur, nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, quæ vere est gratia prima. Ergo ideo vocantur *sacramenta mortuorum*, quia spiritualiter mortuos ad vitam gratiæ suscitant.

Diximus *ex sua institutione*, quia fieri potest ut per accidens gratiam secundam producant, si nempe justificatio per charitatem perfectam jam obtenta fuerit, aut si pœnitens sola venialia habens, sacramentum pœnitentiæ suscipiat.

2° Cætera sacramenta primario fine gratiam secundam producunt : ex sua quippe significatione supponunt animam vivere, eamque nutriunt, roborant, vel sublevant. Ergo. Unde hæc sacramenta dicuntur *vivorum*.

Diximus *primario fine ;* nam multi theologi docent ea per accidens primam gratiam producere posse, nempe in fidelibus ea suscipientibus cum peccato mortali quod ignorant et ad quod nullum habent affectum ; nam ex se gratiam conferunt obicem non ponentibus : verum qui bona fide ignorant peccatum in se existens, ad quod nullum habent affectum, obicem ponere non videntur. Ergo. *Ita S. Th. et plerique theologi.* Hinc B. Jacobus de Extrema-Unctione agens, ait, v, 15 : *Et si in peccatis sit, remittentur ei.*

II. De gratia unicuique sacramento speciali. — Omnia sacramenta gratiam *sacramentalem* seu sibi specialem producunt : nam 1° differunt in ritu et in significatione; ergo et in effectu ; 2° si eamdem omnino producerent gratiam, unicum sacramentum, saltem pluries repetitum, sufficeret, et cætera forent inutilia : atqui certe hoc sine blasphemia dici non posset : ergo.

Gratia autem sacramentalis est quid super gratiam sanctificantem communiter dictam additum, non autem substantialiter diversum, et « dicendum est, » inquit S. Th., 3ª part., q. 61, art. 2, ad 3, « quod ratio sacra- » mentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dic- » tam, sicut ratio speciei ad genus. »

Hæc gratia dat jus intrinsecum et permanens suscipiendi gratias actuales utiles ad consequendum finem cujuslibet sacramenti : v. g., gratia sacramentalis Baptismi dat jus ad gratias necessarias ut promissiones Deo factæ serventur ; gratia sacramentalis Confirmationis dat jus ad obtinendas gratias requisitas ut Christianus fidem publice, etiam in persecutionibus, confiteatur ; et sic de cæteris.

Qui sacramentum indigne suscipit, jus istud non acquirit, et qui a gratia sanctificante per peccatum mortale excidit, jus acquisitum perdit : siquidem jus illud in sola gratia sanctificante fundatur ; hic agitur tantum de gratia gratum faciente.

III. An gratia sacramentalis omnibus æqualiter conferatur. — Sacramenta parvulis collata, ut Baptismus, et olim Confirmatio ac Eucharistia, gratiam in eodem gradu producunt ; nulla enim est ratio cur inæqualem conferrent, cum sint æqualia respectu omnium, et æquales sint dispositiones in omnibus.

At in adultis, licet eamdem gratiam sacramentalem producant quoad speciem, varios gradus producere possunt, et sæpe producunt, juxta suscipientium dispositiones, hoc enim evidenter supponit concil. Trid., sess. 6, cap. 7 : « Non modo reputamur, sed vere justi nomina» mur, justitiam in nobis recipientes, unusquisque » suam, secundum mensuram, quam Spiritus sanctus » partitur singulis prout vult, et secundum propriam » cujusque dispositionem et cooperationem. » *Ita omnes sentiunt et docent theologi.*

ARTICULUS TERTIUS.

QUID SIT CHARACTER ET AN PER SACRAMENTA PRODUCATUR.

I. De character in genere et a quonam sacramento imprimatur. — Character in genere est nota alicui impressa ut ab aliis rebus secerni possit : sic aliquo signo notantur magistratus, milites, ut a cæteris hominibus

secerni possint; sic aliquo modo insigniuntur arbores cædendæ in silva, viri ad triremes damnati, etc.

Character sacramentalis definiri solet : *Signum spirituale, indelebile, animæ impressum, vi cujus sacramentum iterari non potest.* Petitur an reipsa hujusmodi character in anima imprimatur. Negant Protestantes, contenduntque illum esse figmentum, nullum habens fundamentum in Scriptura : contra quos concilium Tridentinum, sess. 7, can. 9, definit tanquam de fide credendum, tria sacramenta characterem imprimere, sequentibus verbis : « Si quis dixerit in tribus sacramentis. » Baptismo scilicet, Confirmatione et Ordine, non imprimi » characterem in anima, hoc est, signum quoddam » spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt; » anathema sit. »

Idem tradiderat Eugenius IV, in Decreto ad Armenos, his verbis : « Inter hæc sacramenta tria sunt Baptismus, » Confirmatio et Ordo, quæ characterem, id est spirituale » quoddam signum, a cæteris distinctum, imprimunt in » anima indelebile, unde in eadem persona non iteran- » tur : reliqua vero quatuor characterem non impri- » munt, et reiterationem admittunt. »

Ostendemus autem, ubi de tribus illis sacramentis singulatim tractabimus, characterem de quo hic agitur fundamentum habere in Scriptura et in traditione.

Leibnitz, licet Protestans, de charactere hæc habet, in suo Systemate theologico, p. 210 : « De charactere seu » signo indelebili quod imprimitur in anima ejus qui » sacramenta Baptismi, Confirmationis aut Ordinis susci- » pit, multa nonnulli disputant ex scholasticis : sed res » plana est, si tantum cogitetur hominem, suscepto hoc » sacramento, aliquam qualitatem permanentem nactum » esse, quæ et invalide et illegitime iteratur. »

II. De natura et permanentia characteris. — Si quidam, curiositate ducti, quærant a nobis in quo ille character consistat, fatebimur nos ignorare : scimus per fidem illum imprimi in anima statim ut suscipitur sacramentum, ac proinde esse spirituale; sed quæ sit

ejus natura, nec Scriptura, nec traditio, nec Ecclesia dicit. Non nisi ergo conjecturaliter et cæcutiendo eam investigare possumus : magis expedit silentium.

Quæritur cur character imprimatur in anima etiam ejus qui indigne suscipit sacramentum, et cur in ea indelebiliter maneat dum amittitur gratia.

R. 1° quia Deus ita voluit; 2° quia character per modum virtutis instrumentalis, non vero per formam animam sanctificantem, conceditur. Unde non pendet a libero arbitrio, sicut gratia, sed a solo Deo. Ita S. Th., 3ª part., q. 63, art. 5, ad 1. Est igitur in genere gratiarum gratum facientium.

Remanebit etiam post præsentem vitam, « in bonis ad » eorum gloriam, et in malis ad eorum ignominiam : » sicut etiam militaris character remanet in militibus » post adeptam victoriam, et in his qui vicerunt, ad glo» riam, et in his qui sunt victi, ad pœnam. » Sunt verba S. Th. loco citato, ad 3.

CAPUT TERTIUM.

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM.

Quemadmodum in rebus physicis distinguuntur materia et forma, juxta philosophiæ principia (materia est substantia, v. g., lignum, et forma determinat ens speciale ab aliis distinctum, v. g., scamnum, cathedram); sic in sacramentis res sensibilis, ut aqua, chrisma, etc., vocata est *materia*, et verba quibus utitur minister dicta sunt *forma*, quia rem sensibilem ad *esse* sacramenti determinant. Unde S. Aug., Tract. 80 in Joan., n. 3 : « De» trahe verbum, et quid est aqua, nisi aqua? Accedit » verbum ad elementum, et fit sacramentum. »

Hæc verba in explicandis sacramentis primus adhibuisse videtur Guillelmus Antissiodorensis, initio sæculi decimi tertii, iis usus est Eugenius IV, in Decreto ad Ar-

menos, dicens : « Hæc omnia sacramenta tribus perfi-» ciuntur, videlicet, rebus tanquam materia, verbis » tanquam forma, et persona ministri conferentis sacra-» mentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. » Quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum. » Ex eo tempore hunc loquendi modum omnes usurpaverunt theologi.

Quæ autem nunc vocantur materia et forma, olim dicebantur *res et verba*, *elementum et verbum*, *symbola mystica*, *res sacramentalis*, *signum sacrum*, etc. Novæ voces idem exprimunt, sed multo clarius : ab illis ergo, totius Ecclesiæ usu nunc consecratis, non recedendum est.

De materia et forma uniuscujusque sacramenti specialiter loquimur in Tractatu de singulis sacramentis : nunc paucis verbis dicendum est tantum 1° de unione materiæ et formæ, et 2° de earum mutatione.

ARTICULUS PRIMUS.

DE UNIONE MATERIÆ ET FORMÆ SACRAMENTORUM.

Duplex esse potest unio materiæ et formæ, physica scilicet et moralis : unio dicitur *physica*, si verba eodem instanti proferantur quo materia adhibetur ; dicitur vero *moralis*, quamvis eodem instanti non proferantur verba, modo, juxta consuetum loquendi modum, vera sint. Unde si quis, fundendo aquam in Baptismo, verba *Ego te baptizo* proferat, adest unio physica : si statim post effusionem aquæ verba dicat, est unio moralis : si vero semihora vel quadrante post lotionem verba proferret, nulla esset unio, quia verba *Ego te baptizo* tunc sensum non haberent, et evidenter nullum esset sacramentum.

In sacramento Eucharistiæ, unio debet esse physica, quia pronomina, *hoc*, *hic*, supponunt materiam esse actu præsentem.

In aliis autem sacramentis unio moralis sufficit ; juxta enim loquendi modum inter homines receptum, verba

formæ naturalem habent sensum, licet materia cui applicantur non sit actu præsens; sed modicum excedi non potest intervallum. Quidam putant, referente *Billuart*, spatium unius *Ave*, v. g., inter effusionem aquæ et verba *Ego te baptizo*, validitati sacramenti non officere; secus, si longius esset tempus. Hinc cavendum est ne materia et forma separentur, et tamen scrupulosi, modo consueto agentes, nullis anxietatibus torqueri debent.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MUTATIONE IN MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM.

I. Quotuplici modo mutatio fieri possit in sacramentis. — Duplex contingere potest mutatio, tum in materia, tum in forma sacramentorum, una nempe substantialis, et altera accidentalis. Mutatio est *substantialis* respectu materiæ, si res adhibenda amplius dici non possit simpliciter eadem, v. g., si aqua cum notabili vini quantitate misceatur, adeo ut simpliciter dici non possit aqua; mutatio vero est *accidentalis*, si res, licet aliquo modo mutata, eadem tamen permanere censeatur, ut si aliquæ vini guttulæ misceantur, aut vice versa.

Similiter, mutatio est substantialis respectu formæ, si verba eamdem non habeant significationem, ut si invocatio unius personæ sanctissimæ Trinitatis in forma Baptismi omitteretur: est vero duntaxat accidentalis, si verba eumdem sensum retineant, v. g., si in forma Baptismi omitteretur pronomen *ego*, si idioma tantum mutaretur, aut si vox aliqua male pronuntiaretur.

Notandum est sacramentum posse nullum esse vel illicitum. Est nullum, si desit illi aliquid essentiale: est autem illicitum, si peccatum admittatur in eo administrando vel suscipiendo, sive sit nullum, sive sit validum.

II. De mutationis effectu in materia vel forma sacramentorum quoad eorum validitatem. — 1° Mutatio substantialis, sive, in materia, sive in forma sacramentum reddit nullum, sive sit voluntaria, sive non; Christus

enim omnia instituit sacramenta, *ut mox ostensuri sumus*, et virtutem gratiam producendi annexuit ritui sacramentali : ergo nisi ritus substantialiter servetur, gratia non producitur : unde, juxta concil. Trid., sess. 22, cap. 2, ipsamet Ecclesia nihil potest in substantia sacramentorum. Ergo.

2° Contra vero, mutatio accidentalis, voluntaria aut involuntaria, validitati sacramenti non nocet, cum substantia ejus eadem remaneat. Unde qui baptizaret in aqua rosacea, vel consecraret cum pane hordeaceo, sacramentum non conficeret; secus, si baptizaret in aqua non benedicta, aut cum pane triticeo fermentato consecraret.

Item, qui baptizaret in nomine sanctissimæ Trinitatis, personas divinas non invocando, nulliter baptizaret : qui vero diceret *Ego te abluo*, loco verbi *baptizo*, aut pronuntiaret *baptizo*, aut verba formæ cujusvis sacramenti in aliud quodcumque idioma verteret, valide sacramentum conferret.

III. De peccato mutantium formam aut materiam sacramentorum. — 1° Mutatio substantialis voluntaria, aut ex ignorantia crassa, aut ex gravi negligentia proveniens, est sacrilegium et peccatum mortale; siquidem gravis est injuria erga sacramentum, quod sic efficitur nullum : ignorantia autem inculpabilis, quæ difficile supponi potest in ministro officia proprii status cognoscere obligato, aut leviter culpabilis, a peccato saltem mortali excusat.

2° Voluntaria mutatio, etiam accidentalis, in materia et forma sacramentorum, est de genere suo peccatum mortale, quia est irreverentia erga sacramentum : fieri tamen potest ut sit levis irreverentia, ac proinde peccatum veniale tantum, idque ex solo judicio viri prudentis æstimandum est, et unusquisque cavere debet ne, in re tam sancta, aliquid omittat vel mutet.

IV. De usu materiæ dubiæ vel tantum probabilis in administratione sacramentorum. — 1° In casu necessitatis, si quis materiam certam habere non possit, materia probabili vel etiam valde dubia uti potest, imo et debet; sacramenta enim propter homines et non

homines propter sacramenta. Unde infertur sacramentum ad salutem necessarium, ut Baptismum, Pœnitentiam et Extremam-Unctionem, nullitati exponendum esse, in casu necessitatis, ut homini periclitanti succurratur : quia in tali extremitate, melius est adhibere remedium dubium quam nullum remedium. *Ita omnes theologi.*

Secluso casu necessitatis, uti materia aut forma dubia vel etiam probabili, peccatum esset mortale : 1° quia id expresse prohibitum est ab Innocentio XI, qui, anno 1679, sequentem damnavit propositionem : « Non est illicitum, » in sacramentis conferendis, sequi opinionem probabilem » de valore sacramenti, relicta tutiori, nisi id vetet lex, » conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. » Hinc sententia probabili tantum utendum non est in col- » latione Baptismi, Ordinis sacerdotalis aut episcopalis. » 2° Quia sacramentum nullitati exponeretur : at exponere sacramentum nullitati, extra necessitatis casum, gravis est injuria erga ipsum, proindeque erga Christum. Ergo.

Non tamen requirenda est certitudo metaphysica, quæ in moralibus haberi non potest, sed ea certitudo quæ omnem rationabilem dubitandi locum excludit, diciturque moralis.

V. De iteratione materiæ aut formæ sacramentorum. — 1° Si rationabiliter dubitetur an sacramentum aliquod valide fuerit collatum, iterari debet sub conditione; nam — a) sic expresse statuitur in jure canonico, Decretal., l. 3, tit 42, cap. 2 : « De quibus dubium est an bap- » tizati fuerint, baptizentur, his verbis præmissis : *Si* » *baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum baptizatus* » *es, ego te baptizo*, etc. » — b) Ex duobus malis quæ simul vitari non possunt, minus eligendum est : at in dubio minus malum est iterare sacramentum cum periculo irreverentiæ, quam non iterare cum periculo damni erga proximum : ergo. Unde non solum Baptismus, sed et aliud sacramentum dubie collatum, v. g., Confirmatio, Extrema-Unctio, Matrimonium, iterandum est, ne fideles gratia ejus careant.

Iteratio autem fit sub conditione, ut quantum fieri potest servetur reverentia sacramento valido debita. Non necesse est autem ut conditio verbis exprimatur, et generaliter non exprimitur, nisi ubi agitur de Baptismate. Videatur Bened. XIV, de Synodo diœces., l. 7, cap. 6, art. 1; *Catal.* in ritual., t. I, p. 39 et 108.

2° Ubi moraliter certum est sacramentum esse validum, illud iterare aut eamdem formam super eamdem materiam repetere, est peccatum mortale; nam conditio tunc serio apponi non potest : talis igitur iteratio vera est sacramenti derisio, ac consequenter grave peccatum sacrilegii. *Ita omnes.*

Billuart a peccato mortali non excusat eum qui ex scrupulo sic temere agit : non vult tamen eum saltem peccati mortalis condemnare qui, ut a molesto scrupulo se expediat, et ne Deum offendat, formam in aliquo casu particulari, et non consuetudinarie, super eamdem materiam repeteret.

Caveant meticulosi ne, sub prætextu peccatum vitandi, verba absolutionis aut consecrationis facilius repetant, et sic in aliud incidant peccatum.

VI. De collatione sacramentorum sub conditione. — 1°. Invalide conferretur sub conditione futura contingenti, v. g., *Baptizo te, si futurus es sacerdos*; effectus enim non produceretur hic et nunc, cum non esset intentio conferentis, et non adveniente conditione, quia ritus sacramentalis jam non existeret. Ergo.

2° Sacramentum sub conditione præterita aut præsenti impleta collatum, validum est; nihil quippe effectum ejus suspendit. Si conferretur sub conditione de præsenti, sed humano modo incognoscibili, v. g., *si es prædestinatus*, sacramentum esset dubium, inquit S. Ligorius, l. 6. n. 25. Probabilius nullum nobis videretur, quia talis actio non est rationabilis.

3° Administrare sacramentum aliquod sub conditione illud efficiente nullum, est semper peccatum mortale, *ut patet.* Illud autem administrare sub conditione præcise ad providendum validitati ejus, quia dubium est an va-

lide fuerit collatum, nullum est peccatum; constat ex dictis et ex praxi Ecclesiæ. *Juénin*, *Tournely*, *Billuart*, aliique plures asserunt nullam haberi mentionem formulæ conditionatæ ante sæculum octavum, eamque prima vice reperiri in Capitularibus Caroli Magni, l. 6, n. 181, et postea in decreto Alexandri III, anno 1181 defuncti, quod a Gregorio IX in Jus canonicum de verbo ad verbum fuit insertum, prout illud supra retulimus; at Benedictus XIV, de Synodo diœc., l. 7, cap. 6, n. 1, docet male inde concludi illam non fuisse in usu : contrarium ex constanti Ecclesiæ praxi deducendum esse putat.

Cæterum expressio conditionis apponendæ non est præcepta pro sacramentis a Baptismate distinctis, nec de facto ordinarie exprimitur, quando hæc sacramenta iterari debent : imo communius dicunt auctores nullatenus requiri ut in iterando Baptismate conditio ore exprimatur, nisi iteratio publice fiat. Tutius est tamen eam semper exprimere.

4° Sacramentum sub forma conditionali administrare, extra casum dubii modo expositi, esset peccatum mortale; conditio enim in eo casu nugatoria foret, ac proinde gravis irreverentia erga sacramentum existeret. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 27, 28 et 29.

CAPUT QUARTUM.

DE SACRAMENTORUM INSTITUTORE.

Apud omnes constat 1° solum Deum sacramenta instituere posse, sive per se et immediate, sive per alterius ministerium, quia solus gratiam signis arbitrariis annectere potest; 2° Deum sacramenta veteris Legis immediate instituisse, *idque patet ex Levitico;* 3° Christum immediate sacramenta Baptismi et Eucharistiæ instituisse : hoc nobiscum docent Protestantes. Duo tantum hic nobis occurrunt examinanda, scilicet, 1° an Christus

omnia sacramenta immediate instituerit, et 2° an materiam et formam eorum determinaverit.

ARTICULUS PRIMUS.

AN CHRISTUS OMNIA NOVÆ LEGIS SACRAMENTA IMMEDIATE INSTITUERIT.

Negarunt Magister Sententiarum, Hugo a S. Victore et nonnulli alii, contendentes Apostolos quædam instituisse sacramenta virtute potestatis a Christo sibi ad hoc concessæ, nempe Confirmationem, aut saltem Extremam-Unctionem. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Christus omnia novæ Legis sacramenta immediate instituit.

Prob. concilio Tridentino et rationibus theologicis.

1° *Concilio Tridentino*, sess. 7, can. 1 : « Si quis dixe» rit sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu » Christo Domino nostro instituta..... anathema sit. » Quamvis concilium non definiat sacramenta fuisse omnia a Christo immediate instituta, ne catholicos contrarium asserentes anathemate percuteret, certum est tamen ipsius verba sensu obvio accepta aliud non significare; quæ enim ab Ecclesia vel ab Apostolis vi potestatis a Christo concessæ statuta sunt, ut jejunium quadragesimale, celebratio festorum, etc., simpliciter dici non possunt a Christo instituta.

Et vero, si quod sacramentum a Christo mediate tantum fuisset institutum, maxime Extrema-Unctio : at concilium Trid. definit, sess. 14, can. 1, de Extrema-Unct., eam « esse vere et proprie sacramentum, a Christo Domino » nostro institutum, et a beato Jacobo apostolo promulga» tum. » Nonne evidens est hoc sacramentum dici non potuisse a Christo institutum et a beato Jacobo tantum promulgatum, si ab Apostolis vi potestatis a Christo acceptæ institutum fuisset? Ergo 1°.

2° *Rationibus theologicis.* — a) Si Apostoli, potestate a Christo sibi delegata, sacramenta instituissent, non fuissent solummodo mysteriorum Dei dispensatores, sed et auctores : atqui tamen B. Paulus dicebat, I Cor., IV, 1 : *Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.* — b) Si Apostoli aut Ecclesia aliquod sacramentum auctoritate Christi instituissent, nonnulla saltem hujus institutionis vestigia reperiri deberent, et nulla tamen inveniuntur. — c) Deus sacramenta veteris Legis immediate instituerat : ergo ad minus congruens erat quod Christus sacramenta novæ Legis immediate institueret. — d) Christus, fatentibus omnibus, sacramenta Baptismi et Eucharistiæ immediate instituit : ergo merito concluditur illum cætera immediate pariter instituisse, cum nihil contrarium in Scriptura aut in traditione reperiatur. — e) Semper exhibita sunt sacramenta novæ Legis ut a Christo Domino instituta : at verba ista sensu naturali intellecta institutionem immediatam significant : ergo 2°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Nullibi videtur in Scriptura Christum sacramenta Confirmationis, Matrimonii et Extremæ-Unctionis instituisse : ergo id admitti non potest.

R. 1°. *Negari potest ant.* Aperte enim fit mentio trium illorum sacramentorum in Scripturis Novi Testamenti, *ut infra ostendemus :* atqui inde merito concluditur Christum ea instituisse. B. Jacobus Extremam-Unctionem non promulgasset, Apostoli Confirmationem non administrassent, B. Paulus Matrimonium velut magnum sacramentum non commendasset, si persuasum non habuissent hæc sacramenta a Christo fuisse instituta. Ergo 1°.

R. 2°. *Nego conseq.* Etenim multa dicta et facta fuerunt a Christo quæ in libris Novi Testamenti non scripta sunt : non repugnat ea aut quædam ex illis per certam traditionem ad nos transmissa fuisse, quod de sacramentis agendo sic enuntiat S. Th., 3ª part., q. 64, art. 2, ad 1 : « Ea vero quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso

» Christo instituta sunt, qui est Deus et homo; et licet » non sint omnia tradita in Scripturis, habet tamen ea Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione. » Ergo.

Dices 2° : Christus eamdem dedit potestatem Apostolis quam acceperat a Patre : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos :* ergo Apostoli, etc.

R. Dist. ant. Eamdem dedit potestatem Apostolis regendi Ecclesiam, *concedo;* potestatem nova instituendi sacramenta, *nego ant.* Nam Christus constituerat Ecclesiam perfectissimam : ergo dare non debuit potestatem constitutionem ejus mutandi aut reformandi, sed tantum potestatem eam regendi. Ergo textus allatus divinitatem missionis Apostolorum optime probat et nihil amplius. Ergo, etc.

Quæritur an Christus sacramenta instituerit ut Deus, vel ut homo.

R. Ea instituit principaliter ut Deus, quia, *ut supra diximus*, solius Dei est gratiam signis externis annectere; sed ut homo divinitati conjunctus, gratiam sacramentorum meritus est, atque ritum sacramentalem visibiliter instituit, *ut patet.*

ARTICULUS SECUNDUS.

AN CHRISTUS MATERIAM ET FORMAM SACRAMENTORUM DETERMINAVERIT.

Duplici modo Christus determinare potuit materiam et formam sacramentorum, specifice et generice : *specifice*, signum externum expresse assignando; *generice*, statuendo aliquem determinandum esse ritum externum ad talem effectum significandum, et potestatem relinquendo Apostolis vel Ecclesiæ hunc ritum speciatim determinandi.

Apud omnes constat 1° Christum specifice determinasse materiam et formam quorumdam sacramentorum, videlicet Baptismi et Eucharistiæ; 2° eum saltem generice materiam et formam cæterorum sacramentorum etiam determinasse.

An vero Christus materiam et formam omnium sacramentorum specifice determinaverit, non sibi conveniunt theologi : alii negant, multo plures affirmant. Cum posterioribus sit

PROPOSITIO.

Christus specifice determinavit materiam et formam omnium sacramentorum.

Prob. concilio Tridentino et ratione.

1° *Concilio Trident.*, sess. 21, cap. 2 : « Præterea declarat (S. synodus) hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire judicaret. » Unde Ecclesia nihil potest statuere nec mutare circa sacramentorum substantiam, id est, circa materiam et formam, quæ substantiam sacramenti efficiunt : at in iis omnibus quæ non sunt juris divini, Ecclesia habet potestatem ea statuendi vel mutandi quæ magis expedire ipsi videntur. Ergo 1°.

2° *Ratione.* Probavimus Christum omnia sacramenta immediate instituisse : atqui ea immediate instituere, est materiam et formam eorum specifice determinare : ergo. Non sequitur tamen Christum formam omnium sacramentorum explicite, quoad ipsa verba, determinasse. Hæc adnotatio necessaria est ad intelligentiam dicendorum circa formam nonnullorum sacramentorum, nempe Confirmationis, Extremæ-Unctionis et Matrimonii.

Nonnullæ hic proponi solent difficultates quæ, ubi de sacramentis Matrimonii et Ordinis disseremus, convenientius diluentur.

CAPUT QUINTUM.

DE SACRAMENTORUM MINISTRO.

Duplex distinguitur sacramentorum minister, ordinarius scilicet et extraordinarius. Minister *ordinarius* ille est qui ex ordinatione sua completam habet potestatem sacramentum valide administrandi. Minister vero *extraordinarius* ille est qui ex sua ordinatione aliquam habet quidem sacramentum conficiendi potestatem, sed quæ per commissionem ab auctoritate legitima datam compleri debet ut exerceatur. Sic episcopus in sua diœcesi est minister ordinarius sacramentorum Confirmationis et Pœnitentiæ : simplex vero sacerdos institutione vel delegatione episcopi indiget ut valide pœnitentes absolvat, et speciali summi Pontificis commissione ut sacramentum Confirmationis valide conferat. Item qui ex singulari privilegio Dei sacramenta administraret. S. Thomas docet, 3ª part. q. 64, art. 7, Deum bonos angelos ministros extraordinarios sacramentorum constituere posse, et sacramenta ita administrata ut valida habenda esse : sic de pluribus sanctis legitur sacram Eucharistiam ipsis per angelos porrectam esse, etc. Vid. *Billuart*, de Sacram. dissert. v, art. 2.

Hoc seposito, de solo ministro naturali hic nobis tractandum est. Protestantes, sacramentum Ordinationis negantes, dicunt omnes Christianos ordinarios esse sacramentorum ministros. Contra quos conc. Trid. sequentem edidit canonem 10, sess. 7 : « Si quis dixerit Christianos » omnes in verbo, et omnibus sacramentis administran» dis habere potestatem ; anathema sit. » Eos autem confutabimus, tractando de singulis sacramentis, et speciatim de sacramento Ordinis.

Nunc vero de qualitatibus ministri sacramentorum in genere agendum nobis occurrit, et dicemus 1° de ejus sanctitate, 2° de ejus fide, et 3° de ejus intentione.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SANCTITATE MINISTRI SACRAMENTORUM.

Quatuor hic inquiri possunt, nimirum : 1° an sanctitas necessaria sit in ministro ut sacramenta valide conferat; 2° an ut licite ea administret; 3° an sacramenta a ministro in peccato mortali constituto petere aut recipere liceat; 4° an sit obligatio ministrandi sacramenta.

§ I. — An sanctitas necessaria sit in ministro ut sacramenta valide conferat.

Affirmarunt, in quarto sæculo, Donatistæ etiam de peccatoribus occultis, et postea de publicis tantum; eorum errorem renovarunt Valdenses et Albigenses in duodecimo sæculo, Hussitæ et Wiclefistæ in fine decimi quarti sæculi, et recentius Anabaptistæ, qui omnes, non solum publicis peccatoribus, sed et occultis potestatem sacramenta valide conficiendi abstulerunt.

PROPOSITIO.

Sanctitas seu status gratiæ non requiritur in ministro ut sacramenta valide conferat.

Prob. Illa propositio est de fide, probatur ex SS. Patribus et ratione.

Est de fide. Etenim definita est in concilio Constantiensi per condemnationem quarti articuli Wiclefi, sequentibus verbis expressi : « Si episcopus vel sacerdos » est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non » consecrat, non baptizat. » Et in concil. Trid., sess. 7, can. 12 : « Si quis dixerit ministrum in peccato mortali » existentem, modo omnia essentialia, quæ ad sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre sacramentum; anathema sit. »

Prob. 1° *ex SS. Patribus.* Chrysost., Hom. 8 in I Cor. : « Contingit enim... laicos in pietate vitam agere, sacerdotes autem in nequitia : neque futurum erat ut Baptismus esset, neque Corpus Christi, nec oblatio per illos, si ubique dignos gratia requireret. Nunc autem etiam per indignos Deus solet operari, et nihil læditur gratia Baptismi per vitam sacerdotis. » S. Aug. probat ex professo, contra Donatistas, variis in locis gratiam sacramentorum a sanctitate ministri non pendere, v. g., contra Cresconium Donatistam, lib. 3, cap. 6, 7, etc. Ergo 1°.

Probatur 2° *ratione.*—a)Sacramenta producunt gratiam ex opere operato, *ut probavimus :* ergo effectus eorum a dispositionibus ministri non pendet. Unde sanctus Præcursor dicit de Christo, Joan., I, 33 : *Hic est qui baptizat;* Baptisma enim rite collatum semper est Baptisma Christi, non vero Baptisma hominis cujus ministerio confertur. —b)Si effectus sacramenti a sanctitate ministri penderet, modo major, modo minor esset, juxta gradum sanctitatis ejus qui illud conferret : atqui hoc sensui communi fidelium et rationi evidenter repugnat. — c) Fideles semper anxii essent circa validitatem sacramentorum sibi collatorum, cum sanctitatem internam ministrorum cognoscere nequeant : vitam eorum examini subjicerent, et inde gravissima sequerentur incommoda, ut patet. Ergo 2°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Sequentes textus objicere solebant Donatistæ cæterique hæretici supra memorati : *Ab immundo quid mundabitur?* Eccl., XXXIV, 4; *Scimus quia peccatores Deus non audit,* Joan., IX, 31 ; *Non potest arbor mala bonos fructus facere,* Matth., VII, 18 : sed manifestum est ibi de operibus operantis locutionem esse, non vero de sacramentis, in quibus Christus operatur, mundat, auditur et bonos fructus facit.

Dices 1° : Nemo dat quod non habet : ergo mali ministri gratiam sanctificantem conferre non possunt.

R. Dist. ant. Nemo dat quod non habet, ut causa principalis, *conc.;* ut causa instrumentalis, *nego ant.* Sic ser-

vus bona domini valide dare non posset ut causa principalis, id est, ex proprio motu et tanquam sua; sed ea valide daret ex statuto domini, idque independenter a propria dispositione, sive occulta, sive manifestata, modo præscriptum domini impleret: ergo *a pari* sacramentorum ministri.

Inst. In ea sententia nullum esset discrimen inter bonum et malum ministrum: atqui hoc repugnat: ergo.

R. Dist. maj. Nullum discrimen quoad valorem sacramenti, *conc.*; quoad gratias ex opere operantis provenientes, *nego maj.* Etenim sacramenta, sive a bonis, sive a malis ministris conferantur, ejusdem sunt efficacitatis quoad gratiam sacramentalem et characterem: *hoc patet ex dictis*, et sapientissime a Christo fuit statutum ne fideles a pravitate ministrorum detrimentum haberent metuendum, et perpetua anxietate torquerentur. Verum, præter gratiam sacramentalem, aliæ gratiæ vi operum ministri obtineri possunt, sive quia ipse eas pro suscipiente a Deo impetrat, sive quia sanctitatis suæ odore fidem, charitatem aliasque rectas dispositiones in suscipiente excitans, eum ad majorem gratiarum abundantiam percipiendam præparat. Valde igitur interest ut sacramenta a bonis ministris conferantur, quamvis a malis collata nihilominus sint valida. Ergo.

§ II. — An sanctitas necessaria sit in ministro ut sacramenta licite administret.

Distinguitur minister ex officio, qui ad sacramenta ministranda consecratus vel constitutus est, ut sacerdos ad consecrandum, parochus ad baptizandum, etc. Ille vero est minister ex necessitate, qui nec consecratione, nec proprio officio ad conferendum sacramentum deputatur, ut laicus qui, deficiente clerico, ad baptizandum moribundum vocatur.

PROPOSITIO.

Qui ex officio sacramentum aliquod administrat, peccat mortaliter, si non sit in statu gratiæ sanctificantis.

Prob. Scriptura sacra, SS. Patribus et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Exod., XIX, 22 : *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos;* Lev., XXI, 6 : *Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen ejus; incensum enim Domini et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt.* Si autem sacerdotes veteris Legis sancti esse debebant, *a fortiori* sacerdotes novæ Legis. Ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus.* S. Aug., contra epist. Parmeniani, l. 2, cap. 10, n. 22 : « Omnia sacramenta cum obsint » indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne su- » mentibus. » Idem habent multi alii Patres. Ergo 2°.

3° *Ratione.* Qui sacramenta ex officio conficit vel administrat, personam Christi gerit, et quod sanctissimum est in terra tractat : porro qui peccato mortali commaculatus hæc agit, gravem injuriam Christo et rebus sacris infert : ergo graviter peccat : quod sic exprimit S. Th., 3ª part., q. 64, art. 6, concl. « Non est dubium quin mali exhi- » bentes se ministros Dei et Ecclesiæ in dispensatione » sacramentorum peccent. Et quia hoc peccatum pertinet » ad irreverentiam Dei et contaminationem sacramento- » rum, quantum est ex parte ipsius peccatoris, licet sa- » cramenta secundum se incontaminabilia sint, conse- » quens est quod tale peccatum ex genere suo sit mor- » tale. » *Ita omnes theologi.*

Hinc 1° sacerdos in peccato mortali constitutus, et ad sacramentum aliquod ex officio administrandum vocatus, tenetur aut peccata sua cum attritione sufficienti confiteri et absolutionem obtinere, aut actum perfectæ charitatis elicere ; nec ipsi sufficeret attritio sine Pœnitentiæ sacramento. Plures tamen a mortali excusant sacerdotem qui in periculo ne moribundus decedat sine Baptismo aut absolutione, tempus non habet confitendi nec perfecte

conterendi. *Ita communissime theologi,* ut videre est apud S. Ligorium, l. 6, n. 33.

Hinc 2° parochi, vicarii aliique sacerdotes qui ad sacramenta ex officio administranda deputantur, semper tenentur esse in statu gratiæ.

Hinc 3° non solum sacerdotes sacram Eucharistiam in peccato mortali conficientes, sed et administrantes, mortaliter peccant; de quo fusius in Tractatu *de Eucharistia.*

Hinc 4° quod dicitur de sacerdotibus, pari ratione dicendum esse de diacono solemniter baptizante, ad altare ministrante, vel sacram Eucharistiam distribuente generaliter docent theologi, quia est reipsa minister ex officio sicut sacerdos. Multi a mortali eximunt subdiaconum gravis peccati reum, in officio suo solemniter ministrantem, quia æstimant subdiaconatum non esse Ordinem sacrum. Alii vero dicunt illum peccare mortaliter, sive subdiaconatus sit Ordo sacer, sive non, quia saltem nomine Ecclesiæ munere sacro fungitur et ad conficiendum sacramentum proxime concurrit: adest igitur dubium, et in dubio pars tutior est eligenda. Ministri inferiores, in peccato mortali ministrantes, juxta fere omnes, venialiter tantum peccarent.

Hinc 5° episcopus sanctum chrisma vel oleum infirmorum in peccato mortali conficiens, mortaliter peccaret; licet enim sacramentum non conficiat, nec distribuat, actio tamen ejus est aliquo modo sacramentalis, quia materiam sacramentorum ex speciali deputatione consecrat. Ita card. *de Lugo*, *Habert*, *P. Antoine*, *Collet*, *Billuart*, etc., contra multos alios, inter quos S. Ligorius, l. 6, n. 39. Conficere autem sacramentalia in statu peccati mortalis, v. g., consecrare templum, benedicere abbatem, vestes sacerdotales, aquam lustralem, cineres, velum monialibus imponere, vota earum suscipere, etc., juxta communissimam opinionem, est duntaxat peccatum veniale; quia illæ actiones gratiam non producunt, sicut sacramenta, nec eodem modo nomine Christi exercentur. Ergo.

Nec eo ipso vera videtur sententia nonnullorum qui

arbitrantur mortale esse tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, etc.; illæ enim actiones non fiunt nomine Christi, nec gratiam producunt, nec, extra contemptum, gravem inferunt injuriam rebus sacris. De divina Eucharistia alibi dicemus.

Diximus in propositione, *ex officio*, ut excluderemus eos qui ex necessitate administrant sacramentum ad quod non fuerunt consecrati, nec specialiter deputati : multi namque dicunt non solum laicum, sed et sacerdotem, imo parochum et vicarium in peccato mortali existentes mortaliter non peccare « baptizando in casu in quo etiam » laicus posset baptizare ; sic enim patet quod non exhi- » beret se ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitati » patientis. Secus est autem in aliis sacramentis, quæ » non sunt tantæ necessitatis sicut Baptismus. » Sunt verba S. Th., 3ª part., q. 64, art. 6, ad 3. Ita cum S. Doctore, valde communiter theologi etiam rigidiores, ut *Concina*, Natal. Alexander, *Juénin*, *Habert*, etc. Non desunt tamen alii qui contrarium docent, inter quos *Vasquez*, cardinal. *de Lugo*, P. *Antoine*, *Collet*, S. Ligorius, l. 6, n. 32, etc. Rationes eorum sunt istæ quia ministrans in necessitate est nihilominus minister Christi et personam ejus gerit ; quia necessitas non efficit ut sacramentum non sit sanctum : ergo nec ut sancte tractari non debeat. Ergo.

Unde cum res sit dubia, sacerdos et quilibet alius ad conferendum Baptismum in necessitate vocatus, statim perfecte conteri debet, si peccati mortalis certi vel dubii conscientiam habeat ; præterea obstetrices et chirurgi partubus ex officiis præsidentes, in statu gratiæ semper esse debent, quia sæpissime in necessitate Baptismum administrandi constituuntur.

Quæritur 1° an concionator sacer, in peccato mortali existens, peccet mortaliter concionando.

R. Vel peccatum ejus est occultum, vel est publicum : in priori casu, communius docent theologi eum mortaliter non peccare ; quia prædicatio verbi divini non est actio sacramentalis, nec gratiam producit ; annexa est quidem ministerio divino, sed sacerdos ad eam non est

directe consecratus, sicut ad alia sacramenti Ordinis officia. Alii tamen non pauci contendunt concionatorem in eo casu mortaliter peccaturum, nisi saltem perfecte conteratur; gravem enim, inquiunt, Deo infert injuriam et sequentes meretur exprobrationes : *Peccatori dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum ?* Ps. XLIX, 16. *Qui ergo alium doces, teipsum non doces?* Rom., II, 21. Ita Cajetanus, Merbesius, *Collet*, etc.

In posteriori autem casu, si videlicet prædicator sit peccator publicus, *Suarez*, *Soto*, et alii plures, cum S. Thoma, illum a peccato mortali excusare nolunt, quia scandalum præbet et finem doctrinæ impedit.

Saltem valde expedit ut concionator ab omni peccato sit immunis, ut tanto ministerio recte ac efficaciter fungatur; et ideo antequam benedictionem petat ab episcopo, dicit : *Munda cor meum*, etc.

Quæritur 2° an sacerdos peccati mortalis reus et sacramentum aliquod ministraturus, ad confessionem sacramentalem recurrere debeat.

R. 1° Ubi de sacra Eucharistia conficienda vel suscipienda agitur, confiteri tenetur, ob præceptum positivum a concilio Trid. inductum, ut in Tractatu *de Eucharistia* ostendemus.

R. 2°. Si de cæteris sacramentis agatur, confessio non est absolute necessaria : nulla quippe lex eam tunc præcipit, et gratia sanctificans aliter obtineri potest, nempe per charitatem perfectam : unde Rituale Romanum ait, tit. 1 : « Sacerdos, si fuerit peccati mortalis sibi conscius, » quod absit! ad sacramentorum administrationem non » audeat accedere, nisi prius corde pœniteat. Sed si ha- » beat copiam confessarii, et temporis locique ratio fuerit, » convenit confiteri. » Ex verbo *convenit*, et ex silentio concilii Tridentini, confessionem ante Eucharistiam præcipientis, de cæteris sacramentis nihil dicendo, infertur confessionem non necessario esse præmittendam. *Ita communissime theologi*, contra plures tamen qui volunt, habita confessarii copia, necessariam esse confessionem;

quia pars illa est tutior, et periculo peccandi se exponere non licet; quia etiam charitas perfecta non remittit peccatum nisi votum sacramenti includat, ex concilio Trid., sess. 14, cap. 4. At quamodo dici potest votum sacramenti revera esse in eo qui, habita copia confessarii, non confitetur? Ergo. Ita *Collet*, cont. *Tournely*, plures synodos et auctores citans, ac concludens hanc opinionem sequendam esse in praxi. Verum hæc opinio videtur rigidior et firmis non nititur rationibus.

§ III. — An sacramenta a malo ministro petere et recipere liceat.

I Notanda præmittenda. — Supponendum est peccata ministri, a quo recipiendum est sacramentum, certissime nota esse; de occultis enim non debemus judicare, nec pronuntiare aliquem esse reum, nisi culpa ejus constet; *charitas* quippe *non cogitat malum*, I Cor., XIII, 5. Unde non sufficit te certo scire illum tale peccatum commisisse: necesse est insuper ut scias illum non pœnituisse, puta si statim ad sacramentum conficiendum aut conferendum accedat, aut frequentem habeat consuetudinem hujusmodi peccata committendi. Graviter ergo increpandi sunt nonnulli scrupulosi qui, sub prætextu quod sacramentum ab indigno recipere non liceat, sacerdotem temere judicare indignum non metuunt.

Minister autem certo indignus potest talis esse vel occulte, vel publice; item potest esse ab Ecclesia toleratus, vel ab ea non toleratus, v. g., excommunicatus, nominatim denuntiatus, vel hæreticus, aut schismaticus, sectæ ab Ecclesia catholica separatæ publice adhærens, quales sunt Lutherani et Calvinistæ.

Qui suscepturus vel petiturus est sacramentum, potest esse in gravi necessitate, v. g., peccator moribundus; vel in necessitate communi, ut fideles qui præceptis Ecclesiæ satisfacere vel etiam pietatem colere volunt.

II. An et quando liceat a malo ministro sacramenta petere et recipere. — 1° Qui in gravi constituuntur necessitate, sacramentum sive Baptismi sive Pœnitentiæ

a ministro publice indigno, etiam non tolerato, recipere et petere possunt. Pro Baptismo constat ex S. Aug., de Bapt., l. 1, c. 2 : « Si quem forte coegerit extrema necessitas, ubi catholicum per quem accipiat non invenerit, » et in animo pace catholica custodita, per aliquem extra » unitatem catholicam positum acceperit quod erat in » ipsa catholica unitate accepturus, si statim etiam de » hac vita emigraverit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autem fuerit a corporali morte liberatus, » cum se catholicæ congregationi etiam corporali præsentia reddiderit, unde nunquam corde discesserat, non » solum non improbamus, sed etiam securissime verissimeque laudamus. » Pro Pœnitentia autem concludunt theologi a similitudine ; eadem enim fere est necessitas.

Excipitur in utroque casu periculum gravis scandali, si nempe metuendum sit ne fideles, videntes adultum ab hæretico aut schismatico baptizatum vel absolutum, ad hæresim aut schisma transeant : tunc moribundus per contritionem perfectam, cum voto sacramenti, saluti suæ providere teneretur.

2° Qui justam habet causam, sacramenta accipere et petere potest a sacerdote in peccato mortali constituto et ab Ecclesia tolerato, qui ex officio ea ministrare tenetur, ut episcopus, parochus, vicarii, eleemosynarii ; licet enim, ob justam causam, ab alio petere quod præstare potest absque peccato, quamvis prævideatur ex mala voluntate sua peccaturus : at præfatus sacerdos sacramenta ministrare posset sine peccato, siquidem habet facultatem Deo se reconciliandi : ergo.

Hinc sacramenta Confirmationis, Extremæ-Unctionis, Viatici, Pœnitentiæ et Eucharistiæ in Paschate a malo pastore efflagitare licet : imo et sacramento Pœnitentiæ ac Eucharistiæ ad lucrandam indulgentiam in Jubilæo vel in aliquo festo, ad colendum diem anniversarium proprii baptismi, confirmationis, matrimonii, etc. ; quia hæc causa videtur justa, et fideles tali bono spirituali renuntiare non tenentur ob malam voluntatem pastoris.

Verum si dicta sacramenta ab alio digno ministro sine

scandalo suscipere possent, ad illum recurrere deberent. *Ratio patet.*

3° Licet etiam sacramenta a simplici sacerdote, qui scilicet ea ex officio administrare non tenetur, ob causam sufficientem postulare; sed tunc ratio debet esse major : postulans enim in eo casu non habet jus sicut in casu præcedenti : sola igitur causa cur præbere possit alteri occasionem peccandi, est detrimentum quod aliunde pateretur, proindeque sola ipsius devotio implenda non sufficeret, sicut modicum lucrum faciendum non esset causa sufficiens petendi mutuum ab usurario. Minor requireretur causa ut sacramentum licite susciperetur a ministro indigno jam parato, v. g., communionem distribuente, vel in confessionario sedente, quam ut induceretur ad sic agendum. Pro his omnibus vide S. Lig., l. 6, n. 89.

§ IV. — An sit obligatio sacramenta administrandi.

I. De obligatione sacramenta administrandi. — 1° Non est dubium quin pastores eorumque vicarii ad id teneantur ex justitia; suscipiendo enim munus pastoris aut vicarii, naturalem et divinam contrahunt obligationem salutem animarum sibi commissarum procurandi : porro sacramentorum administratio plus minusve necessaria est ad salutem animarum, juxta naturam sacramenti suscipiendi et statum actualem suscipientis vel postulantis. Ergo.

Hæc obligatio non deducitur ex stipendio quod pastores et vicarii percipiunt, ut multi volunt, sed ex officio ipsis imposito et ab eis acceptato; tunc enim existit quasi contractus vinculum conscientiæ producens. Unde, sive majus, sive minus, sive nullum stipendium accipiant, obligatio eorum est eadem. Sacramenta igitur administrare tenentur per se, vel per alium idoneum ministrum, quoties subditi rationabiliter ea petunt, et unum vel semel denegare rationabiliter petenti, sine ratione sufficienti, peccatum esset mortale.

2° Pastore et vicariis ejus deficientibus, cæteri ministri, etiam laicus, ubi agitur de Baptismo, tenentur ex

charitate cum periculo vitæ sacramenta ministrare in extrema necessitate : in necessitate vero communi, tenentur iterum ex charitate, sed non cum tanto periculo. Rationes illarum assertionum evolvuntur in Tractatu *de Præceptis Decalogi*, ubi de charitate erga proximum disserimus.

II. De jure petendi sacramenta. — Subditi autem rationaliter petunt 1° in extrema vel in gravi necessitate; 2° quoties implendum est præceptum divinum vel ecclesiasticum; 3° si aliquod prævideant periculum, vel in tentatione versentur, et gratia sacramenti opus habeant; 4° ubi festum notabile per susceptionem sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ colere, indulgentiam lucrari, aut devotionem statui suo congruentem exercere volunt. Nolumus tamen affirmare eum qui semel aut iterum sacramentum, in hoc ultimo casu, sine causa legitima denegaret, mortaliter peccaturum; non videtur enim tam stricte se obligasse, inquit S. Ligorius, l. 6, n. 58.

Sed caveat pastor aut ejus vices gerens ne morosum vel difficilem subditis ministerium ejus requirentibus se præbeat, præsertim ubi agitur de sacramentis ad salutem necessariis. « Quacumque vero diei vel noctis hora ad » sacramenta ministranda parochus vocabitur... nullam » tam sanctis officiis moram interponet. Imo populum » sæpenumero, prout occasio tulerit, accurate præmone- » bit, ut, cum opus est parochiali ministratione atque » officio, se quam primum et libere accersat, nulla ha- » bita nec temporis, neque loci longe distantis, neque » alterius cujuscumque incommodi ratione. » *Act. Eccl. Mediol.*, t. 1, p. 408.

Hinc pastor gregem suum deserere non potest ob pestem ingravescentem, ob persecutionem non sibi tantum, sed et fidelibus imminentem, nec tunc muneri suo renuntiare valet, nisi ex consensu superioris saluti fidelium aliter provisuri. Ita omnes cum S. Thoma sic se habente, 2 2, q. 185, art. 5 : « Ubi subditorum salus » exigit pastoris præsentiam, non debet pastor persona- » liter gregem suum deserere, neque propter aliquod

» commodum temporale, neque propter aliquod perso-
» nale periculum imminens, cum bonus pastor animam
» suam ponere teneatur pro ovibus suis. »

Ea sola tamen cum periculo vitæ administrare tenetur sacramenta quæ stricte necessaria sunt, ut Baptismus, Pœnitentia, et etiam Extrema-Unctio, respectu illius qui non nisi dubie absolvi potuit.

Quæritur an liceat aliquid pro administratione sacramentorum exigere.

R. Certum est aliquid temporale, quantumvis parvum, velut pretium rei sacræ aut laboris intrinseci in administratione rei sacræ necessario existentis exigere, peccatum esse mortale; est enim manifesta simonia, in qua fatentibus cunctis doctoribus, non datur parvitas materiæ.

Verum aliquid accipere titulo eleemosynæ et sustentationis, juxta legem Ecclesiæ, statutum episcopi vel usum receptum, superioribus notum et ab eis approbatum, nullum est peccatum, modo intentio sit pura; id patebit ex dicendis in tractatu *de Sacrificio Missæ*.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE FIDE SACRAMENTORUM MINISTRI.

I. De dissidio inter S. Cyprianum et S. Stephanum de fide ministri Baptismi. Quibusdam videtur Tertullianum, ex iis quæ dicit in lib. Baptismo, cap. 14, et in lib. de Pudicitia, cap. 39, Baptisma hæreticorum rejecisse. Quidquid sit de illo, certum est, teste S. Aug. de Bapt. contra Donat., l. 2, c. 7, 8 et 9, Agrippinum, Carthaginensem episcopum, ex consensu episcopum Africæ et Numidiæ, morem rebaptizandi eos qui ab hæreticis baptizati fuerant, induxisse. S. Cyprianus, sedem Carthaginensem non multo tempore post Agrippinum occupans, sua doctrina et sanctitate valde commendatus, statuit, versus annum 255, omnes ab hæreticis aut schismaticis baptizatos, rebaptizandos esse, ratus Baptismum extra veram Ecclesiam datum, nullum esse. Eo sensu respondit cuidam

Magno eum consulenti. Decem et octo episcopi Numidiæ sententiam ejus hac de re exquisierunt : littera eorum perlecta est in concilio triginta et duorum episcoporum Africæ, quibus præsidebat Cyprianus : omnes responderunt neminem valide baptizari posse extra veram Ecclesiam. Pluribus episcopis Mauritaniæ contrarium sentientibus, Cyprianus aliud convocavit concilium, in quo septuaginta et unus sederunt episcopi, qui pariter definierunt Baptisma hæreticorum esse nullum, et Ordines sacros ab eis collatos esse iterandos. S. Cyprianus decisionem hujus concilii, Epistolas suas ad episcopos Numidiæ et Mauritaniæ suamque agendi rationem in hoc puncto gravissimi momenti summo pontifici S. Stephano patefecit.

S. Stephanus hanc doctrinam reprobavit ut novam, mandans, referente ipso S. Cypriano, Epistola 74, ut, « si » quis a quacumque hæresi venerit ad vos, nihil innove- » tur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in » pœnitentiam. » Eodem sensu scripsit ad episcopos Cappadociæ, Ciliciæ et Galatiæ, qui omnes sententiæ Cypriani adhærebant, et declaravit minans se communionem amplius non habiturum cum iis qui rebaptizarent.

S. Cyprianus non fuit convictus : exemplar epistolæ S. Stephani misit ad episcopum Pompeium, eam confutare nitens; aliud coadunavit concilium, in quo adfuerunt octoginta et quinque episcopi, multique presbyteri et diaconi. Doctrina Rebaptizantium ibi de novo fuit obfirmata.

Interea furiosa exarsit persecutio Valeriani, in qua Stephanus et Cyprianus illustre subierunt martyrium, et postea error Rebaptizantium, damnatus in concilio plenario, evanuit. An concilium illud plenarium, quod memorat S. Aug., de Baptismo contra Donat., l. 1, cap. 7, sit concil. Nicæn. I, an concil. Arelatense anno 314 celebratum, non convenit inter doctos; sed parvi refert, cum error Rabaptizantium in utroque concilio proscriptus fuerit saltem implicite. Illum renovarunt Donatistæ, quos acriter impugnavit S. Aug., aliique hæretici qui conten-

debant sacramenta valide conferri non posse a ministris improbis.

II. De doctrina catholica circa fidem ministri Baptismum administrantis. — Doctrina Ecclesiæ catholicæ sic proponitur et propugnatur.

PROPOSITIO.

Fides ministri non necessaria est ad validitatem Baptismi.

Eadem est ratio, fatentibus adversariis, pro aliis sacramentis.

Prob. Illa propositio est de fide, probatur traditione et ratione.

Est de fide. Definita fuit 1° in concilio Arelatensi, anno 314, canone 8; 2° in concilio Nicæno I, primo generali, anno 325, canone 8, ubi statuitur : « Si qui voluerint venire ad Ecclesiam catholicam ex Novatianis, placuit sancto concilio ut, impositis eis manibus, sic maneant in clero. » De iterando Baptismo eorum nihil dicit : in canone autem 19, præscribit ut a Paulianistis et Cataphrygis ad Ecclesiam catholicam confugientes rebaptizentur; quia scilicet, Paulianistæ et Cataphrygi formam Baptismi corrompebant, ut satis patet ex canone 8 concilii Arelatensis; et aliud discrimen inter Baptismum Novatianorum aliorumque hæreticorum et Baptismum Paulianistarum assignari non potest. 3° Concil. Trid. propositionem nostram expressis verbis definiit sess. 7, can. 4, de Bapt. : « Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum; anathema sit. »

Probatur 1° *traditione.* Constat enim ex verbis S. Stephani, supra relatis, ex Vincentio Lirinensi, Commonitorio I, cap. 9, dicenti de Agrippino : « Is primus omnium mortalium, contra universalis Ecclesiæ regulam..... contra morem ac instituta majorum, rebaptizandum esse censebat : » ex S. Aug. et ex aliis monumentis,

in Ecclesia Romana nunquam rebaptizatos fuisse hæreticos, vel ab hæreticis rite baptizatos, et morem istum, aliquo tempore interruptum in Africa, ubique prævaluisse. Ergo 1°.

Probatur 2° ratione.— a) Baptismus ab hæreticis collatus, nihilominus est Baptismus Christi gratiam ex opere operato producens : ergo suum habere debet effectum. — b) Status gratiæ sanctificantis non necessarius est ad validitatem sacramenti : ergo nec fides. Ergo 2° etc.; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Unum est Baptisma, sicut una est fides et unus Dominus, Eph., IV, 5 : at vera fides non existit apud hæreticos : ergo nec verum Baptisma.

R. Nego conseq. et paritatem ; fides enim consistit in mente et liberam exigit adhæsionem : ideo jam non existit in hæretico qui omnes ejus veritates non admittit. Contra vero Baptisma Christi sistit in ritu externo, et idem semper remanet ubi servatur ritus a Christo institutus. Porro ritus a Christo institutus servari potest apud hæreticos : ergo, etc.

Dices 2° : Soli Ecclesiæ data sunt sacramenta; ergo apud hæreticos non inveniuntur.

R. Nego conseq. Nam fieri potest ut hæretici ritus sacramentales retinuerint integros : porro in eo casu vera habent Christi sacramenta, sicut veram habent Dei Scripturam soli Ecclesiæ creditam, quamdiu libros integros retinent : ergo.

Dices 3° : Vera Ecclesia, sponsa Christi, per Baptismum parit filios sponso suo : porro repugnat societates quæ non sunt sponsæ Christi legitimos ei parere filios : ergo.

R. Neg. min. Repugnat illas societates legitimos parere filios Christo, per viam sibi propriam, *conc.;* ut causam instrumentalem, utendo ipsomet medio veræ Ecclesiæ concredito, *nego min.* Porro eo sensu tantum dicimus hæreticos valide baptizare, quia scilicet verum retinent Baptisma Christi, et Ecclesia sponsa Christi per eos dat filios sponso suo. Ergo.

Notandum S. Cyprianum, nec non Firmilianum cæte-

rosque episcopos qui sententiæ ejus adhærebant, ab hæresi omnino excusandos esse, ut observat S. Aug., de Baptismo contra Donatistas, l. 2, cap. 4, quia res nondum definita fuerat ut de fide : plerique tamen theologi arbitrantur eos, et præsertim Firmilianum, Cappadociæ episcopum, saltem venialiter contra charitatem et reverentiam superiori debitam peccavisse, decretum S. Stephani durius excipiendo, ipsumque injuriis et dicteriis afficiendo. Legatur epistola Firmiliani, inter Epistol. S. Cyprian., 74. Cæterum, si peccaverint, peccati sui remissionem obtinuerunt, et velut sancti summa cum veneratione celebrantur, B. Cyprianus in Ecclesia Occidentali, et Firmilianus in tota Ecclesia Orientali.

ARTICULUS TERTIUS.

DE INTENTIONE IN MINISTRO SACRAMENTORUM REQUISITA.

I. Quid et qualis sit intentio. — Intentio generatim est actus voluntatis ad finem per media tendentis : triplex distinguitur, actualis, virtualis et habitualis.

Intentio *actualis* est præsens voluntatis propositum, cum animi attentione ad opus quod agitur, v. g., ad sacramentum quod hic et nunc confertur.

Intentio *virtualis* ea est vi cujus aliquis agit, quamvis de re agenda hic et nunc non cogitet : v. g., si quis præsentem habuerit intentionem talem infantem baptizandi, eat Ecclesiam, vestes sacras induat, baptismum agat, de illo minime cogitans. Existentia hujus intentionis cognoscitur per seriem actionum in quibus moraliter perseverare censetur, ut in casu præcedenti, vel si sufficiens non exstiterit temporis intervallum ut, juxta communem judicandi modum, interrupta censeatur.

Intentio *habitualis* est facilitas aliquid faciendi, ex frequenti praxi contracta; reperiri potest in amentibus, in dormientibus, in ebriis.

II. Quænam certo requiratur intentio. — *Certum est* 1° aliquam intentionem ad validitatem sacramenti neces-

sariam esse : sacramenta quippe modo humano administrari debent; verum actio sine intentione facta, non esset humana. Unde Eug. IV, in Decreto ad Armenos, dicit : « Omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet, » rebus tanquam materia..... et persona ministri confe- » rentis sacramentum, cum intentione faciendi quod fa- » cit Ecclesia ; quorum si unum desit, non perficitur sa- » cramentum. »

Certum est 2° intentionem habitualem non esse sufficientem; nullo modo enim tunc voluntas deliberata in actionem influeret, nec igitur actio foret humana. Hinc si sacerdos inter somniandum, vel in amentia aut ebrietate, aliquem baptizaret, absolveret, etc., procul dubio sacramentum non conficeret.

Certum est 3° intentionem actualem optimam esse et in ministro sacramentorum exoptandam, sed ad validitatem sacramenti minime necessariam ; cunctis enim fatentibus, actio potest esse humana, licet fiat sine actuali intentione, modo ex intentione præcedenti deliberata procedat. Aliunde si Christus validitatem sacramentorum ab actuali intentione ministri pendere voluisset, nullus fidelis securus esse posset, *ut patet :* at supponi non potest Christum sic egisse : ergo.

De sola ergo intentione virtuali nunc agendum est, et quæritur 1° an ad validitatem sacramenti sit necessaria, et 2° quodnam debeat esse objectum ejus.

§ I. — An intentio virtualis ad validitatem sacramenti sit necessaria.

Negavit Lutherus, asserens valere sacramentum, etsi minister nihil cogitet, nihil intendat, nihil advertat, imo divina mysteria aperte rideat, lusorie et mimice agat : subscripserunt ei Calvinus, Chemnitius, etc.

PROPOSITIO.

Intentio virtualis in ministro ad validitatem sacramenti necessaria est.

Propositio est de fide catholica, et probatur rationibus theologicis.

Est de fide. Tradita fuerat in concilio Constantiensi, definienti quærendum esse ab eo qui de hæresi est suspectus, inter multa alia, « utrum credat quod malus sacerdos cum debita materia et forma, et cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere conficiat, vere absolvat, vere baptizet, et vere conferat alia sacramenta. » Idem habet concil. Florent. in Decreto ad Armenos, cujus verba superius exstant. Inter varios articulos Lutheri quos Leo X damnavit, sequens invenitur : « Si sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat pœnitens se esse absolutum, verissime est absolutus. » Tandem concil. Trid. propositionem nostram sic definit, sess. 7, can. 11, de Sacramentis in genere : « Si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia ; anathema sit. » Idem error damnatur in sess. 14, can. 9, de Pœnitentia.

Probatur rationibus theologicis. — a) Quod ex se ad varios fines indifferens est, ad unum potius quam ad alium per intentionem agentis determinari debet : atqui materiæ et formæ sacramentorum ex se ad varios fines indifferentes sunt ; v. g., effusio aquæ fieri potest, etiam cum prolatione verborum *Ego te baptizo*, etc., ad abluendum corpus, ad jocandum, ad blasphemandum, ad devotionem, etc. : ergo per intentionem determinari debet ad sacramentum. — b) Ministratio sacramentorum est actio humana : porro non esset actio humana, sed merum accidens, si fieret absque intentione saltem virtuali. — c) In adversariorum sententia, qui e fenestra guttulam aquæ in catechumenum transeuntem jocose infunderet, dicens

Ego te baptizo, etc., illum vere baptizaret; sacerdos publice legens cap. XXVI Matth. in refectorio seminarii, omnes panes in mensis appositos omneque vinum præsens valide consecraret, licet de tali consecratione nullo modo cogitaret: atqui hæc prorsus absurda sunt: ergo.

Dices: Refertur 1° S. Athanasium adhuc puerum cum sociis ludentem in littore maris, eos baptizasse, et Alexandrum, Alexandrinum episcopum, hunc Baptismum approbasse; 2° Genesium mysteria religionis christianæ in theatro repræsentantem, mimice baptizatum fuisse, et Baptismum ejus habitum fuisse ut validum. Ergo.

R. 1°. Hæc facta valde sunt dubia; nullis enim monumentis coætaneis et authenticis fulciuntur. Ruffinus dicit quidem se factum S. Athanasii ab illis qui cum illo vixerunt didicisse; Socrates et Sozomenus, illud dubitanter referendo, in solo testimonio Ruffini nituntur, et *Tillemont* ostendit, t. VIII, p. 652, relationem hujus facti cum aliis factis indubiis conciliari non posse. Genesius occumbere debuit anno 285 circiter, juxta *Tillemont*, l. 4, p. 418, et Ado, episcopus Viennensis in nono sæculo, eum primus commemorat ut mimum et martyrem. Attamen *Tillemont* æstimare videtur historiam ejus esse veram.

R. 2°. Supposito quod facta nobis objecta sint vera, nihil contra propositionem nostram inferri potest, — a) nam ex relatione constat S. Athanasium socios reipsa baptizare voluisse, et episcopum Alexandrinum, post examen, presbyteris suis consultis, judicasse illum fecisse quod facit Ecclesia, et ideo Baptismum sic collatum iterandum non esse. — b) Ex historia, Genesius, mysteriis religionis nostræ illudere volens, finxit in theatro se ægrotum esse, Baptisma Christianorum suscipere ante mortem desiderare: alter inductus est mimus qui, personam sacerdotis gerens, eum juxta morem christianum interrogavit et baptizavit: mox satellites, ut ludum scenicum perficerent, eum veste christiana indutum apprehendunt, ducuntque ad Diocletianum velut christianum; sed ille, derepente mutatus, serio respondit se esse christianum,

et variis suppliciis tortus, capite truncatus est. Unde, sive Baptismus ejus fuerit validus, ut plures dicunt, arbitrantes serio datum et susceptum esse, licet in theatro, sive fuerit nullus, Genesius honorari debet ut sanctus. Ergo.

Alia ejusdem generis citantur facta quæ non magis doctrinæ nostræ adversantur.

§ II. — Quodnam debeat esse objectum intentionis in ministro sacramenti requisitæ.

I. An requiratur intentio interna vel sufficiat externa. — Constat, ex dictis, omnino necessarium esse ut minister sacramenti intendat facere quod facit Ecclesia. Non vero necesse est ut intendat quod intendit Ecclesia, v. g., facere Christianum, producere gratiam, imprimere characterem, ducere ad vitam æternam; valent enim sacramenta ab hæreticis et apostatis collata, imo et Baptismus datus a pagano hæc omnia ignorante.

Certum est requiri ut minister sacramenti ritum externum in Ecclesia consuetum serio perficiat : *Id ex præcedenti propositione sequitur*.

Verum duplici modo velle potest hunc ritum perficere, scilicet, illum habendo ut sacrum in se, vel saltem ut talem apud Christianos habitum, et dicitur habere intentionem internam; vel interius dissentiendo, dum exterius serio et in debitis circumstantiis agit, v. g., si quis, dum more consueto baptizat, interius dicat : *Nolo hunc infantem baptizare, diabolo eum devoveo, hunc ritum habeo ut vanum, profanum*, etc. Qui sic agit, dicitur habere intentionem externam, per circumstantias, ad ens sacramentale sufficienter determinatam.

A ducentis quinquaginta annis circiter, gravis exorta est controversia inter theologos catholicos, an scilicet intentio externa ad validitatem sacramenti sufficiat, an vero interna requiratur.

Multi contendunt intentionem externam sufficere, et sequentibus præsertim nituntur momentis. 1° Semper

Ecclesia habuit ut verum Baptisma a Judæis et a paganis collatum, nec unquam visa est timere ne in ipsis intentio sufficiens deesset, modo ritum externum serio et in debitis circumstantiis implevissent : attamen, si intentio faciendi ritum sacrum vel habitum ut sacrum requireretur, valde timendum esset ne intentio sufficiens deesset. Ergo. 2° Quoties actum est de validitate Baptismi ab hæreticis collati, Ecclesia jussit ut sedulo exquireretur an ritus externus accurate exstitisset : de intentione interna ministri omnino siluit. Ergo. 3° Sacramentorum ministri sunt, respectu Christi et fidelium, sicut officiarii publici respectu principis et populi : porro, ut acta officiariorum publicorum valeant, sufficit quod juxta præscriptum legis serio et in debitis circumstantiis fiant : ergo *a pari* sufficit ut sacramenta serio et in debitis circumstantiis conferantur. 4° Gratia ritui externo annexa est, et opere operato producitur : ergo ab intentione interna ministri pendere non potest. 5° Sententia multis incommodis obnoxia, Christo sapientissimo indigna est et rejici debet : atqui talis est sententia necessitatem intentionis internæ requirens; sæpe enim daretur locus timendi ne hic homo valide non fuisset baptizatus, ne talis sacerdos vel episcopus valide non fuisset ordinatus, et tunc quot et quanta gravissimi momenti incommoda sese offerunt! Ita Catharinus qui in concilio Tridentino adfuit, *Contenson*, *Serry*, Natalis Alexander, *Juénin*, etc.

Alii vero communius docent intentionem internam, id est intentionem faciendi ritum sacrum, vel saltem habitum ut sacrum ab eo qui illum petit, ad validitatem sacramenti necessariam esse : nam, inquiunt, 1° minister alioquin non haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia, siquidem interius illam derideret, illi obsisteret, etc. 2° Alexand. VIII sequentem damnavit propositionem, anno 1691 : « Valet Baptismus collatus a ministro » qui omnem ritum externum formamque baptizandi » observat, intus vero in corde suo, apud se resolvit : Non » intendo quod facit Ecclesia. » Fatendum est hac censura grave vulnus adversæ opinioni inflictum esse, ut

ait Benedictus XIV, de Synodo diœcesana, l. 7, cap. 4, n. 8. 3° Citatur rubrica Missalis Romani auctoritate Clementis VIII editi, quæ sic se habet, cap. 7, de Defectu intentionis : « Si quis habeat coram se undecim hostias, » et intendat consecrare solum decem, non determinans » quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia » requiritur intentio. » Ergo intentio interna necessaria est.

Probationes in gratiam præcedentis propositionis simul ostendunt internam requiri intentionem.

Circa utramque sententiam notat doctissimus Benedictus XIV, loco citato, nullam Sedis Apostolicæ emanasse definitionem expressam : habet tamen ut communiorem sententiam quæ exigit *in ministro intentionem vel actualem, vel virtualem faciendi non ritum externum, sed id quod Christus instituit, seu quod facit Ecclesia;* eamque ut tutiorem omnino servandam esse in praxi affirmat, et in fine subjungit : « Quare, si constet quempiam aut Bap» tismum contulisse, aut aliud sacramentum ex iis quæ » iterari nequeunt administrasse, omni adhibito externo » ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata volun» tate non faciendi quod facit Ecclesia, urgente quidem » necessitate, erit sacramentum iterum sub conditione » perficiendum : si tamen res moram patiatur, Sedis Apo» stolicæ oraculum erit exquirendum. »

Ex dicis infertur ministrum qui sacramentum aliquod sine intentione interna voluntarie administraret, mortaliter peccaturum; gravem enim injuriam sacramento inferret, illud exponendo nullitati, et jura suscipientis, sacramentum certum, non vero dubium, petentis, lædere t : atque, si ageretur de sacramento ad salutem necessario, teneretur etiam cum periculo vitæ defectum intentionis reparare, vel sacramentum ipse iterando, si posset, vel se manifestando ut alius iterationi ejus provideret.

II. Quomodo determinari debeat intentio ministri. — 1° Debet esse determinata intentio ad personam vel ad materiam præsentem ; necesse est enim ut verba formæ

sint vera : atqui verba formæ indicant objectum præsens, *Ego te baptizo ; ego te absolvo ; Hoc est corpus meum,* etc. : ergo. Non tamen necesse est ut persona per nomina et qualitates speciales designetur, et panes consecrandi numerentur. Unde baptizans qui circa sexum infantis erraret, illum nihilominus valide baptizaret, quia intentionem habet infantem præsentem, quicumque sit, baptizandi, nisi aliter in mente sua expresse statuerit; item celebrans habet intentionem omnes panes præsentes consecrandi, nisi aliud expresse velit.

2° Intentio sub conditione de præsenti vel de præterito, validitati sacramenti non officit, modo conditio reipsa existat : officeret vero intentio sub conditione de futuro suspensa : *hoc patet ex dictis*, p. 578, ubi etiam legitur quod, in administratione sacramenti, conditionem sine ratione sufficienti ponere, peccatum sit mortale.

III. De attentione ministri requisita. — 1° Omnes fatentur ministrum voluntarie se distrahentem in confectione alicujus sacramenti, saltem venialiter peccare, quia deest reverentiæ sacramento debitæ : generaliter docent auctores voluntariam distractionem in conficienda sanctissima Eucharistia, peccatum esse mortale, propter magnam hujus sacramenti dignitatem; ubi vero de alio agitur sacramento, dubitant, communius tamen dicentes peccatum tunc non esse mortale, nisi periculum aliquid essentiale omittendi existat; S. Ligorius, l. 6, n. 14.

2° Attentio ministri ad validitatem sacramenti non necessaria est. — a) nam concilium Florentinum, essentiam sacramentorum accurate describens, intentionem ministri ut absolute necessariam requirit; silet vero de attentione : ergo non æstimavit eam ad essentiam sacramenti pertinere. — b) Actio sine attentione facta potest esse humana, id est, fieri potest cum advertentia intellectus et consensu voluntatis. Ergo. Unde qui inter baptizandum, absolvendum, etc., voluntarie esset distractus, peccaret quidem, sed valide baptizaret, absolveret, etc. Quidam tamen excipiunt Extremam-Unctionem, quia forma ejus est deprecatoria, et preces cum voluntariis distractionibus

factæ sunt nullæ : alii autem contendunt preces unctionibus junctas non operari quatenus sunt preces, sed quatenus sunt pars sacramenti, ac proinde attentionem non magis in hoc quam in aliis sacramentis requiri. Res videtur dubia , ac consequenter sacramentum sic certo ministratum sub conditione iterandum esset.

Quæritur an metus ministro sacramenti incussus validitati ejus noceat.

R. Metus, quo stante homo remanet sui compos, validitati sacramenti non nocet, quia non impedit quin actio sit humana. Hinc si sacerdos sub minatione mortis ad baptizandum puerum cogitur, valet Baptismus, nisi talis existiterit metus ut ratio baptizantis omnino perturbata fuerit.

CAPUT SEXTUM.

DE SUBJECTO SACRAMENTORUM.

Concilium Trid. cum in sessione sexta de justificatione egisset, sessionem septimam incipiens, ait : « Consentaneum visum est de sanctissimis Ecclesiæ sacramentis » agere, per quæ omnis vera justitia, vel incipit, vel » cœpta augetur, vel amissa reparatur. » Cum autem justitia augeri non possit in angelis et beatis in cœlo regnantibus, nec in dæmonibus et damnatis reparari, sequitur sacramenta pro solis hominibus viatoribus existere. Baptismus omnibus conferri potest; Confirmatio et Eucharistia, omnibus fidelibus, etiam ratione destitutis ; Pœnitentia, solis adultis qui peccata post Baptismum suum admiserunt; Extrema-Unctio, solis infirmis : feminæ arcentur ab Ordine, et clerici in Ordinibus sacris constituti atque religiosi professi a Matrimonio, *ut de singulis sacramentis tractando ostendemus.*

Certum est Baptismum omnino prærequiri ad validitatem aliorum sacramentorum; quia, ut definit Euge-

nius IV, in Decreto ad Armenos, *vitæ spiritualis janua est.* Tria hic nobis examinanda sunt, scilicet, 1° an intentio in suscipiente ad validitatem sacramenti necessaria sit, 2° quænam dispositiones ad fructum sacramenti percipiendum requirantur, et 3° an sacramenta indignis conferre liceat.

ARTICULUS PRIMUS.

AN INTENTIO IN SUSCIPIENTE AD VALIDITATEM SACRAMENTI NECESSARIA SIT.

Certum est, ex totius Ecclesiæ fide, doctrina et praxi, nullam requiri intentionem in parvulis et perpetuo amentibus ad validitatem Baptismi, Confirmationis et Eucharistiæ, *ut in specialibus de his sacramentis Tractatibus ostendetur.* Hic ergo agitur de solis adultis, et petitur an in eis aliqua intentio sacramentum suscipiendi necessaria sit, et qualis esse debeat.

PROPOSITIO PRIMA.

Ad validitatem sacramenti aliqua in suscipiente adulto necessaria est intentio.

Prob. 1° *auctoritate S. Thomæ*, 3ª part., q. 68, art. 7, ubi dicit : « Ex parte baptizati requiritur voluntas, seu » intentio suscipiendi sacramentum ; » 2° auctoritate Benedicti XIV, idem omnino docentis in Instructione incipiente, *Postremo mense*, n. 43 (Bullar., t. II).

Unde, quæcumque sacramenta, excepta Eucharistia, collata dormientibus, ebriis, casu amentibus, qui nullam habuerunt voluntatem ea suscipiendi, nulla sunt, etiam quoad characterem quem tunc non imprimunt.

Diximus *excepta Eucharistia;* quia, cum illud sacramentum permanenti modo subsistat, reipsa nesciis confertur, licet gratiam non producat.

PROPOSITIO SECUNDA.

Non semper requiritur intentio actualis aut virtualis, sed quandoque habitualis et interpretativa sufficiunt.

Prob. Quod actualis non requiratur, *patet ex dictis, ubi de intentione ministri*, p. 601. Unde sequitur eum qui voluntarie se distrahit, dum sacramentum sibi confertur, validitatem ejus non destruere. Sed nec virtualis semper necessaria est intentio in suscipiente, sed habitualis quandoque sufficere videtur, 1° ex concilio Carthag. III, anno 397 celebrato, sic se habente, canone 34 : « Ægro- » tantes, si per se respondere non possunt, cum voluntatis » eorum testimonium... dixerint, baptizentur; » 2° ex S. Aug. narrante, lib. 4 Conf., cap. 4, amicum suum febribus laborantem et sine sensu in sudore lethali jacentem, cum desperaretur, baptizatum esse nescientem, et Baptismus ille, ex contextu, habetur ut validus ; 3° ex Decretal., l. 3, tit. 42, cap. 3, ubi Innocentius III, de amentibus et dormientibus sub fine capitis agens, ait Baptismum ipsis in amentia vel in somno collatum valere, *si prius catechumeni exstitissent, et habuissent propositum baptizari*; 4° ex Bened. XIV, qui idem habet in Instruct. modo citata, n. 46.

Imo, ad valide suscipiendum Extremæ-Unctionis sacramentum, sufficit intentio interpretativa, quæ scilicet nunquam exstitit, sed præsumitur a suscipiente habenda, si rationis compos esset ; hoc enim evidenter supponit Rituale Romanum, dicens de Extrema-Unctione : « Hoc » sacramentum est præbendum sensibus destitutis, qui » antea illud petierunt, seu verisimiliter petiissent. »

Plurimi dicunt sacramenta Confirmationis et Eucharistiæ eidem moribundo sensibus destituto conferri posse. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 82.

Communius vero docetur intentionem interpretativam ad validam Baptismi et Ordinis susceptionem non sufficere; quia nemo sine propriæ voluntatis influxu graves obligationes his sacramentis annexas contrahere potest.

Quæritur quid sentiendum sit de sacramento simulate suscepto.

R. Duplex ea de re prodiit sententia. Alii dicunt sufficere ut intentio cadat in ritum externum materialiter spectatum, modo exterius suscipiens agat serio; quam intentionem communiter vocant externam. Hac opinione admissa, validum esset sacramentum, si quis illud exterius serio et in debitis circumstantiis susciperet, quamvis interius neque abnueret positive, neque consentiret, imo vero, ut quidam volunt, licet intrinsece contradiceret et reluctaretur. Alii vero communiter et probabilius docent requiri intentionem quæ cadat in ritum sacramentalem formaliter ut est Ecclesiæ spectatum : quæ intentio vocari solet interna.

ARTICULUS SECUNDUS.

QUÆNAM DISPOSITIONES AD PERCIPIENDUM FRUCTUM SACRAMENTI REQUIRANTUR.

Ubi sacramentum est invalidum, nullus percipitur fructus : verum fieri potest ut sacramentum sit validum, et gratia propter obicem in suscipiente existentem non conferatur. Tria hic inquiri possunt, videlicet 1° an fides et sanctitas in suscipiente necessariæ sint ad validitatem sacramentorum, 2° an necessariæ sint ad fructum eorum percipiendum, et 3° an, remoto obice, gratia sacramentalis reviviscat.

PROPOSITIO PRIMA.

Fides et sanctitas non requiruntur in suscipiente ad validitatem sacramentorum, excepta Pœnitentia.

Prob. 1° ex S. Aug., de Bapt., l. 3, cap. 14, n. 19 : » Nec interest, cum de sacramenti integritate tractatur, » quid credat et quali fide imbutus sit ille qui accipit » sacramentum. Interest quidem plurimum ad salutis

» viam : sed ad sacramenti quæstionem nihil interest : » fieri enim potest ut homo integrum habeat sacramen- » tum et perversam fidem. »

2° Ex S. Th., 3ª part., q. 68, art. 8 : « Recta fides » baptizati non requiritur ex necessitate ad Baptismum, » sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cætera » quæ sunt de necessitate sacramenti. » *Ita omnes alii doctores.*

3° *Ex ratione.* Semper Ecclesia prohibuit ne Baptismus in hæresi susceptus iteraretur : at in suscipiente recta non erat fides, nec *a fortiori* sanctitas, quæ sine fide existere non potest : ergo.

Dicimus *excepta Pœnitentia ;* quia, cum, ex probabilissima sententia, actus pœnitentis materia sint hujus sacramenti, et cum aliunde vera contritio sine fide existere non possit, sequitur sufficientem non dari materiam, recta fide deficiente.

PROPOSITIO SECUNDA.

Ad percipiendum fructum sacramentorum semper requiruntur fides et pietas, non vero semper sanctitas.

Prob. prima pars, 1° ex S. Aug. modo citato, qui asserit plurimum ad viam salutis interesse *quid credat et quali fide imbutus sit ille qui accipit sacramentum ;* 2° ex conc. Trid., sess. 7, can. 6, definiente sacramenta novæ Legis gratiam conferre obicem non ponentibus : non conferunt ergo obicem ponentibus : porro si quis obex gratiæ sacramenti opponi possit, maxime defectus fidei : ergo.

Eodem sensu requiritur etiam pietas, id est, motus religionis erga Deum : repugnat quippe gratiam sanctificantem conferri homini adulto per actum sine ulla pietate ex parte ipsius exercitatum.

Prob. secunda pars, scilicet, non semper requiri sanctitatem; sunt enim sacramenta mortuorum, primam gratiam ex sua institutione conferentia : at sanctitas in suscipiente non prærequiritur ad hæc sacramenta, alioquin

primam gratiam ex institutione sua non conferrent. Prærequiritur vero ad sacramenta vivorum; hæc enim sacramenta supponunt animam spiritualiter vivere, et non nisi per accidens gratiam primam conferre possunt. Ergo.

PROPOSITIO TERTIA.

Remoto obice, gratia sacramentalis confertur.

Prob. 1° *auctoritate omnium moraliter theologorum*, qui libenter admittunt quod ait S. Thomas, 3ª part. q. 69, art. 10, agens de gratia Baptismi : « Cum corpus grave » generatur, movetur deorsum, nisi sit aliquid prohi- » bens, quo remoto, statim incipit moveri deorsum; et » similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem » quasi formam et consequitur proprium effectum, qui » est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem » quandoque per fictionem : unde oportet quod, remota » ea per pœnitentiam, Baptismus statim consequatur » suum effectum. »

2° *Ratione.* Baptismus sine fide aut sufficienti contritione susceptus, peccata non remittit : attamen peccata ante Baptismum et in susceptione Baptismi commissa clavibus Ecclesiæ subjici non possunt, nec tamen irremissibilia sunt : ergo necesse est ut effectus Baptismi, sublato obice, reviviscat.

Idem dicendum est de Confirmatione, Ordine, Matrimonio et Extrema-Unctione : qui aliquod ex illis sacramentis male suscepit, effectum ejus, propter obicem suspensum, eo instanti percipiet quo, vi contritionis perfectæ vel sacramenti Pœnitentiæ, justificationem obtinebit, modo conjux ejus adhuc vivat, aut ipse ægrotus eadem infirmitate detineatur, si de Matrimonio aut Extrema-Unctione agatur. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 87.

ARTICULUS TERTIUS.

AN SACRAMENTA INDIGNIS CONFERRE LICEAT.

Duplicis generis distinguuntur peccatores, occulti scilicet et publici; item sacramenta petere possunt occulte vel publice.

I. QUANDONAM NON LICEAT INDIGNIS CONFERRE SACRAMENTA. — 1° Sacramentum aliquod indigno sine ratione excusanti ministrare, gravissimum est peccatum; tunc enim nihil minus esset quam sanctum dare canibus, contra prohibitionem Domini, Matth., VII, 6 : *Nolite dare sanctum canibus*. Imo minister inquirere debet, juxta prudentiæ regulas et uniuscujusque sacramenti naturam, an petens sit dignus : alioquin fidelis mysteriorum Dei dispensator nonesset. Ita P. *Antoine* et alii multi. Alii tamen non pauci et probabilius, ut nobis videtur, inter sacramenta distinguunt, dicuntque ministrum inquirere teneri dispositiones petentis Baptismum, Pœnitentiam in qua munere judicis fungitur, Ordinem ad quem divina necessaria est vocatio, aut Matrimonium propter impedimenta; cætera vero sacramenta catholicis ea petentibus non deneganda esse, nisi de eorum indignitate constet; quia fideles jus ad ea habent, et ministri non sunt judices, sed tantum dispensatores. S. Ligorius, l. 6, n. 43.

2° Peccatori publico, sive occulte sive publice petenti, deneganda sunt sacramenta nisi sufficientia conversionis signa dederit aut scandalum reparaverit, « ex generali » nimirum regula, quæ vetat publicum atque notorium » peccatorem ad Eucharisticæ communionis participatio» nem admitti, sive eam publice sive privatim requirat. » Sunt verba Bened. XIV, in Const. *Ex omnibus*, § 3 (Bull. t. IV). Quod de Eucharistia dicitur, de aliis sacramentis, proportione servata, dicendum est.

3° Peccatori occulto occulte petenti neganda sunt sacramenta; nulla quippe est ratio ea tali indigno cum manifesta profanatione conferendi.

Ne quidem ad vitandam mortem sacramenta hujus generis indigno conferre liceret; quia non facienda sunt mala ad alia fugienda mala : porro qui sacramentum aliquod indigno notorio ministraret ad vitandam mortem, faceret malum ut aliud fugeret malum, et publicum aliis daret scandalum, sancta irreverenter tractando : ergo.

Peccatum autem duplici modo notorium esse potest, scilicet *juridice*, si nempe homo per sententiam alicujus tribunalis reus fuerit declaratus; et *notorietate facti*, si videlicet culpa adeo sit nota, ut nullus aut fere nullus in tota vicinia eam ignorare possit. Sola vero suspicio, vel dubitatio, vel notitia facti aliquibus tantum communicata publicam infamiam non contineret : sufficiens igitur non esset ratio sacramenta denegandi.

Si peccatum sit notorium et pœnitentia incerta, deneganda sunt sacramenta; tunc enim indignitas censeretur publica : si tamen vera esset conversio, licet nondum publica, et sacramentum occulte vel tantum coram testibus mutationem noscentibus peteretur, dari posset, modo non prævideretur scandalum inde obventurum; indignitas enim in eo casu sublata esset.

II. Quandonam liceat indignis conferre sacramenta. — 1° Sacramenta negari non possunt peccatori, sive publice sive occulte petenti, si indignitas ejus ex sola confessione noscatur, propter inviolabile confessionis sigillum.

2° Peccatori occulto publice petenti negari non possunt sacramenta : id probatur 1° ex S. Aug., Serm. 351, n. 10. « Nos vero a communione prohibere quemquam non pos» sumus... nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive » sæculari sive ecclesiastico judicio nominatum atque » convictum; » 2° ex S. Th., 3ª part., q. 81, art. 2, ad 2, dicente : « Ideo Christus Judam non repulit a commu» nione, ut daret exemplum tales peccatores occultos non » esse ab aliis sacerdotibus expellendos; » 3° ex Rituali Romano, de Eucharistia statuente : « Occultos peccato» res, si occulte petant, et non eos emendatos agnoverit, » repellat; non autem si publice petant, et sine scandalo

» ipsos præterire nequeat; » 4° ex consensu omnium doctorum et praxi totius Ecclesiæ; 5° ex incommodis alias secuturis : vel enim minister crimen probare teneretur, vel non; si prius, onus intolerabile et plerumque impossibile ipsi imponeretur : quomodo enim probare posset crimen occultum? Si posterius, lata sacramentorum ministris aperiretur via quemlibet infamandi, et quot inde nascerentur jurgia, scandala, turbationes et Ecclesiæ ac societatis christianæ detrimenta! Ergo. Ratio fundamentalis est, quod Christus in hoc casu de jure suo cesserit, ut exemplo suo ostendit, communionem Judæ porrigens.

Variæ autem objectiones ex ratione petitæ contra universalem et constantem praxim Ecclesiæ, nullam vim habere possunt, ideoque eas omittimus.

Quæritur an administrationem sacramenti simulare liceat, v. g., ad famam alicujus fidelis tuendam.

R. negative. Tum quia Innocentius XI sequentem damnavit propositionem, n. 29, per decretum diei 2 martii 1679 : « Urgens metus gravis est causa sacramenti » administrationem simulandi; » tum quia talis simula» tio verum esset mendacium actionis, reverentiæ sacramento debitæ evidenter oppositum. Hinc proferre non licet verba consecrationis super panem et vinum, cum intentione non consecrandi, verba absolutionis super pœnitentem indispositum, hostiam non consecratam alicui fideli dare, etiam ad vitandam mortem sibi vel petenti imminentem.

Similiter, qui sacramenti susceptionem simularet, a peccato mortali nulla ratione excusari posset: quia valde irreverenter sacramentum tractaret, vel nullum redderet, v. g., si ad vitandam infamiam confiteretur, sacramentum suscipere nolens : non vero si, alicujus negotii causa confessionale ingrediens, sacerdotem alloqueretur, de confessione facienda non cogitans; quia tunc vera sacramenti simulatio non existeret. Ita S. Ligorius, lib. 6, n. 60.

CAPUT SEPTIMUM.

DE SACRAMENTORUM CÆREMONIIS ET DE SACRAMENTALIBUS.

Cæremoniæ sacramentorum externi sunt religionis actus, ad promovendum Dei honorem, et populi reverentiam erga sacramenta excitandam. Sacramentalia, sic dicta, quia aliquam habent similitudinem cum sacramentis, quædam sunt religiosæ institutiones ad pietatem populi excitandam et culparum venialium remissionem obtinendam. Dicemus 1° de cæremoniis, et 2° de sacramentalibus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CÆREMONIIS SACRAMENTORUM, QUÆ ETIAM DICUNTUR RITUS.

Aliæ sunt essentiales, aliæ integrantes et aliæ accidentales. Essentiales illæ sunt sine quibus sacramentum subsistere non potest, ut in Baptismo aquam effundere, verba formæ pronuntiando, panem et vinum ad sacrificium apponere, chrisma ad Confirmationem, oleum ad Extremam-Unctionem, etc. Illæ cæremoniæ a Christo sacramentorum auctore fuerunt institutæ. Integrantes eæ sunt quæ ad essentiam sacramenti non quidem pertinent, sed tamen actionem ejus complent et graviter præscribuntur, ut exorcismi et unctio chrismatis in Baptismo; panis et vini oblatio, aquæ cum vino commixtio in Sacrificio, etc. Pure accidentales illæ dicuntur quæ nec ad essentiam sacramenti, nec ad complendam actionem ejus necessariæ sunt, ut signa crucis, genuflexiones, etc. De integrantibus et accidentalibus tantum hic agitur, et petitur 1° an bonæ sint et utiles, 2° an Ecclesia habeat auctoritatem eas instituendi; 3° an quæ nunc in Ecclesia Romana existunt laudabiles sint et probandæ; 4° an sit obligatio eas servandi. His quæsitis, contra Calvinistas directis, per sequentes satisfaciemus propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Ritus sacramentales, in genere spectati, boni sunt et utiles.

Prob. 1° Quod ab Apostolis usque ad nos semper fuit in usu in omnibus ecclesiis christianis, dici non potest malum vel inutile ; ipsi Protestantes hoc principium negare nequeunt : porro ab Apostolis usque ad nos quidam ritus sacramentales semper adhibiti sunt in omnibus ecclesiis christianis, tam in Oriente quam in Occidente, ut innumeris Patrum et historiæ ecclesiasticæ testimoniis constat. 2° Homo ita est constitutus, ut internos fidei, pietatis et religionis sensus habere et diu conservare non possit, nisi quibusdam sensibilibus signis externe moveatur : ergo ritus sacramentales, convenienter instituti et recto fine usurpati, valde sunt utiles ad venerationem rebus sacris conciliandam, pietatemque nostram excitandam ; quo enim sensu religionis plerique homines afficerentur erga novæ Legis sacramenta, si viderent ea a sacerdote vestibus consuetis induto sine ulla cæremonia ministrari, per solam materiæ et formæ applicationem, v. g., *Ego te baptizo, in nomine Patris*, etc. : *Hoc est enim corpus meum*, etc. Ergo.

Falsum est igitur ritus sacramentales simplicitati religionis adversari; et item catholicos essentiam sacramentorum eorumque efficaciam in hujusmodi cæremoniis reponere, ut nos calumniando dicunt hæretici.

PROPOSITIO SECUNDA.

Ecclesia legitimam habet Potestatem ritus sacramentales instituendi et mutandi.

Prob. Conc. Trident., traditione et ratione.

1 *Conc. Trident.*, sess. 21, cap. 2 : « Præterea declarat » (synodus) hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, » ut in sacramentorum dispensatione, salva eorum sub- » stantia, ea statueret vel mutaret quæ suscipientium

» utilitati seu ipsorum sacramentorum veneration*i*, pro » rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire » judicaret. » Ergo 1°.

2° *Traditione.* B. Paulus, I Cor., XI, 34, dicit : *Cætera autem cum venero disponam*, de sacra Eucharistia loquens : juxta autem S. Aug., Epist. 54, n. 8, statuit ut Eucharistia non nisi a jejunis sumeretur. S. Justinus, Tertullianus, Origenes, S. Cyprianus, S. Basilius, S. Cyrillus Hierosol. in Catechesibus, et S. Aug. diversos commemorant ritus in administratione sacramentorum, præsertim Baptismi et Eucharistiæ, usitatos ; et sæpe pro variis ecclesiis diversos ; magna disceptatio circa diem Paschæ, in concilio Nicæno terminata, ritum sacramentalem habebat pro objecto ; omnia Ecclesiæ Latinæ ritualia cunctaque Ecclesiarum Orientalium euchologia ritus sacramentales singulis sacramentis proprios et sæpe diversos præscribunt. Ergo 2°.

3° *Ratione.* In omni societate bene ordinata admittenda est potestas ea disponendi et statuendi quæ ratione rerum, temporum et locorum, necessaria vel utilia judicantur : ergo hanc potestatem Ecclesia habere debet in ordine spirituali : ergo 3°, etc. Ergo.

Quod autem Ecclesia libere instituit, pari ratione mutare potest, cum id ipsi expedire visum fuerit.

PROPOSITIO TERTIA.

Ritus sacramentales in Ecclesia Romana nunc existentes laudabiles sunt et probandi.

Prob. Sunt enim 1° antiquissimi et in primis Ecclesiæ sæculis reperiuntur usitati, ut, de singulis sacramentis agendo, ostendemus : at dici non potest ritus tam antiquos et tam universales, laudabiles et probandos non esse. 2° Nullus ex illis ritibus est qui non sit idoneus ad fidem excitandam, pietatem fovendam et reverentiam sacramentis conciliandam, ut unicuique eos sive collective sive seorsim consideranti apparet ; Calvinus enim præsertim

adversus aquæ baptismalis benedictionem, exorcismos Baptismum præcedentes et usum cereorum in honorem divinæ Eucharistiæ adhibitorum debacchatur : porro illi ritus idonei sunt ad fidem, etc. Quid enim convenientius quam benedicere aquam baptismalem, ut significetur sanctificatio per Baptismum producenda ; quam uti exorcismis, ad exprimendum peccati originalis existentiam et dæmonis imperium ; quam cereos accendere, ut innotescat divinitas Christi qui est fons veræ lucis, omnem hominem in hunc mundum venientem illuminantis? Ergo, etc. Unde Lutherani et maxime Anglicani plerosque ritus antiquos in Ecclesia Romana consuetos, in administratione sacramentorum suorum retinuerunt,

Objiciunt Calviniani cæremoniarum apparatum in Ecclesia Romana usitatum, redolere 1° pompam mundanum; 2° Judaismum, qui totus erat in ritibus externis ; 3° Paganismum, cujus impii ritus renovantur; 4° oppositum esse verbis Christi prænuntiantis veros adoratores Deum in spiritu et veritate adoraturos.

Verum 1° pompa quam catholici in ecclesiis suis exhibent minime est mundana, cum ad solam Dei gloriam ordinetur. 2° Ritus Judaici erant liciti, cum plerique ab ipso Deo essent instituti : fuerunt quidem abrogati, sicut Lex ad quam pertinebant ; sed prohibitum non fuit ne alii similes ad mysteria novæ Legis commendanda instituerentur. 3° Multi ritus paganismi non erant mali in se, sed tantum ratione finis, ut, v. g., usus aquæ lustralis, jejunia, virginitas in honorem Vestæ custodita, etc.: cur eosdem aliosve similes ad veri Dei cultum adhibere non liceret? Nonne licitum fuit templa idolorum vero Deo et sanctis ejus dedicare? Ergo. 4° Christus prænuntiavit quidem horam venire, quando veri adoratores *Patrem in spiritu et veritate* adorarent, perfectionem religionis suæ in spiritu et veritate præcipue consistere indicans: at ritus sacramentales in Ecclesia Romana usitati hunc cultum internum maxime fovent : ergo verbis Christi non adversantur. Vanæ igitur et futiles argutiæ sunt novatorum objecta.

PROPOSITIO QUARTA.

Ritus pro solemni sacramentorum administratione præscripti obligant sub peccato.

Prob. 1° Conc. Trid., sess. 7, can. 13: « Si quis dixerit » receptos et approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus, in so- » lemni sacramentorum administratione adhiberi con- » suetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro » libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque eccle- » siarum pastorem mutari posse; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Ratione.* Ecclesia ritus sacramentales instituendo præcipit eos observari: eos igitur servare sub peccato tenemur. Præterea, si unusquisque pastor eos omittere ve mutare pro libitu posset, magna inde nasceretur confusio in ecclesiis. Ergo 2°.

Peccatum autem est mortale vel veniale, prout omissio aut mutatio est in ritibus essentialibus, integrantibus vel pure accidentalibus. Voluntaria omissio aut mutatio in essentialibus, est mortalis; constat ex dictis ubi de materia et forma: in integrantibus, est etiam mortalis; quia hujusmodi ritus graviter præscripti sunt; in pure autem accidentalibus, omissio aut mutatio sine contemptu, culpam venialem non excederet. *Ita generatim theologi.*

Distinctio inter cæremonias integrantes vel graviter præscriptas et pure accidentales, non facile assignatur; deest enim regula certa; caveant igitur sacramentorum ministri ne aliquid mutent vel omittant ex negligentia et incuria; ideoque sedulo discant regulas in Rituali descriptas.

Diximus *pro solemni administratione;* quia si adsit ratio sufficiens sacramentum sine solemnitate administrandi, eo ipso ritus pro solemnitate præscripti non obligant.

Quæritur 1° an ritus sacramentales sint iidem in tota Ecclesia Latina.

R. 1° Ritus essentiales sunt iidem ubique, nec variari possunt. 2° Ritus integrantes a primis temporibus existentes, in summa sunt veneratione, et in omnibus eccle-

siis saltem Latinis observantur, v. g., exorcismi, insufflatio, salis, salivæ et chrismatis usus in Baptismo ; Confiteor, panis et vini oblatio, circumstantiæ vestium sacerdotalium, loci sacri, altaris, etc., in Missæ sacrificio. 3° Ritus pure accidentales variantur pro diversis regnis, provinciis et etiam diœcesibus, nec tamen illa varietas unitati Ecclesiæ nocet, quia non impedit quin sit *unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus et Pater omnium,* Eph., IV, 5. Attamen Rituale Romanum, ubi non est aliud legitime approbatum, retinendum ac servandum est.

Quæritur 2° an Ecclesia Romana usum linguæ latinæ in sua liturgia convenienter retinuerit ?

R. affirmative contra Protestantes, qui contendunt lingua vulgari semper utendum esse, ut quod dicitur intelligant fideles atque fides eorum excitetur ; idque ob plures rationes : videlicet 1° ob reverentiam antiquitati debitam et ut primordiales ritus facilius conservarentur integri ; 2° ut uniformitas inter varias particulares ecclesias existeret ; cum enim linguæ vulgares sint propemodum innumeræ, si illarum usus adhiberetur in liturgia, nulla tunc possibilis esset uniformitas inter ecclesias diversorum regnorum, regionum et provinciarum ; imo sæpe varia necessaria forent Ritualia pro eadem diœcesi, quia multiplicia sunt idiomata ; 3° propter reverentiam sacris mysteriis debitam ; linguæ enim viventes valde sunt inconstantes, continuas subeunt mutationes ; verba olim clara fiunt obscura, honesta fiunt indecora, et locutiones accuratæ prorsus irregulares evadunt : unde ritus ad honorem Dei instituti, in contemptum ejus decursu temporis vergerent ; 4° non solum Romana, sed omnes Ecclesiæ Orientales veteri utuntur lingua, vulgo nunc ignota, ut græca, syriaca, armenica. Ergo.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE SACRAMENTALIBUS.

I. Quænam sint præcipua sacramentalia. — Multæ numerantur cæremoniæ ecclesiasticæ quæ propter similitudinem cum sacramentis, sacramentalia dicuntur, et ad sex præcipue revocantur, quæ sequenti versu continentur:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Orans significat Orationem Dominicam aut alias preces ab Ecclesia præscriptas, vel in Ecclesia solemniter recitatas.

Tinctus significat sumptionem vel aspersionem aquæ benedictæ.

Edens significat panem benedictum qui ab antiquis dicebatur eulogia, vel eulogiarum panis, et dari solebat catechumenis loco Eucharistiæ, aut baptizatis in die Paschalis, et etiam nunc datur fidelibus intra Missæ parochialis solemnia.

Confessus denotat confessionem generalem quæ præmittitur Missæ, vel fit in Prima et Completorio.

Dans exprimit eleemosynam nomine Ecclesiæ factam; secus non videretur cur sacramentale esset.

Benedicens significat benedictionem episcopi, vel abbatis, ad quam revocandæ sunt etiam benedictiones alterius prælati et sacerdotis, ut in fine Missæ, post datam communionem, etc.

Ejusdem generis esse videntur tunsio pectoris, religiosa benedictio abbatis vel abbatissæ, unctio regum, benedictio mulieris post partum, exorcismi, insufflationes, prima tonsura, consecrationes ecclesiarum, altarium, calicum, agni Dei, id est agni ex cera compositi, a Papa benedicti, ut tanquam symbola Christi, qui est verus agnus Dei, custodiantur; circa quos notat S. Ligorius, l. 6, n. 94, prohibitum esse eos inaurare, vel pingere; eos velut

benedictos carius vendere, sed tantum juxta suam materiam.

II. Quænam sint statuenda circa usum et virtutem sacramentalium. — *Certum est* 1° usum sacramentalium, v. g., benedictionum, aquæ benedictæ, eulogiarum, etc., antiquissimum esse in Ecclesia, ut historiæ ecclesiasticæ et liturgiarum non omnino jejunis manifestum est.

Certum est 2° sacramentalia non habere virtutem peccata, etiam venialia, ex opere operato remittendi; ita communissime theologi, contra Scotum et paucos alios, quorum sententia nullo nititur fundamento, sive Scripturæ, sive traditionis.

Certum est 3° sacramentalia non habere gratiam sanctificantem sibi annexam et ex opere operato producendam, sicut sacramenta; sed præcipuos effectus suos ex opere operantis producere, videlicet fidem excitando, devotionem fovendo, explicitam vel implicitam peccatorum venialium detestationem, sicque eorum remissionem procurando. Fatendum est tamen ea vi benedictionis et institutionis Ecclesiæ quamdam habere virtutem, et cum objectis ejusdem generis non ita sanctificatis jam confundi non posse, sed, e contra, magnam mereri venerationem.

4° Quædam beneficia corporalia etiam producere possunt sacramentalia, ut sanitatem et dæmonis fugam: hoc inferri posse videtur ex verbis quibus utitur Ecclesia benedicendo aquam, panem, locum, etc.

FINIS TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

TRACTATUS

DE BAPTISMO.

I. De nomine Baptismi. — *Baptisma* et *Baptismos* sunt voces græcæ idem significantes ac immersio et lavatio : unde per metaphoram Christus dixit, Luc., xii, 50 : *Baptismo habeo baptizari*, prænuntians afflictiones et dolores in quibus quasi immergendus erat.

Baptismus, prout est sacramentum, variis donatur nominibus; dicitur enim *lavacrum*, quia peccata abstergit; *regeneratio*, quia novam impertitur vitam; *illuminatio*, quia infundit lucem; *sepultura*, quia baptizandi olim immergebantur in aquam sicut sepultus fuerat Christus in tumulo; *sacramentum fidei*, quia illius susceptione homo inter fideles adscribitur, et fidem profitetur, per se si sit adultus, vel per susceptores si sit infans.

II. Baptismus definitur. — Baptismus recte definiri potest : *Sacramentum novæ Legis quo, homines spiritualiter regenerantur per ablutionem aquæ, cum expressa sanctissimæ Trinitatis invocatione.* Accuratam esse hanc definitionem constabit in decursu præsentis Tractatus, quem in septem capita dividemus. Primum erit de Baptismi existentia et necessitate; secundum, de ejus materia; tertium, de ejus forma; quartum, de ejus ministro; quintum, de illius effectibus; sextum, de ejus subjecto; septimum, de solemnis Baptismi cæremoniis.

CAPUT PRIMUM.

DE SACRAMENTI BAPTISMI EXISTENTIA ET NECESSITATE.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SACRAMENTI BAPTISMI EXISTENTIA.

Quod Baptismus verum sit novæ Legis sacramentum, clare definitum fuit in Decreto ad Armenos et in conc. Trident., sess. 7, can. 1, et nullus inficiatur Christianus. Nulla igitur est causa cur in hac veritate probanda tempus incassum teramus.

Duo tamen hic quæri solent, videlicet, 1° quandonam Baptismus fuerit institutus, et 2° an Baptismus Christi à Baptismate Joannis differat. *Ad primum respondetur* verisimile esse Christum instituisse Baptismi sacramentum quando ipse baptizari voluit in Jordane; sed nihil est, neque in Scriptura, neque in traditione, neque in definitionibus Ecclesiæ, ex quo tempus institutionis hujus sacramenti clare innotescat. Quidam volunt illud fuisse institutum quando Christus, post resurrectionem suam, dixit Apostolis : *Euntes... docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, Matthæi, XXVIII, 19.

Probabilius saltem videtur illud fuisse institutum ante passionem Christi, cum de Christo, postquam docuerat Nicodemum quomodo oporteat hominem ex aqua et Spiritu sancto regenerandum esse, dicatur apud Joan., III, 22 : *Post hæc venit Jesus et discipuli ejus in terram Judææam, et illic demorabatur cum eis, et baptizabat.* Sive autem Christus saltem aliquos per se baptizaverit, ut multi volunt, sive per discipulos tantum, improbabile est Baptismum de quo hic agitur a Baptismo quem instituit velut sacramentum differre. Ergo,

Ad secundum, novatores, contendentes sacramenta gratiam non producere, nisi quatenus fidem excitant, arbitrantur Baptismum Christi a Baptismo Joannis non differre; sed contrarium est de fide, ut pote definitum in conc. Trid., sess. 7, de Baptism., can. 1 : « Si quis dixerit » Baptismum Joannis habuisse eamdem vim cum Bap» tismo Christi; anathema sit. » Eadem veritas constat ex Scriptura, SS. Patribus et ratione. 1° *Ex Scriptura;* Joannes enim ipse dicit, Luc., III, 16 : *Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me... ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni.* Joannes igitur baptizabat in aqua ad pœnitentiam, ut legitur apud Matth., III, 11, et Christus baptizat in Spiritu sancto et igni, id est, Baptisma ejus gratiam sanctificantem et charitatem confert. 2° S. Aug., in Enchir., cap. 49, sic ait : « Hujus enim Baptismus » (Christi) est non in aqua tantum, sicut fuit Joannis, ve» rum etiam in Spiritu sancto. » 3° B. Paulus Act., XIX, 4, jussit ut ii qui baptizati fuerant in Joannis Baptismate, in nomine Domini Jesu baptizarentur. Ergo.

Communis Patrum et theologorum sententia est Baptismum Joannis nullam habuisse efficaciam ex opere operato, sed ex opere operantis : quia tamen nonnulli vim aliquam ei tribuisse videntur quoad delenda peccata, conc. Trid. eos non damnavit, sed tantum definiit illum eamdem vim non habuisse ac Baptismus Christi.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE NECESSITATE BAPTISMI.

Notandum 1° duplici modo Baptismum dici posse ad salutem necessarium, scilicet necessitate medii et necessitate præcepti. Illud autem necessarium est ad salutem *necessitate medii,* sine quo etiam inculpabiliter omisso salus obtineri non potest; illud vero dicitur necessarium *necessitate præcepti*, sine quo inculpabiliter omisso salus obtineri posset.

Notandum 2° triplicem distingui Baptismum, videlicet

fluminis, flaminis et sanguinis. Baptismus *fluminis*, sic dictus a materia ejus, quæ est aqua naturalis, ille est cujus definitionem attulimus et de quo præcipue tractamus. Baptismus *flaminis* est ardens desiderium suscipiendi Baptismum aquæ seu fluminis; et Baptismus *sanguinis* est martyrium ab homine non Baptizato pro Christo perpessum. Nihilominus *unum* est *Baptisma*, sicut *una fides*, ut ait Apostolus Eph., IV, 5, et ut cantat Ecclesia in Symbolo Constantinopolitano; quia Baptismus flaminis et Baptismus sanguinis non sunt sacramenta, sed modi verum Baptisma supplendi.

Nunc separatim agendum est 1° de necessitate sacramenti Baptismi, et 2° de modis illud supplendi.

§ I. — De necessitate sacramenti Baptismi.

Necessitatem hujus sacramenti negarunt 1° Quintiliani et Caiani, quos commemorat Tertull., lib. de Bapt., cap. 1; 2° Manichæi, qui tenentes aquam a malo principio fuisse creatam, rejicere debebant Baptismum in aqua; 3° Pelagiani, qui existentiam peccati originalis negantes, necessitatem Baptismi ad salutem admittere non poterant; eam tantum admittebant ad ingressum regni cœlorum, ut in initio Tractatus *de Gratia* monuimus. 4° Wiclefus, Zwinglius et Bucerus infantes prædestinatos Baptismo indigere negabant. 5° Calvinus asserit, lib. 4 Instit., cap. 15, n. 22, Baptismum necessarium esse ex præcepto, non vero ex necessitate medii respectu infantium ex Christianis ortorum, qui in fœdere inter Deum et parentes eorum inito comprehenduntur. 6° Sociniani omnem necessitatem Baptismi pro iis qui in Christianismo nascuntur et educantur sustulerunt. 7° Quidam theologi catholici, miseratione erga infantes sine Baptismo decedentes commoti, docuerunt eos fide et precibus parentum aliorumve piorum fidelium salvari posse. Ita Durandus, S. Bonaventura, Gersonius, etc. Cajetanus docuit Baptismum ex institutione sua necessarium non esse parvulis, quando ipsis administrari non potest.

Constat apud catholicos Baptismum in re non esse absolute necessarium ad salutem : ostendemus enim infra contritionem perfectam in adultis, et martyrium, tum in adultis, tum in infantibus, Baptismum supplere quoad justificationem et pœnarum peccatis debitarum remissionem.

PROPOSITIO.

Baptismus omnibus necessarius est ad salutem necessitate medii, in re pro infantibus extra martyrium, et in re vel in voto pro adultis.

Prob. Illa propositio admittenda est quæ est de fide, probatur Scriptura sacra, traditione et ratione : atqui talis est propositio nostra.

Est de fide. Ut talis quippe semper credita est et sic definita fuit in concilio Tridentino, sess. 7, de Bapt., canone 5 : « Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc » est, non necessarium ad salutem ; anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Joan., III, 5 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hæc sententia Christi adeo generalis est, ut generalior exprimi non potuisset : ergo Christus exprimit conditionem sine qua regnum Dei obtineri non potest : porro talis conditio necessitatem medii indicat : ergo 1°.

2° *Traditione.* Unanimes enim sunt Patres circa necessitatem Baptismi, etiam pro parvulis recenter natis. Tertull., de Bapt., cap. 12 : « Cum vero præscribitur ne- » mini sine Baptismo competere salutem, ex illa maxime » pronuntiatione Domini, qui ait : *Nisi renatus ex aqua* » *quis erit*, etc. »

S. Cypr., Epist. 59 : « Si a Baptismo atque a gratia Dei » nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet » infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quod se- » cundum Adam carnaliter natus, contagium mortis an- » tiquæ prima nativitate contraxit ! »

S. Aug., de peccatorum Meritis et Remissione, l. 3,

cap. 12 : « Nec parvuli de quibuslibet sanctis justisque » procreati, originalis peccati reatu absolvuntur, nisi in » Christo fuerint baptizati, pro quibus tanto impensius » loqui debemus, quanto pro se ipsi minus possunt. » Quid expressius contra novatores desiderari potest? Ergo 2°.

3° *Ratione*. Mos semper exstitit, non solum in Ecclesia Latina, sed in cunctis Ecclesiis Orientalibus, ipsos parvulos ex fidelibus natos baptizandi, cum persuasione Baptismum ipsis necessarium esse : atqui manifestum est novatorum et incredulorum argutias contra talem praxim talemque persuasionem prævalere non posse : Ergo 3°, etc. Ergo.

Diximus in titulo propositionis, *in re*, pro infantibus qui voti et præcepti sunt incapaces ; *extra martyrium*, ut patebit ex dicendis ; *in re* vel *in voto*, pro adultis qui, ex mox probandis, per contritionem perfectam aut martyrium, cum voto seu desiderio suscipiendi sacramentum, justificari possunt.

COROLLARIUM.

Sequitur Baptismum necessarium esse adultis necessitate præcepti ; nam 1° necessarius est ad salutem necessitate medii ; sed adulti tenentur sub gravi peccato media ad salutem necessaria assumere. 2° Apostoli tenebantur eorumque successores tenentur baptizare, ex mandato Christi dicentis : *Euntes... docete omnes gentes, baptizantes eos. Prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* At præceptum baptizandi supponit præceptum baptismum suscipiendi : ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Sequentia Christi verba, Joan., VI, 54 : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, non probant Eucha-

ristiam necessariam esse necessitate medii : ergo nec ista verba : *Nisi quis renatus fuerit*, etc., probant necessitatem Baptismi.

R. Nego conseq. et paritatem. Nam Baptismus est sacramentum regenerationis : est igitur necessarius iis omnibus qui regeneratione indigent, id est cunctis hominibus qui in Adamo mortui sunt; Eucharistia vero est sacramentum refectionis, et ideo iis tantum necessaria qui refectionis sunt capaces. Præterea priora verba, in secunda persona enuntiata, præceptum indicant; posteriora autem, in tertia persona, conditionem absolutam exprimunt. Tandem constans et universalis traditio verba Eucharistiam respicientia de præcepto intellexit, et verba ad Baptismum attinentia de necessitate medii. Ergo.

Obj. 2°. Ex B. Paulo, Rom., IV, Gal., III, filii fidelium semen sunt Abrahæ : porro ex Gen., XVII, 7, Deus promisit Abrahæ se futurum esse Deum ipsius et seminis ejus : ergo illi filii Baptismo non indigent ut sint sancti. Ita Calvinus.

R. Nego maj. In textibus enim citatis Abraham pater credentium vocatur, quia per fidem in promissiones Dei justificatus fuit, et omnes qui crediturі sunt, sive ex ipso secundum carnem descendant, sive non, semen ejus, id est filii ejus dicuntur, atque promissionum ipsi factarum participes : Calvinus igitur probare deberet filios fidelium fidem sine Baptismo habere, et promissionum Abrahæ factarum participes esse : porro illud minime probat, nec probare potest : ergo.

Inst. B. Paulus, I Cor., VII, 14, dicit de filiis fidelium : *Nunc autem sancti sunt.* Ergo.

R. Nego conseq. Nam 1° sanctitas de qua hic agitur non videtur intelligenda de remissione peccatorum per infusionem gratiæ, sed de quadam munditie : suadet quippe Paulus ut conjux fidelis cum infideli habitare consentienti maneat eumque sanctificare conetur : *alioquin filii vestri*, inquit, *immundi essent*, si nempe discederet, id est, aliqua infamiæ nota ipsis inhæreret : *nunc autem sunt sancti*, videlicet, cum simul habitare pergatis, a tali in-

famia sunt immunes et puri : eo sensu accipi posse vocem *sancti* asserit Estius in hunc locum et plerique theologi. 2° Dici possunt sancti, quia per conjugem fidelem ad sanctificationem mediante Baptismo suscipiendam præparantur : sic etiam Estius et omnes alii interpretes ac theologi. Ergo.

Obj. 3°. Sola fides parentum sufficiebat ante Christum ad remittendum peccatum originale, saltem quando remedium circumcisionis adhiberi non poterat : ergo etiam nunc sufficere debet, ubi Baptismus est impossibilis.

R. 1° *Nego ant.* Juxta communiorem enim sententiam, fides parentum peccatum originale non remittebat in parvulis, nisi aliquo exteriori signo exprimeretur. Ergo.

R. 2° *Nego conseq.* In his quippe quæ a libera Dei voluntate pendent, argumenta *a pari* non valent. Ergo.

Inst. 1° Dici non potest salutem nunc difficiliorem esse parvulis quam ante Christum : at si fides sola, ubi Baptismus est impossibilis, non sufficiat, dicendum est, etc. Ergo.

R. Nego min. Nam 1° signum externum quo fides exprimenda erat, forte non facilius erat quam nunc Baptismus; 2° multo plures parentes verum Deum cognoscunt, fidem habent, Baptismi ritum et necessitatem norunt, ac de salute æterna infantium suorum solliciti sunt. Ergo.

Inst. 2°. Saltem admittendum erit salutem pro multis parvulis impossibilem esse : atqui hoc repugnat : ergo.

R. 1°. Eadem impossibilitas in adversariorum systemate pariter existeret, nempe respectu omnium parvulorum ex parentibus fidem non habentibus nascentium : ergo hæc difficultas theologis nobis adversantibus solvenda est.

R. 2°. Hanc objectionem jam perpendimus et solvimus in Tractatu *de Gratia;* conferantur quæ dicta sunt sub hoc titulo : *An ipsis parvulis dentur gratiæ sufficientes.* Cæterum, fatemur justissima esse Dei judicia, sed occulta nosque sæpe latentia.

Quæritur quo tempore Baptismus fuerit necessarius ad salutem.

R. Cœpit valere a tempore institutionis, et obligare a die promulgationis Legis novæ, *ut explicabimus in Tractatu de Legibus,* part. 1, cap. 3, § 4.

§ II. — De modis supplendi Baptismum.

Duo numerantur modi quibus dicitur Baptismo suppleri posse quoad principales effectus, qui sunt peccatorum remissio et gratiæ infusio, videlicet contritio perfecta et martyrium. Contritio perfecta est animi dolor de peccatis commissis, amore Dei summe boni propter se dilecti innixus : ei opponitur contritio imperfecta, quæ alio motivo supernaturali a charitate perfecta diverso innititur. Martyrium est mors in odium Christi aut alicujus virtutis christianæ inflicta et constanter tolerata.

Nullum est fundamentum quo affirmari possit contritionem imperfectam hominem justificare, ac proinde Baptismum supplere posse. Nonnulli catholici negant martyrium etiam proprie dictum hanc habere virtutem, et dicunt innocentes ab Herode occisos ideo cultu publico honorari, quia vi remedii contra peccatum originale existentis justificati fuerant. Doctrinam catholicam per duas sequentes astruemus propositiones :

PROPOSITIO PRIMA.

Contritio perfecta, cum voto sacramentum suscipiendi, hominem non baptizatum justificat, ac proinde Baptismum sub hoc respectu supplet.

Prob. in Tractatu *de Pœnitentia,* ex Scriptura sacra, concilio Tridentino, auctoritate summorum Pontificum et ratione, contritionem perfectam, votum sacramenti saltem implicite continentem, hominem semper Deo reconciliare, priusquam sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur : at iisdem argumentis evidenter probatur hominem non baptizatum, per contritionem perfectam, votum suscipiendi sacramentum Baptismi continentem, semper justificari. Unde

1° Conc. Trid., sess. 6, cap. 4, agens de justificatione impii, quæ est « translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ et adoptionis » filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum, » addit : « Quæ quidem translatio, » post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis aut ejus voto fieri non potest. »

2° S. Ambros. Missam offerri voluit pro Valentiniano, quem adhuc catechumenum mors inopinata rapuerat, æstimans ut ipse palam dixit in Oratione funebri de obitu ejusdem principis, eum charitate et desiderio Baptismi justificatum fuisse. S. Aug. de Bapt., l. 4, cap. 22, sic habet : « Quod etiam atque etiam considerans, invenio » non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex » Baptismo deerat supplere posse, sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non » possit. » Ergo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Martyrium in adultis supplet Baptismum quoad justificationem.

Prob. Scriptura sacra et Patrum testimoniis.

1° *Scriptura sacra.* Matth., x, 32 : *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in cœlis est;* et ℣ 39 ejusdem capitis : *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Certe martyres Christum coram hominibus confitentur et vitam pro illo perdunt. Ergo.

2° *Patrum testimoniis.* Auctor libri de singularitate clericorum, inter opera S. Cypr., « Martyrium appellatur » tam corona quam Baptisma, quia baptizat pariter et » coronat. »

S. Ambros., in Oratione funebri Valentiniani : « Quod » si martyres suo abluantur sanguine, et hunc sua pietas » abluit et voluntas. »

S. Aug. de Civitate Dei, l. 13, cap. 7 : « Quicumque, » etiam non percepto regenerationis lavacro, pro Christi » confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda » peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptisma- » tis. » Ergo 2°. Ergo.

Notandum eos tantum proprie dici martyres qui ultro propter Christum aut propter aliquam virtutem christianam, mortem subeunt : sic Patres et auctores ecclesiastici semper exhibuerunt martyrium. Hinc 1° qui multa patiuntur tormenta sunt confessores, sed non martyres, nisi moriantur; ita saltem communius, contra plures, inter quos S. Ligorius. 2° Qui ob veritates speculativas, ob virtutes philosophicas vel pure humanas, quantumvis præclaras, moriuntur, non sunt martyres, et nihil a Christo exspectare possunt. 3° Qui ad opem proximo periclitanti ferendam, sive in ordine naturali, sive in ordine supernaturali, morte cadunt, actum perfectæ charitatis exercere, et eo titulo salutem obtinere possunt; verum, juxta communiorem sententiam, proprie non sunt martyres, quanquam multi contrarium affirment. 4° Qui contra inimicos Christi dimicarent et in pugna occumberent, meritum bonæ actionis habere possent, sed stricte martyres non essent.

Quæritur an martyrium justificationem operetur ex opere operato.

R. 1°. Pœnam peccato debitam ex opere operato remittere debet, Christo ita volente : nam fides Ecclesiæ est pro martyribus nunquam orandum esse, sed ipsos invocandos, juxta hæc Innocentii III verba, in Decretal. l. 3, tit. 41, cap. 6 : *Injuriam facit martyri, qui orat pro martyre :* at nisi pœna ex opere operato remitteretur, pro martyre orare liceret, quia ipsum penitus liberatum esse nunquam constaret : ergo.

R. 2°. Plures theologi contendunt martyrium gratiam sanctificantem non producere nisi ex opere operantis, ac proinde charitatem perfectam supponere velut conditionem necessariam, hisque præcipue nituntur momentis : —a) Sequentibus verbis B. Pauli, I Cor. XIII, 3 : *Si tradidero*

corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. — b) Sic etiam habet S. Th., 2 2, q. 124, art. 2, ad 2 : « Quod autem sit meritorium (mar- » tyrium), hoc habet ex charitate, sicut et quilibet virtu- » tis actus; et ideo sine charitate non valet. » — c) Affirmari non potest martyrium ex opere operato justificationem producere, nisi id ex Scriptura sacra vel traditione constet : atqui nulla exhibetur ratio ex Scriptura vel ex traditione desumpta, qua affirmari possit, etc. — d) Præceptum charitatis perfectæ obligat saltem in articulo mortis : ergo martyres obeundo, actum hujus virtutis elicere tenentur. — e) Quicumque pro Christo moriuntur, eo ipso illum perfecte diligunt, juxta hæc ipsius verba Joan., xv, 13 : *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Ergo.

Alii vero communius docent martyrium ex opere operato justificare, ob sequentes præsertim rationes : — a) quia Christus salutem promittit iis qui animam, id est vitam, propter ipsum perdiderint, nec charitatem perfectam requirit; — b) quia sancti Patres parem aut majorem vim tribuunt martyrio quam Baptismo; — c) quia Ecclesia omnes martyres inter sanctos annumerat eosque invocat : attamen, nisi martyrium ex opere operato, sicut Baptismus, justificationem produceret, neutiquam constaret omnes martyres esse sanctos; — d) Baptismus flaminis et Baptismus sanguinis inter se differunt, juxta universalem sententiam et Ecclesiæ praxim, quæ orat pro iis qui cum solo Baptismatis voto defuncti sunt, nunquam vero pro martyribus : porro si martyrium gratiam non producat nisi vi charitatis perfectæ, nullum erit discrimen inter Baptismum flaminis et Baptismum sanguinis : ergo.

Juxta posteriorem hanc sententiam, quæ probabilior nobis videtur, qui martyrium ex metu gehennæ, ex desiderio vitæ æternæ seu ex amore spei subiret, justificaretur, sicut in sacramento Baptismatis vel Pœnitentiæ, sicque præceptum perfectæ charitatis in articulo mortis impleret. Quoad hæc verba : *Majorem hac*, etc., eo sensu intel-

ligenda sunt, quod nemo majorem dilectionis in se existentis probationem dare possit, quam pro illa testificanda moriendo.

PROPOSITIO TERTIA.

Infantes nondum baptizati, in odium Christi necati, vere sunt martyres et sancti.

Prob. Scriptara sacra, traditione, praxi Ecclesiæ et ratione.

1° *Scriptura sacra;* his nempe Christi verbis : *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam;* hæc enim verba, cum sint generalia, tam infantes quam adultos respicere debent. Ergo 1°.

2° *Traditione.* Sancti Patres unanimi voce docent Baptismum parvulis esse necessarium, et similiter universalibus verbis utendo, testantur Baptismum aquæ per Baptismum sanguinis suppleri posse : parvulos non excipiunt. Ergo 2°.

3° *Praxi Ecclesiæ.* Ecclesia a primis sæculis veneratur ut martyres infantes ab Herode in odium Christi occisos : atqui saltem plures ex illis a peccato originali non fuerant ante mortem liberati, nempe qui ex Judæis non descendebant, et etiam ex Judæis descendentes, qui octavum diem nondum attigerant, si circumcisio, in remedium peccati originalis, uti plures docent, instituta fuerit. Ergo 3°.

4° *Ratione.* Repugnare videtur Christi clementiam minus extendi quam impii crudelitatem; saltem bonitati Dei multo magis congruum est ut terrenas hujusmodi victimas coronet, quam derelinquat. *An forte minor Christi pietas quam Herodis impietas?* inquit S. Bernardus, Serm. in Nat. SS. Innoc. Ergo, etc.

Quamvis tertia hæc propositio generaliter doceatur, non tamen est de fide, neque quoad infantes ab Herode occisos, quia dici posset cum quibusdam, eos solos fuisse sanctos qui fuerant circumcisi, vel quibus remedium contra

peccatum originale fuerat applicatum; neque quoad alios infantes in odium Christi decursu temporum occidendos, quia nullibi clare ostenditur divinam in ipsorum gratiam existere promissionem.

Dices contra tres propositiones : *Nisi quis renatus fuerit*, etc.; hæc verba nullam patiuntur exceptionem, *ut supra ostendimus :* ergo Baptismus suppleri non potest.

R. Nego conseq. Media enim quibus Baptismum aquæ suppleri posse diximus, cum istius necessitate minime pugnant, siquidem non justificant, saltem adultos, nisi quatenus votum suscipiendi Baptismum continent : totam igitur efficaciam suam aliquo sensu sumunt ex Baptismo. Ergo.

SCHOLIUM.

Advertendum est nos dixisse Baptismum in casu necessitatis suppleri posse quoad justificationem et pœnæ peccati remissionem : nunquam vero suppleri potest quoad characterem et jus alia suscipiendi sacramenta. Unde 1° qui per charitatem perfectam justificatus est, tenetur quamprimum, sublata necessitate, Baptismum realiter suscipere. 2° Aliud sacramentum, præter Eucharistiam, valide suscipere non posset, nec quidem licite Eucharistia ipsi porrigeretur, quia Baptismus realiter susceptus janua est cætorum sacramentorum, et per illum duntaxat ad corpus Ecclesiæ pertinere possumus. 3° Martyrium mox passurus , Baptismum suscipere teneretur si posset. 4° Qui per miraculum ante nativitatem justificaretur, ut Joannes Baptista et B. Maria, nihilominus baptizandus esset. Ad suum Baptismum tamen non tenebatur Christus ut fieret membrum Ecclesiæ, cum sit illius caput et dominus.

CAPUT SECUNDUM.

DE MATERIA BAPTISMI.

Dicemus in duplici articulo 1° de materia remota Baptismi, 2° de materia proxima.

ARTICULUS PRIMUS.

DE MATERIA REMOTA BAPTISMI.

Materia *remota* est elementum quod adhibendum est ad conficiendum sacramentum.

Lutherus, in Colloquiis symposiacis, cap. 17, dubitabat an, deficiente aqua, Baptismus in vino collatus valeret. Theodorus *de Bèze* sine hæsitatione affirmavit Baptismum in quovis liquore administratum, urgente necessitate, validum esse. Calvinus asserebat verba Christi : *Nisi quis renatus fuerit*, etc., non intelligenda esse de aqua naturali, sed metaphorice de tribulatione cordis.

PROPOSITIO.

Aqua naturalis est materia Baptismi remota et necessaria.

Prob. Illa propositio est de fide, et probatur Scriptura et praxi Ecclesiæ.

Est de fide, ut pote definita in conc. Trid., sess. 7, can. 2, de Bapt. « Si quis dixerit aquam veram et natura-» lem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba » illa Domini Jesu Christi, *Nisi quis*, etc., ad metapho-» ram aliquam detorserit; anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra;* nempe verbis pluries jam citatis : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua;* vox enim illa *ex aqua*, sensu obvio accepta, aquam naturalem significat, et revera in eodem capite narratur Jesum in terram Ju-

dæam venisse ibique cum discipulis commoratum esse, et additur ℣ 22 : *Et baptizabat. Erat autem et Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim, quia aquæ multæ erant illic.* Patet Jesum et Joannem in eadem aqua baptizasse : porro Joannes in aqua naturali baptizabat, scilicet in aqua Jordanis : ergo 1°.

2° *Praxi Ecclesiæ*; semper enim Ecclesia in aqua naturali baptizavit, et hujusmodi aquam ad validitatem Baptismi necessariam esse credidit; imo idem agunt et credunt cuncti moraliter hæretici et schismatici, sive in Oriente, sive in Occidente, ipsimet hodierni Protestantes, saltem plerique. Ergo 2°.

Cæterum aqua naturalis convenientissime assignata est ut materia Baptismi quia est communissima, et quia apta est ad significandum præcipuum Baptismatis effectum, videlicet peccatorum ablutionem. Ergo.

Dices 1° : S. Joannes Baptista dixit de Christo, Matthæi, III, 11 : *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni :* ergo ignis est materia Baptismi.

R. Nego conseq. Nam S. Joannes differentiam inter Baptisma suum et Baptisma Christi existentem exprimere volens, dicit se baptizare in aqua, Christum vero baptizaturum, non solum in aqua, sed in Spiritu sancto, qui est ignis peccata consumens, vel cujus ignis est figura symbolica, ut in die Pentecostes apparuit. Sic omnes prædicta intellexerunt verba, et nullus serio dixit ignem veram esse sacramenti Baptismi materiam. Ergo.

Dices 2° : Refertur summos pontifices Siricium et Stephanum II Baptisma in vino collatum urgente necessitate, approbasse. Ergo.

R. Nego conseq. Nam 1° testimonia quibus hæc approbatio refertur nullam merentur fidem. 2° Hæc approbatio, si existat, non tribuenda est Stephano papæ, sed Stephano, Tornacensi episcopo, et omni destituitur fundamento. 3° Etiamsi exstitisset et alicujus pontificis Romani esset, nihil inde contra fidem et praxim universalem concludi posset : sequeretur ad summum unum vel alterum pontificem Romanum errorem docuisse, sed

ut privatum doctorem, cum nulla exhibeatur constitutio authentica. Ergo.

Hinc 1° omnis aqua certo naturalis, materia est certa Baptismi, ut aqua fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, cisternarum, pluvialis, ex nive, vel glacie, vel grandine resoluta, sulphurata, ferruginea, uno verbo quæcumque pura et simplex est aqua, juxta vulgarem denominationem, licet non sit distillata et plures habeat particulas sibi commixtas; nec refert frigida sit an calida, potabilis vel non potabilis, benedicta vel profana.

Hinc 2° quodcumque liquidum ab aqua naturali distinctum, ad Baptismum adhiberi non potest, etiam in casu summæ necessitatis, ut sanguis, lac, vinum, succus ex herbis vel floribus eductus, jus, cerevisia, etc.

Hinc 3° commixtio aquæ cum alia substantia in tali quantitate ut juxta usum communem simpliciter dici non possit aqua, materia certa Baptismi esse non potest : talia sunt jusculum tenue, lixivium, sal liquatus, cerevisia tenuis, aqua ex vite aliisve arboribus secatis fluens, aqua lutosa, etc. In gravi necessitate Baptismus cum hujusmodi aqua conferri posset; verum, transacta necessitate, sub conditione iterandus esset, si persona superviveret.

Notandum est quod extra necessitatem, ad conferendum Baptismum, sive solemniter, sive privatim, adhibenda sit aqua eo anno benedicta, Sabbato Sancto vel in vigilia Pentecostes vel alio modo in Rituali præscripto, et quidem sub peccato ex genere suo mortali, propter præceptum Ecclesiæ et universalem praxim. Unde si parvulus, ex licentia episcopi, domi vel in capella particulari sit baptizandus privatim, aqua baptismalis huc deferenda est; sic se habet Rituale Romanum : « Necessitate excepta, in » privatis locis nemo baptizare debet, nisi forte sint » regum aut magnorum principum filii, id ipsis ita de- » poscentibus, dummodo id fiat in eorum capellis seu » oratoriis, et in aqua baptismali de more benedicta. »

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MATERIA BAPTISMI PROXIMA.

I. QUÆNAM SIT MATERIA PROXIMA BAPTISMI, ET QUOMODO APPLICETUR. — Materia *proxima* est materiæ remotæ applicatio : in Baptismo est corporis ablutio. Hæc assertio nulla probatione indiget et ab omnibus admittitur. Sed quærendum est quomodo fieri debeat ut sacramentum valide et licite administretur.

Triplici modo fieri potest ablutio corporis, videlicet aspersione, immersione et effusione : aspersio nunquam fuit in usu, licet Apostoli una vel altera vice aspersione usi sint, ut theologi supponunt; per duodecim priora Ecclesiæ sæcula, Baptismus communius per immersionem collatus fuit, tum apud Græcos, tum apud Latinos, ut ex innumeris constat testimoniis. S. Th., 3ª part., q. 66, art. 7, dicit hunc usum adhuc esse communiorem, declarans tamen sacramentum istud administrari posse per modum effusionis vel aspersionis.

Nunc in tota Ecclesia Latina Baptismus administratur per modum effusionis. Ubique vero semper receptum est trinam fieri immersionem, vel effusionem aut aspersionem.

II. DE VALIDITATE SACRAMENTI MODO ABLUTIO CORPORIS SUFFICIENTER FIAT. — *Certum est* 1° ad validitatem sacramenti non referre an ablutio fiat per immersionem, effusionem aut aspersionem, modo corpus sufficienter abluatur; nam 1° Apostoli valde probabiliter aspersione usi sunt, quando tria millia in uno die baptizaverunt, ut in Act., II, 37 et seq. narratur. 2° S. Cypr., Ep. 76, probat ex professo ægros valide baptizari per effusionem, et ait : « Nec quem» quam movere debet quod aspergi vel perfundi videntur » ægri, cum gratiam Dominicam consequuntur. » 3° SS. Patres sæpe increpaverunt catechumenos qui suum differebant Baptismum usque ad mortis periculum, et tamen nunquam habuerunt ut invalidum vel dubium Baptisma clinicorum, id est ægrotantium in lecto, per

infusionem baptizatorum. 4° A pluribus sæculis Baptismus non confertur apud Latinos nisi per effusionem, et tamen Græci, qui retinuerunt immersionem, Baptisma eorum semper habuerunt ut validum. Ergo.

Certum est 2° trinam immersionem vel effusionem ad essentiam sacramenti non pertinere : sola lotio est essentialis, et modus ejus accidentalis. Non tamen recedendum est a trina effusione in Rituali præscripta.

III. QUÆDAM NOTANDA AD PRAXIM CIRCA EFFUSIONEM AQUÆ. — 1° Ea requiritur aquæ quantitas ut revera fluat, alioquin lotio non esset : una igitur aut altera gutta, cum digito in fronte applicata, non sufficeret, nisi tanta esset ut ablutio in ea parte reipsa fieret. Cavendum est tamen ne nimia effundatur quantitas, præsertim in hieme, quia talis effusio aquæ frigidæ perniciosa esse potest tenello parvulo, et parentes juste contristat : imo quandoque expedit aquam baptismalem modicum calefactam adhibere.

2° Licet probabile videatur Baptismum in quacumque parte corporis animata datum valere, effusio tamen ex præcepto in caput fieri debet ; et si, ob necessitatem, in aliam partem facta fuerit, iterandus est Baptismus sub conditione, quia, cum caput habeatur ut principalis sedes animæ, plures arbitrantur Baptismum, in aliud membrum applicatum, esse dubium : in materia autem tanti momenti, pars tutior semper est eligenda. Unde Rituale Romanum, titulo de baptizandis parvulis, dicit : « Si infans caput emiserit, et periculum mortis immineat, » baptizetur in capite ; nec postea, si vivus evaserit, iterum baptizetur. At si aliud membrum emiserit... baptizetur ; et tunc si natus vixerit, erit sub conditione » iterum baptizandus. »

3° Curandum est ut aqua pellem baptizandi tangat, et ideo juvat ut baptizans, aquam effundendo, manu sinistra capillos dividat caputque leviter perfricet : si caput aliqua operiatur scabie, ut sæpe accidit, efficiendum est ut aqua super frontem aliquantulum fluat. Secus, saltem dubius esset baptismus.

4° Necesse est ut aqua ab ipso baptizante effundatur,

alioquin verba : *Ego te baptizo*, non verificarentur : si tamen baptizans infantem sub aqua ex stillicidio defluente poneret, verba formæ pronuntiando, valeret Baptismus, quia vera essent hæc verba : *Ego te baptizo*.

5° Qui, videns puerum in aquam cadentem vel ab alio projectum, verba formæ pronuntiaret, eum non baptizaret ; verum enim non esset se eum lavare. Si vero ipse eum in flumen, vel in puteum projiciendo, diceret : *Ego te baptizo*, cum debita intentione, valeretne Baptismus ? Multi affirmant et multi negant : res igitur manet dubia : dubium autem non est quod infantem, etiam alias certo moriturum, sic projicere non liceat.

6° Si Baptismus per immersionem conferatur, necesse est ut ipse minister baptizandum immergat. Olim adulti in sacros fontes per modum balneorum dispositos descendebant nudi, ita tamen ut non offenderetur pudor, et minister accedens caput uniuscujusque ter immergebat, semel dicens : *Ego te baptizo*, etc.

7° Si vero Baptismus per aspersionem ministraretur, quod in nullo casu sine licentia episcopi fieri posset, curandum esset ut aqua pellem singulorum immediate tangeret, atque flueret.

CAPUT TERTIUM.

DE FORMA BAPTISMI.

Plurimi veteres hæretici, ut Gnostici, Manichæi, Paulianistæ, Eunomiani, formam Baptismi adulteraverunt. Lutherani, Calvinistæ et Sacramentarii forma apud nos consueta utuntur, sed eam minime necessariam esse arbitrantur; cum enim, juxta ipsos, Baptismus non producat gratiam, nisi quatenus fidem excitat, quæcumque verba ad excitandam fidem idonea sufficiunt.

Notandum 1° formam apud Latinos usitatam hanc esse: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.* Forma Græcorum est ista : *Baptizetur* vel *bapti-*

zatur servus Christi N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Notandum 2° utramque formam esse legitimam. Quoad formam Latinorum, patet 1° ex concilio Florentino, in Decreto ad Armenos, ubi integra refertur et traditur ut consueta; 2° ex conc. Trid., sess. 7, de Bapt., can. 4; 3° ex Rituali Romano et cunctis aliis Ecclesiæ Occidentalis Ritualibus, atque ex praxi universali, sequentibus verbis Christi fundata : *Euntes... docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, Matth., XXVIII, 19. Quod autem forma Græcorum sit etiam legitima, constat 1° ex Decreto ad Armenos, in quo Eugenius IV, forma Latinorum expressa, addit : « Non ta» men negamus quin et per illa verba : *Baptizetur talis* » *servus Christi, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus* » *sancti;* vel : *Baptizetur manibus meis talis servus* » *Christi in nomine*, etc., verum perficiatur baptisma; » 2° ex definitionibus Leonis X, anno 1521, et Clementis VIII, anno 1526; 3° ex sententia totius Ecclesiæ Romanæ, quæ Baptisma more Græcorum administratum semper habuit ut validum.

Nunc examinandum est 1° quænam verba sint essentialia, et 2° quæ mutatio in verbis validitati Sacramenti noceret.

ARTICULUS PRIMUS.

DE VERBIS AD VALIDITATEM BAPTISMI ESSENTIALIBUS.

Absolute necesse est 1° ut tres personæ sanctissimæ Trinitatis explicite invocentur, ut infertur, tum ex verbis Christi, tum ex conciliis Florentino et Tridentino, tum ex praxi constanti et fide universali Græcorum et Latinorum; 2° ut hæc exprimantur verba, *Ego te baptizo*, vel alia æquivalentia; idque constat, tum ex verbis Christi, *Baptizantes eos*, tum ex conciliis citatis, tum ex auctoritate Alexandri VIII, qui, anno 1690, sequentem damnavit propositionem, n. 27 : « Valuit aliquando Bap-

» tismus sub hac forma collatus : *In nomine Patris, et* » *Filii, et Spiritus sancti*, prætermissis istis, *Ego te bap-* » *tizo;* » tum ex perpetuo utriusque Ecclesiæ Græcæ et Latinæ usu ; tum quia ablutio corporis ex se indifferens, per verba formæ ad sacramentum determinari debet, quod certe sola invocatio sanctissimæ Trinitatis non exprimeret. Ergo.

Petitur quo sensu intelligenda sint hæc Actuum Apostolorum verba, II, 38 : *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi;* et hæc altera, VIII, 12 : *In nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.*

R. Non pauci opinati sunt Apostolos, ex dispensatione, in nomine Jesu Christi tantum baptizasse, ne occasionem præberent gentilibus judicandi tres deos apud Christianos venerari, et simul « ut nomen Christi, quod erat odio- » sum Judæis et gentilibus, honorabile redderetur ; » sunt verba S. Th., 3ª part., q. 66, art. 6, ad 1. Ita, cum angelico Doctore, Scotus, S. Bonaventura, Valentia, Toletus, *Gonet*, etc.

Attamen longe probabilius est per verba prædicta intelligendum esse Baptismum a Christo institutum, per oppositionem ad Baptismum Joannis ; nullo enim fundamento nititur dispensatio quæ Apostolis concessa fuisse supponitur : aliunde explicita sanctissimæ Trinitatis invocatio ex ipsa sacramenti institutione requiritur, *ut patet ex dictis*. Ergo. Ita Estius, *Suarez*, *Vasquez*, Sylvius, Natalis Alexander, *Juénin*, *Tournely*, et plerique recentiores.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MUTATIONIBUS IN FORMA BAPTISMI QUÆ VALIDITATI SACRAMENTI NOCERENT.

Quintuplici modo forma Baptismi variari potest : videlicet 1° per mutationem verborum, 2° per corruptionem, 3° per transpositionem, 4° per additionem, et 5° per suppressionem.

1° *Per verborum mutationem.* Si tantum idioma mute-ur, aut si forma partim in uno idiomate, partim in altero ronuntietur, mutatio est duntaxat accidentalis et vali-itati sacramenti non nocet : *ita omnes.* Melius est ut ru-es si baptizent, lingua sua vernacula utantur, quia eam ectius pronuntiant. Item si verba synonyma verbis con-ietis substituantur, v. g., si loco *baptizo* dicatur *abluo, vo, intingo,* mutatio etiam reputatur accidentalis. Si ero ad exprimendas tres sanctissimæ Trinitatis perso-as diceretur, *in nomine Genitoris, Geniti et Procedentis utroque*, dubium est an Baptismus esset validus. *Sic . Th. et communissime theologi.*

2° *Per corruptionem.* Si corruptio fiat in initio vocis, icilius est substantialis quam si fiat in terminatione, uia ex communi æstimatione sensus facilius adulteratur el penitus mutatur : v. g., si sola littera *P* mutetur in , habetur *matris* loco *patris,* et sensus non est idem ; cus vero si ultima littera mutetur vel supprimatur. nde Zacharias papa, Decret. part. 3, distinctione 4, n. 86, *Retulerunt,* respondit validum esse Baptismum sacerdote linguam latinam penitus ignorante collatum *nomine Patria, et Filia, et Spirita sancta,* modo rectam abuisset intentionem. Idem judicandum est si quis, ob lbutiem vel præcipitationem, dicat, *Vaptizo batizo, batizo, babtizo,* pro *Baptizo*, vel *Fili* pro *Filii,* etc. Vide Ligorium, l. 6, n. 110.

3° *Per transpositionem*, modo verba transposita eum-m retineant sensum, mutatio est duntaxat accidentalis. nc si diceretur, *Te baptizo ego*, etc., valeret Baptismus : leret etiam si Filius ante Patrem, aut Spiritus sanctus te Patrem et Filium nominaretur, etiamsi baptizans ederet Filium esse principium ; quia error internus inistri valori sacramenti non nocet, siquidem fides ad liditatem sacramenti non requiritur.

4° *Per additionem.* Talis esse potest additio ut sensum sentialiter corrumpat, v. g., *Baptizo te in nomine Patris ajoris, Filii minoris,* etc., vel *Baptizo te in nominibus tris*, etc., et tunc nullus esset Baptismus. Secus autem,

si additio sensum formæ consuetæ essentialiter non mutat, ut in sequentibus formulis : *Baptizo te in nomine Patris omnipotentis, et Filii unigeniti, et Spiritus sancti vivificantis;* vel : *Baptizo te in nomine Patris qui te creavit, in nomine Filii qui te redemit, in nomine Spiritus sancti qui te sanctificavit.* Non vero sufficeret dicere, *in nomine sanctissimæ Trinitatis;* vel, *in nomine trium Personarum divinarum,* etc.

5° *Per suppressionem.* Quædam verba omitti possunt sine adulteratione sensus, scilicet pronomen *ego* et vox *amen;* tunc mutatio est solum accidentalis ; probabilius omissio particulæ *et*, ante vocem *Filii*, esset tantum accidentalis ; sed hæc particula præmitti debet tertiæ personæ, alioquin sensus immutaretur. Dubium est an omissio præpositionis *in* ut essentialis habenda sit ; non sibi consentiunt doctores : Baptismus ergo ea omissa collatus sub conditione iterandus esset. Quælibet alia omissio juxta omnes, essentialis foret.

Nulla autem mutatio voluntarie fieri potest sine peccato mortali aut saltem veniali, prout in præcedent Tractatu, p. 576, diximus.

CAPUT QUARTUM.

DE MINISTRO BAPTISMI.

Duplex distinguitur minister Baptismi, unus scilicet solemnitatis, qui baptismum cum cæremoniis in Ecclesia consuetis administrat ; et alter necessitatis, qui, propter necessitatem, hoc sacramentum sine cæremoniis usitatis confert. Minister solemnitatis iterum duplex est, videlicet ordinarius qui ex officio baptizat, et extraordinarius qui ex commissione tantum baptizare potest. Dicemus 1° de ministro ordinario, 2° de ministro extraordinario, et 3° de ministro necessitatis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE MINISTRO BAPTISMI ORDINARIO.

Nullum moveri potest dubium circa episcopos; eis enim præcipue data est potestas docendi et baptizandi.

PROPOSITIO.

Non solum episcopi, sed omnes sacerdotes jure divino sunt ministri ordinarii baptismi, et jure ecclesiastico soli episcopi, parochi, et ab eis delegati.

Prob. prima pars 1° ex verbis Christi, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, etc., quæ ad discipulos sicut ad Apostolos, proinde ad presbyteros sicut ad episcopos pertinere constans totius Ecclesiæ praxis testatur; 2° ex Decreto ad Armenos, in quo Eugenius IV dicit: « Minis- » ter hujus sacramenti (Baptismi) est sacerdos, cui ex » officio competit baptizare; » 3° ex Catechismo conc. Trid. idem habente; 4° ex usu perpetuo Ecclesiæ, sive Orientalis sive Occidentalis. Ergo.

Simplex igitur sacerdos, etiam præsente episcopo, solemniter baptizare potest, sicut Missam celebrat, Eucharistiam administrat, etc.

Probatur secunda pars, scilicet solum episcopum, parochum et ab eis delegatum esse jure ecclesiastico ministros ordinarios Baptismi; sic enim 1° statuit Rituale Romanum: « Legitimus quidem Baptismi minister est » parochus, vel alius sacerdos a parocho vel ab Ordina- » rio loci delegatus; » 2° ordo postulat ut qui curam gregis habet, solus novas oves in eum admittere debeat; 3° talis est praxis in universa Ecclesia. Ergo.

Hinc 1° episcopi potuerunt olim sibi reservare solemnitatem Baptismi in vigiliis Paschæ et Pentecostes, et statuere quod his diebus nullus presbyter baptizare posset nisi ex commissione. 2° Episcopus extra diœcesim vel extraneos in sua diœcesi licite baptizare non potest, nec

parochus extra parochiam vel alienos in sua parochia. 3° Parentes qui, absque licentia sui parochi vel Ordinarii prolem alieno sacerdoti baptizandam præsentant, contra disciplinam ecclesiasticam graviter peccant. 4° *A fortiori* sacerdos non ordinarius nec delegatus, baptizans extra necessitatem, absque licentia, etiam sine solemnitate, graviter peccaret. *Sic communiter theologi.* 5° Si mulier in extraneo loco pariat, v. g., iter faciendo, proles ab Ordinario loci sive episcopo, sive parocho, sive delegato, baptizari debet, quia sacramenta a pastore domicilii facti suscipienda sunt. Si tamen mulier pareret in loco a domicilio suo non longe distanti, ut duobus vel tribus leucis, proprius ejus parochus, sicut et ipsa, exigere posset ut proles in parochia sua baptizaretur, nisi grave adesset incommodum. *Ita S. Ligorius et plures alii.*

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MINISTRO BAPTISMI EXTRAORDINARIO.

Episcopi et quilibet sacerdotes qui jurisdictionem ordinariam vel delegatam non habent, jure ecclesiastico ministri ordinarii non sunt Baptismi, sed tantum extraordinarii; nec *a fortiori* diaconi aliive inferiores clerici qui curam animarum habere non possunt.

Omnes fatentur subdiaconos et alios inferiores clericos non esse jure divino ministros etiam extraordinarios Baptismi solemnis. Quæstio est igitur an diaconi sint jure divino, seu vi ordinationis suæ, ministri extraordinarii Baptismi, ita ut ex commissione illum licite solemniter administrare possint.

PROPOSITIO.

Diaconi, vi ordinationis suæ, sunt ministri extraordinarii Baptismi.

Prob. 1° eos, vi ordinationis suæ, esse ministros hujus sacramenti, tum ex Act. Apostol., VIII, 12, ubi diaconus

Philippus exhibetur baptizasse viros ac mulieres, et ℣38, eunuchum Candacis reginæ; tum ex Pontificali Romano, in quo episcopus, diaconos ordinandos alloquens, ait : « Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare » et prædicare : » certe hic non agitur de potestate quam omnes habent baptizandi in necessitate sine solemnitatibus ; tum ex perpetua traditione et fide universalis Ecclesiæ. Ergo 1°.

Prob. 2° eos, vi ordinationis, esse tantum ministros solemnis Baptismi extraordinarios; in prima enim parte Decreti, dist. 93, can 13, de diaconis dicitur : « Absque » episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi » prædictis ordinibus fortasse longius constitutis, neces- » sitas extrema compellat : » quæ quidem regula ex epistola nona S. Gelasii papæ deprompta est : idem statuitur in tertia parte Decreti, dist. 4, de Consecrat., can. 19. Ergo 2°.

His præmissis, quædam ad praxim attinentia nunc statuenda sunt.

1° Commissio baptizandi solemniter diacono conferri non potest, nisi in vera necessitate, ut ex verbis juris canonici citatis colligitur : *ita generaliter sentiunt theologi.* Graviter igitur peccaret diaconus qui, sine delegatione episcopi vel parochi, solemniter baptizaret; peccaret etiam episcopus vel parochus diaconum ad solemnem Baptismum absque necessitate delegando. Non requiritur autem necessitas extrema, sed rationabilis sufficit, puta infirmitas parochi, multitudo baptizandorum, alia munia sacerdotalia quæ sine gravi incommodo differri non possunt, ut prædicatio promissa, administratio moribundi, etc. Nulla vero requiritur causa ut sacerdos non irregularis, nec ulla censura innodatus, delegari possit : ratio discriminis est quia, vi ordinationis, sacerdos est minister Baptismi ordinarius, diaconus vero minister extraordinarius.

2° Juxta disciplinam generalem, parochus delegare possit diaconum, data ratione sufficienti, ad Baptismum solemniter administrandum : ita enuntiant vel suppo-

nunt omnes theologi. Verum, ex usu nunc recepto, hæc delegatio reservatur episcopo, saltem in diœcesi nostra et in aliis nos circumstantibus.

3° Attamen si urgeret necessitas, et recursus ad episcopum moraliter impossibilis esset, parochus diaconum licite committeret.

4° Si, absente parocho, mors immineret infanti, diaconus illic præsens posset ne illum solemniter baptizare absque ulla delegatione? Affirmant *Suarez*, *Billuart* et alii plures, dicentes diaconum plus habere potestatis circa Baptismum quam inferiores clericos, qui tamen in eo casu privatim baptizare possent. Negat vero S. Ligorius cum aliis multis, l. 6, n. 116, quia diaconus non est minister solemnis Baptismi, nisi mediante legitima commissione. Ab hac opinione in praxi recedere non liceret.

5° Diaconus solemniter baptizans, extra necessitatem, sine delegatione episcopi vel parochi, irregularitatem contrahit; quia, vi ordinationis, non est minister ordinarius hujus sacramenti, sed tantum habet unde delegari possit.

A fortiori, subdiaconi aliique inferiores clerici solemniter baptizantes fiunt irregulares, propter usurpationem Ordinis non suscepti, ut expressis verbis constat ex Decretal., l. 5, tit. 28, de clerico ordinato, cap. 1.

ARTICULUS TERTIUS.

DE MINISTRO BAPTISMI NECESSITATIS.

Constat apud omnes Baptismum in extrema necessitate sine cæremoniis in Ecclesia solitis conferri posse : non minus certum est neque laicum neque ullum clericum extra necessitatem privatim baptizare posse, nisi legitima obtenta fuerit dispensatio, quia sacramentum a cæremoniis in honorem ejus institutis separari non debet, nisi causa gravis id suadeat.

Calvinus et Theodorus *de Bèze* contenderunt Baptismum, etiam in necessitate, a solis pastoribus conferri

posse saltem licite. Idem error nonnullis recentioribus Græcis tribuitur ab Arcudio, l. 1, de Bapt., cap. 11. Contra quos sit

PROPOSITIO.

In necessitate quilibet, sive vir, sive mulier, sive catholicus sive hæreticus, sive Christianus, sive infidelis, baptizare potest.

Prob. 1° *ex Decreto Eugenii IV ad Armenos*, in quo propositio nostra definitur his verbis : « In causa autem necessitatis, non solum sacerdos vel diaconus, sed etiam » laicus et mulier, imo etiam paganus et hæreticus, baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, et facere intendat quod facit Ecclesia. »

2° *Ex SS. Patribus.* Tertull. de Bapt., cap. 17, postquam asseruit episcopum esse ministrum Baptismi, dehinc presbyteros et diaconos, non tamen sine episcopi auctoritate, addit : « Baptismus ab omnibus exerceri potest. » S. Hieron., Dial. adv. Lucif. : « Si necessitas cogit, » scimus etiam licere laicis baptizare. »

3° *Ex jure canonico.* Decret. 3ª part., distinct. 4, can. 23 et 24, in quibus approbatur Baptisma a pagano collatum.

4° *Ex fide et praxi Ecclesiæ tum Latinæ, tum Græcæ.* Ergo.

Hinc 1° curare debent parochi, quantum moraliter possunt, ut fideles, præsertim conjugati, et maxime chirurgi ac obstetrices, rectum baptizandi modum sciant, et in vera necessitate adhibere non negligant. Eis simul inhibeant ne extra necessitatem baptizent : Baptismus tamen absque necessitate sic collatus validus esset, *u patet;* sed contra reverentiam sacramento debitam graviter peccaretur.

2° In necessitate autem aliquis inter personas occurrentes servandus est ordo, ut omnes sentiunt theologi et monet Rituale Romanum sequentibus verbis : Si adsit

» sacerdos, diacono præferatur, diaconus subdiacono, » clericus laico, et vir feminæ, nisi pudoris gratia deceat » feminam potius quam virum baptizare infantem non » omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam » et modum baptizandi. »

Propter eamdem rationem, fidelis præferendus esset infideli, et catholicus hæretico, schismatico, apostatæ, etc.

Pater et mater propriam prolem baptizare non debent, nisi in necessitate, et deficiente alia persona ad baptizandum idonea, prout dicimus in Supplemento ad Tractatum *de Matrimonio*.

CAPUT QUINTUM.

DE BAPTISMI EFFECTIBUS.

Pelagiani, peccati originalis existentiam negantes, regenerationem hominis per Baptismum negare debuerunt. Lutherani et Calvinistæ, principiis suis circa justitiam imputativam inhærentes, docent peccata per Baptismum non tolli, sed justitia Christi per fidem apprehensa cooperiri, ac proinde non imputari. Juxta vero catholicorum doctrinam, Baptismus tres simul ex opere operato producit effectus, nimirum 1° peccatorum remissionem per gratiæ sanctificantis infusionem, 2° pœnæ peccatis in altera vita debitæ deletionem, et 3° characteris impressionem, vi cujus sacramentum iterari non potest.

PROPOSITIO PRIMA.

Baptismus omnia peccata ante ipsum commissa per gratiæ sanctificantis infusionem remittit.

Hæc propositio est de fide, et probatur Scriptura sacra ac traditione.

Est de fide : patet 1° ex dictis in Tractatu *de Sacramentis in genere;* 2° ex Decreto ad Armenos, in quo hæc

habentur : « Hujus sacramenti (Baptismi) effectus est re-
» missio omnis culpæ originalis et actualis; » 3° ex conc. Trid., sess. 5, can. 5 : « Si quis per Jesu Christi Domini
» nostri gratiam quæ in Baptismate confertur, reatum
» originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit non
» tolli totum id quod veram et propriam peccati rationem
» habet, sed illud dicit tantum radi aut non imputari;
» anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura.* I Cor., VI, 11 : *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri;* Tit. III, 5 : *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Alios non minus claros omittimus textus; numquid regeneratio spiritualis, gratiæ sanctificantis infusio et omnis peccati emundatio clarius exprimi poterant? Ergo 1°.

2° *Prob. traditione.* Patres enim, et in primis S. Aug. in innumeris locis, dicunt Baptismum omnia peccata abluere, delere, tollere : sic in omnibus ecclesiis Græcis et Latinis docetur ac creditur : ergo 2°, etc. Ergo.

Inde colligendum est per Baptismum conferri, simul cum gratia sanctificante, virtutes quæ eam necessario comitantur, ut fidem habitualem, spem, charitatem, gratiam sacramentalem, jus ad alia sacramenta, etc. Per hoc sacramentum homines fiunt, membra Christi, filii Dei, hæredes regni cœlestis, etc.

PROPOSITIO SECUNDA.

Omnis pœna peccatis ante Baptismum commissis coram Deo pro altera vita debita simul cum peccatis tollitur.

Propositio ista est de fide : sic enim traditur in Decreto ad Armenos : « Hujus sacramenti effectus est remissio
» omnis culpæ.... omnis quoque pœnæ quæ pro ipsa
» culpa debetur : propterea baptizatis nulla pro peccatis

» præteritis injungenda est satisfactio; sed morientes an-
» tequam culpam aliquam committant, statim ad regnum
» cœlorum et Dei visionem perveniunt. » Et conc. Trid., sess. 5, can. 5, addit: « In renatis nihil odit Deus, quia
» nihil est damnationis iis qui vere consepulti sunt cum
» Christo per Baptisma in mortem.... ita ut nihil prorsus
» eos ab ingressu cœli remoretur. »

Prob. 1° *ex sanctis Patribus.* S. Aug., de peccatorum Meritis et Remissione, l. 1, cap. 28, n. 46: « Si continuo
» consequatur ab hac vita emigratio, non erit omnino
» quod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus quæ
» tenebant. » S. Hier., Epist. 82: « Post indulgentiam
» (Baptismi), judicis non est metuenda severitas. » Ergo.

2° *Prob. ratione.* Nulla unquam imposita est satisfactio adultis pro peccatis ante Baptismum commissis, et plures olim reprehensi sunt a Patribus, quia Baptismum suscipere differebant usque ad mortis periculum, ut statim ingrederentur cœlum: ergo omnibus persuasum semper fuit nullam post Baptismum remanere pœnam in altera vita luendam. Ergo.

Notandum 1° pœnas tamen in primis temporibus ac peccatorum confessionem impositas fuisse catechumenis, ut, inter alios, testatur Tertull. de Bapt., cap. 20, dicens: « Ingressuros Baptismum orationibus crebris, jejuniis et
» geniculationibus, et pervigiliis orare oportet et cum
» confessione omnium retro delictorum. » Hæc autem præscripta erant tanquam præparationes et indicia sinceræ conversionis, nihil vero simile post Baptismum imponebatur ad expiationem peccatorum antea commissorum.

Notandum 2° pœnas peccati in præsenti vita luendas, ut concupiscentiam, miserias et mortem, per Baptismum non auferri, et quidem sapienter, juxta S. Aug., de peccat. Meritis et Remiss., cap. 2, n. 50, quia homines properarent ad Christum, non ex amore et ob vitam futuram, sed *propter removendam mortis molestiam.*

PROPOSITIO TERTIA.

Per Baptismum character indelebilis imprimitur in anima.

Hæc propositio est de fide, *ut ostendimus in præcedenti Tractatu*, p. 571.

Prob. 1° *traditione*. S. Cyrillus Hierosol. in Præfatione ad Catech., n. 16 et 17 : « Baptisma est captivitatis libera» tio, peccatorum remissio, mors peccati, animæ rege» neratio... signaculum sanctum et indelebile. » S. Aug., Epist. contra Parm., cap. 13, n. 29, characterem Baptismi cum charactere imperatoris in milite comparat, et ait : « An forte minus hærent sacramenta christiana quam » corporalis hæc nota, cum videamus nec apostatas ca» rere Baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeun» tibus non restituitur, et ideo amitti non posse judica» tur? » Multis aliis testimoniis invicte probari potest semper creditum fuisse Baptismum imprimere in anima characterem indelebilem, et semel valide administratum, nunquam iterari posse. Ergo.

Unde Ecclesia, propter honorem huic sacramento debitum, statuit, 1ª part. Decret., dist. 50, can. 55, omnes rebaptizantes fieri irregulares, et *nunquam permittendum ut ad clericatus gradum promoveantur*.

Post ea quæ diximus de effectibus Baptismi, opportunum videtur quædam subjungere de effectibus circumcisionis et Baptismi Joannis.

Quæritur 1° quis fuerit effectus circumcisionis.

R. Plurimi Patres et scholastici arbitrati sunt eam in remedium peccati originalis institutam fuisse. Verum alii communius et probabilius docent eam fuisse duntaxat signum externum fœderis inter Deum et ipsius populum, idque multis astruere conantur rationibus, quarum præcipuæ sunt :

1° Gen., XVII, 10 et 11 : *Hoc est pactum meum quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te : circumcidetur ex vobis omne masculinum, et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me*

et vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis omne masculinum... Unde sic : Nulla fit mentio remissionis peccati originalis : attamen incredibile est in ipsamet circumcisionis institutione præcipuum ejus effectum taceri.

2° B. Paulus, Rom., III, 1, quærit : *Quid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis?* Respondet : *Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.* De remissione peccati originalis nihil omnino dicit.

3° Ante circumcisionis institutionem aliud existere debebat remedium contra peccatum originale, siquidem docetur illud semper potuisse remitti : remedium istud perseverare debuit pro feminis, quibus circumcisio non applicabatur, et pro infantibus masculis ante octavum diem decedentibus. Admitti igitur non potest exceptio pro masculis circumcisioni subjectis, nisi exprimatur in Scriptura vel in traditione : atqui talis circumcisionis effectus clare non exprimitur neque in Scriptura, neque in traditione. *Non in Scriptura,* cum nullus exhibeatur textus qui aliud quam præceptum positivum significet. *Non in traditione*, siquidem Patres et doctores valde sunt divisi, ut videre est apud auctores de hac quæstione fusius disserentes, ut *Drouin, Billuart*, Con. *Tournely,* et apud Estium in Epist., ad Rom., IV, 11. Ergo.

Quæritur 2° quis fuerit effectus Baptismi Joannis.

R. Lutherani et Calvinistæ dicunt illum ejusdem efficaciæ fuisse ac Baptismum Christi; quia, juxta ipsos, uterque per fidem tantum operatur. Sed de fide est ingentem inter utrumque exstitisse differentiam. « Si quis » dixerit, » inquit conc. Trid., sess. 7, de Bapt., can. 1, « Baptismum Joannis habuisse eamdem vim cum Bap» tismo Christi ; anathema sit. » Idem patet ex pluribus textibus Scripturæ et Patrum testimoniis, in quibus clare ostenditur Baptismum Joannis fuisse ad pœnitentiam et ex opere operantis effectum produxisse, Baptismum vero Christi gratiam et dona Spiritus sancti ex opere operato dare. Ergo.

CAPUT SEXTUM.

DE SUBJECTO BAPTISMI.

Certum est solum hominem viatorem Baptismum suscipere posse, quocumque sensu intelligatur textus difficilis B. Pauli, I. Cor., xv, 29 : *Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* Sed homines viatores sunt parvuli vel adulti : de his et illis separatim dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE BAPTISMO PARVULORUM.

In diversis circumstantiis ex quibus variæ nascuntur quæstiones, spectari possunt infantes : itaque agemus 1° de baptizandis parvulis in genere; 2° de tempore ad quod Baptismus eorum differri possit; 3° de Baptismo parvulorum invitis parentibus; 4° de Baptismo fetus abortivi; 5° de Baptismo fetus nondum nati; 6° de operatione cæsarea; 7° de Baptismo monstrorum, et 8° de infantibus expositis et aliis domi baptizatis.

§ I. — De baptizandis parvulis in genere.

In duodecimo sæculo, Petrus *de Bruis*, cujus discipuli dicti sunt *Petrobrusiani*, et *Henriciani*, a quodam ex eis nomine Henrico, docebant Baptisma infantibus fidei et doctrinæ christianæ incapacibus collatum, esse nullum. In decimo sexto sæculo, Nicolaus *Stork*, primus Lutheri discipulus, principio magistri circa justificationem ex sola fide provenientem inhærens, docuit Baptisma infantium esse nullum, ac consequenter, post adeptum rationis usum, iterandum : unde sectatores ejus dicti sunt *Anabaptistæ*.

Quidam veteres, inter quos Tertullianus, lib. de Bapt.,

cap. 18, et S. Gregorius Nazianzenus, fatentes parvulos valide baptizari posse, nolebant tamen eos baptizari, extra periculum mortis, ante adultorum ætatem, tum ne periculo exponerentur sponsores, tum ut ipsi melius intelligerent obligationes Baptismo annexas. Erasmus, ulterius progrediens, contendebat parvulos semel adultos interrogandos esse an promissiones nomine suo factas ratas habere vellent, et, si eas confirmare recusarent, proprio arbitrio dimittendos esse nec ad vitam christianam compellendos. Contra eos nobis probandum est 1° parvulos valide baptizari posse, 2° expedire eos baptizari.

PROPOSITIO PRIMA.

Parvuli valide baptizari possunt.

Propositio est de fide, et probatur traditione ac ratione.

Est de fide, ut pote definita in conc. Trid., sess. 7, de Bapt., cap. 13 : « Si quis dixerit parvulos, eo quod » actum credendi non habent, suscepto Baptismo, inter » fideles computandos non esse, ac propterea, cum ad » annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos, aut » præstare omitti eorum Baptisma, quam eos, non actu » proprio credentes, baptizari in sola fide Ecclesiæ; ana- » thema sit. »

Prob. 1° *traditione*. In memoriam revocanda sunt testimonia S. Cypr. et S. Aug. superius citata, p. 629, quibus addi potest sequens Origenis, in Epist. ad Rom., cap. VI : « Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit etiam » parvulis dare Baptismum. » Unde in Ecclesiis Latinis, Græcis aliisque Orientalibus semper exstitit mos baptizandi parvulos. Ergo 1°.

2° *Prob. ratione*. Constat enim, ex propositione nostra superius, p. 629, probata, Baptismum necessarium esse necessitate medii ad salutem : aliunde certum est Deum velle salutem ipsorum infantium ante usum rationis decedentium : ergo 2°, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Ex verbis Christi, *Docete omnes gentes, baptizantes eos; qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit,* fides præmittenda est Baptismo : atqui parvuli sunt incapaces fidei; ergo et Baptismi.

Dist. maj. Fides præmittenda est Baptismo, pro adultis, *conc.;* pro infantibus, *nego maj.* Certum est quidem adultos baptizari non posse nisi credant : sed cum, ex una parte, Baptismus sit ad salutem omnino necessarius, et cum, aliunde, Deus, nedum excludat parvulos a salute, dixerit e contra : *Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum cœlorum*, Matth., XIX, 14, concludendum est Baptismum ipsis valide administrari posse : ergo. Unde, ut notat S. Aug., qui aliena peccavit voluntate, aliena justificatur fide, videlicet fide Ecclesiæ; id est fide qua Ecclesia scit parvulos in Baptismate justificari. *Credidit in altero, quia peccavit in altero.* Serm. 294. cap. 11, n. 12.

Fides autem virtute Baptismi infunditur in parvulos. Parvuli christiane educati, a fide habituali ad fidem actualem insensibiliter transeunt, sicut a principiis ingenitis rationis ad actus rationales. Vide quæ diximus in Tractatu *de vera Ecclesia*, agendo de formatione actus fidei.

Obj. 2°. Repugnat graves obligationes Baptismo annexas alicui inscio imponi. Ergo.

R. Nego ant. Nam 1° filii tenentur servare multos contractus a patribus suis pro ipsis initos; 2° subjiciuntur legibus patriæ in qua inscii nascuntur; 3° infantes apud Judæos graves contrahebant obligationes circumcisioni annexas : cur repugnaret eos similiter apud nos contrahere obligationes per Baptismum impositas; 4° omnes adulti qui volunt salvari, Baptismum suscipere tenentur : ergo nullus in infantia baptizatus conqueri potest injuriam sibi illatam fuisse, sed promissiones a sponsoribus

pro ipso factas tenere obligatur, ut expresse definivit conc. Trid., sess. 7, de Bapt., can. 14.

Obj. 3°. Nullibi legitur in Scriptura infantes baptizatos esse, sed tantum adultos. Ergo.

R. 1°. *Forte negari posset antecedens* : in Actibus quippe Apostolorum legitur Paulum baptizasse 1° Lydiam purpurariam cum domo sua, Act. XVI, 15 ; 2° custodem carceris et domum ejus, Act. XVI, 33 ; 3° Stephanæ domum, I Cor. I, 16 : quando autem tota domus baptizatur, valde probabile est etiam parvulos baptizatos esse. Ergo.

R. 2° *Nego conseq.*, siquidem multa a Christo dicta vel instituta, ad nos per solam traditionem transmissa sunt, v. g., laicos ipsasque mulieres baptismum semper valide et quandoque licite administrare posse. Ergo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Non solum valide, sed multum convenienter baptizantur parvuli.

Prob. 1° ex praxi Ecclesiæ, quæ parvulos semper baptizavit et baptizari voluit ; 2° ex sanctis Patribus, qui, ut S. Cypr. et S. Aug. superius citati, parvulos recens natos baptizandos esse docuerunt; 3° ex ratione, quia parvuli salvari non possunt nisi baptizentur : unde Tertull., S. Greg. Naz. et alii veteres differendum esse Baptismum contendentes, volebant tamen baptizari parvulos in periculo mortis constitutos : at, nisi omnes baptizentur, multi peribunt defectu Baptismi, ii scilicet qui quacumque de causa subito morientur; 4° quamdiu non baptizantur, remanent in peccato, et immundo spiritui obnoxii sunt : atque valde expedit ut ab hujusmodi servitute quamprimum liberentur, Christo inserantur et filii Dei constituantur. Ergo.

§ II. — De tempore quo parvuli baptizari debeant.

Ludovicus XIV, edicto anni 1698, præscripserat ut infantes intra viginti et quatuor horas post suam nativita-

tem baptizarentur : hæc præscriptio ab episcopis fuit adoptata, et in Ritualibus adhuc reperitur inscripta. Nullam autem nunc habet vim in foro civili. Valde expedit ut infantes intra breve tempus, post suam nativitatem, baptizentur, ne salus eorum periclitetur ; non tamen damnandi essent parentes qui, patrinum aut matrinam exspectantes, per duos aut tres dies differrent præsentationem infantis ad Baptismum, ex consensu parochi, modo cautissime in eum invigilarent. In statutis synodalibus nostris anni 1851 prohibetur ne Baptismus ultra tres dies, sine licentia nostra, differatur : tit. III, cap. 2.

Solliciti debent esse parochi, ut parvuli in sua parochia nati ipsomet die nativitatis vel saltem crastino baptizentur, et de hoc sæpe monere tenentur parochianos, privatim aut publice, prout opus erit.

Æstimant theologi differre per longum tempus baptizare parvulum, etiam periclitari non apparentem, peccatum esse mortale : quid autem intelligendum sit per longum tempus, non sibi consentiunt ; alii requirunt saltem unum mensem, alii quindecim aut viginti dies ; alii, e contra, dicunt unum aut alterum diem absque causa sufficere ; alii, ut *Tournely*, putant dilationem extendi non posse ultra quinque aut sex dies : verum communius docent dilationem decem vel undecim dierum grave constituere peccatum. Bened. XIV, Inst. 98, n. 3 et seq. ; S. Ligorius, l. 6, n. 118.

In diœcesibus autem in quibus speciali statuto præscribitur Baptismum intra viginti et quatuor horas conferri, non videtur a mortali excusari posse parochum aut vicarium qui, sine rationabili causa, parvulum ultra hoc tempus baptizandum remittit.

Si per longius tempus exspectandum foret, petenda esset licentia conferendi Baptismum privatim et cæremonias differendi.

§ III. — De baptismo parvulorum invitis eorum parentibus.

I. Annumerantur casus in quibus infantes invitis parentibus baptizari possunt. — De validitate sacramenti

non agitur : sive enim licite, sive illicite parvulis, invitis parentibus, conferatur, validus est, *ut patet :* tota igitur quæstio est an et quando licite conferri possit. Plurima certa sunt, videlicet :

1° Si parentes fuerint baptizati, sive catholici, sive hæretici sint, sive schismatici, sive apostatæ, proles eorum, ipsis invitis, licite baptizari possunt; hujusmodi enim parentes, ratione Baptismi, et eorum proles, ratione, nativitatis, ad Ecclesiam pertinent : ergo Ecclesia potest, absque injuria, proles istas baptizare et parentibus auferre, aliisve christiane educandos committere. Ita *Suarez*, *Layman*, Natalis Alexander, *Tournely*, *Drouin*, *Billuart*, S. Ligorius, etc. Verum, ut observat *Dens*, sæpe filii parentibus baptizatis sine maximis incommodis auferri non possunt; tunc eos baptizare non expedit. Aliunde, cum plerique hæretici et schismatici infantes suos baptizent, salus eorum non evidenter periclitatur.

2° Filii infidelium usum rationis habentes et Baptismum postulantes, invitis parentibus, tacite baptizari possunt, quia in iis quæ sunt juris divini, naturalis vel positivi, incipiunt esse suæ potestatis : sic S. Th., 3ª part., q. 68, art. 10, et cum illo generaliter theologi. Filii etiam minores, invitis parentibus sic baptizati, membra fiunt Ecclesiæ, quæ eos potest et debet, si possit, ab infidelibus, ob periculum perversionis, segregare. Ita multi, et præsertim Bened. XIV, in longa Instructione data, die 28 febr. 1747, archiep. Tarsan. vices gerenti, n. 29.

3° Filii infidelium, non solum in extremo, ut quidam volunt, sed probabilius in gravi mortis periculo, invitis et etiam reluctantibus parentibus, baptizari possunt ac debent, propter salutis necessitatem : hoc constat ex communi sensu doctorum, ex citata Instructione Bened. XIV, n. 7, et ex praxi missionariorum apud infideles degentium.

4° Filii infidelium extra curam parentum licite vel illicite positi, vel ab eis projecti aut derelicti, nec in potestatem eorum reversuri, baptizari debent; similiter et perpetuo amentes, licet in potestate parentum infidelium

mansuri, quia nullum est periculum perversionis. Sic adhuc Bened. XIV, ibid., n. 9, et communiter auctores.

5° Licite baptizantur parvuli infidelium in bello capti, quia tunc lege belli ad parentes non pertinent. Sic iterum Bened. XIV, n. 7.

6° Similiter filii infidelium qui sunt mancipia Christianorum, invitis parentibus baptizari possunt, quia jam non sunt sub parentum potestate.

7° Item, si ex parentibus unus consentiat, altero reluctante, aut si, mortuo patre, avus consentiat, matre renuente, proles baptizari potest : sic communiter theologi et Bened. XIV, ibid., n. 15 et 17.

II. Indicatur casus in quo, invitis parentibus parvulos baptizare non licet. — Nunc igitur quæstio est an baptizare liceat filios infidelium non periclitantes et in potestate parentum remansuros.

PROPOSITIO.

Filios infidelium, extra casus supra expositos, invitis parentibus baptizare non licet.

Prob. 1° ex decreto Congregationis Sancti Officii, diei 3 martii 1763, id prohibentis; 2° ex Bened. XIV, Inst. citata, n. 23 ; 3° ex S. Thoma et consensu omnium doctorum ; 4° ex ratione; vel enim infantes infidelium baptizati parentibus relinquerentur, vel non : si prius evidenti periculo perversionis et profanationis sacramenti exponerentur ; si posterius, jus parentum violaretur. Ergo. 5° Consuetudo Ecclesiæ optima est regula de doctrina ejus judicandi ; atqui « non habet hoc Ecclesiæ consuetudo » quod filii infidelium invitis parentibus baptizentur, » inquit S. Th. 3ª part., q. 68, art. 10 : ergo.

Dices 1° : Plurimi infantes ante usum rationis morientur, et si baptizati fuerint, salvabuntur : ergo licet eos invitis parentibus baptizare.

R. Nego conseq. ob duplicem rationem : 1° quia, licet plurimi morituri sint, de nullo in particulari mors certa

est vel præsumenda : de unoquoque igitur in particulari affirmari potest quod sacramentum evidenti periculo exponeretur; 2° quia Christum noluisse ex consuetudine Ecclesiæ merito colligitur. Ergo.

Dices 2° : Filius juste subtraheretur parentibus eum jugulare volentibus : ergo *a fortiori* eisdem subtrahi potest ne æternaliter pereat.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis a voluntate Christi desumitur : efficere quidem potuisset Christus ut filii infidelium juste subtraherentur parentibus quia, ut supremus Dominus, jura hominum transferre aut limitare potest. Scimus autem, ex doctrina et praxi Ecclesiæ, eum voluisse ut filii infidelium parentibus non subtraherentur causa Baptismi, ne forte reluctantibus parentibus, inde orirentur graves perturbationes in ipsius religionis detrimentum; hoc nobis sufficere debet.

§ IV. — De baptismo fetuum abortivorum.

Apud omnes constat fetum humanum ante partum naturalem anima rationali donari : unde Innocentius XI sequentem damnavit propositionem, n. 35, anno 1679 : « Videtur probabile omnem fetum, quamdiu in utero est, » carere anima rationali, et tunc primum incipere eam» dem habere cum paritur. »

Quo præcise tempore fetus animetur, non sibi consentiunt auctores : multi volunt animam non infundi nisi in corpus bene organis instructum; non requirunt tamen ut sit adauctum, roboratum et ad nativitatem idoneum. Unde, post Aristotelem, dicunt animam creari in maribus circa diem quadragesimum conceptionis, et in feminis circa diem octogesimum, quia in ea tantum ætate omnia incipiunt existere organa. Non videtur quo fundamento tanta instituatur differentia inter animationem masculi et animationem feminæ; experientia enim constat gemellos diversi sexus bene formatos eodem partu nasci.

Cangiamila, auctor operis eruditi cujus titulus *Embryo-*

ogia sacra, 1 vol. in-f°, multis exemplis probat fetus umanos longe ante quadragesimum diem animari, uod nunc fere omnes admittunt : quoniam vero nulla lari potest ratio cur animaretur die septimo, potius quam lie tertio vel secundo, ut plures volunt, valde probabile st illum animari in ipso conceptionis initio. Vide opus *Tangiamila*, vel ejus compendium auctore *Dinouart*, aut lissertationem theologicam de baptizandis abortivis, apud *Dens*, ad calcem Tractatus *de Baptismo*.

Hinc colligitur 1° fetum quantumvis parvum, si formam habeat humanam et vivat, baptizandum esse absolute; 2° si vestigia humanitatis aut vitæ sint dubia, baptizandum esse sub conditione : *Si tu es homo et vivis;* 3° aqua tepefacta utendum esse, si habeatur, ne fetus occidatur et etiam ante finitum baptisma moriatur ; 4° proluctionem mulieris informem baptizandam esse sub conditione, quoties non constat eam non esse humanam, ut non esse animatam, et si, aperto involucro, inveniatur fetus certo humanus, baptizandus est sub conditione : *Si tu non es baptizatus ;* 5° data opportunitate, monendam esse mulierem conjugatam, vel gravidam, intra confessionem, ut, si forte abortum experiatur, curet fetum gratia Baptismi non privandum.

§ V. — De baptismo fetus nondum nati.

Ubi infans aliquam partem corporis emittit in lucem, et periculum mortis currere videtur, baptizandus est in ea parte, *ut supra vidimus*, p. 643.

Si ita maneat clausus in utero matris, ut aqua tangi nequeat, illicite tentaretur Baptismus, cum validus esse nequeat.

Verum, ex hypothesi quod aqua, manu vel instrumento, ad infantem in utero matris inclusum vel ad secundinas eum involventes introduci possit, valetne Baptismus sic administratus ? Duplex est sententia.

Communiter antiqui et recentiores non pauci negaverunt, his præsertim innixi rationibus : 1° Per Baptis-

mum renascimur, ex verbis Christi : *Nisi quis renatus fuerit*, etc., et infans nondum natus renasci non potest : ergo. 2° Hanc sententiam ex professo defendit S. Thomas, 3ª part., q. 68, art. 11, citans S. Aug. 3° Sic se habet Rituale Romanum, tit. de Baptizandis parvulis : « Nemo in utero matris clausus baptizari debet. » Ergo.

Alii vero multi recentiores oppositam tenendam esse sententiam contendunt : 1° quia infans animatus, licet in utero matris adhuc inclusus, recte dici potest natus per oppositionem ad nihilum, sicut angelus dixit de Christo in utero B. Virginis Mariæ concepto : *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est,* Matth. I, 20 ; 2° infans in utero matris sufficienter natus est ut peccatum originale contrahat : ergo et ut remedium contra illud peccatum ei applicetur ; 3° Rituale supponebat aquam ad infantem in sinu materno reclusum pervenire non posse : igitur auctoritas ejus nobis non adversatur : 4° ex doctorum conflictatione nascitur saltem dubium : at in dubio pars tutior est eligenda : ergo. Unde sapientissimus Benedictus XIV, de Synodo diœces., l. 7, cap. 5, n. 6, docet obstetrices hujusmodi infantem baptizare debere sub conditione, et si infans foras prodeat, iterum sub conditione baptizandum esse. Parochi igitur obstetrices et chirurgos, pro sua prudentia, monere debent de hoc munere ab ipsis, data occasione, implendo.

§ VI. — De operatione cæsarea.

Hæc operatio vocatur cæsarea, vel a Julio Cæsare qui, ut refertur, per incisionem ex utero matris suæ in lucem editus est, vel a verbo *cædere :* fieri potest in muliere mortua quæ est gravida. Pro utroque casu remittimus ad compendium Embryologiæ sacræ gallice scriptum, quod existit in calce Opusculi nostri diaconis et presbyteris destinati.

§ VII. — De baptismo monstrorum.

Productio mulieris, quamtumvis monstruosa, generatim baptizanda est vel absolute, si formam habeat hu-

manam, v. g. caput et pectus : vel conditionate, si indicia humanitatis sint tantum dubia, et tunc adhibetur forma : *Si tu es capax, ego te baptizo*, etc. Si nulla appareant vestigia humana, caute examinandum est an sub monstruosa hac forma fetus humanus non lateat, et quamdiu aliquod remanet dubium, Baptismus conferendus est sub conditione : *Si tu es homo*, etc.

Si constaret, quod incredibile est, productionem venire ex commercio mulieris cum bruto masculini sexus, baptizanda non esset, quia ex semine Adam non descenderet ; secus, si ex congressu viri cum bestia generata fuisset. Sic *Bonacina* plures alios citans, *Tournely*, S. Ligorius, etc.

Dubium esse potest an monstrum formam humanam certo habens, sit unus homo, vel plures homines : si unum sit caput et pectus, licet quatuor brachia et quatuor crura existant distincta, unicum est individuum completum, et ideo unicus conferendus est Baptismus more consueto : si vero duo sint capita et duo pectora, duos habentia tantum pedes sibi communes, duo judicantur esse individua, seorsim baptizanda, nisi periculum mortis immineat; tunc « poterit minister, inquit » Rituale Rom., singulorum capitibus aquam infundens, » omnes simul baptizare, dicendo : *Ego vos*, etc. »

Si duo essent capita et unicum pectus, duplex conferendus esset Baptismus, unus super unum caput absolute, et alter super aliud caput, dicendo : *Si tu es alius homo*. Item si unicum esset caput et duo pectora, primo baptizandum foret caput cum intentione sacramentum conferendi individuo cujus est caput; deinde, infundendo aquam super utrumque pectus, cum intentione baptizandi individuum non baptizatum, in hypothesi quod adsit, dicendum esset : *Si alius es homo capax, ego te*, etc.

§ VIII. — De infantibus expositis et aliis domi baptizatis.

Constat, ex dictis, Baptismum sub conditione iterandum esse quoties dubitatur an valide fuerit collatus. Unde vel infans expositus habet schedulam eum baptiza-

tum esse attestantem, vel non ; si hujusmodi schedulam non habeat, baptizandus est, *ut patet* : si autem talem habeat schedulam, considerandum est an scriptura sit alicujus sacerdotis bene noti, vel non : in priori casu, Baptismus habendus est ut certus ; in posteriori vero, iterandus est sub conditione. *Hæc decisio sequitur ex dictis, et probatione non indiget.*

Quando infans domi baptizatus in ecclesia præsentatur ad Baptismum, quærendum est quomodo fuerit baptizatus. Si, omnibus sedulo perpensis, aliquod remaneat dubium circa validitatem Baptismi ejus, iterum baptizandus est sub conditione.

Temere vero iterari non debet Baptismus certo collatus etiam a laico vel a muliere, ob solum apprehensum prioris Baptismi vitium, nullaque præmissa veritatis indagatione : *ita fere omnes;* et Bededict. XIV æstimat sic agentes irregularitatem contra rebaptizantes statutam incurrere, idque multis rationibus et auctoritatibus probat, Inst. 84, et de Synodo diœces., l. 7, n. 3, citans decisionem Congregationis concilii Trid., diei 27 martii 1683. Similiter Catech. concil. Trid., loquens de iis qui temere rebaptizant, ait, ubi de effectibus Baptismi : « Quod quidem sine sacrilegio facere non possunt, et eam maculam suscipiunt quam divinarum rerum scriptores irregularitatem vocant. » Ergo Baptismum sub conditione iterare non licet, nisi, veritate explorata de valore ejus, rationabile dubium existat.

Sed petere solent theologi an Baptismus ab obstetricibus aut laicis datus haberi debeat ut dubius et generatim iterandus sit. Affirmat Sylvius, t. IV, citans Pastorale Mechliniense, synodum Iprensem, etc. Cæteri vero negant, contenduntque veritatem exquirendam esse.

Plures theologi et synodi diœcesanæ statuunt plenam fidem non adhibendam esse solius obstetricis vel chirurgi testimonio, nisi comprobetur assertione aliorum qui Baptismo præsentes fuerint.

In Synodo nostra diœcesana anni 1851 habetur : « Parochi non omittant docere fideles ac pueros quos cate-

chizant, necessitatem et modum baptizandi infantem periclitantem, ut, casu adveniente, omnes sciant baptizare et sine cunctatione baptizent coram duobus testibus, si fieri potest, qui de modo quo Baptismus fuerit collatus, testimonium reddent. » Tit., III, cap. 2.

Parochi igitur monere debent obstetrices et chirurgos 1° ut extra necessitatem non baptizent; 2° ut in necessitate baptizantes, advocent testes, si possibile sit, qui factum inspiciant; 3° ut, si infans supervivat, testes eum comitentur ad ecclesiam, et a sacerdote baptizaturo separatim interrogati, simpliciter referant quid viderint.

Generatim baptizandi sunt sub conditione infantes domi baptizati : 1° si testes sibi non concordent, quando adsunt; 2° si deponere nolint; 3° si persona quæ baptizavit venire recuset, aut si in declaratione sua hæsitet. Si, e contra, sit proba, religiosa, sana, de modo rite baptizandi bene instructa, et lucide testificetur se infantem quem præsentat modo præscripto baptizasse coram testibus qui absunt, nec statim accersiri possunt, licet postea interrogari valeant, tunc, cum nulla est ratio de valore cujus Baptismi dubitandi, supplendæ sunt cæremoniæ, et deinde, interrogatis testibus, si rationabile exsurgeret dubium, Baptismus iterum sub conditione conferretur absque cæremoniis.

Attendenda tamen est doctrina Benedicti XIV, de Synod. diœces., l. 7, c. 6, n. 4, ubi expresse hæc leguntur : Verum quanquam ex plurium attestatione major profecto hauriatur rei gestæ certitudo, attamen sacri canones sufficienter probatam habent collationem Baptismatis per unum testem, præcipue si is testificetur de facto proprio, hoc est, si affirmet illud a se fuisse legitime administratum, nec quidquam in contrarium occurrat quod illius testimonio fidem detrahat; uti diserte decernitur in can. 110 et 112 de Consecrat., dist. 4, et cap. *Nuper*, de Testibus. »

ARTICULUS SECUNDUS.

DE BAPTISMO ADULTORUM.

Non est dubium quin adulti subditi sint Baptismo et ad illum, recte dispositi, admitti debeant, cum illos directe respiciant verba Christi : *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos.*

Certum est neminem invitum baptizandum esse, nec valide baptizari posse : id sequitur ex dictis in Tractatu *de Sacramentis in genere*, p. 609, et expresse declarat Innocentius III, in Decretal., l. 3, tit. 42, cap. 3, dicens : « Ille vero qui nunquam consentit, sed penitus contradi» cit, nec rem nec characterem suscipit sacramenti (Bap» tismi). » Secus, si quis ex metu ad suscipiendum Baptismum sese determinaret : veram enim haberet intentionem sacramentum suscipiendi. Unde qui ex jussu et minis Baptismum petierunt, valide baptizati sunt quamvis hæc via sit injusta, odiosa,, a ratione et religione reprobata.

Solæ igitur quæ hic moveri possunt difficultates spectant 1° dispositiones in adultis requisitas ad Baptismum, 2° catechumenatum, et 3° hæreticos ad Ecclesiam catholicam redeuntes : de quibus brevissime acturi sumus.

§ I. — De dispositionibus requisitis in adultis ad baptismum.

Ad validitatem Baptismi et characteris impressionem solus requiritur suscipientis consensus : verum, ut justificatio vi sacramenti suscipiatur, fides et contritio necessariæ sunt illi.

1° *Fides.* Id quippe patet 1° ex verbis Christi, Marc., XVI, 16 : *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit;* 2° ex facto ennuchi qui Baptismum petiit a Philippo, Act. VIII, 36, dicens : *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus : Si credis ex toto corde, licet;* 3° ex verbis B. Pauli, Hebr., XI, 6 : *Sine fide impossibile est placere Deo.* Qualis autem hæc esse debeat fides ut sufficiat, dicitur in Tractatu *de Fide.*

2° *Contritio*. Probatur enim in Tractatu *de Pœnitentia* contritionem in genere necessariam esse jure divino et naturali ad justificationem : cum autem justificatio per Baptismum, sicut per Pœnitentiam, obtineri debeat, sequitur eamdem requiri contritionem, videlicet saltem contritionem imperfectam cum aliquo Dei amore, sive spei, sive benevolentiæ. Unde B. Petrus, Act., II, 38, ad Judæos petentes quid facere deberent : *Pœnitentiam agite*, inquit, *et baptizetur unusquisque vestrum*.

Sicut ergo peccatores præparandi et probandi sunt antequam absolvautur, sic et adulti priusquam baptizentur : non tamen præcepto confessionis astringuntur, quamvis conscientiam suam utilissime aperirent, ut tutius dirigi et convenientius præparari possent.

Quæritur an amentes et furiosi baptizari possint.

R. Perpetuo amentes habendi sunt ut parvuli et iisdem regulis subjiciuntur quoad Baptismum. Qui vero rationis usum habuerunt, et postea in amentiam vel in phrenesim lapsi sunt, vel, dum ratione utebantur, desiderium suscipiendi Baptismum manifestaverunt, vel non : in priori casu baptizandi sunt, quia præsumitur desiderium Baptismi in eis perseverare, aut saltem contrarium non constat, et hoc sufficit ut sacramentum periculo nullitatis exponatur : in posteriori casu baptizari non possunt, defectu intentionis omnino requisitæ.

§ II. — De catechumenatu.

Catechumeni, sic dicti a verbo græco, κατηχίζω, idem significante ac viva voce prima elementa docere, ii intelligebantur homines qui a catechistis erudiebantur, et ad Baptismum præparabantur. Triplicis gradus olim distinguebantur, ut communius docent auctores et præsertim P. *Marène*, de antiquis Ecclesiæ Ritibus, t. I, scilicet audientes, electi et competentes.

Audientes ii dicebantur qui, Baptismum suscipere desiderantes, admittebantur ad catechismum ut elementa fidei discerent : ipsis permittebatur audire verbum Dei

in ecclesia et cæremoniis Missæ usque ad Offertorium assistere; tunc dicente diacono : *Catechumeni, discedite*, egrediebantur : et ideo pars ista Missæ vacata est Missa Catechumenorum.

Electi vocabantur illi qui, absoluto catechumenatus tempore, per scrutinia reperti erant digni ut ad gratiam Baptismi admitterentur : hæc scrutinia incipere solebant secunda Quadragesimæ hebdomada, et præcipuum habebatur Romæ feria quarta hebdomadæ quartæ.

Competentes ii erant qui sufficienter docti, probati et capaces reperti petebant et rogabant ut sacramentum regenerationis sibi conferretur. Solemniter baptizari solebant in vigilia Paschæ aut Pentecostes.

Alii *audientes*, *genuflectentes* et *competentes* numerant, alii solum *audientes* et *competentes*, ut videre est apud *Drouin*, *Ferraris*, *Billuart*, *Fleury*, etc.

Tempus catechumenatus varium fuit et a prudentia episcoporum pendebat : primum statim conferebatur Baptismus iis qui sufficienter instructi erant et credebant, ut constat exemplo Cornelii, eunuchi reginæ Candacis, trium et quinque millium una et altera die ab Apostolis baptizatorum : postea diversa statuta sunt tempora, v. g., octo vel sex menses, et communius quadraginta dies.

Ritus autem instituendi catechumenos apud veteres situs erat præsertim in signo crucis, impositione manuum cum oratione, exorcismis, insufflatione in faciem, tactibus sputi in nares et aures, olei sancti unctione in pectore et scapulis, etc. Nunc cæremonia catechumenatus fit immediate ante Baptismum.

Qui munus apostolicum apud infideles impleturi sunt, regulis pro his regionibus præscriptis stare debebunt, et cavere ne nimia facilitate indignos vel incapaces admittant ad Baptismum.

§ III. — De hæreticis ad Ecclesiam redeuntibus.

De fide est Baptismum ab hæreticis collatum non ideo esse nullum : non licet ergo iterare hoc sacramentum, præ-

cise quia ab hæreticis fuit administratum. Unde sacra Congregatio concilii interrogata, *an et quibus casibus hæretici debeantsub conditione rebaptizari, si ad fidem catholicam convertantur*, respondit, die 27 martii 1682, non esse rebaptizandos, *nisi dubium adsit probabile invaliditatis Baptismi.*

Itaque qui authenticis documentis ostendunt se baptizatos fuisse apud hæreticos vel schismaticos essentialem baptizandi ritum retinentes, v. g., apud Græcos, aut in secta vulgo dicta *la petite Eglise*, non iterum baptizandi sunt. Si e contra, veniant e secta in qua aliquid essentiale quandoque omittitur, requirendus est modus quo Baptismus fuerit administratus : si, exquisitione facta, dubium adhuc remaneat, aut si exquisitio propter aliquod impedimentum sit impossibilis, iterandus est sub conditione Baptismus.

Juxta Sylvium, *Tournely*, Bened. XIV, de Synodo dioeces. l. 7, cap. 6, n. 7 et 8; S. Ligorium, l. 6, n. 137; Dens, etc., Baptismus ab Anglis, Lutheranis et Calvinistis collatus, ut dubius merito habetur, nisi de ritu adhibito certo constet, ac consequenter sub conditione iterandus est, quia, cum illi hæretici Baptismi necessitatem pro filiis fidelium non admittant, minus sollicite curant omnia essentialia observari; v. g., aquam rosaceam honoris causa adhibent, unus infundit aquam et alter pronuntiat verba, vestes et non carnem tingunt, etc.

Cum autem posterior Baptismus certus esse non possit, dubium est an remittat peccata post priorem Baptismum commissa : ea igitur hæreticus ad gremium Ecclesiæ rediens confiteri tenetur et ab eis absolvi debet, sive ante, sive post iterationem Baptismi.

CAPUT SEPTIMUM.

DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

Ad cæremonias Baptismi referuntur patrinus, matrina et nomina baptizandis imponenda. Dicemus igitur 1° de patrinis et matrinis, 2° de nominibus imponendis, 3° de cæremoniis proprie dictis, et 4° de Baptismi registro.

ARTICULUS PRIMUS.

DE PATRINIS ET MATRINIS IN BAPTISMO.

Patrini dicti sunt, apud veteres, *susceptores*, *sponsores*, *fidejussores*, *levantes*, etc. Eorum antiquitas, necessitas, qualitas, obligationes et numerus breviter expendi debent.

I. Antiquitas. Mos adhibendi patrinos est antiquissimus in Ecclesia; illius enim mentionem faciunt Tertullianus, de Baptismo, cap. 18, S. Aug. variis in locis, etc., et semper fuit in usu. Rationem hujus institutionis, quæ a Christo vel ab Apostolis facta est, explicat S. Thomas, 3ª part., q. 67, art. 7 : « Spiritualis regeneratio, quæ fit » per Baptismum, *inquit*, assimilatur quodam modo ge- » nerationi carnali... in generatione autem carnali par- » vulus nuper natus indiget nutrice et pædagogo ; unde » et in spirituali generatione Baptismi requiritur aliquis » qui fungatur vice nutricis et pædagogi, informando et » instruendo eum quasi novitium in fide. »

II. Necessitas. In Baptismo privato non adhibetur patrinus, nec matrina ; in solemni autem necesse est adhibere patrinum et matrinam, ex usu, vel unum, sive virum, sive mulierem, ut aiunt conc. Trid., sess. 24, cap. 2 de Reform. Matrim., et Rituale Rom. Solemniter baptizare sine patrino et matrina, aut saltem sine uno, peccatum esset mortale. Ita S. Ligorius, *l.* 6, n. 169 et plu-

res apud ipsum, qui etiam volunt gravis peccati reum esse parochum qui ad Baptismum admittit patrinum non designatum, quia ex conc. Trid. parentum est eum designare.

Monet *Dens*, t. v, potius baptizandum esse *solemniter sine patrino, quam cum hæretico, quia ex duobus malis minus est eligendum*. Hanc teneri posse regulam docemus non solum ubi agitur de hæretico, sed de alio certe excludendo, ut apostata, scandaloso, etc.

Concil. Rhedonense anni 1849 sic statuit, decreto XIII : « Patrinus et matrina simul, ut mos est receptus apud » nos, adhibeantur, ita tamen ut, in casibus difficiliori- » bus, parochis alterutrum tantum admittere liceat. Si » accidat ut unus tantum adhibeatur, jam ad sacram » communionem accesserit, etc. »

III. Conditiones. Ad officium patrini vel matrinæ admitti non debent 1° pater et mater baptizandi, 2° infideles, 3° hæretici, 4° publice excommunicati vel interdicti, 5° apostatæ a fide, a religione vel ab Ordine sacro, 6° publice criminosi, si infamia eorum nulla tergiversatione celari possit, ut concubinarii secum viventes et liberos suos agnoscentes, conjuges civiliter tantum uniti, etc. Cavendum est ne, ob solum rumorem scandali vel impietatis, aliquis repellatur, quia exigere posset ut allegatio juridice probaretur, et inde multa incommoda. 7° Ritualia inter excludendos reponunt eos qui rudimenta fidei ignorant, qui ad sacram synaxim non accedunt, saltem in Paschate, etc. Recentiores episcopi statuerunt eos admitti posse qui aliqua saltem fidei catholicæ exhibent signa, v. g., identidem Missæ sacrificio assistunt, etiamsi Symbolum fidei recitare non possent aut nollent. Sane parochi hortari debent parentes, quantum prudentia sinit, ut digniores exhibeant personas ; verum, in necessitate, minus malum eligendum est. Vid. conc. Rhed. citatum.

Excludendi sunt insuper 1° insani et infantes rationis usum non habentes ; 2° impuberes, ex Rituali Romano : attamen si unus sit pubes, sufficit, ex consuetudine, al-

terum usum rationis habere ; 3° religiosi et sanctimoniales, Decret. 3ª part. de Consecrat., dist. 4, can. 103: eo canone clerici sæculares non excluduntur, quamvis eadem fere pro ipsis ac pro religiosis esse videatur exclusionis ratio. Unde non raro videmus sacerdotes munere patrini fungentes et infantem simul baptizantes. Duo conjuges patrinus et matrina ejusdem infantis non sui esse possunt. S. Ligorius, l. 5, n. 157.

IV. Obligationes. Patrini et matrinæ gravem contrahunt obligationem curandi ut baptizatus in fide et vita christiana recte instruatur et educetur ; ad hoc enim tenentur, *non tantum ex charitate et pietate*, inquit *Dens, sed etiam ex justitia et quasi contractu fidejussionis*, defectu tamen parentum, et quantum moraliter possunt. Contrahunt præterea cognationem spiritualem, non inter se, sed cum baptizato et parentibus ejus : de ea in Tractatu *de Matrimonio* et in *Supplemento* dicendi est locus.

V. Numerus. Conc. Trid., capite citato, « statuit ut » unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum ca» nonum instituta, vel ad summum unus et una bapti» zatum de Baptismo suscipiant. » Graviter igitur peccaret sacerdos baptizans, qui plures quam duos admitteret : omnes tamen cognationem spiritualem induerent. *Est sententia communis.*

Officium patrini aut matrinæ per procuratorem exerceri potest, et tunc non procurator, sed solus principalis cujus vices gerit, obligationem et cognationem spiritualem contrahit, modo ante Baptismum positive consenserit, et procuratorem designaverit aut licentiam eum designandi alicui dederit : sola ratihabitio facti non sufficeret.

Qui officio patrini et matrinæ in supplendis cæremoniis funguntur, cognationem spiritualem non contrahunt, quia sacramentum non confertur ; non tamen omittendi sunt, alioquin cæremoniarum unitas non servaretur. Probabilius ad officium instruendi baptizatum tenentur, siquidem pro illo respondent, et sponsores se constituunt.

In fine Baptismi monendi sunt patrini et matrinæ, 1° de obligatione qua detinentur invigilandi in baptizati educationem, 2° de cognatione spirituali quam contraxerunt, et 3° de præcepto ne infans, ob periculum suffocationis, cum matre, nutrice, vel alia persona in eodem lecto decumbendus collocetur. Non tamen culpæ, saltem gravis, accusanda est mulier quæ infantem implacabilem quandoque, cum omni sollicitudine cujus est capax, in lectum suum reponit. Ita *Tournely*, S. Ligorius et communiter theologi.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE NOMINIBUS BAPTIZANDO IMPONENDIS.

Nulla existit lex ecclesiastica præscribens nomen sancti vel sanctæ imponi in Baptismo; est pius usus a quo juvat non recedere. De hoc S. Pius V et Paulus V monent, nihil vero præcipiunt. Sic enim se habet Rituale Pauli V : « Et quoniam iis qui baptizantur, tanquam Dei filiis » in Christo regenerandis et in ejus militiam ascribendis » nomen imponitur, curet (sacerdos) ne obscena, fabu- » losa, aut ridicula, vel inanium deorum, vel impiorum, » ethnicorum hominum nomina imponantur; sed potius, » quatenus fieri potest, sanctorum quorum exemplis fi- » deles ad pie vivendum excitentur et patrociniis prote- » gantur. »

Torqueri igitur non debent sacerdotes quia sibi proponuntur nomina ignota, et nesciunt an sanctorum sint, vel non : suadeant patrinis et matrinis ut nomina sanctorum certe notorum, et unicum, quantum fieri potest, imponant, et tamen alia, nihil indecens aut incongruens significantia, non respuant obstinate.

Convenientius imponuntur nomina sanctorum Novi Testamenti; sed nomina personarum notabilium Veteris Testamenti, ut Abraham, Isaac, Jacob, David, Tobiæ, Susannæ, etc., sine scrupulis admitti possunt.

Similiter, quamvis magis decere videatur ut nomina

sanctorum imponantur masculis, et nomina sanctarum feminis, non raro tamen nomina sanctarum dantur maribus, et frequentius nomina sanctorum feminis.

Ut anxietates et errores circa nomina sanctorum et sanctarum eorumque terminationem latinam vitentur, utile est habere editionem Ritualis, ad cujus calcem existit catalogus in utraque lingua, gallica et latina, vel Martyrologium Romanum in linguam nostram versum, 1 v. in-4° vel in f°.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

Omnes illæ cæremoniæ in Rituali describuntur, et unusquisque eas ediscere et in omni Baptismo solemni sequi tenetur sub peccato mortali aut saltem veniali, juxta ea quæ in Tractatu *de Sacramentis in genere* diximus, p. 621.

Aliæ Baptismum præcedunt, aliæ eum comitantur, et aliæ subsequuntur.

I. De cæremoniis præcedentibus. — Præcedentes eæ sunt quæ ante introitum fontis baptismalis fiunt: sunt 1° solemnis aquæ baptismalis benedictio, quæ fit in pervigiliis Paschæ et Pentecostes, eo quod ordinarie Baptismus solemnis his tantum diebus conferebatur ; 2° impositio nominis ; 3° signum crucis in fronte et in pectore, ut discat baptizatus nunquam de fide erubescendum esse; 4° exorcismus cum trina insufflatione in faciem baptizandi, ad expellendum dæmonem; 5° impositio manus super caput baptizandi, ad significandum eum dæmoni arreptum tanquam victimam viventem, soli Deo consecrandum esse ; 6° intromissio salis benedicti in os illius, ut exprimatur eum juxta sapientiæ regulas loqui debere; 7° linitio salivæ in aures ejusdem, ut pateant cœlesti doctrinæ, et in nares, ut baptizatus odorem vitæ æternæ percipiat.

Deinde baptizandus in ecclesiam introducitur et ad

fontes baptismales, patrino et matrina Symbolum fidei recitantibus, ducitur.

II. De cæremoniis comitantibus. — Cæremoniæ quæ baptismum comitantur, sunt : 1° abrenuntiationes Satanæ, operibus et pompis ejus ; 2° linitio olei catechumenorum in pectore et inter scapulas ad sancte cogitandum et jugum Christi fortiter portandum ; 3° interrogatio et professio fidei ; baptizandus enim interrogatur circa fidem et per fidejussores suos respondet : *Credo*, etc. ; 4° petitio Baptismi ; sacerdos quippe dicit : *Vis baptizari?* et sponsores nomine baptizandi respondent : *Volo*. Tunc sacramentum confertur.

III. De cæremoniis sequentibus. — Cæremoniæ quæ sequuntur Baptismum, sunt : 1° unctio sancti chrismatis in vertice baptizati, ut intelligat se jam Christo capiti tanquam membrum esse conjunctum. Notandum semper utendum esse oleo et chrismate anno currenti, feria quinta in Cœna Domini, ab episcopo benedictis, et qui veteribus uteretur, seclusa necessitate, graviter peccaret. 2° Impositio linteoli, loco antiquæ vestis albæ, ad exprimendam mentis innocentiam. 3° Traditio cerei accensi, quo denotatur charitas in anima tunc existens.

His ritibus olim addebantur 1° osculum pacis, ad significandam optimam inter baptizatum et cœteros fideles fraternitatem ; 2° lactis et mellis delibatio, cujus meminit Tertull., lib. de Corona, cap. 3 : ea designabatur nova in Christo infantia, quam sic exhibet B. Petrus, I Epist. II, 2 : *Sicut modogeniti infantes, rationabile, sine dolo, lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.*

Quædam speciales præscribuntur cæremoniæ pro Baptismo adultorum : sedulo ediscendæ et observandæ sunt.

Quæritur 1° an cæremoniæ supplendæ sint iis, sive parvulis, sive adultis, qui privatim baptizati sunt.

R. Communiter docetur cæremonias sub gravi aut ad minus sub levi peccato supplendas esse infantibus catholicorum, ex licentia episcopi, vel ex necessitate, aut alia ex causa, privatim baptizatis : ita S. Th., S. Ligorius, etc.

« Quod tamen non est moris in hæreticis conversis, in-

» quit *Leyman*, cap. 8, n. 10, ne plebs putet nos eorum » Baptismum improbare. » Unde supplemus cæremonias infantibus apud hæreticos recte baptizatis, si parentes postulent, et adultis si desiderent. Consulendus est episcopus pro adultis, non pro infantibus, qui alterius non sunt conditionis quam infantes ab aliis personis baptizati.

Si Baptismus solemniter administratus nulliter fuerit collatus, aut si, cæremoniis solemniter suppletis, deprehendatur Baptismum fuisse nullum, communius dicunt theologi sacramentum sine cæremoniis iterandum esse; ratio eorum est, quod in sacramentis characterem imprimentibus non sit « aliquid iterandum, sed caute supplen- » dum id quod incaute fuerit prætermissum; » Decretal, lib. 1, tit. 16, cap. 1. Alii vero multi docent cæremonias cum sacramento iterandas esse, nisi aliqua ratio scandali aut infamiæ baptizantis aut baptizati aliud suadeat, quia cæremoniæ pro honore sacramenti institutæ sunt : ergo, extra necessitatem , sacramentum ab illis separari non debet, et aliunde principale trahit accessorium. Posterior hæc sententia ut tutior sequenda est in praxi.

Quæritur 2° utrum in Baptismo verum emittatur votum vivendi secundum leges christianas.

R. Non emittitur votum proprie dictum, sed latum, et mero proposito recte vivendi æquivalens : unde qui vota et promissiones Baptismi renovant, nihil aliud faciunt quam voluntatem juxta legem christianam vivendi iterare. Sed hæc obligatio ex ipsamet Baptismi susceptione oritur, ac proinde baptizatos in infantia solemniter vel sine cæremoniis tenet obstrictos, sicut baptizatos in adulta ætate.

Peccata igitur baptizatorum graviora sunt, cæteris paribus, et specialem habent malitiam, ratione ipsius sacramenti : hæc tamen circumstantia non declaranda est, quia sufficienter intelligitur.

ARTICULUS QUARTUS.

DE REGISTRO BAPTISMALI.

Rituale Romanum aliaque Ritualia præcipiunt ut nomina baptizati, ejus parentum ac susceptorum, in libro parochiali, vulgo dicto *registre*, diligenter inscribantur, antequam assistentes discedant, ut qui scribere norunt chirographum apponant. Hæc inscriptio necessaria est 1° ut perpetuo constet Baptismum rite fuisse collatum; 2° ut cognatio spiritualis certo detegi possit. Graviter igitur culpandus est parochus qui ex incuria acta Baptismi et Matrimonii exarare omittit, et exemplar completum ad archiva episcopalia singulis annis transmittere negligit.

Caute procedere debet, in conficiendis hujusmodi actis, quando baptizandi sibi exhibentur filii naturales, vel adulterini, vel ex matrimonio civiliter tantum contracto nati : in primo casu, dicat *ex patre incognito*, nisi vir aliquis præsens coram testibus agnoscat se parvuli patrem et nomen suum in registro subscribat, si possit; nec matrem nominet, nisi publice noscatur, vel duo saltem testes affirment eam talem agnoscere infantem ut suum.

In secundo casu, is solus agnoscendus est pater qui mulieris est maritus, juxta vetus axioma in legibus nostris quoad substantiam insertum : *Ille est pater quem nuptiæ demonstrant.*

In tertio casu, dici non potest baptizatum ex legitimo matrimonio N. et N. natum esse; nec tamen prudenter diceretur eum ex matrimonio illegitimo ortum esse : dicendum est ergo eum natum esse ex N. et N. civiliter conjugatis.

FINIS TRACTATUS DE BAPTISMO.

TRACTATUS

DE CONFIRMATIONE.

Illud sacramentum variis donatur nominibus, tum in Scriptura sacra, tum apud sanctos Patres; dicitur enim *manuum impositio*, *chrisma*, *chrismatis unctio*, *chrisma salutis*, *chrisma sanctum*, *signaculum spirituale*, *signaculum Dominicum*, *signaculum vitæ æternæ*, *perfectio*, et tandem usitato nomine apud Latinos *Confirmatio*, et apud Græcos *Chrisma*. Definitur : *Sacramentum novæ Legis, quo baptizatis datur plenitudo Spiritus sancti, ad firmiter credendum et ad fidem intrepide confitendam.*

Hunc dividemus Tractatum in octo capita. Primum erit de existentia illius sacramenti; secundum, de ejus materia; tertium, de ejus forma; quartum, de ejus ministro; quintum, de ejus effectibus; sextum, de ejus necessitate; septimum, de ejus subjecto et subjecti dispositionibus, et octavum, de ejus cæremoniis.

CAPUT PRIMUM.

DE EXISTENTIA SACRAMENTI CONFIRMATIONIS.

Quidam arbitrati sunt Novatianos, et serius Valdenses, Wiclefistas ac Hussitas Confirmationis existentiam negasse; sed id non constat. Certum est autem Lutheranos, Calvinistas omnesque alias Protestantium sectas, non vero Anglicanos, hoc blasphemando rejecisse sacramentum.

PROPOSITIO.

Confirmatio est sacramentum novæ Legis.

Prob. Illa certissime tenenda est propositio quæ est de fide, probatur Scriptura sacra, Patrum testimoniis et præscriptione : atqui talis est propositio nostra.

Est de fide, ut patet ex Decreto Eugenii IV, ad Armenos, et ex Conc. Trid., sess. 7, can. 1, ac specialiter de Confirmat., can. 1 : « Si quis dixerit Confirmationem » baptizatorum otiosam cæremoniam esse, et non potius » verum et proprium sacramentum, aut olim nihil aliud » fuisse quam catechesim quamdam, qua adolescentiæ » proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant; » anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* Act. Apost., VIII, 17 : *Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum;* et XIX, 5 et 6 : *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu, et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis et prophetabant.* Certe illa verba de sola Confirmatione intelligi possunt et sic de facto semper intellecta sunt : unde Confirmatio est proprie dictum sacramentum, si in illis verbis reperiantur conditiones ad constituendum sacramentum novæ Legis requisitæ : atqui in illis verbis reperiuntur, etc., videlicet — a) signum sensibile, manuum impositio; — b) productio gratiæ, siquidem Spiritus sanctus non datur nisi per gratiæ sanctificantis effusionem; — c) institutio Christi, cum ille solus gratiam sanctificantem ritui externo annectere potuerit, ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus.* Tertull., lib. de Resurrectione carnis, cap. 8, sic ait : « Caro abluitur, ut anima emacu- » letur; caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, » ut et anima Spiritu illuminetur; caro corpore et san- » guine Christi vescitur, ut et anima de Deo saginetur. » Tria sacramenta, quæ simul conferebantur, Baptismus,

Confirmatio et Eucharistia, evidenter hic exprimuntur.

S. Cypr., Epist. 37, agens de iis qui a Philippo diacono baptizati fuerant, ait : « Quia legitimum et ecclesiasti-» cum Baptismum consecuti fuerant, baptizari eos non » oportebat, sed tantummodo quod deerat, id a Petro et » Joanne factum est, ut, oratione pro eis habita, et manu » imposita, invocaretur et infunderetur super eos Spiri-» tus sanctus. »

S. Aug., contra litteras Petiliani Donatistæ, l. 2, c. 14 : « Et in hoc unguento sacramentum Chrismatis vultis in-» terpretari, quod quidem in genere visibilium signacu-» lorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus. » Quid clarius desiderari potest ?

His testimoniis innumera alia, non minus clara, superaddi possent. Ergo 2°.

3° *Præscriptione*. Ante Lutheranos et Calvinistas, omnes Ecclesiæ Occidentales Confirmationem inter sacramenta novæ Legis annumerabant, et ipsi negare nequeunt : omnes Ecclesiæ Orientales, licet a se invicem divisæ, idem tunc habebant et nunc habent sacramentum : unde vel illa institutio ab ipso descendit Christo, vel decursu temporum fuit introducta : at posterius omnino repugnat, ob multas rationes ; — a) quia ecclesiæ et sectæ a se divisæ hanc communem non retinuissent fidem, nisi omnes persuasum semper habuissent eam a Christo venire ; — b) quia pastores in repellendis novitatibus profanis semper vigilantes fuerunt, ut perpetuis historiæ ecclesiasticæ monumentis constat ; — c) talis innovatio fieri non potuisset quin multæ reclamationes exstitissent : atqui hujusmodi reclamationum nullum exhibetur vestigium, sed, e contra, unanimis ecclesiarum, doctorum, summorum Pontificum, conciliorum et Patrum, invenitur consensio. Dicendum est ergo cum divo Aug. : « Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis » institutum, sed semper retentum est, non nisi auc-» toritate Apostolica traditum rectissime creditur. » Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Per manuum impositionem, de qua fit menti
n Actibus Apostolorum, conferebantur gratiæ gratis datæ,
t patet his verbis : *Et loquebantur linguis et propheta-
ant*; ergo male concluditur ritum hic descriptum verum
sse sacramentum.

R. Dist. ant. Conferebantur gratiæ gratis datæ, simul
t gratiæ gratum facientes, *conc.*; secus, *nego ant.* Etenim
æpe cum Spiritu sancto impertiebantur gratiæ gratis
latæ, ut donum linguarum, donum prophetiæ, etc., quod
ecessarium erat in his primis temporibus ad propagatio-
em et confirmationem fidei. Verum simul conferebantur
ratiæ gratum facientes; nam 1° *Accipiebant Spiritum
anctum*; *venit Spiritus sanctus super eos:* atqui hæc verba
impliciter non dicerentur de iis qui, ut Balaam, donum
rophetiæ tantum haberent, vel aliud donum pure exter-
um. 2° Eumdem accipiebant Spiritum sanctum qui datus
uerat Apostolis, juxta hæc B. Petri verba, Act., xi, 15 :
*Cum autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super
os sicut et in nos in initio :* porro Apostoli non tantum
lona externa seu gratias gratis datas acceperant, sed Spi-
itum quo in alios viros mutati fuerunt, ut Christum in-
repide coram principibus et in tormentis confiterentur,
c proinde gratiam sanctificantem : ergo. Si autem dona
xterna nunc cum sancti Spiritus effusione non conferan-
ur, nihil inferri potest : nam, ut ait S. Aug., Tract. 6 in
Epist. beati Joan., cap. III, t. III, 2ª part. col. 868, hæc
signa erant tempori opportuna. Numquid modo quibus
imponitur manus ut accipiant Spiritum sanctum, hoc
exspectatur ut linguis loquantur? aut quando imposui-
mus manum istis infantibus, attendit unusquisque ves-
trum utrum linguis loquerentur, et cum videret eos
linguis non loqui, ita perverso corde aliquis vestrum
fuit ut diceret : Non receperunt isti Spiritum sanctum,
nam si accepissent, linguis loquerentur quemadmodum
tunc factum est? »

Obj. 2° Multi Patres Apostolis propinquiores, ut S. Ignatius, S. Justinus, Athenagoras, Theophilus, Tatianus, S. Irenæus, etc., de Confirmatione nihil dicunt : ergo Confirmatio tunc non existebat.

R. 1° *Negari posset antecedens*, — a), quia theologi ostendunt saltem quosdam de Patribus in exemplum citatis sacramenti Confirmationis meminisse, ut videre est apud *Witasse* continuatorem, *Drouin*, etc. — b) Quia multa opera citatorum Patrum perierunt, alia ad nos mutilata pervenerunt : temere ergo asseritur eos nihil de Confirmatione dixisse.

R. 2° *Nego consequens*, — a) quia dictorum Patrum silentium testimonia aliorum positiva et constantem Ecclesiæ praxim labefactare non potest; — b) quia nonnulli veteres Patres de Baptismo et Eucharistia nihil dixerunt, et tamen Protestantes hæc duo sacramenta admittunt, Ergo.

Inst. Patres qui de Confirmatione loquuntur, eam communius jungunt Baptismo : ergo arbitrati sunt eam Baptismi esse appendicem.

R. Nego conseq. Nam 1° simul jungunt, saltem frequenter, Eucharistiam : attamen nolunt adversarii Eucharistiam esse Baptismi appendicem : ergo nec dicere possunt. etc. Tria igitur hæc sacramenta simul a nonnullis Patribus nominantur, quia olim simul conferri solebant, et quia Confirmatio perficiebat vitam spiritualem per Baptismum collatam quam Eucharistia augebat. 2° Confirmatio non in ipso Baptismo, tanquam pars ejus, confertur, sed tantum post Baptismum, et non semper nec statim. 3° Sacerdos est minister ordinarius Baptismi, non vero Confirmationis. Ergo.

Obj. 3° Theologi catholici varias movent quæstiones circa materiam, formam, ministrum, effectus et necessitatem Confirmationis, et sibi non consentiunt : ergo non constat esse sacramentum proprie dictum.

R. Nego conseq. Nam 1° omnes admittunt eam esse sacramentum : et sibi non dissentiunt nisi in explicanda ejus natura, in assignandis ejus ministro, necessitate,

effectibus, etc.; at dissensiones in explicanda rei natura, in assignandis ejus causis et effectibus, existentiam ejus nullatenus labefactant, *ut patet* : ergo. 2° Ipsi Protestantes in varias abeunt sententias circa materiam, formam, ministrum, necessitatem et effectus Baptismi et Eucharistiæ, et tamen hæc duo admittunt sacramenta. Ergo.

Quæritur quo tempore sacramentum Confirmationis fuerit institutum.

R. Constat, ex dictis in Tractatu *de Sacramentis in genere*, illud a Christo fuisse institutum; sed quo tempore; incertum est. Quidam dicunt institutum fuisse cum Christus manus imposuit parvulis sibi oblatis, ut apud Matth., XIX, 13 et seq. narratur; alii in ultima cœna, et alii probabilius in intervallo inter resurrectionem et ascensionem, dum Christus cum Apostolis conversatus est, *loquens de regno Dei*, Act., I, 3. Illud autem non instituit *exhibendo*, inquit S. Th., 3ª part., q. 27, art. 1, ad 1, *sed promittendo*, siquidem plenitudo Spiritus sancti non nisi post ascensionem Christi in Apostolos descendit.

CAPUT SECUNDUM.

DE MATERIA CONFIRMATIONIS.

I. De genuina materia confirmationis. — Triplex est potissimum Catholicorum sententia circa materiam hujus sacramenti; alii enim eam constituunt in sola manuum impositione, quæ fit ab episcopo versus confirmandos, antequam ad unctionem sacri chrismatis accedat, et dicunt chrismatis unctionem antiquissimum quidem esse ritum ab Ecclesia præscriptum, sed ad essentiam sacramenti non pertinentem. Fundantur verbis Scripturæ et testimoniis Patrum de sola manuum impositione loquentium. ta, inter alios, P. *Sirmond*, *Sainte-Beuve* et *Lherminier*.

Alii, e contra, volunt materiam hujus sacramenti in ola sacri chrismatis unctione collocandam esse; nituntur

Euchologiis ac praxi Græcorum aliorumque Orientalium qui solam commemorant chrismationem. Plures ex iis arbitrantur chrismatis unctionem manuum impositioni auctoritate Ecclesiæ substitutam fuisse.

Aliqui credunt materiam hujus sacramenti consistere tum in manuum impositione, tum in chrismatione, ita ut unaquæque materia sit plena, sicut panis et vinum in Eucharistia, et non majorem utraque quam una producat effectum. In eo systemate, Ecclesia potest, ex circumstantiis, unam aut alteram aut utramque præscribere adhiberi materiam, quemadmodum communionem sub una tantum vel sub utraque permittit specie.

Alii vero communius docent totam Confirmationis materiam sitam esse in unctione sacri chrismatis et manus impositione quæ unctionem comitatur. Sic Bellarminus, *Suarez*, Sylvius, *Layman*, *Gonet*, *Maldonat*, *P. Antoine*, S. Ligorius, etc.

PROPOSITIO.

Materia Confirmationis consistit in impositione manuum et chrismatis unctione.

Prob. 1° impositionem manuum necessariam esse; in textibus enim a nobis superius citatis, sive ex Actibus Apostolorum, sive ex Tertull. et S. Cypr., hæc impositio exhibetur ut medium quo Spiritus sanctus in animam effunditur. Idem constat ex continua traditione, ex Pontificali Romano et ex perpetua Ecclesiæ praxi. Ergo 1°.

Prob. 2° chrismatis unctionem non minus essentialem esse; eam enim ut talem exhibent 1° Patres, ut videre est in textibus Tertull., S. Cypr. et S. Aug.; 2° Pontificalia Latinorum et Euchologia Græcorum; 3° concil. Florent., in Decreto ad Armenos, sequentibus verbis : « Cujus (Confirmationis) materia est chrisma confectum ex » oleo, quod nitorem significat conscientiæ, et balsamo, » quod nitorem significat bonæ famæ, per episcopum benedicto; » 4° conc. Trid., sess. 7, de Confirm., can. 2:

5i quis dixerit injuriosos esse Spiritui sancto eos qui sacro Confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt; anathema sit. » Ergo 2°.

Dices 1°: In Decreto ad Armenos assignatur chrismatio materia Confirmationis, et non fit mentio impositionis nuum; imo dicitur : « Loco autem illius manus impositionis (quæ in Actibus Apostolorum refertur), datur in Ecclesia Confirmatio. » Ergo.

R. Nego conseq. Nam 1° manus impositio non excludi; imo in chrismatione necessario includitur, ut mox tensuri sumus; 2° per verba *loco autem*, etc., concilium unum significare intendit, scilicet, ritum qui tempore postolorum manus impositio simpliciter dicebatur, nunc Ecclesia Confirmationem apellari. Ergo.

Dices 2° : Græci manum non imponunt, et tamen sacramentum Confirmationis habent. Ergo.

R. Nego ant. Equidem Euchologia Græcorum aliorume Orientalium, licet Confirmationem inter sacramenta væ Legis reponant, nullam exprimunt manus impositem a chrismatione distinctam, testibus *Goar*, Arcudio *Renaudot*; sed non sequitur Græcos impositionem solute necessariam non habere ; inunctio enim chrisatis in fronte pollice facta, aliquam manus impositiom necessario supponit ; at plerique theologi contendunt nc impositionem sufficere, et ideo Græcos aliam seorn faciendam non præscribere, quia hæc quæ in chrisione necessario includitur, est sufficiens. Ergo.

Dices 3° : Apostoli chrismate non usi sunt in Confrione, sed sola manus vel manuum impositione : ergo risma non est materia essentialis.

R. Nego ant. Nam, ex traditione antiquissima, ex xi et consensu omnium Ecclesiarum, chrisma est pars entialis sacramenti Confirmationis : at solus Christus teriam et formam sacramentorum instituit : ergo risma semper necessarium fuit, ac proinde Apostoli eo administranda Confirmatione usi sunt, quamvis, S. Lu, in Actibus Apost., de sola manuum impositione uatur; per has enim voces totum sacramentum expri-

mebatur, sicut apud Græcos totum per chrisma nunc exprimi solet : ergo.

Quædam notanda sunt circa manuum impositionem, chrisma et unctionem.

II. NOTANDA CIRCA MANUUM IMPOSITIONEM. — 1° Duplex distinguitur manuum impositio : prior est utriusque manus, initio cæremoniæ, cum oratione in Pontificali præscripta, ad postulanda Spiritus sancti dona. Probabile est eam non esse materiam essentialem : — a) quia Græci et alii Orientales eam non habent; — b) quia in Decreto ad Armenos ne quidem indicatur, quamvis Eugenius IV sanam doctrinam circa partes essentiales sacramentorum tradere intendat; — c) quia Benedictus XIV, Inst. 6, n. 15, solum chrisma pro materia Confirmationis assignat : idem fusius dicit in Tractatu de Syn. dicec., l. 13, cap. 19, num. 16 et 17. In Const. *Ex quo primum*, diei 1 martii anni 1756, § 52, sic habet : « Extra controversiam est in Ecclesia Latina Confirmationis sacramentum conferri adhibito sacro chrismate, seu oleo olivarum balsamo commixto et ab episcopo benedicto, ductoque signo crucis per sacramenti ministrum in fronte suscipientis, dum idem minister formæ verba pronuntiat. »

Nunc igitur habendum est ut certum solam impositionem quæ sacri chrismatis unctionem comitatur esse de sacramenti essentia. S. Lig., l. 6, n, 164. Unde, si quis impositioni generali non adstitisset, non ideo iterandum esset sacramentum. Nihil tamen ex præscriptis omittendum est.

2° Sufficit unam tantum imponere manum ; — a) nam in Act. Apost., VIII, 18, dicitur : *Cum vidisset enim Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus* ; — b) S. Cypr. superius citatus ait : *Oratione pro eo habita et manu imposita* ; — c) eodem modo alii loquuntur Patres, et sic docent theologi, asserentes parvi referre an dextra vel sinistra imponatur, quamvis uti dextra magis deceat, et nunquam instrumento, ut dicemus infra.

III. Notanda circa sanctum chrisma. — 1° Chrisma t oleum ab episcopo feria quinta in Cœna Domini so- nniter benedictum, in quod balsamum commiscetur. ud Græcos triginta quinque species aromatum, in exi- a vini copia coctæ et fere per totum Quadragesimæ npus præparatæ, adjunguntur. (*Goar*, p. 637.)

2° Oleo semper usa est Ecclesia, dum Confirmationis cramentum conficiebatur : quo tempore autem balsa- um permiscere incœperit, non liquet : certum est illud itatum fuisse in sexto sæculo, nam in Gregorii Magni cramentario legitur : « Præparantur ampullæ duæ cum oleo, quarum melior defertur pontifici, ut, accepto bal- samo et commixto cum oleo, manu sua, impleat eam. » ec verba supponere videntur usum balsami jam fuisse tiquissimum. Multi contendunt illud semper fuisse in u, sicut oleum, idque probant — a) voce *chrisma* sem- r usitata ubi de Confirmatione agitur : per chrisma tem non simplex intelligitur oleum, sed aliqua mix- ra, quæ quandoque dicitur sanctum unguentum : b) perpetua Ecclesiæ praxi ; — c) ex verbis Eugenii IV, Decreto ad Armenos, declarantis materiam Confirma- nis esse oleum cum balsamo. Ita S. Th., *Isambert*, *net*, *Billuart*, etc. Multi tamen alii negant, præcipue ia priorum sæculorum Patres de oleo loquuntur, silent ro de balsamo. Ita Estius, *Juénin*, *Witasse*, *Tournely*, *ouin*, etc. Benedictus XIV quæstionem relinquit du- am, nec nos eam definire intendimus.

3° Hinc controvertitur an balsamum, saltem ex gravi æcepto ecclesiastico requisitum juxta omnes, ad validi- tem sacramenti sit necessarium : affirmant qui senten- am S. Thomæ defendunt, cæteri vero negant.

Bened. XIV, Const. *Ex quo*, diei 1 martii 1756, testa- r pontifices Romanos non semel indulsisse, pro regio- bus in quibus vera balsami species non reperitur, « ut ad conficiendum chrisma liceret uti certo quodam fra- granti succo seu liquore, qui communiter pro vero bal- samo accipitur. »

Multæ sunt balsami species; sed arbusta ex quibus

vera balsami species educitur in Judæa præsertim existunt, ut ibid. supponit doctissimus Pontifex. Adhibendum est igitur balsamum vulgo appellatum Judæum seu verum; et si haberi non posset, ad summum Pontificem recurrendum esset pro obtinenda dispensatione necessaria.

Quæ balsami quantitas cum oleo permisceri debeat nullibi determinatum invenimus; sufficientem esse oportet ut recte dicatur existere commixturam et quoddam unguentum : sequenda est ecclesiarum consuetudo.

4° Oleum ad validitatem sacramenti procul dubio necessarium est, et oleum olivarum, quia sic intelligitur oleum simpliciter dictum, et sic semper intellectum est.

5° Quidam dicunt benedictionem chrismatis ex solo præcepto ecclesiastico necessariam esse; alii ex præcepto divino, sicut commixtio aquæ cum vino ad Missæ sacrificium præcipitur, non autem ex necessitate sacramenti; adeo ut valeret Confirmatio cum chrismate non benedicto administrata, quemadmodum valet Baptismus in aqua non benedicta collatus. Ita *Drouin*, theologus Lugd., etc. Cæteri vero communissime benedictionem ad essentiam sacramenti necessariam esse docent, præcipue innixi perpetua Ecclæsiæ praxi; ubique enim videmus chrismate benedicto usum esse, et nunquam chrismate non benedicto : unde Eugenius IV dicit materiam hujus sacramenti esse chrisma benedictum. Parvi refert autem quod aqua profana ad Baptismum sufficiat, et panis communis ad Eucharistiam; cum enim sacramenta a sola Christi voluntate pendeant, nulla in eis adhibenda est ratio a pari.

6° Certum est benedictionem chrismatis inter functiones episcopales annumerandam esse : id constat ex conciliis Carthag. II, anno 390 celebrato, can. 3; Carthag. III, an. 397, can. 36, in quo hæc sunt verba : « Ut presbyter, » inconsulto episcopo, virgines non consecret, chrisma » vero nunquam conficiat. » Multa alia citantur monumenta, et constans est usus, tum apud Græcos aliosque Orientales, tum apud Latinos.

7° Plurimi non ignobiles theologi, ut Cajetanus, *Valentia*, *Suarez*, *Bonacina*, etc., tenent episcopum esse quidem ministrum chrismatis ordinarium, sed presbyterum illud ex commissione episcopi, vel saltem Pontificis maximi, valide conficere, sicut Confirmationis sacramentum valide administrat, et quædam hujus concessionis exempla citantur. Verum probabilius videtur benedictionem episcopi jure divino ita necessariam esse, ut ne quidem ex summi Pontificis dispensatione potestas eam faciendi simplici sacerdoti conferri possit. Hæc sententia fulcitur — a) verbis Eugenii IV *cujus materia est chrisma, ex oleo et balsamo per episcopum benedicto*; — b) testimoniis Patrum et conciliorum benedictionem episcopi requirentium; — c) constanti omnium ecclesiarum praxi; — d) usu Romanorum pontificum, qui, ut infra dicemus, facultatem Confirmationem administrandi simplicibus presbyteris pluries concesserunt, sed ea conditione ut chrismate ab episcopo benedicto uterentur. Vide Benedict. XIV, de Synodo diœces., l. 7, cap. 8.

8° In jure canonico, Decret. 3ª part., dist. 3, can. 18, et dist. 4, can. 122, statuitur chrisma singulis annis renovari et vetus cremari debere ; sed omnes fatentur hoc præceptum esse duntaxat ecclesiasticum, et ab illo Benedictus XIV dispensavit per Constit. *Cum ad inscriptam*, diei 9 januarii 1740, qua guardiano conventus Fratrum Minorum de Observantia in Hierosolymis, cui deputata est a S. Sede custodia sancti Sepulcri, facultatem Confirmationis sacramentum administrandi concedit, *oleo et chrismate etiam antiquis, si nova haberi non possint...*

9° Similiter circumstantia feriæ quintæ in Cœna Domini ad chrismatis consecrationem, est tantum præcepti ecclesiastici, et conc. Tolet. I, anno 400 celebratum, dicit, can. 20 : « Episcopo sane certum est quod omni tempore » licet chrisma conficere. »

IV. NOTANDA CIRCA CHRISMATIS UNCTIONEM. — 1° De essentia est sacramenti unctionem fieri in fronte : id constat — a) ex perpetua Ecclesiæ praxi ; — b) ex Sacramentario S. Gregorii Magni; — c) ex Decretal., 1, 2,

tit. 15, cap. unico de sacra Unctione, in quo Innocentius III ait : « Per frontis chrismationem, manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio ; — d) ex Decreto ad Armenos, declarante confirmandum inungi *in fronte ubi verecundiæ est sedes* ; — e) ex consensu omnium theologorum.

2° Velut probabilius multi docent unctionem per modum crucis de necessitate sacramenti fieri debere, alioquin verba formæ mox referenda non verificarentur, et ita fert constans Ecclesiæ praxis. Sic S. Th., *Billuart, Drouin*, S. Ligorius et communiter alii.

3° Græci unctionem in fronte non omittunt, sed alias simul faciunt : « Baptizatum sancto unguento ungit, » inquit Rubrica, apud P. *Goar*, p, 356, « crucis signum » faciens in fronte, et in oculis, et in naribus, et in utra» que aure, et in pedibus. » Certum est solam unctionem frontis essentialem esse, cæteras vero tantum cæremoniales : apud Latinos semper omissæ sunt, apud ipsos Græcos variantur.

4° Certum videtur ad valorem sacramenti requiri ut unctio ab episcopo immediate fiat, non vero mediante aliquo instrumento ; quia, ex dictis, certum est manus impositionem quæ unctionem comitatur, essentialem esse : nulla autem proprie dicta manus impositio existeret, si unctio per aliquod instrumentum fieret. Ergo. Bened. XIV, de Synodo diœces., l. 13, cap. 19, n. 15.

5° Ea chrismatis necessaria est et sufficit quantitas, ut ex illo crux in fronte reipsa signetur : attendere igitur debet episcopus ne chrisma in pollice deficiat, quod facile contingere posset. S. Ligorius, l. 5, n. 166.

CAPUT TERTIUM.

DE FORMA SACRAMENTI CONFIRMATIONIS.

I. De genuina forma Confirmationis. — Omnes fatentur formam sacramenti Confirmationis in aliquibus ver-

bis ab episcopo prolatis consistere; sed quæ sint illa verba, non sibi consentiunt. Qui volebant primam utriusque manus impositionem solam esse materiam essentialem, contendebant orationem huic impositioni correspondentem totalem esse formam; qui, e contra, arbitrantur solam chrismationem esse materiam proprie dictam hujus sacramenti, dicunt verba chrismationi respondentia formam essentialem constituere : verba autem ista, apud Latinos, sunt : *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*; et apud Græcos : *Signaculum doni Spiritus sancti* (*Goar*, p. 356), subintelligitur, secundum linguæ græcæ morem, *ecce* vel *tibi datur*.

Qui tenebant primam manuum impositionem et chrismationem simul junctas totalem sacramenti Confirmationis materiam constituere, eo ipso utramque orationem pariter necessariam esse pronuntiabant.

Quia vero manus impositionem quæ simul cum unctione fit necessario, solam essentialem esse nunc ut certum habetur, sequitur sola verba : *Signo te signo crucis*, etc., essentialia esse; nec requiritur ut hanc assertionem congestis argumentis fulciamus.

II. De mutationibus in forma confirmationis. — Juxta communem doctorum sententiam, sequentes mutationes reputandæ sunt essentiales : si omittatur, 1° vox *signo* vel *confirmo*, 2° sanctissimæ Trinitatis expressio, 3° verbum *te*, 4° verba *signo crucis* vel *chrismate salutis*. Secus vero, si diceretur *corroboro* pro *confirmo*, vel *sanctificationis* loco *salutis*.

III. De forma apud Græcos usitata. — *Arcudius, et generaliter theologi cum illo, affirmant eam esse legitimam*, alioquin dicendum foret Græcos sacramentum Confirmationis nunc non habere, quod expresse vetat Bened. XIV, in Constitutione *Ex quo primum*, diei 1 martii anni 1756, § 50 (Bul. t. iv). Etenim nunquam Latini conquesti sunt eos formam essentialem hujus sacramenti corrupisse, eosque sæpe vident sua forma utentes etiam Romæ.

Unde concludendum est Christum formam Confirma-

tionis explicite quoad ipsa verba non determinasse, sed potestatem Ecclesiæ concessisse eam sic quoad verba determinandi. *Dens*, t. v.

Sanctissima Trinitas apud Græcos immediate ante unctionem invocatur.

Quamvis plurima puncta circa materiam et formam Confirmationis inter theologos controvertantur et maneant dubia, extra omne dubium est hoc sacramentum, rite administratum, certam materiam certamque formam habere.

CAPUT QUARTUM.

DE MINISTRO SACRAMENTI CONFIRMATIONIS.

Duplex hujus sacramenti distinguitur minister ; ordinarius scilicet, qui in sua ordinatione completam accepit potestatem hoc sacramentum valide ministrandi, scilicet episcopus ; et extraordinarius, qui nempe, præter ordinationem, aliqua indiget commissione a summo Pontifice sibi data ; tales sunt sacerdotes.

ARTICULUS PRIMUS.

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS ORDINARIO.

I. INQUIRITUR QUINAM SIT MINISTER ORDINARIUS CONFIRMATIONIS. — Photius, pseudopatriarcha Constantinopolitanus in nono sæculo, et schismatis Græcorum auctor, docuit potestatem confirmandi, sicut baptizandi et consecrandi, presbyteris et episcopis communem esse, hanc doctrinam hodierni sequuntur Græci, teste Arcudio, lib. 2, cap. 10, et presbyteri, ipsomet præsente episcopo, confirmant, sicut baptizant et prædicant.

Valdenses, Wiclefistæ et Hussitæ eumdem tenuerunt errorem, ut patet ex articulo Wiclefi 28, in conc. Const., sess, 8, damnato, et sic se habente : « Confirmatio, juve-

» num clericorum ordinatio, locorum consecratio, reser-
» vantur papæ et episcopis propter cupiditatem lucri tem-
» poralis et honoris. »

PROPOSITIO.

Solus episcopus est minister ordinarius sacramenti Confirmationis.

Prob. Propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, testimoniis Patrum, auctoritate Romanorum pontificum et perpetua Ecclesiæ praxi.

Est de fide, ut pote definita in concilio Florent., decreto unionis, et in concilio Tridentino, sess. 7, de Confirm., can. 3 : « Si quis dixerit sanctæ Confirmationis » ordinarium ministrum non esse solum episcopum, sed » quemvis simplicem sacerdotem : anathema sit. »

Prob. 1° *Scriptura sacra.* In Actibus enim Apostolorum, cap. VIII, legitur Petrum et Joannem Apostolos, ac proinde de charactere episcopali insignitos, Samariam missos esse ut manus a Philippo baptizatis imponerent, atque Spiritum sanctum traderent. Similiter, ibid., XIX, 6, videmus B. Paulum manus ad conferendum Spiritum sanctum imponere ; nullibi vero scribitur simplices presbyteros hoc fecisse. Ergo 1°.

2° *Testimoniis sanctorum Patrum.* S. Cypr., Epist. 73, sic ait : « Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in » Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, et » per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, et signaculo Dominico consummentur. »

S. Hieron., Dialogo ad Lucif., 2ª part., ait : « Non abnuo hanc esse ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longe in minoribus urbibus per presbyteros et diaconos baptizati sunt, episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat. » Alia multa citari possent. Ergo 2°.

3° *Auctoritate Romanorum pontificum*, nempe S. Inno-

centii I, S. Gregorii Magni, Gelasii, Melchiadæ, Eusebii, etc., ut videre est in Decreto, 1ª part., dist. 95, can. 1 et 2, et 3ª part., dist. 5, can. 1, 2, 3, etc., nec non in Tractatu de Synodo diœces., l. 7, cap. 7, n. 2. Ergo 3°.

4° *Ex perpetua totius Ecclesiæ praxi.* Mos ille apud Latinos non est dubius; ubique et omni tempore, apud Patres et auctores ecclesiasticos et in cunctis Pontificalibus reperitur : probant Arcudius et *Drouin*, ex S. Joanne Chrysost. aliisque testimoniis, episcopum, apud Græcos, a primævis temporibus habitum fuisse ut ordinarium ministrum Confirmationis ; sic etiam Allatius, lib. 3 de Eccl. Occid. et Orient. perp. consensu. Ergo 4°, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Narratur, Act., IX, 17, Ananiam manus imposuisse Paulo : attamen Ananias non erat episcopus.

R. Dist. ant. Ananias manus imposuit Paulo ad restituendum ei visum, ut patet ex textu, *conc.* : ad eum confirmandum, *nego ant.* Nondum enim Paulus erat baptizatus : quocumque igitur sensu illa manuum impositio accipiatur, de Confirmationis sacramento intelligi non potest.

Ad min. Quidam putant Ananiam fuisse episcopum Damascenum ; sed nulla est ratio de hoc facto disserendi.

Dices 2° : S. Hieron., loco citato, subjungit : « Et mul- » tis in locis id factitatum reperimus, ad honorem potius » sacerdotii quam ad legem necessitatis. » Ergo episcopus non est, saltem ex institutione divina, minister ordinarius, etc.

R. Nego conseq. Nam 1° S. Doctor non arbitratur consuetudinem quam commemorat esse humanam, sed divinam, cum ibidem dicat : « Disce hanc observationem » ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Do- » mini Spiritus sanctus in Apostolos descendit. » 2° Non dicit episcopos multis in locis manus baptizatis imponere, sed multis in locis ad eos qui longe in minoribus urbibus baptizati erant excurrere ; quod sententiæ nostræ neutiquam adversatur. 3° Posteriora verba, *ad honorem potius sacerdotii quam ad legem necessitatis*, eo intelligenda sunt sensu, scilicet potestatem administrandi Confirmationem

dignitati episcopali ad honorem ei conciliandum reservatam esse, quia hoc sacramentum non est ad salutem necessarium sicut Baptismus. Ergo.

Dices 3° cum Photio : Simplices sacerdotes baptizare et consecrare possunt, etiam præsente episcopo : ergo et confirmare, quia qui potest plus potest et minus.

R. Nego conseq. In iis enim quæ a libera Dei voluntate pendent, argumenta *a pari* vel etiam *a fortiori* non valent. Ergo.

II. Quo modo episcopus debeat uti sua potestate quoad Confirmationem. — 1° Quilibet episcopus, etsi jurisdictione episcopali careat, valide confirmare potest ; quia validitas hujus sacramenti a solo charactere pendet, servatis cæteris servandis. At jurisdictio ordinaria vel delegata necessaria est ad licite confirmandum. Unde

2° Episcopus in aliena diœcesi, sine Ordinarii licentia, confirmans, mortaliter peccat et suspensionem in cap. 5, sess. 6. conc. Trid. de Reform. latam incurrit, ut sacra Congreg. ejusdem concilii interpres definiit die 15 aprilis 1575, et docent theologi ac canonistæ. Nec magis archiepiscopus hoc sacramentum in diœcesi suffraganei sui, sine speciali delegatione administrare posset.

3° Qui alienos diœcesanos, sine proprii episcopi licentia, in sua diœcesi confirmaret, mortaliter etiam peccaret, juxta communissimam theologorum sententiam. Plures, apud *Ferraris* et S. Ligorium, dicunt eum suspensionem incurrere : communior tamen est sententia negans. Imo multi contendunt licentiam Ordinarii præsumi posse, si nempe ex adjunctis prævideatur talem actum illi gratum fore. Hinc qui ad conferendam primam tonsuram subdito non suo legitime delegatur, Confirmationem ei administrare potest.

4° Ordinarie episcopi alienos diœcesanos ad confirmationem non admittunt sine expressa Ordinarii eorum licentia : valide tamen ii confirmarentur qui, sine tali licentia, se cum aliis confirmandis præsentarent, nisi episcopus confirmans formalem haberet intentionem extraneos licentia proprii episcopi destitutos non confir-

mandi: in hoc casu nullum esse sacramentum sacra Congr. Conc. definiit anno 1682, defectu scilicet intentionis requisitæ.

5° Sede vacante, ad viciniorem episcopum, id est, cujus cathedralis proximior est cathedrali vacanti, pertinet in ea diœcesi Confirmationem administrare et aras seu altaria portatilia consecrare: sic fert decisio sacræ Cong. Episc. diei 10 januarii 1605, et altera decisio S. Cong. Concil. diei 14 nov. 1637, apud *Ferraris* v° *Confirm.*, art 2, n. 16 et 17. Hæc tamen vicinior episcopus agere non potest nisi rogante vicario capitulari.

6° Probabilius est confirmationem sine gravi culpa conferri posse in loco decenti extra ecclesiam; peccaret tamen venialiter episcopus, nisi aliqua rationabilis causa, ut nimia confirmandorum multitudo, eum excusaret. Ita S. Ligorius, l. 6, n. 174, et plures apud ipsum.

Confirmandæ sunt moniales per fenestellam communionis, inquit *Ferraris*, art. 3, n. 24, citans decisionem S. Cong. Episc. diei 6 julii 1601: unde propterea non datur licentia egressus vel ingressus.

7° Omnes unaniniter docent episcopum non legitime impeditum graviter peccare, si longo tempore non confirmet, et præcipua saltem diœcesis suæ loca eo fine visitare negligat, quia subditos ingenti bono privat.

8° Quidam dicunt episcopum teneri, et quidem sub gravi, moribundo petenti confirmationem administrare: alii contendunt eum ad id sub nullo peccato teneri, quia excusat incommoditas et communis praxis. Difficile tamen concipitur eum saltem venialiter non peccare, nisi rationabili causa excusetur.

9° In 3ª part. Decreti, dist. 5, can. 7, statuitur *ut episcopi non nisi jejuni, per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.* Verum, ex communi sententia, hæc verba de consilio, non vero de præcepto intelligenda sunt, et passim Confirmatio, quando rationabilis adest causa, post prandium confertur.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS EXTRAORDINARIO.

1. DEMONSTRATUR SACERDOTEM ESSE MINISTRUM EXTRAORDINARIUM CONFIRMATIONIS. — Gravis olim exstitit controversia inter catholicos doctores, an simplex sacerdos ex sanctæ Sedis delegatione Confirmationem valide ac licite administrare posset. Negaverunt multi, inter quos Hugo a S. Victore, S. Bonaventura, Durandus, Estius, *Sainte-Beuve*, *Duhamel*, *Lherminier*, etc. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Simplex sacerdos, ex speciali summi Pontifici delegatione, sacramentum Confirmationis valide et licite administrare potest.

Prob. concilio Florentino, auctoritate summorum Pontificum et agendi ratione nunc recepta.

1° *Conc. Florent.*, nempe Decreto ad Armenos, in quo sequentia leguntur verba : « Legitur tamen aliquando, » per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili et » urgente admodum causa, simplicem sacerdotem chris- » mate per episcopum confecto hoc administrasse Confir- » mationis sacramentum. » Huic testimonio assentire videtur conc. Trid., definiendo episcopum illius sacramenti ministrum esse *ordinarium* : supponit ergo existere posse ministrum extraordinarium, simplicem videlicet sacerdotem, quamvis controversiam inter doctores agitatam terminare non intenderit. Ergo 1°.

2° *Auctoritate summorum Pontificum*, nempe S. Gregorii Magni, qui presbyteris Galaritanis concessit, « ubi » episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus bapti- » zatos chrismate tangere debeant (Epist. 26, t. II); » Nicolai IV, Joannis XXII, Urbani V, Eugenii IV jam relati, Leonis X, Adriani VI, Sixti V, Benedicti XIII, Clementis XI, Benedicti XIV, qui omnes facultatem su-

pradictam simplicibus presbyteris concesserunt. Vide Const. 10 et Const. 87, § 14, Benedicti XIV in Bullario ejus, t. I, et in primis de Synod. diœces, l. 7, cap. 7, n. 5 et 6. Ergo 2°.

3° *Agendi ratione nunc recepta*, non solum apud Græcos ubi simplices presbyteri Confirmationem statim post Baptismum conferre solent, sed in Ecclesia Romana; quotidie enim facultas confirmandi simplicibus committitur presbyteris missionariis, ad regiones longinquas proficiscentibus, vel ibi ministerium Apostolicum jam exercentibus. Ergo. « Quare non videtur, » inquit Bened. XIV, de Synodo diœces., l. 7, cap. 7, n. 7, « hodie fas esse potestatem de qua olim disceptabatur, » summo Pontifici abjudicare. » Unde a proponendis et solvendis adversariorum objectionibus abstinendum judicamus.

II. NOTANDA CIRCA MINISTRUM EXTRAORDINARIUM. — 1° Fundamentum hujus potestatis est sacerdotium : unde diaconus ad confirmandum delegari non posset.

2° Attamen solus character sacerdotalis ad valide confirmandum non sufficit, sed essentialis est delegatio, ut expresse docet Benedict. XIV, de Synodo diœces., l. 7, cap. 8, n. 7.

3° Declarat ibid. illustris Pontifex « irritam nunc fore » Confirmationem a simplici presbytero latino, ex sola » episcopi delegatione collatam, quia Sedes Apostolica » id juris sibi unice reservavit. »

4° « Longe ante Photianum schisma, fuisse Græcorum » moribus receptum, ut simplices sacerdotes baptizatos » infantes statim sacro chrismate inungerent, demonstrant Morinus, etc. » Sunt verba Bened. XIV, ibid., cap. 9, n. 1. Mos sic confirmandi apud eos semper viguit, et nefas est dicere nullum esse sacramentum ita administratum; Patres enim latini, in conc. Florent., ratam habuerunt Confirmationem Græcorum, licet a simplici sacerdote administratam.

5° Hæc autem Confirmatio « non potest aliunde vires » sortiri, » inquit idem Bened. XIV, cap. 9, n. 2, « quam

» a delegatione, sive expresse, sive tacite, eidem sacer-» doti facta a Romano pontifice. » Consuetudo autem apud Græcos usitata, a pontifice Romano censetur approbata, donec ei resistat.

6° In quibusdam locis pontifices Romani ei consuetudini variis in temporibus restiterunt : v. g., Innocentius IV eam in regno Cypri abstulit, et Clemens VIII sacerdotibus italo-græcis severe interdixit ne baptizatos chrismate consignare præsumerent, cujus decreta confirmavit Benedict. XIV, Const. *Etsi pastoralis,* § 3 (Bull., t. 1).

7° Confirmatio igitur, a sacerdote non legitime delegato collata, reputanda est nulla et iterari debet absolute vel conditionate, prout nullitas ejus videtur certa vel dubia. Hinc non mirum si Nicolaus I jusserit ut hoc sacramentum apud Bulgaros, a presbyteris græcis administratum, iteraretur; illi namque presbyteri a Photio, pseudopatriarcha Constantinopolitano, missi, legitime non fuerant delegati.

CAPUT QUINTUM.

DE CONFIRMATIONIS EFFECTIBUS.

Triplex distinguitur Confirmationis effectus, scilicet gratia sanctificans, plenitudo Spiritus sancti et character indelebilis.

1° *Gratia sanctificans.* Hanc assertionem sufficienter probavimus demonstrando Confirmationem esse novæ Legis sacramentum proprie dictum. Hæc autem gratia est primario augmentum gratiæ sanctificantis, dans jus ad suscipiendas gratias speciales in circumstantiis ubi ad idem fortiter confitendam sunt necessariæ. Secundario et per accidens gratia hujus sacramenti potest esse prima, juxta S. Th., *Suarez* aliosque theologos, ut in Tractatu *de Sacramentis in genere* diximus.

2° *Plenitudo Spiritus sancti.* Patet enim 1° ex Pontificali, in quo septem dona Spiritus sancti in capite XI Isaiæ, v. 2 et 3, expressa, super confirmandos ab episcopo in-

vocantur; 2° ex innumeris Patrum et conciliorum testimoniis, in quibus dicitur Spiritum sanctum per Confirmationem ad fidem fortiter profitendam dari : porro Spiritus sanctus sic datus idem est quem Christus Apostolis promiserat, dicens : *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judæa, et Samaria, et usque ad ultimum terræ.* Act., I, 8. Ergo.

Dona autem Spiritus sancti sunt habitus supernaturales quibus homo perficitur ad prompte obediendum Spiritui sancto, S. Th., 1 2, quæst. 68, art. 2; vel, juxta *Habert*, ad accipiendas extraordinarias Spiritus sancti motiones ad propriam salutem. *Habert*, de Gratia hab., § 3.

Sic autem hæc dona adeo excellentia breviter exponuntur in Theol. Pictav., alio tamen modo ab aliis.

Donum sapientiæ est illud quo homo etiam altissima mysteria contemplatur. Donum intellectus est donum penetrandi res obscuras, maxime in Scripturis. Donum scientiæ est illud quo homo cognoscit temporalia ad salutem conducentia et modum illis bene utendi. Donum consilii illud est quo homo cognoscit quid in particulari hic et nunc sit agendum : donum illud idem est cum una ex quatuor virtutibus cardinalibus, nempe cum prudentia.Nos addemus illud excellentius esse dicta virtute et ad potiora conducere. Donum pietatis est illud quo homo movetur ad religionem erga Deum, et ad misericordiam erga proximum. Donum fortitudinis est illud quo homo constanter operum difficultati resistit : donum illud est quid idem cum una ex virtutibus cardinalibus, nempe cum fortitudine. Iterum tamen illud excellentius dicemus, et in hoc ab ea virtute distinctum. Donum timoris est illud quo homo res illicitas abhorret, et Deum timet timore filiali et reverentiali qui ex amore nascitur.

B. Paulus, ad Galatas scribens, cap. v, numerat duodecim fructus Spiritus sancti, qui sunt ipsimet actus seu effectus virtutum et donorum. Sic et docet S. Th. de octo beatitudinibus, apud Matth., cap. v, a Christo laudatis.

Cum autem hæc omnia et alia pariter scitu dignissima amplius evolvere nobis non liceat, vide S. Th., 1 2, quæst. 68, et 2 2, quæst. 8, præsertim art. 6; *Habert*, de Gratia habit., § 3; P. *Amelotte*, *Théol.*, p. 370, 616.

Quare autem dicatur sacramentum Confirmationis perficere gratiam in Baptismo acceptam, et quo sensu, fuse exponit *Witasse*, de Confirm., ubi de effectibus ejus.

Sæpe olim cum Spiritu sancto simul conferebantur dona sensibilia, v. g., donum linguarum, donum interpretationis sermonum, etc., quæ tamen præsentiam ejus non semper comitabantur. Nunc igitur, si sacramentum rite suscipiatur, non minor Spiritus sancti abundantia confertur, quamvis sensibilibus signis exterius non manifestetur.

Neque dicant Protestantes confirmatos non fortiores in profitenda fide videri quam non confirmatos : nam 1° non sensibiliores sunt effectus sacramentorum Baptismi et Eucharistiæ, quæ tamen juxta ipsos gratiam conferunt; 2° innumeri semper visi sunt Christiani qui pro fide gravissimas fortiter sustinuerunt pugnas; 3° si quidam nondum confirmati non minus se exhibuerunt fortes, sequitur Deum aliter quam per suum sacramentum dona Spiritus sancti aliquando conferre; 4° si multi, post susceptam Confirmationem, fidem erubescant, id unum concludi potest, aut eos debitas non adhibuisse dispositiones ad fructum sacramenti percipiendum, aut gratiæ susceptæ non fideliter cooperatos fuisse.

3° *Character indelebilis*. Ostendimus enim in Tractatu *de Sacramentis*, de fide esse tria sacramenta, videlicet Baptismum, Confirmationem et Ordinem, hujusmodi imprimere characterem. Ergo, etc. Plurimi theologi hæc B. Pauli verba, II Cor. 1, 22 : *Qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*, de charactere per Confirmationem impresso intelligunt.

Quidquid sit de sensu hujus textus, certum est Confirmationem imprimere in animam characterem, vi cujus sacramentum istud valide administratum iterari non potest : sic universalis et perpetua docuit traditio.

CAPUT SEXTUM.

DE CONFIRMATIONIS NECESSITATE.

I. An et quòmodo fideles teneantur confirmationem suscipere. — 1° Certum est Confirmationem necessariam non esse ad salutem necessitate medii : — a) nam Christus dixit, Marc., xvi, 16 : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* ; — b) Ecclesia Romana pueros ratione destitutos confirmari non præcipit et reipsa ordinarie non confirmantur : attamen constat eos ante usum rationis decedentes salvari ; — c) unanimis sententia tenet hoc sacramentum necessitate medii necessarium non esse. Ergo.

2° Omnes fatentur aliquem sub gravi teneri posse per accidens sacramentum Confirmationis suscipere, ratione periculi cui exponitur, v. g., fidem negandi tempore persecutionis, vel ratione scandali vitandi.

3° Similiter apud omnes constat eum mortaliter peccaturum qui hoc sacramentum ex contemptu non susciperet, propter irreverentiam erga rem sacram grav' momenti : « Judicaretur autem contemptus, » inquit Scotus apud *Ferraris*, art. 3, n. 2, « si, omnimode opportunitate » oblata, non susciperetur. »

II. De existentia præcepti positivi circa Confirmationem. — Quæstio inter theologos movetur, an existat præceptum fideles directe obligans ad suscipiendum illud sacramentum. Multi negant, inter quos S. Th., *Suarez*, *Ferraris*, *Billuart*, etc. Alii vero nunc multo communius affirmant directum existere hujusmodi peæceptum, tum divinum, tum ecclesiasticum, hisque nituntur rationibus : 1° *Scriptura sacra* : Apostoli miserunt Petrum et Joannem qui baptizatos a Philippo statim confirmarent ; S. Paulus curavit ut quidam discipuli baptizati Spiritum sanctum per impositionem manuum, id est, per Confirmationem, susciperent, ut in Act. viii, et xix, narratur :

t non præsumitur eos tam fuisse sollicitos, si persuasum abuissent nullum a Christo existere præceptum sacramentum istud suscipiendi. 2° *Jure canonico*, videlicet 1ª part. Decreti, dist. 5, can. 1 : « Omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut plene christiani inveniantur. » 3° *Auctoritate Catechism. conc. Trid.* de Confirm., § 14 : « Quanquam vero necessarium non est (hoc sacramentum), a nemine tamen prætermitti debet : quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est. » 4° *Auctoritate Bened. XIV*, qui in Const. *Etsi pastoralis*, § 3, n. 4, agens de iis qui a simplici sacerdote italo-græco nulliter confirmati erant, ait : « Monendi sunt ab Ordinariis locorum eos gravis peccati reatu teneri, si, cum possunt ad Confirmationem accedere, renuunt ac negligunt. » 5° *Ratione;* incredibile est enim Christum tantum instituisse remedium imbecillitati nostræ oppositum, et non jussisse ut ad illud, data opportunitate, recurreremus. Præterea, qui in lucta tentationum robore se munire negligit, grave detrimentum sibi infert et periculo naufragandi in fide se exponit. Ergo.

Præceptum autem istud est divinum, cum ab ipsa institutione sacramenti procedat; et simul ecclesiasticum, ut patet ex textu juris citato, et ex variis conciliis quæ citari potuissent.

Hinc 1° qui ex sola negligentia, et *a fortiori* qui ex robore sacramentum istud, data occasione, suscipere omittit, a gravi peccato excusari non potest, nisi sufficienter non fuisset eruditus.

Hinc 2° graviter peccant parentes, tutores, heri aliique similes qui subditos nondum confirmatos ad susceptionem hujus sacramenti non præparant, aut tempus ad præparationem necessarium concedere nolunt. Bened. XIV, Inst. 6, n. 10.

Hinc 3° pari ratione mortaliter peccant etiam parochi qui debita sollicitudine non curant ut parochiani oppor-

tunitatem suscipiendi Confirmationem habeant, vel ad eam cum fructu suscipiendam illos non sufficienter præparant.

CAPUT SEPTIMUM.

DE SUBJECTO CONFIRMATIONIS ET DISPOSITIONIBUS IN EO REQUISITIS.

ARTICULUS PRIMUS.

DE SUBJECTO CONFIRMATIONIS.

1° Certum est hominem nondum Baptismate regeneratum Confirmationis sacramentum valide suscipere non posse : — a) quia Baptismus est janua aliorum sacramentorum ; — b) quia Confirmatio ad augendam et roborandam vitam spiritualem instituta est ; vita autem spiritualis augeri et roborari non potest nisi jam existat ; — c) quia sic ubique semper judicatum est : unde Apostoli non nisi baptizatis manus ad conferendum Spiritum sanctum imponebant. Ergo.

2° Omnis homo baptizatus, sive adultus, sive infans, sive ratione præditus, sive amens aut furiosus, valide confirmari potest : id constat ex traditione, ex jure canonico, 3ª parte Decreti, dist. 5, can. 3, et unanimi Ecclesiæ totius consensu. Unde olim, *sicut jam monuimus*, Confirmatio statim post Baptismum pueris conferri solebat, et etiam nunc apud Græcos sic confertur.

3° A multis jam sæculis mos in Ecclesia latina invaluit ut pueri ante usum rationis ad Confirmationem non admitterentur : talis est disciplina nunc vigens, ut colligitur : — a) ex concilis Mediolanensi I, a S. Carolo Borromæo anno 1565 celebrato, in quo statuitur ut, *minori septennio Confirmationis sacramentum nemini præbeatur* ; — b) ex variis aliis provincialibus conciliis idem statuentibus ; — c) ex Catechismo conc. Trid., de Confirm., § 15,

æc habente : « Illud observandum est, omnibus quidem post Baptismum, Confirmationis sacramentum posse administrari, sed minus tamen expedire hoc fieri antequam rationis usum habuerint. Quare, si duodecimus annus non expectandus videatur, usque ad septennium certo hoc sacramentum differri maxime convenit ; » — d) ex Pontificali Romano, quod præscribit ut nullus christianæ fidei rudimentis non edoctus ingerat se ad percipiendum hoc sacramentum ; » — e), ex communi raxi ubique recepta, ut pueri ante rationis usum ad Confirmationem non admittantur. Porro ex his omnibus simul collectis infertur dari obligationem, et quidem gravem, ic observandi : ergo.

4° Attamen communissime tenent theologi, et Bened. XIV expresse docet, de Synodo diœces., l. 7, cap. 10, n. 5, « sancte ac licite, etiam juxta præsentem disciplinam, sacro chrismate inungi pueros ante septennium, cum aut prævidetur futura diuturna absentia episcopi, aut iidem versantur in discrimine vitæ, aut alia urget necessitas, seu justa causa. » Ratio quam affert S. Th., 3ª parte, q. 73, art. 8, ad 4, pro pueris moribundis, est, ut confirmati decedentes, majorem gloriam consequantur, sicut et hic majorem obtinent gratiam. »

5° Conc. Rhedonense anni 1849, decret. XVII, sic statuit : « Ut uberiores, ex suscepta Confirmatione, fructus percipiant fideles, sancimus nullum ad hoc sacramentum admittendum esse, quin ad primam communionem accesserit ; nisi tamen aliud gravis ratio, judice episcopo, suadeat. »

6° Confirmatio administranda est perpetuo amentibus et surdis-mutis etiam a nativitate, quia exspectari non potest ut melius disponantur, nec tamen gratia hujus sacramenti et gloria ei correspondente privandi sunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DISPOSITIONIBUS IN CONFIRMANDO REQUISITIS

1° Requiritur in confirmando character baptismalis ad validitatem sacramenti, et insuper intentio illud suscipiendi, *ut patet ex dictis in Tract. de Sacramentis et de Baptismo.*

2° Requiritur status gratiæ, cum sacramentum illud sit vivorum, et non mortuorum. Unde qui conscius est peccati mortalis, ad sacramentum Pœnitentiæ recurrere, vel perfecte dolere tenetur. Mos generalis est ut nullus confirmetur, nisi schedam confessarii sui chirographo subsignatam exhibeat, in qua solum nomen religiosum inscribitur.

3° Qui peccato lethali maculatus confirmaretur, characterem susciperet, sed gratia sacramentalis suspensa maneret, donec obex eam retinens submoveretur, prout in Tractatu *de Sacramentis* diximus.

4° Requiritur ut confirmandi usum rationis habentes doctrinæ christianæ rudimentis sufficienter imbuantur, præsertim in iis quæ necessaria sunt necessitate medii, et quæ spectant ad sacramenta Pœnitentiæ, Confirmationis et Eucharistiæ. Maxime igitur convenit ut parochi parochianos suos Confirmationem suscepturos per sex hebdomades aut duos menses sollicite præparent, eos frequenter erudiendo, in confessione audiendo, et totis viribus satagendo ut solemnitas Confirmationis sit in parochia renovationis spiritualis epocha.

5° Antiquis canonibus, et præsertim canone 6, dist. 5, 3ª parte Decreti, statuitur *ut jejuni ad Confirmationem veniant*, et Pontificale ait : « Confirmandi deberent esse » jejuni. » Sed « propter pericula imminentia sustine» tur ut hoc sacramentum etiam a non jejunis detur vel » accipiatur, » inquit S. Th., 3ª part., q. 72, art. 12, ad 2. Juxta praxim Ecclesiæ nunc communiter receptam, Confirmatio a non jejunis passim suscipi potest ; at con-

venientius et menti Ecclesiæ conformius est ut jejunium, secluso rationabili impedimento, servetur.

6° Consulendum est ut die Confirmationis sacra communio, si fieri potest, recipiatur ; est enim conveniens præparatio ad dona Spiritus sancti suscipienda.

7° Confirmandi modeste et decenter, juxta conditionem suam, ornari debent, propter reverentiam sacramento debitam.

CAPUT OCTAVUM.

DE CÆREMONIIS CONFIRMATIONIS.

1° Ambæ imponuntur manus cunctis confirmandis genua flectentibus : *de hac impositione supra diximus.*

2° Antiqua Ecclesiæ praxis, cujus fit mentio in Sacramentario S. Greg., veteres canones, Pontificale Romanum et generaliter theologi, præscribunt ut in Confirmatione, sicut in Baptismo, adhibeatur patrinus aut matrina juxta sexum.

S. Ligorius, l. 6, n. 185, multique theologi cum illo, contendunt obligationem adhibendi patrinum aut matrinam esse sub gravi. Verum hæc consuetudo fere ubique obsolevit in Gallia : licet ergo habere patrinum aut matrinam, sed nulla est obligatio. Vide tamen S. Lig., loco citato, ubi plura ad rem inveniuntur.

Patrinus autem et matrina debent esse confirmati, et eamdem cognationem spiritualem contrahunt ac in Baptismo, scilicet, cum confirmato et parentibus ejus : propterea conc. Trid., sess. 24, cap. 2 de Reform. Matrim., ait : « Ea quoque cognatio quæ ex Confirmatione contra» hitur, confirmantem et confirmatum, illiusque patrem » et matrem, ac tenentem non egrediatur : omnibus » inter alias personas hujus spiritualis cognationis impe» dimentis omnino sublatis. »

3° « Confirmandi episcopo offerant schedulam, ut di-

» cunt, Confirmationis, qua scilicet constet tum de licen-
» tia proprii parochi, tum de debita ad illud sacramentum
» suscipiendum præparatione. » *Concil. Rhed.* 1849, de-
cret. XVII. In ea inscribatur nomen sub quo unusquisque
confirmandus est. Nomen istud debet esse alicujus sancti,
vel sanctæ : ordinarie est nomen Baptismi, sed aliud
eligi potest.

4° Episcopus maxillam confirmati leviter percutit, « ut
» meminerit, » inquit Catechis. conc. Trid., « se tanquam
» fortem athletam paratum esse oportere ad omnia ad-
» versa invicto animo pro Christi nomine ferenda. »

5° « Pax ei datur, ut intelligat se gratiæ cœlestis ple-
» nitudinem et pacem quæ exsuperat omnem sensum
» consecutum esse. » Ibidem.

6° Juxta Pontificalis præscriptum, frons confirmati
obliganda est fascia linea in forma crucis nodata, uno,
tribus vel septem diebus gestanda, pro consuetudine, vel
donec chrisma desiccetur aut extergatur. Sed hodie hæc
cæremonia non est in usu : frons confirmati statim post
unctionem globulis lanuginis vel lini abstergitur ; in fine
cæremoniæ globuli comburuntur et cineres in piscinam
projiciuntur.

7° Ultima pontificis benedictio, quam omnes suscipere
debent, cum Pontificale dicat : « Nullus confirmatus dis-
» cedat, nisi benedictione accepta, quam pontifex post
» omnium confirmationem dabit, » non tamen essen-
tialis est, ut omnes fatentur ; et ideo, si omissa fuisset,
non iteraretur.

8° Dum vigebat consuetudo adhibendi patrinum vel
matrinam in omni confirmatione, necessarium erat ut
nomina accurate inscriberentur propter impedimenta ex
cognatione spirituali provenientia. Nunc inscriptio non
est ejusdem necessitatis. Attamen stricte præscribitur,
tum in concil. Rhed., tum in Constitutionibus nostris
diœcesanis, sub his verbis : « Cum non liceat iterare hoc
» sacramentum, maxime interest ut in posterum certo
» constare possit an quis, de sua confirmatione dubitans,
» reipsa confirmatus fuerit. Itaque cunctis præcipimus

parochis specialem habere librum parochialem in quo diligenter inscribentur nomina et pronomina confirmatorum, et, quantum fieri potest, nomina eorum parentum, nec non episcopi qui tali die, in tali loco eos confirmavit. In eo libro pariter inscribentur qui intra limites parochiæ, sive in capellis sive in domibus confirmati fuerint; item parochiani qui idem sacramentum in aliena ecclesia aut capella susceperint. » Eamdem inscriptionem jusserat S. Carolus in concilio Mediolanensi I, *Act. Eccl. Mediol.*, t. I, p. 7, De Ritibus Confirm.; utilissime legetur *Catalani*, in Pontific. Rom., t. I.

In dubio realiter existente de validitate Confirmationis, sacramentum iterandum est sub conditione. At sedulo præcavenda est talis necessitas, ob reverentiam sacramento debitam.

FINIS TRACTATUS DE CONFIRMATIONE.

INDEX.

TRACTATUS DE FIDE.

Pag.

NOTIONES PRÆVIÆ 1

PARS PRIMA.

DE OBJECTO FIDEI 3
CAPUT I. De objecto fidei in se 4
Articulus I. An objectum fidei sit aliquid revelatum ..... *Ib.*
Art. II. An objectum fidei sit aliquid increatum, seu veritas prima 7
Art. III. An objectum fidei sit supra naturam 8
Art. IV. An objectum fidei sit supra sensum corporalem, seu an possit esse aliquid visum 9
Art. V. An objectum fidei sit supra rationem 11
CAP. II. De objecto fidei quoad fontes suos 14
Art. I. De Scriptura sacra ..... *Ib.*
§ 1. — De librorum Veteris et Novi Testamenti divinitate, seu divina inspiratione 15
Sectio prima. — An libri Veteris et Novi Testamenti fuerint inspirati ..... *Ib.*
Prop. Libri Veteris et Novi Testamenti vere fuerunt inspirati. 16
Sectio secunda. — Ad quid extendatur inspiratio in libris sacris 18
I. An extendatur inspiratio ad omnes partes scriptururam... *Ib.*
Prop. Divina inspiratio non solum ad præcipuas, sed ad omnes partes Scripturarum ab auctoribus sacris exaratas extendenda est 19
II. An divina inspiratio extendatur ad res et sententias 22
III. An extendatur ad stylum et voces 23
Sectio tertia. — Quomodo libri sacri fuerint inspirati 24
§ II. — De canonicitate librorum sacrorum 25
Sectio prima. — De compositione canonis ..... *Ib.*
I. De canone Scripturarum apud Judæos ..... *Ib.*
II. De canone Scriptururam apud Christianos 27

Pag.

Sectio secunda. De auctoritate Ecclesiæ, quatenus est sola via certo cognoscendi libros sacros..... 29
Prop. Auctoritas Ecclesiæ est via tuta et unica qua libros divinos infallibiliter cognoscamus..... 30
§ III. — De interpretatione sacræ Scripturæ..... 31
Sectio prima. — De multiplici sensu Scripturæ sacræ..... *Ib.*
I. De distinctione sensuum..... *Ib.*
II. De multiplici sensu Scripturæ affirmatio et probatio..... 33
Prop. I. Plures in eodem textu aliquando reperiuntur sensus litterales..... 34
Prop. II. Præter sensum litteralem, in multis Scripturæ locis admittendus est sensus mysticus..... *Ib.*
Sectio secunda. — De necessitate authenticæ interpretationis. 35
Prop. Scriptura sacra non est per se omnibus clara, sed in multis obscura..... 36
Sectio tertia. — De regulis legitimæ interpretationis..... 38
§ IV. — De editionibus et usu librorum Sacrorum..... 40
Sectio prima. — De originariis sacræ Scripturæ textibus. ... 41
I. De lingua in quo scripti sunt libri sacri..... *Ib.*
II. De ingenuitate textus..... 42
III. De divisione Scripturæ per capita et versiculos..... 43
Sectio secunda. — De Scripturæ sacræ versionibus..... 44
Punctum I. — De versionibus græcis..... *Ib.*
I. De versione septuaginta interpretum..... *Ib.*
II. De aliis versionibus græcis..... 45
Punctum II. — De versionibus latinis..... 46
I. De primis versionibus latinis et de Vulgata..... *Ib.*
II. Defensio Vulgatæ..... 47
Sectio tertia. — De lectione et usu sacræ Scripturæ..... 49
I. De versionibus vernaculis..... *Ib.*
II. De lectione Scripturæ sacræ..... 51
Art. II. De divina traditione..... 52
I. Quid et quotuplex traditio..... *Ib.*
II. De existentia et auctoritate divinæ traditionis..... 54
Prop. I. Divinæ existunt traditiones ab Apostolis acceptæ et transmissæ..... *Ib.*
Prop. II. Divinæ traditiones ab Apostolis acceptæ et transmissæ, eamdem habent auctoritatem ac veritates in Scriptura contentæ..... 57
III. De regulis ad discernendas traditiones divinas ab humanis.. 59
Cap. III. De objecto fidei quatenus in Symbolis et Ecclesiæ definitionibus continetur et proponitur..... 60
Art. I. De Symbolis fidei..... 61
I. Quid sit Symbolum fidei..... *Ib.*
II. De Symbolis in Ecclesia usitatis..... *Ib.*
III. De convenientia Symbolorum..... 63
Art. II. De definitionibus fidei..... *Ib.*

Pag.
I. Quænam sit auctoritas definiens in Ecclesia..... 64
II. Quænam possint definiri..... *Ib.*
III. De forma definitionum..... 65
IV. De definitionum fidei notis..... *Ib.*
Art. III. De propositionibus damnatis, seu de censuris theologicis..... 66
§ I. De doctrina quæ censuris theologicis subesse potest..... *Ib.*
§ II. De notis theologicis speciatim..... 68
§ III. De auctoritate quæ notas theologicas ferre potest..... 70
Cap. IV. De objecto fidei quoad ejus profectum..... 71
Art. I. An objectum fidei decursu temporum creverit..... *Ib.*
Art. II. De modo quo crevit objectum fidei..... 72
I. De diverso modo profectum fidei intelligendi..... *Ib.*
II. Quomodo creverit objectum fidei ab Adamo usque ad Christum et apostolos..... 73
III. Quomodo creverit objectum fidei ab Apostolis usque ad nos 74
IV. De causa qua movente profecit objectum fidei..... *Ib.*

PARS SECUNDA.

De motivo fidei..... 76
Cap. I. De motivis fidei..... *Ib.*
Art. I. De veracitate Dei..... *Ib.*
I. Quid sit illud motivum et quomodo distinguatur ab aliis. *Ib.*
II. De sufficientia hujus motivi ad fidem..... 77
III. De relatione aliorum ad istud primum motivum..... *Ib.*
Art. II. De revelatione divina..... 78
I. Quid et quotuplex sit revelatio..... *Ib.*
II. Qualis revelatio ad fidem requiratur..... *Ib.*
Prop. Ad fidem vere divinam, seu theologicam, omnis revelatio certo constans sufficit..... 79
Art. III. De propositione Ecclesiæ..... 80
I. Quid et quotuplex sit propositio fidei..... *Ib.*
II. De valore propositionis ab Ecclesia factæ..... 81
III. De effectibus propositionis Ecclesiæ..... *Ib.*
Art. IV. De motivis credibilitatis..... 82
I. Quid sint motiva credibilitatis..... *Ib.*
II. De necessitate motivorum ad eliciendum actum fidei.... *Ib.*
III. De effectu motivorum circa objectum fidei..... 83
IV. De motivo probabili..... *Ib.*
Cap. II. De analysi, seu de resolutione fidei ad ultimum motivum. 84
Art. I. De analysi fidei proprie dicta..... 85
I. Quid sit analysis fidei, et fidei elementa..... *Ib.*
II. In quod fides resolvatur ultimate..... *Ib.*
Art. II. De methodo sequenda ad eliciendum actum fidei... 86
§ I. De methodo auctoritatis..... *Ib.*
I. Methodus auctoritatis exponitur..... *Ib.*
II. Justificatur methodus auctoritatis..... 87

Pag.
III. Consectaria eruuntur..... 88
§ I. De methodo discussionis..... Ib.
I. Hæc methodus est legitima et necessaria..... Ib.
II. De effectibus hujus methodi..... Ib.
§ III. De methodo protestantium..... 89
I. Exponitur. II. Refellitur..... Ib.
Cap. III. De fide et ratione inter se collatis..... 90
Art. I. De distinctione fidei et rationis..... 91
I. Essentialiter distinguuntur fides et ratio..... Ib.
II. Licet distinctæ fides et ratio neutiquam opponi possunt.. 92
III. Quo sensu possunt et non possunt separari fides et ratio. 93
Art. II. De concordia fidem inter et rationem..... 94
I. De concordia fidei et rationis in genere..... Ib.
II. De mutua ope quam sibi invicem præstant..... 95
Art. III. De præeminentia fidei et subordinatione rationis... 97

PARS TERTIA.

De subjecto fidei..... 98
Cap. I. De subjecto fidei proprie dicto..... Ib.
Art. I. De subjecto fidei remoto..... 99
§ I. De subjecto fidei in statu viæ considerato..... Ib.
I. De homine justo..... Ib.
II. De homine peccatore..... Ib.
Prop. Fides existere potest in peccatoribus..... Ib.
III. De hæretico..... 100
Prop. Fides in hæretico formali remanere non potest..... 101
IV. De infideli..... 103
§ II. De subjecto fidei in statu termini considerato..... 104
I. De beatis in cœlo..... Ib.
II. De his qui sunt in purgatorio..... 105
III. De his qui sunt in inferno..... Ib.
Art. II. De subjecto fidei proximo..... 106
I. Subjectum fidei proximum est *primario* intellectus. II. *Secundario* voluntas..... Ib.
Cap. II. De habitu et actu fidei..... 108
Art. I. De habitu fidei..... Ib.
I. De habitus fidei notione..... Ib.
II. De necessitate habitus fidei..... 109
III. De infusione habitus fidei..... Ib.
Art. II. De actu fidei..... 110
Cap. III. De proprietatibus fidei..... Ib.
Art. I. De veritate fidei..... 111
I. De natura et necessitate veritatis fidei..... Ib.
Prop. Quod est falsum fide divina credi non potest, etsi bona fide credatur revelatum..... Ib.
II. Consectaria practica..... 112

Pag.
Art. II. De certitudine fidei 112
I. De notione et necessitate certitudinis fidei ..... *Ib.*
II. An certitudo fidei in se spectata possit esse major aut minor 113
III. An sit major aut minor certitudine naturali 114
Art. III. De obscuritate fidei 115
I. Assensus fidei potest esse sine scientia ..... *Ib.*
II. Assensus fidei potest esse cum scientia 116
III. Ex scientia non minuitur meritum fidei, sed augetur 117
Art. IV. De moralitate fidei ..... *Ib.*
I. Actus fidei est liber ..... *Ib.*
II. Actus fidei est honestus 118
III. Est supernaturalis 119
IV. Est actus summæ et divinæ potentiæ ..... *Ib.*
V. Est actus beatæ visionis meritorius 120

TRACTATUS DE TRINITATE.

Definitio mysterii et divisio tractatus 121

PARS PRIOR.

De existentia SS. Trinitatis ..... *Ib.*
Caput I. De præcipuis erroribus circa mysterium SS. Trinitatis 122
I. De iis qui distinctionem personarum impugnarunt ..... *Ib.*
II. De iis qui divinitatem et æqualitatem personarum impugnarunt 123
III. De iis qui unitatem divinitatis in personis impugnarunt. 124
IV. De erroribus hodiernis ..... *Ib.*
Cap. II. De veritate mysterii Trinitatis 125
Art. I. De distinctione personarum in Deo ..... *Ib.*
Prop. Tres sunt in Deo personæ realiter distinctæ, Pater, Filius et Spiritus sanctus 126
Art. II. De divinitate uniuscujusque personæ sanctissimæ Trinitatis 132
Prop. I. Filius est Deus, Patri consubstantialis ..... *Ib.*
Prop. II. Spiritus sanctus est Deus, Patri et Filio consubstantialis 139
Art. III. De unitate naturæ in personis divinis 142
Prop. Tres personæ SS. Trinitatis non sunt tres Dii sed unus Deus ..... *Ib.*
Cap. III. De mysterio SS. Trinitatis ex sola ratione considerato 144
I. Mysterium SS. Trinitatis non potest ex ullo rationis argumento falsum demonstrari 145
II. Mysterium SS. Trinitatis nullo rationis argumento verum stricte demonstrari potest 148

Pag

III. Pluribus argumentis et similitudinibus saltem insinuatur hujus mysterii veritas 150
IV. Quæritur an mysterium SS. Trinitatis notum fuerit ante Christum 152

PARS POSTERIOR.

Cap. I. De processionibus divinis 154
I. Quid sit processio et quotuplex ..... *Ib.*
II. De principio processionum ..... *Ib.*
III. De processione Filii 155
IV. De processione Spiritus sancti 156
Prop. Spiritus S. a Patre et Filio procedit ..... *Ib.*
V. De discrimine inter utramque processionem 158
VI. De processionum numero 159
VII. Quæstio de additione vocis *filioque* in symbolo. ..... *Ib.*
Cap. II. De relationibus et notionibus 161
I. Quid et quotuplex sit relatio ..... *Ib.*
II. An in Deo existant relationes et quotnam sint ..... *Ib.*
III. An relationes divinæ sint reales 162
IV. Quomodo relationes oppositæ possunt esse perfectæ et infinitæ 163
V. Quid sint notiones et in quo a relationibus differant 164
Cap. III. De circuminsessione, de ordine et de missionibus divinis ..... *Ib.*
I. De divinarum personarum circuminsessione ..... *Ib.*
II. De ordine in Trinitate 165
III. De missionibus divinis 166
Cap IV. De modo recte loquendi de SS. Trinitate 168
I. De divinarum personarum nominibus ..... *Ib.*
II. De regulis ad recte loquendum de SS. Trinitate 169

TRACTATUS DE INCARNATIONE.

Definitur incarnatio et dividitur tractatus 171

PARS PRIMA.

De adventu Filii dei in mundum per incarnationem. 172
Caput I. De convenientia incarnationis ..... *Ib.*
I. Incarnatio convenit Deo Patri. II. Convenit generi humano. III. Universitati rerum. IV. Ipsimet Verbo Dei. V. Naturæ assumptæ. VI. Tempori quo mysterium peractum est ..... *Ib.*
Cap. II. De necessitate Incarnationis 174
Prop. I. Incarnatio non fuit absolute necessaria 175
Prop. II. Incarnatio non fuit necessaria, ex hypothesi quod mundus crearetur 176

Pag.

Prop. III. In hypothesi lapsus hominis, Incarnatio non fuit necessaria.... 177
Prop. IV. Ex hypothesi quod Deus hominem lapsum reparare voluerit, Incarnatio non fuit simpliciter necessaria.... 178
Prop. V. Ex hypothesi quod Deus condignam voluerit satisfactionem pro peccato, Incarnatio fuit simpliciter necessaria.... 179
Cap. III. De causis Incarnationis.... 183
Art. I. De causa efficiente Incarnationis.... *Ib.*
Art. II. De causa meritoria Incarnationis.... *Ib.*
Prop. Nemo Incarnationem de condigno mereri potuit.... 184
Art. III. De causa finali Incarnationis.... 185
Prop. I. De fide est Filium Dei ad redimendos homines incarnatum fuisse.... 186
Prop. II. Probabilius nobis videtur quod Adamo non peccante, Verbum Dei incarnatum non fuisset.... 187
Cap. IV. De ortu Christo, seu de existentia mysterii Incarnationis.... 188
Art. I. An Christus fuerit homo.... 189
Prop. I. Christus verum habuit corpus humanum.... 190
Prop. II. Christus vere habuit animam humanam.... 191
Prop. III. Corpus et anima Christi erant unita.... 192
Art. II. Quam originem habuit Christus ut homo.... *Ib.*
Prop. I. Corpus Christi ex Maria genitum est.... 193
Prop. II. Beata Maria fuit virgo in conceptu, et corpus Christi virtute Spiritus sancti formatum est.... 195
Prop. III. Beata Maria fuit virgo in partu.... *Ib.*
Prop. IV. Beata Maria semper mansit virgo post partum.... 197
Quæritur an et quibus mysterium Incarnationis innotuerit ante Christum.... 198

PARS SECUNDA.

De natura incarnationis.... 200
Caput I. De unitate personæ in Christo.... 201
Prop. I. Unica est persona in Christo, quæ est persona Verbi divini, humanitatem complens et perficiens.... 203
Prop. II. Beata Maria est vere Mater Dei.... 211
Cap. II. De duplici natura in Christo.... 213
Prop. Duæ sunt in Christo naturæ distinctæ et integræ, divina scilicet et humana.... 215
Cap. III. De duplici in Christo voluntate.... 218
Prop. Duplex admittenda est in Christo voluntas et operatio distincta.... 221
Quæritur an papa Honorius revera damnatus fuerit, in concilio generali sexto, ut hæreticus.... 224
Cap. IV. De proximis unionis hypostaticæ consectariis.... 225

Pag.
Art. I. De passibilitate Christi 226
Prop. I. Christus communibus naturæ humanæ doloribus et infirmitatibus obnoxius fuit 227
Prop. II. Non necessario, sed voluntarie, Christus fuit obnoxius communibus naturæ humanæ doloribus ac infirmitatibus ..... *Ib.*
Art. II. De divina filiatione Christi hominis 229
Prop. Christus, ut homo, est Filius Dei naturalis, nec ullo modo dici potest Filius Dei adoptivus 230
Art. III. De communicatione idiomatum 232
I. Quid sit communicatio idiomatum. — II. An et quomodo admittenda sit. — III. De regulis servandis in communicatione idiomatum. — IV. Quæstio solvenda ..... *Ib.*

PARS TERTIA.

De redemptione generis humani per mortem Christi 235
Caput I. De necessitate redemptionis 236
I. Quo sensu proponatur redemptionis necessitas. — II. Probatur necessitas redemptionis in sensu proposito ..... *Ib.*
Cap. II. De veritate redemptionis 238
I. De Christo facto peccatorum sponsore. — II. De Christo, quatenus homini substitutus pœnas peccatorum solvit. — III. De vera redemptione nostra operata per Christum ..... *Ib.*
Cap. III. De perfectione reparationis nostræ per mortem Christi 244
Art. I. De perfectione reparationis nostræ relative ad modum quo impleta est ..... *Ib.*
Art. II. De perfectione redemptionis ex parte sufficientiæ 247
Art. III. De perfectione redemptionis ratione justitiæ exigentiæ 248
I. Ex parte hominis. — II. Ex parte Christi. — III. Ex parte Dei. — IV. Ex parte diaboli ..... *Ib.*
Cap. IV. De applicatione satisfactionum Christi 252
Art. I. De satisfactionibus Christi quatenus hominibus applicantur ..... *Ib.*
I. Satisfactiones Christi ex se habent quod omnibus hominibus applicari queant. — II. Christi satisfactiones applicantur homini, supposita ex parte ejus cooperatione. — III. Cooperatio hominis nihil detrahit perfectioni satisfactionum Christi ..... *Ib.*
Art. II. De applicatione satisfactionum Christi omnibus creaturis præter hominem 254
I. Quoad angelos. — II. Quoad dæmones et damnatos. — III. Quoad mundum universum ..... *Ib.*

Pag.

PARS QUARTA.

De persona et dignitate Christi. 256
Caput I. De dotibus Christi. . . . . *Ib.*
Art. I. De dotibus Christi quæ spectant ad ipsius animam. 257
§ I. De scientia Christi. 258
Prop. Christus, ut homo, perfectam habuit scientiam etiam in primo conceptionis suæ instanti. . . . . *Ib.*
Quæritur an Christus, ut homo, visione Dei intuitiva perfrui cœperit in primo conceptionis suæ instanti. 260
§ II. De sanctitate Christi. 261
Prop. I. Christus in primo conceptionis suæ instanti habuit 1° gratiam habitualem, 2° dona Spiritus sancti, 3° virtutes infusas theologicas et morales, 4° gratias gratis datas. . . . . *Ib.*
Prop. II. Christus nunquam peccavit, nec peccare potuit. . . 262
Quæritur 1° an in Christo fuerit fomes peccati, seu concupiscentia. 264
Quæritur 2° an Christus quod perfectius erat semper elegerit. 265
§ III. De libertate Christi. . . . . *Ib.*
Punct. I. An Christus reipsa fuerit liber. . . . . *Ib.*
Prop. Christus in plurimis et præsertim in subeunda morte fuit liber a necessitate. 266
Punct. II. Quomodo libertas in Christo cum aliis perfectionibus ejus conciliari possit, præsertim cum ejus impeccabilitate et scientia. 267
I. Systema quo ex parte vel ex toto lex tollitur. — II. Systemata quibus ex parte, vel ex toto tollitur libertas Christi. —III. Systema in notione libertatis repositum. . . . . *Ib.*
Art. II. De dotibus Christi quæ spectant ad ipsius corpus. . . . 279
I. Consectaria quæ quoad corpus ex unione hypostatica veniunt. — II. De sanguine Christi quæstio specialis. — III. Quæstio de pulchritudine Christi. . . . . *Ib.*
Cap. II. De titulis Christi. 273
Art. I. De Christo quatenus est sacerdos vel pontifex. . . . . *Ib.*
Prop. Christus vere fuit sacerdos, ut homo, in æternum et secundum ordinem Melchisedech. . . . . *Ib.*
Art. II. De Christo quatenus est mediator. 274
Prop. Christus perfectus fuit mediator Deum inter et homines. 275
Art. III. De Christo quatenus est caput Ecclesiæ et angelorum. . . . . *Ib.*
Cap. III. De cultu Christo debito. 276
Art. I. De cultu latriæ Christo debito. 277
Prop. Humana Christi natura, Verbo divino conjuncta, supremo latriæ cultu honoranda est. 278
Art. II. De devotione erga sacratissimum Cor Jesu. 279

Pag.
§ I. De natura devotionis erga Cor Jesu sacratissimum..... 280
§ II. De soliditate devotionis erga sacratissimum Cor Jesu... 283
Prop. Devotio erga sacratissimum Cor Jesu pia est ac legitima..... *Ib.*
Art. III. De cultu crucis..... 287
Prop. Crux Christi, sive vera, sive sculpta aut depicta, sive aliquo modo figurata, vero digna est cultu..... 288
CAP. IV. De cultu sanctorum..... 291
Art. I. De cultu sanctorum..... *Ib.*
Prop. I. Sanctos in cœlo regnantes honorare licitum est..... *Ib.*
Prop. II. Sanctos in cœlo regnantes invocare licitum est..... 293
Prop. III. Utile est sanctos in cœlo regnantes invocare..... 294
Art. II. De cultu reliquiarum..... 297
Prop. Reliquias sanctorum cultu dulia relativo honorare licet..... *Ib.*
Art. III. De cultu imaginum..... 300
Prop. Cultus sacrarum imaginum est licitus..... 301

TRACTATUS DE GRATIA.

I. Quanti sit momenti tractatus de gratia. — II. De nomine gratiæ. — III. De definitione gratiæ. — IV. De diversis gratiarum speciebus. — V. De divisione tractatus..... 307
CAPUT PRÆVIUM. De variis circa gratiam erroribus..... 311
Art. I. De his qui errarunt nimis tribuendo naturæ..... *Ib.*
§ I. De Pelagianis..... *Ib.*
§ II. De Semipelagianis..... 314
Art. II. De his qui erraverunt nimis gratiæ tribuentes..... 316
§ I. De prædestinatianis..... *Ib.*
§ II. De erroribus Wiclefi..... 318
§ III. De Lutheranis et Calvinistis..... 319
§ IV. De Baianis. — I. *Historia M. Baii.* — II. Doctrina Baii. — III. [illegible] bullis in causa Baii editis..... 320
§ V. De Jansenio..... 323
I. Historia compendiosa Jansenii et causæ ejus. — II. Summa doctrinæ Jansenii..... *Ib.*
§ V. De Quesnello..... 332

PARS PRIMA

DE GRATIA IN GENERE.

CAPUT I. De natura et gratia..... 334
I. De natura. — II. De gratia. — III. De distinctione inter naturam et gratiam. — IV. De debita subordinatione naturæ ad gratiam..... *Ib.*

Pag.
CAP. II. De variis naturæ humanæ statibus relative ad gratiam 339
Art. I. De statu justitiæ originalis 340
Prop. I. Creatus est primus homo Adam in statu justitiæ et sanctitatis; præditus est insuper in anima eximiis naturæ donis, et dono immortalitatis in corpore 341
Quæritur 1° an homo post creationem ad gratiam fuerit evectus, an vero in natura simul et gratia statim conditus 345
Quæritur 2° an aliqua sit subordinatio inter illa naturæ innocentis privilegia, ita ut alia ab aliis profluant *Ib.*
Quæritur 3° in quo consistit illa immortalitas terrestris qua fruebantur protoparentes in paradiso, et undenam oriatur. 346
Prop. II. Tres prædictæ prærogativæ non fuerunt debitæ sed gratuitæ : unde homo in alio statu creari potuisset, v. g., in statu naturæ puræ *Ib.*
Prop. III. In arbitrio fuit primi hominis dona sibi concessa, bono usu gratiæ, custodire, sicut et ea per inobedientiam amittere 352
Art. II. De statu naturæ lapsæ 354
§ I. De protoparentum peccato et lapsu *Ib.*
§ II. De transmissione peccati Adæ ad posteros, seu de existentia peccati originalis 356
Prop. Existit peccatum originale 357
§ III. De natura peccati originalis et de modo illius transmissionis 363
Sectio prima. — De natura peccati originalis *Ib.*
I. Exponuntur et confutantur opiniones falsæ. — II. Exponitur et comprobatur opinio verior. — III. Quædam difficultates opponuntur et solvuntur *Ib.*
Sectio secunda. — De modo transmissionis peccati originalis 368
I. Doctrina Ecclesiæ circa hoc punctum. — II. De modo transmissionis opiniones improbabiles aut falsæ. — III. Sententia verior *Ib.*
Quæritur quid contigisset si sola Eva peccasset 369
§ IV. De peccati originalis subjecto, ubi de immaculata conceptione B. Mariæ Virginis 370
I. De immaculata conceptione. Status quæstionis. — II. De immaculata conceptione ante definitionem. — III. De definitione immaculatæ conceptionis. — IV. De præfatæ definitionis justificatione. — V. Corollarium 371
§ V. De peccati originalis effectibus 381
Sectio prima. — De effectibus peccati originalis qui respiciunt vitam præsentem *Ib.*
I. Quinam sint quoad animam. — II. Quinam quoad corpus. *Ib.*
Sectio secunda. — De effectibus peccati originalis qui respiciunt vitam futuram 382
I. Qui cum solo originali peccato decedunt excluduntur ab

Pag.

omni bono supernaturali. — II. An excludantur ab omni bono naturali. — III. An afficiantur aliqua pœna 382
Art. III. De statu naturæ reparatæ 385
Cap. III. De necessitate gratiæ 387
Art. I. De necessitate gratiæ ad quodcumque opus supernaturale ..... *Ib.*
Prop. I. Gratia in genere necessaria est ad quodlibet opus supernaturale 388
Prop. II. Homo sine gratia nec fidem nec initium fidei habere potest 390
Prop. III. Homo non potest resurgere a peccato et justificari absque speciali gratia 392
Art. II. De necessitate gratiæ naturam sanantis, ad opera naturalis ordinis, saltem præstantiora 393
Prop. I. Non potest homo sine gratia sufficienter cognoscere veritates naturales, quibus indiget ad recte agendum et ad finem suum consequendum 394
Prop. II. Non potest homo solis naturæ viribus omnem legem implere, saltem quoad præcepta difficiliora 395
Prop. III. Non potest homo solis naturæ viribus diu malum vincere, et omnes tentationes superare 397
Art. III. De sufficientia solius naturæ ad plura præstenda ordinis naturalis opera, saltem faciliora 399
Prop. I. Potest homo absque gratiæ auxilio nonnullas ordinis naturalis cognoscere veritates, et faciliora ejusdem ordinis opera perficere, ac leves tentationes superare 400
Prop. II. Homo sine fide christiana bonum opus morale agere potest, ac proinde omnia infidelium opera non sunt necessario peccata 401
Prop. III. Homo sine gratia sanctificante, seu charitate habituali, bonum opus agere potest 404
Cap. IV. De distributione gratiæ 406
Art. I. De causa gratiæ 407
Prop. I Causa gratiæ efficiens est Deus solus ..... *Ib.*
Prop. II. Causa gratiæ meritoria est solus Christus, redemptor noster 408
Prop. III. Gravibus nititur motivis sententia affirmans beatæ Mariæ Virgini commissam fuisse universalem gratiæ dispensationem 410
Art. II. De motivo distributionis gratiæ 416
Prop. Gratia est gratuita, id est, non debetur ullis humanis meritis, neque de condigno neque de congruo, sed datur secundum Dei beneplacitum ..... *Ib.*
Art. III. De iis quibus conceditur gratia 419
§ 1. An Deus omnium hominum vere et sincere voluerit salutem 420

Pag.

Prop. Voluntas Dei salvandi homines non ad solos prædestinatos limitatur, sed ad omnes homines extenditur..... 422
§ II. Quid gratiæ concedatur iis qui sunt de Ecclesia..... 429
Sectio 1. An gratia sufficiens concedatur omnibus justis..... 430
Prop. Gratia proxime vel saltem remote sufficiens datur omnibus justis, urgente præcepto..... *Ib.*
Sectio 2. An gratia sufficiens detur omnibus peccatoribus etiam obduratis..... 433
Prop. Peccatoribus etiam obduratis, urgente præcepto supernaturali, datur vel offertur gratia saltem remote sufficiens. 434
§ III. Quid gratiæ concedatur iis qui sunt extra Ecclesiam.... 438
Sectio 1. An gratia sufficiens detur infidelibus..... *Ib.*
Prop. Cunctis infidelibus datur vel offertur gratia saltem remote sufficiens..... 439
Sectio 2. An gratia sufficiens concessa vel præparata fuerit omnibus Judæis in veteri Lege..... 441
Prop. Cunctis Judæis in veteri Lege concessæ vel oblatæ fuerunt gratiæ saltem remote sufficientes..... 442
Sectio 3. An ipsis parvulis dentur gratiæ sufficientes..... 444
Art. IV. De distributione gratiæ quantum ad mensuram..... 446
Prop. Gratia non datur omnibus æqualiter, sed unicuique secundum mensuram donationis Christi..... *Ib.*

PARS SECUNDA

DE GRATIA IN SPECIE.

Cap. I. De gratia actuali..... 448
Art. I. De natura gratiæ actualis..... *Ib.*
I. Referuntur præcipuæ opiniones circa naturam gratiæ actualis. — II. Ex his opinionibus aliæ sunt falsæ et aliæ incompletæ. — III. Altera opinio proponitur..... *Ib.*
Art. II. De concursu gratiæ et liberi arbitrii..... 451
§ I. De his quæ pertinent ad opiniones..... *Ib.*
I. De existentia gratiæ sufficientis..... 452
Prop. In præsenti rerum statu datur gratia sufficiens, etiam relative ad præsentes circumstantias..... *Ib.*
II. De libertate hominis sub influxu gratiæ..... 456
Prop. Homo sub influxu gratiæ efficacis perfecte est liber ab omni necessitate..... 457
III. De perfecta Dei scientia quoad exitum gratiarum quas concedit..... 461
Prop. Deus perfecte scit quænam gratiæ futuræ sint efficaces, quænam sine effectu, et ideo infallibiliter viam hominis dirigit..... 462
§ II. De his quæ pertinent ad opiniones..... 463
Sectio prima. — Historia compendiosa controversarium circa concordiam liberi arbitrii et gratiæ efficacis..... 464

Pag.
Sectio secunda. — Exponitur systema Molinistarum..... 465
Sectio tertia. — Exponitur systema Thomistarum..... 466
Art. III. De actus supernaturalis analysi, ut in eo discernatur quid sit gratiæ, quid naturæ... 468
Cap. II. De gratia sanctificante seu habituali..... 470
Art. I. De gratia sanctificante in se spectata..... *Ib.*
I. De Spiritu sancto quatenus in nobis habitans causa est et fons gratiæ sanctificantis..... 471
Prop. Causa et fons gratiæ sanctificantis est ipse Spiritus S. habitans in nobis..... *Ib.*
II. Quod gratia sanctificans sit quædam participatio vitæ divinæ in nobis..... 473
Prop. Gratia sanctificans est vera et realis participatio vitæ divinæ in nobis..... 474
III. De modo quo gratia sanctificans in nobis subsistit..... 475
Prop. Gratia sanctificans subsistit in nobis per modum habitus, seu qualitatis animam informantis, ipsique inhærentis. *Ib.*
IV. De gratia sanctificante in quantum est quid creatum.... 477
V. De distinctione gratiæ sanctificantis a charitate habituali. *Ib.*
Art. II. De acquisitione gratiæ sanctificantis per justificationem..... 478
§ I. De dispositionibus ad acquirendam justificationem requisitis..... 479
Prop. I. Fides ad justificationem requisita, non est tantum confidentia in promissionibus Christi, sed adhæsio cunctis veritatibus a Deo revelatis..... 480
Prop. II. Sola fides non justificat..... 482
Prop. III. Fides justificat per modum dispositionis, non vero per modum instrumenti vel organi..... 484
§ II. De natura justificationis..... *Ib.*
Prop. Justificatio est operatio qua deletur peccatum, mens interius renovatur, et homo ipse regeneratur in Christo et Filius Dei efficitur..... 485
§ III. De proprietatibus justificationis..... 488
Prop. I. Nemo, seclusa speciali revelatione, tenetur credere fide divina se esse justificatum..... *Ib.*
Prop. II. Justitia amitti potest..... 491
Prop. III. Justitia non est æqualis in omnibus..... 492
Art. III. De gratia sanctificante in quantum extenditur et completur in virtutibus et donis..... 493
I. De virtutibus infusis. — II. De donis Spiritus sancti. — III. De beatitudinibus..... *Ib.*
Art. IV. De gratia sanctificante in quantum per bona opera augetur et usque in finem conservatur..... 496
§ I. An gratia sanctificans sit per se activa et possit crescere absque auxilio gratiæ actualis..... 497

Pag.
Prop. Homo justificatus, præter gratiam sanctificantem, indiget auxilio actuali ut transeat ad opus supernaturale..... 497
§ II. Quibus gratiæ auxiliis indigeat homo justificatus ad vitandum peccatum et superandas tentationes..... 498
Prop. I. Homo justificatus, consuetis gratiæ auxiliis adjutus, potest in genere vitare peccata mortalia, non potest tamen per totam vitam sine speciali gratia..... 499
Prop. II. Homo justus, præter consueta gratiæ auxilia, etiam speciali gratia indiget, ut per diuturnum tempus possit vitare omnia peccata venialia..... 500
§ III. Quo speciali gratiæ auxilio indigeat justus ad perseverandum usque in finem..... 502
Prop. Ad perseverandum active usque in finem, præter gratias consuetas, specialis requiritur gratia..... *Ib.*
Art. V. De gratia sanctificante in quantum fructificat in merito. 504
§ I. De existentia meriti..... 505
Prop. Existit meritum proprie dictum..... *Ib.*
§ II. De conditionibus ad merendum requisitis..... 507
I. Conditiones ad merendum de condigno..... *Ib.*
II. Conditiones ad merendum de congruo..... 509
§ III. De objecto meriti..... 510
Sectio prima. — Objectum meriti de congruo..... 511
I. An et quomodo possimus mereri gratiam sanctificantem. *Ib.*
II. An et quomodo possit homo mereri finalem perseverantiam..... *Ib.*
III. An et quomodo possit homo mereri gratiam efficacem... 513
Sectio secunda. — objectum meriti de condigno..... *Ib.*
Cap. III. De gratia consummata seu de gloria..... 515
Art. I. De prædestinatione..... 516
§ I. De existentia prædestinationis..... *Ib.*
§ II. De causa seu motivo prædestinationis..... 517
I. Theologorum opiniones referuntur. — II. Argumenta prioris sententiæ. — III. Momenta posterioris sententiæ.. 520
IV. Quæsita solvenda proponuntur..... 522
§ III. De reprobatione et ejus causa..... 524
I. Quid et quotuplex sit reprobatio..... *Ib.*
II. Errores circa reprobationem et demonstratio veritatis catholicæ..... 525
Prop. Deus neminem, etiam post peccatum originale, ad æterna destinat supplicia, nisi ob prævisa peccata..... *Ib.*
III. Quid sentiendum sit de reprobatione negativa..... 527
Art. II. De beatitudine sanctorum..... *Ib.*
§ I. De beatitudine animæ in altera vita..... *Ib.*
Sectio prima. — De existentia visionis intuitivæ in altera vita. *Ib.*
I. De veritate visionis beatificæ..... 529
Prop. Animæ sanctorum Deum in altera vita intuitive videbunt..... 530

Pag.
II. De tempore quo visio intuitiva sit inceptura..... 532
Prop. Animæ justorum, quibus nihil expiandum superest, visione intuitiva statim post mortem fruuntur..... 535
Sectio secunda. — De proprietatibus visionis intuitivæ..... 538
I. De objecto visionis intuitivæ. — II. De medio visionis beatæ, seu de lumine gloriæ. — III. De visionis beatæ conjunctione cum amore et fruitione. — IV. De beatitudinis inæqualitate. — V. De beatitudinis inamissione..... *Ib.*
§ II. De beatitudine corporis..... 542
Sectio prima. — De resurrectione generali..... *Ib.*
I. De possibilitate resurrectionis. — II. De convenientia resurrectionis. — III. De veritate resurrectionis. — IV. De universalitate resurrectionis. — V. De circumstantiis resurrectionis..... 543
Sectio secunda. — De qualitatibus corporum resurrectorum. 548
I. Qualitates corporibus beatorum et reproborum communes. II. — Qualitates corporibus beatorum propriæ. — III. Qualitates corporibus reproborum speciales.....

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Sacramenti explicatio et definitio..... 553
Cap. I. De sacramentorum existentia..... 555
Prop. Septem in nova Lege existunt sacramenta proprie dicta, nec plura, nec pauciora..... 557
Quæritur an conveniens fuerit septem esse sacramenta, nec plura, nec pauciora..... 561
Cap. II. De sacramentorum effectibus..... 562
Art. I. An et quomodo sacramenta novæ Legis producant gratiam..... 563
Prop. Sacramenta novæ Legis gratiam obicem non ponentibus ex opere operato conferunt..... *Ib.*
Corollarium..... 568
Quæritur. An sacramenta gratiam contineant et producant physice vel moraliter..... *Ib.*
Art. II. Qualem gratiam producant sacramenta..... 569
Art. III. Quid sit character et an per sacramenta producatur. 571
Quæritur cur character imprimatur in anima ejus etiam qui indigne suscipit sacramentum, et cur in ea indelebiliter maneat dum amittitur gratia..... 573
Cap. III. De materia et forma sacramentorum..... *Ib.*
Art. I. De unione materiæ et formæ sacramentorum..... 574
Art. II. De mutatione in materia et forma sacramentorum... 575
I. Quo modo mutatio fieri possit in sacramentis..... *Ib.*
II. De effectu mutationis in materia vel forma sacramentorum quoad eorum validitatem..... *Ib.*

Pag.

III. De peccato mutantium materiam aut formam sacramentorum 576
IV. De usu materiæ dubiæ in administratione sacramentorum. *Ib.*
V. De iteratione materiæ aut formæ sacramentorum 577
VI. De collatione sacramentorum sub conditione 578
CAP. IV. De sacramentorum institutore 579
Art. I. An Christus omnia novæ Legis sacramenta immediate instituerit 580
Prop. Christus omnia novæ Legis sacramenta immediate instituit ..... *Ib.*
Quæritur an Christus sacramenta instituerit ut Deus, vel ut homo 582
Art. II. An Christus materiam et formam sacramentorum determinaverit ..... *Ib.*
Prop. Christus specifice determinavit materiam et formam omnium sacramentorum 583
CAP. V. De sacramentorum ministro 584
Art. I. De sanctitate ministri sacramentorum 585
§ I. An sanctitas necessaria sit in ministro, ut sacramenta valide conferat ..... *Ib.*
Prop. Sanctitas seu status gratiæ non requiritur in ministro ut sacramenta valide conferat ..... *Ib.*
§ II. An sanctitas necessaria sit in ministro, ut sacramenta licite administret 587
Prop. Qui ex officio sacramentum aliquod administrat, peccat mortaliter, si non sit in statu gratiæ sanctificantis 588
Quæritur 1° an concionator sacer, in peccato mortali existens, peccet mortaliter concionando 590
Quæritur 2° an sacerdos peccati mortalis reus et sacramentum aliquod ministraturus, ad confessionem sacramentalem recurrere debeat 591
§ III. An sacramenta a malo ministro petere et recipere liceat. 592
§ IV. An sit obligatio sacramenta ministrandi 594
Quæritur an liceat aliquid pro administratione sacramentorum exigere 596
Art. II. De fide sacramentorum ministri ..... *Ib.*
Prop. Fides ministri non necessaria est ad validitatem Baptismi 598
Art. III. De intentione in ministro sacramentorum requisita. 600
§ I. An intentio virtualis ad validitatem sacramenti sit necessaria 601
Prop. Intentio virtualis in ministro ad validitatem sacramenti necessaria est 602
§ II. Quodnam debeat esse objectum intentionis in ministro sacramenti requisitæ 604
I. An requiratur interna vel sufficiat externa ..... *Ib.*
II. Quomodo determinari debeat intentio ministri 606

Pag.
III. De attentione ministri requisita 607
Cap. VI. De subjecto sacramentorum..... 608
Art. I. An intentio in suscipiente ad validitatem sacramenti necessaria sit..... 609
Prop. I. Ad validitatem sacramenti aliqua in suscipiente adulto necessaria est intentio..... Ib.
Prop. II. Non semper requiritur intentio actualis aut virtualis, sed quandoque habitualis et interpretativa sufficiunt..... 610
Quæritur quid sentiendum sit de sacramento simulate susceptio..... 611
Art. II. Quænam dispositiones ad percipiendum fructum sacramenti requirantur..... Ib.
Prop. I. Fides et sanctitas non requiruntur in suscipiente ad validitatem sacramentorum, excepta Pœnitentia..... Ib.
Prop. II. Ad percipiendum fructum sacramentorum semper requiruntur fides et pietas, non vero semper sanctitas.... 612
Prop. III. Remoto obice, gratia sacramentalis confertur..... 613
Art. III. An sacramenta indignis conferre liceat..... 614
Quæritur an administrationem sacramenti simulare liceat, v. g., ad famam alicujus fidelis tuendam..... 616
Cap. VII. De sacramentorum cæremoniis et de sacramentalibus. 617
Art. I. De cæremoniis sacramentorum, quæ etiam dicuntur ritus..... Ib.
Prop. I. Ritus sacramentales, in genere spectati, boni sunt et utiles..... 618
Prop. II. Ecclesia legitimam habet potestatem ritus sacramentales instituendi et mutandi..... Ib.
Prop. III. Ritus sacramentales in Ecclesia Romana nunc existentes laudabiles sunt et probandi..... 619
Prop. IV. Ritus pro solemni sacramentorum administratione præscripti obligant sub peccato..... 621
Quæritur 1° an ritus sacramentales sint iidem in tota Ecclesia Latina..... Ib.
Quæritur 2° an Ecclesia Romana usum linguæ latinæ in sua liturgia convenienter retinuerit..... 622
Art. II. De sacramentalibus..... 623

TRACTATUS DE BAPTISMO.

Definitio baptismi..... 626
Cap. I. De sacramenti Baptismi existentia et necessitate ..... Ib.
Art. I. De sacramenti Baptismi existentia ..... Ib.
Art. II. De necessitate Baptismi..... 627
§ 1. De necessitate sacramenti Baptismi 628
Prop. Baptismus omnibus necessarius est ad salutem necessitate medii in re pro infantibus, extra martyrium, et in re

Pag.
vel in voto pro adultis 629
Corollarium 630
Quæritur quo tempore Baptismus fuerit necessarius ad salutem 632
§ II. De modis supplendi Baptismum 633
Prop. I. Contritio perfecta cum voto sacramentum suscipiendi, hominem non baptizatum justificat, ac proinde Baptismum sub hoc respectu supplet. ..... *Ib.*
Prop. II. Martyrium in adultis supplet Baptismum quoad justificationem 634
Quæritur an martyrium justificationem operetur ex opere operato 635
Prop. III. Infantes nondum baptizati, in odium Christi necati, vere sunt martyres et sancti 637
CAP. II. De materia Baptismi 639
Art. I. De materia remota Baptismi ..... *Ib.*
Prop. Aqua naturalis est materia Baptismi remota et necessaria ..... *Ib.*
Art. II. De materia Baptismi proxima 642
CAP. III. De forma Baptismi 644
Art. I. De verbis ad validitatem Baptismi essentialibus 645
Art. II. De mutationibus in forma Baptismi quæ validitati sacramenti nocerent 646
CAP. IV. De ministro Baptismi 648
Art. I. De ministro Baptismi ordinario 649
Prop. Non solum episcopi, sed omnes sacerdotes jure divino sunt ministri ordinarii Baptismi, et jure ecclesiastico soli episcopi, parochi et ab eis delegati ..... *Ib.*
Art. II. De ministro Baptismi extraordinario 650
Prop. Diaconi, vi ordinationis suæ, sunt ministri extraordinarii Baptismi ..... *Ib.*
Art. III. De ministro Baptismi in necessitate 652
Prop. In necessitate quilibet, sive vir, sive mulier, sive catholicus, sive hæreticus, sive Christianus, sive infidelis, baptizare potest 653
CAP. V. De Baptismi effectibus 654
Prop. I. Baptismus omnia peccata ante ipsum commissa per gratiæ sanctificantis infusionem remittit ..... *Ib.*
Prop. II. Omnis pœna peccatis ante Baptismum commissis coram Deo pro altera vita debita simul cum peccatis tollitur 655
Prop. III. Per Baptismum character indelebilis imprimitur in anima 657
Quæritur 1° quis fuerit effectus circumcisionis ..... *Ib.*
Quæritur 2° quis effectus Baptismi Joannis 658
CAP. VI. De subjecto Baptismi 659
Art. I. De Baptismo parvulorum ..... *Ib.*

Pag.
§ I. De baptizandis parvulis in genere 659
Prop. I. Parvuli valide baptizari possunt..... 660
Prop. II. Non solum valide, sed multum convenienter baptizantur parvuli..... 662
§ II. De tempore quo parvuli baptizari debeant..... *Ib.*
§ III. De Baptismo parvulorum invitis eorum parentibus .. 663
Prop. Filios infidelium extra casus supra expositos, invitis parentibus baptizare non licet..... 665
§ IV. De Baptismo fetuum abortivorum..... 666
§ V. De Baptismo fetus nondum nati..... 667
§ VI. De operatione cæsarea..... 668
§ VII. De Baptismo monstrorum..... *Ib.*
§ VIII. De infantibus expositis et aliis domi baptizatis..... 669
Art. II. De Baptismo adultorum..... 672
§ I. De dispositionibus requisitis in adultis ad Baptismum... *Ib.*
Quæritur an amentes et furiosi baptizari possint..... 673
§ II. De catechumenatu..... *Ib.*
§ III. De hæreticis ad Ecclesiam redeuntibus..... 674
Cap. VII. De cæremoniis Baptismi..... 676
Art. I. De patrinis et matrinis in Baptismo..... *Ib.*
Art. II. De nominibus baptizando imponendis..... 679
Art. III. De cæremoniis Baptismi..... 680
Quæritur 1° an cæremoniæ supplendæ sint iis, sive parvulis, sive adultis, qui privatim baptizati sunt..... 681
Quæritur 2° utrum in Baptismo verum emittatur votum vivendi secundum leges christianas..... 682
Art. IV. De registro Baptismali..... 683

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE.

Definitio Confirmationis..... 684
Cap. I. De existentia sacramenti Confirmationis..... *Ib.*
Prop. Confirmatio est sacramentum novæ Legis..... 685
Quæritur quo tempore sacramentum Confirmationis fuerit institutum..... 689
Cap. II. De materia Confirmationis..... *Ib.*
Prop. Materia Confirmationis consistit in impositione manuum et chrismatis unctione..... 690
Notanda circa manuum impositionem..... 692
Notanda circa sanctum Chrisma..... 693
Notanda circa Chrismatis unctionem..... 695
Cap. III. De forma sacramenti Confirmationis..... 696
Petitur 1° quæ verba omitti vel mutari possint absque sacramenti dispendio..... 697
Petitur 2° an forma apud Græcos usitata sit valida..... *Ib.*
Cap. IV. De ministro sacramenti Confirmationis..... 698

Pag.
Art. I. De ministro Confirmationis ordinario.. 698
Prop. Solus episcopus est minister ordinarius sacramenti Confirmationis..... 699
Art. II. De ministro Confirmationis extraordinario 703
Prop. Simplex sacerdos, ex speciali summi Pontificis delegatione, sacramentum Confirmationis valide et licite administrare potest..... *Ib.*
Cap. V. De Confirmationis effectibus..... 705
Cap. VI. De Confirmationis necessitate..... 708
Cap. VII. De subjecto Confirmationis et dispositionibus in eo requisitis..... 710
Art. I. De subjecto Confirmationis..... *Ib.*
Art. II. De dispositionibus in confirmando requisitis..... 712
Cap. VIII. De cæremoniis Confirmationis 713

EXPLICIT TOMUS SECUNDUS

IMPRIMERIE L. TOINON ET Cᵉ A SAINT-GERMAIN.
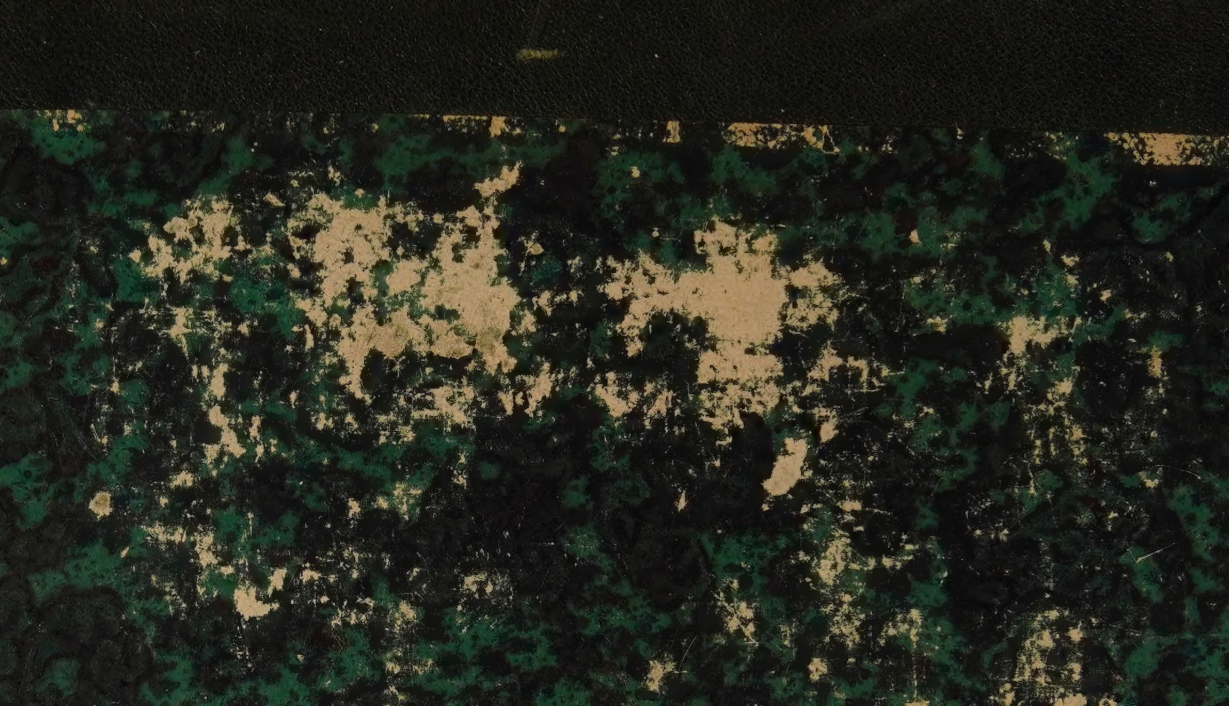
208.9
B 669
792
BOUVIER
AUTHOR
Institutiones Theol. II
TITLE
DATE LOANED | BORROWER'S NAME | ROOM NUMBER
792
GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709